

EL-İBÂNETU'S SUĞRA

Dinin ve Sünnetin Asılları

ibn batta el-ukberi

Müellifin Hâl Tercemesi

Müellifin ismi Ubeydullah b. Muhammed b. Muhammed b. Hamdân b. Ömer b. İsâ b. İbrâhîm b. Sa'd b. Utbe b. Ferkad'dır. Ferkad Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sahâbîsidir. Künyesi Ebû Abdullah el-Ukberî'dir. Ukber; Dicle üzerinde, Bağdat'ın beş fersah kuzeyinde yer alan küçük bir beldedir. Lakabı -fethalı bâ, yine fethalı ve şeddeli tâ ile- İbn Batta'dır. Batta dedelerinden birinin adıdır. Hicrî üç yüz dört yılında doğmuştur.

İbn Battâ'nın ilimdeki konumuna gelince o bir ilim ve sünnet evinde yetişmiştir. Babası ilim ve hadis ehliyendi. Onunla ilgilendi, ona küçük yaşta hadis işittirdi. İlim talebi için Bağdat'a yolculuk etmesine izin verdi. Bu sırada o daha on yaşını geçmemişti.

Âli b. Ahmed b. el-Besrâ şöyle demiştir: Ebû Abdullah İbn Batta dedi ki: "Babamın Bağdat'ta ortakları vardı. Onların arasında Ebû Bekr olarak bilinen bir adam vardı. Babama 'Oğlunu Bağdat'a gönder de hadis işitsin' dedi. Babam da 'Oğlum daha küçük' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Bekr 'Ben onu beraberimde götürürüm' dedi. Sonra beni Bağdat'a götürdü. Kendisine hadis okunulduğu esnâda İbn Menî'in yanına gittim. Orada bulunanlardan biri bana 'Hocadan iste de sana bir mu'cem çıkarsın' dedi. Bunun üzerine oğlundan ve kızının oğlundan bunu istedim. 'O dirhem is-ter' dedi. Bunun üzerine dirhemi verdik. Sonra ona aşağı yukarı on gün boyunca özel birkaç kişi arasında 'Kitâbu'l Mu'cem'i okuduk. Sene de (üç yüz) on beş ya da (üç yüz) on altı idi."

Sonra büyüklüğünde de ilim talebi için yolculukları devam etti. Mekke'ye sınırlara, Basra'ya ve başka beldelere çok defa yolculuk etti. Sonra memleketine döndü ve insanlardan uzaklaşp uzlete çekildi.

Kâdî Ebû Hâmid Ahmed b. Muhammed ed-Delví şöyle demiştir: "Ebû Abdullah İbn Batta seyahatten döndükten sonra kırk sene evinden dışarı çıkmadı. Bir gün olsun çarşıda ve pazarda görülmedi. Kurban bayramı ve Fıtır günü hâricinde oruç tutmadığına şahit olunmadı. Sürekli iyiliği emreden bir kimse idi. Kendisine bir münker ulaştığı zaman da mutlaka onu ortadan kaldırırđı.

İbn Batta (*rahimehullah*) bu kitapta ihtisar yolunu tutmuş ve isnadları hazfetmiştir. Nitekim o şöyle demektedir: "...kısa tutmak istediğimden ve uzatmaktan kaçındığımdan dolayı böyle yaptım ki okuyan kimseye kolay gelsin, onu dinleyen ve belleyen sıkılmasın."

Bu kitabın ilk iki kısmındaki meseleler hakkında Kitap'tan, Sünnet'ten ve ümmetin selefının sözlerinden delillerin zikriyle birlikte daha geniş açıklamalar isteyen kimse müellifin büyük kitabı el-İbânetu'l Kubrâ'ya müracaat etmelidir.

Allah'tan bu çalışmamı sırf rızâsı için yapılan ve Nebîsi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünnetine uygun olan bir çalışma eylemesini niyâz ediyorum. İslâm'dan ve Sünnet'ten dolayı Allah'a hamd olsun. O'ndan ölene kadar ayaklarımızı İslâm ve Sünnet üzere sâbit kılmasını diliyoruz.

Ebû Abdullah Âdil b. Abdullah Âlu Hamdân

Bu kitap gerçekten çok değerli ve çok faydalı bir kitaptır. İlim ehli bu kitaba olağanüstü ilgi göstermişlerdir. Bu kitap üzerine tedvîn edilen, ilim ve sünnet ehlinin büyüklerine âit semââtın çokluğu bunun delillerindendir.

İbn Batta (*rahimehullah*) bu kitabı telif etmesinin sebebi olarak; zamanındaki insanların Sünnet'ten ve Sünnet'e yapışmaktan uzaklaştıklarını, bidatlerin yaygınlık kazandığını ve güzel görülür olduğunu, insanların câhil-leri ve sapıkları rabler ve din hususunda önderler edindiklerini gördüğünü; bunun kendisini insanlar için onlara içerisinde Sünnet'i, Sünnet'e, ümmetin selefının ve eser ulemâsının üzerinde bulunduğu şeye yapışmalarını öğütleyeceği ve onları bidatlerden ve saptırıcı hevâlardan sakındıracağı bir kitap telif etmeye sevk ettiğini zikretmiştir.

Müellif (*rahimehullah*) bu kitabını dört kısma ayırmıştır:

Birinci kısımda cemaatten ayrılmamayı, haktan sapanlardan, fırkalas-şanlardan ve rezillik içerisinde bulunanlardan uzaklaşmayı emreden Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e âit hadisleri ve selef'e âit eserleri sıralamıştır.

İkinci kısımda Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın, ümmetin âlimlerinin üzerinde icmâ ettiği, hiçbir müslümanın bilmeme lüksünün olmadığı ve Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisini zâyi eden hiç kimseyi mazur görmeyeceği itikadını zikretmiştir.

Üçüncü kısımda fıkıhla ilgili çeşitli konularda çokça ihtiyaç duyulan birçok vâcibi, sünneti, ahlâkı ve edebi söz konusu etmiştir. Bu hükümler-den birçoğunu zikrederken Ehli Sünnet'in kendisiyle rey ve bidat ehli gibi diğer fırkalardan temeyyüz ettiği hususları seçmiştir. İbn Teymiyye'nin dediği gibi "Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın mezhebi üzere muhtasar akîdeler kâleme alanların âdetlerinden biri de Ehli Sünnet'in kendisiyle kâfirlerden ve bidatçilerden ayırt edildiği hususları zikretmeleridir."¹

Dördüncü kısımda ise müellif yaşadığı dönemde insanların ortaya attıkları, Allah'ın kitabında bir aslı bulunmayan ve hakkında Selef-i Sâlihîn'den bir eser gelmeyen birçok bidati söz konusu etmiştir.

¹ el-Akîdetu'l-İsfehâniyye, s. 31.

Bismillâhirrahmânirrahîm

Şüphesiz hamd Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ister, O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötüsünden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet ettiğini saptıracak, O'nun saptırdığını hidâyete iletecek yoktur. Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Tektir ve ortağı yoktur. Yine şehâdet ederim ki Muhammed (*salallahu aleyhi ve sellem*) O'nun kulu ve resûlüdür.

Bundan sonra; Bu, hicrî üç yüz seksen yedi senesinde vefât etmiş olan Ebû Abdullah Ubeydullah b. Batta el-Ukberî (*rahimehullah*)'ın “eş-Şerhu ve'l İbânetu alâ Usûli's Sünneti ve'd Diyâneti ve Mücânebeti'l Muhâlifine ve Mübâyeneti Ehli'l Ehvâi'l Mârikîn” (Sünnet'in ve Dînin Asılları, Hakka Muhâlif Olanlardan Uzaklaşma, Dinden Sıyrılıp Çıkan Hevâ Ehlinde Ayrılma Üzerine Açıklama ve Beyân) kitabıdır. Bu kitap, Ehli Sünnet'in; sünnet, itikad, ibâdetler ve edepler konularında kaleme alınmış muhtasar kitaplarından biridir.

Bu kitap ilim ehlinin birçoğu tarafından “el-İbânetu's Suğrâ” (Küçük İbâne) olarak bilinmektedir. Böyle denmesinin sebebi onun İbn Batta'nın diğer bir kitabı olan “el-İbânetu an Şerîati'l Fırkatî'n Nâciyeti ve Mücânebeti'l Firakî'l Mezmûme” (Kurtulan Fırkanın Yolunun ve Yerilmiş Fırkalar-dan Uzaklaşmanın Beyânı) kitabından ayırt edilmesidir. Bu kitap da ilim ehli arasında “el-İbânetu'l Kubrâ” (Büyük İbâne) olarak bilinir.

Muhtasar hâldeki “el-İbânetu's Suğrâ” kitabı müellifin “el-İbânetu'l Kubrâ” kitabının yerini tutmaz. Görünen o ki “el-İbânetu's Suğrâ” kitabı bazılarının zannettiği gibi “el-İbânetu'l Kubrâ”nın muhtasarı değildir. Zira müellif buna işâret etmemiştir. Aksine “el-İbânetu's Suğrâ”da olup da elimizdeki “el-İbânetu'l Kubrâ”da bulunmayan birçok hadis, eser ve mühim mesele vardır.

الشَّرْحُ وَالْإِبَانَةُ عَلَى أَصُولِ السُّنَّةِ وَالِدِّيَانَةِ

El-İbânetu's Suğrâ

Dinin ve Sünnetin Asılları Üzerine
Açıklama ve Beyân

İbn Batta el-Ukberî el-Hanbelî

NEDÂ

Yayın No: 51

Kitabın Özgün Adı: الشَّرْحُ وَالْإِبَانَةُ عَلَى أَصُولِ السُّنَّةِ وَالِدِّينَةِ

Kitabın Adı: El-İbânetu's Suğra (*Dinin ve Sünnetin Asılları Üzerine
Açıklama ve Beyân*)

Kitabın Yazarı: *İbn Batta el-Ukberî el-Hanbelî*

Tercüme: *Mustafa Özenli*

Tashih&Redakte: *Abdullah YILDIRIM*

Kapak Tasarım: *Ebyar TURAB*

Baskı: *Step Ajans Matbaa Ltd. Şti. Göztepe mah. Bosna cd. No:11*

Bağcılar/İSTANBUL Tel: 0 212 446 88 46

Matbaa Sertifika No:12266

Baskı Tarihi: *Ekim/2019*

Yayıncı Sertifika No: 43189

Genel Dağıtım

İhlas Kitabevi

Şükran Mh. Başaralı Cad. No:6
Rampalı Çarşı No:12 Meram/KONYA

Tel: 0 332 350 4687

0 541 834 0273

www.ihlaskitabevi.com

(Ebû Hâmid devam ederek) şöyle dedi: Nasr b. el-Ferac el-Bezzâr'ı şöyle derken işittim: 'Ebû Abdullah b. Batta'nın yanına girdim. Çok sıcak bir günde oruç tutuyordu. Bu sebeple onu göğsünü yıkanmış tuğlalara dayadığını, bu şekilde serinlemeye çalıştığını gördüm.'

İbn Batta şu zatlardan ilim ve hadis işitmiştir: Ebû Bekr Ahmed el-Katî' (v. 368), Ebu'l Fadl Ca'fer el-Kâfilânî (v. 325), Irak'taki Hanbelîler'in şeyhi Ebû Bekr Ahmed b. Süleymân en-Neccâd (v. 334), Ebû Bekr el-İsmâîlî en-Neysâbü'rî eş-Şâfîî (v. 324), Ebu'l Kâsım el-Begâvî (v. 317), Ebû Bekr el-Bâğendî (v. 312), Ebû Bekr el-Âcurrî (v. 360), İbn Sâid (v. 318), İbn Mahled (v. 331), el-Hallâl'ın kölesi Ebû Bekr Abdulazîz (v. 363)

Talebelerine gelince ilim ehlinde birçok kimse ondan ilim almıştır. Bunların arasında şu zatlar da vardır: İbn Şihâb el-Ukberî (v. 328), Ebû Hafs el-Ukberî (v. 387), er-Rûşenânî olarak bilinen Ebû Bekr ez-Zâhid (v. 411), Ebû İshâk el-Bermekî (v. 361), es-Sûsencirdî olarak bilinen Ahmed b. Abdullah b. el-Hadîr, Ebû Abdullah b. Hâmid el-Bağdâdî ve daha niceleri...

İbn Batta'nın ilmî eserlerine gelirsek es-Sem'ânî "O Hanbelîler'in fakihlerinden. Faydalı kitaplar telif etmişti" demiştir. İbn Kesîr ise "Onun çeşitli ilim dallarında çok sayıda kitabı vardır" demiştir.

Onun eseri olarak zikredilenlerin arasında şunlar vardır: el-İbânetu'l Kebîra, el-İbânetu's Sağîra, es-Sünen, el-Menâsik, el-İmâmu Dâmin, el-İnkâru alâ men Kassara bi-Kutubi's Suhufî'l Ūlâ, el-İnkâru alâ men ehaze'l Kur'âne mine'l Mushaf (Kur'an'ı Mushaftan Öğrenene Reddiye), en-Nehyu an Salâti'n Nâfileti ba'de'l Asri ve ba'de'l Fecr (İkindiden ve Sabahtan Sonra Nâfile Namaz Kılmaktan Sakındırma), Tahrîmu'n Nemîme (Koğuculuğun Haramlığı), Salâtu'l Cemâa (Cemaatle Namaz), Men'u'l Hurûci ba'de'l Ezâni ve'l İkâmeti li-ğayri Hâce (Namazdan ve Kâmetten Sonra İhtiyaç Olması Durumu Hâricinde Mescitten Çılmaktan Sakındırma), İcâbu's Sadâki bi'l Halve (Halvetle Birlikte Mehrin Vâcip Oluşu), Fadlu'l Mü'min (Müminin Fazileti), er-Reddu alâ men kâle't Talâku's Selâsu lâyeka' (Üç Talak Vâki' Olmaz Diyenlere Reddiye), es-Salâtu'n Nâfiletu fi-Şehri Ramadâne ba'de'l Mektûbe (Ramazan Ayında Farz Namazdan Sonra Nâfile Namaz), Zemmu'l Buhl (Cimriliğin Yergisi), Tahrîmu'l Hamr (Şarabın Haramlığı), Zemmu'l Ğinâi ve'l İstimâ'i ileyh (Müziğin ve Ona Kulak Vermenin Kınanması), et-

Teferrüdü ve'l Uzle (Yalnız Kalma ve İnsanlardan Uzaklaşma), İbtâlu'l Hiyel (Hilelerin Geçersizliği), Ahkâmu'n Nisâ (Kadınlara Dâir Hükümler), Tahrimu'n Nebiz (Nebizin Haramlığı), Tahrimu Hurmeti'l İslâm, Cevâbâtü Mesâilî'bni Şâkilâ (İbn Şâkilâ'nın Sorularının Cevapları), el-Hammâm (Hamam), Cevâzu'ttihadî's Sâkiyeti fî Rahbeti'l Mescid, er-Reddu alâ men fe'ale nidâ'e'l Emri ba'de'l Ezân, et-Turukât, Mes'elelu Feshi'l Hacci ile'l Umra (Hacc'ın Umre'ye Döndürülmesi Meselesi)... Onun eserlerinin yüzden fazla olduğu söylenmiştir.

Akidesine gelince o sünnet ehli, itikâdî sahih, selefte hürmet eden, onların izinden giden bir kimseydi. Nitekim bu onun sünnet ve itikad konularında kaleme aldığı eserlerinde görülmektedir. Zehebî onun hakkında "O sünnette imamdı" demiştir.

İlim ehlinin onun hakkındaki sözlerine gelince:

El-Atikî "Duâsına icâbet edilen sâlih bir şeyh idi" demiştir.

Ez-Zehebî "İbn Batta, imam, önder, âbid, fakih, muhaddis, Irak'ın şeyhi..." demiştir. Yine o "İbn Batta imamların büyüklerindendi; zâhid, fakih, sünnet ve ittiba ehli bir kimseydi" demiştir.

Ebu'l Feth el-Kavvâs şöyle demiştir: "Ebû Saïd el-İsmâîlî'ye İbn Batta'dan, onun ilminden ve zühdünden bahsettim. Bunun üzerine ona yolculuk etti. Geri döndüğü zaman da 'O anlatılamaz' dedi."

Es-Sem'ânî "O Hanbelîler'in fakihlerindendi, faydalı eserler kaleme almıştı" demiştir.

İbn Batta; imamlığına, büyüklüğüne, zühdüne, verasına ve dindarlığına rağmen rivâyeti, hıfzı ve güvenilirliği hususunda eleştirilerden kurtulamamıştır. Rivâyeti hususunda zayıf olmakla, bazı vehimlere sahip olmak ile hatta kasıtlı olarak semââtü (işitmeleri) ortadan kaldırmakla ve değiştirmekle itham edilmiştir. Bu suçlamaları ilk olarak zikreden, yayan ve revaç bulmasını sağlayan kişi el-Hatîb el-Bağdâdî'dir. O bu suçlamalara "Târîhu Bağdâd" isimli kitabının İbn Batta'nın hâtercemesi bölümünde yer vermiştir. Fakat İbnu'l Cevzî "el-Muntazam" isimli kitabında el-Hatîb el-Bağdâdî'yi hedef almış ve onun İbn Batta hakkında söylediği her şeyi reddetmiştir. Hatta o el-Hatîb'in ithamları karşısında İbn Batta'yı savunmak için "el-

İntisârû li'bnî Batta" (İbn Batta'ya Destek) ismini verdiği müstakil bir kitap kaleme almıştır.

Bu meseleyi el-Muallimî de "et-Tenkîl"de (1/340-347) ele almış, el-Hatîb'in söylediklerini adâlet ve insâf ile eleştiri süzgecinden geçirmiştir. O bütün bunların eleştirisini yapmış, buna ilâve olarak İbn Batta'nın "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabının Kader bölümünün tahkîkını yapmıştır. Bütün şüpheleri ele almış ve bunlara ilmî reddiyeler vermiştir.

Bu kadar işâret bana yeter. Daha fazla ayrıntıyı öğrenmek isteyen bu üçünün yazdıklarına müracaat edebilir. Oralarda yeterli gelecek malumât vardır.

[İbn Batta'nın el-Umeyr'in tahkîk ettiği "Kitâbu'l Hiyel" kitabının mukaddimesinden alınmıştır.]

İbn Batta hicrî üç yüz seksen yedi yılında seksen üç yaşında vefat etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Kaynaklar:

Tabakâtu'l Hanâbile (3/206),

Târîhu Bağdâd (10/371),

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ (16/529),

ez-Zehebî'nin "el-İber"i (3/35),

el-Mîzân (3/133),

el-Bidâyetu ve'n Nihâye (11/343),

eş-Şuzurât (3/122),

es-Sem'ânî'nin "el-Ensâb"ı (2/243),

el-Muntazam (14/390),

el-Lübâb (1/160; 2/351),

Lisânu'l Mîzân (4/112)

El Yazması Hakkında

Bu kitaba âit yalnızca bir nüshaya erişebildim ki bu nüsha Şam'daki Zâhiriyye Kütüphânesi'nin korunan eserler bölümünde yer almaktadır. Bu nüsha tam ve anlaşılırdır. İçerisinde birçok semâ barındırmaktadır. Bu ilim ehlinin bu kitaba ne kadar önem verdiklerini gösteren hususlardandır.

Nüsha hicrî altı yüz yılında vefat eden hâfız Abdulgânî el-Makdisî (*rahimehullah*)'ın hattıyla yazılmıştır. Bu hat gâyet okunaklıdır. Nüsha otuz bir yapraktan oluşmaktadır. Her yaprağın iki yüzü vardır. On yedinci sayfadan yirmi ikinci sayfaya kadar her sayfadaki satır sayısı farklılık arz etmektedir. Bazı kelimelerde çok az siliklik bulunmaktadır.

Nâsih, nüshanın başına kitabın ismini yani “eş-Şerhu ve'l İbânetu alâ Usûli's Sünneti ve'd Diyâneti ve Mücânebeti'l Muhâlifine ve Mübâyeneti Ehli'l Ehvâi'l Mârikîn” yazmıştır. Bununla birlikte o bu ismi kitabın sonunda kısaltmış ve “eş-Şerhu ve'l İbânetu alâ Usûli's Sünneti ve'd Diyâne kitabı tamamen erdi” demiştir.

Kitap müteahhirinden birçoğunun nezdinde “el-İbânetu's Suğrâ” olarak meşhur olmuştur. Nitekim Kadı Ebû Ya'lâ, İbn Teymiyye, ez-Zehebi, İbn Bedrân ve başkaları da bu ismi zikretmiştir.

Kitabın, el yazmasının başında yazılı olan senedi şu şekildedir: “Ebû Alî el-Hasen b. Şihâb b. el-Hasen b. Alî b. Şihâb el-Ukberî'nin ondan rivâyeti, Nasr el-Ukberî'nin yeğeni olarak bilinen Ebu'l Hasen Alî b. Ahmed b. el-Ferac'ın ondan rivâyeti, Ebû Tâhir Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Abdullah b. el-Habîb er-Rahbî'nin rivâyeti, Ebû Gâlib el-Mubârek b. Abdulvehhâb b. Muhammed b. Mansûr el-Kazzâz'ın rivâyeti, Şeyh İmam Ebu'l Abbâs Ahmed b. el-Huseyn b. Muhammed İbn Ahmed el-İrâkî'nin -ki o bunu bütün müslümanlara vakfetmiştir- değerli fakîh Abdulgânî b. Abdulvâhid b. Alî el-Makdisî'nin kitabından -Allah bizi onunla ve diğer ilimler ile ve sünnetlerle faydalandırsın- rivâyeti:

Bize Şeyh İmam Ebu'l Abbâs Ahmed b. Muhammed b. el-Huseyn b. Ahmed el-İrâkî haber verdi, dedi ki: Bize Şeyh Ebû Gâlib el-Mubârek b.

Abdulvehhâb, b. Muhammed İbn Mansûr el-Kazzâz (rahimehullah) haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Tâhir Muhammed b. Ahmed b. Muhammed İbn Abdulvehhâb b. el-Habîb er-Rahbî haber verdi, dedi ki: Bize Nasr el-Ukberî'nin yeğeni olarak bilinen Ebu'l Hasen Alî b. Ahmed İbnu'l Ferac haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Alî el-Hasen İbn Şihâb b. el-Hasen b. Alî b. Şihâb haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Abdullah Ubeydullah İbn Muhammed b. Muhammed b. Hamdân b. Batta haber verdi.”

Sonra ince yazıyla bazı isnadlar yazılmıştır. Yine el yazmasının son iki sayfasında birçok semâ yazılmıştır ki bu ilim ehlinin bu kitaba ne kadar önem verdiklerini açık bir şekilde gösteren hususlardandır. Bu nüshanın fotoğrafını çektim ve bakmak isteyenler için kitabın sonuna koydum.

Yine nüshanın arkasında onun hangi yılda nesh edildiği yazılmıştır: “Neshi Çarşamba günü, Safer ayının dördünde, Nebî'nin hicretinden sonra beş yüz elli dokuz yılında sona erdi.”

Bismillâhirrahmânirrahîm

Rabbim, Kolaylaştır ve Yardım Et, Hamd Sanadır

Şeyh İmam Ebû Abdullah Ubeydullah b. Muhammed b. Muhammed b. Hamdân b. Batta el-Ukberî (*rahimehullah*) dedi ki:

Üzerimizdeki nimetleri eksiksiz kılan, lütuflarını üzerimizde gösteren, nimetlerinin ve lütuflarının en değerlisini ve en kıymetlisini bizi kendisini bilmeye ve rubûbiyyetini ikrar etmeye hidâyet etmesi, bizi hak dînin takipçilerinden ve doğru akîdenin taraftarlarından kılması eyleyen Allah'a hamd olsun.

Hamd O'na mahsustur. O'na hamd ederiz. Bizi, bizi İslâm'a hidâyet ederek, bize İslâm'ı öğreterek, bizi Sünnet'e yönlendirerek, bize Sünnet'i ilhâm ederek, bize bilmediklerimizi öğreterek lütuflandırdığından dolayı O'nu överiz. Allah'ın üzerimizdeki lütfu çok büyüktür.

Allah'ın salâtı, râzı olunan nebîsi ve seçilmiş resûlü olan Muhammed'in üzerine olsun. Allah onu hüccetini ikâme etmesi, birliğini dile getirmesi, hikmet ve güzel öğütle kendisine çağırması için göndermiştir. Yüce şer'î buyruklardan, tertemiz sünnetlerden ve faziletli ahlâkî hasletlerden dolayı Allah'a hamd olsun. Allah'ın selâmı Muhammed'in üzerine olsun.

Allah'tan bizi doğru söze ve sâlih amele iletmesini isteriz. O'ndan, şu yükü yüklenmedeki gâyemizi kendisinin vechini aramak, kendisinin rızasını ve sevgisini öncelemek eylemesini niyâz ederiz. Bu takdirde gayretlerimiz O'nun katında mükâfâtlandırılır ve mükâfâtımız O'nun katında bol olur. Bundan sonra;

Ben Allah'tan hem bizi hem de seni muvaffak kılmasını, tevfiğiyle hem bize hem de sana doğruluk kapılarını açmasını, bizi hatalardan korumasını, çürük görüşlerden muhafaza buyurmasını niyâz ediyorum. Şüphesiz O Rahîm'dir, Vedûd'dur ve dilediğini yapandır.

Ben insanlar arasında iyice yaygınlaşan, insanlara hâkim olan ve insanların güzel görmeye başladıkları pis hevâları, çirkin görüşleri, onların sünnetlerinin tahrif edildiğini, dinlerinin değiştirildiğini, bunun onların

fırkalara ayrılmasına sebep olduğunu, belâ kapılarını açtığını, kalplerinin körlüğüne neden olduğunu, birliklerini bozduğunu, cemaatlerini dağıttığını, böylece Kitab'ı arkalarına attıklarını, kendilerine Rablerinden ilmin gelmesinden sonra câhilleri ve sapıkları işleri hususunda rabler edindiklerini, iddia ettikleri hususları savunmak için tartışmalara girdiklerini, bunlar hakkında zanlar ile kesin şehâdetlerde bulunduklarını, benimsedikleri inancı desteklemek için iftiraları delil getirdiklerini, hakkında kendilerinin lehine Kitap'tan bir delil ya da icmadan bir hüccet olmayan hususlarda dinlerini câhillere bağladıklarını gördüm. Allah'a yemin ederim ki şeytanların mülhid kardeşlerinin ağızlarına attığı sonradan ortaya atılmış bidatlerin ve uydurulmuş sözlerin arasındaki sapıkça sözlerin ve süslü ama içi boş söylemlerin birçoğu akıllara karışık gelen bidatler ve göğüsleri karıştıran fitnelerdir. Allah'ın ilim ile koruduğu, sabitkademlik ve selim akıl ile desteklediği kimse hâricinde ne bir beşer bunların karşısında durabilmekte, ne bir ayak bunların karışıklığı karşısında sâbit kalabilmektedir. İşte ben bunları görünce bu kitapta din önderlerinden ve müslümanların ileri gelenlerinden işittiklerimizin bir kısmını, onlardan naklettiklerimiz arasından bazı cümleleri bir araya getirdim ki onlar da bunları bize Âlemlerin Rabbi'nin Resûlü'nden aktarmışlardır. Âlemlerin Rabbi'nin Resûlü kendisini takip eden müminleri bunlara teşvik etmiş, onlara bunları; sünnetine yapışmalarını, yolundan gitmelerini, rehberliğine uymalarını ve izini takip etmelerini emretmiştir.

Bu hususların en başında cemaatten ayrılmaktan sakındırma, ayrı olmaktan korkutma, Allah (*azze ve celle*)'nin Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e emretmiş olduğu cemaatten ayrılmama; haktan sapanlardan, fırkalaşanlardan ve rezillik içerisinde bulunanlardan uzaklaşma konularını, Ehli Sünnet'in değişmez kâidesi olan; kendilerinin akitlerine muhâlefet eden, ahitlerini bozan, dinlerine saldıran ve cemaatlerini bölmeye çalışan kimselerden ayrılmayı ve uzak durmayı ele aldım.

Bunun arkasından imamların icmasıyla, ümmetin ittifâkıyla ve ehli milletin mutâbakatıyla Sünnet'i açıkladım. Bu baptan olmak üzere müslümanların bilmeme lüksü olmayan, Allah tebâreke'nin kendisini zâyi eden kimseyi mazur görmeyeceği, kendisine muhâlefet eden, kendisine ta'n eden; din ile alay ettiği için delili çürüten, müslümanların imamlarını kına-

dığı için ayağı kayan, Mustafâ'nın ve doğruya iletilmiş râşid kimselerin sünnetine muhâlefet ettiği için hidâyete karşı kör olan kimseye bakmayacağı hususları bir araya getirdim.

Allah'ın salâtı nebisinin, onun tertemiz âilesinin, seçilmiş ashâbının, müminlerin anneleri olan eşlerinin, onlara güzellikle uyanların, öncekilerden ve sonrakilerden kıyâmet gününe kadar onlara uyanların üzerine olsun. Ancak Allah'tan yardım isteriz.

1. Sünnet'e Yapışmanın Gerekliliği ve Bidâtlerin Zemmi

Hususundaki Eserlerin Zikri

Sonra -ey kardeşim, Allah seni bu kitabımı kabulte karşılamaya ve onunla amel etmeye muvaffak kılsın- bu kitabımda isnadlarını terk ettiğim metinlere yer verdim. Kısa olmasını istediğimden ve uzun olmasından kaçındığımdan dolayı böyle yaptım ki onu okuyan kimseye kolay gelsin, onu dinleyen ve belleyen kimse sıkılmasın. Bizi başarıya ulaştıracak ve elimizden tutacak olan Allah'tır. O bize yeter, O ne güzel vekildir.

۱ - مَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ وَذَكَرَهُ فِي كِتَابِهِ مِنْ لُزُومِ الْجَمَاعَةِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْفِرْقَةِ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَاغْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ [آل عمران، ۱۰۳] ثُمَّ تَمَدَّدَ بِالْوَعِيدِ مَنْ فَارَقَ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ فَقَالَ: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [آل عمران، ۱۰۵] فَأَمَرَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِالِاجْتِمَاعِ عَلَى دِينِهِ وَطَاعَتِهِ وَقَالَ: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ خُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾ [البينة، ۵] وَقَالَ تَعَالَى: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَتْهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ﴾ [الصف، ۴]

1- Yukarıda söz konusu ettiğimiz hususlardan ilk zikredeceğimiz şey Allah (azze ve celle)'nin kitabında emrettiği cemaatten² ayrılmamak ve fırkala-

² Tirmizî (rahimehullah) "es-Sünen"de (4/466) şöyle demiştir: İlim ehlinin nez-dinde cemaat; fıkıh, ilim ve hadis ehli demektir..."

Berbehârî (rahimehullah) da "Şerhu's Sünne"de (3) şöyle demiştir: "Cemaatin kendisi üzerine bina edildiği esas Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı-

ra ayrılmaktan sakınma konusudur. Allah (azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın ipine hep beraber sarılın ve fırkalara ayrılmayın." (Âli İmrân, 103) Sonra O, müslümanların cemaatinden ayrılanları tehdit etmiş ve şöyle buyurmuştur: "Kendilerine açık deliller geldikten sonra fırkalara ayrılıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. Onlar için büyük bir azap vardır." (Âli İmrân, 105) Görüldüğü gibi Allah tebâreke ve teâlâ dîni ve taati üzerinde birleşmeyi emretmektedir. Yine O (azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Hâlbuki onlara ancak dîni O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a ibâdet etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmiş idi. İşte dosdoğru din budur." (Beyyine, 5)

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir bina gibi saf hâlinde savaşırları sever." (Saff, 4)³

dır. Allah onların hepsine rahmet etsin. İşte onlar sünnet ve cemaat ehlidir. (İlmi) onlardan almayan kimse sapıtır ve bidatin içine düşer. Her bidat dalâlettir. Dalâlet ve ehli ise ateştedir.

Yine "el-Bâisu alâ İnkârî'l Bida'" (Bidatlere Karşı Çıkmaya Sevk Eden) isimli kitapta (s. 91) şunlar geçmektedir: "Cemaatten ayrılmamanın emredildiği yerlerde bununla kastedilen şey haktan ayrılmamak ve hakka uymaktır. İsterse hakka tutunanlar azınlıkta, hakka muhâlefet edenler çoğunlukta olsun. Çünkü hak, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ve ashâbı (radiyallahu anhum)'un zamanındaki ilk cemaatin üzerinde bulunduğu şeydir. Ondan sonra gelen bidat ehlinin çokluğuna bakılmaz. Muâz (radiyallahu anh) 'Cemaat tek başına olsan da hakka muvâfık olan şeydir' demiştir. Nuaym b. Hammâd da (bunu açıklarken) 'Yani cemaat bozulduğu zaman sen tek başına olsan da cemaatin cemaat bozulmadan önce üzerinde bulunduğu şeye bak, zira o zaman cemaat sensin' demiştir."

Yine "el-Hilye"de (9/238) şunlar geçmektedir: "İshâk b. Râhûye dedi ki: 'Câhillere "Sevâd-ı A'zam kimdir?" diye sorsan "İnsanların cemaatidir" diye cevap verirler. Bilmezler ki cemaat Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in eserine ve yoluna yapışan âlimdir. Kim onunla beraberse ve onu takip ediyorsa cemaat odur. Kim de bu hususlarda ona muhâlefet ediyorsa cemaati terk etmiştir."

³ Musannif (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabında "Tenzilin Muhkem Âyetleri Arasından Kitab'ın Açık Bir Şekilde Cemaatten Ayrılmamayı Emreden ve Fırkalaşmaktan Sakındıran Buyrukları Bâbı" isminde bir bâb ve Sünnet'te vârid olup bunu emreden buyruklar hakkında başka bir bâb açmıştır.

3- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kendisinin gerisinde kalan üç kimse hakkında Allah (*azze ve celle*) onların tevbelerinin kabul edildiğini indiren kadar onları terk etmeyi ve onlardan ayrı durmayı emretmiştir. Onlara hanımlarından ayrı durmalarını emretmiştir.⁶

٤ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): إِنَّ أَوَّلَ مَا دَخَلَ الْقَمَرُ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ كَانَ الرَّجُلُ يُلْقَى الرَّجُلَ فَيَقُولُ: يَا هَذَا، اتَّقِ اللَّهَ وَدَعْ مَا تَصْنَعُ، فَإِنَّهُ لَا يَجِلُّ لَكَ، ثُمَّ يُلْقَاهُ مِنَ الْغَدِّ وَهُوَ عَلَى حَالِهِ، فَلَا يَمْنَعُهُ ذَلِكَ أَنْ يَكُونَ أَكِيلَهُ وَشَرِيئَهُ وَفَعِيدَهُ، فَلَمَّا فَعَلُوا ذَلِكَ صَرَبَ

⁶ Geriye bırakılan üç kişinin kıssasını Buhârî (4418) ve Müslim (7116) rivâyet etmiştir. Ebû Dâvûd da bu kıssayı "Kitâbu's Sünne"de "Hevâ Ehlinde Uzak Durma ve Onlara Buğz Etme Bâbı"nda (4600) rivâyet etmiştir.

Beğavî (*rahimehullah*) "Şerhu's Sünne"de (1/226) şöyle demiştir: "Burada bidat ehlinin her zaman terk edilmesi gerektiğinin delili vardır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kendisiyle beraber gazâyâ çıkmayıp geride kaldıkları zaman Ka'b'ın ve arkadaşlarının münâfık olabileceğinden endişelenmiştir. Allah (*Azze ve Celle*) tevbelerinin kabul edildiğini indirene kadar ve kendisi onların suçsuzluğunu öğrenene kadar onlardan uzak durulmasını emretmiştir. Sahâbe, Tâbiîn, onların tâkipçileri ve sünnet âlimleri de bu yol üzerinde, bidat ehline düşmanlık gösterilmesi ve onlardan uzak durulması gerektiği üzerinde görüş birliği ederek yürümüşlerdir."

Âcurrî (*rahimehullah*) da "eş-Şerîa"da (5/2541) benzerini söylemiştir. Derim ki: Kişiye üç günden fazla küs durmaktan sakındıran eserlerdeki maksat ondan dünya ile ilgili meselelerden dolayı üç günden fazla uzak durmanın yasak oluşudur.

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmî ve'l Hikem"de (2/269) kişiye üç günden fazla küs durmayı yasaklayan hadisleri zikrettikten sonra şunları söylemiştir: "Bütün bunlar dünyevî meselelerden dolayı ilişkiyi kesme bağlamındadır. Din için ise üç günden fazla küsmek câizdir. İmam Ahmed bunu açıkça ifâde etmiş, delil olarak da geride bırakılan üç kişinin kıssasını getirmiştir. Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in onların münâfık olduğundan endişelendiği için onlardan uzak durulmasını emretmiştir."

Beğavî'nin buna benzer bir sözü altıncı eserin dipnotunda gelecektir.

۲- وَمَا أَمَرَ بِهِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ مُبَايَعَةِ مَنْ خَالَفَ عَقْدَهُمْ وَنَكَثَ عَهْدَهُمْ وَطَعَنَ فِي دِينِهِمْ مِنْ مُجَانِبَتِهِمْ وَتَرْكِ مُجَالَسَتِهِمْ وَالْإِسْتِمَاعِ لِأَخْطَائِهِمْ وَخَطَائِهِمْ. فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى:

﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾ [النساء، ۱۴۰]

2- (İkinci olarak) O'nun müminlere emrettiği; kendi akitlerine muhâlefet eden, ahitlerini bozan ve dinlerine saldıran kimselerden ayrılmayı söz konusu edeceğiz. Onlardan uzak durmaktan, onlarla birlikte oturmamaktan, onların hatalarına ve konuşmalarına kulak vermemekten bahsedeceğiz.⁴ Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Hâlbuki O, kitapta size şunu indirmişti: Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman başka bir söze dalana kadar onlarla birlikte oturmayın. Sonra siz de onlar gibi olursunuz. Şüphesiz Allah münâfıkları ve kâfirleri cehennemde bir araya getirecektir." (Nisâ, 140)⁵

۳- وَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ تَخَلَّفُوا عَنْهُ: بِحِجْرَانِهِمْ وَمُبَايَعَتِهِمْ وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَغْتَرِلُوا نِسَاءَهُمْ حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ تَوْبَتَهُمْ

⁴ İbn Batta (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabında (1/261) şöyle demiştir: "Kardeşlerim! Bilin ki ben birçok topluluğu sünnetin ve cemaatin dışına çıkaran ve onları bidate ve çirkinliklere mahkûm eden sebep üzerinde düşündüm. Bunun iki şeyden kaynaklandığını gördüm: Bunlardan biri derinlemesine araştırmak, incelemek; kişiyi ilgilendirmeyen, akıllı kimseye bilmemesinin zararı olmayan ve mümine anlamasının faydası dokunmayan konularda çokça soru sormaktır. İkincisi ise fitnesinden emin olunmayan ve birlikteliği kalpleri ifsâd eden kimseyle beraber oturmaktır." Derim ki: Musannifin bu kitabın ilk kısmında aktaracağı eserler bu iki hususun etrafında dönüp dolaşmaktadır.

⁵ Taberî (rahimehullah) bunun tefsîrinde (5/330) şöyle demiştir: "Bu âyet; bidatçiler olsun, fâsıklar olsun, her türlü bâtil ehliyle onlar bâtıllarına dalmış oldukları zaman oturmanın yasak olduğuna açıkça delâlet etmektedir."

إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الْمَاءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ. فَقَالُوا: لَوْ أَنَّا خَرَفْنَا فِي نَصِينَا خَرْفًا وَلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا. فَإِنْ تَرَكُوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا. وَإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِمْ نَجَّوْا وَنَجَّوْا جَمِيعًا»

5- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Allah’ın sınırlarına riâyet eden kimse ile bunlar hakkında gevşeklik gösteren kimsenin misâli şu topluluğun misâline benzer: Onlar bir gemide iken aralarında kura çekmişlerdir. Bunun sonucunda bazıları geminin altına düşmüş, bazıları da üstüne düşmüştür. Geminin altında bulunanlar yukarı çıkarlar, su içerler, geminin üstündekilerin üzerine su dökerek onları rahatsız ederler. Sonra (üsttekiler) ‘Bizim yanımızdan geçip bizi rahatsız etmenize izin vermeyeceğiz’ derler. Geminin altında bulunanlar da ‘Bize engel olursanız biz de gemiyi altından deleriz ve o şekilde su içeriz’ diye cevap verirler. Eğer onların ellerini tutup onlara engel olurlarsa hep birlikte kurtulurlar. Onları bırakırlarsa hep birlikte helâk olurlar.”⁸

٦- وَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) «افْتَرَقْتُ بَنُو إِسْرَائِيلَ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاسْتَفْتَرَقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً: فِرْقَةٌ نَاجِيَةٌ وَثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِي النَّارِ»

6- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “İsrâîloğulları yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bir fırka kurtulan fırkadır. Yetmiş ikisi ise ateştedir.”⁹

⁸ Buhârî (2493) en-Nu’mân b. Beşîr (radiyallahu anh)’tan farklı lafızlarla rivâyet etmiştir.

⁹ İbn Batta “el-İbâne”de (266-276) birçok tarikle birçok sahâbîden (radiyallahu anhum) rivâyet etmiştir. Bu sahih bir hadistir. Bunun tahririni İbnu’l Bennâ’nın “er-Reddu ale’l Mübtedî’a”sındaki talikimde (15) yaptım. Cûzcânî “el-Ebâtîlu ve’l Menâkîr”de (1/302) şöyle demiştir: “Azîz, hasen ve meşhûr bir hadistir. Râvilerinin tamamı sika ve sebt kimselerdir. Sanki onlar birer dolunaydır.” Irâkî de “İsnadları ceyyiddir” demiştir.

Âcurrî (rahimehullah) da “eş-Şerîa”da (1/302) şöyle demiştir: “Sonra O’na ‘Kurtulan hangisidir?’ diye soruldu. O da bir hadiste ‘Benim ashâbımla birlikte üze-

۷- وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): «عليكم بسُنَّتِي وَسُنَّةَ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ مِنْ بَعْدِي؛ عَصُوا

عليها بالنَّوَاجِدِ»

7- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Siz sünneti-me ve benden sonraki râşid halifelerin sünnetine sarılın. Bunlara azı dişle-rinizle ısırıcasına yapışın.”¹⁰

۸- وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): «لقد جئتكم بها بيضاء نقية؛ فلا تختلفوا بعدي»

8- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Gerçekten ben onu size bembeyaz ve tertemiz bir şekilde getirdim. Artık benden sonra ayrılığa düşmeyin.”¹¹

rinde bulunduğum şey’, bir hadiste ‘Büyük Karaltı’, bir hadiste de ‘Biri cennet-tedir, o da cemaattir’ diye cevap verdi. Ben (yani Âcurrî) derim ki: Bunların manası birdir inşaallahu teâlâ.”

Beğavî “Şerhu’s Sünne”de (1/224) şöyle demiştir: “Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bu ümmetin fırkalara ayrılacağını, onların arasında hevâların ve bidatlerin or-taya çıkacağını haber vermiş, kendisinin sünnetine ve ashâbının sünnetine uyanların kurtulacağına hükmetmiştir. Şu hâlde müslüman kimsenin üzerine düşen, herhangi bir hevâ ya da bidat ile alâkası olan veya sünnetlerden birini hafife alan bir kimseyi gördüğü zaman ondan uzaklaşmak, ondan teberrî et-mek, onun hem dirisini hem de ölüsünü terk etmek, karşılaştığı zaman ona selâm vermemek, selâm verdiği zaman ona karşılık vermemektir. Tâ ki bida-tini terk edip hakka rücû edinceye kadar... Üç günden fazla küs durmanın ya-saklığı iki adamın arasında bazı arkadaşlık haklarının yerine getirilmemesi sebebiyle ortaya çıkan meseleler hakkındadır. Bu (yasak), din (ile ilgili mese-lelerden dolayı küsme) hakkında değildir. Hevâ ve bidat ehline tevbe edinceye kadar küs durulur.”

Ayrıca “el-İbânetu’l Kubrâ”ya (1/244) “Ümmetlerin fırkalara ayrılmasının, dinlerinin, bu ümmetin kaç fırkaya ayrılacağını ve Nebî (sallallahu aleyhi ve sel-lem)’in bize buna dâir haberlerinin zikri bâbı”na bakabilirsiniz.

¹⁰ Ahmed (17142), Ebû Dâvûd (4607) ve “hasen-sahih” diyerek Tirmizî (2676) rivâyet etmiştir.

۹- وقال (عليه وسلم): «قد تركتكم على الواضحة؛ فلا تذهبوا يمينا، ولا شمالا»

9- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Sizi apaçık bir yol üzerinde bıraktım. Artık sağa sola gitmeyin.”¹¹

۱۰- وقال (عليه وسلم): «إن الله ليدخل العبد الجنة بالسنة يمسك بها»

¹¹ Ahmed (15156), “es-Sünne”de İbn Ebî Âsım (50) ve başkaları Câbir (radiyallahu anh)‘tan rivâyet etmişlerdir ki Ömer b. el-Hattâb Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’e kitap ehline mensup birinden aldığı bir kitabı getirdi ve onu Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’e okudu. Bunun üzerine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) öfkeleni ve şöyle buyurdu: “Onun üzerine mi düşeceksiniz ey Hattâb’ın oğlu! Nefsim elinde olan yemin ederim ki ben onu size bembeyaz ve tertemiz bir şekilde getirdim.”

Hadisin birçok tarîki vardır. Bu tariklerin toplamı kissanın aslının bulunduğu delâlet etmektedir. “Fethu’l Bârî”ye (13/252) bakılabilir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’in “Gerçekten onu size bembeyaz ve tertemiz bir şekilde getirdim” buyruğunun Ebu’d Derdâ (radiyallahu anh)‘tan ve el-Irbâd b. Sâriye (radiyallahu anh)‘tan gelen şâhidleri vardır. İbn Ebî Âsım’ın “es-Sünne”sindeki (1/66) “Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ‘Sizi âdetâ bembeyaz bir yol üzerinde bıraktım’ buyruğunun zikri bâbı”na bakabilirsiniz. Bu hadisteki “Artık benden sonra ayrılığa düşmeyin” ziyâdesine gelince bunu tahriç edene vâkıf olamadım. Allah en doğrusunu bilir.

¹² Mâlik “el-Muvatta”da (2383) benzerini Ömer (radiyallahu anh)‘tan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Lafzı şu şekildedir: “(Ömer) hutbede dedi ki: ‘Ey insanlar! Sizin için bazı sünnetler konulmuş, size bazı farizalar farz kılınmıştır. Apaçık bir yol üzerinde bırakıldınız. Ancak insanları sağa sola saptırmanız ayrı...’ Bunu söylerken elinin birini diğerine vurdu...”

İbn Abdilberr “el-İstizkâr”da (7/488) “Bu isnâdı sahih bir hadistir” demiştir.

İbn Mâce’de (5) Ebu’d Derdâ (radiyallahu anh)‘tan rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Allah’a yemin ederim ki sizi âdetâ gecesiyle gündüzü bir olan bembeyaz bir yolda bıraktım.”

Buhârî de “Sahîh”inde (7282) Huzeyfe (radiyallahu anh)‘tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Ey kârîler topluluğu! İstikâmet üzere olun. O zaman çok öne geçersiniz. Sağa sola meylederseniz de iyice sapıtırınız.

10- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah kulu yapıştığı sünnet sebebiyle cennete sokar.”¹³

١١ - وقال (عليه وسلم): «والله لو أن موسى وعيسى حيَّان؛ لما خلَّ لهما أن

يتَّبَعاني إلا أن يتَّبَعاني»

11- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Vallahi Mûsâ ve İsâ hayatta olsalardı bana uymalarından başkası onlara helâl olmazdı.”¹⁴

١٢ - وخرج (عليه وسلم): «وَهُمْ يَتَنَازَعُونَ فِي الْقَدْرِ، فَقَالَ: «أَبْهَذَا أَمَرْتُمْ؟! أَوْ لَيْسَ

عَنْ هَذَا نُهُيْتُمْ؟! إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِتَمَارِيهِمْ فِي دِينِهِمْ»

12- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) dışarı çıkmıştı. O sırada insanlar kader hakkında tartışıyorlardı. Bunun üzerine buyurdu ki: “Size bu mu emredildi! Size bu yasaklanmadı mı? Sizden öncekiler ancak dinleri hakkında tartışmalarından dolayı helâk oldular.”¹⁵

¹³ İbn Batta “el-İbânetu'l Kubrâ”da (218) Abdulmelik b. Müslim el-Lahmî'den rivâyet etmiştir. Bu ona Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ulaşmıştır. Dârekutnî de “Etrâfu'l Ğarâibi ve'l Efrâd”da (6146), Herevî “Zemmu'l Kelâm”da (1496), İbnu'l Cevzî “el-İlelu'l Mütênâhiye”de (313) Âişe (radiyallahu anha)'dan rivâyet etmişlerdir. Bu rivâyete göre o şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Kim sünnete tutunursa cennete girer.” Dârekutnî bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir. Derim ki: Manası sahihtir. Bunun manasına delâlet eden âyetler ve hadisler çoktur. Bunlardan biri Buhârî'nin (7280) Ebû Hureyre (radiyallahu anh) 'tan rivâyet ettiği şu hadistir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Kim bana itaat ederse cennete girer.”

¹⁴ Bu lafızla bir yerde bulamadım. Fakat Ahmed (14631) ve başkaları Câbir (radiyallahu anh) 'tan şunu rivâyet etmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Eğer Mûsâ aranızda hayatta olsaydı bana tâbî olmasından başkası ona helâl olmazdı.” Bu hadis, Câbir b. Abdullah (radiyallahu anhuma) 'nın 8. maddede zikri geçen hadisinin bir parçasıdır.

¹⁵ İbn Batta “el-İbânetu'l Kubrâ”da (537) Ebû Umâme'den, Enes'ten, Vâsile b. el-Eska'dan rivâyet etmiştir.

١٣ - وخرج (عليه وسلم) يوماً على أصحابه وهم يقولون: ألم يقل الله كذا وكذا؟ يرُدُّ بعضهم على بعض، فكأنما فُتِيَ في وجهه حبُّ الرُّثْمان، فقال: «إنَّما أفسدَ على الأممِ هذا، فلا تَضْرِبُوا كتابَ الله بعضه ببعض؛ فإنَّ ذلك يوقعُ الشُّكَّ في قلوبكم»

13- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gün ashâbının yanına çıkmıştı. Onlar ise "Allah şöyle şöyle buyurmadı mı?" diyorlar, birbirlerine bu şekilde cevap veriyorlardı. Bunun üzerine O sanki yüzünde nar tanesi patlatılmış gibi (kıpırmızı) oldu ve şöyle buyurdu: "Ümmetleri ancak bu bozdu. Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın! Zira bu kalplerini ze şüphe düşürür."¹⁶

Bunlar şöyle demişlerdir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yanımıza çıktı. O sırada biz din hususunda bir şey hakkında tartışıyorduk. Bunun üzerine O çok öfkelen-di. Daha önce onun gibi öfkelenmemişti. Sonra bizi bundan sakındırdı ve şöyle buyurdu:

"Yapmayın ey Muhammed'in ümmeti! Ateşin sıcaklığını kendinize doğru harekete geçirmeyin!" Sonra şöyle buyurdu: "Size bu mu emredildi? Size bu yasaklanmadı mı? Sizden öncekiler sırf bu yüzden helâk olmadı mı?"

Bunun benzeri Abdullah b. Amr (radiyallahu anhumâ)'dan da rivâyet edilmiştir. Bunu Ahmed (6668, 6845), İbn Mâce (85) ve "el-Kadâu ve'l Kader"de "İsnâdi hasendir" diyerek (355-356) Beyhakî rivâyet etmiştir.

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (67) şöyle demiştir: "Özellikle kader hususunda konuşmak, cidâle girmek ve tartışmak her fırkanın nezdinde yasaklanmıştır. Çünkü kader Allah'ın sırrıdır. Rab (Azze ve Celle) nebîleri kader hakkında konuşmaktan sakındırmıştır.

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de kader hakkında tartışmaktan sakındırmıştır. Âlimler ve vera sahibi kimseler de bunu hoş görmemişler ve kader hakkında cidâle girmekten sakındırmışlardır. Şu hâlde sen her hususta Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in söylediği şeye teslim ol, onu ikrâr et, ona inan ve ona itikad et. Ondan başkasını söyleme."

¹⁶ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (533, 543, 544, 807) çeşitli lafızlarla rivâyet etmiştir. Bunlardan biri şudur: Ebû Umâme (radiyallahu anh)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında Kur'ân'ı

١٤- وقال (عليه وسلم): « لا تُجالسوا أهل القدر؛ فإنهم الذين يخوضون في آيات

الله عز وجل »

14- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Kader ehli ile birlikte oturmayın! Zira onlar Allah (azze ve celle)’nin âyetlerine dalanlardır.”¹⁷

müzâkere ettiğimiz esnâda biri bir âyeti çekip almaya, diğeri bir âyeti çekip almaya başladı. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yanımıza çıktı. Yüzüne sirke boca edilmiş gibiydi. Buyurdu ki: “Ey buradakiler! Allah’ın kitabının bir kısmını diğere vurmayın. Zira bu kalplerinize şüphe düşürür. Bir ümmet kendilerine cidâl verilmedikçe kesinlikle sapmaz.”

Bunu ayrıca el-Âcurrî “eş-Şerîa”da (145), et-Taberî “et-Tefsîr”de (25/88), el-Herevî “Zemmu’l Kelâm”da (44) rivâyet etmiştir. Bunu el-Bezzâr da “Keşfu’l Estâr”da (179,180) Ebû Saîd ve Enes (radiyallahu anhuma)’dan rivâyet etmiştir. Hadis şevâhidi ve mütabaati ile birlikte hasendir. Hadis 34. maddede muhtasar olarak gelecektir.

¹⁷ Bu lafızla bir yerde bulamadım. İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (370) Ömer (radiyallahu anh)’tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Kader ehliyle birlikte oturmayın ve onlarla tartışmayın.” Hadisi bu lafızla Ahmed (206), Ebû Dâvûd (4710, 4720), “es-Sünne”de Abdullah (816), “eş-Şerîa”da el-Âcurrî (543), “Sahîh”inde İbn Hibbân (79) “el-Muhtâra”da ed-Diyâ (301) rivâyet etmiştir. İsnâdında Hakîm b. Şerîk el-Huzelî vardır ki ez-Zehebî onun hakkında “el-Mîzân”da (1/586) “İbn Hibbân onun sağlam olduğunu söylemiştir, Ebû Hâtim ise ‘Meçhûldür’ demiştir” demiştir. Derim ki: Selefîn bu hadisin manasıyla aynı doğrultuda olan sözleri mutevâtirdir. Onlardan bazıları: “es-Sünne”de Abdullah’ın (816) ve el-Lâlekâî’nin (1125) İbn Sîrîn’den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: “Kader ehli Allah’ın âyetlerine dalanlardan değilse onların (yani Allah’ın âyetlerine dalanların) kim olduğunu bilmiyorum.”

Derim ki: Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurmuştur: “Âyetlerimize dalanları gördüğün zaman başka bir söze dalana kadar onlardan yüz çevir...” (En’âm, 68)

Taberî Tefsîri’nde (7/229) rivâyet edildiğine göre Mücâhid “âyetlerimize dalanlar” buyruğu hakkında “âyetlerimizi yalanlayanlar” demiştir.

Yine “el-İbânetu’l Kubrâ”da (468) Avn b. Abdullah’tan rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir: “Kader ehliyle birlikte oturmayın ve onlarla tartışmayın. Zira onlar Kur’ân’ın bir kısmını diğerine vurmaktadırlar.”

Taberî Tefsîri’nde (7/229) Ebû Ca’fer’den rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir: “İşi gücü tartışma olanlarla oturmayın. Zira onlar Allah’ın âyetlerine dalan kimselerdir.”

İbn Abdülhakem’in “el-Câmi”inde geçtiğine göre (167) Eşheb şöyle demiştir: “Mâlik’e Kaderiyye mensuplarıyla oturmayı ve onlarla konuşmayı sordum. Dedi ki: ‘Onlarla oturmayın ve onlarla konuşmayın. Onlarla oturursan da onlara sert davran.’ Sonra ‘Bizim bazı komşularımız var ki onlarla oturuyorum fakat onlarla konuşmuyorum ve tartışmıyorum’ denildi. Bunun üzerine o şöyle cevap verdi: ‘Onlarla oturma ve onlara Allah için düşmanlık göster. Zira Allah *“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğun Allah ve Resûlü ile sınırlaşan kimselere sevgi beslediğini göremezsin”* (Mücâdile, 22) buyurmaktadır. Şu hâlde sen onlara sevgi besleme ve onları ziyâret etme.”

İbn Batta da “el-İbânetu’l Kubrâ”da (2/310) şöyle demiştir: “Şimdi ben Kaderiyye ile oturmanın, onlarla konuşmanın, tartışmanın terk edilmesi ve onlardan yüz çevrilmesi gerektiğine dâir Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den, O’nun sahâbesinden, Tâbiîn’den ve müslümanların fakihlerinden daha fazla hüccet ortaya koyacağım ki akıllı bir mümin kendisini bunlara göre sorguya çektiği ve bunlar ile edeplendiği zaman inşaallah Kaderiyye fitnesinden korunur, onların cihetinden gelen belâların kapısı kendisine kapatılır. Zira onlarla oturmak ve tartışmak kalplere etki eder, kalpleri fakir düşürür, kalplere zarar verir ve kalpleri hasta eder; dinleri kirletir, imanı ifsâd eder, şeytânı râzı eder, Rahmân’ı öfkelerendirir. Ancak ilmi çok, ilimde büyük bir rûtbeye sâhip, ince anlayış sâhibi âlim ve ârif bir kimsenin ihtiyaç durumunda zarûret babından konuşması ayrıdır. Bu kimsenin onları kınamak, azarlamak, rezil etmek ve onlara içerisinde bulundukları inancın bozukluğunu göstermek için hüccet ikâmesine ihtiyaç duyulduğu takdirde onlarla konuşmasında bir sakınca yoktur. Hakkı aramakta samîmî ve hırslı olan, doğruyu bulmak isteyen kimseye de doğruyu göstermekte, ona yardımcı olmakta, ona öğretirken sabırlı olmakta bir beis yoktur. Tâ ki kalbinden perdeler kalksın, örtülerinden sıyrılsın, Rabbine giden dosdoğru yola girsin. Bunların hepsi Allah’ın rahmeti ve tevfiği iledir.” İbn Batta sonra Kaderiyye ile oturmayı yasaklayan hadisleri ve eserleri aktarmıştır.

١٥ - وقال (عليه وسلم): «المراء في القرآن كُفْرٌ»

15- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Kur’ân hakkında tartışmak küfürdür.”¹⁸

¹⁸ İbn Batta “el-İbânetu'l Kubrâ”da (2/67) “Kur’ân hakkında tartışmanın yasaklanması bâbı”nda rivâyet etmiştir. Bu hadisi ayrıca Ahmed, Ebû Dâvûd ve “es-Sünne”de Abdullah (90) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

İbn Batta (rahimehullah) “el-İbânetu'l Kubrâ”da (70) şöyle demiştir: “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in yasakladığı, sâhibi için küfürden ve dinden çıkmaktan endişe ettiği Kur’ân hakkında hoş görülmeyen tartışma iki şekilde olabilir. Birincisi olmuş, bitmiş, müslümanlara bu hususta bir şey bırakılmamıştır. Bu Allah’ın lütfu ve rahmeti sâyesindedir. Sonra Osmân b. Affân (radiyallahu anh) insanların tamamını bilinen lügatlerle yazılmış olan tek bir imam (mushaf)’ın üzerinde toplamıştır. Şöyle ki Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah (Azze ve Celle)’den Kur’ân hakkında istekte bulunmuştu. O da ‘Ümmetine yedi harf üzere okut, hepsi aynıdır’ buyurmuştu. Yani Araplar’ın yedi lügati/lehçesi üzere okut, hepsi sahih ve fasihtir. Bu yüzden O ahabından her bir kimseye kendi lügatine uygun olan harf ile okutuyordu. Bundan dolayı iki adam karşılaştığı zaman biri diğerini bilmediği bir harf ile okuduğunu işittiğinde ona karşı çıkıyordu. Bazen ona ‘Benim kiraatim senin kiraatinden daha iyidir’ bile diyordu. Bunun üzerine bundan sakındırıldılar. Onlara ‘Sizden her biri bildiği gibi okusun, Kur’ân hakkında tartışmayın, biriniz diğerini reddetmesin, sonra hakkı yalanlar ve Allah’tan gelen doğruyu reddetmiş olur’ denildi. Zira Allah’ın kitabını reddetmek ve onun bir harfini yalanlamak küfürdür. İşte bu küfür olan iki vecihten biridir. Bu gündemden kalkmıştır. Geriye müminlerin sakındığı ve akıllı kimselerin çekindiği başka bir tartışma kalmıştır ki o hevâ ehli, mezhep ehli ve bidat ehli kimseler arasındaki tartışmadır. İşte Allah’ın âyetlerine dalanlar; fitne çıkarmak için, Allah’tan ve ilimde derinleşenlerden başka kimsenin bilmediği tevilini arayarak Allah’ın âyetlerinin müteşâbihinin peşinden gidenler bunlardır. Allah’ın âyetlerini hevâlarıyla yorumlarlar ve hevâlarıyla tefsir ederler. Onları akıllarının götürdüğü yere götürürler. Böylece hem kendileri saparlar hem de bu hususta kendilerine uyan kimseleri saptırırlar.”

İbn Batta sonra Âişe (radiyallahu anha)’nın 33. maddede gelecek olan hadisini ve başka hadisleri zikretmiştir. Sonra şöyle devam etmiştir: “Kur’ân hakkında

۱۶- وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): «إِنَّكُمْ لَا تَرْجِعُونَ إِلَى اللَّهِ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِمَّا خَرَجَ مِنْهُ»

- یعنی: القرآن-

16- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Siz Allah’a kesinlikle O’ndan çıkandan -yani Kur’ân’dan- daha faziletli bir şeyle dönmeyezsiniz.”¹⁹

۱۷- وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): «إِنْ قُرِئَ شَيْءٌ مِنْ قُرْآنِي أَنْ أُبْلَغَ كَلَامَ رَبِّي»

17- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Kureyş beni Rabbimin kelâmını tebliğ etmekten alıkoymdu.”²⁰

۱۸- وقال (صلی اللہ علیہ وسلم) لِجَابِرٍ: «أَعْلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ أَحْيَى أَبَاكَ فَكَلِمَتُهُ كِفَاخًا؟»

18- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Câbir’e “Allah’ın babanı dirilttiğini ve onunla yüz yüze konuştuğunu biliyor musun?” buyurmuştur.²¹

tartışmak, cidâle girmek, bidatlerin hâkimiyeti için şahsî görüşlerle ve hevâlarla onun tevilini aramak ve ilimsizce fitne peşinde koşmak küfür ve dalâlettir. Allah’tan bizi kötü sözlerden korumasını niyâz ederiz.”

19 İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (2041) Cubeyr b. Nufeyr-Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) tarîkiyle rivâyet etmiştir. Yine “el-Merâsîl”de Ebû Dâvûd (538) ve “mürsel” diyerek Tirmizî (2912) rivâyet etmiştir. Buhârî de “Halku Ef’âlî’l İbâd”da (533) “Bu haber mürsel ve munkatı olduğundan dolayı sahih değildir” demiştir. Derim ki: Manası sahihtir. Birçok şâhidi vardır. Onlardan bazıları: Abdullah’ın “es-Sünne”de (93) sahih bir isnadla Habbâb b. el-Erett (radiyallahu anh)’tan rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: “Allah (Azze ve Celle)’ye elinden geldiği kadar yaklaş. Şüphesiz sen O’na O’na kelâmından -yani Kur’ân’dan- daha sevimli bir şeyle yaklaşılamazsın.”

Dârimî (rahimehullah) “en-Nakd”da (s. 408) şöyle demiştir: “Onun Allah’tan çıkmasına gelince bundan O’nun kelâmını inkâr edenden başkası şüphe etmez. Çünkü kelâm mutlaka mütekellimden/konuşandan çıkar.”

20 İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (2040) rivâyet etmiştir. Ayrıca Ahmed (15192), Ebû Dâvûd (4734) ve “hasen-sahih” diyerek Tirmizî (2925) de rivâyet etmiştir.

۱۹ - وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): «يكون بعدي فتنةٌ يُصبحُ الرجلُ فيها مؤمناً، ويمسي كافرًا، ويمسي مؤمناً ويصبحُ كافرًا؛ إلا من أحيأه الله بالعلم»

19- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Benden sonra öyle fitne olacak ki adam sabaha mümin olarak erip akşama kâfir olacak, akşama mümin olarak ulaşıp sabahı kâfir olarak edecek. Allah'ın ilim ile dirilttiği kimse müstesnâ...”²²

²¹ Tirmizî (3010) ve İbn Mâce (190) rivâyet etmiştir. Lafızları şu şekildedir: “Allah kiminle konuşmuşsa mutlaka perde arkasından konuşmuştur. Fakat O babanı diriltti ve onunla yüz yüze konuştu...” “Kitâbu't Tevhîd”de İbn Huzeyme (599), İbn Hibbân (7022) ve el-Hâkim (3/203) sahihlemiş, ez-Zehebî de buna muvâfakat etmiştir.

Kivâmussünne el-İsbehânî (rahimehullah) “el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce”de (119) şöyle demiştir: “Dilciler (hadisin metninde geçen) ‘kifâhan’ hakkında ‘mukâbeleten’ (karşı karşıya, yüz yüze) demişlerdir. Garibeyn müellifi de ‘kifâhan’ ‘arada perde olmaksızın yüz yüze’ demektir demiştir.”

²² İbn Batta “el-İbânetu'l Kubrâ”da (265), ed-Dârimî “es-Sünen”de (350), İbn Mâce (3954) ve el-Herevî “Zemmu'l Kelâm”da (1482) Ebû Umâme (radiyallahu anhu)’tan rivâyet etmiştir. Yine İbn Batta “el-İbânetu'l Kubrâ”da (752) Ebû Mûsâ (radiyallahu anhu)’tan rivâyet etmiştir. Bunu Müslim’in (7508) Ebû Hureyre (radiyallahu anhu)’tan rivâyet ettiği hadis desteklemektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Kapkaranlık gecenin parçaları gibi fitneler ortaya çıkmadan önce amel işlemekte elinizi çabuk tutun. (O zamanda) kişi sabahı mümin olarak edecek, akşama kâfir olacak. Akşamı mümin olarak edecek, sabaha kâfir olacak. Dînini dünyâlık bir meta karşılığında satacak.”

Bunu Ahmed (8030) ve Tirmizî (2195) de rivâyet etmiştir. Fakat onlar “Allah'ın ilimle dirilttiği kimse hâric...” lafzını zikretmemişlerdir.

İbn Batta (rahimehullah) “el-İbânetu'l Kubrâ”da (1/244) şöyle demiştir: “İşte biz öyle bir zamana erdik ki dini selâmette olan kimse azdır, Allah'ın koruduğu ve ilimle dirilttiği kimse hâricinde bir kimsenin kurtuluşa ermesi çok zordur.” Sonra yukarıdaki hadisi isnâdı ile beraber zikretmiştir.

Yine o (2/51) şöyle demiştir: “Büyük fitneler çeşit çeşittir. Bu büyük fitnelerden birçoğu bu ümmetin başında meydana gelmiştir. Bu zamanlarda Al-

۲۰- وقال (عليه وسلم): «اقتدوا بالَّذِينَ مِنْ بَعْدِي: أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرُ» رضي الله عنهما

20- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Benden sonraki iki kişiye, Ebû Bekir ve Ömer'e uyun.” Allah onlardan râzı olsun.²³

۲۱- وقال (عليه وسلم): «لَمْ يَزَلْ أَمْرُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مُعْتَدِلًا حَتَّى نَشَأَ فِيهِمْ

الْمَوْلُودُونَ أَبْنَاءَ سَبَايَا الْأُمَمِ، فَأَخَذُوا بِالرَّأْيِ، وَتَرَكُوا السُّنَنَ»

21- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Aralarında diğer toplumlardan köle edilenlerin oğulları olan muvelledûn²⁴ ortaya çıkana kadar İsrâîloğulları'nın durumu itidâl üzere idi. Onlar reyî aldılar, sünnetleri terk ettiler.”²⁵

lah'ın kendilerini takvâ ile koruduğu birçok kimse bu fitnelerden kurtulmuştur. Dîne ve dünyaya zarar veren saptırıcı ve helâke sürükleyici fitnelerin tamamı zamanımızda yaşayanlara bulaşmıştır.

²³ Ahmed (23245), Tirmizî (3662), İbn Mâce (97) ve başkaları Huzeyfe'den, İbn Mes'ûd'dan, Enes'ten ve Ebu'd Derdâ'dan rivâyet etmiştir. Allah onlardan râzı olsun. Hadis sahihtir. “Er-Reddu ale'l Muhtedi'a”ya (6) bak.

²⁴ Muvelled herhangi bir şeyin sonradan ortaya çıkan demektir. Muvelledûn da buradan gelmektedir. Muvelled saf arap olmayan, arapların içinde dünyaya gelen, onların çocuklarıyla büyüyen ve onların edebîyle edeplenen kimsedir.

²⁵ İbn Batta “el-İbâne”de (825) Vâsile b. el-Eska' (radiyallahu anh)'tan benzerini rivâyet etmiştir. Bu hadisi İbn Mâce (56) ve “Müsned”inde el-Bezzâr (2424) Abdullah b. Amr'dan rivâyet etmiştir.

İbnu'l Kattân “Beyânu'l Vehmi ve'l İhâm fî Kitâbi'l Ahkâm”da (2/348) “Bu hasen bir isnaddır” demiştir. Yine bunu ed-Dârakutnî “es-Sünen”de (4281) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir.

Derim ki: Bunun şâhidleri de vardır. Bunlardan bir tanesi el-Fesevî'nin “el-Ma'rifetu ve't Târih”te (3/20) Urve b. ez-Zubeyr'den mürsel olarak sahih bir isnadla rivâyet ettiği eserdir. Bunu ayrıca İbn Ebî Şeybe “Musannef”te (15/177) Abdullah b. Amr (radiyallahu anhuma)'dan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Yine ed-Dârimî (122), “Zemmu'l Kelâm”da el-Herevî (64) Urve b. ez-

۲۲ - وقال (عليه وسلم): «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْزِعُ الْعِلْمَ أَنْتَرَاغًا مِنْ صُدُورِ الرِّجَالِ؛ وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بَقَبْضِ الْعُلَمَاءِ، فَإِذَا لَمْ يَبْقَ عَالِمٌ؛ اتَّخَذَ النَّاسُ رُؤَسَاءَ جَهْلًا فَسَيُلَوُّوا؛ فَأَفْتُوا بِغَيْرِ عِلْمٍ؛ فَضَلُّوا وَ أَضَلُّوا»

22- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah ilmi insanların göğüslerinden çekip almaz. Fakat O ilmi âlimlerin canını alarak alır. Ortada hiç âlim kalmadığı zaman insanlar câhil önderler

Zubeyr'den kendi sözü olarak rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir. Yine el-Herevî “Zemmu'l Kelâm”da (65) Ömer b. Abdulazîz (rahimehullah)'tan rivâyet etmiştir.

“Câmi'u Beyâni'l İlm”de (1072) geçtiğine göre el-Firyâbî şöyle demiştir: “Şu Nabatlıların ilmi yazdıklarını gördüğü zaman Süfyan'ın yüzü değişirdi. Ona 'Ey Ebû Abdullah, şunların ilmi yazdığını gördüğün zaman bunun sana ağır geldiğini görüyoruz' dedim. Dedi ki: 'İlim Araplarda ve insanların ileri gelenlerinde idi. Onlardan çıkıp, şunlara -yani Nabatlılara ve ayak takımına- geçtiği zaman din değiştirildi.”

Yine “el-İbâne”de (1979) İbn Ebî Hind'in şöyle dediği geçmektedir: “Hristiyanlardan İslâm'a girenler çoğalana kadar Kaderiyye Basra'da yayılmadı.” Yine orada geçtiğine göre (2383) Ahmed el-Merîs'i söz konusu ederek “Babası yahûdî olanın ne olmasını bekliyorsun?” demiştir.

“Câmi'u Beyâni'l İlm”de (2104) İbn Uyeyne'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Aralarında Ebû Hanîfe ortaya çıkana kadar Kûfe halkının durumu iyiydi.” Mûsâ dedi ki: “O diğer toplumlardan sebyedilenlerin çocuklarıdır. Annesi Sindli, babası Nabatlıdır. Reyî ortaya atanlar üç tanedir ki hepsi diğer toplumlardan sebyedilenlerin çocuklarıdır: Medîne'de Rabîa, Basra'da Osmân el-Bettî ve Kûfe'de Ebû Hanîfe...” Merrûzî'nin “Ahbârü's Şuyûh”una (278) bak.

“El-İ'tisâm”da (3/102) şunlar geçmektedir: “Sen bidat ehli kelâmcılara şöyle bir baksan onların tamamının ya da çoğunun diğer toplumlardan sebyedilenlerin çocukları olduğunu görürsün. Onların Arap dilinde bir asâletleri/temelleri yoktur. Şeriat'ın maksatları hususunda anlayış sâhibi olmayan bir kimse'nin Şeriat'ın maksatlarını anlaşılması gerekenden farklı anlayacağı gibi böyle birinin de Allah (Azze ve Celle)'nin kitabını anlaşılması gerekenden farklı anlaması beklenen bir şeydir.”

edinirler. Onlar ilimsizce fetvâ verirler. Böylece hem kendileri saparlar hem başkalarını saptırırlar."²⁶

٢٢ - وَنَهَى (عَلَيْهِ السَّلَام) عَنْ قِيلٍ وَقَالَ، وَإِضَاعَةِ الْمَالِ، وَكَثْرَةِ السُّؤَالِ

23- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) dedikodudan, malın zâyî edilmesinden ve çokça soru sormaktan sakındırmıştır.²⁷

²⁶ Buhârî (100) ve Müslim (2673) Abdullah b. Amr b. el-Âs (radiyallahu an-huma)'dan rivâyet etmiştir. Beğavî (v. 516) rahimehullah "Şerhu's Sünn"de (1/3) şöyle demiştir: "Ben dînin alâmetlerinin silinmeye yüz tuttuğunu, zamanımdaki insanlara nefislerinin arzularının egemen olduğunu, dînin ancak izinin kaldığını, ilmin ancak isminin kaldığını, öyle ki bâtılın zamanımdaki insanların çoğuna hak sûretinde gözüktüğünü, cehâletin ilim sûretinde gözüktüğünü, onların arasında Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in 'Şüphesiz Allah ilmi çekip almaz...' buyruğunun tecellî ettiğini gördüm."

Yine Beğavî "Şerhu's Sünn"de (1/317) şunu zikretmiştir: "Saîd b. Cubeyr'e 'İnsanların helâk olduğunun alâmeti nedir?' diye soruldu. Bunun üzerine o 'Âlimlerinin ölmesi' diye cevap verdi. Yine el-Hasen şöyle demiştir: 'Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anh) dedi ki: Âlimin ölümü İslâm'da açılan bir gediktir. Gece ve gündüz birbirini takip ettiği sürece hiçbir şey onu kapatamaz."

²⁷ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (302-303) el-Muğîre b. Şu'be (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (1477) ve Müslim (115) yine el-Muğîre (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünn"de (1/203) şöyle demiştir: "O'nun 'dedikodu' buyruğunun iki manası olduğu söylenmiştir. Bunlardan biri insanların konuşmalarını ve sözlerini aktarmak, araştırmak ve 'Falan şöyle dedi, filana şöyle dendi' demektir. Bu yasaklanan tecessüs/casusluk/gizli hâlleri araştırma kapsamındadır. Bunun manasının din ile ilgili meselelerde ve din hususunda meydana gelen ihtilaflarda kesin bir bilgi olmadan 'Falan şöyle dedi, filan şöyle dedi' demek, böylece kişinin o sözlerden tercih ettiği hakkında ihtiyatlı davranmayarak dinlediğini taklit etmesi olduğu da söylenmiştir. 'Malın zâyî edilmesi'ne gelince bunun malı masiyetlerde ve Allah'ın sakındırdığı hususlarda harcamak olduğu söylenmiştir. 'Çok sorma'ya gelince bu ihtiyaç kadarıyla yetinmeyerek insanlardan mallarını şımarıkça istemektir. Bunun manasının bazı meseleler hakkında soru sormak ve bu meseleleri araştırmak olması da

٢٤ - وَكَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْرَهُ كَثْرَةَ الْمَسَائِلِ

24- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) çokça soru sormayı hoş karşılamazdı.²⁸

٢٥ - وَنَهَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْأُغْلُوطَاتِ.

25- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) uğlûtalardan sakındırmıştır.²⁹

٢٦ - وَقِيلَ: هِيَ شِدَادُ الْمَسَائِلِ وَصِعَابُهَا.

26- Uğlûtanın zor ve çetin sorular olduğu söylenmiştir.³⁰

mümkündür. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: 'Size açıklandığı takdirde hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın.' (Mâide, 104) Yine O 'Birbirinizin özel hâllerini araştırmayın' (Hucurât, 12) buyurmuştur. (Hakkında soru sormak yasaklanan şey) Allah (svt)'nın şu buyruğunda zâhirine iman etmeyi emrettiği müteşâbihlerden de olabilir: 'Kalplerinde eğrilik bulunanlar ise fitne çıkarmak ve onları yorumlamak için müteşâbihlerinin peşine düşerler. Hâlbuki onun yorumunu ancak Allah bilir. İlimde derinleşenler ise "Ona iman ettik, hepsi Rab-bimizin katındandır" derler. Ancak akıl sâhipleri öğüt alır.' (Âli İmrân, 7)"

²⁸ Buhârî'nin (4468) Sehl b. Sa'd (radiyallahu anh)'tan rivâyet ettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) soruları hoş karşılamaz ve ayıplardı.

²⁹ Bunu İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (304-306) Muâviye (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (23687), Ebû Dâvûd (3656) ve "el-Evsat"ta et-Taberânî (8204) "Ğulûtalardan sakındırdı" lafzıyla rivâyet etmişlerdir. İbnu'l Kattân "el-Vehmu ve'l İhâm"da (1502) hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.

³⁰ Bu kavli İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (306) el-Evzâî (rahimehullah)'tan rivâyet etmiştir. Aynı şekilde yukarıdaki tahriçte belirtildiği üzere Ahmed ve et-Taberânî de bu kavli rivâyet etmiştir. Yine bunu el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (538) rivâyet etmiştir.

Beğavî (rahimehullah) "Şerhu's Sünne"de (1/308) şöyle demiştir: "Buna göre bunun manası âlime kendisi hakkında çokça hata yapılan zor sorular yöneltmek, bu şekilde onu hataya sürüklemek ve yanıltmaya çalışmak olmaktadır. Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anh)'tan 'Sizi zor sözlerden sakındırdım' dediği ri-

٢٧ - وقال صلى الله عليه وسلم : «أتركوني ما تركتكم»

27- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Sizi bıraktığım sürece beni bırakın!" buyurmuştur.³¹

vâyet edilmiştir. O bununla ince manalar içeren kapalı soruları kastetmiştir. Onun bundan sakındırmasının sebebi bunun dîn hususunda bir faydasının olmaması, neredeyse hiç gerçekleşmeyen olaylar hakkında olmasıdır."

Yine İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (304) Îsâ b. Yûnus'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Uğlûtalar ihtiyaç duyulmayan 'nasıl?'lardır."

"Câmi'u Beyânî'l İlâm"de (2083) geçtiğine göre el-Evzâî şöyle demiştir: "Allah kulunu ilmin bereketinden mahrum etmek istediği zaman onun diline uğlûtalar atar. Gerçekten ben onların insanlar arasında en az ilme sahip kimseler olduklarını gördüm." "Câmiu'l Ulûm"a bak. (1/247)

³¹ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (287-290) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)tan rivâyet etmiştir. Bu hadisi ayrıca Buhârî (7288) de Ebû Hureyre (radiyallahu anh)tan rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre o şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Sizi bıraktığım sürece beni bırakın. Sizden öncekiler ancak soru sormalarından ve nebîlerine karşı gelmelerinden dolayı helâk oldular..." Müslim'de (3236) ise şu lafızla geçmektedir: "Sizi bıraktığım sürece beni bırakın. Zira sizden öncekiler ancak çok soru sormalarından dolayı helâk oldular..."

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûm"da (1/243) şöyle demiştir: "Bu (çokça) soru sormanın kötülüğüne ve kınandığına delâlet etmektedir. Fakat bazı insanlar bunun Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yaşadığı zaman ile sınırlı olduğunu, bunun sebebinin o zamanda haram kılınmamış olan bir şeyin haram kılınabileceği ya da yerine getirilmesi zor olan bir şeyin vâcip kılınabileceği endişesi olduğunu, O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) vefâtından sonra da bundan güvende olunduğunu söylemektedirler. Hâlbuki çok soru sormanın kerih görülmesinin tek sebebi bu değildir. Bunun bir başka sebebi daha vardır ki İbn Abbas buna şu sözülle işârette bulunmuştur: 'Fakat bekleyin. Kur'ân nâzil olduğu zaman sorduğunuz her şeyin açıklamasını mutlaka bulursunuz.' Bunun manası şudur: Müslümanların dinleri hususunda ihtiyaç duydukları ne varsa mutlaka Allah onu azîz kitabında beyân edecektir ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bunu O'ndan alıp tebliğ edecektir. Bundan sonra kimsenin soru sormasına hâcet yoktur... Şu

۲۸- وقال (عليه وسلم): أعظمُ المسلمين في المسلمين خُزْماً: « مَنْ سَأَلَ عَنْ أَمْرٍ لَمْ يُحَرِّمْ، فَحَرَّمَ مِنْ أَجْلِ مَسْأَلَتِهِ »

28- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Müslümanlar arasında müslümanlara karşı en büyük cürmü işleyen kimse haram kılınmamış bir şey hakkında soran, kendisinin sorusu sebebiyle o şeyin haram kılındığı kimsedir.”³²

hâlde her bir müslümana düşen Allah’tan ve Resûlünden gelenleri araştırmakla ilgilenmek, sonra bunları anlamaya çalışmak, manaları üzerinde durup düşünmek, sonra eğer ilmî meselelerdense bunları tasdik etmek, ameli meselelerdense bütün gayretini emirleri yerine getirip sakındırılanlardan uzak durmakta sarfetmek, bütün düşüncesini başka şeylere değil buna odaklamaktır. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbının ve onlara güzellikle tâbi olanların Kitap’tan ve Sünnet’ten faydalı ilim talep ederken durumları bu idi.”

İbn Receb daha sonra yeni meseleler ortaya atmaları ve meseleleri çoğaltmaları hususunda rey ehlinin metodunu yermiş, şunları söylemiştir: “Ehli Rey fukahâsından bazıları daha meydana gelmemiş meseleleri ortaya atma hususunda dâireyi genişlettikçe genişletmişlerdir. Âdeten meydana gelen olayları da meydana gelmeyen olayları da konuşmuşlardır. Bunlara cevap bulma külfetinin altına girmişlerdir. Bunlar hakkında tartışıp durmuşlardır. Öyle ki bunun sonucunda kalpler birbirlerinden ayrılmıştır. Bundan dolayı hevâlar, kin, düşmanlık ve buğz kök salmıştır. Bu tartışmalarda genelde karşı tarafa üstün gelme isteği, yükselme ve övülme arzusu, insanların teveccühüne mazhar olma düşüncesi vardır. Oysa bu rabbânî âlimlerin zemmettiği hususlardandır. Sünnet de bunun çirkinliğine ve haram kılınmış olduğuna işâret etmiştir.”

İbn Receb sonra Ehli Hadis’in metodunu zikretmiştir ki bu 329. maddenin dipnotunda gelecektir.

³² İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (291-295) rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (7289) ve Müslim (2358) Sa’d b. Ebî Vakkâs (radiyallahu anh)’tan rivâyet etmiştir.

Beğavî “Şerhu’s Sünne”de (1/310) şöyle demiştir: “Soru iki şekilde olabilir. Bunlardan biri din ile ilgili ihtiyaç duyulan bir konunun açıklığa kavuşması ve öğrenilmesi için sorulan sorudur. Bu câizdir ve emredilmiştir. Allah (Azze ve Cel-

۲۹- وقال: «مَنْ أَحَدَّثَ حَدَّثًا، أَوْ آوَى مُخَدِّثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ، وَلَعْنَةُ اللَّاعِنِينَ، وَالْمَلَانِكَةِ، وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا»

29- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Kim bir yenilik ortaya atarsa ya da yenilikçiye barındırırsa Allah'ın lâneti, lânet edenlerin, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun! Allah onun ne bir farzını ne bir nâfilesini kabul edecektir.”³³

فَقَالُوا لِلْحَسَنِ: مَا الْحَدَّثُ؟ فَقَالَ: أَصْحَابُ الْفِتَنِ كُلُّهُمْ مُخَدِّثُونَ، وَأَهْلًا لِأَهْوَاءِ كُلِّهِمْ مُخَدِّثُونَ.

Hasen'e “Yenilik nedir?” diye sorulduğu zaman şöyle cevap vermiştir: “Fitne ashâbının tamamı yenilikçidir. Hevâ ehlinin tamamı yenilikçidir.”³⁴

le) şöyle buyurmuştur: ‘Bilmiyorsanız zikir ehline sorun.’ Sahâbe de Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’e bazı konular hakkında sorular sormuş, bunun üzerine Allah (Subhanehu ve Teala) bu konuların beyânını kitabında indirmiştir. Diğer soru türü ise zorlama ve gereksiz sorudur. Bu hoş görülmemiştir. Şeriat Koyucu’nun böyle bir soruya cevap vermemesi soru soran kimseyi sakındırmaktır. Cevap verildiğinde ise bu bir ceza olur. Hadiste kastedilen, sorunun bu çeşidi-dir. İsrâiloğulları, önceki beyân kendilerini soru sormaktan müstağnî kıldığı hâlde ineğin özelliklerini sormak sûretiyle işlerini zorlaştırmışlardır. Allah da onların işlerini zorlaştırmıştır.”

³³ Ahmed (993), Ebû Dâvûd (4530) ve Nesâî (6911-6921) rivâyet etmiştir. Hadis sahihtir. Hadisin aslı Buhârî’de (1870), Müslim’de (3306, 3786) Alî (radiyallahu anhu)’tan rivâyetle mevcuttur. Fakat buralarda ilâve olarak sadece Medîne’de yenilik çıkarmaktan bahsedilmektedir. Buhârî (rahimehullah) bu hadisi “İlimde derine dalma ve çekişme, dinde aşırıya gitme ve bidatler gibi hoşlanılmayan şeyler bâbı” diyerek baplandırmış, hadisi Medîne ile sınırlandırmamıştır. Diğer rivâyetlerde geldiği üzere umûma yaymıştır. Müslim’de de (5166) Alî (radiyallahu anhu)’tan rivâyet edildiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) “Allah bir yenilikçiye barındırana lânet etsin...” buyurmuştur.

³⁴ Zemmu’l Kelâm’da (1357) rivâyet edilmiştir. Ebû Dâvûd da “el-Merâsîl”de (535) Hasen el-Basrî-Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) kanalıyla benzerini rivâyet etmiştir. Orada şu geçmektedir: “Yenilik nedir ey Allah’ın Resûlü?” diye sor-

dular. Buyurdu ki: "Sünnet olmaksızın bidat, had olmaksızın müse ve haksız yere yağmalama..."

İbn Batta "el-İbâne"de (202) Zeyd b. Eslem'den şunu rivâyet etmiştir: "'Ey Allah'ın Resûlü, yenilik nedir?' diye sordular. Buyurdu ki: 'Bir sünneti değiştiren bidat, bir diyeti değiştiren müse ve bir hakkı değiştiren yağmalama...' İsnâsı munkatıdır.

İbn Vaddâh'ın "el-Bida"ında (71) geçtiğine göre Abdurrahmân b. Avf (*radiyallahu anhu*) "Ey Allah'ın Resûlü, orada yenilik çıkarmak da nedir?" diye sormuş, Rasûlullah da "Had olmaksızın öldürmek ve önceden olmayan kötü bir sünnet ortaya koymak/çığır açmaktır" buyurmuştur.

Benzerini Abdurrezzâk da (18847) rivâyet etmiştir. Onun lafzı şu şekildedir: "Buyurdu ki: "İnsanların gözlerini diktikleri bir şeyi yağmalayan, had olmaksızın müse yapan, daha önce olmayan bir sünnet ortaya koyan ve haksız yere cana kıyan kimse..."

Fâkihî "Ahbâru Mekke"de (3/360) Ebû Saîd (*radiyallahu anhu*)'tan rivâyet etmiştir. İçerisinde şunlar geçmektedir: "'Ey Ebû Saîd, yenilik nedir?' diye soruldu. O da şöyle cevap verdi: 'Yenilik şudur: Adam birini öldürür ya da Allah tebâreke ve teâlâ'nın onu kendisinden ancak haremın kurtaracağını indirdiği (buyurduğu) büyük bir günah işler. İşte Allah'ın Nebîsi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ona yiyecek ve içecek verilmemesini ve onu kimsenin barındırmamasını emretmiştir. Kim bunlardan birini yaparsa Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Allah onun ne bir farzını ne bir nâfilesini kabul edecektir. Tâ ki hareminden çıkana ve yeniliğinden sorguya çekilene kadar...'"

"Teysirü'l Azîzi'l Hamîd"de (1/367) şunlar geçmektedir: "O 'Kim bir yenilikçi/yenilikçiye gelince Ebu's Seâdât şöyle demiştir: 'Hem fâil hem de mef'ûl manasında hem kesra ile hem de fetha ile rivâyet edilmiştir. Kesralı şeklinin (yani muhdisin) manası şu olmaktadır: Kim bir suçluya yardım eder, onu barındırır, onu hasmından korur ve ona kısas uygulanmasına engel olursa... Fethalı şeklinin (yani muhdesin) manası ise ortaya atılan şeyin bizzat kendisidir. Buna göre onun barındırılmasının manası ona râzı olmak ve ona göz yummak olmaktadır. Zira kişi bidate rıza gösterip fâilini onayladığı ve ona karşı çıkmadığı zaman onu barındırmış olmaktadır."

۳۰ - وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): « كِلَابُ النَّارِ أَهْلُ الْبِدْعِ »

30- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) “Cehennemın köpekleri bidat ehlidir” buyurmuştur.³⁵

۳۱ - وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): « مَنْ وَقَرَ صَاحِبَ بَدْعَةٍ فَقَدْ أَعَانَ عَلَى هَدْمِ الْإِسْلَامِ »

31- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Kim bir bidat ehline saygı gösterirse İslâm’ın yıkılmasına yardımcı olmuş olur.”³⁶

Şeyh Süleymân buna talik olarak şunları söylemiştir: “Zâhir olan birinci rivâyetin iki manayı da içine almakta olduğudur. Zira muhdis bir cinâyet/suç ile yenilik ortaya atandan da dinde bir bidat uydurarak yenilik ortaya atandan da daha geneldir. Dinde bir bidat uydurarak yenilik ortaya atan kimse suç işleyerek yenilik ortaya atan kimseden daha şerlidir. Bu yüzden onu barındırmak daha günahdır. Bu yüzden İbn Kayyım el-Kebâir/Büyük Günahlar kitabında bunu zikretmiş ve şöyle demiştir: Bu büyük günahın dereceleri ortaya atılan şeyin derecesine göre farklılık arz eder. Ortaya atılan yenilik ne kadar büyük olursa bu büyük günah o kadar büyük olur.”

³⁵ Ebû Hâtim el-Huzâî “Cüz”ünde rivâyet etmiştir. Ayrıca “Kenzu’l Ummâl”de (1094) rivâyet edilmiştir. İbnu’l Bennâ “er-Reddu ale’l Mübtedi’a”da (12/tahkikimle) Ebû Umâme (radiyallahu anh)’tan rivâyet etmiştir.

Bu hadisin mahfûz olan şekli “Hâricîler cehennemın köpekleridir” lafzıdır. Bu Ebû Umâme ve İbn Ebî Evfâ (radiyallahu anhum)dan rivâyet edilmiştir. Ahmed (22208, 22151, 19415), Tirmizî (3000), İbn Ebî Âsım (936) ve “es-Sünne”de Abdullah (1494) rivâyet etmiştir. Tirmizi “Hasen bir hadistir” demiştir. Hâkim (2/149-150) sahihlemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

Firyâbî’nin “el-Kader”inde (375) Sellâm b. Ebî Mutî’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Eyyûb bidat ehlinin tamamını hâricîler olarak isimlendiriyor, ‘Hâricîler isim yönünden ayrıştılar fakat kılıç (çekmeyi câiz görmeleri) yönüyle birleştiler’ diyordu.”

Bidat ehlinin tamamını hâricîler olarak isimlendirme meselesi ileride 116. ve 118. maddelerde daha fazla açıklanacaktır.

³⁶ Hasen bir hadistir. Hadisin birçok şâhidi bulunmaktadır ki onları “er-Reddu ale’l Mübtedi’a”daki talikimde (13) zikrettim.

۳۲- وقال ابن مسعود: خطَّ لنا رسولُ الله (صلی الله علیه وسلم) يوماً خطاً، فقال هذا سبيلُ

اللهِ ثُمَّ خَطَّ خُطُوطاً عَنْ يَمِينِ الْخَطِّ وَبُسَارِهِ، وَقَالَ: هَذِهِ سُبُلٌ، عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ. ثُمَّ تَلَا: {وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}. [الأنعام: ۱۵۳] يَعْني: الْخُطُوطُ الَّتِي عَنْ يَمِينِهِ وَبُسَارِهِ

32- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gün bize bir çizgi çizdi ve ‘Bu Allah’ın yoludur’ buyurdu. Sonra o çizginin sağına ve soluna bazı çizgiler çizdi ve ‘Bunlar da (diğer) yollardır. Bunlardan her bir yolun başında o yola çağıran bir şeytan vardır’ buyurdu. Sonra şunu okudu: ‘Bu benim dosdoğru yolumdur, ona uyun. (Başka) yollara uymayın, sonra sizi O’nun yolundan ayırır.’ (En’âm, 153) Yani onun sağındaki ve solundaki çizgilere (uymayın).”³⁷

۳۳- وَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا وَأَرْضَاهَا: تَلَا رَسُولُ اللهِ (صلی الله علیه وسلم) هَذِهِ الْآيَةُ:

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ

İbn Abdulhâdî'nin “Cem'u Cuyûşî'd Desâkir”inde (s. 36) isnâdî ile Muâz b. Cebel'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Kim bir bidat ehline ona saygı göstermek için yürürse İslâm'ın yıkılması-na yardım etmiş olur.”

Yûsuf b. Abdulhâdî (rahimehullah) dedi ki: “Ceyyid bir isnaddır. İbrâhîm b. Meyser'e'den, Muhammed b. Müslim'den, İbn Uyeyne'den ve başkalarından birçok tarikten mürsel olarak rivâyet edilmiştir.” Bu kavil Sahâbe'den ve Tâbiîn'den bir topluluktan ve başkalarından rivâyet edilmiştir. Bazıları 192. maddenin dipnotunda zikredilecektir.

³⁷ İbn Batta “el-İbânetu'l Kubrâ”da (128-132) birçok tarikle Âişe (radiyallahu anha)'dan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (4142), “es-Sünne”de İbn Ebî Âsım (17), “es-Sünne”de el-Mervezî (4-5) rivâyet etmiştir. Hadisin ayrıca İbn Abbâs ve Câbir b. Abdullah'tan rivâyet edilen bir şâhidi vardır. Allah onlardan râzı olsun. Ahmed'e (15277), et-Tayâlisî'ye (241) el-Mervezî'nin “es-Sünne”sine (6-7) ve el-Lâlekâî'ye (95) bak. Hadis sahih bir hadistir. İbn Hibbân (6-7) ve el-Hâkim (2/318) sahih olduğunu söylemiş, ez-Zehebî ve başkaları da onlara muvâfakat etmiştir.

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ ﴿ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴾ [آل عمران: ٧] قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: إِذَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِيهِ فَهُمْ الَّذِينَ عَنِ اللَّهِ؛ فَاحْذَرُوهُمْ.

33- Âişe -Allah ondan râzı olsun ve onu râzı etsin- şöyle demiştir:

“Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ‘Sana Kitab’ı indiren O’dur. Onun (Kur’an’ın) bazı âyetleri muhkemdir ki, bunlar Kitab’ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihdir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar ise fitne çıkarmak ve onları yorumlamak için müteşâbihlerinin peşine düşerler’. Hâlbuki Onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek pâyeye erişenler ise ‘Ona inandık; hepsi Rabbimiz tarafındandır’ derler. (Bu inceliği) ancak aklıselim sahipleri düşünüp anlar.’ (Âli İmrân, 7) buyruğunu okudu.” (Âişe) şöyle devam etti: “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’i şöyle buyururken işittim: ‘Onun hakkında tartışanları gördüğünüz zaman işte onlar Allah’ın kastettiği kimselerdir. Onlardan sakının!’”³⁸

³⁸ İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (786) rivâyet etmiştir. Ayrıca Buhârî (4547) ve Müslim (6869) de rivâyet etmiştir.

Hevâ ve bidat ehlinin peşine düştükleri müteşâbih âyetlerin manasının beyânı hususunda el-Âcurrî “eş-Şerîa”da (44) Saîd b. Cubeyr’in Allah Teâlâ’nın “...onun müteşâbihinin peşine düşerler” buyruğu hakkında şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Müteşâbihât Kur’ân’daki insanlara karışık gelen âyetlerdir. Bu sebeple onu okudukları zaman bu sözü söyleyenlerden sapan kimse sapar. Her fırka Kur’ân’dan bir âyet okur, onun kendi lehine olduğunu ve onunla doğruya isâbet ettiğini iddia eder. Harûriyye’nin peşine düştüğü Kur’ân’ın müteşâbihlerinden biri Allah Teâlâ’nın şu buyruğudur: ‘Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.’ (Mâide, 44) Onlar bunun beraberinde ‘Bundan sonra kâfirler Rablerine denkler tutarlar’ (En’âm, 1) âyetini okurlar. Yöneticinin hak olmayan bir hükümle hükmettiğini gördükleri zaman ‘Bu kâfir oldu, kâfir olan da Rabbine denk tutmuş ve O’na ortak koşmuştur, bu yüzden bu ümmet müşriktir’ derler. Böylece hurûc ederler ve gördüğün şeyleri yaparlar. Çünkü onlar bu âyeti (yanlış şekilde) yorumlarlar.”

Yine “el-İbânetu’l Kubrâ”da (799) geçtiğine göre Eyyûb şöyle demiştir: “Hevâ ehlinden müteşâbihi öne sürerek tartışmayan kimseyi bilmiyorum.”

۳۴- وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): « ما ضلَّ قومٌ بعد هُدًى كانوا عليه إلا أوتوا الجِدَلَ » ثم

قرأ ﴿مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ﴾ | الزحرف: ۵۸ |

34- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) “Üzerinde oldukları hidâyetten sonra sapan hiçbir topluluk yoktur ki onlara cedel verilmiş olmasın” buyurdu ve sonra “Onu sana ancak tartışma amacıyla örnek getirdiler, hayır onlar tartışmada ileri giden bir topluluktur” (Zuhruf, 58) âyetini okudu.³⁹

۳۵- وقال (صلی اللہ علیہ وسلم) «الْمُتَمَسِّكُ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي لَهُ أَجْرُ خَمْسِينَ شَهِيدًا»

35- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Ümmetimin bozulduğu zaman sünnetime yapışan kimseye elli şehîd ecridir.”⁴⁰

Ayrıca “el-İbânetu'l Kubrâ”ya “Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ümmetini Kur’ân’ın müteşâbihini öne sürerek tartışacak bir topluluktan sakındırması ve insanların onlardan sakınmasının gerekliliği bâbı”na bakabilirsiniz.

³⁹ İbn Batta “el-İbânetu'l Kubrâ”da (532, 534, 539) Ebû Umâme (radiyallahu anh)’tan birçok tarîk ile rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (22164, 22204), Tirmizî (2630) ve İbn Mâce (48) rivâyet etmiştir. Tirmizî ve el-Hâkim (2/448) hadisin sahih olduğunu söylemiş, ez-Zehebi de onlara muvâfakat etmiştir.

⁴⁰ İbn Batta “el-İbânetu'l Kubrâ”da (219) Ömer (radiyallahu anh)’tan rivâyet etmiştir. Yine o bunu munkatı bir isnad ile (215) “Ona yüz şehîd ecridir” lafzıyla rivâyet etmiştir. İbn Adiyy “el-Kâmil”de (2/327), İbnu'l Attâr “Fütyâ ve Cevâbuhâ”da (27) ve el-Beyhakî “ez-Zühdü'l Kebîr”de (207) bu lafızla rivâyet etmiştir. Bezzâr’ın (1776) ve “el-Kebîr”de et-Taberânî’nin (10394; 10/182) İbn Mes’ûd (radiyallahu anh)’tan rivâyet ettikleri haber de bunu desteklemektedir. Buna göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Önünüzde sabır zamanı vardır. O zamanda (sünnete) yapışan kimseye elli şehîd ecridir.” Ömer “Ey Allah’ın Resûlü, bizden mi yoksa onlardan mı?” diye sorunca da “Sizden” diye cevap vermiştir. Heysemî “Mecme’u’z Zevâid”de (7/282) şöyle demiştir: “Bezzâr ve Taberânî benzerini rivâyet etmiştir. Bezzâr’ın ricâli Sehl b. Âmir el-Beceli dışında sağlam kimselerdir. İbn Hibbân ise onun sika olduğunu söylemiştir.”

İbn Mes’ûd (radiyallahu anh) hadisinin İbnu'l Attâr’ın “Fütyâ ve Cevâbuhâ”da (27) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)’tan sahih bir isnâd ile rivâyet ettiği bir şahidi

۳۶- وقال (عليه وسلم) «الْمُتَمَسِّكُ بِدِينِهِ عِنْدَ فسادِ النَّاسِ كَالْقَابِضِ عَلَى الْجَمْرِ»

36- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “İnsanların fesâda uğradığı zaman dînine yapışan kimse, kuru tutan kimse gibidir.”⁴¹

vardır. Ebû Dâvûd (4341), Tirmizî (3054) ve İbn Mâce (4014) Ebû Sa’lebe el-Huşenî (radiyallahu anh)’tan Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’in şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir: “Önünüzde sabır günleri vardır. O günlerde sabretmek kuru avuca almak gibi olacaktır. Onların arasında amel eden kimseye onun işlediği ameli işleyen elli adamın ecri vardır.” “Ey Allah’ın Resûlü, onlardan ellisinin ecri mi?” diye sorduklarında da “Sizin ellinizin ecri” diye cevap vermiştir. Tirmizî “Hasen-garîb bir hadistir” demiş, İbn Hibbân da “Sahîh”inde (385) sahihlemiştir.

Sâbûnî “Akîde”sinde (181) şöyle demiştir: “Kim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in sünnetine yapışıp onunla amel ederse, ondan sapmazsa ve ona çağırırsa onun ecri İslâm’ın ve dînin ilk zamanlarında bunları yapan kimselerin ecrinden daha çok olur. Zira Resûl-ü Mustafâ (sallallahu aleyhi ve sellem) onun hakkında ‘elli kişinin ecri’ buyurmuş, kendisine ‘Onlardan elli kişi mi?’ diye sorulduğunda ise ‘Hayır, sizden’ diye cevap vermiştir. O bunu ümmetinin fesâda uğradığı zamanda sünneti ile amel eden kimse hakkında söylemiştir.”

⁴¹ İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (31) Enes b. Mâlik (radiyallahu anh)’tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Tirmizî (2260) “Bu, bu vecihten hasen-garîb bir hadistir” diyerek rivâyet etmiştir. Hadisin, kendisi sebebiyle hasen derecesine yükseleceği bazı şâhidleri vardır ki şu onlardan bir tanesidir: Ahmed (9073) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)’tan Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “Yaklaşmış olan şerden dolayı vay Arapların hâline! Kapkaranlıktan gecenin parçaları gibi fitnelerdir onlar! (O zamanda) kişi sabahı mümin edecek, akşama kâfir olacaktır. Bir topluluk dinlerini az bir dünya malı karşılığında satacaktır. O gün dînine yapışan kimse kuru -ya da dikenini dedi- avcuna alan kimse gibi olacaktır.” Hadisin şâhidlerinden bir diğeri de Ebû Sa’lebe el-Cuşenî (radiyallahu anh)’ın hadisidir. Önceki hadiste bundan söz edilmişti.

Sâbûnî’nin “Akîdetu Ashâbi’l Hadîs” eserinde geçtiğine göre (93) Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm şöyle demiştir: “Sünnete uyan kimse kuru avcuna alan kimse gibidir. Bugün bu benim nezdimde Allah (Azze ve Celle)’nin yolunda kılıç sallamaktan daha fazîletlidir.”

۳۷- وقال (عليه وسلم): «الْمَتَمَسِّكُ بدينه في الهرج كالمهاجر إلى»

37- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Herc⁴² zamanında dinine yapışan kimse bana hicret eden kimse gibidir.”⁴³

۳۸- وقال (عليه وسلم): «بَدَأَ الإسلامَ غريبًا، وسيغودُ غريبًا كما بدأ؛ فطوبى

لِلْغُرَبَاءِ» قالوا: يا رسولَ الله، مَنْ الْغُرَبَاءُ؟ قال: «الَّذِينَ إِذَا فَسَدَ النَّاسُ صَلَحُوا.»

38- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “İslâm garîb olarak başladı. Yine başladığı gibi garîb bir hâle dönecektir. Gariplere ne mutlu!”

“Ey Allah'ın Resûlü, garipler kimdir?” diye sorduklarında ise “İnsanlar bozulduğu zaman düzgün olan kimselerdir” diye cevap vermiştir.⁴⁴

⁴² Buhârî’de (84) geçtiğine göre “Ey Allah'ın Resûlü, herc nedir?” diye sorulmuş, O da öldürmeyi kastedercesine elini hareket ettirmiştir. “Tâcu’l Arûs”ta da (6/275) hadiste “Kıyâmet saatinden önce herc -yani savaşıma ve birbirine girme- vardır” buyrulmuştur. Ebû Mûsâ “Herc Habeş Dili’nde öldürmek demektir” demiştir.

⁴³ İbn Batta “el-İbâne”de (148) Alî (radiyallahu anh)’tan şunu rivâyet etmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Herc zamanında dîni hususunda sünnetime yapışan kimseye yüz şehîd ecri vardır.”

Yine İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (781) Ma’kil b. Yesâr (radiyallahu anh) tarikiyle Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’den şöyle buyuruğunu rivâyet etmiştir: “Her zamanında ibâdet bana hicret etmek gibidir.” Hadisi bu lafızla Müslim de (7510) rivâyet etmiştir.

⁴⁴ İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (32, 536) Sahâbe’den bir topluluktan rivâyet etmiştir. Allah onlardan râzı olsun. Bunu ayrıca Ebû Ya’lâ “Müsned”inde (756), et-Taberânî “el-Evsat”ında (290), el-Âcurrî “el-Gurabâ”da (1) ve ed-Dânî “es-Sünenu’l Vâridetu fi’l Fiten”de (288) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. Yine bu hadisi benzer şekilde Ahmed (1604, 16690) Sa’d b. Ebî Vakkâs (radiyallahu anh)’tan rivâyet etmiştir. Müslim de (289) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)’tan “İnsanlar bozulduğu zaman düzgün olan kimselerdir” kısmı olmaksızın rivâyet etmiştir.

۳۹ - وقال (عليه السلام): «اللَّهُ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي، لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي، فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَيَحِبِّي أَحَبَّهُمْ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ، فَيُبْغِضِي أَبْغَضَهُمْ، وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ، وَمَنْ آذَى اللَّهَ فَيُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ»

39- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Ashâbım hususunda Allah’tan korkun Allah’tan! Onları benden sonra hedef⁴⁵ yapmayın. Onları seven beni sevdiğinden dolayı sever. Onlara buğzeden de bana buğzettiğinden dolayı buğzeder. Onlara eziyet veren bana eziyet vermiş olur. Bana eziyet veren de Allah’a eziyet vermiş olur. Kim de Allah’a eziyet verirse Allah’ın onu yakalaması yakındır.”⁴⁶

۴۰ - وقال (عليه السلام): «لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنْفَقَ أَحَدُكُمْ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مَدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ.»

40- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Ashâbıma sövmeyin! Nefsim elinde olana yemin ederim ki biriniz Uhud dağı kadar altın infâk etse onlardan birinin bir müddüne⁴⁷, hatta bunun yarısına ulaşmaz.”⁴⁸

۴۱ - وقال معاذٌ: قال لي النبيُّ (عليه السلام): «يا معاذُ، اطع كُلَّ أَمِيرٍ، وَصَلِّ خَلْفَ كُلِّ إِمَامٍ، وَلَا تَسُبَّنْ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِي.»

⁴⁵ Hadisin metninde geçen garad/الغرض dikilen ve kendisine bir şeyler atılan hedef demektir.

⁴⁶ Ahmed (16803, 20549) ve Tirmizî (3862) Abdullah b. Muğaffel (radiyallahu anh)’tan rivâyet etmiştir. Tirmizî “Bu hasen-garîb bir hadistir, bunu sadece bu vecihten biliyoruz” demiştir. İbnu’l Benna’nın “er-Reddu ale’l Muhtedia”sındaki talikime (352) bak. Hadisin manası sahihtir. Musannif ileride bu manada birçok sahih hadis aktaracaktır.

⁴⁷ Müdd bir ölçü birimidir. Hicazlılara göre 4/3 rıtıldır. (es-Sihâh, 3/99)

⁴⁸ Buhârî (3673) ve Müslim (6580) Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallahu anh)’tan rivâyet etmiştir.

41- Muâz şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bana dedi ki: "Ey Muâz! Her emire itaat et. Her imamın arkasında namaz kıl. Ashâbımdan kimseye sövme!"⁴⁹

٤٢- وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَدَهُ عَلَى خَئِثَةِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، ثُمَّ

قال: « يا عمر! إنا لله وإنا إليه راجعون »

قال عمر: قلت: نعم -بأبي أنت وأُمِّي يا رسول الله -، إنا لله وإنا إليه راجعون.

فما ذاك ؟!

قال: «إنَّ جبريلَ أتاني آنفاً، فقال: يا محمدُ، إنا لله وإنَّ اِلهيه راجعون. إنَّ

أَمَّتَكَ مَفْتُونَةٌ بعدَكَ بقليلٍ غيرِ كثيرٍ.

قلت: يا جبريلُ! أَفَتِنَّهُ ضلالٌ، أم فتنةٌ كُفْرٌ؟

قال: كُلُّ سَيَكُونُ.

قلت: كيفَ يضلُّونَ أويكفُرُون، وأنا مَخْلُفٌ بينَ أظهرِهِم كتابَ اللهِ؟

قال: بكتابِ اللهِ يَضِلُّونَ؛ يَتَأَوَّلُهُ كُلُّ قَوْمٍ على ما يَهِيُونَ فَيَضِلُّونَ به»

42- Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) elini Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh)'ın sakalına koydu, sonra "Ey Ömer, şüphesiz biz Allah'a âidiz ve mutlaka O'na döneceğiz" buyurdu. Ömer dedi ki: "Dedim ki: 'Evet, anam babam sana fedâ olsun ey Allah'ın Resûlü, şüphesiz biz Allah'a âidiz ve mutlaka O'na döneceğiz, ne oldu?'

Buyurdu ki: 'Az önce Cibrîl bana geldi ve "Ey Muhammed, şüphesiz biz Allah'a âidiz ve mutlaka O'na döneceğiz, ümmetin senden çok sonra değil hemen sonra fitneye düşecektir" dedi.

⁴⁹ Abdullah b. Ahmed "Zevâidu Fedâilî's Sahâbe"de (9), İbn Adiyy "el-Kâmil"de (2/279), el-Beyhakî "el-Kubrâ"da "Mekhûl ile Muâz (radiyallahu anh)'ın arasında inkita vardır" diyerek (8/185) rivâyet etmiştir. Hadisin manası ise sahihtir. Musannif ileride bu manada birçok sahih hadis aktaracaktır.

Ben de: "Dalâlet fitnesi mi yoksa küfür fitnesi mi?" diye sordum.
"Hepsi olacak" diye cevap verdi.

Ben: "Onların arasında Allah'ın kitabını bıraktığım hâlde nasıl saparlar ya da küfre düşerler?" dedim.

Dedi ki: "Allah'ın kitabıyla saparlar. Her topluluk onu isteklerine göre tevîl eder ve onunla sapar."⁵⁰

⁵⁰ İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (311), İbn Vaddâh "el-Bida"da (279), el-Fesevî "el-Ma'rifetu ve't Târih"te (2/308) rivâyet etmiştir. Fesevî ayrıca şu ziyâde-lerde bulunmuştur: "Allah (Azze ve Celle)'nin kitabıyla sapacaklar. Bunun başı emirlerden ve kârilerden olacaktır. Emîrler hakları teslim etmeyeceklerdir. İnsanlar haklarını isteyecekler, fakat onlara verilmeyecektir. Etrafları sarılacaktır. Sonra birbirleriyle savaşıacaklardır. Kâri emîrlerin arzularının peşinden gideceklerdir. Azgınlıkları hususunda onları destekleyecekler ve bundan vazgeçmeyeceklerdir... Dedim ki 'Ey Cibrîl, onlardan selâmette olan ne ile selâmette olacak?' Şöyle cevap verdi: 'El çekip sabretmekle (selâmette olacak). Eğer hakları kendilerine verilirse alırlar, verilmezse almazlar.'"

Derim ki: Fesevî bu hadisin illetli olduğunu söylemiş, şöyle demiştir: "Bu Muhammed b. Humeyr Hımslıdır ve kavî değildir. Mesleme b. Alî Dimeşklidir ve hadisi zayıftır. Ömer b. Zerr zannımca el-Hemzânî'den başkasıdır. Bana göre o meçhûl bir şeyhtir. Bu hadis sahih değildir." El-Ilelu'l Mütenehiye'ye (1424) bak.

İbn Vaddâh "kârieleri ve emîrleri tarafından" lafzını eklemiş ve şöyle demiştir: "Cubeyr 'Küfür fitnesi mi yoksa dalâlet fitnesi mi?' lafzını hafzetmiştir. Küfür fitnesi riddettir. Bu fitnede insanların esirleştirilmesi ve malların alınması helâl olur. Dalâlet fitnesini gelince bu fitnede insanların esirleştirilmesi ve malların alınması helâl olmaz. Bizim içerisinde bulunduğumuz şu fitne dalâlet fitnesidir. Bu fitnede insanların esirleştirilmesi ve malların alınması helâl olmaz."

Bu hadisin manası sahihtir. Ma'mer "Cami"inde (Abdurrezzâk'ın Musannefi, 11/217), el-Hallâl "es-Sünne"de (2013) sahih bir isnad ile İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ)'dan rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre İbn Abbâs şöyle demiştir: "Bir adam Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh)'a geldi. Ömer ona insanlar hakkında sormaya başladı. Adam da 'Ey müminlerin emîri onlardan şu kadarı Kur'ân

٤٣- وقال الحسن: قال النبي (ﷺ): «مَثَلُ أَصْحَابِي مَثَلُ الْمِلْحِ فِي الطَّعَامِ»

ثم قال: هيهات! ذهب ملح القوم.

43- Hasen şöyle dedi: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Ashâbım yemekteki tuz gibidir."

okumayı öğrendi' dedi." İbn Abbas şöyle devam etti: "Bunun üzerine ben 'Vallahi ben bugün onların bu kadar hızlı şekilde yarışarcasına Kur'ân öğrenmelerini istemem' dedim. Bunun üzerine Ömer (radiyallahu anh) beni sakındırdı ve 'Yapma!' dedi. Bunun üzerine üzüntülü bir şekilde evime gittim. Ben o hâlde iken bana bir adam geldi ve 'Müminlerin emîrinin davetine icâbet et' dedi. Bunun üzerine (evden) çıktım. Baktım ki o kapıda beni bekliyor. Elimden tuttu ve benimle yalnız kaldı. 'Adamın az önce dediğinden neden hoşlanmadın?' diye sordu. Dedim ki: 'Ey müminlerin emîri! Onlar onu bu kadar hızlı okudukları zaman her biri kendisinin haklı olduğunu söyler, her biri kendisinin haklı olduğunu söylediği zaman tartışırlar, tartıştıkları zaman ayrılığa düşerler, ayrılığa düştükleri zaman da birbirleriyle savaşırlar.' Bunun üzerine o 'Helâl olsun sana, bunu sen söyleyene kadar ben insanlardan gizliyordum' dedi."

Bu hadisin (manasının) sahih olduğunu destekleyen birçok hadis ve eser vardır. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına hurûc edip onların kanları helâl sayan Havâric ancak fitne çıkarmak için tevilini arayarak Kur'ân'ın müteşâbihinin peşinden gitmeleri, Kur'ân'ı açıklayan ve îzâh eden sağlam ve açık sünnetleri ve eserleri terk etmeleri sebebiyle sapmışlardır.

"İbâne"de (822) Abdullah b. ez-Zubeyr (radiyallahu anh)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İrak ehlinden bazı insanlar benim yanıma geldi. Benimle Kur'ân hakkında tartıştılar. Vallahi onlara tek bir cevap bile veremedim. Bunun üzerine hemen Kur'ân'a müracaata koyuldum. Babam ez-Zubeyr'e bundan yakındım. Bunun üzerine ez-Zubeyr dedi ki: 'Kur'ân'ı her topluluk okumuştur. Onu hevâlarına göre yorumlamışlardır. Onu konulması gereken yerden farklı yere koymuşlardır. Sana bir daha gelirlerse onlarla Ebû Bekr'in ve Ömer'in sünnetlerini öne sürerek tartış. Allah onlara rahmet etsin. Zira onlar bu ikisinin Kur'ân'ı kendilerinden daha iyi bildiğini inkâr edemeyeceklerdir.' Sonra bana bir daha geldiler. Onlarla Ebû Bekr'in ve Ömer'in sünnetlerini öne sürerek tartıştım. Bunun üzerine vallahi benimle birlikte ne ayakta kalabildiler ne de oturabildiler."

(Hasen) sonra "Heyhât, kavmin tuzu gitti!" dedi.⁵¹

٤٤ - ودخل (صلی اللہ علیہ وسلم) المسجِدَ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ عَنْ يَمِينِهِ، وَعُمَرُ عَنْ يَسَارِهِ،
نَقَلَ: « هَكَذَا نُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَهَكَذَا نَدْخُلُ الْجَنَّةَ »

44- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) mescide girdi. Kendisiyle birlik-
te sağında Ebû Bekir, solunda ise Ömer vardı. "Kıyâmet günü böyle dirilti-
leceğiz, cennete böyle gireceğiz" buyurdu.⁵²

٤٥ - وَقَالَ (صلی اللہ علیہ وسلم): « مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَلَهُ وَزِيرَانِ مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ، وَزِيرَانِ مِنْ
أَهْلِ الْأَرْضِ؛ فَأَمَّا وَزِيرَايَ مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ: فَجَبْرِيلُ وَمِيكَائِيلُ، وَأَمَّا وَزِيرَايَ مِنْ أَهْلِ
الْأَرْضِ: فَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ » رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا

⁵¹ Abdurrezzâk (20377) ve "Fedâilu's Sahâbe"de Ahmed (16, 1730) rivâyet etmiştir. İsnâdı munkatıdır. Ayrıca Ebû Ya'lâ (2762) ve "Müsned"inde el-Bezzâr (6698), "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1157) Hasen-Enes-Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) kanalıyla rivâyet etmişlerdir. Bu rivâyette Hasen "Tuzumuz gitti, nasıl ıslah olalım?" demiştir. "Mecme'u'z Zevâid" müellifi bu eserinde (10/18) "İsnâdında İsmâil b. Müslim vardır ki zayıf bir kimsedir" demiştir. Bûsîrî "İthâfu'l Mühra"da (7/341) "Bunun el-Bezzâr'ın ve et-Taberânî'nin Semura b. Cundeb'den rivâyet ettiği bir şâhidi vardır" demiştir.

Derim ki: Bunu el-Bezzâr "Müsned"inde (4630), et-Taberânî de "el-Kebîr"de (7098) rivâyet etmiştir. Mecme'u'z Zevâid müellifi bu eserinde (10/18) "Bunu el-Bezzâr ve et-Taberânî rivâyet etmiştir, et-Taberânî'nin isnâdı hasendir" demiştir.

Buhârî de (3628) İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ)'dan Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hutbesi içerisinde şunu rivâyet etmiştir: "Zira insanlar çoğalacak, Ensâr azalacak. Öyle ki onlar insanlar arasında yemekteki tuz gibi olacaklar..."

⁵² Tirmizî (3669), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (1455), "Zevâidu Fedâilî's Sahâbe"de Abdullah (77), "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1377) İbn Ömer (radiyallahu anhumâ)'tan rivâyet etmiştir. Tirmizî "Garip bir hadistir" demiştir. Dâraikutnî "Ğarâibu Mâlik"te zayıf olduğunu söylemiştir. Nitekim bu "Mizânu'l İ'tidâl"de de (8/73) geçmektedir.

45- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Hiçbir nebî yoktur ki kendisinin gök ehlinde iki vezîri, yer ehlinde de iki vezîri olmasın. Benim gök ehlinde iki vezîrim Cibrîl ve Mikâîl'dir. Yer ehlinde iki vezîrim ise Ebû Bekir ve Ömer'dir." Allah onlardan râzî olsun.⁵³

٤٦ - وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): « لا تَسْتَقِرُّ مَجَّةُ الْأَرْبَعَةِ إِلَّا فِي قَلْبِ مُؤْمِنٍ تَقِي: أَبِي

بَكْرٍ، وَعُمَرُ، وَعُثْمَانُ، وَعَلِيٌّ » رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ

46- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Şu dördünün sevgisi ancak takvâ ehli bir müminin kalbine yerleşir: Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Ali." Allah onlardan râzî olsun.⁵⁴

⁵³ Tirmizî (3680), "Fedâilu's Sahâbe"de Ahmed (105) ve "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1326) Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. Tirmizî "Hasen-garîb bir hadistir" demiştir. Eş-Şerîa'ya, "Ebû Bekr'in ve Ömer'in - Allah onlardan râzî olsun- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e göre konumlarının zikri bâbı"na (4/1851), ayrıca "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Ebû Bekr'in ve Ömer'in -Allah onlardan râzî olsun- kendisinin yeryüzü halkından vezirleri ve eminleri olduğunu bildirmesi bâbı"na (4/1858) bak.

⁵⁴ Abd b. Humeyd "el-Müntehabu mine'l Müsned"de (1465), el-Katî'î "Fedâilu's Sahâbe"ye yazdığı "Zevâid"inde (675), el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (1224), el-Lâlekâî (2332), Ebû Nuaym "Fedâilu'l Hulefâi'l Erba'a"da (230) Atâ el-Horasânî-Ebû Hureyre (radiyallahu anh) kanalıyla merfû olarak rivâyet etmiştir. Lafızları şu şekildedir: "Bu dördünün sevgisi ancak bir müminin kalbinde bir araya gelir: Ebû Bekir..."

"El-Metâlibu'l Âliye" müellifi bu eserinde (3994) "Bu munkatıdır" demiştir. Bunu ayrıca et-Taberânî "Musnedu's Şâmiyyîn"de (2312) rivâyet etmiştir ki isnâdı zayıftır. Yine "eş-Şerîa"da (1226) Enes b. Mâlik (radiyallahu anh)'ın şöyle dediği geçmektedir: "Osman'ın ve Ali'nin sevgisi bir müminin kalbinde bir araya gelmez dediler. Yalan söylediler! Allah azze ve celle onların sevgisini Allah'a hamd olsun ki kalplerimizde bir araya getirmiştir."

Yine orada (1228) İbn Şihâb ez-Zuhrî'nin şu sözü geçmektedir: "Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Ali'nin sevgisi ancak bu ümmetin takvâlılarının kalplerinde bir araya gelir. Allah onlardan râzî olsun."

٤٧ - وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): « إِنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ حُبَّ : أَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ، وَعَلِيٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - ، كَمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ : الصَّلَاةَ، وَالصَّيَامَ، وَالْحَجَّ، فَمَنْ أَبْغَضَ وَاحِدًا مِنْهُمْ؛ أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ »

47- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah size namazı orucu ve haccı farz kıldığı gibi Ebû Bekr’i, Ömer’i, Osmân’i ve Ali’yi sevmeyi de farz kılmuştur. Allah onlardan râzı olsun. Kim onlardan birine buğzederse Allah onu cehenneme sokar.”⁵⁵

٤٨ - وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): « مَنْ سَبَّ أَصْحَابِي فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ، وَلَعْنَةُ اللَّاعِنِينَ، وَالْمَلَائِكَةِ، وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ »

48- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Usûlü’s Sünne”de (189) Eyyûb es-Sahtiyânî’nin şu sözü geçmektedir: “Kim Ebû Bekir’i severse dîni doğrultmuş olur. Kim Ömer’i severse yolu açıklığa kavuşturmuş olur. Kim Osmân’ı severse Allah (Azze ve Celle)’nin nûru ile aydınlanmış olur. Kim Ali’yi severse sapasağlam kulpa tutunmuş olur. Kim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbını güzelce överse nifaktan berî olur. Kim onlardan birini küçümserse ya da kendisinden sâdır olan bir şeyden dolayı ona buğzederse o kimse Sünnet’e ve Selef-i Sâlihîn’e muhâlif bir bidatçidir. Onların tamamını sevene kadar ve kalbi onlara karşı selîm olana kadar onun hiçbir amelinin göğe yükseltilmeyeceğinden endişe edilir.

Ayrıca “eş-Şerîa”ya, “Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Ali (radiyallahu anhumâ)’un sevgisinin müminlerin kalplerinde yer etmesinin zikri bâbı”na bak. Yine onları sevmenin gerekliliği hakkında “eş-Şerîa”ya (5/2312) bak.

⁵⁵ İbn Asâkir “Târîh”inde (39/127) İbn Ömer (radiyallahu anhumâ)’dan benzerini rivâyet etmiş, sonuna şunu eklemiştir: “Kim onlardan birine buğzederse ne namazı ne orucu ne haccı ne de zekâtı vardır. Kıyâmet gününde de kabrinden cehenneme haşredilir.”

İsnâdında Ahmed b. Nasr ez-Zirâ’ vardır. “El-Mîzân”da (1/308) “Sika olmadığını gösteren münkerler ortaya atmıştır” denmiştir. Dârakutnî de “Deccâl, künyesi Ebû Bekir’dir” demiştir.

"Kim ashâbıma söverse Allah'ın lâneti, lânet edenlerin, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun."⁵⁶

٤٩ - وقال (عليه وسلم): «لا تسبوا أصحابي؛ فإنه يجزي قوم في آخر الزمان يسبون أصحابي؛ فلا تصلوا عليهم، ولا تصلوا معهم، ولا تناكحوهم، ولا تجالسوهم. وإن مَرَضُوا فلا تعودوه»

49- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ashâbıma sövmeyin. Zira âhir zamanda ashâbıma söven bir topluluk gelecektir. Onların cenâze namazını kılmayın. Onlarla beraber namaz kılmayın. Onlarla evlenmeyin. Onlarla oturmayın. Hastalanırlarsa onları ziyâret etmeyin."⁵⁷

⁵⁶ "Fedâilu's Sahâbe"ye yazdığı "Zevâid"inin içinde Abdullah (8), "el-Kâmil"de İbn Adiyy (5/212), "es-Sünne"de el-Hallâl (833), el-Âcurrî (1944) Enes (radiyallahu anh) 'tan rivâyet etmiştir. İsnâdında Ebû Şeybe el-Cevherî Yûsuf b. İbrâhîm vardır. Buhârî "et-Târihu'l Kebîr"de (3388) "Acayip haberleri vardır" demiştir. Ebû Hâtim er-Râzî de "Hadisi zayıftır, münkerdir, acayip haberleri vardır" demiştir. (el-Cerhu ve't Ta'dîl, 9/218) Hadis ayrıca İbn Abbâs'tan, İbn Ömer'den, Ebû Hureyre'den ve Câbir'den de rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun. Fakat isnadlarının hepsi zayıftır. "Mecme'u'z Zevâid"e (10/21) bak. "Zevâidu'l Fedâil"de Abdullah (10,11) ve İbn Ebî Âsım (1001) Atâ b. Ebî Rabâh tarikiyle Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Kim ashâbıma söverse Allah'ın lâneti onun üzerine olsun" buyurduğunu rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir fakat hadis mürseldir.

Âcurrî (rahimehullah) "eş-Şerîa"da (5/2507) "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına söven kimseye lânetin zikri bâbı"nda şunları söylemiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına söven kimse gerçekten mahvolmuş ve zarara uğramıştır. Çünkü o Allah'a ve Resûlü'ne muhâlefet etmiştir. Ona Allah'tan, Resûlü'nden, meleklerden ve bütün müminlerden lanet ilişmiştir. Allah onun ne bir farzını ne bir nâfilesini kabul edecektir. Aynı zamanda o dünyada da zelîl ve kıymetsizdir. Allah kabirleri onlarla doldursun, evleri onlardan boşaltsın!"

⁵⁷ Hallâl "es-Sünne"de (769), el-Hatîb "el-Kifâye"de (103) Enes (radiyallahu anh) 'tan benzerini rivâyet etmiştir. İsnâdı zayıftır. Hadiste Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Ashâbıma sövmeyin" buyruğu sahihtir. Muttefekun aleyhtir. Onlarla

۵۰ - وقال ابن عباس: لا تَسُبُّوا أصحابَ محمدٍ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ؛ فإنَّ اللهَ قد أمرنا بالاستغفارَ لهم، وهو يعلمُ أنَّهم سيقتلُون.

50- İbn Abbâs şöyle demiştir: “Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in ashâbına sövmeyin. Zira Allah onların birbirleriyle savaşacaklarını bildiği hâlde onlar için bağışlanma dilemeyi emretmiştir.”⁵⁸

۵۱ - وقالت عائشة رضي الله عنها: أمروا بال استغفارٍ لأصحابِ محمدٍ فسُبُّوهم.

51- Âişe (*radıyallahu anha*) şöyle demiştir: “Onlara Muhammed’in ashâbı için bağışlanma dilemek emredildi fakat onlar onlara sövdüler.”⁵⁹

۵۲ - وقال أبو بكرٍ الصِّديقُ رضي الله عنه: أَيُّ سَمَاءٍ تُظَلِّي، وَأَيُّ أَرْضٍ تُقَلِّي إِذَا قُلْتَ فِي كِتَابِ اللهِ مَا لَا أَعْلَمُ؟

52- Ebû Bekir es-Sıddık (*radıyallahu anha*) şöyle demiştir: “Allah’ın kitabı hakkında bilmediğim bir şeyi söylersem hangi semâ beni gölgelendirir ve hangi yer beni taşır?”⁶⁰

birlikte namaz kılmama, onların cenâze namazını kılmama ve bidat ehlinin terk edilmesiyle alâkalı diğer hükümlere gelince bunlar kitabın içerisinde çeşitli yerlerde açıklanacağı üzere Ehli Sünnet ve'l Cemaat’ın icma ettiği hususlardandır.

⁵⁸ “Fedâil”de Ahmed (18), “eş-Şerîa”da el-Âcurrî (1979) ve el-Lâlekâî (2339) rivâyet etmiştir. İbn Teymiyye “Minhâcu’s Sünne”de (2/22) şöyle demiştir: “İbn Batta sahih bir isnadla Abdullah b. Ahmed’den rivâyet etmiştir. Bu rivâyette Abdullah şöyle demiştir: Bana babam tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye tahdis etti, dedi ki: Bize Racâ tahdis etti. Onun Mücâhid’den, onun İbn Abbâs (*radıyallahu anhumu*)’dan rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir... Sonra hadisi zikretmiştir.”

⁵⁹ Müslim (7642) rivâyet etmiştir.

⁶⁰ İbn Ebî Ya’lâ “Tabakâtul Hanâbile”de (3/263) İbn Batta tarîkiyle ve isnâdıyla İbn Ebî Bekir’den şunu rivâyet etmiştir: “Ebû Bekir es-Sıddık (*radıyallahu anha*)’a Allah’ın kitabından bir âyet soruldu. Bunun üzerine o şöyle dedi: ‘Allah’ın kitabından bir âyet hakkında Allah’ın murâdından başka bir şey

۵۳ - وقال أبو بكر الصديق رضي الله عنه: السنة حبل الله المتين، فمن تركها؛ فقد

قطع حبله من الله.

53- Yine Ebû Bekir es-Siddîk (*radhyallahu anh*) şöyle demiştir:

“Sünnet Allah'ın sapasağlam ipidir. Kim onu terk ederse ipini Allah'tan kesmiş olur.”⁶¹

söylersem hangi yer beni taşır ve hangi semâ beni gölgelendirir? Nereye giderim? Ne yaparım?”

Ayrıca “Sünen”inde Saîd b. Mansûr (39), İbn Ebî Şeybe (10156), “et-Tefsîr”de et-Taberânî (1/35) rivâyet etmiştir. Bazılarına göre ona Allah Teâlâ'nın “Meyveler ve meralar...” (*Abese*, 31) buyruğunun tefsîri sorulmuştur. “Fethu'l Bârî”de (13/271) belirtildiği üzere isnâdları birbirini desteklemektedir. İbn Ebî Şeybe'nin “Musannef”inde geçtiğine göre (10/512) eş-Şa'bî şöyle demiştir: “Abdullah'ın ashâbını da Alî'nin ashâbını da gördüm. İlimler içerisinde en sevmedikleri ilim Kur'ân'ın tefsîri ilmi idi. Ebû Bekir şöyle demişti...” Sonra haberi zikretmiştir.

İbn Ebî Ya'lâ “et-Tabakât”ta (3/264) İbn Batta-Enes b. Mâlik (*radhyallahu anh*) kanalıyla şunu rivâyet etmiştir: Ömer b. el-Hattâb (*radhyallahu anh*) minberin üzerinde “Meyveler ve meralar...” âyetini okudu. “Meyveyi biliyoruz da ebb/mera nedir?” dedi. Sonra kendisine döndü ve “Gerçekten bu gereksiz yükün altına girmektir ey Ömer!” dedi.

Kâdı bu iki esere yaptığı talikte şunları söylemiştir: “İki şeyhulislâm, iki hidâyet imamı, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hidâyeti gösteren ve doğru yol üzere olan iki halîfesi sana yeter. Onların, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra insanlar arasında Allah (*Azze ve Celle*)'yi, Resûlü'nü, Allah'ın kitabını ve tevilini en iyi bilen kimseler oldukları hâlde Allah (*Azze ve Celle*)'nin kitabından bir âyette durup onun hakkında ağızlarını açmamaları sana yeter. Şu hâlde Rahmân (*Azze ve Celle*)'nin Kur'ân'ın dile getirdiği, sebt imamların ve sika âlimlerin naklettiği sıfatlarını tevil etmedeki cesâretleri hususunda Mu'tezile'ye, Eş'arîler'e ve diğer sapık kelâmcılara ne demek gerekir?”

⁶¹ Bunu bir yerde bulamadım. Fakat Buhârî (3093) Ebû Bekir (*radhyallahu anh*)'tan sünnete yapışmak hususunda onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Ben Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kendisiyle amel edip de benim amel

٥٤ - وقال عُمرُ بن الخطَّابِ رضي الله عنه: أصحابُ الرَّأيِ أعداءُ الشَّيْنِ؛ أُعْيَتْهُمْ
الْإِحَادِيثُ أَنْ يَحْفَظُوهَا، وَتَفَلَّتْ مِنْهُمْ قَلَمُ يَعْوَهَا؛ فَقَالُوا بِالرَّأْيِ؛ فَفَضَّلُوا وَأَضَلُّوا.

54- Ömer b. el-Hattâb (rahıyallahu anh) şöyle demiştir:

“Rey ashâbı sünnetlerin düşmanlarıdır. Hadisleri ezberlemek onlara zor gelmiştir. Böylece hadisler onlardan kaçmıştır, onları belleyememişlerdir. Bu sebeple reyî dile getirmişlerdir. Böylece hem kendileri sapmış hem başkalarını saptırmışlardır.⁶²

etmediğim bir şey bırakacak değilim. Onun işlerinden birini terk ettiğim takdirde sapmaktan korkarım.

Allah Teâlâ'nın “Allah'ın ipine hep birlikte sarılın ve fırkalara ayrılmayın” (Âli İmrân, 103) buyruğundaki ip farklı şekillerde tefsir edilmiştir. Bunlardan birine göre ip kendisiyle gâyeye ve hâcete ulaşılan sebeptir. Diğerine göre ip Kur'ân ve içerisinde söylenen ahittir. Diğerine göre Allah'ı tevhid etmektir. Diğerine göre İslâm'dır. (Taberî Tefsîri, 4/30)

⁶² “Sünen”de ed-Dârakutnî (4280), el-Lâlekâî (201) ve “Zemmu'l Kelâm”da el-Herevî (268) rivâyet etmiştir. İbnu'l Kayyim “İ'lâmu'l Muvakki'in”de (1/55) “Ömer'den rivâyet edilen bu eserler gâyet sahihtir” demiştir “Câmi'u Beyân'il İlm”de (2005) geçtiğine göre Ebû Bekir b. Ebû Dâvûd “Rey ehli bidat ehlidir” demiştir. Yine “er-Risâletu'l Vâdiha”da (2/629) Muhammed b. Abdulaziz (v. 241) şöyle demiştir: “Rey ashâbı ve dinde kıyas yapanlar bidatçi sapıklardır. Ümmetin dininden çıkıp gitmişlerdir. Çünkü rey ashâbı ve dinde kıyâs yapanlar yaptıklarıyla Kitab'ı ve Sünnet'i işlevsiz hâle getirmeyi, ilmi ve eserleri geçersiz kılmayı, reyleriyle ve kıyaslarıyla tek kalmayı arzularlar.”

Harb el-Kirmânî (rahimehullah) ilim ehlini üzerinde bulduğu akîdesinde şunları söylemiştir: “Rey ashâbı bidatçi sapıklardır. Sünnetin ve eserlerin düşmanlarıdır. Dini reyden, kıyastan ve istihsandan ibâret görürler. Eserlere muhâlefet ederler. Hadisleri geçersiz kılarlar. Resûl'e karşı çıkarlar. Ebû Hanîfe'yi ve onun görüşlerini savunanları imam edinirler, onların dinini din edinirler. Onların söylediklerini söylerler. Hangi sapıklık bunları söyleyenin ya da bu hâl üzere olanın, Resûl'ün ve Sahâbe'nin sözünü bırakıp Ebû Hanîfe'nin ve ashâbının görüşlerinin peşinden gidenin sapıklığından daha açıktır? Sapıklık, azgınlık ve red olarak bu yeter!” (es-Sünne, Harb el-Kirmânî, 109/benim

۵۵ - وقال عُمر رضي الله عنه: القرآنُ كلامُ الله (عزَّ و جَلَّ) فلا تُحرفوه إلى غيره .

55- Ömer (radiyallahu anh) şöyle demiştir: “Kur’ân Allah (azze ve celle)’nin kelâmıdır. Onu başka yerlere çekmeyin.”⁶³

۵۶ - وقال عُمر رضي الله عنه: إنَّ الله عزَّ وجلَّ لم يأمر عبادةً إلا بما ينفعُهم، ولم ينههم إلا عما يضرُّهم.

56- Ömer (radiyallahu anh) şöyle demiştir: “Allah (azze ve celle) kullarına ancak kendilerine faydası olan şeyleri emretmiş, onlara ancak kendilerine zarar veren şeylerden sakındırmıştır.

۵۷ - وقال عثمان رضي الله عنه: الباطلُ فيما وافق النَّفسَ وإن رأيت أنَّ الله عزَّ وجلَّ فيه طاعةٌ.

57- Osmân (radiyallahu anh) şöyle demiştir: “Bâtıl, nefse uyan şeylerde-
dir. Her ne kadar onda Allah (azze ve celle)’ye itaatın olduğunu görsen de...”⁶⁴

۵۸ - وقال عليُّ رضي الله عنه: الهوى يَصُدُّ عن الحقِّ.

58- Alî (radiyallahu anh) “Hevâ haktan çevirir” demiştir.⁶⁵

tahkikimle) 329. maddenin dipnotunda reyin kınanmışlığı hususunda daha fazla açıklamalarda bulunulacaktır.

⁶³ “El-İbânetu’l Kubrâ”da (2050) Ömer (radiyallahu anh)’tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bu Kur’ân ancak Allah’ın kelâmıdır. Şu hâlde onu konulması gereken yere koyun.” Başka bir lafızda da (2051) o “Gerçekten ben hevâlarınıza göre ona atfettiğiniz şeyleri biliyorum” demiştir. Abdullah “es-Sünne”de (98,99) benzerini rivâyet etmiştir. Âcurrî de “eş-Şerîa”da (155) sahih bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Lafzı “Kur’ân Allah’ın kelâmıdır, onu görüşlerinize göre eğip bükmeyin” şeklindedir.

⁶⁴ “Fütÿâ ve Cevâbuhâ”da (15) el-Asma’î’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir bedevîyi şöyle derken işittim: Hangisinin daha doğru olduğunu bilmediğin iki şey arasında kaldığın zaman hevâna daha yakın olana muhâlefet et. Zira hata çoğunlukla hevâyâ uyulduğu zaman olur.” Az sonra hevânın kınanmışlığı ve ona muhâlefetin emredilmesi hakkında birçok eser gelecektir.

۵۹- وقال عليّ كَرَّمَ اللهُ وجهه: الهوى عند مَنْ خالفَ السُّنَّةَ حقٌّ وإنْ ضُرِبَتْ فِيهِ عُنُقُهُ.

59- Yine Alî kerramallâhu vechehu⁶⁶ şöyle demiştir: “Hevâ sünnete muhâlefet edenin nezdinde haktır. Kendisi uğrunda boynu vurulsa bile...”⁶⁷

۶۰- وقال ابنُ عَبَّاسٍ رضي اللهُ عنهما: لاتضربوا كتابَ اللهِ بعضُهُ ببعضٍ.

60- İbn Abbâs (radiyallahu anhuma) şöyle demiştir: “Allah’ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın.”⁶⁸

⁶⁵ “Zühde”de İbnu’l Mubârek (86), İbn Ebî Şeybe (35636) ve “Fedâilu’s Sahâbe”de Ahmed (881) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir. Bu Alî (radiyallahu anh)’ın sözünün bir kısmıdır. Onun sözünün bir kısmını Buhârî “Sahih”inde (11/235) kesin bir siga ile muallak olarak rivâyet etmiştir. Allah Teâlâ “Hevâya uyma, sonra seni Allah’ın yolundan saptırır” (Sâd, 26) buyurmuştur.

⁶⁶ Aslında böyle geçmektedir! Büyük ihtimâlle bu nâsihlerin işidir. Ben önceki selefın gerek bu olsun gerekse başkası olsun herhangi bir lafzı diğer sahâbîlerin hâricinde sadece Alî (radiyallahu anh) için kullandıklarına vâkıf olamadım. Allah onların hepsinden râzı olsun ve bizi onların zümresi içerisinde haşretsin.

Râfızîler gerek bu duâyı gerekse salât ve selâm okumayı diğer sahâbîlerin hâricinde Alî b. Ebî Tâlib (radiyallahu anh)’a tahsîs ettikleri ve bu onların bir şîârı hâline geldiği zaman Ehli Sünnet’ten birçok kimse bundan sakındırmıştır.

İbn Kesîr “Tefsîr”de (6/478) şöyle demiştir: “Diğer sahâbîler hakkında değil sadece Alî (radiyallahu anh) hakkında ‘aleyhisselâm’ ya da ‘kerramallâhu vecheh’ denmesi kitapları neshedenlerin ibârelerinde yaygınlık kazanmıştır. Bu bizim nezdimizde sahih olsa da bu hususta Sahâbe’nin tamamını bir tutmak gerekir. Çünkü bu ta’zîm ve tekrîm bâbındandır. Şeyhân (Ebû Bekir ve Ömer) ve müminlerin emîri Osmân buna ondan daha lâyıktır. Allah hepsinden râzı olsun.”

⁶⁷ Bunu bir yerde bulamadım. Manası ise sahihtir. Şâhidleri saymakla bitmez. Hâricîler bâtılları uğruna savaşıp öldürölüyorlar, bununla birlikte iyi bir iş yaptıklarını zannediyorlardı. Onların hâricinde her zamandaki ve her mekândaki bidat ehlinin durumu da budur.

⁶⁸ İbn Ebî Şeybe “Musannef”te (30794) ve el-Hallâl “es-Sünne”de (1953) rivâyet etmiştir. 13. maddede Ebû Umâme (radiyallahu anh)’ın hadisi geçmişti: Nebî

٦١ - وجلد عمر رضي الله عنه صبيغاً التميمي في مساء لته في حروف من القرآن.

61- Ömer (*radiyallahu anhu*) Sabîğ et-Temimî'ye Kur'ân'ın bazı harfleri hakkında soru sorduğu için değnek vurmuştu.⁶⁹

(*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın."

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (334, 335, 800) rivâyet etmiştir. Yine bu kıssayı ed-Dârimî (146, 150), "el-Bida"da İbn Vaddâh (159), "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1/479) ve el-Lâlekâî (1136) rivâyet etmiştir.

Dârimî'nin lafzı şu şekildedir: Süleymân b. Yesâr'dan rivâyet edildiğine göre Sabîğ denilen bir adam Medîne'ye geldi ve Kur'ân'ın müteşâbihi hakkında sormaya başladı. Bunun üzerine Ömer ona adam gönderip onu yanına çağırttı. Bunun öncesinde onun için hurma dalları hazırlamıştı. (Yanına gelince) "Ben Allah'ın kulu Ömer'im" deyip ona vurmaya başladı. Öyle ki sonunda başı kanadı. Bunun üzerine adam "Ey müminlerin emîri bu kadarı sana yeter, aklımda önceden bulduğum şey artık gitti" dedi.

"Muhtasarü'l Hucce alâ Beyâni'l Mehacce"de (526) geçtiğine göre el-Fergânî (v. 269) şöyle demiştir: "Bu karşı çıkma, edeplendirme ve terk etme Sahâbe'nin icmasıdır. Çünkü Ömer (*radiyallahu anhu*) bu hareketi Sahâbe'nin huzûrunda yapmıştır. Yine bu onlardan orada hazır bulunmayanlara da ulaşmıştır. Bu hâlde hiç kimse ona karşı çıkmamıştır. Bu konuda hiç kimse ona itiraz etmemiştir. Böylece bu bir icmâ olmuştur." Bu kıssanın tarihleri ve sıhhati için "el-İsâbetu fî Temyîzi's Sahâbe"ye (3/459) bakılabilir.

İbn Batta (*rahimehullah*) bu kıssaya şu taliklerde bulunmuştur: "İnsanlardan kalbi zayıf ve ilmi kıt kimseler bu haberi ve bu haberde Ömer (*radiyallahu anhu*)'ın yaptığını duyduğu zaman bunun sebebini bilmediği için kafası karışabilir. Bu fiilin hidâyeti gösteren akıllı bir yöneticiden sâdır olmasını çok görebilir. Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun. 'Allah (*Azze ve Celle*)'nin kitabındaki âyetlerin manaları hakkında soru soran ve bu âyetlerin tevillerini öğrenmek isteyen bir kimsenin karşılığı canı yanacak şekilde dövülmesi, sürülmesi, terk edilmesi ve teşhîr edilmesi miydi?'" diyebilir. Fakat durum ilmi olmayan kimsenin zannettiği gibi değildir. Durum düşünen kimsenin düşündüğünden farklıdır. Şöyle ki: İnsanlar Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hayattayken O'na hicret ediyorlardı. O'nun vefâtından sonra da dinleri hususunda fıkıh sahibi olmak, imanlarındaki

٦٢ - وقال ابن مسعود: إذا سمعت الله عز وجل يقول كذا وكذا؛ فأصغ لها سمعك؛ فإنما هو خيرٌ تؤمر به، أو شرٌ تُنهى عنه.

62- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Allah (azze ve celle)'nin bir şey buyurduğunu işittiğin zaman kulağını ona ver. Zira o ya emredilen bir hayır ya da kendisinden sakındırılan bir şerdir."⁷⁰

٦٣ - وقال ابن مسعود: القرآن كلامُ الله عز وجل، فمن قال فيه شيئاً فإنما يتقوله على الله عز وجل.

63- Yine İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Kur'ân Allah (azze ve celle)'nin kelâmıdır. Onun hakkında bir şey söyleyen kimse ancak Allah (azze ve celle)'ye bazı sözler nispet etmiş olur."⁷¹

basîreti arttırmak ve Allah'ın kendilerine farz kılmış olduğu farîzaları öğrenmek için halîfelerine heyetler hâlinde geliyorlardı. Allah'ın rahmeti onların üzerine olsun. Ömer (radiyallahu anh)'ın kulağına bu adamın Medîne'ye geldiği haberi ulaştığı zaman, onun Kur'ân'ın müteşâbihini hakkında; yine öğrenmeye çalışması gereksiz olan, bilmemesi kendisine zarar vermeyecek, kendisine bir faydası dokunmayacak şeyler hakkında sorular sorduğunu öğrendi. Hâlbuki yöneticisine geldiği zaman ona düşen farîzaları ve vâcipleri öğrenmekle uğraşmak, dînin helâlleri ve haramları hakkında fıkıh sahibi olmak idi. Ömer (radiyallahu anh)'a onun sorularının bunlarla ilgili olmadığı ulaştıncaya kadar onu görmeden onun boş kalpli, Allah'ın kendisine farz kıldıklarına karşı ilgisiz ve kendisine fayda verecek şeylere önem vermeyen bir adam olduğunu anladı. Bundan dolayı onun Kur'ân'ın müteşâbihiiyle ve aklının alamayacağı şeylerin tefsiriyle meşgûl olup doğru yoldan saparak helâk olmayacağından emin olmadı. Bu yüzden Ömer (rahimehullah) onu bundan caydırmak, onu zelîl kılmak ve onun bir daha bunun gibi bir şeye yönelmemesini sağlamak istedi." Âcurrî'nin "eş-Şeria"sına bak. (1/479, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetini Kur'ân'ın müteşâbihini öne sürerek tartışanlardan sakındırması ve yöneticinin Kur'an'ın müteşâbihini hakkında tartışan kimseye vereceği cezâ bâbı)

⁷⁰ Saîd b. Mansûr "Sünen"inde (50), İbnu'l Mübârek "Züh'd"ünde (36) İbn Ebî Muleyke-İbn Mes'ûd (radiyallahu anh) kanalıyla rivâyet etmiştir. İsnâdı munkatırdır.

٦٤ - وقال ابن عمر: من ترك السنة كفر.

64- İbn Ömer "Sünnet'i terk eden kâfir olur" buyurmuştur.⁷²

⁷¹ Ebû Tâhir es-Silefî'nin "el-Cuz'u's Sâni Aşera mine'l Meşyehati'l Bağdâdiyye"sinde (el yazması) geçmektedir. İsnâdı hasendir. Ayrıca Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (100) Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anh) 'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kur'ân Allah (Azze ve Celle)'nin kelâmıdır. Kim ondan bir şeyi reddederse Allah Teâlâ'yı reddetmiş olur."

"Hilye"de (4/321) geçtiğine göre eş-Şa'bî "Kur'ân'ı reyine göre tefsir eden ancak Rabbinden rivâyette bulunmaktadır" demiştir.

⁷² Abdurrezzâk (4381), "el-Müntehab"da Abd b. Humeyd (830) ve el-Bezzâr (5929) rivâyet etmiştir. Lafızları şu şekildedir: Muverrik el-İclî'den rivâyet edildiğine göre İbn Ömer'e yolculukta namaz soruldu. O da "İki rekat, iki rekat; kim sünnete muhâlefet ederse kâfir olur" diye cevap verdi. Bazı lafızlarda "Kim sünneti terk ederse kâfir olur" diye gelmiştir. "El-Metâlibu'l Âliye"de (736) "İsnâdı sahihtir" denmiştir. Bunun benzerini el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (497) İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ)'dan rivâyet etmiştir.

Yine ed-Dârimî "Sünen"inde (609), İbn Batta "el-Kubrâ"da (103) Mekhûl'den onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Sünnet iki kısımdır. Alınması farz, terk edilmesi küfür olan sünnet ve alınması fazilet, terki sıkıntı olmayan sünnet..."

İbn Batta buna talik olarak şöyle demiştir: "Şimdi ben size Mekhûl'ün sözünün içerdiği manaların bir kısmını açıklayacağım ki bu sizi kendisini talep etmenin ve kendisiyle amel etmenin farz olduğu, kendisini terk etmenin ve küçümsemenin de küfür olduğu sünnetleri aramaya teşvîk etsin. Allah size rahmet etsin. Bilin ki; bilmenin, araştırmanın, hakkında soru sormanın ve kendisiyle amel etmenin avâma da havâssa da gerekli olduğu sünnetler Kur'ân'ın farz kılmış olduğu fakat açıklayıcı bir lafız olmadan kendisiyle nasıl amel edileceği bilinemeyen hususların tefsîri olarak vârid olmuş sünnetlerdir..." İbn Batta daha sonra içerisinde namazın, haccın, orucun, cihâdın ve alışverişin geçtiği âyetleri söz konusu etmiş, sonra şöyle demiştir: "Hiç kimse Allah (Azze ve Celle)'nin bu mücmel farzlarının nasıl yapılacağını Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sınırları belirleyen ve düzene koyan bir açıklaması olmadan bilemez. Demek ki Kitap'ta geçen bu mücmel farzların tefsîri hakkında Rasu-

٦٥ - وقال عُمر بن عبدالعزيز: السُّنَّةُ إِنَّمَا سَنَّهَا مَنْ عَلِمَ مَا جَاءَ فِي خِلَافِهَا مِنَ الرَّبِّ، وَلَهُمْ كَانُوا عَلَى الْمَنَازَعَةِ وَالْجِدْلِ أَقْدَرُ مِنْكُمْ.

65- Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: “Sünneti ancak onun hilâfına ne gibi zellelerin geleceğini bilen kimseler koymuştur. Onlar çekişmeye ve tartışmaya sizden daha yetenekli idiler.”⁷³

٦٦ - وقال رجلٌ لابن عَبَّاسٍ: الحمدُ لله الذي جعلَ هواناً على هوانكم. فقال ابنُ عَبَّاسٍ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ فِي هَذِهِ الْأَهْوَاءِ شَيْئاً مِنَ الْخَيْرِ؛ وَإِنَّمَا سَمَّى هَوًى؛ لِأَنَّهُ يَهْوِي بِصَاحِبِهِ فِي النَّارِ.

66- Bir adam İbn Abbâs'a “Hevâmızı hevânız üzere kılan Allah'a hamd olsun” dedi. Bunun üzerine İbn Abbâs şöyle cevap verdi: “Allah şu hevâlarda hayır adına bir şey yaratmamıştır. Hevâya hevâ denmesinin sebebi sâhibini cehenneme düşürmesidir.”⁷⁴

lullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den gelen sünnetleri bilmek ümmete farzdır. Zira bu Allah’ın kendileriyle dîni müslümanlar için kemâle erdirdiği iki esastan biridir. Allah onların neyi yapıp neden sakınacaklarını bu ikisinde toplamıştır. Bu yüzden bunları almak/bunlarla amel etmek farz, bunları terk etmek ise küfür olmuştur.” İbnu’l Kayyım “Tuhfetu’l Mevlûd”da (s. 297) şöyle demiştir: Sünnet yol demektir. ‘Senentu lehû kezâ’ denir ve bununla teşrî’/yol açma manası kastedilir. Sünnet, gerek vâcip olarak gerekse müstehap olarak kendisine uyulan yoldur. Nitekim Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ‘Kim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir’ buyurmuştur. Yine O “Sünnetime ve benden sonrakî râşid halîfelerin sünnetine tutunun” buyurmuştur. İbn Abbâs ‘Sünnete muhâlefet eden kâfir olur’ buyurmuştur. Sünnetin terk edilmesi câiz olan şeylerle sınırlandırılması bir hadis ıstılahıdır. Değilse sünnet, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in ümmetine vâcip ya da müstehap olarak gösterdiği her bir şeydir. Kısaca sünnet yoldur, şeriattir, minhâcdır, sebîldir.”

⁷³ Benzeri “el-İbânetu’l Kubrâ”da (166) geçmektedir. İbn Vaddâh’ın “el-Bida”ında (74) daha uzun şekilde geçmektedir.

⁷⁴ İbn Batta “el-İbâne”de (241) rivâyet etmiştir. Orada İbn Abbâs (*radiyallahu anhumâ*)’nın verdiği cevap “Hevânın tamamı dalâlettir” şeklindedir. Bu lafızla

٦٧ - وقال الحسن، ومجاهد، وأبو العالية: إنما سُمِّيَ هَوًى؛ لَأَنَّهُ يَهْوِي بِصَاحِبِهِ فِي النَّارِ.

67- Hasen, Mücâhid ve Ebu'l Âliye şöyle demişlerdir: "Ona ancak sâhibini cehenneme düşürdüğü için hevâ denmiştir."⁷⁵

٦٨ - وقال الحسن: ما مِن داءٍ أَشدَّ مِن هَوًى خالطَ قَلْبًا.

68- Hasen "Kalbe karışan hevâdan daha kötü bir hastalık yoktur."⁷⁶

٦٩ - وقال أبو قلابة: إِنَّاكُمْ وَأَصْحَابُ الْخُصُومَاتِ؛ فَإِنِّي لَا آمَنُ أَن يَغْمِسُوكُم فِي

ضَلَالَتِهِمْ، أَوْ يُلْبِسُوا عَلَيْكُمْ بَعْضَ مَا تَعْرِفُونَ.

69- Ebû Kılâbe şöyle demiştir: "İşi gücü tartışma olanlardan sakının! Ben sizi dalâletlerine daldırmayacaklarından ya da bazı bildiklerinizi size karışık göstermeyeceklerinden emin olamam."⁷⁷

٧٠ - وَكَرِهَ عَطَاءٌ، وَطَاوُسٌ، وَمُجَاهِدٌ، وَالشَّعْبِيُّ، وَإِبْرَاهِيمُ أَن يُقْتُوا فِي شَيْءٍ مِّنَ

الْخُصُومَاتِ، وَقَالُوا: الْخُصُومَاتُ مَحَقُّ الدِّينِ. وَقَالُوا: مَا خَاصَمَ وَرِخَ قَطًّا.

Abdurrezzâk'ta (20102), el-Âcurrî'de (126) ve el-Lâlekâî'de (225) de geçmektedir. Musannifin aktardığı lafzı ise bir yerde bulamadım.

Yine "eş-Şerîa"da (125) geçtiğine göre Ebû Hamza İbrâhîm'e dedi ki: "Ey Ebû İmrân, şu hevâlardan hangisini daha çok beğeniyorsun? Ben senin görüşünü almak ve sana uymak isterim."

İbrâhîm de şöyle cevap verdi: "Allah bunlardan hiçbirinde zerre ağırlığınca hayır yaratmamıştır. Hepsi şeytanın süsünden ibârettir. Yol ancak ilk yoldur."

⁷⁵ "Sünen"de ed-Dârakutnî (409, 416), el-Lâlekâî (229) ve başkaları eş-Şa'bî (rahimehullah)'tan benzerini rivâyet etmiştir.

⁷⁶ Ahmed "ez-Züh'd"de (s.264), el-Hallâl "es-Sünne"de (1543) rivâyet etmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Kim Allah'tan bir hidâyet olmaksızın hevâsına uyandan daha sapıktır?" (Kasas, 50)

⁷⁷ el-İbânetu'l Kubrâ; 368, 374, 616. Ayrıca "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"da (24) bu eser üzerine yazdığım ta'like bakabilirsiniz.

70- Atâ, Tâvûs, Mücâhid, eş-Şa'bî ve İbrâhîm bir tartışma hususunda fetvâ vermeyi kerih görmüşlerdir. "Tartışmalar dîni siler" demişlerdir. Yine onlar "Vera sâhibi bir kimse asla tartışmamıştır" demişlerdir.⁷⁸

٧١ - وقال عمران بن الحصين: الحياء من الإيمان. فقال رجل عنده: في الحكمة مكتوب: إن من الحياء ضَعْفًا، ومنه وقارًا. فقال عمران: أ حَدِّثْكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَحْنُذُنِي عَنْ صُحُفِكَ؟! لَا أَكَلُمُكَ أَبَدًا.

71- İmrân b. el-Husayn "Hayâ imandandır" dedi. Bunun üzerine yanındaki bir adam "Hikmet kitaplarında 'Hayânın bir kısmı zayıflık bir kısmı da vakardır' yazmaktadır" dedi. Bunun üzerine İmrân "Ben sana Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den tahdîs ediyorum, sen bana sayfaların-dan tahdîs ediyorsun, seninle bir daha konuşmayacağım!" dedi.⁷⁹

٧٢ - وَذَكَرَ عِنْدَ عِمْرَانَ بْنِ الْحَصِينِ الْحَدِيثُ؛ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: لَوْ قَرَأْتُمْ سُورَةَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ كَانَ أَفْضَلَ مِنْ حَدِيثِكُمْ. فَقَالَ عِمْرَانُ: إِنَّكَ لِأَحَقُّ؛ أَتَجِدُ الصَّلَاةَ فِي كِتَابِ اللَّهِ مُفَسَّرًا، أَتَجِدُ الزَّكَاةَ فِي كِتَابِ اللَّهِ مُفَسَّرًا، إِنَّ الْقُرْآنَ حِكْمَةٌ، وَإِنَّ السُّنَّةَ فُسْرَةٌ.

⁷⁸ İbn Ebi'd Dünyâ "Zemmu'l Ğîbe"de (15) Ebû Ca'fer el-Bâkır'ın "Aman tartışmadan sakının, zira o dîni siler" dediğini rivâyet etmiştir. Yine "el-İbâne"de (640) Abdülkerîm b. Umeyye el-Cezerî'den rivâyet edildiğine göre o "Vera sâhibi bir kimse asla tartışmamıştır" demiştir.

⁷⁹ Bu eseri İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (94) bundan daha tam bir lafızla rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (6117) ve Müslim (66) de rivâyet etmiştir. İmrân (radiyallahu an-h) hadîsinin lafzı "Hayânın tamamı hayırdır" şeklindedir. Musannifin zikrettiği "Hayâ imandandır" hadîsi ise İbn Ömer (radiyallahu an-humaj)'nın hadîsidir. Bu hadisi de Buhârî (24) ve Müslim (63) rivâyet etmiştir. Öyle görünüyor ki musannif "Hayânın tamamı hayırdır" hadîsini kastetmiştir. Allah en doğrusunu bilir

Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"ya bakabilirsin. (Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e itaat adına Sünnet'in getirdikleri, Kur'ân'ı ileri sürerek Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetlerine karşı çıkan gruplardan sakındırma bâbı) Benzeri "eş-Şerîa"da (1/410) da rivâyet edilmiştir.

72- İmrân b. el-Husayn'ın yanında bir hadis zikredildi. Orada bulunanlardan bir adam "Allah'ın kitabından bir sûre okusaydınız hadisinizden daha faziletli olurdu" dedi. Bunun üzerine İmrân şöyle cevap verdi:

"Sen gerçekten ahmaksın! Sen namazı Allah'ın kitabında açıklanmış şekilde bulabiliyor musun? Zekâtı Allah'ın kitabında açıklanmış bir şekilde bulabiliyor musun? Kur'ân onu muhkem kılmış, Sünnet de onu açıklamıştır.⁸⁰

٧٢ - وقال المقدام بن معديكرب: حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ خَيْبَرِ أَشْيَاءَ؛

فقال: «يُوشِكُ رَجُلٌ عَلَى أَرْيَكْتِهِ، يَأْتِيهِ مَا أَمَرْتُ أَوْ نَهَيْتُ، فيقول: دعونا من هذا، ما ندري ما هذا، عليكم بكتابِ الله. فلا عرفَ الرُّجُلُ منكم»

73- Yine el-Mikdâm b. Ma'dikerib şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hayber Günü bazı şeyleri haram kıldı ve şöyle buyurdu:

"Az kaldı; Bir adam koltuğuna kurulmuşken ona bir emrim ya da yasagım ulaşacak. Bunun üzerine 'Bize bunları söylemeyin, bunun ne oldu-

⁸⁰ İbn Batta "el-İbâne"de (66, 67, 68) bundan daha tam bir lafızla rivâyet etmiştir. "Er-Reddu ale'l Mübtedi'a"ya bak. (5)

Eyyûb'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bir adam Mutarrif b. Abdullah'ın yanında 'Bize Kur'ân'ın dışında bir şey tahdis etmeyin' dedi. Bunun üzerine Mutarrif şöyle cevap verdi: 'Vallahi biz Kur'ân'ı bir şeyle değiştirmek istemiyoruz. Fakat Kur'ân'ı bizden daha iyi bilen kimseleri arıyoruz.'" (el-İlm, İbn Ebî Hayseme, 98; Miftâhu'l Cenne fi'l İ'tisâmi bi's Sünne, 138)

Yine "et-Tabakâtul Kubrâ"da (7/184) Eyyûb kanalıyla Ebû Kılâbe'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bir adama sünnetten bahsettiğin zaman 'Bana bunlarla gelme, Allah'ın kitabıyla gel' derse bil ki o sapıktır."

Yine el-Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (135) şöyle demiştir: "Bir adama bir eser götürdüğün zaman onu istemediğini, Kur'ân'ı istediğini görürsen onda zındıklık olduğundan şüphe etme, onun yanından hemen kalk ve onu bırak."

Ayrıca "Zemmu'l Kelâm"a bak. (Sünnet'ten Kur'ân ile müstağnî olunacağını iddia eden kimsenin iddiasının bâtıllığının delilinin ortaya konması bâbı)

ğunu bilmiyoruz, siz Allah'ın kitabına bakın' diyecek. O adamın sizden olduğuna bilmeyeyim."⁸¹

۷۴- وقال رجل لابن عمر: رأيت؟ رأيت؟ فقال: اجعل رأيت باليمن؛ إنما هي الشمس.

74- Bir adam İbn Ömer'e "Ne dersin, senin görüşün nedir?" diye sorup duruyordu. Bunun üzerine o "Ne dersin'i Yemen'de bırak, (bizim işimiz) ancak sünnetlerdir" dedi.⁸²

⁸¹ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (63, 64) rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (17174, 17194), Tirmizî (2664), Ebû Dâvûd (4606) ve ed-Dârimî (606) de rivâyet etmiştir. Onların bazı ziyâdeleri de vardır: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Birinizin koltuğunun üzerinde beni yalanlamasına az kaldı. Ona hadisim söylenecek. O da 'Sizinle aramızda Allah'ın kitabı vardır, onda bulduğumuz helâlleri helâl sayarız, onda bulduğumuz haramları haram sayarız' diyecek. Dikkat edin, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir." İbn Hibbân "Sahîh"inde (12), İbnu'l Kayyım da "Tehzîbu's Sünen"de (10/285) sahiplemiştir.

Derim ki: Bunu tahric edenlerin hiçbirinin kitabında "O adamın sizden olduğuna bilmeyeyim" lafzı geçmemektedir. Bu lafız ise Ebû Râfi' (radiyallahu anhu)'ın Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiği şu hadiste geçmektedir: "Bir adamın kendisine emrettiğim ya da yasakladığım buyruklarımdan biri geldiği zaman 'Bunun ne olduğunu bilmiyoruz, yanımızda Allah'ın kitabı var, onda bu yok' dediğini bilmeyeyim." Bunu İbn Hibbân "Sahîh"inde (13), el-Hâkim "Müstedrek"inde (1/108) rivâyet etmiştir.

Beğâvî (rahimehullah) "Şerhu's Süne"de (1/201) şöyle demiştir: "(Hadisin metninde geçen) erîke koltuk demektir. Rasulullah bu sıfatla evlerinden çıkmayan, ilim talep etmeyip oturan refah içindeki kimseleri kastetmiştir. Hadiste hadîsin Kitâb'a arz edilmesine gerek olmadığının, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sâbit olduğu zaman tek başına hüccet olacağının delili vardır. Nitekim Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Dikkat edin, bana Kitap ve beraberinde misli verildi' buyurmuştur."

⁸² Buhârî (1611) rivâyet etmiştir. Lafzı şu şekildedir: Bir adam İbn Ömer'e Hacer-i Esved'i selamlama hakkında sordu. O da "Ben Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i onu selâmlarken ve öperken gördüm" dedi. Adam bu sefer "Ya izdiham içinde kalırsam, önüme geçilirse, o zaman ne dersin?" diye sordu. Bunun

٧٥ - وقال الشَّعْبِيُّ: ما قضيتُ لي رأياً قطّ.

75- Şa'bî "Ben reyime göre hiç hüküm vermedim" demiştir.⁸³

٧٦ - وقال قتادة: لم أفتِ برأيٍ منذُ ثلاثين سنةً.

76-Katâde "Otuz senedir reyime göre hiç fetvâ vermedim" demiştir.⁸⁴

üzerine İbn Ömer "'Ne dersin'i Yemen'de bırak" dedi. Bunu İbn Batta da "el-İbânetu'l Kubrâ"da (612) "'Ne dersin'i Süreyyâ'nın orada bırak" lafzıyla rivâyet etmiştir. Bu, el-Begâvî'nin "Mu'cemu's Sahâbe"sinde (1443) ve el-Herevî'nin "Zemmu'l Kelâm"ında da (290) böyledir.

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (1/244) şöyle demiştir:

"İbn Ömer'in maksadı bütün düşünceni Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e uymaya odaklaman gerektiği, gerçekleşmeden önce bundan âciz kalacağını ya da bunu yaparken zorlanacağını varsaymana hâcet olmadığıdır. Zira bu Sünnet'e uyma azmini kırar. Dinde fıkıh sâhibi olma, ilim hakkında sorma ancak amel için olduğu zaman övülmüştür, tartışma ve cidâl için olduğu zaman değil..."

"Lâlekâi"de (294) İbnu't Tabbâ'in şöyle dediği geçmektedir: Bir adam Mâlik b. Enes'in yanına geldi ve ona bir soru sordu. O da "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdu" dedi. Adam bu sefer "Peki şöyle olsa ne dersin?" diye sordu. Bunun üzerine Mâlik şöyle dedi: "O'nun emrine muhâlefet edenler başlarına bir fitnenin ya da can yakıcı bir azâbın gelmesinden sakınsınlar." (Nûr, 63)

"Şerîa"da (119) İmrân el-Kasîr'in şöyle dediği geçmektedir: "Senin görüşün nedir, sen ne dersin diyen şu kimselerden uzak durun!"

⁸³ "Et-Tabakâtü'l Kübrâ"da (6/250) Muhammed b. Cuhâde'nin şöyle dediği geçmektedir: Âmir eş-Şa'bî'ye yanında kendisi hakkında bir delil bulunmayan bir şey soruldu. (Bilmediğini söyleyince) "Reyini söyle!" denildi. Bunun üzerine o "Ne yapacaksın reyimi, üzerine işe reyimin!" diye cevap verdi.

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (347) geçtiğine göre Atâ'ya bir şey soruldu. O da "Bilmiyorum" dedi. "Bu konuda kendi görüşünü söyle" dediler. Bunun üzerine o "Arzında benim reyim din edinilirse Allah'tan hayâ ederim" diye cevap verdi.

۷۷- وقال الحسن: شَرَّاءُ عِبَادِ اللَّهِ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ شِرَارَ الْمَسَائِلِ؛ لِيُعْمُوا بِهَا عِبَادَ اللَّهِ.

77- Hasen şöyle demiştir: “Allah’ın en şerli kulları en şerli meselelerin peşinde olanlardır. Onlar bu meselelerle Allah’ın kullarının gözlerini kör etmek isterler.”⁸⁵

۷۸- وقال ميمون بن مهران في قوله عز وجل {فإن تنازعتم في شئٍ فردوه إلى الله والرسول} [النساء: ۵۹] قال: الردُّ إلى الله: إلى كتابه، والردُّ إلى الرسول. وإذا قُضِيَ: إلى سُنَّة.

78- Meymûn b. Mihrân Allah (azze ve celle)’nin “Eğer bir hususta ayrılığa düşerseniz onu Allah’a ve Resûl’e döndürün” (Nisâ, 59) buyruğu hakkında şöyle demiştir:

“Allah’a döndürmek Allah’ın kitabına döndürmektir. Resûl’e döndürmek ise -vefât ettiği zaman- O’nun sünnetine döndürmektir.”⁸⁶

⁸⁴ el-Ca’diyyât, 1058; et-Tabakâtü’l Kubrâ, İbn Sa’d, 7/229.

Ayrıca “es-Siyer”de (5/273) Ebû Hilâl’in şöyle dediği geçmektedir: Katâde’ye bir meseleyi sordum. “Bilmiyorum” dedi. “Bunun hakkındaki görüşünü söyle” dedim. “Ben kırk senedir görüşümü dile getirmediğim” diye cevap verdi. O gün o yaklaşık elli yaşındaydı. Ben (ez-Zehebî) derim ki: Bu onun ilimde kendi görüşüne dayanarak hiçbir şey söylemediğini göstermektedir.

Musannifin dinde reye dayanarak konuşmayı zemmetmesi ve bundan sakındırması ileride (329) gelecektir. Ayrıca 54. maddenin dipnotuna bakabilirsiniz.

⁸⁵ el-İbânetu’l Kubrâ, 308-309; Sünenu’d Dârimî, 106; Zemmu’l Kelâm, 539; Câmi’u Beyâni’l İlmi ve Fadlihî, 2084... Buradaki lafız “Böylece Allah’ın kullarını sıkıntıya sokarlar” şeklindedir.

Taberânî’nin “el-Kebîr”inde (1431) zayıf bir isnâd ile Sevbân (radıyallahu anh)’tan şunu rivâyet etmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Ümmetimden öyle topluluklar olacaktır ki onlar karmakarışık meselelerle fakihlerini hataya sürükleyeceklerdir. İşte onlar ümmetimin en şerlileridir.”

⁸⁶ el-İbânetu’l Kubrâ, 59-60-86; et-Taberî, 5/151; el-Lâlekâî, 76.

۷۹- وقال عكرمة: { أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ } [النساء: ۵۹]

قال: أبو بكر وعمر رضي الله عنهما.

79- İkrime şöyle demiştir: "Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin, sizden olan emir sāhiplerine de..." (Nisa, 59) Yani Ebû Bekir ve Ömer'e... Allah onlardan râzî olsun."⁸⁷

۸۰ - وقال يحيى بن أبي كثير: السُّنَّةُ قَاضِيَةٌ عَلَى الْكِتَابِ، وَلَيْسَ الْكِتَابُ قَاضِيًا

عَلَى السُّنَّةِ.

80- Yahyâ b. Ebî Kesîr "Sünnet Kitâb'ın üzerine hüküm verir ama Kitâb, Sünnet'in üzerine hüküm vermez" demiştir.⁸⁸

۸۱ - وقال حسان بن عطية: كان جبريل عليه السلام ينزل على رسول الله

(ﷺ) بالسُّنَّةِ كما ينزل عليه بالقرآن، ويُعَلِّمُهُ إِيَّاهَا كما يُعَلِّمُهُ الْقُرْآنَ.

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da benzerini Atâ b. Ebî Rabâh (rahimehullah)'tan rivâyet etmiştir. Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"ya "Allah'ın tenzilde farz kaldığı Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'e itaat bâbı"na bakabilirsiniz.

⁸⁷ el-İbânetu'l Kubrâ, 58; Tefsîru't Taberî, 5/149; Tefsîru İbn Ebî Hâtim, 5573. İbnu'l Hanbelî "er-Risâletu'l Vâdiha"da (2/902) bu kavli İbn Abbâs (radî-yallahu anhumâ)'dan zikretmiştir.

⁸⁸ el-İbânetu'l Kubrâ, 90-91; ed-Dârimî, 607; Zemmu'l Kelâm, 221.

İbn Kuteybe "Te'vîlu Muhtelefi'l Hadîs"te (s. 199) "Sünnet'in Kitab'ı açıkladığını ve Allah'ın onun içerisinde murad ettiklerini bildirdiğini söylemek istemiştir" demiştir.

"Zemmu'l Kelâm"da (221) el-Fadl b. Ziyâd'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ahmed b. Hanbel'i işittim. Ona "Sünnet Kur'ân üzerine hüküm verir" şeklinde rivâyet edilen hadis soruldu. O da "Ben bunu söylemeye cesâret edilemem fakat Sünnet Kur'ân'ı tefsîr eder ve onu açıklar" diye cevap verdi.

Yine el-Mervezî'nin "es-Sünne"sinde (91) Mekhûl'un şöyle dediği geçmektedir: "Sünnet'in Kur'ân'a olan ihtiyacından çok Kur'ân'ın Sünnet'e ihtiyacı vardır."

81- Hassân b. Atıyye şöyle demiştir: “Cibrîl (*aleyhisselam*) Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’e Kur’ân’ı indirdiği gibi Sünnet’i de indiriyordu. O’na Kur’ân’ı öğrettiği gibi Sünnet’i de öğretiyordu.”⁸⁹

٨٢- وقال سعيد بن جبیر في قوله عز وجل {ثُمَّ اهْتَدَى} [طه: ٨٢] قال: لزوم السنة

والجماعة.

82- Saïd b. Cubeyr Allah (*azze ve celle*)’nin “...sonra *hidâyet üzere olan...*” (*Tâhâ*, 82) buyruğu hakkında “Sünnet’ten ve Cemaat’ten ayrılmamak” demiştir.⁹⁰

٨٣- حدثنا عبيدالله، قال: ناأبوعلي إسماعيل بن محمد الصّغار، قال: نا أحمد بن

منصور الرّمادي، قال: نا عبد الرزاق، قال: أنا معمر، عن قتادة في قوله تعالى {وَأَذْكُرْ مَا يَتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ} [الأحزاب: ٣٤] قال: القرآن والسنة.

⁸⁹ el-İbânetu’l Kubrâ, 92, 223. Ayrıca ed-Dârimî (608), “el-Merâsîl”de Ebû Dâvûd (536), “es-Sünne”de el-Mervezî (91), el-Lâlekâî (99) de rivâyet etmiştir. İsnâdı “Fethu’l Bârî”de geçtiği üzere (13/291) sahihtir. Hassân b. Atıyye Tâbiîn’den biridir. 120 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Mervezî’nin “es-Sünne”sinde (101) Abdullah b. el-Mübârek (*rahimehullah*)’tan benzeri rivâyet edilmiştir.

Muhammed b. Tâhir el-Makdisî “el-Hucce alâ Târîki’l Mehacce”de (2/378) şöyle demiştir: “Bu hadis her ne kadar Hassân’ın sözü olsa da Kitab’ın nassı onu desteklemektedir. Nitekim Allah Teâlâ ‘O hevâsından konuşmaz’ buyurmuştur. Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de kendisine bir şey sorulduğu zaman kendisine vahiy gelene kadar bekliyor sonra soruyu sorana cevap veriyordu.”

Bu konuda birçok âyet ve hadis vardır. “Muhtasaru’l Hucce alâ Beyânî’l Mehacce”ye bakılabilir. (1/9-21)

İbnu’l Hanbelî’nin “er-Risâletu’l Vâdiha”sında (2/1098) şöyle denmektedir: İbn Abbâs (*radiyallahu anhumâ*)’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Cibrîl aleyhisselâm Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’e farzları indirdiği gibi sünnetleri de indiriyordu. İbnu’l Hanbelî’nin oradaki talikine bakınız.

⁹⁰ el-İbânetu’l Kubrâ (79, 88, 153, 168); el-Lâlekâî (72)

83- Bize Ubeydullah tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Alî İsmâîl b. Muhammed es-Saffâr haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Mansûr er-Ramâdî haber verdi, dedi ki: Bize Abdurrezzâk haber verdi, dedi ki: Bize Ma'mer'in Katâde'den haber verdiğine göre o Allah Teâlâ'nın "Eulerinizde okunmakta olan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti hatırlayın" (Ahzâb, 34) buyruğu hakkında "Kur'ân ve Sünnet" demiştir.⁹¹

٨٤ - قال: حدثنا أبو عبد الله أحمد بن علي بن علاء لجوزجاني، قال: نا عبد الوهاب الوراق الشيخ الصالح، قال: نا أبو معاوية، عن الأعمش، عن مجاهد، قال: أفضل العبادَةِ: حُسْنُ الرَّأْيِ. يعني: السُّنَّة.

84- Bize Ebû Abdullah Ahmed b. Alî b. Alâ el-Cûzcânî tahdis etti, dedi ki: Bize sâlih şeyh Abdulvehhâb el-Verrâk haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muâviye haber verdi. Onun el-A'meş'ten, onun Mücâhid'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: "En faziletli ibâdet güzel görüştür/reydir. Yani sünnettir."⁹²

٨٥ - وقال إسحاق بن عيسى: سمعت مالك بن أنس يعيبُ الجدال في الدين، ويقول: كُلُّمَا جاءنا رجلٌ هو أَجْدَلُ مِن رجلٍ أَرادنا أن نترك ما جاء به جبريلُ إلى النبي صلى الله عليه وسلم.

85- İshâk b. İsâ şöyle demiştir: Mâlik b. Enes'in dinde cidâli yerdiğini ve şöyle dediğini işittim: "Bize ne zaman diğerinden daha iyi tartışan bir adam gelse Cibrîl'in Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirdiklerini bırakmamızı istiyor!"⁹³

⁹¹ el-İbânetu'l Kubrâ (93, 221) Ayrıca Abdurrezzâk "Tefsîr"inde (3/116), Buhârî de "Eğer Allah'ı ve Resûlü'nü istiyorsanız bâbı"nda muallak olarak rivâyet etmiştir.

⁹² el-İbânetu'l Kubrâ, 226. Ayrıca İbn Ebî Şeybe "el-İmân"da (52) rivâyet etmiştir.

⁹³ Aslında "bırakmak istiyoruz" diye geçmektedir. Doğrusu "el-İbânetu'l Kubrâ"da da geçtiği üzere benim yukarıda yazdığımdır.

۸۶- وقال ابن سيرين: ما أخذ رجل بدعة فراجع سنة .

86- İbn Sîrîn şöyle demiştir: “Bir bidati aldıktan sonra sünnete dönen bir adam yoktur.”⁹⁴

Bu eseri İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (588) rivâyet etmiştir. Ayrıca “el-İlâl ve Ma’rifetu’r Ricâl”de (1585) Ahmed ve el-Lâlekâî (293) de rivâyet etmiştir.

Nasr el-Makdisî “Muhtasarü’l Hucce alâ Târiki’l Mehacce”de (220) bu eser üzerine şu talikte bulunmuştur: “Bu kelâmcıların prensibidir. Onların dinlerini ayakta tutan şey şeriatın getirmediği tartışmalar ve münâkaşalardır. Din imamlarından hiçbiri buna meyletmemiştir. Bunun bâtiliği ve fesâdı buradan bilinir.” 131. maddenin dipnotunda daha fazla açıklamalarda bulunulacaktır.

⁹⁴ Dârimî “es-Sünen”inde (214) rivâyet etmiştir.

Lâlekâî’de (286) Sellâm b. Mutî’in şöyle dediği geçmektedir: Bir adam Eyyûb’a “Ey Ebû Bekir, Amr b. Ubeyd görüşünden dönmüş” dedi. Eyyûb “Dönmedi” dedi. Adam yine “Dönmüş ey Ebû Bekir, dönmüş” dedi. Bunun üzerine Eyyûb üç defa “Dönmedi” dedi ve şunu ekledi: “Sen O’nun şu buyrुğunu işitmedin mi: Okun avı delip geçtiği gibi dinden çıkarlar. Ok gezine geri dönmekçe dine geri dönmezler.”

Başka bir lafızda şöyle demiştir: “Ne hâle geldiğine bakın. Hadisin sonu onlar için başından daha serttir: İslâm’dan sıyrılıp çıkarlar, sonra ona dönmezler.” Bunu İbn Vaddâh “el-Bide’u ve’n Nehyu anhâ”da (154) rivâyet etmiştir.

Yine “el-İbânetu’l Kubrâ”da el-Fadl b. Ziyâd’ın şöyle dediği geçmektedir: Ebû Abdullah’a “Bana eş-Şirâk’ın tevbe ettiği ve (hakka) döndüğü ulaştı” dedim. Şöyle cevap verdi: “Bunlar tevbe etmezler. Eyyûb’un söylediği gibi: ‘Onlardan biri (dinden) çıktığı zaman bir daha ona dönmez.’”

Dârimî (rahimehullah) “en-Nakd”da (1/433) şöyle demiştir: Aynı şekilde el-Evzâî de birtakım bidat ehline onlar bir görüşten diğerine intikal ettikleri zaman şöyle demiştir: “Siz bir bidatten döndüğünüzde mutlaka size ondan daha çok zarar veren başka bir bidate tutunuyorsunuz.”

Derim ki: 110. ve 154. maddelerin dipnotlarında bidatçinin tevbesiyle ilgili daha fazla açıklamada bulunulacaktır.

۸۷- وقال عامر بن عبدالله: ما ابتدع رجل بدعة؛ إلا أتى غداً مما يُنكره عليها اليوم.

87- Âmir b. Abdullah şöyle demiştir: "Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa bugün o bidate dayanarak reddettiği şeyi yarın savunmuştur."⁹⁵

۸۸ - وقال ابن عوف: إذا غلب الهوى على القلب استحسّن الرجل ما كان

يستقيحه.

88- İbn Avn şöyle demiştir: "Hevâ kalbe galebe çaldığı zaman kişi çirkin gördüğünü güzel görmeye başlar."⁹⁶

۸۹- وقال الفضيل: لا يزال العبد مستوراً حتى يرى قبيحه حسناً.

89- Fudayl şöyle demiştir: "Kul, çirkinini güzel görene kadar mes-tûrdur."

۹۰ - وقال أبو العالية: آيتان في كتاب الله ما أشدهما على الذين يُجادلون في القر:

﴿مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ [غافر: ٤].

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ [البقرة: ١٧٦]

⁹⁵ "El-İbânetu'l Kubrâ"da (579) rivâyet edildiğine göre İbrâhîm (rahimehullah) "(Selef) dinde renkten renge girmeyi hoş görmezdi" demiştir.

⁹⁶ Hâkim "Müstedrek"inde (4/514) Huzeyfe (radıyallahu anh)'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Biriniz kendisine fitnenin isâbet edip etmediğini bil-mek istiyorsa baksın: Daha önce haram gördüğü bir şeyi helâl sayıyorsa ona fitne isâbet etmiş demektir. Aynı şekilde daha önce helâl saydığı bir şeyi ha-ram görüyorsa ona fitne isâbet etmiş demektir." Hâkim "Şeyhayn'ın şartlarına göre isnâdı sahihtir" demiştir.

Abdurrezzâk'ın "Musannef"inde (20454) ve el-Lâlekâî'de (120) Huzeyfe (ra-dıyallahu anh)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bil ki hakiki dalâlet önceden çirkin gördüğünü şimdi güzel görmek, önceden güzel gördüğünü şimdi çirkin görmendir. Aman Allah Teâlâ'nın dîninde renkten renge girme. Zira Allah'ın dîni birdir."

90- Ebu'l Âliye şöyle demiştir: Allah'ın kitabında iki âyet vardır ki onlar Kur'ân hakkında tartışanlara karşı ne kadar serttir!

"Âyetlerimiz hakkında ancak kâfirler tartışır." (Ğâfir, 4)

"Kitâb hakkında ayrılığa düşenler gerçekten uzak bir ayrılık içindedir. ler." (Bakara, 176)⁹⁷

۹۱ - وقال أَرطَاءُ بن المنذر: لأن يكون ابني فاسِقًا مِنَ الْفُسَاقِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ

يَكُونَ صَاحِبَ هَوًى.

91- Ertâ b. el-Münzir şöyle demiştir: "Oğlumun fâsıklardan bir fâsık olması bana bir hevâ ehli olmasından daha sevimlidir."⁹⁸

۹۲ - وقال أبو إسحاق الفزاري: لأن أجلس إلى التَّصَارِي فِي يَبْعِهِمْ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ

الجلوس في حَلَقَةٍ يَتَخَصَّمُ فِيهَا النَّاسُ فِي دِينِهِمْ.

92- Ebû İshâk el-Fezârî şöyle demiştir: "Kiliselerinde hristiyanlarla birlikte oturmak bana insanların dinleri hususunda birbirleriyle tartıştıkları bir halkada oturmaktan daha sevimlidir."

۹۳ - وقال سعيد بن جبیر: لأن يصحب ابني فاسِقًا شَاطِرًا سُنِّيًّا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ

يَصْحَبَ عَابِدًا مُبْتَدِعًا.

93- Saîd b. Cubeyr şöyle demiştir: "Oğlumun fâsık bir pislik olmasına rağmen sünnet ehli biriyle arkadaşlık etmesi bana âbid olmasına rağmen bidatçi biriyle arkadaşlık etmesinden daha sevimlidir."⁹⁹

⁹⁷ el-İbânetu'l Kubrâ, (544, 546); er-Reddu ale'l Mubtedi'a, İbnu'l Bennâ (25)

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (80) şöyle demiştir: "Bil ki dinde hangi zındıklık, hangi küfür, hangi şüphe, hangi bidat, hangi dalâlet, hangi şaşkınlık ortaya çıkmışsa ancak kelâm, kelâmcılar, cidâl, tartışma ve husûmet sebebiyle ortaya çıkmıştır. Allah 'Âyetlerimiz hakkında ancak kâfirler tartışır' buyuruyorken bir adam nasıl tartışmaya, husûmete ve cidâle cüret edebiliyor, hayret doğrusu! Sen eserlere teslim ol ve rızâ göster, (gereksiz konularla) ilgilenme ve sus."

⁹⁸ Zemmu'l Kelâm, 929; Muhtasaru'l Hucce fi Beyâni'l Mehacce, 301

۹۴ - وقيل لمالك بن مغول: رأينا ابنك يلعب بالطيور! فقال: حبذا إن شغلته عن

صحبة مبتدع.

94- Mâlik b. Miğvel'e "Oğlunu kuşlarla oynarken gördük" dediler. Bunun üzerine o "Bu onu bir bidatçıyla arkadaşlık etmekten alıkoyuyorsa ne güzel!" diye cevap verdi.

۹۵ - وقال ابن شوذب: من نعمة الله على الشاب والأعجمي إذا تشكا أن يوفقا

لصاحب سنة يحملهما عليها؛ لأن الشاب والأعجمي يأخذ فيهما ما سبق إليهما.

95- İbn Şevzeb şöyle demiştir: Genç ve yabancı kimse dine yöneldiği zaman kendilerini Sünnet'e iletecek sünnet ehli birine rast gelmeleri Allah'ın onlar üzerindeki nimetlerindendir. Çünkü gence ve yabancıya kim önce giderse onlar üzerinde o etki bırakır."¹⁰⁰

۹۶ - وقال عمرو بن قيس الملائي: إذا رأيت الشاب أول ما ينشأ مع أهل السنة

والجماعة فارجع، وإذا رأيته مع أهل البدع فإيا من منه، فإن الشاب على أول نشوئه.

⁹⁹ İbnu'l Vaddâh'ın "el-Bide'u ve'n Nehyu anhâ"sında (133) el-Avvâm b. Havşeb (rahimehullah)'tan benzer lafızlarla rivâyet edilmiştir.

¹⁰⁰ el-İbânetu'l Kubrâ, 44, 522; el-Lâlekâî, 31; er-Reddu ale'l Muhtedi'a, 47

Ayrıca el-Lâlekâî (30) Abdullah b. Şevzeb kanalıyla Eyyûb'dan şunu rivâyet etmiştir: "Allah'ın yaşı küçük olanı ve yabancıyı Ehli Sünnet'ten bir âlime rast getirmesi onların saadetindendir."

"Muhtasaru'l Hucce"de (32) Yûsuf b. Esbât'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

"Allah'ın genci dine yöneldiği zaman kendisini Sünnet'e iletecek sünnet ehli biriyle kardeş yapması onun üzerindeki nimetlerindendir. Benim babam kaderi, kardeşlerim râfızî idi. Allah beni Süfyân ile kurtardı."

Çocukların gerek iyi yönde gerekse kötü yönde öğretmenlerinden etkilen-diklerine dâir birçok eseri "el-Câmi'u fi Ahkâmi ve Âdâbi's Sıbyân" kitabında bir araya topladım. (Kitâbu'l İlm, Babaların Çocuklarının Öğretmenlerini Seç-mesi Bölümü, 80-88)

96- Amr b. Kays el-Mulâî şöyle demiştir: “Bir genci gençliğinin ilk zamanlarında Sünnet Ehli'nin yanında görüyorsan onun hakkında ümitvâr ol. Onu bidat ehlinin yanında görüyorsan ondan ümidini kes. Çünkü genç gençliğinin ilk zamanlarında ne üzere ise o hâl üzere devam eder.”¹⁰¹

۹۷- وقال عمرو بن قيس: إِنَّ الشَّابَّ لَيْشَأْ؛ فَإِنْ أَثَرُ أَنْ يُجَالِسَ أَهْلَ الْعِلْمِ كَادَ يَسْلُمُ، وَإِنْ مَالَ إِلَى غَيْرِهِمْ كَادَ يَعْطُبُ.

97- Amr b. Kays şöyle demiştir: “Genç yetişkinlik çağına gelir. Bundan sonra ilim ehliyle beraber oturmayı tercih ederse selâmette sayılır. Başkalarına meylederse helâkın eşiğine gelir.”¹⁰²

۹۸- وقال حمادُ بن زيدٍ: قال لي يونسُ: يا حمادُ، إني لأرى الشَّابَّ على كُلِّ حالَةٍ مُنْكَرَةً فلا آيسُ مِنْ خَيْرِهِ، حَتَّى أَرَاهُ يُصَاحِبُ صَاحِبَ بَدْعَةٍ؛ فَعِنْدَهَا أَعْلَمُ أَنَّهُ قَدْ عَطِبَ.

98- Hammâd b. Zeyd şöyle demiştir: Yûnus bana dedi ki:

“Ey Ham-mâd! Ben her türlü münker hâlin içinde olan bir genç görüyorum da onun bir bidat ehliyle arkadaşlık ettiğini görene kadar onun hayrından ümidimi kesmiyorum. Onu bir bidat ehliyle görürsem işte o zaman onun helâk olduğunu biliyorum.”¹⁰³

¹⁰¹ el-İbânetu'l Kubrâ, 45, 523; er-Reddu ale'l Muhtedi'a, 48.

¹⁰² İbn Batta “el-İbânetu'l Kubrâ”da (46, 523) rivâyet etmiş, şöyle demiştir: “Allah size rahmet etsin, kiminle arkadaşlık ettiğinize ve kiminle oturduğunuza bakın. Her insanı dostundan, her kişiyi arkadaşından tanıyın.”

¹⁰³ er-Reddu ale'l Muhtedi'a, 49.

Berbehârî (rahimehullah) “Şerhu's Sünne”de (139) şöyle demiştir: “Bir adamın çokça ibâdet eden âbid bir kimse olduğunu, bütün lezzetleri terk edip ibâdet sevgisiyle yanıp tutuştuğunu fakat bidat ehli olduğunu görürsen; onunla oturma, onun sözünü dinleme, yolda onunla beraber yürüme. Çünkü ben senin onun gittiği yolu güzel bulup onunla beraber helâk olmayacağından emin olamam.

Yûnus b. Ubeyd oğlunun bir bidat ehlinin yanından çıkarken gördü de ona ‘Ey oğul, nereden geliyorsun?’ diye sordu. Oğlu ‘Amr b. Ubeyd’in yanından...’

۹۹- وقال الحسن: ما ازداد صاحب بدعة عبادة إلا ازداد من الله بُعدا.

99- Hasen şöyle demiştir: "Bidat ehlinin ibâdeti arttıkça Allah'tan uzaklığı da artar."¹⁰⁴

۱۰۰- وقال ابن عون: المجتهد في العبادة مع الهوى؛ يتصل جهده بعذاب الآخرة.

100- İbn Avn şöyle demiştir: "Hevâ ile birlikte ibâdetde gayretli olan kimsenin gayretinin sonu âhiret azâbıdır."¹⁰⁵

۱۰۱- وقال الأوزاعي: قال إبليس لأوليائه: من أين تأتون بني آدم؟

فقالوا: من كل.

قال: فهل تأتونهم من قبل الاستغفار؟

قالوا: إن ذلك لشيء ما نطيقه؛ إنهم لمقرؤون بالتوحيد.

diye cevap verince de şöyle dedi: 'Ey oğul! Senin bir hunsânın evinden çıktığını görmek falanın ve falancanın evinden çıktığını görmekten bana daha sevimlidir. Yine ey oğul, Allah'ın huzûruna zinâkâr, hırsız, fâsık ve hâin olarak çıkman bidat ehlinin bir görüşüne sâhip olarak çıkmandan bana daha sevimlidir.'

Görmez misin ki Yûnus b. Ubeyd hunsânın oğlunu dîninden saptırmayacağını fakat bidat ehlinin onu küfre sokana dek saptıracağını bilmiştir?"

¹⁰⁴ İbn Vaddâh "el-Bida"da (66), el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (477) rivâyet etmiştir. Yine benzerini İbn Vaddâh (67) ve "Hilye"de Ebû Nuaym (3/9) Eyyûb es-Sahtiyânî (rahimehullah)'tan rivâyet etmiştir. Selefın bidatçinin hiçbir amelinin kabul edilmeyeceği hususundaki görüş birliği 129. maddede gelecektir.

¹⁰⁵ Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "De ki: Size amelleri hususunda en çok zarar edenleri bildirelim mi? Onlar iyi iş yaptıklarını düşündükleri hâlde dünyâ hayâtındaki çalışmaları boşa giden kimselerdir." (Kehf, 103-104)

Yine O şöyle buyurmuştur: "Çalışır ve yorulur. Kızgın ateşe girer." (Ğâşiye, 3-4)

قال: لَا تَيْتَهُمْ مِنْ بَابٍ لَا يَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ مِنْهُ.

قال: فَبِتَّ فِيهِمُ الْأَهْوَاءُ وَالْبِدْعُ.

101- Evzâî şöyle demiştir: İblîs dostlarına “Âdemoğullarına nereden yaklaşıacaksınız?” diye sordu. Onlar da “Her yerden” diye cevap verdiler.

“Onlara istiğfar yönünden yaklaşacak mısınız?” diye sordu. “Bu bizim yapabileceğimiz bir şey değildir, onlar tevhîdi ikrâr ediyorlar” diye cevap verdiler.

Bunun üzerine o “Onlara Allah’tan kendisi için bağışlanma dilemeyecekleri bir şey tarafından yaklaşacağım, bunu yapacağım!” dedi. Sonra onların arasında hevâları ve bidatleri yaydı.¹⁰⁶

¹⁰⁶ ed-Dârimî, 316, 236; el-Lâlekâî, 236, 237; Zemmu’l Kelâm, 955.

Ayrıca İbn Ebî Âsım “es-Sünne”de (7), Ebû Ya’lâ da “Müsned”inde (136) Ebû Bekr (*radiyallahu anh*)’tan onun şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: “İblîs şöyle dedi: Ben onları günahlarla helâk ettim, onlar beni istiğfarla helâk ettiler. Onlardan bunu gördüğüm zaman onları hevâlarla helâk ettim. Artık onlar doğru yolda olduklarını sanıyorlar ve istiğfar etmiyorlar.”

Heysemî “Mecmeu’z Zevâîd”de (10/207) şöyle demiştir: “Bunu Ebû Ya’lâ rivâyet etmiştir. Senedinde Osmân b. Matar vardır ki zayıftır.”

Lâlekâî’de de (232) İbrâhîm (*rahimehullah*)’tan Evzâî (*rahimehullah*)’ın sözünün benzeri rivâyet edilmiştir.

Süfyân es-Sevrî (*rahimehullah*) şöyle demiştir: “Bidat İblîs’e masiyetten daha sevimlidir. Masiyetten tevbe edilir ama bidatten tevbe edilmez.” (Lâlekâî, 238; Zemmu’l Kelâm, 928)

İbnu’l Kayyım bidatin masiyetten daha şerli oluşunun sebebini “Bedâi’ul Fevâid”deki (2/799) şu sözleriyle beyân etmiştir: “Kötülük sıralamasında ikinci mertebe bidat mertebesidir. Bidat ona (yani İblîs’e) fısktan ve masiyetlerden daha sevimlidir. Çünkü bidatin zararı bizzat dînedir. Yani zararı başkalarını etkiler. O kendisinden tevbe edilmez bir günahdır, resûllerin davetine muhâlefet etmektir, onların getirdiklerinin hilâfına çağırmaktır, küfrün ve şir-

۱۰۲- وقال سعيد بن عنبسة: ما ابتدع رجل بدعة إلا غلَّ صدره على المسلمين،

واختلجت منه الأمانة.

102- Saîd b. Anbese şöyle demiştir: “Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa onun göğsü mutlaka müslümanlara kin beslemiştir ve güvenilirlik ondan çekip alınmıştır.”¹⁰⁷

۱۰۳- وقال الأوزاعي: ما ابتدع رجل بدعة؛ إلا سلب ورعه.

103- Evzâi şöyle demiştir: “Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa mutlaka vera’ ondan çekilip alınmıştır.”¹⁰⁸

۱۰۴- وقال الحسن: ما ابتدع رجل بدعة؛ إلا تبرأ الإيمان منه.

104- Hasen şöyle demiştir: “Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa mutlaka iman ondan uzaklaşıp gitmiştir.”¹⁰⁹

kin kapısıdır. İblis kişiyi bir bidate bulaştırdığı ve onu o bidatin ehlinde yaptığı zaman o kimse İblis’in vekili ve davetçilerinden biri olur.”

¹⁰⁷ Zemmu’l Kelâm, 923; el-Hucce fî Beyânî’l Mehacce, 1/330; Târîhu Dı-meşk, 47/13

¹⁰⁸ Zemmu’l Kelâm, 933; Târîhu Dı-meşk, 47/13. Burada ayrıca şunlar geçmektedir: Nuaym dedi ki: Bunu (yani Anbese’nin sözünü) benden Evzâi de işitti ve “Bunu Anbese’den sen mi işittin?” diye sordu. Ben de “Evet!” diye cevap verdim. Dedi ki: “Doğru söylemiş. Biz aramızda hangi adam bir bidat ortaya atsa mutlaka ondan veranın çekilip alınacağını konuşurduk.”

Derim ki: Bu bidatçıyı bekleyen cezâlardan biridir. Bu cezâlardan bir diğeri ni de el-Herevî “Zemmu’l Kelâm”da (237) rivâyet etmiştir. Onun rivâyet ettiğine göre Ahmed b. Sinân el-Kattân şöyle demiştir: Dünyâda hadis ehline buğz etmeyen bir bidatçı yoktur. Kişi bir bidat ortaya attığı zaman hadisin tadı onun kalbinden çekilip alınır.”

¹⁰⁹ Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) “Zinâ eden zinâ ettiği zaman mümin olduğu hâlde zinâ etmez...” buyurmuştur. Bunlar zinâ edenin, içki içenin ve diğer maysiyetleri işleyenin cezası olduğuna göre bidatçinin günahı daha önce 101. maddede geçtiği üzere daha büyük olmalıdır.

۱۰۵- وقال ابن عوف: ما ابتدع رجل بدعة؛ إلا أخذ الله منه الحياة، ورُكِبَ فيه الجفاء.

105- İbn Avn şöyle demiştir: "Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa mutlaka Allah ondan hayâtı almıştır ve ona kabalığı katmıştır."

۱۰۶- وقال عثمان بن حاصِر الأزدي: دخلت على ابن عباس، فقلت: أوصني. فقال: عليك بالاستقامة، اتبع ولا تتبدع.

106- Osmân b. Hâdır el-Ezdî şöyle demiştir: İbn Abbâs'ın yanına girdim ve "Bana tavsiyede bulun" dedim. Dedi ki: "İstikâmetten ayrılma! Uy, bidat çıkarma!"¹¹⁰

۱۰۷- وقال ابن مسعود: اتبعوا ولا تبدعوا فقد كُفِّمْتُمْ، وكلُّ محدِّثٍ بدعة، وكلُّ بدعة ضلالة.

107- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Uyun, bidat çıkarmayın. İhtiyâcınız olan şeyler size bildirilmiştir. Her yenilik bidattır. Her bidat de dalâlettir."¹¹¹

۱۰۸- وقال طلحة بن مُصَرِّف: لا تَحْدِثْ بِكُلِّ ما سمعت؛ إلا أن يكون الذي حَدَّثَكَ على السُّنَّةِ.

108- Talha b. Musarrîf şöyle demiştir: "Duyduğun her şeyi söyleme. Sana bir şey söyleyen sünnet üzereyse o zaman söyle."¹¹²

¹¹⁰ el-İbânetu'l Kubrâ, 160, 161, 203, 209, 236; Zemmu'l Kelâm, 341.

¹¹¹ el-İbânetu'l Kubrâ, 178. Sahihtir. Tahricini "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"da (8) yaptım.

¹¹² Müslim "Sahîh"inin mukaddimesinde Muhammed b. Sîrîn (rahimehullah)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Şüphesiz bu ilim dindir. Şu hâlde dîninizi kimden aldığınıza bakın." Yine o İbn Sîrîn'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İnsanlar önceleri isnadı sormuyorlardı. Ne zaman fitne ortaya çıktı o zaman 'Bize ricâlinizi söyleyin' demeye başladılar. Şu hâlde Ehli Sünnet'e bakılır ve onların hadîsi alınır. Bidat ehline bakılır ve onların hadîsi alınmaz."

۱۰۹ - وقال أبو إدريس الخولاني: لأن أرى في المسجد نازًا تَضَطَّرُّمٌ؛ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أرى فِيهِ بَدْعَةً لَا تُغَيَّرُ.

109- Ebû İdrîs el-Havlânî şöyle demiştir: “Mescitte yanan alevli bir ateş görmek bana orada değiştirilmeyen bir bidat görmekten daha sevimidir.”¹¹³

۱۱۰ - وقال عطاء: ما يكادُ اللهُ يَأْذُنُ لِصَاحِبِ بَدْعَةٍ بِتَوْبَةٍ.

110- Atâ şöyle demiştir: “Allah neredeyse hiçbir bidatçinin tevbe etmesine izin vermez.”¹¹⁴

Ukaylî'nin “ed-Duafâ”sında (33) Mâlik b. Enes'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

“İlim dört kimseden alınmaz. Bunların dışındakilerden alınır. İlim beyinsizliğini açığa vuran beyinsizden alınmaz, isterse insanlar arasında en çok rivâyette bulunan kimse olsun. İnsanların sözleri hususunda çokça yalan söyleyen yalancından -bu onda sürekli görülüyorsa- alınmaz, isterse Rasulullah (salallahu aleyhi ve sellem) üzerine yalan söylemekle itham edilmiyor olsun. İnsanları hevâsına çağıran hevâ ehlinde alınmaz. Çokça ibâdet eden fazîlet sâhibi şeyhten de hadîsi bilmediği takdirde ilim alınmaz.”

¹¹³ el-İbânetu'l Kubrâ, 605; el-Bida', İbn Vaddâh, 87; es-Sünne, el-Mervezî, 88.

¹¹⁴ el-Hilye, 5/198; Zemmu'l Kelâm, 794; el-Lâlekâî, 283; Atâ el-Horânî'den rivâyet edilmiştir.

Lâlekâî'de (285) benzeri Hasen el-Basrî (rahimehullah)'tan rivâyet edilmiştir.

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in “Allah her bidat ehli ile tevbe arasına bir engel koyar” buyurduğu O'ndan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Bunun manası Ahmed b. Hanbel (rahimehullah)'ın şu sözünün manasıyla aynıdır:

“Bidatçı tevbeye muvaffak kılınmaz. Tevbe bidatçıye kolaylaştırılmaz.” (Bedâi'u'l Fevâid, 4/1387)

İbn Teymiyye “Mecmû'u'l Fetâvâ”da (11/684) şöyle demiştir: “Bunun manası şudur: Bidatçı bidatinden tevbe etmez. Çünkü o kendisini hidâyet üzere

۱۱۱ - وقال ابن عباس: مَنْ أَقَرَّ بِاسْمٍ مِنْ هَذِهِ الْأَسْمَاءِ الْمُحَدَّثَةِ؛ فَقَدْ خَلَعَ رِثْقَةَ

الْإِسْلَامِ مِنْ عُنُقِهِ.

111- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Kim sonradan ortaya çıkan şu isimlerden birini benimserse İslâm'ın halkasını boynundan çıkarmış olur."¹¹⁵

۱۱۲ - وقال ميمون بن مهران: إِيَّاكُمْ وَكُلَّ اسْمٍ يُسَمَّى بِغَيْرِ الْإِسْلَامِ.

112- Meymûn b. Mihrân şöyle demiştir: "İslâm'ın dışındaki bütün isimlerden sakının."¹¹⁶

۱۱۳ - وقال مالك بن أنس: لَمْ يَكُنْ [شَيْءٌ] مِنْ هَذِهِ الْأَهْوَاءِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ

(ﷺ) وَلَا أَبِي بَكْرٍ، وَلَا عُمَرَا، وَلَا عُثْمَانُ.

113- Mâlik b. Enes şöyle demiştir:

"Bu hevâlardan herhangi biri ne Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında, ne Ebû Bekir zamanında, ne Ömer zamanında ne de Osmân zamanında yoktu."¹¹⁷

zannetmektedir. Eğer tevbe ederse Allah onun tevbesini tıpkı kâfirin tevbesini kabul ettiği gibi kabul eder. Bidatçinin tevbesinin mutlak olarak kabul edilmeyeceğini söyleyen kimse çirkin bir hataya düşmüş olur."

86. maddede bu konu ile ilgili bazı eserler zikredilmişti. Ayrıca İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine, "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)"in 'Allah bidat ehlinin amelini kabul etmez' buyruğu olarak zikredilenler bâbı"na; İbn Vaddâh'ın "el-Bida"ına, "Bidat ehlinin tevbesi kabul edilir mi bâbı"na; İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sına (s. 35) bakılabilir.

¹¹⁵ el-İbânetu'l Kubrâ, 237, 284; Zemmu'l Kelâm, 731

¹¹⁶ el-İbânetu'l Kubrâ, 214, 238, 239, 285; el-Hılye, 4/92

¹¹⁷ Firyâbî'nin "el-Kader"inde (387) ve "Zemmu'l Kelâm"da (878) rivâyet edilmiştir. Bu eserin "Câmi'u'l Ulûm"daki (2/132) şerhine bakılabilir. Müellif orada İmam Mâlik (rahimehullah)'tan önce ve sonra ortaya çıkan bidatleri söz konusu etmiştir."

۱۱۴- وقال مالك بن مَعُول: إذا تسمَّى الرَّجُلُ بغيرِ الإسلامِ والسُّنَّةِ؛ فالحَقُّه بَأَيِّ

دِينٍ شِئَتْ.

114- Mâlik b. Miğvel şöyle demiştir: "Kişi İslâm'dan ve Sünnet'ten başka bir isimle isimlendiği zaman onu istediğin dinin içine kat!"

۱۱۵- وقال عطاء: إِنَّ فيما أنزلَ اللهُ تبارك وتعالى على موسى عليه السَّلام: لا

تُجَالِسُ أَهْلَ الْأَهْوَاءِ؛ فَيُحَدِّثُوا فِي قَلْبِكَ مَا لَمْ يَكُنْ.

115- Atâ şöyle demiştir: Allah tebâreke ve teâlâ'nın Mûsâ (aleyhisselam)'a indirdikleri arasında şu da vardı:

"Hevâ ehliyle birlikte oturma. Sonra kalbinde onda olmayan şeyleri ihdâs ederler."¹¹⁸

¹¹⁸ el-İbânetu'l Kubrâ, 363, 364, 368; Zemmu'l Kelâm, 795

Allah (Azze ve Celle)'nin kitabında da O'nun Mûsâ (aleyhisselam)'a şöyle buyurduğu geçmektedir: "Sakın ona inanmayan ve hevâsına uyan kimse seni ondan alıkoymasın, sonra helâk olursun." (Tâhâ, 16)

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (376) rivâyet edildiğine göre İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ) şöyle demiştir: "Hevâ ehliyle oturmayın. Zira onlarla oturmak kalpleri hasta eder."

"El-İbânetu'l Kubrâ"daki "Kalpleri hasta, imanı ifsâd eden kimselerle birlikte olmaktan sakındırma bâbı"na bakılabilir.

"Er-Reddu ale'l Muhtedi'a"daki talikimde 23. maddenin dipnotunda kalplerin onlardan hızlı bir şekilde etkilenmesinden dolayı bidatçilerin sözlerini dinlemekten korkma hususunda selevin eserlerini zikrettim. Burada şunları da ilâve edeceğim:

İbnu'l Kayyım "Bedâi'u'l Fevâid"de (2/823) insanlar arasına karışmanın tehlikesinden bahsederken şöyle demiştir: "Bazı kimselerin yanında olmak tamamiyle helâktir. Bazı kimselerin yanında olmak zehir yemek gibidir. Yiyene panzehir rast gelirse ne âlâ, değilse Allah yakınlarına sabır versin. Bu kısım insanlar arasında ne kadar çok bulunmaktadır! Allah sayılarını arttırmassın. Bı kısım bidat ve dalâlet ehlidir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetinden

۱۱۶ - وقال أبو قلابة: ما ابتدئ قوم بدعة؛ إلا استحلوا فيها السيف.

116- Ebû Kılâbe şöyle demiştir: "Hangi topluluk bir bidat ortaya at-
mışsa mutlaka o bidat uğrunda kılıç çekmeyi helâl saymışlardır."¹¹⁹

۱۱۷ - وقال أبو قلابة: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذَلَّةٌ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ﴾ [الاعراف: ۱۵۲]

قال أبو قلابة: وهي جزاء كلِّ مُفترٍ إلى يوم القيامة.

saptıranlardır. O'nun sünnetine muhâlefet etmeye çağırانlardır. Allah'ın yolundan alıkoyarlar ve onda eğrilik ararlar. Bidati sünnet, sünneti bidat sayarlar. Marufu münker, münkeri maruf sayarlar. Onların arasında tevhide sarıldın mı 'Velîlerin ve sâlihlerin değerini düşürdün!' derler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetine uydun mu 'Kendilerine uyulan imamları küçümsedin!' derler. Allah'ı onun kendisini vafsettiği ya da Resûlû'nün O'nu vafsettiği sıfatlarla aşırıya gitmeden bir şey eksiltmeden vafsettin mi 'Sen (Allah'ı mahlûkâtına) benzetenlerdensin' derler... Üzerinde bulunduğun şeyi bırakıp onların hevâlarına tabi olursan Allah Teâlâ'nın katında zarar edenlerden, onların nezdinde de münâfıklardan olursun. Şu hâlde yapılması gereken şey onları öfkelenlendirmek pahasına Allah'ın ve Resûlû'nün rızasının peşinde olmaktır. Onları razı etmeye çalışmaman ve onlardan rıza talep etmemen gerekir. Onların kınamalarını ve nefretlerini umursamaman gerekir. Zira bu senin kemâlinden başka bir şeyi göstermez. Mütenebbî'nin dediği gibi:

Kusurlunun beni yermesi sana geldi mi?

İsbât eder şüphesiz bu benim kemâlimi...

¹¹⁹ Dârimî'nin "Sünen"inde (100), Abdurrezzâk'ın "Tefsîr"inde (18660), Firyâbî'nin "el-Kader"inde (368) rivâyet edilmiştir.

Dânî'nin "er-Risâletu'l Vâkıfe"sinde (210) isnâdıyla Hasen'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Her bidat ehli harûrîdir (haricîdir)."

İbn Şâhîn'in "es-Sünne"sinde de (36) Süfyân es-Sevrî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hevâ ehlinin tamamı kible ehline kılıç çekmeyi câiz görürler."

117- Ebû Kılâbe şöyle demiştir: “Şüphesiz buzağıyı ilâh edinenlere dünyâ hayâtında Rablerinden bir gazap ve zillet ulaşacaktır. Biz müfterilerin karşılığını işte böyle veririz. (Araf, 152) Bu kıyâmet gününe dek bütün müfterilerin bulacağı karşılıktır.”¹²⁰

۱۱۸- وقال أبو قلابة: إن أهل الأهواء أهل ضلالة، ولا أرى مصيرهم إلا إلى النار. فحزهم فليس أحد منهم ينتحل رأيا، -أو قال: قولاً- فيتناهى دون السيف، وإن النفاق كان ضروبا، ثم تلا:

﴿وَمِنْهُمْ مَّنْ عَاهَدَ اللَّهَ﴾ [التوبة: ۷۵]

﴿وَمِنْهُمْ مَّنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ﴾ [التوبة: ۵۸]

﴿وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ﴾ [التوبة: ۶۱]

واختلف قوتهم، واجتمعوا في الشك والتكذيب. وإن هؤلاء اختلف قوتهم واجتمعوا في السيف، ولا أرى مصيرهم إلا إلى النار.

118- Ebû Kılâbe şöyle demiştir: “Hevâ ehli dalâlet ehlidir. Onların varacağı yerin kesinlikle cehennem olduğunu görüyorum. Onları şöyle bir yokla: Onlardan bir görüşü benimseyip de -ya da bir söz ortaya atıp da- kılıcı başvurmeyen kimse yoktur. Nifâk çeşit çeşittir.”

Sonra şu âyetleri okudu:

“Onlardan Allah’a söz verenler vardır...” (Tevbe, 75)

“Onlardan bazıları sadakalar hususunda seni eleştirir.” (Tevbe, 58)

“Onlardan bazıları Nebî’yi üzer.” (Tevbe, 61)

“Onların sözleri farklı farklı idi. Fakat şüphe ve yalanlama hususunda bir oldular. Bunların da sözleri farklı farklıdır ama kılıç çekme hususunda

¹²⁰ Tefsîru’t Taberî, 9/70; Tefsîru İbn Ebî Hâtim, 9004; el-Lâlekâî, 288.

bir olmuşlardır. Onların varacağı yerin ancak cehennem olduğunu görüyorum.”¹²¹

۱۱۹- وقال ابن عباس: من فارق الجماعة شبرا؛ فقد خلع ربة الإسلام من عنقه.

119- İbn Abbâs şöyle demiştir: “Kim cemaatten bir karış ayrılırsa İslâm’ın halkasını boynundan çıkarmış olur.”¹²²

۱۲۰- وقال محمد ابن الحنفية: لا تقوم الساعة حتى تكون خصومة الناس في رحمهم.

120- Muhammed b. el-Hanefiyye şöyle demiştir: “İnsanlar Rableri hakkında tartışmaya başlamadıkça kıyâmet kopmaz.”¹²³

۱۲۱- وقال عبدالله بن عمرو: يوشك أن تظهر شياطين مما أوثق سليمان ابن

داود عليه السلام يفتنون الناس.

¹²¹ ed-Dârimî, 101; el-Firyâbî’nin “el-Kader”i, 367; Zemmu’l Kelâm, 839. Ayrica “el-Hilye”de (2/287) Ebû Kılâbe’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hevâ ehlinin durumu münâfıkların durumuna benzer. Zira Allah Teâlâ münâfıkları çeşitli sözleriyle ve çeşitli amelleriyle birlikte zikretmiştir. Fakat bunların tamamı dalâlettir. Aynı şekilde hevâ ehli de farklı hevâlara sâhiptir. Fakat kılıç çekme hususunda bir olmuşlardır.”

¹²² Bu lafız Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’in sözü olarak sâbittir. Bunu Ahmed (21561) ve Ebû Dâvûd (4760) rivâyet etmiştir. “Tehzîbu’l Luğa”da şu geçmektedir: “Şimr dedi ki: Yahyâ b. Âdem dedi ki: Ribkâtü’l İslâm (İslâm’ın halkası) ile İslâm akdini kastetmiştir. Cemaatten ayrılmanın manası ise Sünnet’i terk edip bidate uymaktır.”

¹²³ el-İbânetu’l Kubrâ, 622, 623; el-Lâlekâî, 213; Zemmu’l Kelâm, 617, 618

Musannif “el-İbânetu’l Kubrâ”da “Tetimmetu’r Reddi ale’l Cehmiyye”de (146) bunu Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’den merfû olarak rivâyet etmiştir. Herrevî “Zemmu’l Kelâm”da (616), İbn Abdilberr de “Câmi’u Beyâni’l İlmi”de (1783) Ebû Hureyre (radiyallahu anh) tarîkiyle Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’e ulaştırmıştır. Dârakutnî “el-İlel”de (1959) bunun merfû olarak sahih olmadığı, Muhammed b. el-Hanefiyye (rahimehullah)’ın sözü olduğu görüşünü tercih etmiştir.

121- Abdullah b. Amr şöyle demiştir: “Dâvûd oğlu Süleymân (aleyhis-salam)’ın zincire vurduğu bazı şeytanların insanları fitneye düşürmek için ortaya çıkmaları yakındır.”¹²⁴

١٢٢- وقال أيوب السخيتاني: قال لي أبو قلابة: يا أيوب، احفظ عني أربعاً: لا تَقُلْ في القرآنِ برأيك، وإيّاك والقدر، وإذا ذُكِرَ أصحابُ رسولِ الله صَلَّى اللهُ عليه وسلّم فأمسك، ولا تُمكن أصحابَ الأهواءِ من سماعك، فينفذوا فيه ما شاءوا.

122- Eyyûb es-Sahtiyânî şöyle demiştir: Ebû Kılâbe bana dedi ki: “Ey Eyyûb! Benden dört şeyi öğren: Kur’ân hakkında kafana göre konuşma. Kader hakkında konuşmaktan sakın. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbı anıldığı zaman dilini tut. Hevâ ehlinin kulaklarına ulaşmasına izin verme. Sonra kulaklarına istedikleri gibi nüfûz ederler.”¹²⁵

١٢٣- وقال إبراهيم النخعي في قوله عزّ وجلّ: ﴿وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ﴾ [المائدة: ٦٤] قال: هم أصحابُ الأهواءِ.

123- İbrâhîm en-Nehaî Allah (azze ve celle)’nin “Aralarına düşmanlığı ve buğzu bıraktık” (Mâide, 64) buyruğu hakkında “Onlar hevâ ehlidir” demiştir.¹²⁶

١٢٤- وقال معاوية بن قرة: الخصومات في الدين تمحق الأعمال.

¹²⁴ “Musannef”inde Abdurrezzâk (20807), ed-Dârimî (442) ve “Sahîh”inin mukaddimesinde Müslim şu lafızla rivâyet etmiştir: “Denizde Süleymân’ın zincire vurduğu hapsedilmiş şeytanlar vardır. Onların çıkmaları ve insanlara Kur’ân okumaları yakındır.”

¹²⁵ el-İbânetu’l Kubrâ, 402; el-Lâlekâî, 246; Zemmu’l Kelâm, 563, 832

¹²⁶ Ebu’l Feth el-Makdisî “Muhtasaru’l Hucce alâ Beyâni’l Mehacce”de (276) rivâyet etmiştir.

“Zemmu’l Kelâm”da da (834) İbrâhîm en-Nehaî’nin Allah Teâlâ’nın “Aralarına düşmanlığı ve buğzu salıverdık” (Mâide, 14) buyruğu hakkında “Ben bu ümmetin arasına salınan şeyin de ancak çeşit çeşit hevâlar ve buğz olduğunu görüyorum” dediği rivâyet edilmiştir.

124- Muâviye b. Kurre şöyle demiştir: "Din hususunda tartışmak amelleri yok eder."¹²⁷

١٢٥- وقال يوسف بن أسباط: النظر إلى صاحب بدعة؛ يُطفئ نور الحق من القلب.

125- Yûsuf b. Eshât şöyle demiştir: "Bidat ehline bakmak kalpteki hak nûrunu söndürür."¹²⁸

١٢٦- وقال بشر بن الحارث: إذا كان طريقك على صاحب بدعة؛ فغمض عينيك قبل أن تبلغ إليه.

126- Bîşr b. el-Hâris şöyle demiştir: "Yolun bir bidat ehlinin yanından geçiyorsa onun yanına varmadan önce gözlerini yum."¹²⁹

¹²⁷ el-İbânetu'l Kubrâ, 567-569, 627; eş-Şerîa, 121; el-Lâlekâî, 221

Bu söz Lâlekâî'de (211) geçtiği üzere Alî (radıyallahu anh) 'tan da rivâyet edilmiştir. Ayrıca Muâviye b. Amr'dan ve "Câmi'u Beyânî'l İlm"de (1780, 1773) geçtiği üzere el-Avvâm b. Havşeb'den rivâyet edilmiştir. Allah onlara rahmet etsin.

¹²⁸ "Hilye"de (8/22) İbrâhîm b. Edhem'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bâtıla çok bakmak kalpteki hakikat bilgisini giderir."

¹²⁹ "Zemmu'l Kelâm"da (1098) şu geçmektedir: Abdulvehhâb el-Verrâk dedi ki: "Bir adam el-Esved b. Sâlim'e 'Nasılsın?' diye sordu. Esved de 'Kötüyüm, bugün gözüm bir bidatçıyı gördü' diye cevap verdi." Bunun benzeri "Târihu Bağdâd"da (7/36) rivâyet edilmiştir.

Derim ki: Bu eserler bidat ehline bakmaktan sakındırmaktadır. Şu hâlde onların sözlerini dinlemek, onlarla birlikte oturmak ve onlarla arkadaşlık etmek hakkında ne düşünürsün? Dikkat et, dînin hususunda bidat ehline karşı uyanık ol, onlardan kaç ve uzaklaş! Nitekim Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Deccâl hakkında şöyle buyurmuştur: "Sizden kim Deccâl'in çıktığını işitirse ondan elinden geldiğince uzaklaşsın. Zira bir adam ona gelir de onu mümin zanneder. Onun sâhip olduğu şüphelerin peşine takılana kadar kendisinin yanında durmaya devâm eder."

İbn Batta (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1/326) bu hadise şu talikte bulunmuştur: "Bu Resûl'ün buyruğudur. O doğru söyleyen ve doğrulanandır. Allah için ey müslümanlar topluluğu, Allah için sizden birini kendisine olan

١٢٧- وقال أبو العباس الخطّاب: إذا خَرَجْتَ من بيتك؛ فلفيك صاحب بدعة فارجع؛ فإنَّ الشَّيَاطِينَ مُحِيطَةٌ به.

hüsnüzannı ve mezhebinin doğruluğunu bilmesi şu hevâlardan birini benimseyenlerle oturup da dînini tehlikeye atmaya sevk etmesin! Sizden biri sakın 'Onun yanına onunla münâzara etmek için gidiyorum' ya da 'Görüşünü ondan söküp atmak için gidiyorum' demesin. Zira onların fitnesi Deccâl'in fitnesinden daha büyüktür. Sözleri uyuzdan daha yapışkandır ve kalpleri alevden daha beter yakar. Ben onlara lanet okuyan ve onlara söven bir topluluk görmüştüm. Sonra onlara karşı çıkmak ve onları reddetmek amacıyla onlarla birlikte oturmaya başladılar. Güler yüz, gizli oyunlar ve ince küfürler onlardan (bidatçilerden) eksik olmadı. Sonunda onlara meylettiler."

Sahnûn (*rahimehullah*) da şöyle demiştir: İbn Gânim hevâ ehliyle birlikte oturmanın doğru olmadığı hususunda şöyle dedi: "Söyleyin bakalım, sizden biri yenido bir mal varken bir hırsızın yanına otursa hırsızın malına ulaşmasından korktuğu için malını ondan esirgemez mi? Dîninizi esirgemenize ve korumanıza daha lâyıktır." (Usûlü's Sünne, İbn Ebî Zemenîn, s. 305)

Mufaddal b. Mühelhil şöyle demiştir: "Bidat ehli kimse onun yanına oturduğın zaman sana bidatini anlatsa ondan hemen uzaklaşır ve kaçarsın. Fakat o sana sözünün başlangıcında Sünnet hadislerini tahdis eder. Sonra aklına bidatini sokar. Belki bidati kalbine yapışır. Bakalım kalbinden ne zaman çıkar?" (el-İbânetu'l Kubrâ, 399)

Berbehârî (*rahimehullah*) "Şerhu's Sünne"de (144) şöyle demiştir: "Onların aklına ulaşmalarına izin verme. Bilmez misin ki Muhammed b. Sîrîn fazîletine rağmen bidat ehlinde bir adama tek bir mesele hakkında bile cevap vermemiştir. Onan Allah (*Azze ve Celle*)'nin kitabından tek bir âyet bile dinlememiştir. Ona bu sorulduğu zaman da 'Onun âyeti tahrif etmesinden, bunun sonucunda kalbime bir şeyin düşmesinden korkuyorum' demiştir."

Yine Berbehârî şöyle demiştir: "Bidat ehli akreplere benzer. Akrepler başlarını ve bedenlerini toprağa gömerler, kuyruklarını çıkarırlar. İmkân buldukları anda da sokarlar. Bidat ehli de böyledir. Onlar insanlar arasında gizlenmişlerdir. İmkân buldukları anda istediklerini tebliğ ederler." (Tabakâtu'l Hanâbile, 3/77)

127- Ebu'l Abbâs el-Hattâb şöyle demiştir: “Eviden çıktığında kar-
şına bir bidat ehli çıkarsa hemen geri dön. Zira şeytanlar onun etrafını
sarmıştır.”¹³⁰

١٢٨- وقال مسلم بن يسار: إياكم والجدال؛ فإنها ساعة جهل العالم، وفيها يتغى الشيطان زلفه.

128- Müslim b. Yesâr şöyle demiştir: “Tartışmadan sakının. Zira tar-
tışma zamanı âlimin câhil durumuna düşeceği zamandır. Şeytan o esnâda
âlimi yanıltmak ister.”¹³¹

١٢٩- وقال الحسن: إن صاحب بدعة لا يقبل له لاصوم، ولا صلاة، ولا حج، ولا
عمره، ولا صدقة، ولا جهاد، ولا صرف، ولا عدل.

129- Hasen şöyle demiştir: “Bidat ehlinin ne orucu, ne namazı, ne
haccı, ne umresi, sadakası, ne cihâdı, ne farzı ne de nâfilesini kabul edilir.”¹³²

¹³⁰ İbn Batta “el-İbânetu’l Kubrâ”da (495) Yahyâ b. Ebî Kesîr’den onun şöyle
dediğini rivâyet etmiştir: “Bir bidat ehliyle karşılaştığında onun tuttuğu yol-
dan başka bir yol tut.”

Yine “el-İbânetu’l Kubrâ”da (498) el-Fudayl b. İyâd’dan Yahyâ (rahimehullah)’ın
sözünün benzeri rivâyet edilmiştir.

¹³¹ el-İbânetu’l Kubrâ, 547, 552, 533; ed-Dârimî, es-Sünen, 410

¹³² Firyâbî’nin “el-Kader”inde (376), “eş-Şerîa”da (137) ve başka yerlerde
rivâyet edilmiştir. Bu söz, Ehli Sünnet arasında üzerinde görüş birliği edilmiş
bir sözdür. Bu; el-Evzâî’den, el-Fudayl’dan, Esed b. Mûsâ’dan, Eyyüb’dan, İbn
Avn’dan, Hişâm b. Hassân’dan, Süfyân es-Sevrî’den, el-Âcurrî’den ve başka
kimselerden rivâyet edilmiştir.

“Er-Reddu ale’l Muhtedi’a”daki talikimde (42. madde) Nebî (sallallahu aleyhi ve
sellem)’den gelip bu sözü destekleyen sahih rivâyetleri zikrettim. İbnu’l Kayyım
da “es-Salât”da (109-111) kötülüklerin iyilikleri götüreceği hususundaki Ki-
tap’tan, Sünnet’ten ve Sahâbe’den nakledilenlerden delilleri söz konusu et-
miştir. Bidatin kötülüklerin en büyüğü olduğu, büyük günahlardan olduğu ise
gâyet açıktır.

۱۳۰- وقال الزُّهري: الاعتصام بالسُّنة نَجاة، والعلم يُقبضُ قبضًا سريعًا، فنفسُ

العلم: ثباتُ الدِّينِ والدُّنيا، وذهابُ ذلك كُلِّه: ذهابُ العلماء.

130- Zühri şöyle demiştir: "Sünnet'e tutunmak kurtuluştur. İlim hızlı bir şekilde çekilip alınır. İlmin ayakta durması dinin ve dünyanın var olması demektir. Âlimler gidince bunlar da ortadan kalkar."¹³³

۱۳۱- وقال عُمر بن عبد العزيز: مَنْ جعل دينه غرضًا للخصوماتِ؛ أكثرَ الثُّقل.

131- Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: "Dinini tartışmalara hedef yapan kimse bir görüşten diğerine geçer durur."¹³⁴

Âcurrî "eş-Şeria" da (5/2495) şöyle demiştir: "'Sarf farz, adl de nâfiledir' denirdi."

¹³³ el-İbânetu'l Kubrâ, 162, 163; ed-Dârimî, 97; el-Lâlekâî, 136, 137. Lâlekâî'nin lafzı şu şekildedir: "Geçip giden âlimlerimiz şöyle derdi..." Sonra sözü zikretmiştir.

¹³⁴ el-İbâne, 570, 571, 573, 574, 575, 583, 584, 585, 586

Dârimî de "es-Sünen"de (1/343) rivâyet etmiş şöyle demiştir: "Kesura tenakkuluhû demek bir görüşten diğerine geçer durur demektir."

"Eş-Şeria"da (117, 2049) rivâyet edildiğine göre Ma'n b. Îsâ şöyle demiştir: Mâlik b. Enes bir gün mescitten çıktı. Koluma yaslanmıştı. Derken yanına Ebu'l Cuveyriye denilen ve ırcâ görüşü ile itham edilen bir adam geldi, dedi ki: "Ey Ebû Abdullah, benden bir şey dinle de onu sana söyleyeyim, onu ileri sürüp seninle tartışayım ve sana görüşümü bildireyim?" Bunun üzerine Mâlik ona "Beni yenersen?" diye sordu. Adam "O zaman bana tâbi olursun" dedi. Mâlik "Peki başka bir adam gelse, bizimle konuşsa ve bizi yense; o zaman ne olacak?" diye sordu. Adam "O zaman ona tâbi oluruz" diye cevap verdi. Bunun üzerine Mâlik şöyle dedi: "Ey Allah'ın kulu! Allah (Azze ve Celle) Muhammed'i tek bir din ile gönderdi. Fakat ben senin sürekli bir dinden diğerine geçtiğini görüyorum."

Ömer b. Abdulazîz de şöyle demiştir... Sonra eseri zikretmiştir.

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da Mâlik'in "Amansız hastalık dîn hususunda bir görüşten diğerine geçmektir" dediği rivâyet edilmiştir.

۱۳۲- وقال محمد بن علي: لا تُجالسوا أصحابًا لحُصومات؛ فإنَّهم الذين يَخوضون في آياتِ الله.

132- Muhammed b. Ali şöyle demiştir: “İşi gücü tartışmak olanlarla birlikte oturmayın. Zira onlar Allah’ın âyetlerine dalanlardır.”¹³⁵

۱۳۳- وقال عُصَيْفُ بْنُ الْحَارِثِ: لَا تَظْهَرُ بَدْعَةً إِلَّا تَرَكْ مِثْلَهَا مِنَ السَّنَةِ

133- Ğudayf b. el-Hâris şöyle demiştir: “Hangi bidat ortaya çıkmışsa mutlaka sünnetten bir benzeri terk edilmiştir.”¹³⁶

Daha fazla açıklama için İbnu’l Bennâ’nın “er-Reddu ale’l Mubtedi’a”ındaki talikime (19. madde) bakılabilir.

¹³⁵ el-İbânetu’l Kubrâ, 388, 389, 410, 548; ed-Dârimî, 221, 414

Ayrıca Lâlekâî’de (223) el-Fudayl’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “İşi gücü tartışma olanlarla tartışmaya girmeyin. Zira onlar Allah’ın âyetlerine dalanlardır.”

¹³⁶ “Müsned”de Ahmed (16970), “el-İbânetu’l Kubrâ”da İbn Batta (10, 227) ve el-Lâlekâî (121) Ğudayf b. el-Hâris (*radiyallahu anh*)’tan şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: “Bir topluluk hangi bidati ortaya atmışsa mutlaka sünnetten bir benzeri kaldırılmıştır. Sünnete tutunmak bidat ortaya atmaktan daha hayırlıdır.”

Heysemî “Mecme’u’z Zevâid”de (1/188) şöyle demiştir: “Ahmed ve el-Bezzâr rivâyet etmiştir. Senedinde Ebû Bekr b. Abdullah b. Ebî Meryem vardır ki bu şahsın hadîsi münkerdir.”

İbn Vaddâh’ın “el-Bida”ında (90) ve İbn Batta’nın el-İbânetu’l Kubrâ’sında (231) Hassân b. Atıyye’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir topluluk hangi bidati ortaya atmışsa Allah mutlaka onların sünnetlerinden o bidatin bir benzerini çekip almıştır. Kıyâmet gününe kadar da onlara geri vermez.”

Mervezî’nin “es-Sünne”sinde (69) İbn Ömer (*radiyallahu anhum*)’dan benzeri rivâyet edilmiştir.

İbn Vaddâh’ın “el-Bide’u ve’n Nehyu anhâ”sında da (87) Ebû İdrîs el-Havlânî’den benzeri rivâyet edilmiştir.

۱۳۴- وقال ابن سيرين: ما كان الرجل مع الأثر فهو على الطريق.

134- İbn Sirîn şöyle demiştir: "Kişi eserin yanında olduğu sürece doğru yol üzeredir."¹³⁷

۱۳۵- وقال إبراهيم: لو بلغني عنهم - يعني: الصحابة - أنهم لم يجاوزوا بالوضوء ظُفراً ما جاوزت به. وكفى على قوم إزراء أن تخالف أعمالهم.

135- İbrâhîm (en-Nehaî) şöyle demiştir: "Eğer onlardan -yani Sahâbe'den- abdest alırken tırnaklarını geçmedikleri bana ulaşsa bende tırnağımı geçmem. Bir topluluk onların amellerine muhâlefet ettiği zaman onları yeterince küçümsemiş olur."¹³⁸

۱۳۶- وقال شريح: إنما أفتي الأثر؛ فما حدث قد سبقني إليه حدثكم به.

136- Şurayh şöyle demiştir: "Ben ancak eserin peşinden giderim. (İlk kuşağı) benden önce ne yapmış bulursam size onu söylerim."¹³⁹

۱۳۷- وقال بعض العلماء: ولدت قبل الاعتزال.

Berbehârî (*rahimehullah*) "Şerhu's Sünne"de (4) şöyle demiştir: "Bil ki insanlar sünnetten bir benzerini terk etmedikçe hiçbir bidat ortaya atmamışlardır."

¹³⁷ el-İbânetu'l Kubrâ, 244, 245; ed-Dârimî, 142, 143; Zemmu'l Kelâm, 338. "Lâlekâî"de de (112) Şâz b. Yahyâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Cennete, eserleri takip edenlerin yolundan daha yakın bir yol yoktur."

¹³⁸ el-İbânetu'l Kubrâ, 257, 258; ed-Dârimî, 223; el-Hilye, 4/227

İbn Ebî Zeyd'in "el-Câmi"inde (s. 118) en-Nehaî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Eğer Sahâbe'nin bileklere kadar abdest aldığını görseydim 'dirseklerle kadar' âyetini okuduğum hâlde ben de öyle abdest alırdım. Çünkü sünnetlerin terki hususunda onlardan şüphe edilmez. Onlar ilmin ehilleridir. Allah Teâlâ'nın yarattıkları arasında Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e uyma hususunda en hırslı kimselerdir. Onlar hakkında bu zannı ancak dîninden şüphe edilen biri besleyebilir."

¹³⁹ el-İbânetu'l Kubrâ, 255. Lafzı da şu şekildedir: "-İlk kuşağı- benden önce neyi yapmış bulursam size onu söylerim."

137- Âlimlerden biri "Ben i'tizâlden önce doğdum" demiştir.

١٣٨- وقال الشعبي: كنت ولا رفض في الدنيا.

138- Şa'bî "Dünyâda râfızilik (diye bir şey) yokken ben vardım" demiştir.

١٣٩- وذكر القدر عند مجاهد: فقال: كفرت بدين ولدت قبلا.

139- Mücâhid'in yanında kader(i inkâr) söz konusu edilmiş, bunun üzerine o "Ben kendisinden önce doğduğum bir dîni inkâr ettim" demiştir.¹⁴⁰

١٤٠- وقال مالك بن أنس: قيل لرجل عند الموت: على أي دين تموت؟ فقال:

على دين أبي عمارة، -وكان رجلاً يتولاه من بعض أهل الأهواء -.

قال: فقال مالك رحمه الله: يدع دين أبي القاسم، ويموت على دين أبي عمارة !

140- Mâlik b. Enes şöyle demiştir: Bir adama ölüm ânı yaklaştığında "Hangi dîn üzere ölüyorsun?" diye soruldu. O da "Ebû Umâra'nın dîni üzere" diye cevap verdi. Ebû Umâra hevâ ehlinde onun dost edindiği bir adamdı.

Bunun üzerine Mâlik (rahimehullah) şöyle dedi: "Ebu'l Kâsım'ın dînini bırakıyor da Ebû Umâra'nın dîni üzere ölüyor!"¹⁴¹

¹⁴⁰ Firyâbî'nin "el-Kader"inde (258) Ebû Hâzım'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Allah kendisinden daha yaşlı olduğum dîne -yani Kaderiyye'ye- lânet etsin."

Hallâl'in rivâyet ettiğine göre (1365) Saîd b. Cubeyr Mürcie'den biri olan Zerr'e "Kendisinden yaşlı olduğun bir görüşü benimsemekten utanmıyor musun?" demiştir.

¹⁴¹ el-İbânetu'l Kubrâ, 242. Orada "Dedi ki: Uğursuz adam, Ebu'l Kâsım'ın dînini bırakıyor..." ziyâdesi de vardır. Sonra benzerini zikretmiştir.

"Sünen-i Dârimî"de (318) Habbe b. Cuveyn'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ali'yi şöyle derken işittim -ya da Ali şöyle dedi-: "Adam sürekli oruç tutsa da,

١٤١ - قال: حدثنا أبو الفضل شُعيب بن محمد بن الرَّاجِيان الكَفِّي، قال: نا علي بن حرب، قال: نا سُفيان بن عُيينة، عن ابن طاووس، عن أبيه، عن ابن عَبَّاس، قال: قال لي مُعاوية رَحمة الله عليه: أنت على مِلَّةِ علي رَحمة الله عليه ؟ قلتُ: لا، ولا على مِلَّةِ عُثمان؛ أنا على مِلَّةِ رسول الله (ﷺ).

141- Bize Ebu'l Fadl Şuayb b. Muhammed b. er-Râciyân el-Keffî tahdis etti, dedi ki: Bize Alî b. Harb tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti. Onun İbn Tâvûs'tan, onun babasından, onun da İbn Abbâs'tan rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: Muâviye -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bana "Sen Alî'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dîni üzere misin?" diye sordu. Şöyle cevap verdim: "Hayır! Ben Osmân'ın dîni üzere de değilim. Ben Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in dîni üzereyim."¹⁴²

١٤٢ - وقال ابنُ عَبَّاسٍ: ما اجتمعَ رجلانِ يتخاصمانِ في الدينِ، فافترقا حتَّى يفترِيا على الله عَرَّ وجلَّ.

142- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Din hususunda tartışmak üzere bir araya gelen iki adam yoktur ki ayrıldıklarında Allah (azze ve celle)'ye iftirâda bulunmuş olmasınlar."¹⁴³

sürekli namaz kılsa da, sonra Rûkn ile Makâm arasında öldürülse de Allah onu kıyâmet günü hidâyet üzere olduklarını düşündüğü kimselerle birlikte haşre-decektir."

Buhârî (6169) İbn Mes'ûd (radiyallahu anh)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Bir adam Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü, bir topluluğu seven fakat onlara katılamayan kimse hakkında ne buyurursun?" diye sordu. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Kişi sevdiğiyle berâberdir" diye cevap verdi.

¹⁴² "El-İbâbetu'l Kubrâ"da (241, 249) iki farklı tarikten iki farklı lafızla rivâyet edilmiştir. Abdurrezzâk, 20983; el-Lâlekâî, 132, 133; el-Hılye, 1/329

¹⁴³ Yakın bir lafızla "el-İbânetu'l Kubrâ"da (619) ve "Zemmu'l Kelâm"da (181) rivâyet edilmiştir.

۱۴۳- وقال إبراهيم النخعي: ما خاصمت قط.

143- İbrâhîm en-Nehaî "Ben hiç tartışmaya girmedim" demiştir.¹⁴⁴

۱۴۴- وقال مُعَاذٌ: يَدُ اللَّهِ فَوْقَ الْجَمَاعَةِ، وَمَنْ شَدَّ لَمْ يُبَالِ اللَّهُ بِشِدْوَدِهِ.

144- Muâz şöyle demiştir: "Allah'ın eli cemaatin üzerindedir. Allah ayrılanın ayrılığını umursamaz."¹⁴⁵

۱۴۵- وقال مُصْعَبٌ: لَا تُجَالِسْ مَفْتُونًا فَإِنَّهُ لَنْ يُخْطُوكَ إِلَّا بِأَحَدِي اثْنَيْنِ: إِمَّا أَنْ يَفْتِنَكَ فَتَابِعَهُ، أَوْ يُؤْذِيكَ قَبْلَ أَنْ تُفَارِقَهُ.

145- Musab şöyle demiştir: "Fitneye düşmüş kimseyle oturma! Zira o iki şeyden biri olmadan seni bırakmaz, ya seni fitneye düşürür, bu durumda onu takip edersin. Ya da ondan ayrılmadan önce sana sıkıntı verir."¹⁴⁶

¹⁴⁴ el-İbânetu'l Kubrâ, 637; Tabakâtu İbn Sa'd, 6/273; el-Ma'rifetu ve't Târih, 2/604

¹⁴⁵ el-İbânetu'l Kubrâ, 121, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in emrettiği cemaatten ayrılmama ve fırkalaşmaktan sakınma bâbı.

Arfece b. Şurayh el-Eşca'î (radiyallahu anh) da şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in minberin üzerinde insanlara hitap ettiğini ve şöyle buyurduğunu gördüm: "Allah'ın eli cemaatin üzerindedir. Şeytan cemaatten ayrılanla birlik-te koşar."

Bunu ayrıca en-Nesâî (4037) ve "Sahîh"inde İbn Hibbân (4577) rivâyet etmiştir. Sahihtir. Hadisin aslı Müslim'in "Sahîh"inde de (4824) bulunmaktadır.

Tirmizî ve "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (80) İbn Ömer (radiyallahu anhum)'dan şunu rivâyet etmişlerdir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Allah'ın eli cemaatle birlikte. Ayrılan cehenneme ayrılmış olur." Tirmizî "Garip bir hadistir" demiştir.

Derim ki: Bu bapta bu hadislerin sıhhatini destekleyen birçok hadis vardır. Bunun için İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine (1/86) "Cemaatten ayrılmamayı emretmesi ve Allah'ın elinin cemaatin üzerinde olduğunu bildirmesi husu-sunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den aktarılanlar bâbı"na bakabilirsin.

۱۴۶- وقال عليّ كرم الله وجهه: من فارق الجماعة؛ فقد خلع رِئْقَةَ الإسلام من عُنُقِهِ.

146- Alî -kerremallâhu vecheh¹⁴⁷- şöyle demiştir: "Cemaatten ayrılan kimse İslâm'ın halkasını boynundan çıkarmış olur."¹⁴⁸

۱۴۷- وقال أبو الزُّبَيْر: دخلتُ مع طاوسٍ على ابنِ عَبَّاسٍ، فقال له طاوسٌ: يا ابنِ

عَبَّاسٍ، ما تقولُ في الذين يردُّونَ القدرَ ؟

قال: أُرْوِي بعضَهُم.

قلنا: صانعٌ ماذا ؟

قال: إذا أجعلُ يدي في رأسِهِ، ثُمَّ أدُقُّ عُنُقَهُ حَتَّى أَقْتُلَهُ.

147- Ebu'z Zübeyr şöyle demiştir: Tâvûs ile birlikte İbn Abbâs'ın yanına girdik. Tâvûs ona "Ey İbn Abbâs, kaderi inkâr edenler hakkında ne diyorsun?" diye sordu. İbn Abbâs "Onlardan birini bana gösterin" dedi. "Ne

¹⁴⁶ el-İbânetu'l Kubrâ, 390, 398, 438; Zemmu'l Kelâm, 739. Mus'ab, Mus'ab b. Sa'd b. Ebî Vakkâs'tır.

İbn Vaddâh'ın "el-Bida'"ında (126) Hasen el-Basrî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hevâ ehliyle beraber oturma. Sonra kalbine kendisi hususunda ona uyacağın bir şey atar da helâk olursun. Ya da ona muhâlefet edersen, bu durumda da kalbini hasta eder."

Yine aynı eserde Süfyân es-Sevrî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kim bir bidat ehliyle oturursa üç şeyden birinden kurtulamaz: Bu ya başkası için bir fitne olur, ya kalbine bir şey düşer de onun sebebiyle ayağı kayar ve Allah onu cehenneme sokar, ya da "Vallâhi ben onların söylediklerini umursamıyorum, ben kendime güveniyorum" der. Dîni hususunda göz açıp kapama süresi kadar Allah'tan emin olan kimseden Allah dînini alır."

¹⁴⁷ Bu ibâre hususundaki uyarı 59. eserin dipnotunda geçmişti.

¹⁴⁸ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (122, 123) rivâyet etmiştir. Daha önce Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sözü olarak zikri geçmişti. Bu söz ayrıca Huzeyfe (radiyallahu anhu)'tan da rivâyet edilmiştir. Bunu el-Hallâl "es-Sünne"de (1556) rivâyet etmiştir.

yapacaksın?" dedik. Şöyle cevap verdi: "Elimi başına koyacağım, sonra onu öldürene kadar boynuna vuracağım!"¹⁴⁹

١٤٨- وقال ابن عباس: من فارق الجماعة فمات، مات ميتة جاهليّة.

148- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Cemaatten ayrılıp o hâlde üzere ölen kimse câhiliyye ölümü üzere ölmüş olur."¹⁵⁰

١٤٩- وقال مجاهد في قوله عزّ و جلّ: ﴿يُخَوِّضُونَ فِي آيَاتِنَا﴾ [الأنعام ١٨]

قال: يكذبون بآياتنا.

149- Mücâhid Allah (azze ve celle)'nin "Âyetlerimize dalanlar..." (En'âm, 68) buyruğu hakkında "Âyetlerimizi yalanlayanlar..." demiştir.¹⁵¹

١٥٠- وقال الحسن: والله لا يقبل الله من مبتدع عملاً يتقرّب به إليه أبداً؛ لاصلاً

وإصباحاً، ولا زكاةً، ولا حجاجاً، ولا جهاداً، ولا عُمرةً، ولا صدقةً حتى ذكر أنواعاً من البرّ.

149 İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1618, 1636), Abdullah "es-Sünne"de (887) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

150 Hallâl "es-Sünne"de (22) mevkûf olarak şu lafızla rivâyet etmiştir: "Cemaatten bir karış ayrılıp o hâl üzere ölen kimsenin ölümü câhiliyye ölümüdür." Buhârî (7054) ve Müslim (4818) de İbn Abbâs tarîkiyle Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir: "Kim emîrinden hoşlanmadığı bir şey görürse ona sabretsin. Zira cemaatten bir karış ayrılıp da ölen kimse mutlaka câhiliyye ölümü ile ölür."

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (10) rivâyet edildiğine göre İmam Ahmed'e Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Kim imamı olmadığı hâlde ölürse câhiliyye ölümü ile ölmüş olur" hadîsinin manasının ne olduğu soruldu. Ebû Abdullah şöyle cevap verdi: "İmam nedir bilir misin? İmam, müslümanların tamamını etrafında toplayandır. İşte bu imamdır. Bunun manası budur."

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (29) şöyle demiştir: "Kim müslümanların imamlarından birine isyân ederse hâricîdir. Müslümanların birliğini bozmıştır. Eserlere muhâlefet etmiştir. Onun ölümü câhiliyye ölümüdür."

وقال: إِنَّمَا مَثَلُ أَحَدِهِمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَرَادَ سَفَرًا هَاهُنَا، فَأَخَذَ هَاهُنَا فَهَلْ يَزِدَادُ مِنْ وَجْهِهِ
الَّذِي أَرَادَهُ إِلَّا بَعْدًا؟! فَكَذَلِكَ الْمُبْتَدِعُ إِذَا لَا يَزِدَادُ بِمَا يَتَقَرَّبُ بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِلَّا بَعْدًا.

150- Hasen şöyle demiştir: “Vallahi Allah bir bidatçıden onun kendisine yaklaşıacağı bir ameli asla kabul etmeyecektir. Ne namazını ne orucunu ne zekâtını ne haccını ne cihâdını ne umresini ne de sadakasını...” Sonra iyiliğin birçok çeşidini zikretmiştir.

Yine o şöyle demiştir: “Onlardan birinin durumu bir yere yolculuk etmek isteyen fakat oranın aksi yönüne giden kimsenin durumuna benzer. O gitmek istediği yerden uzaklıktan başka bir şey elde eder mi? Aynı şekilde bidatçi de kendisiyle Allah (azze ve celle)’ye yaklaşılmaya çalıştığı şeylerle ancak O’ndan uzaklaşır.”¹⁵²

۱۵۱- وَقَالَ مُرَّةُ الطَّيِّبِ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَأَفْنَدْتُهُمْ هَوَاءً﴾ [إبراهيم: ٤٣] قَالَ:

مُنْخَرِقَةً عَنِ الْحَقِّ، لَا تَعِي شَيْئًا.

151- Murra et-Tayyib Allah Teâlâ’nın “Yürekleri ise bomboştur” (İbrâhîm, 43) buyruğu hakkında “Haktan ayrılmıştır, içine bir şeyi almaz” demiştir.¹⁵³

¹⁵² “Zemmu’l Kelâm”da (605) rivâyet edilmiştir. Benzeri 129. eserde geçmiştir, oraya bak.

“Eş-Şerîa”da rivâyet edildiğine göre İbn Abbâs’a Hâvâric’in ibâdet hususundaki gayretleri ve kıldıkları namazları anlatıldı. Bunun üzerine o şöyle dedi: “Onlar yahudilerden ve hristiyanlardan daha gayretli değildirler. Buna rağmen yahudiler ve hristiyanlar dalâlet üzeredirler.”

Yahyâ b. Yahyâ el-Leysî’den (v. 234) rivâyet edildiğine göre o A’râfı ve ehlini söz konusu etti, içi daraldı ve “İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn” dedi. “Onlar bir hayır istedikleri hâlde onu elde edemeyen kimselerdir” dedi. “Ey Ebû Muhammed, buna rağmen gayretleri sebebiyle onlar için mükâfât umulur mu?” diye sordular. “Sünnet’e muhâlefet edilmişse mükâfât umulmaz” diye cevap verdi. (el-İ’tisâm, 1/199)

¹⁵³ İbn Ebî Şeybe, 13/408; Tefsîru İbn Ebî Hâtim, 12302; et-Tâberî, 13/240

١٥٢- وقال أبو حمزة: سألت إبراهيم عن هذه الأهواء أيها أعجب إليك؟ فإني أحب أن آخذ برأيك. فقال: ما جعل الله في شيء منها مثقال ذرة من خير؛ وما هي إلا زينة من الشيطان، وما الأمر إلا الأمر الأول.

152- Ebû Hamza şöyle demiştir: İbrâhîm'e şu hevâları söz konusu edip "Hangisi daha çok ilgini çekiyor? Senin görüşünü almayı isterim" dedim. Dedi ki: "Allah bunlardan herhangi birinde zerre ağırlığına hayır yaratmamıştır. Bunlar şeytanın birer süsünden ibârettir. Önceki yoldan başka yol yoktur."¹⁵⁴

١٥٣- وقال أبو العالية: نعمتان [لله] علي لا أدري أيُّهُما أفضل -أو قال: أعظم؛ أن هداني للإسلام، والأخرى: أن عصمني من الرافضة، والحرورية، والمرجئة، والقدريّة، والأهواء.

153- Ebu'l Âliye şöyle demiştir: "Üzerimde Allah'ın iki nimeti vardır ki hangisinin daha üstün -ya da 'hangisinin daha büyük' dedi- olduğunu

"Tehzîbu'l Luğa"da (6/260) şöyle denmiştir: "Kalpleri bomboştur. Yani korkudan dolayı içine bir şey alamaz hâldedir."

Bu âyet kâfirlerin kıyâmet günündeki hâlini ve o günde ne derece korkacaklarını gözler önüne sermektedir. İbn Kesîr "Tefsîr"inde (5/414) şöyle demiştir: "Gözler dikilip kalacaktır. Yani gözleri sürekli olarak yukarıya bakacaktır. İçerisinde bulundukları dehşetli hâlden, düşünceden ve karşı karşıya oldukları şeye duydukları korkudan dolayı bir an olsun gözlerini kırpamayacaklardır. Bu sebeple O 'Kalpleri de bomboştur' buyurmuştur. Yani kalpleri tamamen boştur, korkularından ve endişelerinden dolayı içerisinde bir şey yoktur. Bu sebeple Katâde ve bir topluluk 'Kalplerinin bulunduğu yerler boştur' demişlerdir. Zira kalpler gırtlaklara dayanmıştır, korkularından dolayı bulundukları yerden fırlamıştır. Bazı kimseler de 'Boştur, yani içine bir şey almayacak derecede haraptır' demiştir."

¹⁵⁴ eş-Şerîa, 125; Usûlü's Sünnê, İbn Ebî Zemenîn, 230; el-Hilye, 4/222.

Ayrıca "Lâlekâî"de (228) Tâvûs'un "Allah Kur'ân'da hevâyı nerede zikretmişse kınamıştır" dediği rivâyet edilmiştir.

bilmiyorum. Biri beni İslâm'a hidâyet etmesidir. Diğeri de beni Râfıza'dan, Harûriyye'den, Mürcie'den, Kaderiyye'den ve diğer hevâlardan korumasıdır."¹⁵⁵

۱۵۴- وقال الحسن بن شقيق: كُنَّا عند ابن المبارك إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ لَهُ: أَنْتَ ذَاكَ الْجَهْمِيُّ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: إِذَا خَرَجْتَ مِنْ عِنْدِي فَلَا تَعُدْ إِلَيَّ. قَالَ الرَّجُلُ: فَأَنَا تَائِبٌ. قَالَ: لَا حَتَّى يَظْهَرَ مِنْ تَوْبَتِكَ مِثْلُ الَّذِي ظَهَرَ مِنْ بِذْعَتِكَ.

154- Hasen b. Şakîk şöyle demiştir: “İbnu'l Mubârek'in yanındaydık. O esnâda yanına bir adam geldi. İbnu'l Mubârek “Şu cehmî sen misin?” diye sordu. Adam “Evet” diye cevap verdi. İbnu'l Mubârek “Yanımdan çıktığın zaman bir daha yanıma gelme” dedi. Adam “Ama ben tevbe ediyorum” dedi. Bunun üzerine İbnu'l Mubârek dedi ki: “Bidatinin bilindiği kadar tevben de bilinmediği sürece yanıma gelme!”¹⁵⁶

¹⁵⁵ “Et-Tabakâtü'l Kubrâ”da (7/113) ve “Zemmu'l Kelâm”da (806) “Beni bir harûrî de kılmadı” lafzıyla rivâyet edilmiştir. Yine “el-Lâlekâî”de (230) ve “Zemmu'l Kelâm”da (806) şöyle geçmektedir: “Beni İslâm'da, İslâm içerisinde bir hevâya sahip olmaktan korudu.” Yine “el-Lâlekâî”de (230) İbn Ömer (*radı-yallahu anhumâ*)'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Kalbime şu hevâlardan birinin girmemiş olmasına sevindiğim kadar İslâm'da hiçbir şeye sevinmedim.”

“Sünen-i Dârimî”de (317) ve “Zemmu'l Kelâm”da (786) Mücâhid (*rahimehullah*)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bilmem ki üzerimdeki iki nimetten hangisi daha büyüktür: Beni İslâm'a hidâyet etmesi mi yoksa beni şu hevâlardan selâmette kılması mı?”

Fâide: Şîrâzî “İmtihânu's Sünniyyi mine'l Bid”de (s. 78) şöyle demiştir: Allah'ın kulları üzerindeki en büyük nimetinin ne olduğu sorulur. “Lezzetleri idrâk etmek ve arzulara ulaşmak” derse eş'arîdir. Eğer “Allah'ın kulları üzerindeki en büyük nimeti hidâyet, İslâm ve Sünnet'tir” derse sünnet ehlidir.”

543. maddenin dipnotunda bu firkalar söz konusu edilecek ve tarif edilecektir.

¹⁵⁶ Dârimî “er-Reddu ale'l Cehmiyye”de (s. 181) şöyle demiştir: “Cehmiyye bizim nezdimizde en pislik zındıklardandır. Bizim görüşümüz onların küfürlerinden tevbe etmeye davet edilmeleri, açıktan tevbe ederlerse bırakılmaları,

etmezlerse öldürülmeleri gerektiğidir. Eğer onların o görüşte olduklarına şahitler şehâdetinde bulunursa, onlar da bunu inkâr edip tevbe etmezlerse yine öldürülürler. Bize Alî (radıyallahu anh)'ın zındıklar hakkında bu uygulamayı başlattığı ulaştı."

Ebû Hâtım Muhammed b. İdrîs şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'e ilim ehlinin hatası olan ve sonra da hatasından tevbe eden bir adam zikredildi. Bunun üzerine o şöyle dedi: "Tevbe ettiğini ve görüşünden döndüğünü açığa vurmadığı sürece Allah bunu ondan kabul etmez. Şu ve şu görüşlere sâhip olduğunu, bu görüşlerinden Allah Teâlâ'ya tevbe ettiğini ve döndüğünü ilân etmelidir. Bunlar onda görüldüğü zaman işte o zaman tevbesi kabul edilir." Ebû Abdullah sonra şu âyeti okudu: *"Tevbe edenler, durumlarını düzeltenler ve bunu açıklayanlar müstesnâ..."* (Zeylu't Tabakât, 1/300)

İbnu'l Kayyım "el-Medâric"de (1/362) şöyle demiştir: "Allah'a, resûlüne, âhîret gününe iman eden, Allah'ın haram kıldığını haram sayan, Allah'ın vâcib kıldığını vâcib gören fakat Allah'ın ve resûlünün isbât ettiği şeylerden birçoğunu cehâletlerinden, tevillerinden ya da hocaları taklit ettiklerinden dolayı isbât etmeyen veya Allah'ın ve resûlünün isbât etmediği şeyi isbât eden bidat ehli kimselerin fıska gibi itikâd fiskından tevbe etmeye gelince... Bu fısktan tevbe Allah'ın kendisi için, resûlünün Allah için isbât ettiklerini teşbîhe ve temsile sapmadan isbât etmekle olur... Bozuk inançlar cihetinden bu fasıkların tevbesi sadece Sünnet'e ittiba etmek ile olur. Üzerinde bulundukları bidatin yanlışlığını beyân etmedikçe de bu onlardan yeterli görülmez. Zira bir günah-tan tevbe onun zıddını yaparak olur. Bu sebeple Allah Teâlâ kendisinin indirdiği açık delilleri ve hidâyeti gizleyen kimselerin tevbesi için beyân şartı koymuştur. Çünkü onlar saklayarak günah işlediler. Bu sebeple tevbeleri de beyân ile oldu. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *'İndirdiğimiz açık delilleri ve hidâyeti biz Kitap'ta insanlara açıkladıktan sonra gizleyenler var ya, onlara Allah da lânet eder, tüm lânet ediciler de lânet eder. Tevbe edenler, hâllerini düzeltenler ve bunu açıklayanlar müstesnâdır. İşte onların tevbesini kabul ederim. Ben tevbeleri çokça kabul ederim, çok merhametliyim.'* (Bakara, 159-160) Bidatçinin günahı gizleyenin günahının da üzerindedir. Çünkü gizleyen hakkı gizlemiştir. Bidatçi ise hem hakkı gizlemiş hem de hakka muhâlefet etmeye dâvet etmiştir. Şu hâlde her bidatçi gizleyendir fakat her gizleyen bidatçi değildir."

۱۵۵- وقال بَقِيَّةُ بن الوليد: قال لي ثابت بن عجلان: أدركت أنس بن مالك، وسعيد بن المسيب، وعامر الشعبي، وإبراهيم النخعي، وسعيد بن جبير، والحكم بن عتبة، وحماد بن أبي سليمان، وعطاء، وطاوس، ومجاهد، وابن أبي مليكة، ومكحول، وسليمان بن موسى، والحسن، وابن سيرين، وأبا عامر. -وأبو عامر أدرك: أبا بكر الصديق رضي الله عنه، مع غيرهم قد سَمَّاهُمْ؛ -فكلُّهم يأمُرني بالصَّلَاةِ في جماعة، وينهايني عن الأهواء والبدع؛ حتى

Yine "el-Lâlekâ"de (1136) Sabîğ ve Ömer (*radıyallahu anh*)'ın onu dövmesi söz konusu edildiğinde şunlar zikredilmiştir: Bunun üzerine Ömer dedi ki: "Onu giydirin. Devenin üzerine bindirin. Çıkın ve onu beldesine götürünceye kadar ilerleyin. Sonra bir hatip ayağa kalksın ve şöyle desin: Sabîğ ilmi aradı fakat onu bulamadı." Bundan sonra Sabîğ ölene kadar kavmi arasında hor görüldü. Hâlbuki o daha önce kavminin efendisiydi.

Yine "el-Âdâbu's Şer'iyye"de (1/109) el-Mervezi'nin rivâyet ettiğine göre Ahmed şöyle demiştir: "Bidatçı tevbe ettiği zaman tevbesi sahih olana kadar bir sene beklenir." Buna da İbrâhîm et-Teymî'nin hadisini delil getirmiştir: İnsanlar onunla Sabîğ hususunda (cezalandırılmasından) bir sene sonra istişâre ettiler. İbrâhîm "Onunla oturun ama dikkatli olun" dedi.

"Tabakâtü'l Hanâbile"de (1/150) rivâyet edildiğine göre el-Merrûzî şöyle demiştir: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel Hâris el-Muhâsibî'yi söz konusu etti..." Bu rivâyette şu geçmektedir: "Hâris için tevbe söz konusu değildir. Onun aleyhinde şâhitlik ediliyor ama o inkâr ediyor. Tevbe ancak itiraf eden kimse hakkında söz konusudur."

Yine "Tabakâtü'l Hanâbile"de (2/396) Ebû Bekr el-A'yen'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Âdem el-Askalânî'nin yanına gidip ona "Leys b. Sa'd'ın kâtibi Abdullah b. Sâlih sana selâm söylüyor" dedim. "Benden ona selâm söyleme" dedi. "Neden?" diye sordum. "Çünkü o Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyledi" diye cevap verdi. Ona onun özrünü, pişmanlığını açığa vurduğunu ve insanlara görüşünden döndüğünü bildirdiğini haber verdim. Bunun üzerine "O zaman benden de ona selâm söyle" dedi.

Ayrıca el-Kercî el-Kassâb'ın "Nüketu'l Kur'ân"ına (1/154), "el-Âdâbu's Şer'iyye"ye (1/109/Kişiyi fâsık ya da kâfir yapan bidatten tevbe ve bu tevbe-
de nelerin şart koşulduğu hakkında fasıl) bakılabilir.

قال: وقال لي: يا أبا محمد، والله ما من عمل شيء أوثق في نفسي من مشيتي إلى هذا المسجد، ولزمتما كان عليه الوالي كما شاء الله أن يكون قد عرفنا ذلك منه وأبناؤه، فلا ندع الصلاة خلفه.

155- Bakıyye b. el-Velîd şöyle demiştir: Sâbit b. Aclân bana dedi ki: "Enes b. Mâlik'i, Saïd b. el-Museyyeb'i, Âmir eş-Şa'bî'yi, İbrâhîm en-Nehaî'yi, Saïd b. Cubeyr'i, el-Hakem b. Utbe'yi, Hammâd b. Ebî Süleymân'ı, Atâ'ı, Tâvûs'u, Mücâhid'i, İbn Ebî Muleyke'yi, Mekhûl'ü, Süleymân b. Mûsâ'ı, el-Hasen'i, İbn Sîrin'i, Ebû Âmir'i -ki Ebû Âmir Ebû Bekir es-Sıddık (radıyallahu anh) 'ı görmüştür- ve diğer birçok kimseyi gördüm. -Sâbit bunların isimlerini zikretti.- Hepsi bana namazı cemaatle kılmayı emrediyor, beni hevâlardan ve bidatlerden sakındırıyordu."

Sonra sözü şuraya getirdi: "Ey Ebû Muhammed! Nefsim hususunda şu mescide yürümekten daha çok güvendiğim bir amel yoktur. Belki yönetici Allah'ın olmasını istediği gibidir. Bunu ondan bildik ve gördük. Bu sebeple onun arkasında namazı terk etmeyiz."¹⁵⁷

١٥٦- وقال [ابن] وهب: سئل مالك عن أهل القدر: أيكف عن كلامهم وخصومتهم أفضل؟ قال: نعم، إذا كان عارفاً بما هو عليه. قال: وتأمره بالمعروف، ونهائه عن المنكر، وتغيرهم بخلافهم، ولا تواضعوا القول، ولا تُصلي خلفهم.

قال مالك: ولا أرى أن يُناكحوا.

156- İbn Vehb şöyle demiştir: Mâlik'e "En iyisi kaderi inkâr edenlerle konuşmamak ve tartışmamak mıdır?" diye soruldu. O da "Evet, eğer kişi üzerinde bulunduğu şeyi biliyorsa" diye cevap verdi.

¹⁵⁷ el-Lâlekâî, 239; Müsnedu's Şâmiyyîn (2257), el-Ma'rifetu ve't Târih, 3/375.

Yine "el-Lâlekâî"de (48) el-Evzâî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Denirdi ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı ve onlara güzellikle tâbi olanlar beş şey üzerelerdi: Cemaatten ayrılmamak, Sünnet'e uymak, mescitleri doldurmak, Kur'ân okumak ve Allah yolunda cihâd etmek."

Yine dedi ki: "Ona mârufu emreder, onu münkerden sakındırırın. Onlara hakka muhâlefet ettiklerini bildirirsin. Onlarla tartışmazsın ve arkalarında namaz kılmazsın."

Yine Mâlik şöyle dedi: "Benim görüşüm onlarla evlenmenin de câiz olmadığıdır."¹⁵⁸

١٥٧ - قال: وسئل مالك عن تزويج القدرى. فقال: ﴿وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ

مُشْرِكٍ﴾ [البقرة: ٢٢١]

157- Yine (İbn Vehb) şöyle demiştir: Mâlik'e kaderîye kız verilip ve-rilmeyeceği soruldu. O da "Mümin bir köle, (hür bir) müşrikten hayırlıdır!" (Bakara, 221) dedi.¹⁵⁹

١٥٨ - قال: وسمعت مالكا يقول: كان ذلك الرجل إذا جاءه بعض هؤلاء أصحاب الأهواء، قال: أما أنا فعلى ينة من ربى، وأما أنت فشاك فاذهب إلى شاك مثلك فخاصمه. قال: وقال مالك: يلبسون على أنفسهم؛ ويطلبون من يعرفهم.

¹⁵⁸ el-İbânetu'l Kubrâ, 1875, 2025; Usûlü's Sünne, İbn Ebî Zemenîn. 14. eserde İmam Mâlik (rahimehullah)'ın kâderî inkâr edenlerle birlikte oturmaktan sakındırdığı ve onlarla konuşmamak gerektiğini söylediği geçmiştir.

¹⁵⁹ el-İbânetu'l Kubrâ, 1875; es-Sünne, İbn Ebî Âsım, 198; el-Lâlekâî, 1352. Yine "el-İnâbetu'l Kubrâ"da (1891) Şuayb b. Harb'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Süfyân'a "Ey Ebû Abdullah, bir kaderî benden kızımı istedi, ona vereyim mi?" diye sordum. "Hayır, onun bir değeri yoktur" diye cevap verdi.

Yine el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (2/934) şöyle demiştir: "Bize Kaderiyye ile oturmamak, onlarla münâzara etmemek, tartışma maksadıyla konuşmamak emredildi. Bilakis onlar terk edilirler, hor görülürler, alçaltılırlar. Onlardan birinin arkasında namaz kılınmaz. Onlardan birinin şehâdeti kabûl edilmez. Onlardan birine kız verilmez. Onlardan biri hastalandığı zaman ziyâret edilmez, öldüğü zaman cenâzesinde bulunulmaz. Düğün yemeğine dâvet ederse dâve-tine icâbet edilmez. Hakkı öğrenmek amacıyla gelirse nasihat bâbından olmak üzere ona hak gösterilir. Dönerse Allah'a hamd olsun. Cidâle ve tartışmaya dönerse onunla ilgilenilmez. Kovulur ve kendisinden sakındırılır. Onunla ko-nuşulmaz ve ona selâm verilmez."

158- Yine (İbn Vehb) şöyle demiştir: Mâlik'i şöyle derken işittim:

"Şu adam kendisine şu hevâ ehlinde bir adam geldiği zaman şöyle derdi: "Ben Rabbinimden açık bir delil üzereyim. Sen ise şüphe içindesin. Şimdi git de kendin gibi bir şüpheciyle tartış!"

Yine Mâlik şöyle dedi: "Kendi kafalarını karıştırıyorlar, sonra da kendilerine öğretecek birini arıyorlar."¹⁶⁰

١٥٩ - وقال مالك: قال رجل: لقد دخلت في هذه الأديان كلها؛ فلم أر شيئاً مستقيماً. فقال رجل من أهل المدينة من المتكلمين: فأنا أخيرك لم ذلك. قال: قلت: لأنك لا تتقي الله، ولو كنت تتقي الله؛ لجعل لك من أمرك مخرجاً.

¹⁶⁰ el-Câmi', İbn Abdulhakem, 166; el-İbânetu'l Kubrâ, 311, 593; Usûlû's Sünne, İbn Ebî Zemenîn, 231. Ayrıca 131. maddenin dipnotunda benzeri yine İmam Mâlik (rahimehullah)'tan aktarılmıştı.

Yine "el-Lâlekâî"de (215) rivâyet edildiğine göre Havşeb şöyle demiştir: Hasen'den rivâyet edildiğine göre bir adam onun yanına geldi ve "Ey Ebû Saîd, seninle tartışmak istiyorum" dedi. Hasen buna şöyle cevap verdi: "Uzaklaş benden! Ben dînimi biliyorum. Seninle ancak dîni hususunda şüphe eden kimse tartışır."

İbn Ebî Zeyd'in "el-Câmi"inde (s. 120) rivâyet edildiğine göre Mâlik şöyle demiştir: "Denirdi ki: Kalbi eğri olanın kulaklarına ulaşmasına izin verme. Zira sana onu sözlerinden neyin yapışacağını bilemezsin. Medîne ehlinde, Ensâr'dan bir adam kaderînin birinden bir şey işitti de kalbi ona takılıp kaldı. Adam kendileriyle arkadaşlık ettiği kardeşlerinin yanına giderdi. Onlar onu sakındırdıkları zaman şöyle derdi: 'Kalbime yapışan şeye ne yapabilirim ki? Eğer Allah'ın kendimi şu minârenin tepesinden aşağı atmamdan râzı olacağına bilseydim mutlaka bunu yapardım.'"

"Muhtasaru'l Hucce"de (323) rivâyet edildiğine göre Süfyân şöyle demiştir: Bidat ehliyle tartışma. Zira onlar seni içinde bulunduğun şeye buğzetmene sebep olurlar. Dînini sana karışık gösterirler."

126. eserin dipnotunda selefın bidat ehlini dinlemekten ve onlara bakmaktan sakındırdıkları geçmişti.

159- Mâlik dedi ki: Bir adam "Ben şu dinlerin hepsine girdim, hiçbirinde doğru bir şey görmedim" dedi. Bunun üzerine Medîne ehlinde kelâmcı¹⁶¹ bir adam "Ben sana bunun sebebini söyleyeyim mi?" diye sordu. Ben de dedim ki: "Çünkü sen Allah'tan korkmuyorsun. Allah'tan korksaydın Allah mutlaka sana bir çıkış yolu gösterirdi."¹⁶²

١٦٠ - وقال أبو سهيل - عمُّ مالك [بن أنس] - : شاورني عُمرُ بنُ عبد العزيز في

القدرية. فقلت: أرى أن تستييههم؛ فإن تابوا وإلاَّ ضرتهم بالسيف.

فقال عُمرُ: ذلك رأيي.

وكذلك كان يرى مالك بن أنس، والحسن فيهم.

160- Mâlik b. Enes'in amcası Ebû Suheyl şöyle demiştir: Ömer b. Abdulazîz benimle Kaderiyye hususunda istişâre etti. Ben "Bence onları tevbeye davet et; tevbe ederlerse ne âlâ, etmezlerse kılıçla boyunlarını vurursun" dedim. Ömer "Benim görüşüm de budur" dedi. Mâlik ve Enes de onlar hakkında bu görüşte idi.¹⁶³

¹⁶¹ Burada kelâmcıdan maksat güzel konuşan kimsedir.

¹⁶² el-İbânetu'l Kubrâ, 317, 594; el-Câmi', İbn Ebî Zeyd, s. 120. Burada Allah Teâlâ'nın "Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir" (Talâk, 2) buyruğuna işâret etmektedir. Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Allah onlarda bir hayır bilseydi şüphesiz onlara işittirirdi. Onlara işittirseydi bile arkalarını dönüp giderlerdi." (Enfâl, 23)

Yine "el-Lâlekâî"de (282) rivâyet edildiğine göre el-Fudayl şöyle demiştir: "Allah bir kulu sevdiği zaman onu sâlih amel işlemeye muvaffak kılar."

"Zeylu Târîhi Bağdâd"da (16/332) rivâyet edildiğine göre Hasen el-Basrî'nin yanında günahkârlar söz konusu edilmiş, o da şöyle demiştir: "Allah onlara değer vermedi ki masiyet işlediler. Allah onlara değer verseydi onları korurdu."

¹⁶³ el-İbânetu'l Kubrâ, 1850; el-Kader, el-Firyâbî, 273; es-Sünne, el-Hallâl, 876. Fakat bunların hiçbirinde "ve Hasen'in onlar hakkında" lafzı geçmemektedir.

١٦١- وكان الحسن بن محمد بن علي لا يراهم مسلمين، وكذلك الخوارج.

161- Hasen b. Muhammed b. Ali onları müslüman görmezdi. O Havâric'i de müslüman görmezdi.¹⁶⁴

Hallâl'in rivâyet ettiğine göre (875) Muhammed şöyle demiştir: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e kaderinin tevbeye davet edilip edilmeyeceğini sordum. "Mâlik ve Ömer b. Abdulazîz onun tevbeye davet edileceği, tevbe ederse bırakılacağı, etmezse boynunun vurulacağı görüşünde idiler" dedim. Bunun üzerine o "Ben de Allah'ın ilmini inkâr ettiği takdirde onun tevbeye davet edilmesi gerektiği görüşündeyim" dedi. "Allah'ın ilmini nasıl inkâr eder?" diye sordum. Dedi ki: "Bir şeyin önceden Allah'ın ilminde olmadığını söylese ondan tevbe etmesini isterim. Tevbe ederse ne âlâ, etmezse boynunu vururum. Zira onlardan bazıları 'Önceden Allah'ın ilminde idi fakat sana masiyeti takdir etmedi' der."

Derim ki: Eserin sonundaki "ve Hasen'in onlar hakkındaki" lafzı bu eserin kaynaklarında geçmemektedir. Bana öyle geliyor ki bu musannifin kaderi inkâr bidati hususunda imamlarının Hasen el-Basrî (*rahimehullah*) olduğunu iddia eden Kaderiyye'ye reddiye vermek için eklediği bir ziyâdedir.

Nitekim o "el-İbâne"de (3/149) şöyle demiştir: "Bazen onlardan -yani Kaderiyye'den- birine 'Benimsediğin şu pis ve necis mezhepteki imamın kimdir?' diye sorulur da o bu hususta imamının el-Hasen b. Ebi'l Hasen (*rahimehullah*) olduğunu iddia eder. Böylece çirkin küfrünün ve zındıklığının üzerine bir de müslümanların imamlarından... ve müslümanların âlimlerinden birine küfür iftirâsı atar, onun hakkında yalan uydurur. Kendisine düşman olan ve kendisini rezil eden kimselerin nezdinde bidatini güzel göstermek için günahkârca ve haddini aşarak iftirâ atar. Ben sana Hasen (*rahimehullah*)'ın kader hakkındaki sözlerini ve Kaderiyye'ye reddiyelerini zikredeceğim ki Allah onunla onların gözlerini kör etmiş, dinleyicilere onların çirkin yalanlarını göstermiştir."

"El-İbânetu'l Kubrâ"ya (3/203/İkinci bâb, Ömer b. Abdulazîz'in kader hususundaki mezhebi ve Kaderiyye karşısındaki duruşu; 3/221/Müslümanların fakihlerinden bir topluluktan rivâyet edilenler ve onların kader hususundaki görüşleri hakkında bir bâb) bakılabilir.

¹⁶⁴ Ehli Sünnet, Kaderiyye'den Allah Teâlâ'nın ilmini nefyeden kimseleri tekfir eder. Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (835) şöyle demiştir: Babam (*rahime-*

١٦٢ - وقال ابن المبارك: من تعاطى الكلام تزدق

162- İbnu'l Mubârek "Kelâm ile meşgûl olan zındıklaşır" demiştir.¹⁶⁵

hullah)'ı işittim. Alî b. el-Cehm ona kaderi inkâr görüşünü savunan kimselerin kâfir olup olmayacağını sormuştu. O da şöyle dedi: "İlmi inkâr ederse, 'Allah (*Azze ve Celle*) bir ilim yaratıp bilene kadar bilen değildi' derse ve Allah (*Azze ve Celle*)'nin ilmini inkâr ederse kâfirdir."

Havâric'e gelince Ehli Sünnet'ten bazı kimseler onların Osmân'ı, Alî'yi ve diğer sahâbileri tekfir eden "Muhakkime/Tahkimciler" fırkasını tekfir etmiştir. 198. maddede musannifin Osmân ve Alî (*radiyallahu anhuma*)'yı tekfir edenlerin tekfiri hususundaki kavli gelecektir: Ona göre bu kimseler Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i yalanlamışlardır. Çünkü O onların imanlarına şâhitlik etmiş ve onları cennetle müjdelemiştir. Hâricilerin diğer fırkaları ise Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in buyurduğu üzere dinden sıyrılıp çıkmıştır.

İmam Ahmed (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "Havâric kötü bir topluluktur. Dünyada onlardan kötü bir topluluk bilmiyorum."

Yine o şöyle demiştir: "Onlar hakkında Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sahih olarak on farklı vecihle hadis gelmiştir."

Yûsuf b. Mûsâ şöyle demiştir: Ebû Abdullah'a "Havâric kâfir oldu mu?" diye soruldu. O da "Sıyrılıp çıktılar" diye cevap verdi. "Onlar kâfir midirler?" diye soruldu. "Onlar sıyrılıp çıkanlardır, dinden sıyrılıp çıkmışlardır" diye cevap verdi.

İshâk'tan rivâyet edildiğine göre Ebû Abdullah'a Harûriyye'nin ve Mârika'nın tekfir edilip edilmeyecekleri soruldu. O da dedi ki: "Bana bunları sorma, onlar hakkında hadis nasıl gelmişse onu söyle."

Daha fazla bilgi için el-Hallâl'in "es-Sünne"sine (1/145), İbn Hânî'nin "Mesâil"ine (1884), "Minhâcu's Sünne"ye (5/241-248), bu kitaptaki 198. maddeye ve "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"daki talikime (290) bakabilirsin.

¹⁶⁵ "Muhtasaru'l Hucce"de (236) şu geçmektedir: Abdurrahmân b. Mehdi dedi ki: "Kelâmın peşinde olan kimsenin varacağı yer zındıklıktır."

"Zemmu'l Kelâm"da (873) rivâyet edildiğine göre Mâlik "Dinini kelâm ile öğrenmek isteyen kimse zındıklaşır" demiştir.

١٦٣- وقال ابن المبارك: إِنَّ اللَّهَ مُلَانِكَةٌ يَطْلُبُونَ حَلَقَ الذَّكْرِ، فَانْظُرْ مَعَ مَنْ يَكُونُ
مَجْلِسُكَ، لَا يَكُونُ مَعَ صَاحِبِ بَدْعَةٍ؛

فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ. وَعَلَامَةُ النِّفَاقِ: أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ وَيَقْعُدَ مَعَ صَاحِبِ بَدْعَةٍ.

163- Yine İbnu'l Mubârek şöyle demiştir: "Allah'ın birtakım melekleri vardır ki onlar zikir halkalarını ararlar. Şu hâlde sen kiminle oturduğuna bak. Oturduğun yer bidat ehlinin yanı olmasın.¹⁶⁶

Zira Allah onlara bakmaz. Nifâkın alâmeti kişinin kalkıp bidat ehlinin yanına oturmasıdır."¹⁶⁷

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (er-Reddu ale'l Cehmiyye, 403) rivâyet edildiği-ne göre Ahmed şöyle demiştir: "Kelâmcı asla iflâh olmaz. Kelâmla uğraşan kimse cehmîleşmekten kurtulamaz."

Selefin kelâm ilminden sakındırma hususundaki sözlerini ve bu husustaki ittifaklarını "el-İhticâcu bi'l Âsârî's Selefiyye alâ İsbâtî's Sıfâtî'l İlâhiyye ve'r Reddu ale'l Mufevvidati ve'l Müşebbiheti ve'l Cehmiyye" kitabında (s. 182-224) bir araya getirdim.

"Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (13/332) Abdullah b. Sehl et-Tüsterî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Zındığın zındık olarak isimlendirilmesinin sebebi ince sözü zayıf aklıyla ve peşine düştüğü hevânın kıyasıyla tartması, eseri terk edip Sünnet'e uymaması, Kur'ân'ı kafasına göre yorumlamasıdır. Akılların keyfiyetlendiremeyeceği Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir!"

İbn Teymiyye "Câmi'u'r Mesâil"de (Dördüncü Mecnûa, s. 133) şöyle demiştir: "Zındık lafzı sonradan arapçalaşmış bir lafızdır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashâbı bu lafzı kullanmamışlardır. Bunu Farslılar kullanmıştır. Araplar da bunu alıp arapçalaştırmışlardır. Fukahâ'nın tevbesinin kabul edilip edilmeyeceği hususunda ayrılığa düştükleri zındığın manası müslümanlığını açığa vurduğu hâlde için küfrü saklayan münâfiğin manasıyla aynıdır. Bu sebeple fakihler 'Zındık münâfıktır' demişlerdir..."

¹⁶⁶ Aslında "Bidat ehlinin yanında olma" diye geçmektedir.

¹⁶⁷ "El-İbânetu'l Kubrâ"da (443), "el-Lâlekâi"de (265) ve "et-Tuyûriyyât"da (258) Fudayl (rahimehullah)'tan rivâyet edilmiştir. Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da

١٦٤- وقال محمد بن النضر الحارثي: مَنْ أَصْغَى بِسْمِعِهِ إِلَى صَاحِبِ بَدْعَةٍ: نَزَعَتْ

مِنْهُ الْعِصْمَةُ، وَكُلَّ إِلَى نَفْسِهِ.

164- Muhammed b. en-Nadr el-Hârîsî şöyle demiştir: "Kim kulağını bidat ehli bir kimseye verirse koruma ondan çekilip alınır ve o kendisine bırakılır."¹⁶⁸

١٦٥- وقال الفضيل بن عياض: أَدْرَكْتُ خِيَارَ النَّاسِ - كُلُّهُمْ أَصْحَابُ سُنَّةٍ - يَنْهَوْنَ

عَنْ أَصْحَابِ الْبَدْعِ، وَصَاحِبُ سُنَّةٍ إِنْ قَلَّ عَمَلُهُ فَإِنِّي أَرْجُو لَهُ، وَصَاحِبُ بَدْعٍ لَا يَرْفَعُ اللَّهُ لَهُ عَمَلًا إِنْ كَثُرَ.

165- Fudayl b. İyâd şöyle demiştir:

"Tamamı sünnet ehli olan en hayırlı insanları gördüm. Bidat ehlin-den sakındırıyorlardı. Sünnet ehli kimsenin ameli az olsa da ben onun için ümit beslerim. Bidat ehli kimseye gelince Allah onun amelini -ne kadar çok olursa olsun- kendisine yükseltmez."¹⁶⁹

(434) Fudayl'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ruhlar bölükler hâlinde askerlerdir. Birbirleriyle tanışanlar birbirlerine ısınırlar. Birbirleriyle tanışmayanlar ayrılırlar. Sünnet ehli birinin bidat ehli bir kimseye yardımcı olması ancak nifaktan kaynaklanır."

İbn Batta dedi ki: "Allah ona rahmet etsin, Fudayl doğru söylemiştir. Zira biz buna gözlerimizle şahit olmaktayız."

¹⁶⁸ el-İbânetu'l Kubrâ (439, 447, 448), el-Lâlekâî (265), Zemmu'l Kelâm (948) Bu eser yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (449) Süfyân (rahimehullah)'tan, İbn Vaddâh'ın "el-Bida"ında (129) Kesîr b. Sa'd (rahimehullah)'tan rivâyet edilmiştir.

¹⁶⁹ el-Lâlekâî (267, 272), el-Hılye (8/104), Muhtasaru'l Hucce fî Beyâni'l Mehacce (133). Ayrıca el-Mervezî'nin "es-Sünne"sinde (77) Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anhu)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Sünnet üzere dengeli amel işlemek, bidat üzere çok amel işlemekten yeğdir." 129. ve 150 madde-lerde selefin bidat ehlinin amelinin kabul edilmeyeceği hususundaki sözleri zikredilmiştir.

١٦٦- وقال عبدالله بن عمر الشرحسي علم الحزن - صاحب ابن المبارك :-
أكلت عند صاحب بدعة أكلمة، فبلغ ابن المبارك. فقال: لا أكلمك ثلاثين يوماً.

166- İbnu'l Mübârek'in ashâbından Abdullah b. Ömer es-Serahşi Alemu'l Huzn¹⁷⁰ şöyle demiştir: "Bidat ehli bir kimsenin yanında bir yemek yedim. Sonra İbnu'l Mübârek geldi ve 'Seninle otuz gün konuşmayacağım' dedi."¹⁷¹

¹⁷⁰ Aslında ve "el-Lâlekâî"de bu şekildedir. "Es-Sikât"da (8/350) "Sâhibu'l Huzn" diye geçmektedir.

¹⁷¹ İbn Hibbân'ın "es-Sikât"ında (13824), "el-Lâlekâî"de (274) ve "el-Hilye"de (8/168) rivâyet edilmiştir.

Ayrıca İbn Vaddâh'ın "el-Bida"ında (141) İsmâîl b. Saîd el-Basrî'nin bir adamın kendisine şunu haber verdiğini söylediği rivâyet edilmiştir: "Bir gün Amr b. Ubeyd ile yürüyordum. İbn Avn beni gördü de iki ay yüzüme bakmadı."

Derim ki: Onunla bidatini bilmediğinden de yürümüş olabilir. Böyle bir adam kendisiyle yürüdüğü kimsenin bidat ehli olduğu öğretilinceye kadar terk edilmez. Onun bidatini bildikten sonra onunla yürümekte ısrar ederse terk edilir.

Ebû Dâvûd es-Sicistânî şöyle demiştir: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e 'Sünnet ehlinde bir adamı bidat ehlinde bir adamın yanında görüyorum, onunla konuşmayayım mı?' diye sordum. Şöyle cevap verdi: 'Konuşmazlık etme. Ona onu kendisiyle gördüğün adamın bidat ehli olduğunu söyle. Görüşünden vazgeçerse onunla konuş, vazgeçmezse konuştuğu kimsenin yanına kat. İbn Mes'ûd kişi dostuyla beraberdir demiştir.'"

Yine İmam Ahmed (rahimehullah) "Hâris'ten (yani el-Muhâsibî'den) var gücünle sakındırın" demiştir.

Merrûzî şöyle demiştir: "Bazı kimseler onun yanına gidip geliyorlardı. (Ahmed) dedi ki: 'Onlara gidelim (ve hakikati anlatalım). Kabul ederlerse ne âlâ, etmezlerse terk edilirler.'" (Tabakâtu'l Hanâbile, 1/150, 429; er-Reddu ale'l Muhtedi'a, 26)

Berbehârî (rahimehullah) "Şerhu's Sünne"de (113) şöyle demiştir: "Bir adamın hevâ ehli biriyle birlikte oturduğunu görürsen ondan sakın ve ona (kendisiyle

۱۶۷- وقال إسماعيل الطوسي: قال لي ابن المبارك: يكون مجلسك مع المساكين،

وإياك أن يكون مجلسك مع صاحب بدعة؛ فإنني أخشى عليك مقت الله عز و جل.

167- İsmâîl et-Tûsî şöyle demiştir: İbnu'l Mübârek bana dedi ki: "Oturduğun yer yoksulların yanı olsun. Oturduğun yerin bir bidat ehlinin yanı olmasından sakın. Zira ben Allah (azze ve celle)'nin gazabının sana ulaşmasından korkarım."¹⁷²

۱۶۸- وقال الفضيل: إياك أن تجلس مع صاحب بدعة؛ فإنني أخشى عليك مقت

الله عز و جل.

168- Fudayl şöyle demiştir: "Sakın bidat ehli biriyle oturma! Zira ben Allah (azze ve celle)'nin gazabının sana ulaşmasından korkarım."¹⁷³

۱۶۹- وقال منصور بن المعتمر: بعث الله آدم عليه السَّلام بالشرِّعة، فكان النَّاسُ

على شريعةِ آدمَ حتَّى ظهرت الرِّندقةُ، فذهبت شريعةُ آدمَ، ثُمَّ بعثَ اللهُ نوحًا عليه السَّلام بالشرِّعة، فكان النَّاسُ على شريعةِ نوحَ فما أذهبها إلَّا الرِّندقةُ، ثُمَّ بعثَ اللهُ إبراهيمَ عليه السَّلام، فكان النَّاسُ على شريعةِ إبراهيمَ حتَّى ظهرت الرِّندقةُ، فذهبت شريعةُ إبراهيمَ عليه السَّلام، ثُمَّ بعثَ اللهُ عزَّوجلَّ موسى عليه السَّلام، فكان النَّاسُ على شريعةِ

oturduğu kimsenin hevâ ehli olduğunu) bildir. Eğer bunu bildikten sonra onunla oturmaya devam ederse ondan sakın. Zira o da hevâ ehlidir."

İbn Vaddâh'ın "el-Bida"ında (141) Eyyûb es-Sahtiyânî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Saîd b. Cubeyr ile karşılaştım. Bana 'Seni Talk ile mi gördüm?' diye sordu. Ben de 'Evet, ne olmuş ona?' dedim. 'Onunla oturma, zira o mürciîdir' diye cevap verdi."

Eyyûb dedi ki: "Ben onunla bu konuda konuşmamıştım. Fakat müslüman kimsenin kardeşinde hoşlanmadığı bir şey gördüğü zaman ona nasihat etmesi gerekir." 201. maddeye bak.

¹⁷² el-İbânetu'l Kubrâ, 457; el-Lâlekâî, 260; el-Hilye, 8/168

¹⁷³ el-İbânetu'l Kubrâ, 456

موسى حَتَّى ظَهَرَتِ الزَّانِدَةُ، فَذَهَبَتْ شَرِيعَةُ مُوسَى، ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَكَانَ النَّاسُ عَلَى شَرِيعَةِ عِيسَى حَتَّى ظَهَرَتِ الزَّانِدَةُ، فَذَهَبَتْ شَرِيعَةُ عِيسَى، ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مُحَمَّدًا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) بِالشَّرِيعَةِ، فَلَا يُخَافُ عَلَى ذَهَابِ هَذَا الدِّينِ إِلَّا بِالزَّانِدَةِ .

169- Mansûr b. el-Mu'temir şöyle demiştir: "Allah Âdem (aleyhisselam)'ı bir şeriat ile gönderdi. İnsanlar zındıklık ortaya çıkana kadar Âdem'in şeriatı üzere idiler. Sonra Âdem'in şeriatı ortadan kalktı. Sonra Allah Nûh (aleyhisselam)'ı bir şeriat ile gönderdi. İnsanlar Nûh'un şeriatı üzere idiler. Onu da ancak zındıklık ortadan kaldırdı. Sonra Allah İbrâhîm (aleyhisselam)'ı gönderdi. İnsanlar zındıklık ortaya çıkana kadar İbrâhîm (aleyhisselam)'ın şeriatı üzere idiler. Sonra İbrâhîm (aleyhisselam)'ın şeriatı ortadan kalktı. Sonra Allah (azze ve celle) Mûsâ (aleyhisselam)'ı gönderdi. İnsanlar zındıklık ortaya çıkana kadar Mûsâ'nın şeriatı üzere idiler. Derken Mûsâ'nın şeriatı ortadan kalktı. Sonra Allah İsâ (aleyhisselam)'ı gönderdi. İnsanlar zındıklık ortaya çıkana kadar İsâ'nın şeriatı üzere idiler. Derken İsâ'nın şeriatı da ortadan kalktı. Sonra Allah (azze ve celle) Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i şeriat ile gönderdi. Bu dinin de ancak zındıklıkla ortadan kalkacağından korkulur."¹⁷⁴

¹⁷⁴ Benzeri muhtasar olarak "Zemmu'l Kelâm"da (62) rivâyet edilmiştir. Lafzı şöyledir: Haccâc b. Dînâr, Mansûr'un şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bir dine mensup kimseler ne zaman ölse arkalarından mutlaka Menâniye gelir." (Haccâc dedi ki:) "Menâniye nedir?" diye sordum. "Zındıklardır" dedi.

Yine "Zemmu'l Kelâm"da (61) Zeyd b. Rafî'den benzeri rivâyet edilmiştir.

İleride Menâniye'nin tıpkı Kaderiyye gibi mahlûkâtın şerrin yaratıcısı ve hayrın yaratıcısı olmak üzere iki ilâhının olduğunu söyledikleri gelecektir.

İbrâhîm şöyle demiştir: "Sizden önceki her dînin âfeti -ya da her dînin âfeti dedi- kader(i inkâr düşüncesi)dir." (es-Sünne, Abdullah, 782) Zındığın manası 162 eserin dipnotunda geçmişti.

Buhârî'nin "et-Târîhu'l Kebîr"inde (2/235) Abdullah b. Mes'ûd'un âilesinden biri tarîkiyle İbn Mes'ûd (radiyallahu anh)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Allah (Azze ve Celle) Nûh'u gönderdi de onun ümmetini ancak zındıklar helâk etti. Sonra bir nebîden sonra diğeri geldi. Vallahi bu ümmeti de zındıklardan başkası helâk etmeyecektir.

۱۷۰- وقال محمد بن علي: لا تطيعوا رؤساء الدنيا فينسج الدُّيُّ من قلوبكم.

170- Muhammed b. Ali şöyle demiştir: "Dünyanın reislerine itaat etmeyin, sonra din kalplerinizden silinir."

۱۷۱- وقال الشعبي: إذا أطاع النَّاسُ سُلْطَانَهُمْ فيما يبتدع لهم؛ أخرج الله من

قلوبهم الإيمان، وأسكنها الرُّعب.

171- Şa'bi şöyle demiştir: "İnsanlar önlerine koyduğu bidatler hususunda sultanlarına itaat ederlerse Allah onların kalplerinden imanı çıkarır ve oraya korkuyu yerleştirir."

۱۷۲- وقال الحسن: سيأتي أمراء يدعون النَّاسَ إلى مخالفةِ السُّنَّةِ؛ فطُيعَهُم الرِّعْيَةُ

خوفًا على ذهابِ دُنيائهم؛ فعندها سلبَهُم الله الإيمان، وأورثَهُم الفقرَ، ونزعَ مِنْهُم الصَّبْرَ، ولم يأجرَهُم عليه.

172- Hasen şöyle demiştir:

"İleride insanları Sünnet'e muhâlefete çağırarak emîrlere gelecektir. Yönetilenler de dünyalarını kaybetmekten korktukları için onlara itaat edecektir. İşte o zaman Allah imanı onlardan çekip alacak ve bunun yerine onlara fakirlik verecektir. Sabrı onlardan çekip alacak ve sabretmelerine karşılık onları mükâfâtlandırmayacaktır."

۱۷۳- وقال يونس بن عُبيد: إذا خالف السُّلْطَانُ السُّنَّةَ، وقالتِ الرِّعْيَةُ: قد أمرنا

بطاعته؛ أسكن الله قلوبَهُم الشَّكَّ، وأورثَهُم التَّطَاعُنَ.

Lâlekâî (1133) İbn Abbâs (radiyallahu anhuma)'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İsrâîloğulları kader konusunda ayrılığa düşene kadar bir şeriat ve yol üzere düşmanlarına karşı üstün durumda idiler. Çekiştikleri, ayrılığa düştükleri, birbirlerine buğz ettikleri ve birbirlerini lanetledikleri zaman birbirlerinin dokunulmazlarını çiğnediler. Bunun üzerine Allah onlara düşmanlarını musallat etti ve onları paramparça yaptı."

173- Yûnus b. Ubeyd şöyle demiştir: "Sultanın Sünnet'e muhâlefet ettiği, yönetilenlerin de "Bize ona itaat etmek emredildi" dediği zaman Allah onların kalplerine şüpheyi yerleştirir ve onları birbirleriyle çarpıştırır.

۱۷۴- وَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «دَيْنُ الْمَرْءِ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ

يُخَالِلُ»

174- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kişinin dini dostunun dini üzeredir. Şu hâlde biriniz kiminle dostluk ettiğine baksın."¹⁷⁵

۱۷۵- وَقَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَحْكُمُوا عَلَى أَحَدٍ بِشَيْءٍ حَتَّى تَنْظُرُوا

مَنْ يُخَادِنُ.

175- Süleymân b. Dâvûd (aleyhisselam) şöyle demiştir:

"Kiminle arkadaşlık ettiğine bakmadan bir kimse hakkında herhangi bir hüküm vermeyin."¹⁷⁶

۱۷۶- وَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَى مُوسَى: يَا مُوسَى كُنْ يَقْظَانًا، وَارْتَدِّ لِنَفْسِكَ إِخْوَانًا،

وَكُلِّ جَدٍ لَا يُؤَاتِيكَ عَلَى مَسَرَّتِي فَاحْذَرُهُ؛ فَإِنَّهُ لَكَ عَدُوٌّ، وَأَنَا مِنْهُ بَرِيءٌ

176- Allah (azze ve celle) Mûsâ'ya şunu vahyetti:

¹⁷⁵ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (359) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (8028), Ebû Dâvûd (4833) ve "Hasen-garîb bir hadistir" diyerek Tirmizî (2378) rivâyet etmiştir. Lafızları şöyledir: "Kişi dostunun dini üzeredir. Şu hâlde biriniz kiminle dostluk ettiğine baksın."

Hâkim (4/171) ve "Tahrîcu'l İhyâ"da (2/168) el-İrâkî sahih olduğunu söylemiştir. Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (381) İbn Mes'ûd (radiyallahu anh)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İnsanlar hakkında arkadaşlarına göre fikir sâhibi olun. Zira kişi ancak beğendiğiyle arkadaşlık eder."

¹⁷⁶ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (465) rivâyet etmiştir.

"Ey Mûsâ! Uyanık ol. Kendine kardeşler edin. Benim rızâm için sana itaat etmeyen dostlardan sakın. Zira o senin düşmanındır. Ben de ondan beriyim."¹⁷⁷

١٧٧ - وقال ابن المبارك: من خفيث علينا بدعته، لم نغف عنه.

177- İbnu'l Mubârek şöyle demiştir:

"Bidati bize gizli kalan kimsenin ülfeti bize gizli kalmaz."¹⁷⁸

177 İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (366) rivâyet etmiştir. Ayrıca İbn Ebi'd Dünyâ "eş-Şükr"de (164) Muhammed b. en-Nadr el-Hârisî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bana Allah Teâlâ'nın Mûsâ'ya şunu vahyettiği ulaştı..." Sonra eseri zikretmiş ve şu ziyâdede bulunmuştur: "Onunla birlikte olma. Zira o düşmandır. O senin kalbini katılaştırır. Beni çokça zikret ki şükürünü yerine getirmiş ve çokça şükretmiş olasın."

178 "El-İbânetu'l Kubrâ"da (425, 513) ve "el-Lâlekâî"de (257) el-Evzâî (rahime-hullah)'tan rivâyet edilmiştir. Ayrıca İbn Ebi'd Dünyâ "el-İhvân" kitabında (40) İbnu'l Mubârek-Evzâî kanalıyla benzerini rivâyet etmiştir.

Yine "el-İbanetu'l Kubrâ"da (515) Muhammed b. Ubeydullah el-Ğulâbî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Denirdi ki: Hevâ ehli sıcakkanlılıktan ve arkadaşlıktan başka her şeyi aralarında gizlerler."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (519) el-Evzâî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kişi üç yerde bilinir: Kime karşı sıcak olduğuyla, oturduğu yerle ve konuşmasıyla..."

Ebû Hâtim şöyle demiştir: Mûsâ b. Ukbe es-Sûrî Bağdâd'a geldi. Bu Ahmed b. Hanbel'e söylendi. Dedi ki: "Kime misâfir olacağına ve kimin evinde kalacağına bakın."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (426) Yahyâ el-Kattân'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Süfyân es-Sevrî Basra'ya geldiği zaman er-Rabî'e -yani Rabî' b. Su-bayh'a- ve onun insanların gözündeki değerine bakmaya başladı. 'Bu nedir?' diye sordu. 'Onun mezhebi ancak sünnettir' dediler. 'Sırdaşları kimlerdir?' diye sordu. 'Kaderi inkâr edenler' dediler. 'O zaman o da kaderîdir' dedi."

İbn Batta bu eser hakkında şu yorumda bulunmuştur: "Allah Süfyân es-Sevrî'ye rahmet etsin. Gerçekten hikmetli konuşmuş ve doğruyu söylemiştir."

۱۷۸- وقيل: إنه كان للمجوس دين وكتاب، فوقع ملكٌ منهم على أُختِهِ، -وكان قد هَوَّيَها -، فخافَ رَعِيَّتَهُ، فقال: إنَّ الذي صنعتُ حلالٌ. ثم قتلَهُم على ذلك، فظَهَرَ عليهم حتَّى بقي في المجوس نكاحُ الأخوات والأثْهات، وبطلت شريعَتُهُم الأولى.

178- Şöyle denilmiştir: Mecûsilerin de bir dini ve bir kitabı vardı. Onların bir hükümdârı kız kardeşiyle birlikte oldu. Ona âşıktı. Raiyyesinden korktu ve "Benim şu yaptığım helâldir" dedi. Sonra bu uğurda onları öldürdü. Böylece onlara üstün geldi. Bunun sonucunda Mecûsiler arasında kız kardeşlerle ve annelerle evlenme âdeti kaldı. Önceki şeriatleri ise ortadan kalktı.¹⁷⁹

۱۷۹- وقال الحسن: لا يزالُ الدِّينُ مَتِيناً ما لم تقعِ الأهواءُ في السُّلطانِ، هم الذين يُدينون النَّاسَ، فإذا وقعَ فيهم فَمَنْ يُدينُهُمْ؟!

179- Hasen şöyle demiştir:

Kitap ve Sünnet ile muvâfık olan ilmi, hikmetin gerektirdiği, seçkin kimselerin yakalayacağı, basîret ve beyân ehli kimselerin göreceği şeyi dile getirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *Ey iman edenler, kendiniz dışında sırdaş edinmeyin. Size zarar vermekten geri durmazlar. Sizin sıkıntıya düşmenizi isterler.*"

İbn Hibbân'ın "es-Sikât"ında (8/432) el-Evzâî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Onun bidat ehliyle yürüdüğünü gördüğün zaman sana onun yolu üzere olmadığı hususunda yemin etse bile onu doğrulama."

"Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime bak. (46)

¹⁷⁹ Şâfiî, Abdurrezzâk (10029) ve başkaları hasen bir isnâd ile Alî (radiyallahu anhu)'tan şunu rivâyet etmişlerdir: Mecûsiler okudukları bir kitabı ve öğrendikleri bir ilmi olan bir topluluktu. Bir gün emîrleri şarap içti ve kız kardeşiyle birlikte oldu. Sabahı ettiği zaman dünyaya tamah edenleri çağırdı ve onlara ihsanda bulundu. "Âdem de oğullarını kızlarıyla evlendiriyordu" dedi. Onlar da ona itaat ettiler. Emîr kendisine muhâlefet edenleri öldürdü. Böylece kitaplarını ve ondan kalplerinde bulunanları ortadan kaldırdı. Kendilerinin nezdinde kitaplarından hiçbir şey kalmadı. Fethu'l Bârî'den (6/261) aktarılmıştır.

"Bu dîn hevâlar sultânın aklına düşmedikçe sağlam kalmaya devam edecektir. İnsanları yöneten onlardır. Hevâlar onların aklına düşünce onları kim yönetecektir?"¹⁸⁰

١٨٠ - وقال ابن مسعود: إذا وقع الناس في الشر، فقل: لأُسوة لي في الشر.

لِوِطْنِ الْمَرْءِ نَفْسُهُ عَلَى أَنَّهُ إِنْ كَفَرَ النَّاسُ كُلُّهُمْ لَمْ يَكْفُرْ.

180- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "İnsanlar şerre düştükleri zaman 'Şer hususunda kimseyi örnek almam' de. Kişi insanların tamamı kâfir olsa da kendisinin kâfir olmayacağına kendisini şartlandırınsın."¹⁸¹

¹⁸⁰ Bu eser el-Beyhakî'nin "es-Sünenu'l Kubrâ"sında (8/163) ve ed-Dânî'nin "es-Sünenu'l Vâridetu fil' Fiten"inde (286) Ebû Hâzim (rahimehullah)'tan rivâyet edilmiştir. "Sünen-i Kubrâ"daki lafız şöyledir: Ebû Hâzim dedi ki: "İnsanlar şu hevâlar sultanlara bulaşmadığı sürece hayır üzere olacaklardır. Zira şerri insanlardan savanlar onlardır. Hevâlar onlara bulaştığı zaman onlardan kim savacaktır."

Yine "es-Sünenu'l Kubrâ"da (8/163) el-Kâsım b. Muhaymira'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Sultanınız nasılsa zamanınız da öyledir. Sultanınız düzgün olduğunda zamanınız güzel olur. Sultanınız bozuk olduğunda zamanınız kötü olur."

Buhârî de (3834) Kays b. Ebî Hâzim'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Bekir Ahmes kebîlesinden Zeyneb denilen bir kadının yanına girdi..." Bu eserde şunlar geçmektedir: "Kadın 'Allah'ın câhiliyyeden sonra getirdiği şu sâlih iş üzere nasıl kalırız?' diye sordu. Ebû Bekir 'İmamlarınız doğru olduğu sürece bu hâl üzere kalırsınız' diye cevap verdi. Kadın 'İmamlar kimlerdir?' diye sordu. Ebû Bekir 'Senin kavminin insanlara emreden, insanların da kendilerinin sözünü dinlediği reisleri ve ileri gelenleri yok mu?' dedi. Kadın 'Var' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Bekir 'İşte onlar insanlar üzerindeki o kimselerdir' dedi."

Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sinde (381) rivâyet edildiğine göre Ahmed b. Yûnus Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenler hakkında "Bu küfürdür!" demiş, sonra şunu eklemiştir: "İnsanları küfre çağıran bir halîfe! Şüphesiz bu büyük belânın ta kendisidir!"

١٨١- وقال عمر بن الخطاب رضي الله عنه لسويد بن غفلة: إنك لعلك أن تخلف بعدي؛ فأصبح الإمام؛ وإن كان عبداً مجتدعاً إن ظلمك فاصبر، وإن حرمتك فاصبر، وإن أذاك على أمر ينقض دينك، فقل: ذمى ذون ديني.

181- Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh) Suveyd b. Gafele'ye şöyle demiştir: "Herhâlde sen benden sonra yaşatılacaksın. Azaları kesik bir köle olsa bile imama itaat et. Sana zulmederse sabret. Seni mahrum bırakırsa sabret. Senden dînine zarar verecek bir şey yapmanı isterse 'Kanım dînimden daha değersizdir' de."¹⁸²

181 "Mu'cem-i Kebîr"de (8765) ve "el-Hilye"de (1/137) benzeri rivâyet edilmiştir.

182 İbn Ebî Şeybe (12/544), "es-Sünne"de el-Hallâl (54) ve "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (70, 71) rivâyet etmiştir. Sahihdir. Sünnet'te de bunu destekleyen ifâdeler gelmiştir. Bunlardan biri Müslim'in (4783) Ebû Zerr (radiyallahu anh)'tan rivâyet ettiği şu hadistir: Halîlim bana azaları kesik bir köle olsa bile işitip itaat etmemi tavsiye etti.

Âcurrî (rahimehullah) "eş-Şerîa"da (1/381) şöyle demiştir: Bir kimse "Ömer (radiyallahu anh)'ın söyledikleri sana göre hangi manayı içeriyor olabilir?" diye soracak olursa ona şöyle denir: Allah en doğrusunu bilir ya onun sözünün manası hususunda şunu söyleyebiliriz: "Arap olsun veya olmasın, ister beyaz olsun ister siyah olsun ister acem olsun senin üzerine kim yönetici tayin ediyse Allah'a masiyet içermeyen hususlarda ona itaat et. Seni hakkından mahrum etse de, seni haksız yere dövse de, şahsiyetini ayaklar altına alsada, malını gasp etse de... Bunlar seni yöneticine kılıçla savaş açmaya sevk etmesin. Onunla savaşılan bir hâricînin yanında da yer alma. Başkalarını yöneticiye işyân etmeye teşvik etme. Onun yaptıklarına sabret."

"Bunun dışında yönetici seni dînine zarar verecek bir şeye çağırabilir, sana öldürülmeyi hak etmeyen birini öldürmeni emredebilir... kendisine zulmetmeni hak etmeyen birine zulmetmeni emredebilir. Bu durumda ona itaat edemezsin."

"Sana 'Sana emrettiğimi yapmazsan seni öldürürüm ya da döverim' derse 'Kanım dînimden daha değersizdir' de. Çünkü Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Yara-

۱۸۲ - وقال مُطَرِّفُ بن عبد الله: مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ دُونَ مَالِهِ؛ أَوْرَثَهُ اللَّهُ الْفَقْرَ، وَحَشَرَهُ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي مَنْ يَحْمِلُ الرَّيَّةَ بَيْنَ يَدَيِ إِبْلِيسَ إِلَى جَهَنَّمَ.

182- Mutarrif b. Abdullah şöyle demiştir:

"Kim malı için dinini fedâ ederse Allah ona fakirlik verir ve kıyâmet gününü onu İblis'in önünde cehenneme doğru sancak taşıyan kimseler arasında haşreder."

۱۸۳ - وقال الفضيل بن عياض: أَوْثَقُ عُرَى الْإِسْلَامِ: الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ.

183- Fudayl b. İyâd şöyle demiştir:

"İslâm'ın kulplarının en sağlamı Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir."¹⁸³

tıcı (Azze ve Celle)'ye isyân hususunda yaratılmışa itaat yoktur' buyurmuştur. Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Ancak mâruf hususunda itaat edilir' buyurmuştur."

¹⁸³ İbn Ebî Şeybe "el-İmân"da (111) ve el-Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (400) benzerini Mucâhid (rahimehullah)'ın sözü olarak "İmanın kulplarının en sağlamı Allah için sevip Allah için buğzetmektir" lafızıyla rivâyet etmişlerdir.

Bu lafız ayrıca Ebû Zerr, el-Berâ b. Âzib ve diğer sahâbîler -Allah onlardan razı olsun- tarîkiyle Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivâyet edilmiştir: "İmanın kulplarının en sağlamı Allah için sevip Allah için buğzetmektir." Bunu lafızlarının farklılığıyla birlikte Ahmed (21303, 18524), Ebû Dâvûd (4601), et-Tâyâlisî (783) ve başkaları rivâyet etmiştir.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (7/34) el-Merrûzî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Abdullah'a 'Allah için sevmek nedir?' diye soruldu. O da 'Kişiyi dünyalığını umduğun için sevmemen (yalnız Allah için sevmen)'dir' diye cevap verdi."

"Hilyetu'l Evliyâ"da (7/34) Süfyân es-Sevrî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bir adamı Allah için sevdikten sonra o İslâm'da bir yenilik ortaya attı mı ona buğzetmezsən onu Allah için sevmemişsin demektir."

İbn Receb "Câmiu'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/266) şöyle demiştir: "Allah için buğzetmeye gelince bu da imanın en sağlam kulplarından biridir. Yasak kap-

١٨٤- وقال الفضيل: صاحب بدعة: لا تأمنه على دينك، ولا تشاوره في أمرك، ولا تجلس إليه؛ فإنه من جلس إلى صاحب بدعة ورثه الله العمى.

184- Fudayl b. İyâd şöyle demiştir:

“Dinin hususunda bidat ehlinde emin olma. İşin hususunda onunla istişâre etme. Onunla oturma. Zira Allah bidat ehliyle oturanın gözünü kör eder.”¹⁸⁴

١٨٥- وقال الفضيل: نظر المؤمن إلى المؤمن جلاء القلب، ونظر الرجل إلى صاحب البدعة يورثه العمى. - يعني: في قلبه -

185- Fudayl şöyle demiştir:

“Müminin mümine bakması kalpteki sıkıntıları giderir. Kişinin bidat ehline bakması da körlüğe sebep olur.” Yani kalbinin körlüğüne sebep olur.¹⁸⁵

samında değildir. Bir kimse kardeşinin bir kötülüğüne şahit olunca ona buğzederse, kardeşi nefsülemirde mâzur olsa bile mükâfâtlandırılır. Nitekim Ömer şöyle demiştir: ‘Sizden kimin iyiliğine şahit olursak onun hakkında iyi düşünürüz ve bu sebeple onu severiz. Sizden kimin kötülüğüne şahit olursak onun hakkında kötü düşünürüz ve bu sebeple ona buğzederiz. Gizli hâlleriniz sizinle Rabbiniz (*Azze ve Celle*) arasındadır.’ Yine er-Rab’ b. Haysem şöyle demiştir: ‘Bir adamın açıktan iyilik yaptığını, kötülüğünü de gizlediğini görsem bundan dolayı ona sevgi beslerim. Allah seni hayrı sevdiğinden dolayı mükâfâtlandırır. Bir adamın açıktan kötülük işlediğini, iyiliğini de gizlediğini görsem bundan dolayı ona buğzederim. Allah seni şerre buğzetmen sebebiyle mükâfâtlandırır.”

¹⁸⁴ el-İbânetu'l Kubrâ, 442; el-Lâlekâî, 264; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, 37

¹⁸⁵ el-Hilye, 8/103; et-Tuyûriyyât, 280. Benzeri 125, 126 ve 127. maddelerde geçmişti.

“Hilyetu'l Evliyâ”da (10/400) rivâyet edildiğine göre Zekeriyâ b. es-Salt şöyle demiştir: “Bidatçıye gözleriyle bakan kimse gözlerinin körleşmesine

۱۸۶- وكان الفضيل يقول: اسلك حياة طيبة: الإسلام والسنة.

186- Fudayl (b. İyâd) şöyle derdi: "Hoş bir hayâta, yani İslâm'a ve Sünnet'e gir."¹⁸⁶

۱۸۷- وقال مجاهد في قول الله عز وجل: ﴿فَلَنَجْيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً﴾ [الحل: ۱۷]

قال: حُسْنُ الرَّأْيِ. - يعني: السُّنَّةُ -

187- Mücâhid Allah (azze ve celle)'nin "...ona güzel bir hayat yaşatırız" (Nahl. 97) buyruğu hakkında "güzel görüş" yani "Sünnet" demiştir.¹⁸⁷

۱۸۸- وقال الفضيل: لا يشتم مُبتدِعٌ رائحة الجنة.

188- Fudayl "Bidaatçı cennetin kokusunu alamaz" demiştir.¹⁸⁸

۱۸۹- وقال الفضيل: طَوِيْ لمن مات على الإسلام والسنة. ثُمَّ بكى الفضيل على

زمانٍ تَظهرُ فيه البدعةُ، فإذا كان ذلك كذلك؛ فَأَكْثَرُوا مِنْ قولٍ: ما شاء الله.

yardımcı olmuş olur. Dikkat edin, bidaatçilere gözlerinizi yumarak göz kapaklarınızı koruyun."

¹⁸⁶ Zemmu'l Kelâm, 1051; el-Hilye, 8/99.

¹⁸⁷ Tefsir kitaplarında buna rastlayamadım. Fakat "Zâdu'l Mesîr"de (4/488) şunlar geçmektedir:

"Bu hayatın nerede olacağı hususunda üç farklı görüşü tercih etmişlerdir Birincisi, bu hayat dünyada olacaktır. Bunu el-Avfi İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir..." Derim ki: Sonra müfessirlerin bu husustaki dokuz kavlini sıralamıştır. Bunları aktardığı hâlde Mücâhid'i söz konusu etmemiştir. "İkincisi, bu hayat âhirette olacaktır. Bunu el-Hasen, Mücâhid, Saîd b. Cubeyr, Katâde... söylemiştir. Üçüncü görüş ise bu hayatın kabirde olacağı şeklindedir."

"Taberî Tefsiri"nde (14/171) Mücâhid'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ona güzel bir hayat yaşatırız. Yani âhirette Allah onlara güzel bir hayat yaşatacaktır."

¹⁸⁸ Zemmu'l Kelâm, 1052. Burada "ya da tevbe eder" ziyâdesi de vardır.

189- Fudayl "İslâm ve Sünnet üzere ölenlere ne mutlu!" demiş, sonra bidatlerin ortaya çıktığı zamana ağlamış, sonra "Durum bu olduğuna göre çokça 'Mâşâallâh/Allah'ın dilediği oldu' deyin" diye eklemiştir.¹⁸⁹

١٩٠ - وقال الفضيل: من جلس مع صاحب بدعة لم يُعط الحكمة.

190- Fudayl şöyle demiştir: "Bidat ehliyle oturan kimseye hikmet verilmmez."¹⁹⁰

١٩١ - وقال الفضيل: لا تجلس مع صاحب بدعة؛ فإني أخشى عليك اللعنة.

191- Yine Fudayl şöyle demiştir: "Bidat ehliyle oturma. Zira sana lanet erişeceğinden korkarım."¹⁹¹

¹⁸⁹ el-Lâlekâî, 268; Şuabu'l İmân, 9474; Târîhu Dimeşk, 48/398. Ayrıca "Târîhu Dimeşk"te şu ziyâde vardır: "Fudayl şöyle demiştir: Mâşâallâh diyen kimse Allah'ın işine teslim olmuş olur."

"Zemmu'l Kelâm"da (825) Muhammed b. Ebî Berze'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ömer b. Abdulazîz mevkıfta şöyle dua ederdi: "Allahım, beni İslâm ve Sünnet ile faydalandır ve ikisi hususunda beni bereketlendir!"

"Târîhu Bağdâd"da (9/349) Talha b. Ubeydullah el-Bağdâdî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ahmed b. Hanbel ile bir deniz yolculuğunda karşılaştım. Uzun süre hiç ağzını açmıyordu. Konuştuğu zaman da 'Allahım, bizi İslâm ve Sünnet üzere öldür' diyordu."

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (1/351) rivâyet edildiğine göre el-Hasen b. Eyyûb şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'i işittim. Ona 'Allah seni İslâm üzere yaşatsın ey Ebû Abdullah' denildi de o 've sünnet üzere' diye ekledi."

"El-Vera"da (664) rivâyet edildiğine göre el-Merrûzî şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a 'İslâm ve Sünnet üzere ölen kimse hayır üzere mi ölmüş olur?' diye sordum. Dedi ki: 'Sus bakayım. İslâm ve Sünnet üzere ölen kimse tamamen hayır üzere ölmüş olur.'"

Lâlekâî'nin rivâyet ettiğine göre (60) Avn şöyle demiştir: "Kim İslâm ve Sünnet üzere ölürse onun için her hayrın müjdecisi vardır."

¹⁹⁰ el-İbânetu'l Kubrâ, 444; el-Lâlekâî, 1149; el-Berbehârî, es-Sünne, s. 136

۱۹۲ - وقال الفضيل: من قرَّ صاحب بدعة؛ فقد أعان على هدم الإسلام.

192- Yine Fudayl şöyle demiştir:

"Kim bidat ehline saygı gösterirse İslâm'ın yıkılmasına yardım etmiş olur."¹⁹²

۱۹۳ - وقال الفضيل: إنَّ لله عبادةً تحيا بهم البلاد، وهم أصحاب السنة؛ من كان

منهم يعقل ما يدخل خوفه، ومن كان كذلك كان في حزب الله عزَّ وجلَّ.

193- Yine Fudayl şöyle demiştir:

"Allah'ın öyle kulları vardır ki beldeler onlarla hayât bulur. Onlar Sünnet Ashâbı'dır. Onlardan kim göğsüne gireni aklediyorsa işte o Allah (azze ve celle)'nin hizbi içerisinde dir."¹⁹³

¹⁹¹ el-İbânetu'l Kubrâ, 446; er-Reddu ale'l Muhtedi'a, 36; Târîhu Dîmeşk, 48/398

¹⁹² Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (s. 137) rivâyet etmiştir. "Hilyetu'l Evliyâ"da (8/103) Fudayl'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kim bir bidat ehline yardım ederse İslâm'ın yıkılmasına yardım etmiş olur."

"El-Mücâlesetu ve Cevâhiru'l İlm"de (113) yine Fudayl'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kim bir bidat ehline saygı gösterirse Allah tebâreke ve teâlâ ona ölmeden önce körlük verir."

Fudayl'ın musannifin rivâyet ettiği kavli Sahâbe'den ve Tâbiîn'den bir topluluktan, ayrıca müslümanların diğer imamlarından da rivâyet edilmiştir. İbn Ömer, İbn Abbâs, İbrâhîm b. Meysere, el-Evzâî, İbn Uyeyne, İbrâhîm b. Edhem, Ebû İshâk el-Hemdânî, Hasen el-Basrî, Ebû Hanîfe el-Yemâmî, Muhammed b. Müslim, Ahmed b. Hanbel bu kimselere örnektir. Allah onlara rahmet etsin. Bu eser 31. maddede Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den merfû olarak da zikredilmişti.

¹⁹³ el-Lâlekâî, 51; el-Hilye, 8/104

Yine "el-Hilye"de (7/369) rivâyet edildiğine göre Şakîk el-Belhî şöyle demiştir: İbrâhîm dedi ki: "Ey Şakîk! Bizim nezdimizde şerefli olan hac veya cihâd ile şerefli olmaz. Bizim nezdimizde ancak göğsüne gireni akleden kimse şerefli olur."

۱۹۴- وقال الفضيل: من تبع جنازة مُبتدعٍ لم يزل في سخطِ الله حتى يرجع.

194- Yine Fudayl şöyle demiştir:

"Kim bir bidatçının cenâzesini takip ederse dönene kadar Allah'ın gazabı içerisinde kalır."¹⁹⁴

۱۹۵- وقال سُفيان بن عُيينة لرجُلٍ: من أين جئت؟ قال: من جنازة فلان بن فلان. قال: لا حدَّثْتُكَ بحديث؛ استغفر الله، ولا تُعَدُّ، نظرت إلى رجلٍ يُعِضُّ أصحاب رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فاتَّبعَ جنازته!

195- Süfyan b. Uyeyne bir adama "Nereden geliyorsun?" diye sordu. Adam "Falan oğlu falancanın cenâzesinden" diye cevap verdi. Bunun üzerine Süfyan şöyle dedi: "Senle tek kelime konuşmayacağım. Allah'tan bağışlanma dile ve aynı şeyi bir daha yapma. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına buğzeden bir adama baktın ve ve onun cenâzesini takip ettin ha!"¹⁹⁵

۱۹۶- وقال هارونُ بن زيادٍ: سمعت الفريابيَّ ورجلًا يسأله عن مَنْ شتم أبا بكرٍ؟

قال: كافِّرٌ. قال: فنصِّلِي عليه؟ قال: لا.

فسألتُهُ: كيفَ نصنِّعُ به وهو يقول: لا إلهَ إلاَّ الله؟ قال: لا تمسُّوه بأيديكم، ادفعوه بالخشبِ حتَّى تُواروهُ في حُفْرَتِهِ.

¹⁹⁴ es-Sünne, el-Berbehârî, s. 137; Zemmu'l Kelâm, 953; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, İbnu'l Bennâ, 39. Ayrıca el-Herevî'nin "Zemmu'l Kelâm"ında (953) Süfyan b. Uyeyne (rahimehullah)'tan benzeri rivâyet edilmiştir.

¹⁹⁵ el-Lâlekâî, 2816; Muhtasarü'l Hucce alâ Beyâni'l Mehacce, 324.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (3/103) İbn Batta'nın hocalarından biri olan Ebû Hafs el-Ukberî'nin (v. 339) hâltercemesinde Kâdı şöyle demiştir: "Ashâbımın kitaplarından birinde okudum ki İbn Racâ Ukberâ'da râfîzilerden bir adam öldüğü zaman bir bezcinin onun için kefen sattığını ya da bir gassâlin onu yıkadığını ya da birinin onu taşıdığını işitmiş ve bu sebeple ona küsmüş."

196- Hârûn b. Ziyâd şöyle demiştir: Adamın birinin Ebû Bekr'e söven kimsenin hükmünü sorması üzerine el-Firyâbî'nin "Kâfirdir!" dediğini işittim. Adam "Peki cenâze namazını kılabilir miyiz?" diye sordu. O da "Hayır" diye cevap verdi.

Ona "O 'Lâ ilâhe illallâh' dediği hâlde onu ne yapacağız?" diye sordum. Dedi ki: "Ona ellerinizle dokunmayın. Onu çukuruna atana kadar tahtalarla itekleyin."¹⁹⁶

۱۹۷ - وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ: قُلْتُ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَهْدِيٍّ: أَحْضَرُ جَنَازَةً مَنْ يَسُبُّ

أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟

فَقَالَ: لَوْ كَانَ مِنْ عَصِيَّتِي مَا وَرِثْتُهُ.

197- Muhammed b. Beşşâr şöyle demiştir: Abdurrahmân b. Mehdî'ye "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbına söven kimsenin cenâzesinde bulunayım mı?" diye sordum. "Ona mirasçı olsam mirasını almam" dedi.¹⁹⁷

¹⁹⁶ es-Sünne, el-Hallâl, 794.

Ayrıca "el-Hucce alâ Târîki'l Mehacce"de (2/688) el-A'meş'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir. (Sahâbe'nin küçüklerinden) İbn Ebzâ'ya "Ebû Bekir ve Ömer'e söven kimsenin şehâdetini kabul eder misin?" diye soruldu. O da "Hayır, boynunu vururum" diye cevap verdi.

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (303) ve "el-Lâleikâi"de (2378) Saîd b. Abdurrahmân b. Ebzâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Babama 'Ebû Bekir'e söven bir adamı görürsen ona ne yaparsın?" diye sordum. 'Öldürürüm' dedi. 'Peki Ömer'e söven?' diye sordum. 'Onu da öldürürüm' diye cevap verdi."

¹⁹⁷ "Hilyetu'l Evliyâ"da (9/7) rivâyet edildiğine göre Abdurrahmân b. Mehdî kendisine hevâ ehlinin arkasında namaz kılmak sorulduğu zaman şöyle cevap vermiştir: "Cehmiyye ve Râfıza fırkaları hâriç olmak üzere bidatlerine davet etmedikleri ve bidatlerini savunmadıkları sürece arkalarında namaz kılınır. Zira Cehmiyye Allah (*Azze ve Celle*)'nin kitabını inkâr edenler, Râfıza ise Rasullullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbını küçümseyenlerdir."

Derim ki: Sahâbe (*radiyallahu anhum*)'a sövme meselesinde tafsîlât vardır. Hangi şekilde sövüldüğüne göre hüküm değişir.

۱۹۸- وقال أبو بكر بن عيَّاشٍ: لأصْلِي على رافِضِيٍّ، ولا حَزْرِيٍّ؛ لأن الرِّافِضِيَّ
جعلُ عمرُ كافراً، والحَزْرِيَّ يجعلُ عليًّا كافراً.

198- Ebû Bekir b. Ayyâş şöyle demiştir:

İbn Ebî Zemenîn'in "Usûl'ü's Sünnne"sinde (245) el-Utebî'nin şöyle dediği ri-
vâyet edilmiştir: Sahnûn'a "Biri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından
birine; Ebû Bekr'e, Ömer'e, Osmân'a, Alî'ye, Muâviye'ye ya da Amr b. el-Âs'a
söverse?" diye soruldu. O da bana dedi ki: "Onlara 'Onlar dalâlet ve küfür içe-
risindelerdi' diyerek söverse öldürülür. Bunun hâricinde insanlara sövdüğü
gibi söverse onun ağır bir cezâya çarptırılması gerektiği görüşündeyim."

İbn Teymiyye "es-Sârimu'l Meslûl"de (3/1108) şöyle demiştir: "(Sahabeye)
sövmesine bir de Alî'nin bir ilâh olduğu, aslında nebînin o olduğu, Cibrîl'in
risâleti yanlış kişiye getirdiği iddiasını ekleyen kimseye gelince bu kimsenin
küfründe şüphe yoktur. Hatta bu kimsenin tekfirinde duraksayan kimsenin
küfründe şüphe yoktur. Aynı şekilde onlardan Kur'ân'dan bazı âyetlerin çık-
arıldığını ve saklandığını söyleyen, onun şeriatte emredilmiş olan amelleri
ıskât eden bâtınî tevilleri olduğunu söyleyen ve buna benzer iddialarda bulu-
nan kimselerin hükmü de budur. Bunlara Karmatîler ve Bâtınîler denir. Bun-
ların kâfir oldukları hususunda ihtilâf yoktur. Onlara (yani Sahâbe'ye)
adâletlerini ve dinlerini zedelemeyecek şekilde ta'n eden, örneğin onlardan
birini cimrilikle, korkaklıkla, ilimsizlikle, zühd sâhibi olmamakla ve benzeri sı-
fatlarla vafeden kimseye gelince işte edeplendirilmeyi ve ta'zîr cezâsına
çarptırılmayı hak eden kimse budur. Sırf bu fiilinden dolayı onun küfrüne
hükmedilmez. Onları tekfir etmeyen âlimlerin sözleri de bu doğrultuda anla-
şılmalıdır. Onları mutlak olarak lanetleyen ve kötü gören kimsenin hükmüne
gelince işte bu ihtilâfî bir meseledir. Zira lânet kişinin öfkesinden dolayı da
itikâdından dolayı da olabilir. Bütün bunlara Sahâbe'nin Rasulullah (sallallahu
aleyhi ve sellem)'den sonra -sayıları ancak onun biraz üzerine çıkan bir topluluk
hâricinde- irtidat ettiği ya da onların tamamının fıska girdiği iddiasını ekleyen
kimsenin de küfründe şüphe yoktur. Zira bu kimse Kur'ân'ın birçok yerde on-
lardan râzı olduğunu ifâde eden ve onları öven naslarını yalanlamaktadır.
Kim böyle bir kimsenin küfründe şüphe ederse onun küfrü açıktır. Zira bu gö-
rüş Kitab'ı ve Sünnet'i nakledenlerin kâfir ya da fâsık olduğu manasına gel-
mektedir..."

"E
Ömer'i
ائِئْهُمْ

198 İb
demişt
lunma
ha azı
dolayı
kılınm
namaz
madde
rı zam
mıştır

İbn
Bekr'
edip
için ö
bilme
kalpl

İbn
(sallal
kend
gere
güze
onla
leri
Beki
nı b
rınd
ileri
küf
H.

"Ben râfızının de harûrünün de cenâze namazını kılmam. Çünkü râfızî Ömer'i kâfir görmekte, harûrî de Ali'yi kâfir görmektedir."¹⁹⁸

۱۹۹- وقال طلحة بن مصرف: الرافضة لا تنكح نساؤهم، ولا تؤكل ذبائهم.

لأنهم أهل ردة.

¹⁹⁸ İbn Kudâme "el-Muğnî"de (2/219) şöyle demiştir: "Fasıl: Ahmed şöyle demiştir: 'Ben (öldükleri zaman) cehmiler ve râfızîler hakkında şehâdetle bulunmam. İsteyen şehâdetle bulunabilir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bundan daha azı, örneğin borç, ganîmetten çalma ve intihar etme gibi sebeplerden dolayı kişinin cenaze namazını kılmamıştır.' Yine o 'Râfızının cenâze namazı kılınmaz' demiştir. Ebû Bekir b. Ayyâş 'Ben râfızının de harûrünün de cenâze namazını kılmam' demiştir. Firyâbi de... demiştir. (Müellif burada ondan 196. maddede nakledilen sözü zikretmiştir.) Yine Ahmed 'Bidat ehli hastalandıkları zaman ziyâret edilmezler, öldükleri zaman cenâzelerinde bulunulmaz' demiştir. Bu Aynı zamanda Mâlik'in görüşüdür."

İbn Batta (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubâ"da (1/352) şöyle demiştir: "Ebû Bekr'in, Ömer'in, Osmân'ın, Ali'nin hilâfetine ta'n eden ya da onlara bey'at edip tâbi olanlara ta'n eden kimsenin 'Allah onları son durumlarını bilmediği için övmüştür; işlerini bozacaklarını, zulmedeceklerini ve küfre gireceklerini bilmeden onlara vaatlerde bulunmuştur, sonra kalplerindeki küfürden dolayı kalplerindeki sekîneyi kaldırmıştır' demesi gerekir."

İbn Batta sözü sonra şuraya getirmiştir: "Bundan sonra: Onlar; Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın kendilerine vaatlerde bulunduğu, kendilerine kendileri için hazırladığı altlarından ırmaklar akan cennetleri haber verdiği gerek Muhâcirler'den gerekse Ensâr'dan imanda öne geçmiş ashâbı ve onlara güzellekle tâbi olanlar hakkında bazı şeyler söylemişlerdir. Şu hâlde Allah ya onların kâfir olacaklarını bildiği hâlde onlardan râzı olmuş ve onlara cennetleri hazırlamış ya da onların kâfir olacaklarını bilmemiştir. Eğer onların Ebû Bekir'e biat etmek sûretiyle kâfir olacaklarını biliyor idiye O kâfir olacaklarını bile bile bir topluluktan razı olacağını önceden söylemiş ve onlar için altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Yahut O onlara bu vaadi onların ileride yapacaklarını bilmediğinden dolayı hazırlamıştır ki bu söz, inkâr ve küfür olarak söyleyene yeterli gelir."

Havâric'in tekfiri meselesi 161. maddede söz konusu edilmişti.

199- Talha b. Musarrıf şöyle demiştir: "Râfızilerin kadınları nikâhlanmaz ve kestikleri yenmez. Çünkü onlar riddet ehlidir."¹⁹⁹

٢٠٠- وقيل للحسن: إن فلانًا غسل رجلًا من أهل الأهواء. فقال: عرفوه أنه إن مات لم نُصلِّ عليه.

200- Hasen'e "Falanca hevâ ehlinden bir adamın cenâzesini yıkadı" denildiği zaman o "Ona öldüğü zaman cenâze namazını kılmayacağımızı bildirin" demiştir.²⁰⁰

٢٠١- ونظر ابن سيرين إلى رجلٍ من أصحابه في بعض محالِّ البصرة، فقال له: يا ولأ ما تصنعُ ها هنا؟

فقال: عُدتُ فلانًا من علةٍ -يعني: رجلًا من أهل الأهواء-. فقال له ابن سيرين: إن مرضتُ لم نُعدك، وإن مُتُّ لم نُصلِّ عليك؛ إلا أن تتوب. قال: تُبت، تُبت.

201- İbn Sîrin Basra'nın mahallelerinden birinde ashâbından bir adamı gördü ve ona "Ey falan, burada ne yapıyorsun?" diye sordu. Adam hevâ ehlinden birini söz konusu edip "Falancayı hastalığından dolayı ziyâret ettim" diye cevap verdi. Bunun üzerine İbn Sîrin ona "Hasta olduğunda seni ziyâret etmeyiz, öldüğünde cenaze namazını kılmayız" dedi. Adam bunun üzerine "Tevbe ettim, tevbe ettim!" dedi.²⁰¹

٢٠٢- وقال الفضيل: أكلُ طعام اليهوديِّ والنَّصرانيِّ، ولا أكلُ طعام صاحبِ

بدعة.

¹⁹⁹ Lâlekâî'nin rivâyet ettiğine göre (2817) Ahmed b. Yûnus şöyle demiştir: "Ben râfızî bir adamın kestğini yemem, çünkü o benim nezdimde mürteddîr."

²⁰⁰ "El-İbânetu'l Kubrâ"da (503) Eyyûb es-Sahtiyânî'den rivâyet edildiğine göre o bir ölüyü yıkamaya çağırılmıştı. İnsanlarla birlikte çıktı. Ölü'nün yüzünü açınca onu tanıdı ve şöyle dedi: "Arkadaşınızın tarafına gelin, ben onu yıkamam. Çünkü ben onun bidat ehli biriyle yürüdüğünü gördüm."

²⁰¹ Bidat ehliyle yürüyen kimsenin terk edilmesi hususunda sergilenmesi gereken davranış 166. maddede açıklanmıştır.

202- Fudayl şöyle demiştir:

"Yahudilerin ve hristiyanların yemeğini yerim ama bidat ehlinin yemeğini yemem."²⁰²

²⁰² el-Lâlekâî, 1149; Zemu'l Kelâm, 1048; el-Hilye, 8/103. Müellif orada bir ziyâdede bulunmuştur ki bu ziyâde bu sözle anlatılmak isteneni ortaya koymaktadır: "Yahudinin ya da hristiyanın yanında yemek yesem bana uyulmaz ama bidat ehlinin yanında yemek yesem bana uyulur."

Derim ki: Ehli Sünnet bu yüzden onların terk edilmelerini emretmiş ve onları önemli makamlara getirmekten sakındırmıştır ki avâm onlara bakıp aldanmasın.

"El-Âdâbu's Şer'iyye"de (1/256) Muhammed b. Ahmed el-Merrûzî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Müşrik oldukları hâlde yahudilerden ve hristiyanlardan yardım istenir ama cehmîden yardım istenmez. İmam Ahmed 'Yavrucuğum, müslümanlar bunlara bakıp aldanabilirler fakat onlara bakıp aldanmaları mümkün değildir' demiştir."

Hallâl'in "es-Sünne"sinde (1704) Ebû Sâbit el-Hattâb'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ben ve İshâk b. Ebî Ömer oturuyorduk. Yanımıza cehmî bir adam geldi. Ben onun cehmî olduğunu biliyordum. Bize selâm verdi, ben de selâmına karşılık verdim. İshâk b. Ebî Ömer ise karşılık vermedi. İshâk bana 'Bir cehmînin selâmına karşılık mı veriyorsun?' dedi. Ben de 'Yahudinin ve hristiyanın selâmına karşılık vermiyor muyum?' diye sordum. 'Ebû Abdullah'ın (yani Ahmed b. Hanbel'in) sözüne râzı olur musun?' dedi. 'Evet' dedim. Sonra hemen Ebû Abdullah'a gittim ve ona olanları anlattım. O da 'Subhânallah, bir cehmînin selâmına karşılık mı veriyorsun?!' dedi. 'Yahudinin ve hristiyanın selâmına karşılık vermiyor muyum?' diye sordum. Bunun üzerine o 'Yahudinin ve hristiyanın durumları bellidir' diye cevap verdi."

İbn Vaddâh'ın "el-Bida"ında (146) Yahyâ b. Ubeyd'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Karşıma Mutezile'den bir adam çıktı. O durdu, ben de durdum. Sonra dedim ki: Ya sen geçersin ya da ben geçerim. Bir hristiyanla yürümek bana seninle yürümekten daha sevimlidir."

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"indeki "Yahudinin ve hristiyanın yemeği hakkında söyledikleri" bölümüne bak.

۲۰۳- وكان يقول: اللهم لأجعل لصاحب بدعة عندي يداً؛ فيحبه قلبي.

203- Yine o şöyle derdi:

"Allah'ım, bidat ehli bir kimsenin üzerimde bir nimetinin bulunmasına izin verme. Sonra kalbim onu sever."²⁰³

۲۰۴- وقال الفضيل: إذا علم الله من رجل أنه مبعوض لصاحب بدعة؛ رجوت أن يغفر الله له، وإن قلَّ عمله.

204- Yine Fudayl şöyle demiştir:

"Allah bir adamın bir bidat ehline buğzettiğini bildiği zaman ameli az olsa da Allah'ın onu bağışlayacağını ümit ederim."²⁰⁴

۲۰۵- وقال المروزي: سألت أبا عبد الله عمن شتم أبا بكر، وعمر، وعثمان، وعائشة رضي الله عنهم؟ فقال: ما أراه على الإسلام.

205- Merrûzî şöyle demiştir:

"Ebû Abdullah'a Ebû Bekir'e, Ömer'e, Osman'a ve Âişe'ye -Allah onlardan râzı olsun- söven kimseyi sordum. 'Ben onu İslâm üzere görmüyorum' diye cevap verdi."²⁰⁵

²⁰³ el-Lâlekâî, 275. Ayrıca el-Merrûzî "Ahbâru's Şuyûh"ta (211) Süfyân es-Sevrî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bazen hoşlanmadığım bir adamla karşılaşırım da bana 'Nasılsın?' diye sorunca kalbim ona karşı yumuşar. Şu hâlde onların tiridini yiyen ve halısına basan kimse hakkında ne düşünülür?"

²⁰⁴ el-Berbehârî, Şerhu's Sünne, s. 138; et-Tuyûriyyât, 438; Târîhu Dimeşk, 8/103.

²⁰⁵ Hallâl "es-Sünne"de (779, 782) Osmân (radiyallahu anhu)'ı söz konusu etmeden rivâyet etmiştir.

Yine Hallâl (780) İmam Ahmed (rahimehullahu) 'tan şunu rivâyet etmiştir: "Râfızîler gibi (Sahâbe'ye) söven kimsenin küfre girmesinden endişe ederim." Yine dedi ki: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına söven kimsenin dinden çıkmadığından emin olamayız."

٢٠٦- وقال مالك بن أنس: الذي يثتم أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم

ليس له سهم -أو قال: نصيب- في الإسلام.

206- Mâlik b. Enes şöyle demiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına söven kimsenin İslâm'dan bir payı -ya da 'nasibi' dedi- yoktur."²⁰⁶

٢٠٧- وقال بشر بن الحارث: من شتم أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم

فهو كافر، وإن صام، وصلى، وزعم أنه من المسلمين.

207- Bişr b. el-Hâris şöyle demiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına söven kimse oruç tutsa da namaz kılrsa da müslümanlardan olduğunu söylese de kâfirdir."

٢٠٨- وقال الأوزاعي: من شتم أبا بكر الصديق رضي الله عنه؛ فقد ارتد عن

دينه، وأباح دمه.

²⁰⁶ es-Sünne, el-Hallâl, 779. Ayrıca el-Lâlekâî (1956) Ma'n b. Îsâ'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Mâlik b. Enes'i şöyle derken işittim: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına söven kimsenin feyden hakkı yoktur. Zira Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurmaktadır: '(Ayrıca fey) yurtlarından çıkarılıp malları ellerinden alınan, Allah'tan lütuf ve rıza arayan... fakir muhâcirleridir.' (Haşr, 8) Onlar Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in O'nunla birlikte hicret eden ashâbıdır. Sonra O şöyle buyurmuştur: 'Onlardan önce o yurda yerleşmiş ve imanı gönüllerine yerleştirmiş olanlar...' Bunlar da Ensâr'dır. Sonra şöyle buyurmuştur: 'Onlardan sonra gelenler, Rabbimiz bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi bağışla, derler...' Fey bu üç sınıfa âittir. Şu hâlde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına söven kimse bu üç sınıftan değildir. Dolayısıyla feyden hakkı yoktur."

İbn Kesîr "Tefsîr"inde (8/73) şöyle demiştir: "İmam Mâlik bu âyet-i kerîmeden ne güzel hüküm çıkarmıştır: Sahâbe'ye söven râfızının fey malından payı yoktur. Çünkü o Allah'ın kendilerini 'Rabbimiz, bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi bağışla' dediklerinden dolayı övdüğü kimselerden olma vasfına sâhip değildir."

208- Evzâî şöyle demiştir: "Ebû Bekir es-Sıddık (radıyallahu anh)'a sö-
ven kimse İslâm'dan irtidâd etmiş ve kanını mübâh kılmış olur."

٢٠٩ - وقال أبو عبيد القاسم بن سلام: لاحظ للرافضي في الذي، والغنيمه؛ لقول
الله: ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾
[الحشر: ١٠]

209- Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm şöyle demiştir:

"Râfızinin feyden ve ganîmetten nasîbi yoktur. Çünkü Allah (Azze ve Cel-
le) şöyle buyurmuştur: "Onlardan sonra gelenler 'Rabbimiz, bizi ve imanda
önümüze geçmiş kardeşlerimizi bağışla..." (Haşr, 10) derler."²⁰⁷

٢١٠ - وقال حماد بن زيد: كنت مع أيوب، ويونس، وابن عوف، فمرَّ بهم عمرو بن
عبيد فسَلَّم عليهم، وقف، فلم يردُّوا عليه، ثم جاز، فما ذكره.

210- Hammâd b. Zeyd şöyle demiştir:

"Eyyûb, Yûnus ve İbn Avn ile birlikteydim. Yanlarına Amr b. Ubeyd
geldi ve onlara selâm verip bekledi. Selâmını almadılar. Sonra geçip gitti de
onu söz konusu bile etmediler."²⁰⁸

²⁰⁷ el-Hallâl, 792. Benzeri 206. maddede İmam Mâlik (rahimehullah)'tan rivâyet edilmişti.

²⁰⁸ el-İbânetu'l Kubrâ, 1984; Abdullah, es-Sünne, 942; el-Kâmil fi'd Duafâ, 5/98.

Derim ki: Amr b. Ubeyd Mutezile'nin imamıdır. Selef onu tekfir etmiş ve in-
sanları ondan sakındırmıştır. Daha fazla bilgi için "el-İbânetu'l Kubrâ"ya
(3/262) ve "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"daki (s. 85) talikime bak.

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi"inde (170) İbn Vehb'in şöyle dediği rivâyet
edilmiştir: "İmam Mâlik'e bidat ehline selâm verilip verilmeyeceği soruldu.
Dedi ki: 'Bidat ehli ne kötü bir topluluktur! Onlara selâm verilmez. Onlardan
ayrılmak bana daha sevimlidir.'"

"Hilyetu'l Evliyâ"da (3/32) Saîd b. Âmir'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir:
"Süleymân et-Teymî hastalandı ve bu hastalığında çokça ağladı. 'Neden ağlı-

۲۱۱- وقال الفضيل: يَدُ الله على الجماعة، ولا ينظرُ الله إلى صاحب بدعة.

211- Fudayl şöyle demiştir: "Allah'ın eli cemaatin üzerindedir. Allah bidat ehline bakmaz."

۲۱۲- وقال زائدة: قلت لمصور: يا أبا عتاب، اليوم الذي يصوم فيه أحذنا.

ينتقص فيه الذين ينتقصون أبا بكر وعمر رضي الله عنهما؟ قال: نعم.

212- Zâide şöyle demiştir: "Mansûr'a 'Ey Ebû Attâb, bizden biri oruç tuttuğu günde Ebû Bekir ve Ömer (radiyallahu anhumâ) hakkında kötü şeyler söyleyen kimseler hakkında kötü konuşuyor?' dedim. 'Konuşabilir' diye cevap verdi."²⁰⁹

۲۱۳- وكان الحسن يقول: ليس لأصحاب البدع غيبة.

213- Hasen "Bidat ehli hakkında gıybet söz konusu değildir" derdi.²¹⁰

yorsun, ölümden mi korkuyorsun?" diye sordular. 'Hayır' dedi, 'Bir kaderinin yanından geçmiş ve ona selâm vermiştim, Rabbim (Azze ve Celle)'nin bundan dolayı beni hesâba çekmesinden endişe ediyorum.'" 102. sayfadaki dipnota bak.

²⁰⁹ el-Hallâl, 789; el-Lâlekâî, 2390. Mansûr, Mansûr İbnu'l Mu'temir'dir. Hicrî 123 yılında vefât etmiştir. Zâide de Zâide b. Kudâme'dir. Hicrî 160 yılında vefât etmiştir. Allah onlara rahmet etsin. Zâide sünnet ehlerinden başkasına hadis rivâyet etmezdi. Ahmed b. Yûnus şöyle demiştir: "Zuheyr b. Muâviye'nin Zâide'nin yanına geldiğini gördüm. Onunla kendisine hadis rivâyet ettiği bir adam hakkında konuştu. Zâide 'O Ehli Sünnet'ten midir?' diye sordu. Zuheyr 'Onun bir bidatini bilmiyorum' diye cevap verdi. Zâide 'Ben bunu sormuyorum, o Ehli Sünnet'ten midir?' dedi. Bunun üzerine Zuheyr 'İnsanlar ne zaman böyle oldular?' diye sordu. Zâide 'İnsanlar ne zaman Ebû Bekir'e ve Ömer'e sövmeye başladılarsa o zaman' dedi." (el-Câmi'u li-Ahlâki'r Râvî, 748)

Hallâl'ın (788) rivâyet ettiğine göre Muhârib b. Disâr'a râfîzîlerin gıybetini yapması soruldu. O da "Gıybetleri yapılmayacaksa doğru kimselerdir!" diye cevap verdi.

²¹⁰ Dârimî'de (408) ve Lâlekâî'de (276) İbrâhîm (rahimehullah)'tan benzeri rivâyet edilmiştir.

٢١٤- وقال عطاء: ما أذن الله لصاحب بدعة في توبة

214- Atâ şöyle demiştir:

“Allah bidat ehlinin tevbe etmesine izin ver-mez.”²¹¹

٢١٥- وقال أبو عبيد: عاشرت النَّاسَ، وكَلَّمْتُ أَهْلَ الْكَلَامِ؛ فما رأيتُ قَوْمًا أَوْسَعَ

وسَخًا، ولا أَفْذَرَ قَدْرًا، ولا أضعَفَ حُجَّةً، ولا أحمَقَ مِنَ الرَّافِضَةِ.

215- Ebû Ubeyd şöyle demiştir: “İnsanlarla ilişkilerim oldu, kelâm ehliyle konuştum. Râfızîlerden daha pis, daha necis, hücceti daha zayıf ve daha ahmak kimseyi görmedim”²¹²

٢١٦- وَذُكِرَتِ الْأَهْوَاءُ عِنْدَ رَقَبَةَ بْنِ مَصْقَلَةَ، فَقَالَ:

أَمَّا الرَّافِضَةُ: فَأَيْهَمُ اتَّخَذُوا الْبُهْتَانَ حُجَّةً .

وَأَمَّا الْمَرْجُئَةُ: فَعَلَى دِينِ الْمَمْلُوكِ.

وَأَمَّا الرَّيْدِيَّةُ: فَأَحْسَبُ أَنَّ الَّذِي وَضَعَ لَهُمْ رَأْيَهُمُ امْرَأَةٌ .

İbn Ebî Zemenîn “Usûlü’s Sünne”de şöyle demiştir: “Hevâ ehliyle oturmak-tan sakındırma bâbı: Ehli Sünnet önceden beri saptırıcı hevâların peşinden giden kimseleri kınamış, onlarla oturmaktan sakındırmış, onların fitnelerinden korkutmuş ve onların muhalefetlerini bildiregelmişlerdir. Bunu da onla-rın gıybetini yapmak ya da onlara ta’n etmek olarak değerlendirmemişlerdir.”

Harb el-Kirmânî’nin tahkîk ettiğim “es-Sünne” kitabının ekine, “Bidat Ehli-nin Gıybeti Hakkında Bir Bâb”a bak.

²¹¹ 110. maddede tahrîci yapılmıştı.

²¹² Es-Sünne, Abdullah, 491; Târîhu İbn Maîn, ed-Dûrî, 4992; el-Hallâl, 795.

Eserin devamı şu şekildedir: “Sınırdaki kadı olduğum dönemde üç adamı sür-düm: İki cehmîyi ve bir râfızîyi ya da iki râfızîyi bir cehmîyi... ‘Sınır boylarında yaşayanlar sizin gibilerle komşuluk edemez’ dedim.”

Derim ki: Ne gariptir ki bu eser “Siyeru A’lâmi’n Nübelâ”da (10/504) bu-lunmaktadır ve “râfızîler” kelimesi hazf edilip yerine boşluk konulmuştur.

وَأَنَا الْمُعْتَزِلُ: فَوَاللَّهِ مَا خَرَجْتُ إِلَى ضَيْعِي، فَظَنَنْتُ أَنِّي أَرْجِعُ إِلَّا وَهُمْ قَدْ رَجَعُوا عَنِّي رَأَيْتُهُمْ.

210- Rakabe b. Maskale'nin yanında hevâlardan söz edildi. Bunun üzerine o şöyle dedi: "Râfıziler iftirâyı hüccet edinmişlerdir. Mürcie'nin dini, hükümdârların dini neyse odur. Zeydiyye'ye gelince ben onların görüşünü bir kadının ortaya attığını düşünüyorum. Mutezile'ye gelince vallahi ben ne zaman geri döneceğimi umarak işime çıkmışsam (geri döndüğümde) onlar mutlaka görüşlerinden dönmüşlerdir."²¹³

٢١٧ - وَقَالَ طَلْحَةُ بْنُ مُصَرَّبٍ: لَوْلَا أَنِّي عَلَى وَضْعٍ لَأَخْبَرْتُكُمْ بِمَا تَقُولُ الرِّافِضَةُ.

²¹³ Lâlekâî (2818) el-Me'mûn'un şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kader(i inkâr) Hûzlar'ın dînidir. Râfızilik Nebatlılar'ın dînidir. İrcâ ise hükümdârların dînidir."

"Târihu Dimeşk"te (33/301) en-Nadr b. Şumeyl'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Me'mûn'un yanına girdim, bana 'Nasılın ey Nadr?' diye sordu. Ben de 'İyiyim' diye cevap verdim... 'İrcânın ne olduğunu biliyor musun?' diye sordu. Ben de 'Hükümdârların kafasına uyan dindir, onunla dünyalık olarak istediklerini elde ederler ama o dinlerini eksiltir' diye cevap verdim. 'Doğru söyledin' dedi."

Herevî'nin "Zemmu'l Kelâm"ında (1019) İbnu'l Mubârek (rahimehullah)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yalan râfızîlerin işidir, tedbirsizlik Ebû Tâlib'in âilesinin işidir, tartışma Mutezile'nin işidir, zühd Havâric'in işidir, istihlâl rey ehlinin işidir, din ise hadis ehlinin işidir."

Lâlekâî (2811) Şâfiî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Hevâ ehli arasında râfızilerden daha çok yalan yere şâhitlik eden hiçbir topluluk görmedim."

Derim ki: İbn Maskale'nin Mutezile hakkında "Vallahi ben ne zaman geri döneceğimi umarak işime çıkmışsam (geri döndüğümde) onlar mutlaka görüşlerinden dönmüşlerdir" demesinin sebebi onların cidâlcı ve tartışmacı bir topluluk olmalarıdır. Onlar akıllarını kendisiyle doğruyu bulacakları önder edinmişler, bunun sonucunda da sapmışlardır. 130. eserde Ömer b. Abdulaziz'in "Dinini tartışmaların hedefi hâline getiren kimse oradan oraya atlar durur" sözü geçmişti.

217- Talha b. Musarrıf şöyle demiştir: “Şu anda abdestli olmasaydım size râfızîlerin söylediklerini bildirirdim.”²¹⁴

٢١٨ - وقال مُغِيرَةُ: خرج جريرُ بن عبد الله، وعدِي بن حاتم، وحظلةُ الكاتبِ من الكوفةِ حتَّى نزلوا قَرْقِيسِيَاءَ، وقالوا: لا نُقِيمُ بِلَدَهُ يُشْنَمُ فيها عِثْمَانُ بن عَفَّانَ.

218- Muğîre şöyle demiştir: “Cerîr b. Abdullah, Adıyy b. Hâtîm ve Hanzala el-Kâtîb Kûfe’den yola çıktılar ve Karkîsiyâ’da²¹⁵ konakladılar. Orada “Osmân b. Affân’a sövülen bir beldede duramayız” dediler.”²¹⁶

²¹⁴ el-İbânetu'l Kubrâ, 2/9; el-Lâlekâî, 2401; el-Hilye, 5/15. İbn Batta (rahimehullah) “el-İbânetu'l Kubrâ”da râfızîlerin bazı hezeyanlarını, sapıklıklarını ve küfürlerini söz konusu etmiş, sonra bu eseri zikretmiştir. Bu eseri onların sözlerini pis ve iğrenç olmaları sebebiyle zikretmemek gerektiğine delil getirmiştir. İbnu'l Münzir’in “el-Evsat”ına bak. (2/334/Yalandan, gıybetten ve müslümana eziyetten sonra abdest almak) Müellif burada çirkin söz söyledikten sonra abdest alma hususunda eserleri zikretmiş, sonra şöyle demiştir: “Ben bunlardan sonra abdest almayı emreden kimsenin bunu ancak güzel gördüğünden dolayı emrettiğini düşünüyorum. Bu onların hadislerinin lafızlarında açıkça görülmektedir.”

²¹⁵ “Mu’cemu'l Buldân”da (4/328) şunlar geçmektedir: “Karkîsiyâ Hâbûr Nehri’nin üzerinde bulunan, Mâlik b. Tavk’ın inşâ ettirdiği Rahbe şehrinin altı fersah yakınında bir beldedir. Orada Hâbûr Fırat’a dökülmektedir. Bu belde Hâbûr ile Fırat arasındaki üçgende yer almaktadır.”

²¹⁶ Et-Târîhu'l Kebîr, el-Buhârî, 3/36; el-Mu’cemu'l Kebîr, et-Taberânî, 2/293/2217; el-Lâlekâî, 2371.

Heysemî “Mecme’u’z Zevâid”de (9/98) “Muğîre’nin Sahâbe’den hadis işletmemiş olması hâricinde ricâli sahihin ricâlidir” demiştir.

“El-İsâbe fî Temyîzi’s Sahâbe”de (1/475, 2/134) Cerîr ve Hanzala (radiyallahu anhumâ)’nın tercemelerinde onların kendilerini fitneden geri çektikleri, Kûfe’yi terk ettikleri, Karkîsiyâ’ya geldikleri ve orada vefat ettikleri geçmektedir.

İbn Abdulhakem’in “el-Câmî”inde (145) Mâlik’in “Haksızlık edilen ve selefe sövülen bir yerde ikâmet etmek doğru değildir” dediği, sonra buna Ebu’d Derdâ (radiyallahu anh)’ın sünnetin terki hususunda kendisine rey ile itiraz edil-

۲۱۹- وقال أحد بن عبدالله بن يونس: باع محمد بن عبدالعزيز التميمي داره،

وقال: لا أقيم بالكوفة؛ بلدة يشتم فيها أصحاب رسول الله (صلى الله عليه وسلم).

219- Ahmed b. Abdullah b. Yûnus şöyle demiştir: Muhammed b. Abdulaziz evini sattı ve şöyle dedi: "Ben Kûfe'de ikâmet edemem. Çünkü Kûfe içerisinde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına sövülen bir belde-dir." 217

۲۲۰- وقال العوام بن حوشب: أدركت من صدر هذه الأمة وبعضهم

يقول لبعض: اذكروا محاسن أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم لتأثلف عليه القلوب، ولا تذكروا ما شجر بينهم؛ فتحرشوا الناس عليهم.

220- Avvâm b. Havşeb şöyle demiştir: Bu ümmetin başından gördüğüm kimseleri gördüm. Birbirlerine şöyle diyorlardı: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının iyiliklerini zikredin ki kalpler onda birleşsin. Onların aralarındaki anlaşmazlıkları zikretmeyin, sonra insanları onlara karşı kıskırtmış olursunuz." 218

۲۲۱- وقال سُفيان بن عُيينة: لا يغفل قلب أحدٍ على أحدٍ من أصحاب رسول

الله صلى الله عليه وسلم إلا كان قلبه على المسلمين أَعْلَى.

221- Süfyan b. Uyeyne şöyle demiştir:

diği zaman söylediği "Ben sana Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den haber veriyorum, sen bana kendi reyini söylüyorsun, senin bulunduğun bir belde sana komşu olmayacağım!" sözünü delil getirdiği rivâyet edilmiştir. Mâlik şöyle demiştir: "İnsanlar tek bir sözden dolayı (bulundukları yerden) çıkıyorlardı. Şu adam ise haksızlık edilmesine ve selefe sövülmesine rağmen hâlâ (bulunduğu yerde) ikâmet ediyor. Hâlbuki Allah Teâlâ 'yeryüzünde hicret edilecek birçok yer bulur' (Nisâ, 100) buyurmuştur."

217 Târihu İbn Maîn (Osmân b. Saîd'in rivâyeti), 814; el-Cerhu ve't Ta'dîl, 8/6

218 el-Hallâl, 829; es-Sünne, Harb, 466; eş-Şeria, 1891; el-Kâmil, 4/34. Ayrıca musannifin sünnet ve itikad konularında (323) zikredecekleri arasındaki taliklere bakınız.

"Kalbi müslümanlara kin güden kimseninki dışında hiç kimsenin kalbi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından birine kin beslemez."

٢٢٢- وقال سفيان: ﴿بَلِّغْ أُمَّةً قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ﴾

النفرة: [١٣٤] قال: أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم.

222- Süfyân (es-Sevri) şöyle demiştir:

"Onlar bir ümmetti, geçip gittiler, onların yaptıkları kendilerine sizin yaptıklarınız kendinizdir. (Bakara, 134) Yani Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı."²¹⁹

٢٢٣- وقال الشعبي: نظرت في الأهواء، وكلمت أهلها، فلم أرَ قومًا أفاق عقلاً من

الخشية.

223- Şa'bî şöyle demiştir: "Hevâlara baktım ve hevâ ehliyle konuştum. Akılları Hâşebiyye'den daha kıt bir topluluk görmedim."²²⁰

²¹⁹ Tefsir kitaplarında bu âyette kastedilenlerin İbrâhîm, İsmâîl, İshâk, Ya'kûb ve çocukları olduğu bildirilmektedir. Allah'ın selâmı onların üzerine olsun. (Tefsîru't Taberî, 1/563; ed-Durru'l Mensûr, 1/337)

"Târihu Bağdâd"da (6/44) İbrâhîm b. Âzer el-Fakîh şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'in yanındaydım. Bir adam ona Alî ve Muâviye arasında cereyân eden olayları sordu. Ahmed adamdan yüz çevirdi. Sonra ona 'Ey Ebû Abdullah, o Hâşimoğulları'ndan bir adamdır' denildi. Bunun üzerine adama döndü ve dedi ki: 'Şu âyeti oku: Onlar bir ümmetti, geçip gittiler...'". Ayrıca el-Hallâl'in "es-Sünne"sine (768) bakınız.

"Tabakâtu'l Muhaddisîne bi-İsbehân"da (2/110) Hamza ez-Zeyyât'tan benzeri rivâyet edilmiştir. Sem'ânî, tefsirinde (1/148) "Bu, böylesi bir soruya verilecek güzel bir cevaptır" demiştir.

²²⁰ es-Sünne, Abdullah b. Ahmed, 1252; el-Hallâl, 791; el-Lâlekâî, 2823.

"Hilyetu'l Evliyâ"da rivâyet edildiğine göre İbrâhîm "Eğer kible ehlerinden birinin kanını helâl sayacak olsaydım Hâşebiyye'nin kanını helâl sayardım" demiştir.

٢٢٤- وقال عاصِمُ بن ضَمْرَةَ: قُلْتُ للحسن بن عليٍّ: إنَّ الشَّيْعَةَ يزعمون أنَّ عليًّا يَرْجِعُ؟ فقال: كَذِبُوا، لو علمنا ذلك ما تزَوَّجْنا نساؤَهُ، ولا قَسَمْنَا مَالَهُ.

224- Âsım b. Damra şöyle demiştir:

Hasen b. Ali'ye "Şia Ali'nin geri döneceğini iddia ediyor?" diye sordum. Dedi ki: "Yalan söylüyorlar! Eğer bunu bilseydik hanımları evlenmezdi ve malını taksim etmezdik."²²¹

٢٢٥- وقال سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ: مَنْ فَضَّلَ عليًّا على أبي بكرٍ وعُمَرَ؛ فقد عاثَمَا.

وعابَ مَنْ فَضَّلَهُ عليهما.

225- Süfyan es-Sevrî dedi ki:

"Ali'yi, Ebû Bekir'den ve Ömer'den üstün gören kimse Ebû Bekir, Ömer'i ve onları Ali'den üstün görenleri kusurla nitelendirmiş olur."²²²

Haşebiye râfızîlerin bir koludur. Bir defasında tahtalarla savaşmış olmaları sebebiyle bu şekilde isimlendirilmişlerdir. Söylendiğine göre tahtalarla savaşmalarının sebebi kılıçla ancak masum imam ile birlikte savaşacaklarını, onun dışındakilerin yanında tahtayla savaşacaklarını söylemeleridir. Onların Zeyd b. Alî çarmlıha gerildikten sonra onun tahtasını taşıyanlar ve Muhtâr b. Ebî Ubeyd'in ashâbı oldukları da söylenmiştir. Harbî'nin "Garîbu'l Hadîs"ine (2/545), "Tavdîhu'l Müştebih"e (3/120), el-Malatî'ye (s.164) bakınız.

²²¹ Abdullah "Zevâidu Fadâilî's Sahâbe"de (1226), İbn Sa'd "et-Tabakâtu'l Kubrâ"da (3/39), Harb el-Kirmânî "es-Sünne"de (472) rivâyet etmiştir. Harb ayrıca benzerini İbn Abbâs (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. (473)

Berbehârî (rahimehullah) "Şerhu's Sünne"de (149) şöyle demiştir: "Ortaya çıkan bir bidat daha vardır ki Azîm olan Allah'a küfürdür. Bu görüşü benimseyen kimse hiç şüphesiz kâfirdir. Bu kimseler rec'ate/geri dönüğe inanırlar, 'Ali b. Ebî Tâlib diridir; o, Muhammed b. Alî, Ca'fer b. Muhammed ve Mûsâ b. Ca'fer kıyâmet gününden önce geri gelecektir' derler. İmâmeti dile getirirler. İmamların gaybı bildiklerini iddia ederler. Onlardan uzak dur! Onlar ve bu görüşü benimseyen herkes Azîm olan Allah'a kâfirdir."

²²² el-Lâlekâî, 2617.

٢٢٦- وقال جابر بن يزيد الجعفي: قال لي محمد بن علي: يا جابر، بلغني أن أقواما بالعراق يتولّون، يتناولون أبا بكرٍ وعمرَ، ويرعمون أُمّ يحيى، ويرعمون أبي أمرئهم بذلك!! فأبلغهم أنّي إلى الله منهم برئ، والذي نفسي بيده لو ليث انقربت بدمائهم إلى الله عزّ وجلّ إنّ أعداء الله لعافلون عنهما بقُلّةٍ جراء مع رسول الله (صلّى الله عليه وسلم).

226- Câbir b. Yezîd el-Cu'fî²²³ şöyle demiştir: Muhammed b. Ali bana dedi ki: "Ey Câbir, duyduğuma göre Irak'taki bazı kimseler bizi dost ediniyor. Ebû Bekir ve Ömer'e ta'n ediyor, sonra bizi sevdiklerini iddia ediyor ve bunu kendilerine benim emrettiğimi söylüyorlarmış! Onlara benim onlardan beri olup Allah'a sığındığımı söyle! Nefsim elinde olana yemin ederim ki yönetim işi bana verilse onların kanlarıyla Allah (Azze ve Celle)'ye yaklaşma-

Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"da, Sahâbe bölümünde (92) Süfyan'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ali'yi Ebû Bekir ve Ömer'den üstün gören kimse Muhâcirler'i ve Ensâr'ı küçümsemiş olur. Onun amelinin yükseltilmeyeceğinden endişe ederim."

Hallâl'in "es-Sünne"sinde (515) "Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından on iki bin kişiyi küçümsemiş olur" diye geçmektedir. Yine "es-Sünne"de (514) Muhammed b. Avf el-Hımsî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Kendisine tafdil (Ali'yi öne geçirme) sorulduğu zaman Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediğini işittim: "Kim Ali'yi Ebû Bekir'in önüne geçirirse Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ta'n etmiş olur. Kim onu Ömer'in önüne geçirirse Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ve Ebû Bekir'e ta'n etmiş olur. Kim onu Osmân'ın önüne geçirirse Ebû Bekir'e, Ömer'e, Şûrâ Ehli'ne, Muhâcirler'e ve Ensâr'a ta'n etmiş olur."

"Tabakâtul Hanâbile"de (2/429) rivâyet edildiğine göre İmam Ahmed şöyle demiştir: "Râfızilere gelince gördüğümüz ilim ehlinin tamamı onların Ali b. Ebî Tâlib'in Ebû Bekir'den faziletli olduğunu, Ali'nin Ebû Bekir'den önce müslüman olduğunu söyledikleri üzerinde görüş birliği etmiştir. Ali b. Ebî Tâlib'in Ebû Bekir'den faziletli olduğunu söyleyen kimse Kitap ve Sünnet'i reddetmiştir."

²²³ Aslında "Câbir b. Abdullah" diye geçmektedir. "Abdullah"ın üzeri kapatılmış ve hâmişte "Doğrusu Câbir b. Yezîd el-Cu'fî'dir" yazılmıştır.

ya çalışırım. Allah'ın düşmanlarının onun Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile Hirâ'nın zirvesindeki durumundan haberi yok!"²²⁴

۲۲۷- وقال جابر: جاء نفر من الناس إلى علي بن الحسين، فأتوا عليه. فقال: ما أكذبكم وأجراكم على الله عز و جل! نحن من صالحى قومن، ونحسبنا أن نكون من صالحى قومن.

227- Câbir şöyle demiştir: Bir grup insan Ali b. el-Huseyn'in yanına geldiler ve ona övgüde bulundular. Bunun üzerine o şöyle dedi: "Ne kadar yalancısınız ve Allah (Azze ve Celle)'ye karşı ne kadar cüretkârsınız! Biz kavmimizin sâlihlerindeniz. Kavmimizin sâlihlerinden olmak bize yeter."²²⁵

۲۲۸- وقال سليمان بن قزم الضبي: كنت عند عبدالله بن الحسين بن الحسن.

فقال له رجل: أصلحك الله، من أهل قبلتنا أحد ينبغي أن نشهد عليه بشرك؟

قال: نعم، الرافضة، أشهد أنهم لمشركون؛ وكيف لا يكونوا مشركين؛ ولو سألتهم:

أذنب النبي (صلی الله علیه وسلم) لقالوا: نعم؟ وقد غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر. ولو قلت لهم: أذنب علي؟ لقالوا: لا. ومن قال ذلك؛ فقد كفر.

228- Süleymân b. Karm ed-Dabbî şöyle demiştir: Abdullah b. el-Huseyn b. el-Hasen'in yanında idim. Bir adam ona "Allah seni ıslâh etsin, kblemizin ehlinden müşrik olduğuna şâhitlik etmemiz gereken biri var mıdır?" diye sordu.

Bunun üzerine Abdullah şöyle dedi: "Evet, râfızîler! Ben onların müşrik olduklarına kesin olarak şâhitlik ediyorum. Nasıl müşrik olmasınlar ki? Onlara 'Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) günah işledi mi?' diye sorsan Allah onun önceki ve sonraki günahlarını bağışladığı hâlde 'İşledi' derler. 'Âli günah işledi mi?' diye sorduğunda ise 'İşlemedi' derler. Bunu söyleyen kimse kâfir olur."

²²⁴ el-Hilye, 3/175; Târîhu Dimeşk, 54/286. "Hirâ'nın zirvesi" lafzı bu eseri tahriç edenlerin kitaplarında bulunmamaktadır.

²²⁵ et-Tabakâtu'l Kubrâ, İbn Sa'd, 5/214; Tehzîbu'l Kemâl, 20/394

۲۲۹- حدثنا أبو القاسم عبدالله بن محمد بن إسحاق المروزي، قال: نا عبّاس الدُّوري، قال: نا جعفر بن عون، عن فضيل بن مرزوق، قال: سمعتُ عبدالله بن حسن بن حسن يقول لرجلٍ من الرّافضة: والله إنَّ قتلك لقرينةٌ لولا حقُّ الجوار.

229- Bize Ebu'l Kâsım Abdullah b. Muhammed b. İshâk el-Mervezî tahdis etti. dedi ki: Bize Abbâd ed-Dûrî tahdis etti, dedi ki: Bize Ca'fer b. Avn. Fudayl b. Merzûk'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Abdullah b. Hasen b. Hasen'i râfızilerden bir adama "Komşuluk hakkı olmasa vallahi seni öldürmek Allah'a yakınlaşma vesilesidir" derken işittim.²²⁶

۲۳۰- وقال جابر بن رفاع: سألتُ جعفر بن محمد رضي الله عنه عن أبي بكرٍ وعمر رضي الله عنهما ؟

فقال: لا أنالني الله شفاعَةَ محمدٍ إن لم أتقرب إلى الله بحُبِّهما ، والصَّلَاة عليهما.

230- Câbir b. Rifâa şöyle demiştir:

Ca'fer b. Muhammed (*radiyallahu an-hu*)'a Ebû Bekir ve Ömer (*radiyallahu an-huma*)'yı sordum. Dedi ki: "Onları sevmeyi ve onlara salât/dua etmeyi Allah'a yakınlaşma vesilesi edinmiyorsam Allah beni Muhammed'in şefaatine eriştirmesin."²²⁷

²²⁶ Târihu İbn Maîn (ed-Dûrî rivâyeti), 1162; el-Lâlekâî, 2804, 2803. Oradaki lafız şöyledir: "Onlardan bir adama 'Vallahi seni öldürmek Allah'a yakınlaşma vesilesidir' dedi. Adam da 'Allah sana rahmet etsin, bunu şaka olarak söylediğini biliyorum' dedi. Bunun üzerine o 'Hayır, vallahi bu şaka değil ciddîdir, seni ancak komşularımdan dolayı terk etmiyorum' diye karşılık verdi ve şunu ekledi: 'Allah size karşı bize imkân verse ellerinizi ve ayaklarınızı keseriz!'"

"Eş-Şeria"da (1861) Fudayl b. Merzûk'un şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Hasen b. Hasen'i râfızilerden bir adama şöyle derken işittim: "Vallahi Allah size karşı bize imkan verirse ellerinizi ve ayaklarınızı keseriz ve tevbenizi de kabul etmeyiz!"

²²⁷ Fedâilu's Sahâbe, Ahmed, 176; es-Sünne, Abdullah b. Ahmed, 1281; el-Lâlekâî, 2466

۲۳۱- وقال الحسن بن صالح: سألت جعفر بن محمد: عن أبي بكر وعمر؟ فقال:

أبرأ من كل من ذكرهما إلا بخير. قلت: لعلك تقول ذاك تقيّة؟

فقال: أنا إذا من المشركين، ولا نالني شفاعَةُ محمدٍ (ﷺ) إن لم أتقرب إلى الله

عزَّ وجلَّ بحُبِّهما؛ ولكن قوماً يتأكلون بنا النَّاسَ.

231- Hasen b. Sâlih şöyle demiştir: Ca'fer b. Muhammed'e Ebû Bekir ve Ömer'i sordum. "Onları hayır dışında bir şeyle anan herkesten uzağım" dedi. "Bunu takiiye olarak söylüyor olmayasın?" dedim. Dedi ki: "O zaman müşriklerden olayım! Onları sevmeyi Allah'a yakınlaşma vesilesi edinmiyorsam Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şefaati bana erişmesin. Ne var ki bir topluluk bizimle insanları aldatıyor."²²⁸

۲۳۲- وقال أبو خالدٍ الأحمر: سألتُ عبدَ الله بنَ حسن بنِ حسن رضي الله عنهما

عن أبي بكرٍ وعمر رضي الله عنهما؟ فقال: صلى الله عليهما، ولا صلى على من لا يُصلي عليهما، ونحنُ غداً بُراءُ من جعلنا طُعْمَةً.

232- Ebû Hâlid el-Ahmer şöyle demiştir: Abdullah b. Hasen b. Hasen (radıyallahu anhuma)'ya Ebû Bekir ve Ömer (radıyallahu anhuma)'yı sordum.

Dedi ki: "Allah onlara salât etsin, onlara salât etmeyenlere salât etmesin. Biz yarın bizi yem edinenlerden berî olacağız."²²⁹

۲۳۳- وقال محمد بن علي بن الحسين: من فضّلنا على أبي بكرٍ وعمر فقد برئ

من سنّة جدّنا (ﷺ) ونحن خصماؤه غداً عندَ الله عزَّ وجلَّ

233- Muhammed b. Ali b. el-Huseyn şöyle demiştir: "Kim bizi Ebû Bekir'den ve Ömer'den faziletli görürse dedemiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in

²²⁸ es-Sünne, Abdullah, 1280 (tahrîcimle)

²²⁹ Fedâilu's Sahâbe, ed-Dârakutnî, 59; en-Nehyu an Sebbi'l Ashâb, ed-Dıyâ el-Makdisî, 25

sünnetinden berî olur. Biz de yarın Allah (*Azze ve Celle*)'nin katında onun davacısı oluruz.”²³⁰

۲۳۴- وقال علي بن أبي طالب رضي الله عنه: قال لي النبي (صلی الله علیه وسلم):

«يأتي قومٌ له منبرٌ يقال لهم: الرافضة، أين لقيتهم فاقتلهم؛ فإنهم مشركون»

قلت: يا رسول الله، وما العلامةُ فيهم؟

قال: «يقرظونك بما ليس فيك، ويطعنون على السلف»

234- Alî b. Ebî Tâlib (*radıyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bana dedi ki: “İleride kötü bir lakaba sâhip, kendilerine Râfıza denilen bir topluluk gelecektir. Onları gördüğünüz yerde öldürün. Zira onlar müşriklerdir.”

“Ey Allah'ın Resûlü, onlardaki alâmet nedir?” diye sordum. “Seni sende olmayan özelliklerle överler ve selefe ta'n ederler” buyurdu.²³¹

²³⁰ Dıyâ el-Makdisî'nin “en-Nehyu an Sebbi'l Ashâb”ına (Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî b. el-Huseyn'in sözünün zikri) bakınız.

Lâlekâî'nin (2812) rivâyet ettiğine göre Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî'ye “Ebû Bekir ve Ömer hakkında ne diyorsun?” diye sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: “Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onların fazîletini bildirmişti. Kureys'ten bir adamın bana haber verdiğine göre halîfelerden biri râfızîlerden iki adamı sorguya çekip onlara ‘Vallahi sizi Ebû Bekir ve Ömer'i küçük görmeye sevk eden şeyi bana söylemezseniz sizi öldürürüm’ demiş. Onlar da bunu söylemeye yanaşmamışlar. Bunun üzerine halîfe birini öne alıp boynunu vurmuş. Sonra diğerine dönüp ‘Vallahi bana bunun sebebinin söylemezsen sana arkadaşına yaptığımı yaparım’ demiş. Adam ‘Peki söylediğim takdirde bana emân verecek misin?’ diye sormuş. Halîfe ‘Evet’ diye cevap verince şöyle demiş: ‘Biz aslında Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’i hedef almak istedik. Fakat insanlar bu konuda bize uymazlar dedik. Bundan dolayı bu iki adamı hedef aldık. İnsanlar da bu hususta bize uydular.”

Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî dedi ki: “Ben Râfıza'yı ve Cehmiyye'yi ancak zındıklar olarak görüyorum.”

۲۳۵- وقال علي رضي الله عنه: تفترق هذه الأمة على نيف وسبعين فرقة، شرها:

فرقة تنتحل حُبنا، وتُخالف أمرنا.

235- Yine Ali (radiyallahu anhu) şöyle demiştir:

"Bu ümmet yetmiş küsur fırkaya ayrılacaktır. En şerlisi bizi sevmeyi din edinen ama işimize muhâlefet eden bir fırkadır."²³²

²³¹ İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (1013, 1014), et-Taberânî "el-Evsat"ta (6605), el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (2008) İbnu'l Cevzî "el-İlelu'l Mütênâhiye"de (259) rivâyet etmiştir. Hadisin birçok tarîki olmasına rağmen isnadlarının her birinde zayıflık bulunmaktadır. Hadisi zayıflayanlar arasında İbnu'l Cevzî, el-Bûsîrî, el-Heysemî ve başkaları bulunmaktadır.

Beyhakî "Delâilu'n Nübüvve"de (6/548) "Aynı manada başka vecihlerden hadisler rivâyet edilmiştir fakat hepsi zayıftır" demiştir. Bu hadis "eş-Şerîa"da (1008, 2011) ve "el-Lâlekâî"de (2806, 2807) Alî (radiyallahu anhu)'tan mevkûf olarak rivâyet edilmiştir.

İbn Teymiyye "es-Sârimu'l Meslûl"de (3/1098) "Alî (radiyallahu anhu)'tan mevkuf olarak rivâyet edilen bu hadis mana yönünden merfû olanı desteklemektedir" demiştir.

Âcurrî (rahimehullah) da "eş-Şerîa"da (5/2519) şöyle demiştir: "Bir kimse "Alî (radiyallahu anhu)'tan onun 'Onları öldürün, zira onlar müşriklerdir' dediği rivâyet edilmiştir, peki Alî (radiyallahu anhu) veya ondan sonra gelen herhangi biri onları öldürmüş müdür?" diyecek olursa şöyle cevap verilir: Evet! Alî (radiyallahu anhu) onları ateşle yakmıştır. Onlar için yerde hendekler kazdırmıştır. Bir topluluğu sürmüştür. Bir topluluğu sakındırmıştır. Uyarmış ve korkutmuştur. O (radiyallahu anhu) bu hususta asla taviz vermemiştir. Ebû Bekir ve Ömer (radiyallahu anhu)'dan teberrî edenlerden berî olmuştur."Başlangıçta neden "Râfıza" olarak isimlendirildikleri konusunda "Minhâcu's Sünne"ye (1/34) bakınız.

²³² Harb el-Kirmânî tahkîkini yapmış olduğum "el-Mesâil" kitabında "es-Sünne"de (470), el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (2011), Ebû Nuaym "el-Hilye"de (5/8), el-Hatîb "Târîhu Bağdâd"da (13/104) rivâyet etmiştir.

Bunu ayrıca İbn Ebî Âsım da "es-Sünne"de (1029) "Onların en sapıklarından ve en pislerinden biri teşeyyu' edenlerdir ya da Şîa'dır" lafzıyla rivâyet etmiş-

۲۳۶- وقال علي رضي الله عنه: يهلك في رجلان: محب مفريط، ومبغض مفطر.

236- Alî (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Benden dolayı iki adam helâk olacaktır: Beni aşırı seven adam ve bana buğzedip iftirâ atan adam..."²³³

۲۳۷- قال: حدثنا أبو بكر عبد الله بن محمد بن زياد النيسابوري، قال: نا عبد الملك بن عبد الحميد الميموني، قال: قال لي أحمد بن حنبل رحمه الله عليه:

يا أبا الحسن، إذا رأيت رجلاً يذكر رجلاً من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم بسوء فاتهمه على الإسلام.

237- (İbn Batta) dedi ki: Bize Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ziyâd en-Neysâbûrî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdumelik b. Abdulhamîd el-Meymûnî tahdis etti, dedi ki: Ahmed b. Hanbel (rahmetullahi aleyh) bana dedi ki:

"Ey Ebu'l Hasen! Bir adamın Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından birini kötü şekilde andığını gördüğün zaman onun müslümanlığından şüphe et!"²³⁴

tir. İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (222) "Fırka olarak en sapıkları ve en şerlileri biz Ehl-i Beyt'e davet eden fırkadır; bunun alâmeti onların Ebû Bekir ve Ömer (radıyallahu anhum)'ya sövmeleridir" lafzıyla rivâyet etmiştir.

Bu son eserin benzerini yine İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2280) İbn Abbâs (radıyallahu anhum)'dan rivâyet etmiştir.

²³³ Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (1240/tahkîkimle) rivâyet etmiştir. Sahih bir eserdir.

²³⁴ el-Lâlekâî, 2359; el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce (2/397) Lafzı şöyledir: "İmam Ahmed dedi ki: 'Muâviye'den onlara ne? Ben Allah'tan âfiyet dilerim.' Yine bana dedi ki: 'Ey Ebu'l Hasen...'". Sonra devamını zikretti.

"Tehzîbu'l Kemâl"de (19/96) rivâyet edildiğine göre Ebû Zur'a şöyle demiştir: "Bir adamın Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından birine ta'n ettiğini gördüğünde onun zındık olduğunu bil. Çünkü bizim nezdimizde Resûl haktır, Kur'ân haktır. Bize bu Kur'ân'ı ve sünnetleri de Rasulullah (sallallahu aleyhi

dedi
lulul

med,

ail,

bin

- ya

in,

ru

ida

-

ve

t

e

l

۲۳۸- وقال علي بن أبي طالب: قال لي النبي صلى الله عليه وسلم:

«يُخْرِجُ قَبْلَ قِيَامِ السَّاعَةِ قَوْمٌ يُقَالُ لَهُمُ: الرَّاغِبَةُ، بَرَاءٌ مِنَ الْإِسْلَامِ»

238- Ali b. Ebi Tâlib şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bana dedi ki: "Kiyâmetin kopmasından önce kendilerine Râfıza denilen bir topluluk ortaya çıkar ki İslâm'dan berîdirler."²³⁵

۲۳۹- قال: حدثنا القاضي بن مطرف، قال: حدثنا محمد بن أحمد بن محمد،

قال: نا محمد بن أحمد بن خالد، قال: حدثني أبو عبدالله المؤدّب - المعروف بابن شخائل،

قال: حدثني يزيد بن محمد الثقفي، قال: نا حنّان بن سدير، عن سدير، عن محمد بن

علي، عن آبائه، قال: قال علي رضي الله عنه لنوف البكالي - وهو معه في السطح - يا

نوف، تدري من شيعتي ؟ قال: لا والله. قال: شيعتي: الذُّبُلُ الشَّفَاةُ، الحُمُصُ البَطُونُ،

تعرفُ الرّهْبانيّة والرّهْبانيّة في وجوههم، رُهْبَانٌ بالليل، أسدٌ بالنهار، إذا جتّهم الليلُ انتزروا

على أوساطهم، وارتدوا على أطرافهم، يُخَوِّزُونَ كما تُخَوِّزُ الثَّيْرَانُ في فكاكِ رقايمهم.

شيعتي: الذين إذا شهّدوا لم يُعرفوا، وإذا خطبوا لم يُرْجَوْا، وإذا مرّضوا لم يُعْادُوا، وإذا

غابوا لم يُفْتَقَدُوا.

ve sellem)'in ashâbından başkası aktarmamıştır. Onların istediği şey ancak Kitab'ı ve Sünnet'i geçersiz kılmak için şâhitlerimizi cerh etmektir. Asıl cerh edilmeleri gerekenler onlardır. Onlar zındıklardır."

²³⁵ Abdullah "es-Sünne"de (1246) rivâyet etmiştir. Ukaylî, Zehebî, Bûsîrî ve başkaları hadisın zayıf olduğunu söylemiştir.

İbn Tâhir el-Makdisî (v. 507) rahimehullah "el-Hucce alâ Târiki'l Mehacce"de (2/707) şöyle demiştir: "Bu manada vârid olan şu hadislerin ve bunların yanında zikretmediklerimizin isnadları hakkında bazı şeyler söylenmiş olsa da Kur'ân bunların manasına delâlet etmektedir. Allah Teâlâ 'Muhammed Allah'ın resûlüdür, Onunla beraber olanlar...' buyurmuş, sonra 'onlarla kâfirleri öfkelen-dirmek için' (Fetih, 29) demiştir. Kimi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından biri öfkelen-diriyorsa kâfirdir."

شيعتي: الذين في أموالهم يتواسون، وفي الله يتبادلون: درهم ودرهم، و فلس و فلس، وثوب، وثوب، وإلا فلا.

شيعتي: من لم يهرز هريز الكلب، ولم يطمع طمع الغراب، لا يسأل الناس وإن مات جوعاً، إن رأى مؤمناً أكرمه، وإن رأى فاسقاً حجره. هؤلاء والله يأنف شيعتي؛ شُرورهم مأمونة، وقلوبهم مخزونة، وحوائحهم خفيفة، وأنفسهم غفيفة، إن اختلفت بهم البلدان لم تختلف قلوبهم.

أما الليل: فصافون أقدامهم، يفتريشون جباههم، تجري دموعهم على خدودهم، يجأرون في فكاك رقابهم

وأما النهار: فحلماء، عُلَمَاء، نُجَبَاء، كِرَام، أبرار، أتقياء.

يأنف، شيعتي: الذين اتَّخذوا الأرضَ بساطاً، والماءَ طيباً، والقرآنَ شعاعاً، والدُّعاءَ دثاراً، قرضوا الدنيا قَرْضاً قَرْضاً، على منهاج عيسى ابن مريم عليه السَّلام.

239- (İbn Batta) dedi ki: Bize el-Kâdî b. Mutarrîf tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed b. Muhammed tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed b. Hâlid tahdis etti, dedi ki: Bana İbn Şehâyîl olarak bilinen Ebû Abdullah el-Mueddib tahdis etti, dedi ki: Bana Yezîd b. Muhammed es-Sekafî tahdis etti, dedi ki: Bize Hanân²³⁶ b. Sedîr tahdis etti. Onun Sedîr'den, onun Muhammed b. Alî'den, onun da atalarından rivâyet ettiğine göre Alî (*radiyallahu anh*) Nevf el-Bikâlî'ye meydanda kendisi ile birlik-teyken "Ey Nevf, benim şîam/taraftarlarım kimlerdir, biliyor musun?" diye sormuş, Nevf "Bilmiyorum vallahi" diye cevap verince de şöyle demiştir:

²³⁶ Matbû nüshada "Hassân" diye geçmektedir ki bu bir tashiftir. Yukarıda yazdığım asılda geçendir. Hanân, Hanân b. Sedîr b. Hakîm b. Suheyb el-Kindî es-Sayrafi'dir. Babasından ve başkalarından rivâyette bulunmuştur. Terceme-si "el-Cerhu ve't Ta'dîl"de (3/299) bulunmaktadır. İbn Hibbân onu "es-Sikât"ta (8/219) (güvenilir râviler arasında) zikretmiştir. Dârakutnî de "el-İlâl"de (808) onun hakkında "Şîa'nın şeyhlerindendir" demiştir.

“Benim şîam dudakları kuru, karınları aç kimselerdir. Ruhbânlığı ve rabbânîliği yüzlerinden bilirsin. Gece ruhbân, gündüz aslandır onlar. Gece kendilerini sarınca bellerine izarlarını bağlarlar. Yanları üzerinde döner dururlar. Boyunlarındaki bağın çözülmesi için (cehennemden azad olmak için) boğaların böğürdüğü gibi böğürürler.

Benim şîam o kimselerdir ki bir yerde bulunduklarında tanınmazlar, kıza tâlip olduklarında evlendirilmezler, hastalandıklarında ziyâret edilmezler, bulunmadıklarında aranmazlar.

Benim şîam o kimselerdir ki malları hususunda örnek alınır. Allah için harcar dururlar. Dirhemse dirhem, dirheminde onda biriye dirheminde onda biri, elbiseyse elbise... Yoksa vermezler.

Benim şîam o kimselerdir ki köpeklerin hırladığı gibi hırlamazlar, kargaların tamah ettiği gibi tamah etmezler, açlıktan ölecek olsalar bile insanlardan bir şey istemezler. Bir mümin gördükleri zaman ona ikrâmda bulunurlar. Bir fâsık gördükleri zaman onu terk ederler. İşte bu kimseler benim şîamdır ey Nevf!

Şerlerinden herkes güvendedir. Kalpleri hüznün içindedir. İstekleri azdır. Nefisleri fazla bir şey istemez. Farklı beldelede bulunsalar bile kalpleri farklı değildir.

Geceleri ayaklarını saf yaparlar. Alınlarını yere koyarlar. Gözyaşları yanaklarından akar. Boyunlarındaki bağın çözülmesi için yalvarıp yakarlar. Gündüzleri hilim sahibi, âlim, değerli, saygın, iyi ve takvâlı kimselerdir.

Ey Nevf! Benim şîam o kimselerdir ki yeryüzünü halı, suyu ıtır, Kur'ân'ı şîâr, duâyı örtü yapmışlardır. İsâ b. Meryem (aleyhisselam)'ın yolunu takip ederek dünyayı terk edip gitmişlerdir.”²³⁷

²³⁷ İbn Mahled el-Bezzâr “Cüz”ünde (269) rivâyet etmiştir. Ayrıca Ebû Nu-aym “el-Hilye”de (1/79, 6/53), İbn Asâkir de “Târîh”inde (62/306) rivâyet etmiştir.

“Târîhu Bağdad”da da (7/162) şunlar geçmektedir: “Meryem oğlu Mesîh'in yolunu takip ederek (dünyayı terk edip gitmişlerdir). Ey Nevf! Allah kulu

شَعْبُ
لَدِي
شَعْبُ
لَدِي
لَدِي

بِه

ل
(

س
ل
ل
ل
ل

Mesîh'e şunu vahyetmiştir: İsrâîloğullarına de ki: Evlerimden birine ancak temiz kalplerle, ürperen gözlerle ve pâk ellerle girin."

2. Sünnetin Asılları ve Selefin İtikâdı

قال الشيخ :

قد أتينا يا أخي -رحمك الله، ونفعنا وإياك بالعلم، واستعملنا به، وفقنا للسنة، وأمانتنا عليها - بحمل من أقاويل العلماء، وأخبار المصطفى (صلی الله علیه وسلم) في التحذير والتخويف، والإعذار والإنذار من الوقوع في البدعة، وما أمروا به من التمسك بالسنة، والتحقق لها، والإقبال عليها، ومجانبة من خالفها، ومباينة من خرج عنها بما أتجه لنا ربه، وسهل علينا ذكره مما في بعضه كفاية وغنى لمن أحب الله عز وجل خيره، وكان بقلبه أدنى حياة.

ونحن الآن ذاكرون شرح السنة، وصفها، وما هي في نفسها، وما الذي إذا تمسك به العبد ودان الله به؛ سمي بها، واستحق الدخول في جملة أهلها.

وما إن خالفه أو شيئاً منه؛ دخل في جملة ما عيناه، وذكرناه، وحذرنا منه من أهل البدع والزيف مما أجمع على شرحنا له أهل الإسلام، وسائر الأمة مذ بعث الله نبيه (صلی الله علیه وسلم) إلى وقتنا هذا . فأول ما نبدأ بذكره من ذلك:

Şeyh (İbn Batta) dedi ki: Allah sana rahmet etsin ey kardeşim, bizi de seni de ilimle faydalandırın, bize ilmimizle amel ettirsin, bizi Sünnet'e muvaffak eylesin ve canımızı Sünnet üzere alsın; âlimlerin bazı sözlerini ve Mustafâ (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bazı haberlerini zikretmiş bulunuyoruz ki bu sözlerde ve haberlerde bidatlere düşmekten sakındırmalar, korkutmalar ve uyarılar bulunmakta, ileri sürülecek bahaneler ortadan kaldırılmakta, insanlara emredilen Sünnet'e yapışma, Sünnet üzere sebât etme, Sünnet'e yönelme, ona muhâlefet edenlerden uzaklaşma ve onun dışına çıkanlardan ayrılma söz konusu edilmektedir. Bunları zorlanmadan yazdık ve kolayca zikrettik. Bunların bir kısmı Allah (Azze ve Celle)'nin hayrını dilediği ve kalbinde biraz hayat bulunan kimseye yeterli gelecektir.

Şimdi biz Sünnet'i açacak, özelliklerinden bahsedecek ve ne olduğunu söz konusu edeceğiz. Kulun kendisine yapıştığı ve Allah'a karşı kendisini din edindiği takdirde sünni olarak isimleneceği ve sünnet ehlinin içine gireceği şeyin ne olduğunu açıklayacağız. Kişinin kendisine ya da bir kısmına muhâlefet ettiği takdirde verdiğimiz ve zikredip kendilerinden sakındırdığımız bidat ve zeyğ ehli zümresine dâhil olacağı şeyin ne olduğunu beyân edeceğiz. Yapacağımız bu açıklamalar hususunda Allah'ın Nebisi (sallallahu aleyhi ve sellem)'i gönderdiği günden bu yana bütün müslümanlar ve ümmetin tamamı görüş birliği etmiştir.

٢٤٠ - ذَكَرَ مَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى عِبَادِهِ، وَبَعَثَ بِهِ رَسُولُهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنْزَلَ فِيهِ كِتَابَهُ؛ وَهُوَ الْإِيمَانُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. وَمَعْنَاهُ: التَّصَدِيقُ بِمَا قَالَهُ، وَأَمْرٌ بِهِ، وَافْتِرَاضُهُ، وَهُوَ عَنْهُ، مِنْ كُلِّ مَا جَاءَتْ بِهِ الرُّسُلُ مِنْ عِنْدِهِ، وَنَزَلَتْ فِيهِ الْكُتُبُ. وَبِذَلِكَ أَرْسَلَ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوْحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ [الأنبياء: ٢٥]

240- İlk olarak Allah (Azze ve Celle)'nin kullarına farz kıldığı, Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'i kendisiyle gönderdiği ve kitabını kendisiyle indirdiği şeyi zikredeceğiz ki bu Allah (Azze ve Celle)'ye imandır.²³⁸ Allah'a imanın manası; O'nun resûllerin kendisinin katından getirdiği ve kitaplarda nâzil olan şeyler içerisindeki; söylediği, emrettiği, farz kıldığı ve yasakladığı her bir

²³⁸ İbn Receb "Câmi'u'l Ulûm"da (1/114) şöyle demiştir: "Bu meseleler; yani islâm, iman, küfür ve nifâk meseleleri gerçekten büyük meselelerdir. Zira Allah saadeti (ebedî mutluluğu) ve şekâveti (bedbahtlığı), cenneti ve cehennemi hak etmeyi bu isimlere bağlamıştır. Bu isimlerinin müsemmalarının ne olduğu hususundaki ihtilaf bu ümmet içerisinde meydana gelen ilk ihtilaftır. Bu hususta Havâric Sahâbe'ye muhâlefet etmiş, günahkâr muvahhidleri tamamen İslâm'ın dışına çıkarmış, onları küfür dâiresinin içine sokmuş, onlara kâfirlere yapılan muâmeleyi yapmış, bundan dolayı müslümanların kanlarını ve mallarını helâl saymışlardır. Onlardan sonra 'menzile' ihtilâfı ve insanların 'iki menzile arasındaki bir menzile' görüşü ortaya çıkmıştır. Sonra Mürcie'nin aykırılığı ve 'Fâsık imanı kâmil bir mümindir' şeklindeki görüşleri ortaya çıkmıştır. Âlimler önceden beri bu meselede birçok kitap kaleme almışlardır."

şeyi tasdik etmektir. O resûlleri bununla göndermiştir. Nitekim O (Azze ve Celle) şöyle buyurmuştur:

"Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona 'Benden başka ilâh yoktur. Şu hâlde yalnız Bana ibâdet edin' diye vahyetmiş olmayalım." (Enbiyâ, 25)

٢٤١ - والتَّصْدِيقُ بِذَلِكَ: قَوْلٌ بِاللِّسَانِ، وَتَصْدِيقٌ بِالْجَنَانِ، وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ.

241- Bunu tasdik; dille söyleyerek, kalple doğrulayarak ve uzuvlarla amel ederek olur.²³⁹

²³⁹ Bu, Mürcie'nin ve imanın sıhhati için sâlih ameli şart koşmayarak onlara muvâfakat edenlerin görüşüne muhâliftir. Selef-i Sâlihîn'in ve günümüze kadar onları takip edenlerin oluşturduğu Ehli Sünnet imanının üç rûknünün olduğuna ve bu üç rûkun bir araya gelmediği sürece kulun imanının kabul edilmeyeceği üzerinde icma etmiştir.

İmam Şâfî (rahimehullah) şöyle demiştir: "Sahâbe'nin ve onlara tâbi olanlardan gördüğümüz kimselerin tamamı 'İman söz, amel ve niyettir; bu üçünden biri ancak diğerleriyle fayda verir' diyorlardı." (Lâlekâî, 1593; İman, İbn Teymiyye, s. 197)

İbn Batta (rahimehullah) "el-İbâne"de (2/193) şöyle demiştir: "İmanın, farzının, onun kalp ile tasdik, dil ile ikrâr, azalarla ve hareketlerle amel olduğunun ve kulun ancak bu üçüyle mümin olacağının beyânı bâbı..." Sonra söz şuraya getirmiştir: "Bunlardan biri ancak diğerleriyle fayda verir. Kul ancak diğerleriyle birlikte mümin olabilir... 'İman amel olmaksızın sözden ibârettir' diyen kimse hak dînin ehlinden değildir, mümin ve mühtedî değildir. Hak din ile amel etmemekte ve hak dîni kabul etmemektedir. Çünkü Allah (Azze ve Celle) bize dînin kemâlinin farizaların kemâliyle olacağını bildirmiştir..." [Ayrıca "eş-Şerîa"ya (2/611/İmanın kalp ile tasdik, dil ile ikrâr ve azalarla amel olduğu, kişinin ancak bu üç hasletin bir araya geldiği takdirde mümin olacağı görüşü bâbı) bakın.]

Derim ki: Bu sözler ve benzerleri, kendilerini Ehli Sünnet'e nispet eden gerek günümüzün Mürcie'sinin gerekse diğerlerinin 'Amel imanının kemâlinin şartıdır' iddiaları hususundaki hatalarını ortaya koymaktadır. Bundan daha dehşetengiz olanı ise ameli imanın sıhhatinin şartı sayanların görüşünün

٢٤٢- يزيدُهُ: كثرة العمل، والقول بالإحسان، ويُقَصِّصُهُ العَصِيَانُ. وله أَوَّلٌ وبداية، ثم ارتقاء وزيادة بلا نهاية.

قال الله عزَّ وجلَّ: ﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ [ال عمران: ١٧٣]

وقال عزَّ وجلَّ: ﴿وَيَزِدَادُ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا﴾ [ال مدثر: ٣١]

وقال تبارك وتعالى: ﴿لَيَزِدَّادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ﴾ [ال فتح: ٤]

242- Amel ve güzel söz arttıkça iman artar. İsyân ise imanı eksiltir. İmanın bir evveli ve başlangıcı, sonra yükselişi ve nihâyeti söz konusu olmaksızın artışı vardır.²⁴⁰ Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurmuştur: "Onlar ki in-

Havâric'in görüşlerinden olduğunu iddia eden kimselerdir. Allahım, Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim. Bu büyük bir iftirâdır!

İmam İshâk b. Râhûye (rahimehullah) şöyle demiştir: "Mürcie öyle ileri gitmiştir ki bazı kimseler şöyle der olmuştur: 'Farz namazları, Ramazan orucunu, zekâtı, haccı ve farizaların tamamını terk eden kimseyi bunları inkâr etmediği sürece tekfir etmeyiz, durumu Allah'a havâle edilir, çünkü o bunları ikrâr etmektedir.' Şüphesiz bunlar(ın Mürcie olduğu) hususunda şüphe yoktur." (es-Sünne, Harb el-Kirmânî, 189; Fethu'l Bârî, İbn Receb, 1/23)

İbn Teymiyye (rahimehullah) "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (7/261) şöyle demiştir: "Vâcip olan imanın vâciplerden herhangi birini yapmadan hâsıl olacağını... söyleyen kimse apaçık bir hata içindedir. Bu selef ve imamların, müntesipleri hakkında ağır sözler sarf ettiği ircâ bidatidir. Selef ve imamlar ircâ hakkında sert sözler söylemişlerdir ki bunlar bilinmektedir. Namaz (farizaların) en büyüğü, en kapsayıcısı, ilki ve en değerlisidir."

İleride 250. maddede namazı tembelliğinden dolayı terk eden kimsenin tekfiri hususundaki icma nakledilecektir. Daha fazla açıklama için "er-Reddu ale'l Muhtedî'a"daki talikime (s. 197) bakınız.

²⁴⁰ Abdullah "es-Sünne"de (665) el-Velîd b. Müslim'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ebû Amr'ın (yani el-Evzâî'nin), Malik'in ve Saîd b. Abdulazîz'in 'İmanın nihâyeti yoktur, sürekli artıştır' dediklerini işittim ve kâmil imana

٢٤٤ - ثُمَّ الاستثناء في الإيمان؛ وهو أن يقول الرَّجُلُ: أنا مؤمنٌ إن شاء الله.

244- İmanda istisnâ meselesine gelince bu, kişinin "Ben inşâallah müminim" demesidir.

٢٤٥ - كذا كان يقول عبدُ الله بن مسعودٍ .وبه أخذت العلماءُ من بعده، مثلُ: علقمة، والأسود، وأبي وائل، ومسروق، ومنصور، ومغيرة، وإبراهيم النخعي، والأعمش، وحادِ بن زيد، ويزيد بن زريع، وبشر بن الفضل، ومعاذ بن معاذ، وسفيان بن حبيب، وسفيان الثوري، وابن المبارك، والفضيل بن عياض في جماعةٍ سواهم يطولُ الكتابُ بذكرهم.

وهذا استثناءٌ على يقين؛ قال الله عزَّ وجلَّ: ﴿لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ

اللَّهُ آمِينَ﴾ [الفتح: ٢٧]

245- Abdullah b. Mes'ûd böyle söylerdi.²⁴³ Ondan sonra gelen Alkame, el-Esved, Ebû Vâil, Mesrûk, Mansûr, Muğîre, İbrâhîm en-Nehaî, el-

İbn Batta (*rahimehullah*) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/243) şöyle demiştir: "İmanın artması, iman hususunda daha fazîletli olanla az fazîletli olanı gösteren şeyler bâbı... Kitap bununla nâzil olmuş, Sünnet bunu ortaya koymuş, ümmetin akıllı âlimleri bunun üzerinde icmâ etmiştir. Buna ancak kalbi hastalanmış ve görüşü kaymış habîs bir mürcîî karşı çıkar."

²⁴³ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1188, 1189, 1191) şu lafızla rivâyet etmiştir: Hasen'den rivâyet edildiğine göre bir adam İbn Mes'ûd (*radiyallahu anh*)'ın yanında "Ben müminim" dedi. Bunun üzerine İbn Mes'ûd'a "Bu kendisinin mümin olduğunu söylüyor!" denildi. İbn Mes'ûd da "Ona sorun bakalım, cennetlik miymiş yoksa cehennemlik miymiş?" dedi. Ona bunu sordular. "Allah en doğrusunu bilir" diye cevap verdi. Bunun üzerine Abdullah ona "İkinci-yi (Allah'a) havâle ettiğin gibi birinci-yi de etseydin ya!" dedi. İmanda istisnâ yapmak İbn Mes'ûd'dan sahîh olarak rivâyet edilmiştir. Bunu Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki (634) ve İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki (252) taliklerimde zikrettim.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (2/282) rivâyet edildiğine göre Muhammed b. el-Hasen şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'e imanda istisnâyı sordum. Dedi ki: "Evet, İbn Mes'ûd (*radiyallahu anh*) ve başkaları bunu yapmıştır. Bu aynı zamanda

A'meş,
Muâz,
gibi âl
uzayac

Haran

kanın

es-Se
endiş

İbn
bında
kend
ve se
o hâl
ni ifâ
yece
Alla
dügü
söyle

244

sözle
susu

Bi
lerd
min
keri
bak

245

lun

sanlar kendilerine 'İnsanlar sizin için toplandı, onlardan korkun' dediklerinde bu onların imanlarını arttırdı ve 'Bize Allah yeter, o ne güzel vekildir!' dediler." (Âli İmrân, 173)

Yine O (Azze ve Celle) şöyle buyurmuştur: "İman edenlerin imanları artsın diye..." (Müddessir, 31)

Yine O (Tebâreke ve Teâla) şöyle demiştir: "İman edenler imanlarına iman katsın diye..." (Fetih, 4)

۲۴۳- وقال معاذ بن جبل لرجل: اجلس بنا نؤمن ساعة. يعني: نذكر الله، فنردأ

إيماناً. وكلُّ شيءٍ يزيدُ فهو ينقصُ.

243- Muâz b. Cebel bir adama "Allah'ı zikredelim de imanımız art-sın" manasında "Bizimle otur da biraz iman edelim" demiştir.²⁴¹ Artan her şey azalır.²⁴²

sahip olduğunu, imanının Cibrîl (as)'ın imanı gibi olduğunu söyleyen kimsele-re karşı çıktıklarını gördüm."

Hallâl'ın "es-Sünne"de (973) rivâyet ettiğine göre el-Kevsec şöyle demiştir: "İshâk'a 'İmanın nihâyeti var mıdır ki kişinin kâmil imana sâhip olduğunu söyleyebilelim?' diye sordum. Dedi ki: 'Yoktur. Çünkü taatlerin tamamı imandandır. Bu yüzden nebîler ya da onların cennetlik olduğuna şehâdetle bulunduğu kimseler dışında hiç kimsenin imanının kâmil olduğunu şahitlik edemeyiz. Çünkü nebîler günah işlemiş olsalar da bu günahları yaratılmalarından önce bağışlanmıştır.'"

"Tabakâtul Hanâbile"de (210) rivâyet edildiğine göre bir adam İmam Ahmed'e imanın artması ve azalması hakkında sormuş, İmam Ahmed de şu cevâbı vermiştir: "Yedi göğün üzerine ulaşınca kadar artar, yedi yerin altına varınca kadar da azalır."

²⁴¹ el-İbânetu'l Kubrâ, 1142; el-Buhârî (1/9) talik olarak zikretmiştir; Abdul-lah, es-Sünne, 773; Ebû Ubeyd, el-İmân, 20; İbn Ebî Şeybe, el-İmân, 105; İsnâdî sahihtir.

²⁴² Bu, "İman artmaz ve azalmaz" diyen Mürcie'ye ve Eşâira'ya muhâlifdir.

A'meş, Hammâd b. Zeyd, Yezîd b. Zurey', Bişr b. el-Mufaddal, Muâz b. Muâz, Süfyân b. Habîb, Süfyân es-Sevrî, İbnu'l Mubârek, el-Fudayl b. İyâd gibi âlimler ve bunların beraberinde zikredildikleri takdirde kitabın çok uzayacağı diğer kimseler bu görüşü ondan almıştır.²⁴⁴

Bu istisnâ yakîn üzere istisnâdır. Allah (Azze ve Celle) "İnşâallah Mescid-i Haram'a korkmadan gireceksiniz." (Fetih, 27)²⁴⁵

٢٤٦ - وقال النبي (صلی اللہ علیہ وسلم): «إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَتَقَاكُمْ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ»

246- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ben Allah (Azze ve Celle)'den en çok korkmanız olmayı ümit ediyorum" buyurmuştur.²⁴⁶

es-Sevrî'nin de görüşüdür. Fakat istisnâ şüphe kaynaklı olmamalı, amelden endişe edildiğinden ve ihtiyâten olmalıdır."

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (7/416) şöyle demiştir: "Allah'ın kitabında mutlak mümin, kendisine cennet vadedilen ve imanı üzere öldüğünde kendisi için cehennem söz konusu olmayan kimsedir. Bu yüzden İbn Mes'ûd ve seleften başka kimseler kendisinin mümin olduğunu söyleyen kimselerin - o hâl üzere öldükleri takdirde- cennetlik olduklarını da söylemeleri gerektiğini ifâde etmişlerdir. Zira cennete mümin olarak ölenlerden başkasının girmeyeceği bilinen bir husustur. Dolayısıyla kişi 'Ben kesinlikle müminim, ben Allah katında müminim' dediğinde ona 'O zaman bulunduğun hâlde üzere öldüğün takdirde hiç azaba uğratılmadan cennete gireceğini kesin bir şekilde söyle, zira Allah müminlerin cennette olacağını bildirmişti' denir."

²⁴⁴ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/269/İmanda istisnâ bâbı) bunların sözlerini isnadlarıyla zikretmiştir. Ayrıca Hallâl'ın "es-Sünne"sine (İstisnâ Hususunda Mürcie'ye Reddiye Bâbı) ve "eş-Şerîa"ya (3/656) bakınız.

Bil ki selef kişinin birine "Sen mümin misin?" diye sormasını kerih görmüşlerdir. Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"ya (2/281/Kişinin bir başkasına "Sen mümin misin?" diye sorması, ona nasıl cevap verileceği, âlimlerin bu soruyu kerih görmeleri ve bu soruyu soran kimsenin bidatçi olarak vasıflandırılması) bakınız. Benzeri "eş-Şerîa"da da (2/667) geçmektedir.

²⁴⁵ İmam Ahmed (rahimehullah) "Onların gireceğini bildiği hâlde istisnâda bulunmuştur" demiştir. (Tabakâtü'l Hanâbile, 2/181)

٢٤٧- وقال -وقد اجتازَ البقيعَ- فقال: « وَأَنَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ » فهذا كَلْمُهُ اسْتِثْنَاءٌ عَلَى يَقِينٍ. ولكنَّ يَجِبُ عَلَى كُلِّ مَنْ يَسْتَنْهِي أَنْ يَعْلَمَ: كَيْفَ يَسْتَنْهِي؟ وَلَا يَجِبُ وَقَعُ الْاسْتِثْنَاءِ؟ لِأَنَّ يَطْنُ الْمُخَالَفِ أَنْ اسْتِثْنَاءُهُ مِنْ قَبْلِ الشَّكِّ.

247- Yine O Bakî'e çıktığı zaman "Şüphesiz biz de inşaallah size katılacağız" demiştir.²⁴⁷ Bunların tamamı yakîn üzere istisnâdır. Fakat istisnâda bulunan herkesin nasıl istisnâda bulunacağını ve hangi sebeple istisnânın vâki olduğunu bilmesi gerekir ki muhâlif onun istisnâsının şüpheden kaynaklandığını zannetmesin.²⁴⁸

²⁴⁶ Bunu bu lafızla "Müsned"inde Ebû Ya'lâ (4427) ve Müslim (2562) Âişe (radiyallahu anha)'dan rivâyet etmiştir. Ondan rivâyet edildiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Vallahi ben Allah'tan en çok korkanınız ve sakınacaklarınızı en iyi bileniniz olmayı ümit ederim."

²⁴⁷ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1184) Bureyde (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Müslim de (2215) rivâyet etmiştir. İmam Ahmed "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara katılacağını bildiği hâlde istisnâda bulunmuştur" demiştir. (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/181)

²⁴⁸ İbn Batta (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/270) şöyle demiştir: İstisnâ iki vecihle sahih olur:

1-) Kişinin kendisini temize çıkarmaması. Kişi imanın hakikatlerinin ve onu mükemmelleştiren hususların kendisinde bulunduğuna şâhitlik etmemiş olmak için istisnâda bulunur. Çünkü kendisinin mümin olduğuna kesin olarak şehadet eden kimse cennete gireceğine ve Allah'ın kendisinden razı olacağına şehâdetde bulunmuş olmaktadır. Kendisi hakkında kesin olarak bu şehâdette bulunan kimse bunun zıddına lâyıktır.

2-) İstisnâ ayrıca diğer bir vecihten sahih olur ki bu gelecek ve hâtime/son ile ilgilidir. Kişi şu manayı kastederek istisnâda bulunmaktadır: "Allah en sonunda bana müminlerin amellerini işletirse, Allah katında iman ehlinin bulunduğu dîvânda yazılıysam, üzerimde bulunduğum şey müminlerin amellerinden ise, bunları sürekli yapacaksam, kendileriyle Allah'ın huzuruna çıkana kadar bende olacaksa ben müminim. Ben iman üzere sabaha erişeceğimi ya da akşamı edeceğimi bilmem."

٢٤٨- فقد كان سفيان الثوري، وابن المبارك يقولان: النَّاسُ عندنا مُؤمنون في الموارث والأحكام، ولا ندري كيفهم عند الله عزَّوجلَّ، وعلى أيِّ دينٍ يموتون.

لأن الاستثناء واقع على ما يُستقبل؛ لأن قول العبد: أنا مؤمن إن شاء الله، معناه: إن قَبِلَ الله إيماني، وأماتني عليه، بمنزلة رجل صَلَّى صلاة، فقال: قد صَلَّيْتُ، وعلى الله القبول.

وكذلك الحجُّ، وكذلك إذا صامَ، أو عمل عملاً، فإنما يَقَعُ استثناءؤه فيه على الحائِثَةِ. وقبول الله إِيَّاه؛ لا أَنَّهُ شاكٌّ فيما قد قاله وعَمِلَه. وقد يُرى الرَّجُلُ يُصَلِّي، فيقال له: صَلَّيْتَ؟

248- Süfyan es-Sevrî ve İbnu'l Mubârek şöyle derlerdi: “İnsanlar bizim nezdimizde miraslarında ve kendilerine uygulanacak hükümlerde mümindirler. Onların Allah (*Azze ve Celle*) katındaki durumlarını ve hangi din üzere öldüklerini biz bilemeyiz.”²⁴⁹ Şöyle ki: İstisnâ gelecek hakkında vâki olmaktadır. Zira kulun “Ben inşâallah müminim” sözü “Allah imanımı ka-

İbnu'l Bennâ'nın “er-Reddu ale'l Mubtedi'a”sındaki (s. 208) talikime bakınız.

²⁴⁹ Bu eseri İbnu'l Hanbelî “er-Risâletu'l Vâdiha”da (2/814) es-Sevrî ve İbnu'l Mubârek rahimehumallah'tan nakletmiştir. İbn Batta da “el-İbânetu'l Kubrâ”da (1197) Süfyan (*rahimehullah*)'tan şu lafızla rivâyet etmiştir: “İnsanlar bizim nezdimizde hükümlerinde ve miraslarında mümindirler. Böyle olmasını ümit ederiz. Allah katındaki hâlimizi bilemeyiz.”

Yine bu eser bu lafızla “Mesâilu Sâlih”te (1700), Abdullah'ın “es-Sünnesinde (596) ve “el-Hallâl”da (969) geçmektedir. “Lâlekâi”de de (1797) el-Evzâi (*rahimehullah*)'tan benzeri rivâyet edilmiştir.

Şâlecî şöyle demiştir: Ahmed'e “Ben hükümler ve miraslar açısından kendi nezdimde müminim ama Allah katında ne olduğumu bilmem” diyen kimseyi sordum. “Bu kimse mürciî değildir” dedi. (Ta'zîmu Kadri's Salât, 585)

Ebü Ubeyd “el-İmân”da (s. 68) şöyle demiştir: “Dünyadaki hükümler hususunda ise onlar millete (İslâm dînine) mensup olanların tamamını müminler olarak isimlendirirler. Çünkü onların velâyetleri, kestikleri(nin yenip yenmeyeceği), şehâdetleri(nin makbûllüğü), kendileriyle evlenilmesinin câiz olup olmaması ve bütün hükümleri imana bağlıdır.”

bul eder ve canımı bu iman üzere alırsa" manasına gelmektedir. Tıpkı bir namaz kılıp "Ben kıldım, kabul Allah'a kalmıştır" diyen kimse gibi...

Hac da böyledir. Aynı şekilde kişi oruç tuttuğu ya da herhangi bir amel işlediği zaman onun istisnâsı o amelin sonu ve Allah'ın onu kabul edip etmeyeceği hakkındadır. Değilse o söylediği ve işlediği şey hususunda şüphe ediyor değildir. Meselâ bir adam namaz kılarken görülür ve ona "Namaz kıldın mı?" diye sorulur. O da "Kıldım, kabul edildiyse" diye cevap verir.

٢٤٩ - ثُمَّ بَعْدَ ذَلِكَ: أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ الْإِسْلَامَ مَعْنَاهُ غَيْرُ الْإِيمَانِ؛

(فالإسلام) : اسم، ومعناه: المِلَّةُ .

و(الإيمان) : اسم، ومعناه: التَّصَدِيقُ

قال الله عزَّ وجلَّ: ﴿وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا﴾ [يوسف: ١٧] يُرِيدُ: بِمُصَدِّقٍ لَنَا.

وَالْآيُ فِي صِحَّةٍ مَا قُلْنَاهُ كَثِيرٌ؛ وَمِنْهُ: ﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا﴾

[الحجرات: ١٤]

249- Bundan sonra İslâm'ın manasının imandan ayrı olduğunu bilmen gerekir. İslâm manası millet/din olan bir isimdir. İman ise manası tasdik/doğrulama olan bir isimdir.²⁵⁰ Allah (Azze ve Celle) "Bize iman edecek değilsin..." (Yûsuf, 17) buyurmuş, bununla "bizi tasdik edecek/doğrulayacak

²⁵⁰ İmanın sözlük anlamı tasdiktir. Şer'î manasına gelince Kıvâmu's Sünne (rahimehullah) "el-Hucce fî Beyânî'l Mehacce"de (1/403) şöyle demektedir: "İman şeriatte bâtinî ve zâhirî bütün taatleri içine alan bir ibâredir. Eş'arîler ise iman tasdikten ibâret olduğunu, fillerin ve sözlerin ise iman kendisinden değil şiarlarından olduğunu söylemişlerdir. Bu ihtilâf şu manaya gelmektedir: Kim bazı fiilleri yaparak ve yasaklananları işleyerek imanı zedelerse ona mutlak olarak mümin ismi verilmez. 'Onun imanı eksiktir' denir. Çünkü o imanının bir kısmını zedelemiştir. Onlara göre ise bu kimse mutlak olarak mümin ismini alır. Çünkü iman tasdikten ibârettir. Bu kimse de tasdiki sağlamıştır." Sonra açıkladığı hususların delillerini sıralamıştır.

değilsin" manasını kastetmiştir. Söylediğimizin doğruluğunu destekleyen âyetler çoktur. Bunlardan bir tanesi de şudur:

"Bedevîler 'İman ettik' dediler, de ki: 'İman etmediniz...' (Hucurât, 14)²⁵¹

٢٥٠ - وَيُخْرِجُ الرَّجُلَ مِنَ الْإِيمَانِ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَلَا يُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا: الشِّرْكُ بِاللَّهِ،

أَوْ بَرَدَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ جَاحِدًا بِهَا.

فَإِنْ تَرَكَهَا تَحَاوُنًا أَوْ كَسَلًا؛ كَانَ فِي مِثْقَلَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: إِنْ شَاءَ عَذْبَةً، وَإِنْ شَاءَ غَمْرًا لَهُ.

250- Kişi imandan İslâm'a çıkar.²⁵² Onu İslâm'dan ise Allah'a şirk koştuktan ya da Allah'ın farz kılması olduğu farizalardan birini inkâr ede-

²⁵¹ Meymûnî şöyle demiştir: "Ahmed'e 'İslâm ile imanın arasını ayırıyor musun?' diye sordum. 'Evet' dedi. 'Neyi hüccet getiriyorsun?' diye sordum. 'Buna delâlet eden hadislerin tamamını' diye cevap verdi ve sonra şöyle dedi: 'Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez. Ayrıca Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *Bedevîler iman ettik dediler. De ki: İman etmediniz fakat İslâm olduk deyin...* (Hucurât, 14) Hammâd b. Zeyd de İslâm ile imanın arasını ayırırdı...' Yine o Mürcie hakkında şöyle dedi: 'Onlar bunların hepsini bir kılmayı istiyorlar, müslümanı ve mümini bir yapmak, bunların Cibrîl'in imanı üzere kâmil bir imana sâhip olduklarını söylemek istiyorlar.'" (Tabakâtü'l Hanâbile, 2/93)

Hallâl'in (1074) Hanbel kanarıyla rivâyet ettiğine göre Ahmed "İslâm imandan ayrıdır" demiştir. Hallâl'a (İmanın ve İslâm'ın arasının ayrılması ve bu konudaki hüccet), Lâlekâî'ye (İslâm'ın imandan daha genel olduğu hususunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilenlerin siyâkı), "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"ye (1/406), "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"e (1/104-111/İkinci hadis), İbn Receb'in "Fethu'l Bârî"sine (1/129) ve "Mecmû'u'l Fetâvâ"ya (7/371) bakınız. 245. ve 249. maddeler arasının benzeri İbnu'l Hanbelî'nin "er-Risâletü'l Vâdiha"sında (2/813-816) bulunmaktadır.

²⁵² İbn Teymiyye "Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez" hadisinin şerhinde (s. 25) şunları söylemiştir: "Bazıları ismi (yani mümin ismini) mutlak olarak kullanmaktan geri durmuş, 'Kişi imandan İslâm'a çıkar' demiştir. Nitekim bu Ebû Ca'fer el-Bâkır'dan ve başkalarından rivâyet edilmektedir. Bu ayrıca Ahmed'in ashâbından olsun başkalarından olsun Ehl-i

rek reddetmekten başka bir şey çıkarmaz.²⁵³ Bu farizalardan birini gevşekliğinden ya da tembelliğinden dolayı yerine getirmezse Allah (*Azze ve Celle*)'nin meşietî dâhilindedir. Dilerse ona azap eder, dilerse onu bağışlar.²⁵⁴

Sünnet'ten birçok kimsenin görüşüdür. Hammâd b. Seleme, Abdurrahmân b. Mehdî, Ahmed b. Hanbel, Sehl b. Abdullah et-Tüsterî ve Ehli Sünnet'ten başka kimseler de bu manayı ifâde eden sözler söylemişlerdir."

Hanbel şöyle demiştir: "Ahmed'e 'Kişi zina ve hırsızlık gibi bir günah işleyince imanı kendisinden ayrılır mı?' diye sordum. Dedi ki: 'Onun imanı eksiktir. İman ondan kişiden gömleğinin çıkarıldığı gibi çıkarılmıştır. Tevbe edip dönerse imanı ona geri döner.'" (el-Hallâl, 1080)

İbn Batta (*rahimehullah*) "el-İbânetu'l Kubrâ"da [2/149/Kendilerini İşleyenden İmanın Ayrılacağı, Tevbe Edip Döndüğü Takdirde (İmanın Geri Geleceği) Günahların Zikri Bâbı] şöyle demiştir: "Bu haberlerin tamamı imanın eksileceğine ve kişinin Sünnet'in zikretmiş olduğu günahlara ve hatalara düştüğü esnâda imandan çıkacağına delâlet etmektedir. Bunların tamamı iftira ederek 'İnsanların en mücrimi, en zâlimi ve en günahkârı Lâ İlâhe İllallâh dediği takdirde iman yönünden Cibrîl'le, Mikâîl'le, Halîl İbrâhim'le aynı derecede olur!' diyen Mürcie'nin görüşlerine muhâlifdir. Allah zâlimlerin söylediklerinden çok çok yücedir!"

²⁵³ Berbehârî (*rahimehullah*) "Şerhu's Sünne"de (41) şöyle demiştir: "Kible eh-linden hiç kimseyi Allah (*Azze ve Celle*)'nin kitabından bir âyeti reddetmedikçe, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eserlerinden birini reddetmedikçe, Allah'tan gayrısına namaz kılmadıkça, Allah'tan gayrısına kurban kesmedikçe İslâm'ın dışına çıkarmıyoruz. Bunlardan birini yaptığı zaman onu İslâm'dan çıkarman sana vacip olur. Bunlardan birini yapmadığı takdirde o kimse hakikat yönünden değil isim yönünden mümin ve müslümandır."

²⁵⁴ İmam Ahmed (*rahimehullah*)'ın benzer bir sözü vardır ki itikâda dâir "Müsedded Risâlesi"nde geçmektedir. Musannifin tarîkinden rivâyet edilmiştir. Ayrıca "Tabakâtü'l Hanâbile"ye (2/428) ve "el-Lâlekâî"ye (6/1059/Nebî sallâllâhu aleyhi ve sellem'den; ısrar etmeksizin tevbe etmiş oldukları hâlde öldükleri takdirde büyük günahların müslümanlara zarar vermeyeceği, tevbe etmeden ölmüş olsalar bile bu günahların onların tekfir edilmelerini gerektirmediği, onların işlerinin Allah (*Azze ve Celle*)'ye kaldığı, dilerse onlara azap edeceği, dilerse onları bağışlayacağı hususunda rivâyet edilenlerin siyâkı) ba-

kınız. Ehli Sünnet'in bu kavli namaz dışındaki ameller hakkındadır. Zira namazı terk eden kimsenin kâfir olduğu hususunda onların arasında bir ihtilâf yoktur. Namazı terk eden ister inkâr ederek terk etsin ister gevşekliğinden ve tembelliğinden terk etsin, fark etmez.

İbn Batta (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ" (2/117) namazı terk eden kimsenin tekfiri hususunda "Namazı terk edenin ve zekâtı vermeyenin küfrü, bunları yaptıkları takdirde onlarla savaşmanın ve onları öldürmenin mübah oluşu" diyerek bir bap açmıştır. Sonra Câbir (radiyallahu anh)'ın Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiği "Kul ile küfür arasında ancak namazın terki vardır" hadisini isnâdiyla zikretmiştir. Ömer (radiyallahu anh)'ın yaralandığı zaman söylediği "Namazı zâyi eden kimsenin İslâm'dan nasîbi yoktur" sözünü, Câbir b. Abdullah (radiyallahu anhum) 'nın kendisine "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in zamanında sizin nezdinizde küfürle imanın arası amellerden hangisiyle ayrılıyordu?" diye sorulduğu zaman "Namazla" diyerek cevap vermesini, İbn Mes'ûd (radiyallahu anh)'ın "Onun terki küfrün ta kendisidir" ve "Namaz kılmayanın dîni yoktur" sözlerini, Hasen el-Basrî'nin "Kişi ile şirke girip kâfir olması arasında mazereti olmaksızın namazı bırakması vardır" sözünü, İbnu'l Mubârek'in "Kişi 'Namazı yarın kılacağım' dediği zaman benim gözümde eşekten daha kâfirdir" sözünü aktarmıştır. Yine İbn Batta (rahimehullah) başka hadisleri ve eserleri isnadlarıyla zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den, Sahâbe'den ve Tâbiîn'den rivâyet edilen bütün bu haberler, eserler ve sünnetler akıllı kimselere ve kalbinde en ufak hayat parçası bulunanlara namazı terk eden ve farzları inkâr eden kimsenin küfrünü ve dînden çıkacağını göstermektedir..." Bundan sonra Allah Teâlâ'nın kitabından bu konudaki delilleri zikretmiştir.

Derim ki: Onun "namazı terk eden ve farzları inkâr eden" sözü üzerinde düşün. O ikisini birbirinden ayırmış, namazı terkin mücerred olarak bir küfür olduğunu söylemiştir. Diğer ameller hususundaki küfrü ise onları inkâr etmeye bağlamıştır.

Yine İbn Batta (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/162/Sâhibini dinden çıkarmayan küfre götüren günahların zikri bâbı) demiş ve bu amelleri zikretmiş, bu amellerin arasında Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in terk edenin kâfir olacağını söylediği namazı zikretmemiştir.

٢٥١ - ثُمَّ مِنْ بَعْدَ ذَلِكَ: أَنْ تَعْلَمَ بِغَيْرِ شَكٍّ، وَلَا مَرِئَةٍ، وَلَا وُقُوفٍ:

أَنَّ الْقُرْآنَ كَلَامُ اللَّهِ وَحْيُهُ، وَتَنْزِيلُهُ، فِيهِ مَعَانِي تَوْحِيدِهِ، وَمَعْرِفَتُهُ، وَأَلَانُهُ، وَصِفَاتُهُ، وَأَسْمَائُهُ، وَهُوَ عِلْمٌ مِنْ عِلْمِهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ، وَكَيْفَ قُرِئَ، وَكَيْفَ كُتِبَ، وَحَيْثُ تَلِيَ، وَفِي أَيِّ مَوْضِعٍ كَانَ، فِي السَّمَاءِ وَجَدَ أَوْ فِي الْأَرْضِ، حُفِظَ فِي اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ، وَفِي الْمَصَاحِفِ، وَفِي الْوُحُوفِ النَّصِّيَانِ مَرْسُومًا، أَوْ فِي حَجَرٍ مَنْقُوشًا، وَعَلَى كُلِّ الْحَالَاتِ، وَفِي كُلِّ الْجِهَاتِ: فَهُوَ كَلَامُ اللَّهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ. وَمَنْ قَالَ: مَخْلُوقٌ، أَوْ قَالَ: كَلَامُ اللَّهِ وَقَفَ، أَوْ شَكَّ أَوْ قَالَ بِلِسَانِهِ، وَأَضْمَرَهُ فِي نَفْسِهِ. فَهُوَ بِاللَّهِ كَافِرٌ، حَلَالُ الدِّمِّ، بَرِيٌّ مِنَ اللَّهِ، وَاللَّهُ مِنْهُ بَرِيٌّ وَمَنْ شَكَّ فِي كُفْرِهِ، وَقَفَ عَنْ تَكْفِيرِهِ: فَهُوَ كَافِرٌ بِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ:

Namazı terk eden kimsenin tekfiri meselesinden İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki talikimde 238. hadisin dipnotunda bahsettim. Orada bu meselenin Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in icmâ ettiği bir mesele olduğunu, onların namazı inkâr ederek terk edenle gevşekliğinden ve tembelliğinden dolayı terk edenin arasını ayırmadıklarını zikrettim. Bu husustaki ihtilâfın ancak Sahâbe'den sonra ortaya çıktığını, buna da itibâr edilmeyeceğini, bu ihtilâfın ancak onu reddetmek ve zayıflığını beyân etmek amacıyla söz konusu edileceğini açıkladım.

Abdullah b. Şakîk (rahimehullah)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı ameller arasında namazdan başka herhangi bir şeyin terkinin küfür görmezdi." Bunu Tirmizî (2622) ve "Ta'zîmu Kadri's Salât'ta (948) Mervezî rivâyet etmiştir.

Yine "Ta'zîmu Kadri's Salât'ta (990) rivâyet edildiğine göre İshâk b. Râhûye (rahimehullah) şöyle demiştir: "Namazı terk eden kimsenin kâfir olduğu Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den günümüze kadar gelip geçmiş ilim ehlinin görüşü de bu yöndedir: Namazı kasıtlı olarak mazeret olmaksızın vakti çıkasıya kadar terk eden kimse kâfirdir."

Bu husustaki icmâyı nakledenler arasında Muhammed b. Nasr el-Mervezî rahimehullah (Ta'zîmu Kadri's Salât, 2/925) ve İbn Teymiyye de (Şerhu'l Umde, 2/75) vardır.

﴿بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ۝ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ﴾ [البرق: ٢١-٢٢]

وَقَالَ: ﴿حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ﴾ [التوبة: ١٦]

وَقَوْلِهِ: ﴿ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنزَلَهُ إِلَيْكُمْ﴾ [الطلاق: ١٥]

فمن زعم أن حرفًا واحدًا منه مخلوق : فقد كفر لا محالة.

فَالْآيُ فِي ذَلِكَ مِنَ الْقُرْآنِ، وَالْحُجَّةُ عَنِ الْمُصْطَفَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرُ مِنْ أَنْ

تُحْصَى، وَأُظْهِرُ مِنْ أَنْ تُخْفَى.

251- Bundan sonra hiç şüphe etmeden ve duraksamadan bilmen gerekir ki Kur'ân Allah'ın kelâmı, vahyi ve tenzilidir. Onda O'nun tevhîdini, mârifetini, nimetlerini, sıfatlarını ve isimlerini ifâde eden manalar vardır. O, O'nun ilminden yaratılmamış bir ilimdir. Nasıl okunursa okunsun, nasıl yazılırsa yazılsın, nerede tilâvet edilirse edilsin, hangi yerde olursa olsun, ister semâda ister dünyada olsun, ister Levh-i Mahfuz'a kaydedilmiş olsun, ister mushaflarda, ister çocukların levhalarında yazılmış olsun, ister taşta yazılmış olsun; o her hâlde ve her cihetten Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse ya da "Allah'ın kelâmıdır" deyip duraksar veya şüpheye düşerse²⁵⁵ ya da diliyle söyleyip içinde (söylediğinin

²⁵⁵ Harb el-Kirmânî (*rahimehullah*) içerisinde ilim ehlinin icmâsını naklettiği akîdesinde şöyle demiştir: "Vâkıfe, bizim Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu söylediğimizi fakat onun yaratılmamış olduğunu söylemediğimizi iddia edenlerdir. Onlar en şerli ve en habis sınıftır." (es-Sünne, 97)

Hallâl (1779) Ahmed (*rahimehullah*)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Cehmiyye üç fırkaya ayrılmıştır. Bir fırka '(Kur'ân) yaratılmıştır' demiştir. Bir fırka 'Allah'ın kelâmıdır' demiş ve susmuştur. Bir fırka da 'Kur'ân'ı telaffuzumuz yaratılmıştır' demiştir."

Yine Hallâl'in rivâyet ettiğine göre (1779) Ebu'l Hâris şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'e "Bazı insanlar 'Şu Vâkıfe Cehmiyye'den daha şerlidir' diyorlar?" diye sordum. Dedi ki: "Onlar insanların gözlerini boyama yönünden Cehmiyye'den daha ileridedirler. Onlar insanları şüpheye düşürürler. Şöyle ki: Cehmiyye'nin durumu zâten ortadadır. Bunlar ise 'Biz bu konuda konuşmayız'

diyerek avamı kendilerine çekmektedirler. Bunun sonu da Cehmiyye'nin görüşüne varmaktadır."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2097) rivâyet edildiğine göre İmam Ahmed şöyle demiştir: "Bunlar Vâkıfe'dir/duraksayanlardır' deme, bunlar Şâkke'dir/şüphe edenlerdir."

"Tabakât"ta (1/460) rivâyet edildiğine göre Şâhîn b. es-Sumeyda' şöyle demiştir: Ahmed'e "Ben Kur'ân hususunda veralı davrandığımdan dolayı duruyorum" diyen kimseyi sordum. Dedi ki: "Bu kimse dîninde şüphe etmektedir. Önceki âlimler ve imamlar Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğu üzerinde icmâ etmişlerdir. Hocaları kendisi üzerinde bulduğum, onların da kendilerinden öncekileri kendisi üzerinde buldukları din budur."

Hallâl (1784) Mervezî'den şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Ahmed'e duraksayıp "(Kur'ân) yaratılmış değildir" demeyen ancak "Ben sadece Allah kelâmıdır" derim" diyen kimseyi sordum. Şöyle cevap verdi: "Ona 'Âlimler onun yaratılmamış olduğunu söylüyorlar' denir. Hâlâ ikna olmazsa cehmîdir."

Ebû Dâvûd "Mesâil"inde (1705) şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'i kendisine "Kişinin '(Kur'ân) Allah'ın kelâmıdır' deyip sonra sonra susma ruhsatı var mıdır?" diye sorulması üzerine şöyle derken işittim: "Neden susacakmış? İnsanlar içerisinde bulundukları şeye düşmemiş olsalardı susabilirdi fakat insanlar konuşuyorken onlar ne diye konuşacaklarmış?"

Abdullah "es-Sünne"sinde (209) şöyle demiştir: Babam (rahimehullah)'ın kendisine Vâkıfe hakkında sorulması üzerine şöyle dediğini işittim: "Onlardan tartışan ve kelâmcılığıyla bilinen kimse cehmîdir. Kelâmcılığıyla bilinmeyen kim-seden ise dönene kadar uzak durulur. İlmi olmayan kimse de sorup öğrenir."

Ahmed b. Menî' rahimehullah (v. 244) şöyle demiştir: "Onun (yani Kurân'ın) hakkında duraksayan kimse bakkallar, kadınlar ve çocuklar gibi akli ermeyenlerdense onun hakkında bir şey söylenmez, ona öğretilir. Eğer akli erenlerdense onu da Cehmiyye vâdisine fırlat."

Lâlekâî'nin (321) rivâyet ettiğine göre Ebû Hâtim ve Ebû Zur'a -Allah onlara rahmet etsin- akîdelerinde şöyle demişlerdir: "Hicâz olsun, Irak olsun, Şâm olsun, Yemen olsun; her beldede bulunan âlimleri gördük. Onların görüşleri arasında şunlar vardı... Kim Kur'ân hakkında câhil olduğundan dolayı durak-sarsa ona öğretilir. Bidatçilikle itham edilir ama tekfir edilmez."

aksini) gizlerse²⁵⁶ Allah'a kâfirdir, kanı helâldir; O Allah'tan, Allah da ondan beridir.²⁵⁷ Onun küfründen şüphe eden ve onu tekfir etmekten geri du-

Ayrıca "el-İbâne"ye (3/319/Duraksayan, şüphe eden ve "Biz yaratılmıştır da demeyiz yaratılmış değildir de demeyiz" diyen Vâkife tâifesinin hilâfına Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğuna iman bâbı), "el-Hallâl"a (2/204), "eş-Şeria"ya (1/526) ve "el-Lâlekâî"ye (2/323) bakınız.

²⁵⁶ Aynı şekilde "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" diyen kimseyi de Ehli Sünnet imamları Cehmiyye'den saymışlardır. İmam Ahmed'in "Kur'ân'ı telaffuzumuz yaratılmıştır" diyenleri Cehmiyye'nin fırkalarından saydığı kavli yukarıda geçmişti.

İbn Batta "el-İbâne"de (3/347) şöyle demiştir: "Kim 'Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır' derse sapık ve saptırıcı bir cehmîdir. 'Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmış değildir' diyen kimse de bidatçidir. Bidatinden dönene ve görüşünden tevbe edene kadar onunla konuşulmaz. Kendisi hususunda imamlarımıza uyduğumuz ve hocalarımızın peşinden gittiğimiz görüşümüz budur. İmamımız Ahmed b. Hanbel (*rahimehullah*)'ın görüşü de budur." Sonra İmam Ahmed'in bu meseledeki sözlerini aktarmıştır. Oraya bakınız.

²⁵⁷ Bu küfür kişiyi İslâm dininden çıkaran büyük küfürdür.

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (3/360) şöyle demiştir: "Kur'ân yaratılmıştır diyen kimsenin tekfiri, riddetinin ve zındıklığının beyânı bâbı..." Yine o şöyle demiştir: "Küfürlerinin, dalâletlerinin, dinden çıkmış olmalarının ve öldürülmelerinin mübâh oluşunun beyânı bâbı..." Yine o şöyle demiştir: "Onlar Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylemişlerdir. Hâlbuki Kur'ân Allah'ın ilmindendir. Onun içerisinde Allah'ın en yüce sıfatları ve en güzel isimleri vardır. Dolayısıyla Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimse (bir zamanlar) Allah'ın olduğunu fakat ilminin olmadığını söylemiş olur. Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının yaratılmış olduğunu söyleyen kimse de Allah'ın yaratılmış ve sonradan meydana gelmiş olduğunu, O'nun önceden olmayıp sonra vücûda geldiğini söylemiş olur. Allah mülhid Cehmiyye'nin söylediklerinden çok çok yücedir!"

"El-Hucce alâ Târiki'l Mehacce"de (2/485) Ca'fer el-Fakîh'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ebu'l Kâsım et-Taberânî'ye "Allah sana rahmet etsin, 'Tevhîd ehli "Kur'ân yaratılmıştır" diyenler hâricinde cehennemden çıkacaktır' diyen kimse hakkında ne diyorsun?" diye sordum. Cevap olarak şunu yazdı: "Kim

ran kimse de kâfirdir.²⁵⁸ Çünkü Allah (*Azze ve Celle*) şöyle buyurmuştur: "Hıyır, o şanlı bir Kur'ân'dır, korunmuş bir levhadır." (*Burûc*, 21-22)

Yine O "tâ ki Allah'ın kelâmını işitsin" (*Tevbe*, 6) buyurmuştur.

Yine O "İşte bu Allah'ın size indirdiği emridir" (*Talâk*, 5) buyurmuştur. Şu hâlde kim onun bir harfinin yaratılmış olduğunu söylerse kesinlikle kâfir olur. Bu hususta Kur'ân'daki âyetler ve Mustafâ (*sallallahu aleyhi ve sel. tem*)'den rivâyet edilen hüccetler saymakla bitmeyecek kadar fazla, gizli kalmayacak kadar açıktır.

٢٥٢- ثُمَّ الْإِيمَانُ بِصِفَاتِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : بِأَنَّ اللَّهَ حَيٌّ، نَاطِقٌ، سَمِيعٌ بَصِيرٌ، يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى، وَمَا فِي الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ، وَمَا ظَهَرَ، وَمَا تَحْتَ الثَّرَى، وَأَنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ، عَزِيزٌ،

'Kur'ân yaratılmıştır' derse ilim ve Sünnet ehli arasında hiçbir ihtilaf olmaksızın Azîm olan Allah'a kâfirdir. Çünkü o Allah'ın yaratılmış olduğunu söylemiştir. Zira Kur'ân Allah'ın kendisiyle konuştuğu kelâmıdır. Rûh-u Emîn Cibrîl de onunla konuşmuştur... Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse yahudilerden, hristiyanlardan ve putperestlerden daha kâfirdir. Bu kimse Allah'ın kendilerini kendileri sebebiyle cehennemi hak ettikleri amellerine cezâ olarak cehenneme sokacağı; sonra rahmetiyle, Nebîsi Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şefaatiyle ve şefaathçilerin şefaatiyle cehennemden çıkaracağı, ibâdeti Allah'a has kılan tevhid ehli kimselerden değildir. Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimsenin cehennemden çıkacağını söylerse yahudilerin ve hristiyanların cehennemden çıkacağını söyleyen kimsenin hükmündedir."

Daha fazla açıklama için "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime (s. 114) müracaat ediniz.

²⁵⁸ Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimsenin küfründe şüphe eden kimsenin tekfiri âlimlerin üzerinde icma ettiği bir husustur.

Ebû Hâtim ve Ebû Zur'a akîdelerinde şöyle demişlerdir: "Hicâz olsun, Irak olsun, Şâm olsun, Yemen olsun; her beldede bulunan âlimleri gördük. Onların görüşleri arasında şunlar vardı... Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse Azîm olan Allah'a dinden çıkaran bir küfürle kâfirdir, meseleyi anlayanlardan kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir." (*Lâlekâî*, 321) Ayrıca bakınız: es-Sünne, Abdullah, 25; el-Vera', Ahmed, 304; el-İbânetu'l Kubrâ, 2278

قَدِيرٌ، وَدُودٌ رُؤُوفٌ رَحِيمٌ، يَسْمَعُ وَيَرَى، وَهُوَ بِالْمَنْظَرِ الْأَعْلَى، وَيَقْبِضُ وَيَبْسُطُ، وَيَأْخُذُ وَيُعْطِي، وَهُوَ عَلَى عَرْشِهِ، بَاطِنٌ مِنْ خَلْقِهِ، يُمِيتُ وَيُحْيِي، وَيُفَقِّرُ وَيُغْنِي، وَيَغْضَبُ وَيَرْضَى، وَيَنْكَلُمُ، وَيُضْحِكُ، ﴿لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾ [البقرة: ٢٥٥] ﴿وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [الأنعام: ١٥٩]

252- Sonra Allah (*tebareke ve teala*)'nın sıfatlarına iman etmek gerekir: Allah Hayy/Diri, Nâtık/Konuşan²⁵⁹, Semî'/İşiten ve Basîr/Gören'dir. Gizliyi ve ondan gizlisini, yerdeki ve gökteki her şeyi, meydana ve toprağın altında bulunanı bilir. O Hakîm/Hüküm ve hikmet sâhibi, Alîm/Bilen, Azîz/İzzetli, Kadîr/Kudretli, Vedûd/Seven, Raûf ve Rahîm/Merhamet edendir. İşitir ve görür. O bakılacak en yüce yerdedir. Daraltır ve genişletir. Alır ve verir. Arş'ının üzerinde, yarattıklarından ayırdır. Öldürür ve hayat verir. Fakirleştirir ve zengin kılar. Gazaplanır ve razı olur. Konuşur ve güler.

"O'nu ne bir uyuklama tutar ne bir uyku." (Bakara, 255)

"Hangi yaprak düşerse onu mutlaka bilir. Yerin karanlıklarında bir tane, yaş ve kuru ne varsa hepsi açık bir kitaptadır." (En'âm, 59)²⁶⁰

²⁵⁹ Nâtık isminin Allah Teâlâ hakkında kullanılması ihbâr/haber verme bâbindan câizdir. Musannif bununla Allah Teâlâ'nın kelâmını isbât etmektedir.

²⁶⁰ İbn Batta (*rahimehullah*) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, s. 127) şöyle demiştir: "Cehmî bu sıfatların tamamını red ve inkâr etmektedir. Tenzîlin açık ifâdelerini ve apaçık sünneti reddetmekte; Allah Teâlâ'nın öfkelenmediğini, razı olmadığını, sevmediğini ve kerih görmediğini iddia etmektedir. O bu sıfatları red ve inkâr ile ancak bunlarla mevsûf olanı inkâr etmek istemektedir. Hâlbuki Allah Teâlâ cehmîyi yalanlamış, rezil etmiş ve onu hidâyet yolundan uzak eylemiştir." İbn Batta sonra Ebû Ma'mer el-Huzelî (*rahimehullah*)'ın şu sözünü isnâdıyla zikretmiştir: "Allah (*Azze ve Celle*)'nin konuşmadığını, işitmediğini, görmediğini, öfkelenmediğini, râzı olmadığını - bu sıfatlardan birkaç tanesini daha saydı- söyleyen kimse Allah (*Azze ve Celle*)'ye kâfirdir. Onu bir kuyunun başında dururken görürseniz onu kuyunun içine atın. Ben Allah (*Azze ve Celle*)'ye karşı bunu din ediniyorum. Çünkü onlar Allah Teâlâ'ya kâfirlerdir."

٢٥٣- ويعلم بعد ذلك: أنه يتجلى لعباده المؤمنين يوم القيامة فيرونة ويراهم، ويكلمهم ويكلمونه، ويسلم عليهم، ويضحك إليهم، ويضحكون إليه، لا يضامون في ذلك، ولا يرتابون، ولا يشكون فمن كذب بهذا، أو رده، أو شك فيه، أو طعن على راويه فقد أعظم الفرية على الله عز وجل، وقد برئ من الله ورسوله، والله ورسوله منه بريان، كذلك قالت العلماء، وخلف عليه بعضهم.

253- Bundan sonra bilmek gerekir ki O kıyâmet günü mümin kullarına tecellî edecek/kendisini gösterecektir. Onlar O'nu görecek, O da onları gösterecektir. O onlarla konuşacak, onlar da O'nunla konuşacaktır. Yine O onlara selâm verecek, onlara gülecek, onlar da O'na gülecektir. Bu esnâda birbirlerine girmeyecekler ve şüpheye düşmeyeceklerdir.²⁶¹ Kim bunu yalanlar ise, reddederse, hakkında şüphe ederse ya da râvilerine ta'n ederse; Allah (*Azze ve Celle*)'ye büyük bir iftirâda bulunmuş, Allah'tan ve Resûlü'nden beri olmuş olur. Allah ve Resûlü de ondan berîdir. Âlimler böyle söylemiştir. Hatta bazıları bu hususta yemin etmiştir.²⁶²²⁶³

²⁶¹ Câbir (*radiyallahu anh*)'ın hadisine işâret etmektedir. Bu hadiste şunlar geçmektedir: "Sonra Rabbimiz bundan sonra bize gelir ve 'Kimi bekliyorsunuz?' diye sorar. Onlar da 'Rabbimizi bekliyoruz' derler. Bunun üzerine O 'Sizin Rabbiniz Benim' buyurur. Onlar da 'Sana baksak' derler. Bunun üzerine O onlara tecellî eder ve güler..." (Ahmed, 14721; Müslim, 388)

²⁶² Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimme, 57) "Rü'yetin İsbâtı Bâbı"nda Esved b. Sâlim'den rivâyet ettiği esere işâret etmektedir: "Bu hadisler vallahi haktır. Değilse hanımlarımız boş olsun!"

²⁶³ Fadl b. Ziyâd şöyle demiştir: Kendisine bir adamın "Allah Teâlâ âhirette görülmeyecek" dediği ulaştığı zaman Ahmed'in aşırı derecede öfkeli olduğunu ve şöyle dediğini işittim: "Kim 'Allah Teâlâ âhirette görülmeyecek' derse kâfir olur. İnsanlardan kim olursa olsun Allah'ın laneti ve gazabı onun üzerine olsun! Allah (*Azze ve Celle*) 'O gün bazı yüzler parıl parıldır, Rablerine bakarlar' buyurmuş mıdır? Yine Allah Teâlâ 'Hayır, onlar o gün Rablerinden perdelenenlerdir' buyurmamış mıdır? Bunlar müminlerin Allah Teâlâ'yı göreceklerine delildir." (eş-Şerîa, 577)

٢٥٤- ثم من بعد ذلك: الإيمان بالقدر خيره وشره، وحلوه ومُره، وقليبه وكثيره، مقدور واقع من الله عز وجل على العباد، في الوقت الذي أراد أن يقع، لا يتقدم الوقت، ولا يتأخر، على ما سبق بذلك علم الله. وأن ما أصاب العبد لم يكن ليخطئه، وما أخطأه لم يكن ليصيبه، وما تقدم لم يكن ليتأخر، وما تأخر لم يكن ليتقدم. وفي هذا من صحة الدلائل، وثبوت الحجة في جميع القرآن، وأخبار المصطفى صلى الله عليه وسلم ما لا يمكن دفعه، ولا يُقدَّر على رده إلا بالافتراء على الله عز وجل، ومنازعة في قدرته.

وإلى ما وصفنا دعيت الرُّسل، وأنزلت الكتب، وعليه اتفق أهل التَّوحيد ممن أقرَّ الله بالربوبية، وعلى نفسه بالعبودية، من ملكٍ مُقرَّب، ونبي مُرسل منذ كان الخلق إلى انقضاءه: مُجمعون على أنَّه ليس شيء كان، ولا شيء يكون في السموات، ولا في الأرض؛ إلا ما أَرَادَهُ اللهُ عزَّ وجلَّ وشَاءَهُ وقضَاهُ، والخلق كُلُّهم أضعف في قُوَّتهم، وأعجز في أنفسهم من أن يحدِّثوا في سلطان الله عزَّ وجلَّ شيئاً يخالفون فيه مُرادَهُ، ويغلبون مشيئَتَهُ، ويردُّون قضاءَهُ.

فالإيمان بهذا حقٌّ لازمٌ، فريضةٌ من الله عزَّ وجلَّ على خلقه. فمن خالف ذلك، أو خرج عنه، أو طعن فيه، ولم يُثبت المقادير لله عزَّ وجلَّ، ويضيف المشيئة إليه؛ فهو أوَّلُ الرَّذَقة؛ لأنَّه جاءت الأخبار: أنَّ القدرَ (أبو جادٍ) الرَّذَقة.

254- Bundan sonra hayrıyla, şerriyle, acısıyla, tatlısıyla, azıyla ve çoğuyula kadere, kaderin Allah (Azze ve Celle) tarafından kullar üzerinde takdir

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîs'i'l Cehmiyye"de (2/392) şöyle demiştir: "Rü'yet (Allah'ın âhirette görülmesi) meselesi (Allah'ın sıfatlarını) isbât eden Ehli Sünnet ile Cehmiyye'yi birbirinden ayıran en büyük meselelerdendir. Öyle ki Ehli Hadis ve Ehli Sünnet âlimleri Allah'ın sıfatlarını isbât için kitaplar kaleme alıyorlar ve 'Kitâbu'r Rü'ye ve'r Reddu ale'l Cehmiyye/Rü'yet ve Cehmiyye'ye Reddiyye' diyorlardı. Cehmiyye'nin inkâr ettiği rü'yet hadisleri ve rü'yetle ilgili olan hadisler de bu kapsamdadır. Onlar rü'yeti inkâr edeni muattıl sayıyorlardı." Ayrıca "el-İbâne"ye (Tetimme, 3/1/Müminlerin kıyâmet günü Rablerini göreceklere iman bâbı) bakınız.

edildiğine, her şeyin O'nun olmasını istediği vakitte olacağına, vaktin ne öne geleceğine ne de sonraya erteleneceğine, her şeyin ancak Allah'ın ilminde geçtiği zamanda meydana geleceğine iman etmek gerekir. Yine iman etmek gerekir ki kulun başına gelen onu ıskalayacak değildir, onun başına gelmeyen de ona isâbet edecek değildir. Önce gerçekleşen şey ertelenecek değildir, geriye bırakılan şey de öne alınacak değildir. Bu hususta Kur'ân'ın ve Mustafâ (sallallahu aleyhi ve sellem)'in haberlerinin tamamında öyle sahih deliller ve sâbit hüccetler vardır ki bunları reddetmek mümkün değildir. Bunlar ancak Allah (Azze ve Celle)'ye iftirâ atılarak ve kudreti hususunda O'nunla çekişerek reddedilebilir.²⁶⁴

Resûller zikrettiğimiz şeye davet etmişlerdir, kitaplar bununla nâzil olmuştur; Allah'ın rabliğini, kendisinin de kulluğunu ikrâr eden mukarreb melek olsun, gönderilmiş nebî olsun; yaratılışın başlangıcından sonuna kadar bütün tevhîd ehli bunun üzerinde ittifak etmiştir.

Onlar icmâ etmişlerdir ki göklerde ve yerde ne olmuşsa ve ne olacaksa o ancak Allah (Azze ve Celle)'nin dilediği, istediği ve kazâ buyurduğudur. Mahlûkâtın tamamı kuvvetleri yönünden Allah (Azze ve Celle)'nin saltanatında O'nun murâdına aykırı bir şey meydana getiremeyecek kadar, O'nun meşîetine galebe çalamayacak kadar, O'nun hükmünü geri çeviremeyecek kadar zayıftırlar; varlıkları yönünden bundan âcizdirler.²⁶⁵

²⁶⁴ Zeyd b. Eslem şöyle demiştir:

“Kader Allah'ın kudretidir. Dolayısıyla kaderi yalanlayan kimse Allah'ın kudretini inkâr etmiştir.” (eş-Şerîa, 482)

²⁶⁵ Ebu'l Muzaffer es-Sem'ânî şöyle demiştir: “Bu konuyu bilmenin yolunun kıyas ve akıl olmadığını, ancak Kitab'ın ve Sünnet'in beyân ettiklerini takip etmek olduğunu zikretmiştik. Bu konuda tevkîften sapan kimse sapıtır ve şaşkınlık denizlerinde bocalar durur. İçi asla şifâ bulmaz, kalbin kendisiyle mutmain olacağı şeye asla ulaşamaz. Zira kader Allah'ın sırlarından bir sır, onun ilimlerinden bir ilimdir. Berisine perdeler çekilmiştir... Onu Allâmu'l Ğuyûb (bütün gaybları bilen) Allah kendisine hâs kılmıştır. Kendisinin bildiği hikmetlerden dolayı onu beşerin akıllarından ve marifetlerinden perdelemiştir. Bizim yolumuz da bu hususta bizim için çizilen sınırın dışına çıkmamak ve onun ötesine geçmemektir. Şu hâlde bu konuyu araştırmak tekellüftür/gerek-

Buna iman etmek haktır, gereklidir, Allah (*Azze ve Celle*)'nin yarattıkları üzerindeki bir farzıdır. Kim buna muhâlefet eder, bunun dışına çıkar, buna ta'n eder, Allah (*Azze ve Celle*)'nin takdirlerini isbât etmez, takdirleri ve meşîeti O'na izâfe etmezse işte bu zındıklığın başıdır. Çünkü "Kader (hakkında konuşmak) zındıklığın elifbâsıdır" şeklinde haberler gelmiştir.²⁶⁶

sız yukun altına girmektedir. Bu konuya dalmak gereksiz yere derinlere inmek ve hadî aşmaktır."

Yine o şöyle demiştir: "Bu konunun özü şudur: Bilinmelidir ki Allah Teâlâ bütün yaratılmışlardan kulları üzerindeki kazâsını ve kaderini gizlemiştir. Buna ne gönderilmiş bir nebîyi ne de mukarreb bir meleği muttali kılmıştır. Çünkü O onları kendisine kul yapmak ve imtihan etmek için yaratmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: '*Ben cinleri ve insanları ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım.*' (Zâriyât, 56) Alî (*radiyallahu anh*)'tan O'nun onları onlara kendisine ibâdet etmelerini emretmek için yarattığını söylediğini nakletmiştik. Eğer onlara âkîbetleri hususunda hükme bağlanan, lehlerinde ve aleyhlerinde takdir ettiği şeylerin sırrını açsaydı fitneye düşer, ameli bırakır ve âkîbetlerinde gelecekleri duruma bel bağlardı. Bu durumda ya sadece güven duyarlar ya da sadece ümitsizlik beslerlerdi. Bu durumda da ibâdet geçersiz hâle gelir, korku ve ümit ortadan kalkardı. Ne ki Allah (*Azze ve Celle*) kullarına lütufta bulunup kazâ ve kader bilgisini onlardan perdelemiş, onları korku ve ümit, endişe ve beklenti arasında muallakta bırakmıştır ki çabalarını ve gayretlerini imtihan-dan geçirsın ve Allah pis ile temizi birbirinden ayırsın. En üstün hüccet Allah'a âittir." (el-Hucce fî Beyânî'l Mehacce, 2/30-31)

²⁶⁶ Bunlardan birini musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1812) Mûsâ b. Ebî Kesîr'den rivâyet etmiştir: "Kader hakkında konuşmak zındıklığın elifbâsıdır." Bununla kastedilen şey zındıklığı ve küfrü öğrenmeye ileten yolların ilkinin kader hakkında konuşmak oluşudur. Tıpkı Arapça'yı öğrenmeye götüren yolların ilkinin elifbâ harflerini öğrenmek oluşu gibi...

Lâlekâî (1314) Zührî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kader zındıklığın bahçesidir. Ona giren (zındıklığa doğru) hızlıca yol alır."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1968) Dâvûd b. Ebî Hind'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kaderiyye'nin görüşü zındıklıktan türemiştir. Onlar insanlar arasında en süratli şekilde mürted olanlardır." Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da

٢٥٥ - وقال صلى الله عليه وسلم: لُعِنَتِ الْقَدْرِيَّةُ وَالْمَرْجُئَةُ عَلَى لِسَانِ سَبْعِينَ نَبِيًّا،
وَأَنَا آخِرُهُمْ.

255- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kaderiyye ve Mürcie benim sonuncuları olduğum yetmiş nebinin di-
liyle lanetlenmiştir."²⁶⁷

(1971) Abdullah b. Ca'fer'in Kaderiyye hakkında "Onlar vallahi zındıklardır" dediği rivâyet edilmiştir.

Harb el-Kirmânî akîdesinde şöyle demiştir: "Kaderiyye; istitâ'anın/yapabi-
lirliğin, meşîetin ve kudretin kendilerine âit olduğunu iddia edenlerdir. Yine
onlar kendileri için hayra ve şerre, zarara ve faydaya, taate ve masiyete,
hidâyete ve dalâlete mâlik olduklarını, kulların -Allah'ın ilminde daha önce
kendileri için bir şey geçmeksizin- kendiliklerinden amel ettiklerini söylerler.
Onların sözleri mecûsîlerin ve hristiyanların sözlerine benzemektedir. Bu
zındıklığın aslıdır." (es-Sünne, 93)

Musannif (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ"da büyük bir kitap (bölüm) mey-
dana getirmiş, bu kitapta kader ve Kaderiyye hakkında bazı şeyler söylemiş,
bu kitabın altında bu büyük meseleyle ilgili olan birçok konuyu ve meseleyi
söz konusu etmiştir.

Zındığın manası 162. maddenin dipnotunda geçmişti. Kaderiyye'nin zemmi,
onlarla tartışmak ve onların tevbeye davet edilmeleri gibi konularla ilgili ha-
disler ve eserler de 12, 14, 122, 147, 156, 157 ve 160. maddelerde geçmişti.

²⁶⁷ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1227, 1535), el-Âcurri "eş-Şeria"da
(308) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. Dârakutnî, İbnu'l Cevzî,
Zehebî, İbn Hacer ve başkaları hadisi zayıflamışlardır.

İrâkî "Zeylu'l Mîzân"da (s. 45) şöyle demiştir: "Bu hadis Muâz b. Cebel'den
ve Ebû Umâme'den de rivâyet edilmiştir. Tariklerinin hiçbir yönünden sahih
değildir. Allah en doğrusunu bilir."

Hadis mevkuf olarak da yine Muâz'dan ve İbn Ömer'den rivâyet edilmiştir ki
bunlar da sahih değildir. Ayrıca Taberânî'nin "el-Evsat"ına (7162), Harb'in
"es-Sünne"sine (189, 246), "Lâlekâî"ye (1802) ve "Mecme'u'z Zevâid"e
(7/205) bakınız.

۲۵۶ - وقال: «كتب الله عز وجل على كل نفس حظها من الزنا»

256- Yine O şöyle buyurmuştur: "Allah azze ve celle her nefse zinâdan payını yazmıştır."²⁶⁸

۲۵۷ - ثم الإيمان بعذاب القبر، ومُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ.

257- Bundan sonra kabir azâbına, Münker ve Nekîr'e iman etmek gerekir.²⁶⁹

Lâlekâî'nin (1171) rivâyet ettiğine göre Süfyân es-Sevrî'ye bu hadisin tefsîri sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: "Onlar 'İman sözden ibârettir' diyenler ve kader diye bir şeyin olmadığını iddia eden kimselerdir."

²⁶⁸ Buhârî, 6243; Müslim, 6847.

²⁶⁹ Ebû Hureyre (*radiyallahu anhu*)'nın rivâyet ettiği şu hadise işâret etmektedir: Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Ölü -ya da biriniz dedi- kabre konulduğu zaman ona simsiyah ve (gözleri) masmavi iki melek gelir. Bunlardan birine Münker diğerine Nekîr denir..." Tirmizî (1071) rivâyet etmiş ve "Hasen-garîb bir hadistir" demiştir. İbn Hibbân ise "Sahîh"inde sahihlemiştir.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (1/135) rivâyet edildiğine göre Ahmed b. el-Kâsım şöyle demiştir: Ey Ebû Abdullah -Ahmed b. Hanbel- Münker'i, Nekîr'i ve kabir azâbı hakkında rivâyet edilenleri ikrâr ediyor musun?" diye sordum. Dedi ki: "Subhânallah, tabii ki bunu ikrâr ediyor ve dile getiriyoruz." Bunun üzerine "Peki 'Münker ve Nekîr' lafzını söylüyor musun yoksa 'iki melek' mi diyor-sun?" diye sordum. Dedi ki: "Münker ve Nekîr diyoruz. Bunlar da iki melektir. Kabir azâbını da (ikrâr ediyoruz)."

İbn Şâhîn'in "es-Sünne"sinde (36) rivâyet edildiğine göre Süfyân es-Sevrî şöyle demiştir: "Mutezile'ye gelince onlar kabir azâbını yalanlarlar."

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (4/282) şöyle demiştir: "Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in ittîfâkıyla hem ruh hem de beden için azap ve nimet olacaktır. Ruh hem bedenden ayrı olarak nimetlenecek ve azap görecektir hem de bedenle birbirlerine bitişikken azaba uğrayacaktır. Böylece o hâlde nimet veya azap hem ruhta hem de bedende aynı anda bulunacaktır. Bazen ruhta bedenden ayrı olarak bulunduğu gibi..."

٢٥٨ - قال (عليه وسلم) فيما روى عنه البراء: «استعينوا بالله من عذاب القبر»

وقال الله عزَّ وجلَّ: ﴿فَإِنْ لَهُ مَعِيشَةٌ ضَنْكًا﴾ [طه: ١٢٤]

258- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) el-Berâ'nın rivâyet ettiğine göre "Kabir azâbından Allah'a sığınım" buyurmuştur.²⁷⁰

Allah (Azze ve Celle) de "onun için sıkıntılı bir yaşam vardır" (Tâhâ, 124) buyurmuştur.

٢٥٩ - وقال النبي صلى الله عليه وسلم: «يُقْعَدُ الْمَيِّتُ فِي قَبْرِهِ»

259- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ölü kabrinde oturtulur" buyurmuştur.²⁷¹

٢٦٠ - وقال: لو نجا أحدٌ من ضَمَّةِ القبر - أو ضغطَةِ القبر - لنجا سعدُ ابنِ معاذٍ.

260- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kabrin sıkıştırmasından -ya da kabrin sıkılmasından- biri kurtulacak olsaydı şüphesiz Sa'd b. Muâz kurtulurdu."²⁷²

Bakınız: eş-Şerîa, 3/1272, 1288; el-Lâlekâî, 6/436; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, s. 171/Kabir azâbına, Münker ve Nekîr'in sorgusuna iman bâbı)

²⁷⁰ Ahmed (18534), Ebû Dâvûd (4753) ve "es-Sünne"de Abdullah (1418) rivâyet etmiş; İbn Mende, el-Hâkim, İbn Teymiyye, İbnu'l Kayyım ve başkaları sahih olduğunu söylemiştir. Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki talikime bakınız.

²⁷¹ Taberânî'nin "el-Evsat"ta (3182) Esmâ (radiyallahu anha)'dan rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz mümin cenâze-sinde hazır bulunanlar kendisinden ayrıldıktan sonra kabrinde oturtulur. 'Muhammed denilen adam var ya, o nedir?' denilir..."

Buhârî (1374) ve Müslim (7318) benzerini Âişe (radiyallahu anha)'dan rivâyet etmişlerdir.

²⁷² Ahmed (24283) ve "es-Sünne"de oğlu Abdullah (1390) Âişe (radiyallahu anha)'dan rivâyet etmişlerdir. İbn Kesîr "en-Bidâyetu ve'n Nihâye"de (4/146) sa-hihlemiştir. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime (208) bakınız.

٢٦١ - وقال الله: ﴿قَدْ لَكُمْ مَعِيشَةٌ ضَنْكًا﴾ (طه: ١٢٤) قال أصحاب التفسير:

عذاب القبر.

261- Allah "onun için sıkıntılı bir yaşam vardır" (Taha, 124) buyurmuştur. Müfessirler bunun kabir azâbı olduğunu söylemişlerdir.²⁷³

٢٦٢ - ثُمَّ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ: الْإِيمَانُ بِالصَّيْحَةِ لِلنُّشُورِ بِصَوْتِ إِسْرَافِيلَ لِلْقِيَامِ مِنَ

الْقُبُورِ.

فيلزم القلب أنك ميت، ومضغوط في القبر، ومساءل في قبرك، ومبعوث من بعد الموت فريضة لازمة؛ من أنكر ذلك كان بكافراً.

262- Bundan sonra İsrâfil'in kabirlerden kalkış için sesiyle yeniden diriliş çağlığına iman etmek gerekir.²⁷⁴

Kalp; öleceğine, kabirde sıkıştırılacağına, kabrinde sorguya çekileceğine ve ölümden sonra dirileceğine kesin bir şekilde inanmalıdır. Bunu inkâr eden kimse onun kâfiri olur.

²⁷³ Bu kavil seleften bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Bu kimseleri "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"daki talikimde (206) zikrettim. Bakınız: Tefsîru't Taberî, 16/228; es-Sünne, Abdullah, 1410, 1434; İbn Kesîr Tefsîri, 5/322

İbn Kesîr Tefsîri'nde (5/324) geçtiği üzere el-Bezzâr Ebû Hureyre (radiyallahu anhu)'tan şunu rivâyet etmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Onun için sıkıntılı bir yaşam vardır. Yani kabir azâbı." İbn Kesîr "İsnâdı ceyyiddir" demiştir. Hadisin mütâbaaları ve şevâhidi de vardır. Bakınız: Musnedu Ebî Ya'lâ, 6644, 1329; en-Nevâdiru ve'l Usûl, 719; Sahîhu İbn Hibbân, 3119; Hâkim'in Müstedrek'i, 1/380-381, 2/381

²⁷⁴ Harb el-Kirmânî (v. 280) rahimehullah Irak'taki, Şâm'daki, Hicâz'daki ve diğer beldelerdeki ilim ehlini üzerinde bulduğu akîdesinde şöyle demiştir: "Sûr haktır. İsrâfil ona üfleyecek, bunun üzerine mahlûkât ölecektir. Sonra ona bir daha üfleyecek, bunun üzerine hesap ve hüküm için Âlemlerin Rabbi'nin huzurunda kalkacaklardır." (es-Sünne, Harb, 41/tahkîkimle) Ayrıca "Lâlekâî"ye bakınız: 6/477/Sûr, haşr ve neşr hususunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilenlerin siyâkı)

٢٦٣ - قال النبي (ﷺ): «إِنكُمْ تُحْشَرُونَ مِنْ قُبُورِكُمْ خِفَاءَ غَرَاءَ غُرْلًا»

وقال الله تبارك وتعالى: ﴿يَوْمَ يُخْرِجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سُرَاعًا﴾ [المعارج: ٤٣]

فَمَنْ كَذَبَ بِآيَةٍ، أَوْ حَرَفَ مِنَ الْقُرْآنِ، أَوْ رَدَّ شَيْئًا مِمَّا جَاءَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَهُوَ كَافِرٌ.

263- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) “Şüphesiz siz kabirlerinizde yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak haşredileceksiniz” buyurmuştur. Allah (teba-
reke ve teala) da “Kabirlerden yarışırçasına süratle çıktıkları o gün...” (Meâric, 43)
buyurmuştur.²⁷⁵

Kur’ân’ın bir âyetini, hatta bir harfini yalanlayan ya da Rasulullah (sal-
lallahu aleyhi ve sellem)’in getirdiği şeylerden birini reddeden kimse kâfirdir.

٢٦٤ - ثُمَّ الْإِيمَانُ بِالْبَعْثِ، وَالصِّرَاطِ، وَشِعَارُ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَئِذٍ: سَلَّمَ سَلَّمَ.

264- Bundan sonra yeniden dirilişe ve Sırat’a iman etmek gerekir. O gün müminlerin şîârı “(Allahım) Selâmet ver, selâmet ver”dir.²⁷⁶

٢٦٥ - وَالصِّرَاطُ جَاءَ فِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ: (حَدُّ مِنَ السَّيْفِ، وَأَدْقُ مِنَ الشَّعْرَةِ)

265- Hadiste Sırat’ın kılıçtan keskin ve kıldan ince olduğu gelmiş-
tir.²⁷⁷

²⁷⁵ Buhârî, 3349; Müslim, 7303

²⁷⁶ Muğîre b. Şu’be (radiyallahu anh)’ın hadisine işâret etmektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Müminlerin Sırât üzerindeki şîârları ‘sellim sellim’ olacaktır.” Bunu “el-Kebîr”de et-Taberânî (20/425) ve sahih olduğunu söyle-
yerek el-Hâkim (2/375) rivâyet etmiştir. Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

Müslim’in (373) rivâyet ettiği Ebû Saîd (radiyallahu anh) hadîsi de bunu destek-
lemektedir: Bu hadiste “Ya Allah, selâmet ver, selâmet ver derler” lafzı geç-
mektedir. Yine Buhârî (806) ve Müslim (370) şunu rivâyet etmişlerdir: “O gün
resûllerin duâsı ‘Ya Allah, selâmet ver, selâmet ver’dir.”

²⁷⁷ Âişe (radiyallahu anha)’nın rivâyet ettiği şu hadîse işâret etmektedir: Nebî (sal-
lallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Cehennemin üzerinde kıldan ince kılıçtan kes-

٢٦٦- ثُمَّ الْإِيمَانُ بِالْمَوَازِينِ؛ كَمَا قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: ﴿وَنُصْغَ الْمَوَازِينِ الْقِسْطَ

لَيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ [الأنبياء: ٤٧]

266- Bundan sonra mizânlara iman etmek gerekir. Nitekim Allah (te-bârâk ve teâlâ) şöyle buyurmuştur: "Adâlet terâzilerini kuyâmet günü için kura-râ..." (Enbiyâ, 47)

٢٦٧- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ: يُؤْتَى بِالنَّاسِ إِلَى الْمِيزَانِ؛ فَيَتَحَادَلُونَ عِنْدَهُ أَشَدَّ

الْجِدَالِ.

267- Abdullah b. Mes'ûd şöyle demiştir: "İnsanlar mîzâna getirilirler ve onun yanında var güçleriyle tartışırlar."²⁷⁸

٢٦٨- وَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «الْمِيزَانُ بِيَدِ الرَّحْمَنِ، يَخْفِضُهُ وَيَرْفَعُهُ» فَمَنْ

شَكَّ فِي ذَلِكَ، أَوْ كَذَّبَ بِهِ؛ فَقَدْ أَعْظَمَ الْإِلْحَادَ. وَقَدْ اتَّفَقَ أَهْلُ الْعِلْمِ بِالْأَخْبَارِ، وَالْعُلَمَاءُ، وَالرُّهَادُ، وَالْعَبَادُ فِي جَمِيعِ الْأَمْصَارِ: أَنَّ الْإِيمَانَ بِذَلِكَ وَاجِبٌ لَارِمْ.

268- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Mîzân Rahmân'ın elindedir, onu alçaltır ve yükseltir" buyurmuştur.²⁷⁹ Bu hususta şüphe eden ya da bunu ya-

kin bir köprü vardır. Üzerinde kancalar ve dikenler vardır. Allah'ın diledikle-rini yakalarlar." Bunun Ahmed (24793) rivâyet etmiştir.

Müslim'in (374) Ebû Saîd (radiyallahu anhu)'tan rivâyet ettiğine göre ona köprü-nün kıldan ince kılıçtan keskin olduğu ulaşılmıştır. Ayrıca "el-Lâlekâî"ye (6/495) ve İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedî'a"sındaki (s. 214) taliki-me bakınız.

²⁷⁸ İbn Ebî Şeybe (16043), İbn Nâsiruddîn'in "Minhâcu's Selâme"sinde (s. 97) geçtiği üzere "ez-Züh'de Ahmed ve "el-Mücâlese"de ed-Dîneverî (10) ri-vâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

²⁷⁹ Ahmed (17630), İbn Mâce (199) ve "es-Sünne"de Abdullah (1202) en-Nuvâs b. Sem'ân (radiyallahu anhu)'tan rivâyet etmişlerdir. İbn Mende "er-Reddu ale'l Cehmiyye"de (69) şöyle demiştir: "Nuvâs b. Sem'ân'ın hadisi sâbit (sahih) bir hadistir. Bunu aralarından herhangi birine ta'n etmenin mümkün olmadığı meşhûr imamlar rivâyet etmiştir."

lanlayan kimse sapıklıkta ileri gitmiş olur. Bütün şehirlerdeki haberleri bilen kimseler, âlimler, zâhidler ve âbidler buna iman etmenin vâcip ve gerekli olduğu hususunda görüş birliği etmişlerdir.²⁸⁰

٢٦٩ - ثُمَّ الْإِيمَانُ بِالْحَوْضِ، وَالشَّفَاعَةِ.

269- Bundan sonra Havz'a ve Şefaât'e iman etmek gerekir.²⁸¹

٢٧٠ - وَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (إِنَّ لِي حَوْضًا مَا بَيْنَ أَيْلَةٍ وَعَدَنٍ) يريد: أَنْ قَدَرُهُ

مَا بَيْنَ أَيْلَةٍ وَعَدَنٍ «أَبَارِيقُهُ بَعْدَ نُجُومِ السَّمَاءِ»

Buhârî'nin (4784) Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*)'tan rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "...mîzân O'nun elindedir, alçaltır ve yükseltir."

²⁸⁰ İmam Ahmed (*rahimehullah*) akîdesinde şöyle demiştir: "Mîzânâ geldiği gibi iman etmek de Sünnet'tendir. Kul kıyâmet günü tartılır da ağırlığı sıvrısına kanadı kadar gelmez. Yine kulların amelleri eserde geldiği üzere tartılır. Buna iman etmek, bunu doğrulamak, bunu reddeden kimseden yüz çevirip onunla tartışmamak gerekir." Bunu el-Lâlekâî (317) rivâyet etmiştir.

Ebû İshâk ez-Zeccâc (v. 311) şöyle demiştir: "Ehli Sünnet Mîzân'a, kulların amellerinin kıyâmet günü tartılacağına, Mîzân'ın bir lisânı iki kefeşi olduğuna, amellerle alçalıp yükseldiğine iman etmek gerektiği hususunda icmâ etmiştir." Ayrıca bakınız: eş-Şerîa, 3/1328; el-Lâlekâî, 6/489; Minhâcu's Selâme fî Mîzânî'l Kiyâme, er-Reddu ale'l Mubtedî'a, 14/Mîzân'a İman Bâbı...

²⁸¹ Süfyan es-Sevrî (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "Mutezile'ye gelince onlar... Havz'ı ve Şefaât'i yalanlarlar. Kendi hevâlarına uyanların hâricinde kible eh-linden birinin arkasında namaz kılmayı câiz görmezler." (es-Sünne, İbn Şâhîn, 36)

Havz hakkında bilgi için İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine (1/473-521), "eş-Şerîa"ya (3/1253), "el-Lâlekâî"ye (6/422) ve "er-Reddu ale'l Mubtedî'a"daki talikime (s. 168) bakınız.

Şefaât hakkında bilgi için de İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine (1/526), "eş-Şerîa"ya (3/1198), "el-Lâlekâî"ye (6/387) ve "er-Reddu ale'l Mubtedî'a"daki talikime (s. 181) bakınız.

270- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Benim bir havzım vardır ki Eyle ile Aden arasındır."²⁸² Yani uzunluğu Eyle ile Aden arası kadardır. "İbrikleri gökteki yıldızlar adedince dir."²⁸³

٢٧١ - وقال أنس بن مالك: مَنْ كَذَّبَ بِالْحَوْضِ فَقَدْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ.

271- Enes b. Mâlik "Havz'ı yalanlayan hakkı yalanlamış olur" demiştir.²⁸⁴

٢٧٢ - وجاء في الحديث: «مَنْ كَذَّبَ بِالْحَوْضِ لَمْ يَشْرَبْ مِنْهُ»

272- Hadiste "Havz'ı yalanlayan ondan içemez" buyrulmuştur.²⁸⁵

²⁸² Eyle, Kızıldeniz'in Şâm diyârına yakın sâhilinde bulunan bir şehirdir. (Mu'cemu'l Buldân, 1/292) Aden ise Yemen'de bulunan meşhûr bir şehirdir. Buhârî'nin bir rivâyetinde "Eyle ile Yemen'deki San'â arası..." diye geçmektedir.

²⁸³ Buhârî (6580) Enes (radiyallahu anh)'tan, Müslim (502) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir.

²⁸⁴ Hennâd "ez-Züh'd"de (189) Enes (radiyallahu anh)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kim şefaati yalanlarsa şefaatten nasîbi yoktur. Kim Havz'ı yalanlarsa Havz'dan bir nasîbi yoktur." isnâdı sahihtir. Bunu el-Âcurrî "eş-Şerîa'da (777) sadece şefaati ile ilgili kısmı zikrederek rivâyet etmiştir. "Fethu'l Bârî" sâhibi (11/426) sahih olduğunu söylemiştir.

²⁸⁵ Sanki Enes (radiyallahu anh) hadisine işâret etmektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim kabir azâbını yalanlarsa Allah ona azap etsin. Kim Havz'ı yalanlarsa Allah ona ondan içirmesin. Kim şefaati yalanlarsa Allah onu ona dâhil etmesin." (Fevâidu'l Harbî, 61; Emâli's Şecerî, 2/302) İsnâdında el-Hakem b. Sinân ve Yezîd er-Rakkâşî vardır ki ikisi de zayıftır. "Tehzîbu'l Kemâl'e (7/96, 32/64) bakınız.

Ahmed (19763) ve "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (720) Abdullah b. Bureyde el-Eslemî'den şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Ubeydullah b. Ziyâd Havz hususunda şüpheye düştü de Ebû Berze el-Eslemî'ye adam gönderdi. Ebû Berze de onun yanına geldi. Ubeydullah'ın meclisinde bulunanlar dediler ki: "Emîr'in sana adam göndermesinin sebebi sana Havz hakkında soru sormak istemesi dir. Sen Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den bu konuda bir şey işittin mi?" Bu-

٢٧٣- ثُمَّ الْإِيمَانُ بِالْمَسَاءِلَةِ؛ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَسْأَلُ الْعِبَادَ عَنْ كُلِّ قَلِيلٍ وَكَثِيرٍ فِي الْمَوْتِ، وَعَنْ كُلِّ مَا اجْتَرَمُوا. ﴿لَيْسَ أَلِ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ﴾ [الأحزاب: ٨]
 وقال الله عزَّ وجلَّ: ﴿فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [الحجر: ٩٢-٩٣]
 ويأخذُ للمظلومين مِنَ الظَّالِمِينَ، حَتَّى لِلْحَمَاءِ مِنَ الْقِرْنَاءِ، وَلِلضَّعِيفِ مِنَ الْقَوِيِّ.

273- Sonra sorguya, Allah (*Azze ve Celle*)'nin kulları mevkıfta küçük. büyük her şeyden ve işledikleri bütün cürümlerden sorguya çekeceğine iman etmek gerekir. "Bu sâdık olanlara sadâkatlerinden sorması içindir." (*Ah. zâb, 8*)

Yine Allah (*Azze ve Celle*) şöyle buyurmuştur: "Rabbine yemin olsun ki onların hepsini yapmakta olduklarından sorguya çekeceğiz." (*Hicr, 92-93*)

O mazlumların hakkını zâlimlerden alacaktır. Öyle ki boynuzsuz hayvanın hakkını boynuzlu hayvandan, zayıfın hakkını güçlüden alacaktır.²⁸⁶

nun üzerine o şöyle cevap verdi: "Evet, ben Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i onu zikrederken işittim. Onu yalanlayana Allah ondan içirmesin." İsnâdî sahihtir.

²⁸⁶ Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*) hadîsine işâret etmektedir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Kıyâmet günü haklar sâhiplerine mutlaka verilecektir. Öyle ki boynuzsuz davarın hakkı ona toslayan boynuzlu davardan alınacaktır." Bunu Ahmed (7204), "hasen-sahihtir" diyerek Tirmizî (2420) rivâyet etmiştir.

İbn Ebî Zemenîn "Usûlû's Sünne"de (s. 117) şöyle demiştir: "Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: O (*Azze ve Celle*) kullarını kıyâmet günü hesâba çekecek, onları yüz yüze sorgulayacaktır." Sonra Adıyy b. Hâtem (*radiyallahu anh*) hadîsini isnâdıyla zikretmiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Sizden hiç kimse yoktur ki Allah onunla kendisiyle onun arasında bir tercümân olmaksızın konuşacak olmasın." Hadis müttefekun aleyhtir.

٢٧٤- ثُمَّ الْإِيمَانُ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ قَبْلَ خَلْقِ الْخَلْقِ وَنَعِيمُ الْجَنَّةِ لَا يَزُولُ دَائِمًا أَبَدًا فِي النَّظَرَةِ وَالنَّعِيمِ. وَالْأَرْوَاحُ مِنَ الْحَوَرِ الْعَيْنِ لَا يَمُتُّنَ، وَلَا يَنْقُصُنَ، وَلَا يَهْرَمُنَ، وَلَا يَنْقُطُ ثَمَرُهَا وَنَعِيمُهَا؛ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿أَكْلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا﴾ [الرعد ٣٥]

وَأَمَّا عَذَابُ النَّارِ : فَدَائِمٌ بِدَوَامِ اللَّهِ. وَأَهْلُهَا فِيهَا يُخْلَدُونَ خَالِدُونَ: مَنْ خَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا غَيْرَ مُعْتَقِدٍ لِلتَّوْحِيدِ، وَلَا مُتَمَسِّكٍ بِالسُّنَّةِ.

فَأَمَّا الْمُؤَخَّدُونَ : فَإِنَّهُمْ يَخْرُجُونَ مِنْهَا بِالشَّفَاعَةِ.

274- Sonra Allah (*Azze ve Celle*)'nin cenneti ve cehennem mahlûkâtı yaratmadan evvel yaratmış olduğuna iman etmek gerekir.²⁸⁷ Cennetin nimetleri tükenmez, refah ve nimet içerisinde sonsuza dek devamlıdır.²⁸⁸ İri gözlü hûrilerden olan eşler de ölmezler, güzelliklerini kaybetmezler, ihtiyarlamazlar.

Cennetin meyveleri ve nimetleri Allah (*Azze ve Celle*)'nin "Yiyecekleri ve gölgelikleri sürekli" (*Ra'd*, 35) buyurduğu üzere kesintiye uğramaz.

²⁸⁷ İmam Ahmed (*rahimehullah*) "Kim 'O ikisi (yani cennet ve cehennem) yaratılmamıştır' derse kâfirdir" demiştir. Yine o şöyle demiştir: "Bu ikisinin yaratılmadığını söyleyen kimse Kur'ân'ı ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hadislerini yalanlamaktadır." "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"ya ve oradaki talike (s. 228) bakınız.

²⁸⁸ Hârice b. Mus'ab (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "Cehmiyye Allah (*Azze ve Celle*)'nin kitabından birçok yerde kâfir olmuştur. Onlar 'Cennet yok olacak' demişlerdir. Hâlbuki Allah (*Azze ve Celle*) 'İşte bu bizim rızıkımızdır, onun için tükenme diye bir şey yoktur' (*Sâd*, 54) buyurmuştur. Şu hâlde kim onun tükeneceğini söylerse kâfir olur. Yine O (*Azze ve Celle*) 'Yiyecekleri ve gölgelikleri sürekli" (*Ra'd*, 35) buyurmuştur. Şu hâlde kim 'Sürekli değildir' derse kâfir olur." (es-Sünne, Abdullah, 80)

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (5/182) el-Cehm b. Safvân hakkında konuşurken şöyle demiştir: "Onun cennetin ve cehennem yok olacağını söyleyenlerin ilki olduğu hususunda görüş ayrılığı yoktur."

Azaba gelince o da Allah var oldukça var olacaktır. Ehli orada sonsuza kadar bırakılacak, sonsuza kadar kalacaktır. Onlar dünyadan tevhide inanmaksızın ve sünnete yapışmaksızın çıkan kimselerdir. Muvahhidlere gelince onlar oradan şefaât ile çıkacaklardır.²⁸⁹

٢٧٥ - وقال النبي (صلی الله علیه وسلم): «شفاعتي لأهل الكبائر من أمتي»

275- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Şefaâtım ümmetimden büyük günah işleyenler içindir" buyurmuştur.²⁹⁰

٢٧٦ - ثُمَّ الْإِيمَانُ بِالْمَلَائِكَةِ، وَأَنَّ جِبْرِيلَ أَمِيْنُ اللَّهِ إِلَى الرُّسُلِ. وَالْإِيمَانُ بِالْمَلَائِكَةِ :

وَاجِبٌ مُفْتَرَضٌ.

276- Sonra meleklerle, Cibrîl'in Allah'ın resûllere gönderdiği emîni olduğuna iman etmek gerekir. Meleklerle iman vâciptir, farzdır.²⁹¹

²⁸⁹ Harb el-Kirmânî (rahimehullah) ilim ehlini üzerinde bulduğu akîdesinde şöyle demiştir: "Cennet ve içindekiler yaratılmıştır. Cehennem ve içindekiler de yaratılmıştır. Allah önce onları yaratmış, sonra mahlûkâtı onlar için yaratmıştır. Yok olmazlar. İçindekiler de sonsuza kadar yok olmazlar. Bidatçi bir zındık Allah Teâlâ'nın "O'nun vechinden başka her şey helâk olacaktır" buyruğunu ya da buna benzer şeyleri delil getirecek olursa ona şöyle de: Allah'ın yok olacağını yazdığı şeylerin hepsi yok olacaktır. Cennet ve cehennem ise yok olmak üzere değil bâki kalmak üzere yaratılmıştır. Ayrıca onlar dünyâdan değil âhîrettendir. İri gözlü hûrîler de kıyâmetin kopması esnâsında veya (Sûr'a) üfürme esnâsında ölmezler. Onlar ebediyen ölmezler. Çünkü Allah (Azze ve Celle) onları yok olmaları için değil bâki kalmaları için yaratmış, onlara ölümü yazmamıştır. Şu hâlde kim bunun hilâfını söylerse hakka muhâlif bir bidatçidir, doğru yoldan sapmıştır." (es-Sünne, Harb, 48)

Ayrıca bakınız: eş-Şerîa, 3/1343/Cennet ve Cehennemin Yaratılmış Olduğuna, Cennet Nimetlerinin Ehlinde Asla Kesilmeyeceğine, Cehennem Azâbının da Kâfir Ehlinde Asla Kesilmeyeceğine İman ve Bunları Tasdik Kitâbı; el-Lâlekâî, 6/504

²⁹⁰ Ebû Dâvûd (4739) ve Tirmizî (2427) rivâyet etmiştir. Hadisi İbn Huzeyme, el-Hâkim, es-Sâbûnî ve İbn Kesîr sahihlemiştir. "Er-Reddu ale'l Muhterâ"daki (219) talikime bakınız.

۲۷۷- كذلك وجوب الإيمان والتّصديق بجميع ما جاءت به الرّسل من عند الله، وبجميع ما قال الله عزّوجلّ فهو حقّ لازم. فلو أنّ رجلاً آمن بجميع ما جاءت به الرّسل إلّا شيئاً واحداً؛ كان برّد ذلك الشّيء كافراً عند جميع العلماء.

277- Aynı şekilde resûllerin Allah katından getirdiği her şeyin, Allah (Azze ve Celle)'nin buyurduğu her şeyin hak ve gerekli olduğuna iman etmek ve bunları tasdik etmek de vâciptir. Kişi resûllerin getirdiği şeylerin biri hâric tamamina iman etse reddettiği o şey sebebiyle bütün âlimlerin nezdinde kâfir olur.

۲۷۸- ثمّ الإيمان بأنّ الله عزّوجلّ خلق الجنّ، وهم خلق من خلق الله، خلّقهم كما شاء، ولما شاء، وفيهم مؤمنون وكافرون، وبذلك نطق الكتاب، وجاءت به الرّسل.

وخلق إبليس وهو رأس جنود الشّياطين، وهو يعوي بني آدم، ويوسوس في صدورهم، ويفتنهم، ويحسّن عندهم القبيح، ويدعوهم إلى مخالفة ربّهم عزّوجلّ، وهو عدوّهم، يجري منهم مجرى الدّم لا يضّرّ المعتصمين بالله كيده. والآي في كتاب الله عزّوجلّ بذكره وأخباره أكثر من أن تُحصى.

فمن أنكر أمر الجنّ، وكون إبليس والشّياطين والمردة، وإغواءهم بني آدم فهو كافّر بالله، حاجد بآياته، مُكذّب بكتابه.

278- Sonra Allah (Azze ve Celle)'nin cinleri yarattığına iman etmek gerekir. Onlar Allah'ın mahlûkâtından bir sınıftır. Allah onları dilediği gibi ve dilediği şey için yaratmıştır. Aralarında müminler de vardır kâfirler de vardır. Kitâb bunu söylemiş, resûller bunu getirmiştir.

Yine Allah İblis'i yaratmıştır ki o şeytan ordularının başıdır. O âdemoğullarını azdırır, göğüslerine vesveseler atar, onları fitneye düşürür, çirkinin onların gözünde güzel gösterir, onları Rableri (Azze ve Celle)'ye karşı gelme-

²⁹¹ Bu imanın altı rûknünden biridir. Bunu filozoflardan bir tâife inkâr etmiş, asrımızdaki akılcılardan birçok tâife de onların peşinden gitmiştir! "İlgâsetu'l Lehfân" (2/261) bakınız.

ye çağırır. O onların kanlarının dolaştığı yerde dolaşan düşmanlardır.²⁹² Fakat Allah'a tutunanlara onun hilesi zarar vermez. Allah (Azze ve Celâ)'nin kitabında onun ve haberlerinin zikredildiği âyetler saymakla bitmeyecek kadar çoktur.

Kim cinlerin varlığını; İblîs'in, şeytanların, mâridlerin (azgın şeytanların) mevcûdiyetini ve âdemoğullarını azdırdıklarını inkâr ederse Allah'a kâfirdir, O'nun âyetlerini inkâr etmekte ve kitabını yalanlamaktadır.²⁹³

٢٧٩- ثُمَّ الْإِيمَانُ وَالْقَبُولُ وَالتَّصَدِيقُ بِكُلِّ مَا رَوَتْهُ الْعُلَمَاءُ، وَنَقَلَهُ الثَّقَاتُ أَهْلُ الْأَنْبَاءِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَنَقَلَهَا بِالْقَبُولِ. لَا تُرَدُّ بِالْمَعَارِضِ، وَلَا يُقَالُ: لَمْ ؟ وَكَيْفَ ؟ وَلَا تُعْمَلُ عَلَى الْمَعْقُولِ، وَلَا تُضَرَّبُ لَهَا الْمَقَائِيسُ، وَلَا يُعْمَلُ لَهَا التَّفَاسِيرُ إِلَّا مَا فَسَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَوْ رَجُلٌ مِنْ عُلَمَاءِ الْأُمَّةِ مِمَّنْ قَوْلُهُ شِفَاءٌ وَحُجَّةٌ. مِثْلُ : أَحَادِيثِ الصَّفَاتِ، وَالرُّؤْيَى. وَمِثْلُ مَا رَوَى:

279- Sonra âlimlerin Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiği, eser ehli sika kimselerin O'ndan naklettiği her bir şeye iman etmek, bunları tasdik etmek ve kabulle karşılamak gerekir. Bunlar tarizlerle redde-

²⁹² Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şu buyruğuna işâret etmektedir: "Şüphesiz şeytan insanda kanın dolaştığı yerde dolaşır." Buhârî (3281) rivâyet etmiştir.

²⁹³ İsmâîlî Bâtınîler İblîs'in hakîkatini yalanlar ve "İblîs bir şahıs değildir, her şahısta bulunur ve imama düşmanlık eder, işte o onun iblîsidir" derler. (er-Risâletu'l Vâdiha, İbnu'l Hanbelî, 2/488)

Bakınız: el-İbânetu'l Kubrâ, 3/Şeytanın yaratılmış olduğuna, âdemoğullarına musallat edilmiş olduğuna, onların kanlarının dolaştığı yerde dolaştığına. Allah'ın ondan koruduğu kimsenin bundan müstesnâ olduğuna ve bunu inkâr edenlerin helâk olan fırkalardan olduğuna iman bâbı; el-Lâlekâî, 7/18. Bidatçilerin cinlerin hakîkatinin olmadığını ve İblîs'in her bir kötü adam olduğunu iddia etmelerinin aksine İblîs'in ve cinlerin Allah'ın mahlûkâtından bir sınıf olduğu ve onların Allah'ın kendilerine gösterdiği kimseleri gördükleri hususunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilenlerin siyâkı; el-Hucce, II Beyânî'l Mehacce, Kivâmu's Sünne, 1/484; es-Sâbûnî, 148-149.

dilemez. "Neden?" ve "Nasıl?" denemez.²⁹⁴ Akıllara götürülemez. Kıyaslara vurulamaz. Kendileri hakkında -Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ya da ümmetin âlimlerinden sözü şifâ ve hüccet olan birinin tefsir ettiği hâriç- tefsirlerde bulunulmaz.²⁹⁵ Sıfat ve rü'yet hadisleri (tefsir edilmeyecek) hadislerle örnektir.²⁹⁶ Şunlar da bunlara örnektir:

٢٨٠ - (إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَضَعُ السَّمَوَاتِ عَلَى أَصْبَعٍ، وَالْأَرْضِينَ عَلَى أَصْبَعٍ)

280- Allah gökleri bir parmak üzerine, yerleri de bir parmak üzerine koyar.²⁹⁷

²⁹⁴ Berbehârî (rahimehullah) "Şerhu's Sünne"de (12) şöyle demiştir: "Rabb'in sıfatları hakkında ancak Allah hakkında şüphe eden biri 'Nasıl?' ve 'Neden?' der."

Yine o (95) şöyle demiştir: "Bil ki Cehmiyye ancak Rab (Azze ve Celle) hakkında düşündüğü, 'Neden?' ve 'Nasıl?' dediği, eserleri terk ettiği, kıyası ortaya attığı ve dini reyine göre ölçtüğü için helâk olmuştur. Bunların sonucunda açık bir şekilde küfür olduğu gizli olmayan küfre girmişlerdir. İnsanları tekfir etmişlerdir. Sonra ta'til görüşünü savunmak zorunda kalmışlardır."

²⁹⁵ Yani Cehmiyye'nin, onların yavruları Eş'arîler'in ve Muattıla'dan olan diğer fırkaların tevil adını verdikleri tefsirler... "...tefsir ettiği başka" sözü sıfat naslarının bilinen bir manasının olmadığını iddia eden câhil Mufavvîda'ya açık bir reddiyedir. Az sonra Mufavvîda'ya reddiye hususunda daha fazla açıklama gelecektir.

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (42) şöyle demiştir: "Bunlardan herhangi bir şeyi hevâna göre tefsîr etme. Zira bunlara iman etmek vâciptir. Kim bunlardan herhangi bir şeyi hevâsına göre tefsîr ederse ya da reddederse cehmîdir."

²⁹⁶ Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Kim Allah'ın âhirette görülmeyeceğini söylerse kâfirdir." (et-Tabakât, 1/143) Vekî' de şöyle demiştir: "Kim rü'yet hadisini yalanlarsa cehmîdir. Ondan sakının." (Halku E'lâli'l İbâd, 32)

Selefin sıfatları ve rü'yeti inkâr eden kimsenin tekfiri hususundaki sözlerinden bazıları 253. ve 254. maddelerde geçmişti.

²⁹⁷ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye/211-215/Allah'ın Gökleri Bir Parmak Üzerine, Yerleri de Bir Parmak Üze-

٢٨١- و (أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَضَعُ قَدَمَهُ فِي النَّارِ، فَتَقُولُ: قَطُّ قَطُّ)

281- Allah azze ve celle ayağını cehenneme koyar, o da "Yeter, yeter!" der.²⁹⁸

٢٨٢- (وَقُلُوبُ الْعِبَادِ بَيْنَ أَصْبَعَيْنِ مِنَ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ)

282- Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır.²⁹⁹

٢٨٣- و (إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى الْعَرْشِ، وَلِلْعَرْشِ أَطِيطٌ كَأَطِيطِ الرَّحْلِ الْجَدِيدِ)

283- Allah azze ve celle Arş'ın üzerindedir. Arş'ın tıpkı yeni eğerin sesi gibi bir sesi vardır.³⁰⁰

rine Koyduğuna Dâir Rivâyet Edilenleri Tasdîk Bâbı) İbn Mes'ûd (*radiyallahu anh*)'tan birçok tarikle rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (4811) ve Müslim (2786) de rivâyet etmiştir.

²⁹⁸ Musannif "el-İbâne"de (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye/254-257) Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*)'tan rivâyet etmiştir.

Hadisi ayrıca Buhârî (8484) ve Müslim (7279) de Enes (*radiyallahu anh*)'tan rivâyet etmiştir.

²⁹⁹ Musannif "el-İbâne"de (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, 202/Kulların Kalplerinin Keyfiyetsiz Şekilde Rab Teâlâ'nın Parmaklarından İki Parmak Arasında Olduğuna İman Bâbı) Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından bir topluluktan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Müslim (6844) Abdullah b. Amr b. el-Âs (*radiyallahu anhuma*)'dan rivâyet etmiştir.

³⁰⁰ Bu hadis İbn Batta'nın "el-İbânetu'l Kubrâ"da rivâyet ettiği Ömer (*radiyallahu anh*) hadisinin bir parçasıdır. Hadisi "es-Sünne"de Abdullah (570), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (586) ve başkaları rivâyet etmiştir. Vekî', Ahmed, ed-Dârimî, ed-Diyâ el-Makdisî, ed-Deştî, el-Heysemî ve başkaları hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (16/434) "Ehli Sünnet'in çoğunluğu" bunu kabul etmiştir" demiştir. Bunun tahrîcini ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Hadî Lillâhi Teâlâ" kitabındaki (37) ta'lîkimde yaptım.

٢٨٤ - (وَأَنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَخَذَ الذُّرِّيَّةَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ بِيَدِهِ الْيُمْنَى، وَكَلَّمَا يَدَيْهِ نَيْمًا)

مُبَارَكَةً، فَقَالَ: هَذِهِ لَهُدْهِ وَلَا أَبَالِي)

284- Allah azze ve celle zürriyeti Âdem'in sırtından sağ eliyle almıştır. O'nun iki eli de sağ ve mübârektir. Sonra "Bu bunun içindir, hiç umursamam" demiştir.³⁰¹

٢٨٥ - (وَلَا يُقَبِّحُ الْوَجْهَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ)

285- Yüz çirkin görülmez. Zira Allah Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır.³⁰²

³⁰¹ Bu hadis birçok lafızla rivâyet edilmiştir. Bunlardan biri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından biri olan Ebû Abdullah (radiyallahu anh)'ın hadisi-dir. Onun rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah sağ eliyle bir hapas aldı, diğer eliyle de bir hapas aldı. Sonra 'Bu bunun içindir, bu da bunun içindir, hiç umursamam' buyurdu."

Ahmed (17593) rivâyet etmiştir. Ayrıca Abdullah b. Amr (radiyallahu anh) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Adâletli davrananlar Allah'ın katında, Rahmân (Azze ve Celle)'nin sağında nurdan minberler üzerindedir. O'nun iki eli de sağdır." Müslim (4748) rivâyet etmiştir. Ayrıca musannifin "el-İbânetu'l Kubrâ"sına bakınız. (3/371/Altıncı Bâb: Allah Azze ve Celle'nin Âdem'in Zürriyetini Onların Sırtlarından Aldığına ve Onları Bir Fırka Cennete Bir Fırka Saîr'e Olmak Üzere İki Fırkaya Ayırdığına İman Hakkında)

³⁰² Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, 185, 193/Allah'ın Âdem'i keyfiyetsiz olarak kendi sûreti üzere yarattığına iman bâbı) şu lafızla rivâyet etmiştir: "Yüzü çirkin görmeyin. Çünkü Allah (Azze ve Celle) Âdem'i Rahmân sûreti üzere yaratmıştır." Bunu Abdullah b. Ahmed de "es-Sünne"de (482/tahkîkimle) bu şekilde rivâyet etmiştir. Ahmed ve İshâk -Allah onlara rahmet etsin- bunun sahih olduğunu söylemiştir. Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki ta'likime bakınız.

Ayrıca Buhârî (6228) ve Müslim (7265) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Allah (Azze ve Celle) Âdem'i kendi sûreti üzere yarattı."

٢٨٦ - وقال النبي (ﷺ): (رَأَيْتُ رَبِّي فِي صُورَةٍ ...) كَذَا.

286- Yine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Rabbimi şu sûrette gördüm."³⁰³

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsî'l Cehmiyye"de (6/373) şöyle demiştir: "Üç nesildeki selef arasında zamirin Allah'a döndüğünün söylenmesi hususunda bir görüş ayrılığı yoktu. Zira bu birçok sahâbiden birçok tarîk ile rivâyet edilmiştir. Bütün hadislerin siyâkı da buna delâlet etmektedir." Yine o (6/376) şöyle demiştir: "Cehmiyye üçüncü yüzyılda yaygınlık kazanınca bir tâife zamirin Allah Teâlâ'dan başkasına döndüğünü söyledi."

Yine musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimetu'r Reddi ale'l Cehmiyye/196) Ebû Bekr el-Merrûzî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ebû Abdullah'a 'Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır hadisi hakkında ne diyorsun?' diye sordum. Dedi ki: 'A'meş şöyle demektedir: Habîb b. Ebî Sâbit'in Atâ'dan, onun İbn Ömer'den, onun da Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiğine göre O şöyle buyurmuştur: *Şüphesiz Allah azze ve celle Âdem'i Rahmân sûreti üzere yaratmıştır. Biz de hadisin söylediği gibi söyleriz.*'

Yine ben Ebû Abdullah'ı kendisine muhaddislerden birinin 'Onu kendi sûreti üzere yani çamur sûreti üzere yarattı' dediğinin zikredilmesi üzerine 'Bu Cehmiyye'nin sözüdür' derken işittim."

Yine musannif (198) Ebû Tâlib'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim: "Kim 'Allah Âdem'i Âdem sûreti üzere yarattı' derse cehmîdir. Âdem'i yaratmadan önce onun ne sûreti vardı ki?"

Bakınız: el-İbânetu'l Kubrâ, 3/244, Allah (Azze ve Celle)'nin Âdem'i keyfiyetsiz olarak kendi sûreti üzere yarattığına iman bâbı.

Derim ki: Bu mesele hakkında ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ"sındaki talikimde (54) bazı şeyler söyledim. Ayrıca et-Tuveycirî'nin "Akîdetu Ehli'l İmân fî Hadîsi Halki Âdeme alâ Sûrati'r Rahmân" isimli eserine, ed-Duveysî'nin "Difâ'u Ehli's Sünneti ve'l İmân an Hadîsi Halki Âdeme alâ Sûrati'r Rahmân" isimli eserine bakınız.

³⁰³ Ahmed (2580), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (449), "es-Sünne"de Abdullah (1093, 1094) ve Lâlekâî (897) İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ)'dan, o da Nebî (sallallahu

قد روى هذه الأحاديث الثقات من الصحابة، والسادات من العلماء من بعدهم؛ مثل: ابن عمر، وعائشة، وأبي هريرة، وابن عباس، وجابر بن عبد الله، وأنس بن مالك وغيرهم.

Bu hadisleri Sahâbe'den sika kimseler ve onlardan sonra gelen büyük âlimler rivâyet etmiştir. İbn Ömer, Âişe, Ebû Hureyre, İbn Abbâs, Cerir b. Abdullah ve Enes b. Mâlik onlardandır.

٢٨٧ - و (إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَنْزِلُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا)

287- Allah tebâreke ve teâlâ her gece dünyâ semâsına iner.³⁰⁴

لا يُقَالُ لِهَذَا كُتْلُهُ: كيف؟ ولا لِمَ؟ بل تسليماً للقدرة، وإيماناً بالغيب، كُلَّمَا عَجَزَتِ العقولُ عن معرفتِهِ، فالعلمُ به، وعَيْنُ الهداية فيه: الإيمانُ به، والتَّسْلِيمُ له، وتصديقُ رسولِ الله (صلَّى الله عليه وسلَّم) فيما قاله، هو أَصْلُ العلمِ، وعَيْنُ الهداية، لا تُضَرَّبُ لهذه الأحاديث وماشاكلها المقاييسُ، ولا تُعارضُ بالأمثال والنظائر.

lahu aleyhi ve sellem)'den "Rabbimi gördüm" lafzıyla muhtasar olarak rivâyet etmiştir. Ayrıca el-Hallâl "es-Sünne"de, et-Taberânî "es-Sünne"de, "Beyânu Telbîsî'l Cehmiyye"de (7/196-197) geldiği üzere ed-Dârakutnî "er-Ru'ye"de, el-Hallâl'ın kölesi "es-Sünne"de (39,40), Kâdî Ebû Ya'lâ "İbtâlât Te'vilât"ta (122, 125, 127), el-Beyhakî "el-Esmâu ve's Sifât"ta (947) rivâyet etmiştir.

Bunların hepsi el-Esved b. Şâzân - Hammâd b. Seleme - Katâde - İkrime - İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ) - Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) tarikiyle rivâyet etmiştir.

³⁰⁴ Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, Al-lah Teâlâ'nın her gece zevâl ve keyfiyet söz konusu olmaksızın dünyâ semâsına indiğine iman ve bunu tasdik bâbı) Sahâbe'den bir topluluktan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (7494) ve Müslim (1721) rivâyet etmiştir.

Kevsec "Mesâil"inde (3332) şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e 'Rabbimiz (Azze ve Celle) her gece gecenin son üçte birinde dünyâ semâsına iner, sen bu hadisleri söylemiyor musun?' dedim. O da 'Bunların hepsi sahihtir' diye cevap verdi. İshâk da şöyle dedi: 'Bunların hepsi sahihtir. Bunları ancak bir bidatçı ya da zayıf görüşlü bir kimse bırakır.'"

Bunlardan herhangi biri hakkında "Nasıl?" ve "Neden?" diye sorulmaz. Kudrete teslim olunur ve gayba iman edilir. Akılların bilmekten âciz kaldığı her bir şey hususunda ilim ve hidâyet; ona iman etmek, teslim olmak ve söyledikleri hususunda Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i tasdik etmektir. Bu ilmin aşl ve hidâyetin ta kendisidir. Bu hadisler ve benzerleri hususunda kıyas yapılmaz. Bunlar misâllerle ve örneklerle karşılaştırılmaz.³⁰⁵

٢٨٨- ثُمَّ الْإِيمَانُ بِأَنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ؛ فَيَكْبِرُ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلُ الْخَنَزِيرَ، وَتَكُونُ الدَّعْوَةُ وَاحِدَةً.

288- Sonra İsâ b. Meryem (aleyhisselam)'ın gökten yere ineceğine, haçı kıracağına, domuzu öldüreceğine ve davetin tek olacağına iman etmek gerekir.³⁰⁶

٢٨٩- وَالذَّجَالُ خَارِجٌ فِي آخِرِ هَذِهِ الْأُمَّةِ لَا مُحَالَةَ، إِحْدَى عَيْنَيْهِ كَأَنَّهَا عَيْنَةُ طَافِيَةٍ، بَطَأُ لَأَرْضٍ إِلَّا مَكَّةَ وَالْمَدِينَةَ.

289- Deccâl de bu ümmetin sonunda kesinlikle çıkacaktır. Gözlerinden biri patlamış üzüm tanesi gibidir. Mekke ve Medîne dışında dünyanın her yerine ayak basacaktır.³⁰⁷

³⁰⁵ Tâvûs (rahimehullah) şöyle demiştir: "İşleri güçleri tartışmak ve kıyas yapmak olanlar rü'yeti inkâr edip Sünnet'e muhâlefet edinceye kadar tartışmaya ve kıyaslar yapmaya devam ederler. Bunu el-Lâlekâî (868) rivâyet etmiştir.

³⁰⁶ Buhârî (2476) ve Müslim'in (308) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan rivâyet ettikleri hadise işâret etmektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Meryem'in oğlu aranızda adâletli bir yönetici olarak inmedikçe, haçı kırmadıkça ve domuzu öldürmedikçe kıyâmet kopmaz..."

Bakınız: eş-Şerîa, 3/1320/İsâ'nın adâletli bir yönetici olarak ineceğine, hakı ikâme edip Deccâl'i öldüreceğine iman

³⁰⁷ Deccâl hadisleri sahih ve mütevâtirdir. Hem Sahîhayn'da hem de diğer hadis kitaplarında bulunmaktadır. Birtakım bidat ehli bu hadisleri yalanlamıştır.

ويقتله عيسى ابن مريم عليه السلام باب لُذَّا لَشَرْقِيَّ بَارُضِ فِلَسْطِينَ، عَلَى قَدْرِ مَسِيرَةِ

مِيلٍ مِنَ الرَّمْلَةِ.

İsâ b. Meryem (*aleyhisselam*) onu Filistîn topraklarında bulunan, Remle'ye bir mil uzaklığındaki Doğu Lüdd Kapısı'nda öldürecektir.³⁰⁸

٢٩٠ - ثُمَّ الْإِيمَانُ بِمَلِكِ الْمَوْتِ: أَنَّهُ يَقْبِضُ الْأَرْوَاحَ، ثُمَّ تُرَدُّ فِي الْأَجْسَادِ فِي الْقُبُورِ.

290- Sonra Ölüm Meleği'ne, onun ruhları kabzettiğine, sonra ruhların kabirlerde cesetlere geri döndürüldüğüne iman etmek gerekir.³⁰⁹

İbn Kesîr "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (19/190) şöyle demiştir: "Havâric'den ve Cehmiyye'den birçok tâife, ayrıca Mutezile'nin bir kısmı Deccâl'in çıkışını tamamen inkâr etmiş, Deccâl hakkında vârid olan hadisleri reddetmiş, bir şey yapmamış, bununla âlimlerin bulunduğu dâirenin dışına çıkmıştır. Çünkü onlar mütevâtir sahih haberlerde gelen bir şeyi reddetmişlerdir.

"Zemmu'l Kelâm"da (784) rivâyet edildiğine göre Mutarrif (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "Deccâl'in takipçilerinin çoğunluğu yahudiler ve bidat ehlidir."

Bakınız: eş-Şerîa, 3/1301, Deccâl'i(n çıkacağını) tasdik; el-Lâlekâî, 7/22/Bidatçilerin "Deccâl her bir habis adamdır" dediklerinin hilâfına Deccâl'in çıkacağı ve buna imanın gerekliliği hususunda Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den rivâyet edilenlerin siyâkı.

³⁰⁸ Nuvâs b. Sem'ân (*radiyallahu anh*)'ın hadîsine işâret etmektedir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) İsâ (*aleyhisselam*) ve Deccâl'i söz konusu edip buyurdu ki: "O Dîmeşk'in doğusundaki Beyaz Minâre'ye iki parça boyalı elbise içerisinde ellerini iki meleğin kanatlarına koymuş hâlde inecek. Başını eğdiğinde su damlar. Kaldırdığında inci gibi su damlaları aşağıya süzülür. Onun nefesinin kokusunu alan her kâfir mutlaka ölür. Onun nefesi gözünün ulaştığı yere kadar ulaşır. Onu (yani Deccâl'i) arar. Tâ ki onu Lüdd Kapısı'nda bulur da öldürür." Bunu Müslim (7483) rivâyet etmiştir.

Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*)'ın rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Allah düşmanı onu gördüğü zaman tuzun suda eridiği gibi erir. Eğer onu bıraksa geberesiye kadar erir durur. Fakat Allah onu onun eliyle öldürür ve kanını onlara onun mızrağında gösterir." Bunu Müslim (7381) rivâyet etmiştir.

٢٩١ - والإيمان بالتَّفْخِخِ فِي الصُّورِ؛ وَالصُّورُ: قَرْنٌ يَنْفُخُ فِيهِ إِسْرَافِيلُ.

291- Sûr'a üfürüleceğine de iman etmek gerekir. Sûr, içine İsrâfil'in üfüreceği bir boynuzdur.³⁰⁹

٢٩٢ - وَاللَّهُ كَلَّمَ مُوسَى تَكْلِيمًا. وَاتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

292- Allah Mûsâ ile gerçekten konuşmuştur.³¹¹ İbrâhîm'i de halîl (dost) edinmiştir.³¹²

³⁰⁹ Bakınız: Usûlü's Sünnê, İbn Ebî Zemenîn, 14/Ölüm Meleği'nin ruhları almasına dâir bir bâb; el-Hucce fî Beyânî'l Mehacce, 1/314/Ölüm Meleği'ni inkâr edenlere reddiye konusunda bir fasıl.

³¹⁰ Abdullah b. Amr (*radıyallahu anhuma*)'nın hadisine işâret etmektedir: Nebî (*salallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Sûr, içine üfürülen bir boynuzdur." Bu-nu Ahmed (6507) ve "Hasen bir hadistir" diyerek Tirmizî (3244) rivâyet etmiştir. 262. maddeye bakınız.

³¹¹ Kasap el-Kercî "Nuketü'l Kur'ân'da (1/274) şöyle demiştir: "Allah Mûsâ ile gerçekten konuştu. (Nisâ, 164) Bu Cehmiyye'nin aleyhine bir hüccettir. Evet, bu onların aleyhindeki en büyük hüccetlerden biridir. Onlar O'nun kelâmının mecâzî manada olduğunu delil getirirler. Hâlbuki mecâz masdar ile te'kid edilmez. Allah celle ve alâ gördüğün üzere bunu te'kid etmiş 'teklîm' lafzını getirmiştir..."

Berbehârî (*rahimehullah*) "Şerhu's Sünnê"de (73) şöyle demiştir: "Tûr gününde Mûsâ b. İmrân ile konuşanın Allah olduğuna, Mûsâ'nın Allah'tan kelâmı başkasından değil O'ndan kulaklarına ulaşan bir ses ile işittiğine iman etmek gerekir. Kim bundan gayrısını söylerse Azîm olan Allah'a kâfir olmuştur."

Âcurrî (*rahimehullah*) "eş-Şerîa"da (3/1109) şöyle demiştir: "Kim Allah (*Azze ve Celle*)'nin Mûsâ ile konuşmadığını söylerse Kur'ân'ın nassını reddetmiş ve Azîm olan Allah'a kâfir olmuş olur. Onlardan biri 'Allah ağaçta bir kelâm yarattı da onunla Mûsâ ile konuştu' derse ona şöyle denir: Bu küfrün ta kendisidir. Çünkü o kelâmın yaratılmış olduğunu söylemektedir. Allah (*Azze ve Celle*) bundan yücedir! Yine o bir yaratılmışın rubûbiyyet iddiasında bulunduğunu söylemiş olmaktadır. Şüphesiz bu en çirkin ve iğrenç sözlerdendir. Yine ona şöyle denir: Ey mülhid! Allah'tan başkasının 'Şüphesiz ben Allah'ım' demesi mümkün

والأبرص،

291

müdür?
Tevbe e
imam c
mezhebi
lâm ve
ona kız

312 "H

kaları
b. Abd
şöyle
kabul
İbrâhî
Allah
gazla

Kas
lah İb
na on
kend
kend
meyl
ri gi
İbrâh
önce
dan
nübr
zam
rin
miş
312
tiya

٢٩٣ - وعيسى ابن مريم: رُوحُ الله، وكلمته. قد أحيا الموتى، وأبرأ الأكمه والأبرص،

وخلق من الطين طائرًا، كُلُّ ذلك بقُدرة الله عزَّ وجلَّ، ومشيئته، وإرادته.

293- İsâ b. Meryem Allah'ın rûhu ve kelimesidir.³¹³

müdür? Bunu söyleyenin müslüman olmasından Allah'a sığınırız. Bu kâfirdir! Tevbe etmesi istenir. Tevbe eder ve çirkin görüşünden dönerse ne âlâ, değilse imam onu öldürür. İmam onu öldürmeyecekse tevbe etmesini istemez. Onun mezhebinin o olduğu bilinir. Terk edilir, kendisiyle konuşulmaz, kendisine selâm verilmez, arkasında namaz kılınmaz, şehâdeti kabul edilmez, müslüman ona kızını vermez."

³¹² "Halku Ef'âlî'l İbâd"da Buhârî (3), "el-İbâne"de İbn Batta (2398) ve başkaları Habîb b. Ebî Habîb'den onun şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: "Hâlid b. Abdullah el-Kasrî Kurban Bayramı günü Vâsıt'ta bize bir hutbe îrâd etti ve şöyle dedi: 'Ey insanlar! Dönün ve kurbanlarınızı kesin. Allah bizden ve sizden kabul buyursun. Ben el-Ca'd b. Dirhem'i kurban edeceğim. Çünkü o Allah'ın İbrâhîm'i halîl edinmediğini ve Mûsâ ile gerçekten konuşmadığını söylemiştir. Allah el-Ca'd b. Dirhem'in söylediğinden çok yücedir.' Sonra indi ve onu boğazladı."

Kasap el-Kercî (*rahimehullah*) "Nüketu'l Kur'ân"da (1/274) şöyle demiştir: "Allah İbrâhîm'i halîl edindi. (Nisâ, 125) Bu Cehmiyye aleyhine bir hüccettir. Bana onların buradaki halîle fakîr manası yükledikleri ulaştı. Sanki Allah onu kendisine fakîr/muhtaç kıldı gibi... Onlar hânın dammelenmesiyle 'hulle'nin kendilerine gerekli kıldığı şeyden kaçmak için hânın fethalanmasıyla 'halle'ye meyletmişlerdir. Onların buna burada 'fakîr' manası yüklemeleri cehâlette ileri gitmekten ve akıl eksikliğinden başka bir şey değildir. Çünkü burası İbrâhîm (as)'ın fazîletinin zikredildiği bir yerdir. İbrâhîm nasıl kendisinden önceki bütün insanlarla paylaştığı bir şeyle övülmüş olabilir? Zira biz onlardan Allah'a fakîr/muhtaç olmayan kimseyi bilmiyoruz. Hem İbrâhîm'in gerek nübüvvet öncesinde gerek nübüvvet sonrasında Allah'a muhtaç olmadığı bir zaman mı vardı ki Allah onu sonradan kendisine muhtaç kıldı? Ben miskinlerin ne zaman lügate sığındıklarını gördüysem mutlaka lügatin yolunu şaşırmışlar ve kaçtıklarından daha çirkinini ortaya atmışlardır."

³¹³ İmam Ahmed "er-Reddu ale'l Cehmiyye"de (s. 251) şöyle demiştir: "Hristiyanlar ve Cehmiyye İsâ meselesinde Allah üzerine yalan söylemişlerdir. Şöy-

Ölüleri diriltmiş, körü ve alacahı iyileştirmiş, çamurdan kuş yaratmıştır. Bunların hepsi Allah (*Azze ve Celle*)'nin kudreti, meşîeti ve irâdesiyle olmuştur.

٢٩٤ - والإيمان بأن الله عز وجل خلق آدم بيده، وغرس جنة الفردوس بيده.

294- Allah (*Azze ve Celle*)'nin Âdem'i eliyle yarattığına, Firdevs Cenneti'ni eliyle diktiğine iman etmek gerekir.³¹⁴

le ki: Cehmiyye 'Îsâ Allah'ın rûhu ve kelimesidir, ancak O'nun kelimesi yaratılmıştır' demiştir. Hristiyanlar ise 'Îsâ Allah'ın Allah'ın zâtından olan rûhudur, Allah'ın Allah'ın zâtından olan kelimesidir, tıpkı şu parça şu elbisedendir dendiği gibi...' demiştir. Bizse şöyle diyoruz: Îsâ kelime ile olmuştur. Değilse Îsâ bizzat kelime değildir. Allah'ın 'O'ndan bir ruhtur' (*Nisâ*, 171) buyruğuna gelince O şöyle demektedir: Ondaki rûh O'nun emrinden idi. Tıpkı O'nun şu buyruğunda olduğu gibi: 'Göklerde ne varsa, yerde ne varsa hepsini kendisinden olmak üzere size musahhar kıldı.' (*Câsiye*, 13) Yani kendi işinden olmak üzere... Allah'ın rûhunun manası onun Allah'ın kelimesiyle yarattığı bir rûh olmasıdır. Tıpkı Allah'ın kulu, Allah'ın semâsı ve Allah'ın arzı dendiği gibi..."

³¹⁴ Abdullah b. el-Hâris (*radiyallahu anh*)'in hadisine işâret etmektedir: Nebî (*salallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Allah azze ve celle üç şeyi eliyle yaratmıştır. Âdem'i eliyle yaratmıştır. Tevrât'ı eliyle yazmıştır. Firdevs'i eliyle dikmiştir." Bunu ed-Dârakutnî "es-Sıfât"ta (28) ve İbn Ebi'd Dünyâ "Sıfetu'l Cenne"de (41) rivâyet etmiştir. İsnâdında zayıflık vardır ama metninin şâhidleri bulunmaktadır. Bunlardan biri "en-Nakd"da ed-Dârimî'nin (44), el-Âcurrî'nin (756) ve el-Lâlekâî'nin (729, 730) sahih bir isnâd ile İbn Ömer (*radiyallahu anhum*)'dan rivâyet ettiği hadistir: "Allah dört şeyi eliyle yaratmıştır: Arş'ı, Kalem'i, Aden'i ve Âdem'i... Sonra mahlûkâtın kalanına 'Ol!' demiş, onlar da olmuştur."

Derim ki: Bunun gibi bir şey reye dayanarak söylenmez. Bu yüzden eser merfû hükmündedir. Bu bapta bu manada seleften rivâyet edilen birçok eser vardır. Bunların tahrîcini Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki (553, 558, 559) talikimde yaptım.

Ayrıca bakınız: eş-Şerîa, Allah (*Azze ve Celle*)'nin Âdem (as)'ı eliyle yarattığına, Tevrât'ı Mûsâ'ya eliyle yazdığına ve Adn cennetini eliyle yarattığına iman bâbı

٢٩٥ - وما رُوِيَ: (ابن آدم، اذكُرني في نَفْسِكَ، اذكُركَ في نَفْسِي، واذكُرني في مَلَأِ.

أذكُركَ في مَلَأِ حَيْرٍ مِنَ الْمَلَأِ الَّذِي تَذكُرُنِي فِيهِ)

295- Şu rivâyete de iman etmek gerekir: "Ey âdemoğlu! Beni nefsinde an ki seni nefsimde anayım. Beni bir toplulukta an ki seni Beni içerisinde andığın topluluktan daha hayırlı bir topluluk içerisinde anayım."³¹⁵

٢٩٦ - وما رُوِيَ: (مَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شَيْراً تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعاً، وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعاً

تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعاً، وَمَنْ جَاءَنِي بِمَشْيِ أُتَيْتُهُ هَرَوَلةً)

296- Şu rivâyete de iman etmek gerekir: "Kim Bana bir karış yaklaşırsa ona bir arşın yaklaşıyorum. Kim Bana bir arşın yaklaşırsa ona bir kulaç yaklaşıyorum. Kim Bana yürüyerek gelirse ona koşar adımlarla gelirim."³¹⁶

٢٩٧ - (عَجِبَ رُبُّكَ مِنْ شَابٍّ لَيْسَ لَهُ صَبَوةٌ)

297- "Rabbin sabvesi olmayan gence şaşırdı."³¹⁷ (rivâyetine de iman etmek gerekir.)

³¹⁵ "Müsned"inde Ebû Ya'lâ (6189) ve İbn Hibbân (810) Ebû Hureyre (radiyallahu anhu) 'tan rivâyet etmiştir.

Ayrıca Buhârî (7405, 7537) ve Müslim (6928-6930) Ebû Hureyre (radiyallahu anhu) 'tan şu lafızla rivâyet etmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurur: Ben kulumun benim hakkımdaki zannı üzereyim. Beni andığı zaman onunla beraberim. Beni kendi nefsinde anarsa onu kendi nefsimde anarım. Beni bir topluluk içinde anarsa onu onlardan daha hayırlı bir topluluk içinde anarım. Bana bir karış yaklaşırsa ona bir arşın yaklaşıyorum. Bana bir arşın yaklaşırsa ona bir kulaç yaklaşıyorum. Bana yürüyerek gelirse ona koşar adımlarla gelirim."

³¹⁶ Önceki dipnota bakınız.

³¹⁷ Ahmed (17371), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (583) ve Ebû Ya'lâ (1749) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (10/270) şöyle demiştir: "Ahmed, Ebû Ya'lâ ve et-Taberânî rivâyet etmiştir. İsnâdı hasendir." ("Sabvesi olmayan", "eğlenmeyen, kanı kaynamayan" demektir.)

۲۹۸- قَوْلِهِ (ضَحِكُ رَبِّنَا مِنْ قُنُوطِ عِبَادِهِ وَقُرْبِ غَيْرِهِ) وقوله: لَنْ نَعْلِمَ مِنْ رَبِّ

يَضْحَكُ خَيْرٌ

298- Yine O “Rabbimiz hâllerinin değişmesi yakın olduğu hâlde kullarının ümitsizliğe düşmesine güldü” buyurmuş, bir adam da “Gülen bir Rabbin hayrından asla mahrum kalmayız” demiştir.³¹⁸

۲۹۹- وقوله: (لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ)

299- Yine O “Dehre sövmeyin, zira Allah dehrin ta kendisidir” buyurmuştur.³¹⁹

³¹⁸ Musannif bunu “el-Kubrâ”da (Tetimmetu’r Reddi ale’l Cehmiye/67/Allah (Azze ve Celle)’nin güldüğüne iman bâbı) rivâyet etmiştir. Ayrıca Ahmed (16187) ve İbn Mâce (181) Ebû Razîn (radiyallahu anh)’tan rivâyet etmiştir. Ebû Razîn şöyle demiştir: “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: ‘Rabbimiz hâllerinin değişmesi yakın olduğu hâlde kullarının ümitsizliğe düşmesine güler.’ Dedim ki: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Rab (Azze ve Celle) güler mi?’ ‘Evet’ buyurdu. Bunun üzerine ben ‘Gülen bir rabbin hayrından asla mahrum kalmayız’ dedim.” Hadis, Abdullah’ın “es-Sünne”sindeki (433) ta’likimde beyân ettiğim üzere sahihtir.

İbn Batta (rahimehullah) “el-İbânetu’l Kubrâ, er-Reddu ale’l Cehmiyye”de (3/112) şöyle demiştir: “Lügatçı Ebû Âmir Muhammed b. Abdulvâhid’e Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ‘Rabbimiz kullarının hâllerinin değişmesi yakinken ümitsizliğe düşmelerine güldü’ buyruğunu sordum. Dedi ki: ‘Bu hadis bilinen bir hadistir. Bunu rivâyet etmek sünnet, buna ta’n ile itiraz etmek bidattir. Buradaki gülmeyi tefsir etmek gereksiz bir yükün altına girmek ve haktan sapmaktır. Onun değişmesinin yakınlığı buyruğuna gelince bu O’nun size olan rahmetinin ve karşılaştığınız zararı gidermesinin hızı demektir.”

Yine İbn Batta (3/91) şöyle demiştir: “Allah Teâlâ’nın güldüğü de Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’den sahih olarak rivâyet edilen, müminlerin rivâyetini kabul etmeleri ve muhâlefet etmemeleri gereken adâlet sâhibi kimselerin rivâyet ettiği hususlardandır. Bunu ancak âlimlerin nezdinde hâli yerilmiş, zemmedilen fırkaların ve terk edilen mezheplerin içinde bulunan bir bidatçı red ve inkâr eder. Allah bizi de sizi de rahmetiyle her türlü bidatten ve dalâletten muhafaza buyursun!” Sonra Lakî (radiyallahu anh)’ın hadisini zikretmiştir.

319 Müslim (5928) Ebû Hureyre (radiyallahu anhu)'tan rivâyet etmiştir.

Kâdî "İbtâlu't Te'vîlât"ta (2/374-375) şöyle demiştir: "Bil ki Ebû Bekir el-Hallâl şöyle dedi: 'Bana Bîşr b. Mûsâ el-Esedî tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e dehrî sordum. Bu konuda bana bir cevap vermedi.'

Bundan anlaşılan Ahmed'in bu hadisin zâhirini almakla yetindiği, Dehr ismini Allah subhânehu hakkında kullanmaktan geri durduğudur.

Hanbel şöyle demiştir: 'Hârûn el-Hammâl'ı Ebû Abdullah'a şunu söylerken işittim: Mekke'de Süfyân b. Uyeyne'nin yanındaydık. Bize Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Dehr'e sövmeyin" buyurduğunu tahdis etti. Bunun üzerine Feth b. Sehl kalkıp "Ey Ebû Muhammed, sen 'Ey dehr, bizi rızıklandır!' diyor musun?" diye sordu. Bunun üzerine Süfyân'ın "Yakalayın şunu, bu cehmîdir" dediğini işittim. Adam da kaçtı.' Ahmed bunun üzerine şöyle dedi: "Bunlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilen haberleri reddediyorlar. Bizse bunlara iman ediyor, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sözünü reddetmiyoruz.""

Bundan anlaşılan Ahmed'in hadisin zâhirini aldığıdır. Onun 'Bizse bunlara iman ediyoruz' sözünün sadece bu hadise değil sıfat haberlerinin tamamına râci olması da ihtimal dâhilindedir.

Şeyhimiz Ebû Abdullah (yani İbn Hâmid) rahimehullah bu hadisi kitabında zikretmiş ve 'Allah'ın dehr olarak isimlendirilmesi câiz değildir' demiştir. Doğru olan da onun söylediğidir. Çünkü bu hadisin bazı lafızlarında hadisin zâhirine hamledilmesine engel teşkil edecek hususlar bulunmaktadır. Bunun dışındaki sıfat haberlerinden herhangi birinde onun onun zâhirinden çevrilmesini gerektirecek bir şey vârid olmamıştır. Bu yüzden onların zâhirlerine hamledilmeleri vâcib olmuştur. Şöyle ki: Bu hadiste şu rivâyet edilmiştir: 'Âdemoğlu dehre söverek Bana eziyet veriyor. Dehr Benim. Emir Benim elimdedir, geceyi ve gündüzü çeviririm.' Görüldüğü gibi O gece ve gündüzden ibâret olan dehrin kendisinin bir mahlûku olduğunu, onun elinde bulunduğunu, onu sürekli yenilediğini ve eskittiğini beyân etmiştir. Bu yüzden dehrin O'nun ismi olması mümkün olmamıştır...

Ebû Ubeyd de zikrettiğimiz bir benzerini zikretmiş ve şöyle demiştir: 'İslâm ehlinde herhangi birinin bunun manasının câhili olması söz konusu olamaz. Şöyle ki: Ta'tîl ehli bunu müslümanların aleyhine delil olarak getirmektedir. Onlardan bazıları bunu delil getirip "Görmüyor musun, Allah dehrin

۳۰۰ - وَأَنَّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ مَسِيرَةُ خَمْسَمِائَةِ عَامٍ، سُمْكَ كُلِّ سَمَاءٍ كَذَلِكَ،

وَبَيْنَ كُلِّ سَمَاءٍ كَذَلِكَ)

300- "Gök ile yer arasında beşyüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir göğün kalınlığı da bu kadardır. Her bir göğün arası da bu kadardır."³²⁰

ta kendisidir diyor!" demiştir. Bunun doğru yorumu şudur: Araplar başlarına gelen ölüm, ihtiyarlık ve telef gibi musîbetler esnâsında dehrî yerer ve ona söverlerdi. "Dehrin musîbetleri onlara isâbet etti, dehr onları yok etti, dehr onların başına indi" derlerdi. Böylece bunları yapanın dehr olduğunu söyler ve bu sebepten dolayı onu kınarlardı.

Bunun üzerine Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Size bu şeyleri yapana ve bu musîbetleri başınıza getirene sövmeyin, çünkü bunları yapana sövdüğünüz zaman sövgü Allah (*Azze ve Celle*)'ye varır, çünkü bunları yapan dehr değil Allah'tır" buyurmuştur." (Kâdî'nın sözleri burada sona erdi.)

³²⁰ Abbâs b. Abdulmuttalib (*radiyallahu anhu*)'ın hadîsine işâret etmektedir. Bu hadiste şunlar geçmektedir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Gök ile yerin arasının ne kadar olduğunu biliyor musunuz?" buyurdu. Biz de "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "İkisinin arasında beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir gök arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir göğün kalınlığı da beş yüz yıllık yürüme mesâfesidir. Yedinci göğün yukarısında en aşağısıyla en yukarısının arası gökle yer arası kadar olan bir deniz vardır..." Bu meşhûr ev'âl/dağ keçileri hadîsidir.

Bunu Ahmed (1770), Ebû Dâvûd (4723), Tirmizî (3320), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (589) ve İbn Huzeyme (144) rivâyet etmiştir. Cevzekânî "el-Ebâtîl"de (72) "Sahih bir hadistir" demiştir.

Zehebî "el-Arş"ta (24) "Bunu Ebû Dâvûd hasenin üzerinde hasen bir isnâdlı rivâyet etmiştir" demiştir.

İbn Teymiyye de "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (3/193) bu hadisin zayıf olduğunu söyleyenlere reddiye vermiştir.

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye"de (128) bunun benzerini İbn Mes'ûd (*radiyallahu anhu*)'tan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Zehebî "el-Uluvv"da (157) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

فَكُلُّ هَذِهِ الْأَحَادِيثِ، وَمَا شَاكَلَهَا: ثَمَرٌ كَمَا جَاءَتْ، لَا تُعَارَضُ، وَلَا تُضَرَّبُ لَهَا
الْأَمْثَالُ، وَلَا يَوَاضَعُ فِيهَا الْقَوْلُ.

فَقَدْ رَوَاهَا الْعُلَمَاءُ، وَتَلَقَّاهَا الْأَكَابِرُ مِنْهُمْ بِالْقَبُولِ لَهَا، وَتَرَكُوا الْمَسْأَلَةَ عَنْ تَفْسِيرِهَا.
وَرَأَوْنَا الْعِلْمَ بِهَا: تَرَكُ الْكَلَامَ فِي مَعَانِيهَا.

Bütün bu hadisler ve benzerleri geldiği gibi kabul edilir. Bunlara itiraz edilmez. Bunlara karşı misâller getirilmez. Bunlar tartışma konusu yapılmaz.

Âlimler bunları rivâyet etmiş, onların büyükleri bunları kabulle karşılamış, bunların tefsîrini sormamış, bunları bilmenin onların manaları hakkında konuşmamak olduğu görüşünü benimsemişlerdir.³²¹

³²¹ Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye"de (3/58) şöyle demiştir: "Biz bu konudaki hadislerle iman ediyoruz, onları ikrâr ediyoruz, keyfiyet ve mana söz konusu olmaksızın geldiği gibi kabul ediyoruz. Ancak O'nun nefsini vassfettiği şey başka..."

Musannifin sıfat naslarının manaları hakkında konuşmaktan sakındırmaktaki maksadı, Cehmiyye'den, Eş'arîler'den ve diğer fırkalardan ta'tîl ve tahrif ehlinin ortaya attığı manalardan ve tefsirlerden sakındırmaktır.

Onun maksadı, tafvîd ve techîl ehlinin iddia ettiği gibi sıfat naslarının kendisiyle tefsir yapılacak manalarının olmadığı değildir.

Onun buradaki sözü mücmeldir. Onun daha önce sıfat nasları hakkında söyledikleri bu sözünü açıklamaktadır. O daha önce şöyle demişti: "Haklarında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ya da ümmetin âlimlerinden sözü şifâ ve hüccet olan birinin tefsîr ettiği hâriç olmak üzere tefsirlerde bulunulmaz."

Görüldüğü gibi musannif (rahimehullah) sıfat naslarının kendisinden anlaşılan bir tefsiri ve manası olduğunu söylemiştir. Fakat bu tefsir, ta'tîl ehlinin ve fâsid tevillerde bulunanların sözlerinin hilâfına Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ya da kelâmına itibar edilen âlimlerden birinden gelmiş olmalıdır. Allah (Azze ve Celle)'nin sıfatlarının tefsîri hususunda ta'tîl ehlinin ve fâsid tevillerde bulunanların sözüne itibâr edilmez. Çünkü bu hakîkatte İbn Mende (rahimehullah)'ın "er-Reddu ale'l Cehmiyye" kitabında dediği gibi kelâmı olması gereken

yerden başka yere kaydırmak ve sıfatları yalanlamaktır: "Tevîl hadis ashâbının nezdinde bir nevi yalanlamadır." (Zeylu Tabakâti'l Hanâbile, 1/64)

Musannifin "el-İbâne" kitabı sıfat naslarının manalarının açıklamalarıyla ve tefsirleriyle doludur. Örneğin:

1- İbn Batta (3/321) şöyle demiştir: "Cehmiyye 'O'nun işitmesinin manası görmesidir' dedi. Allah ise kitabında onları yalanladı ve 'Dedi ki: Korkmayın, şüphesiz Ben sizinleyim, işitirim ve görürüm' (Tâhâ, 46) buyurdu. Böylece ikisinin arasını ayırdı... Onların görmenin manasının bilme olduğunu söylemelerine gelince Allah (Azze ve Celle) bilmeyle görmenin arasını ayırarak onları yalanlamıştır..."

2- Yine o (3/72) şöyle demiştir: "Cehmiyye dedi ki: 'O'nun "Rablerine bakalar" (Kiyâme, 23) buyruğunun manası şudur: O bununla ancak beklemeyi kastedmiştir.' Böylece onlar bu tevîl ile bütün Arap lügatlerine muhâlefet ettiler..."

Sonra bakmakla beklemek arasındaki farkı ve bu âyette kastedilenin ancak Allah Teâlâ'ya bakmak olduğunu uzun uzun beyân etmiştir.

3- Yine o (3/123) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Allah hiçbir şeye Kur'ân'ı açıktan nağme ile okuyan bir nebîye kulak verdiği gibi kulak vermez" buyruğu hakkında şöyle demiştir: "'Mâ-ezine'nin manası 'me'stemea'dır. 'Uzun' burada 'kulak vermek'tir.

Onun sıfat naslarının manalarının beyânı hususunda birçok sözü vardır. Sözü uzatmamak için bunları zikretmedim. İbn Batta'nın bu sözleri açık bir şekilde Mufavvîda'nın kendilerini selef ve sünnet imamlarına nisbet etmeleri hususundaki yalanlarına, onların fitne çıkarmak için selef ve sünnet imamlarının bazı sözlerini delil getirip diğerlerine bakmadıklarına delâlet etmektedir.

"El-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sifâti'l İlâhiyye" kitabımda Mufavvîda'ya reddiye ve mezheplerinin bozukluğunun beyânı hususunda tam bir bölüm açtım. Tıpkı İbn Teymiyye'nin onlar hakkında dediği gibi: "Sünnet'e ve Selef'e uyduklarını söyleyen tafvîd ehlinin görüşü bidat ve ilhad ehlinin en şerli görüşlerindendir."

Orada sıfatları tafvîd etme görüşünü Selef-i Sâlihîn'e nisbet edenlerin hatasını ve bu nisbetin doğurduğu birçok mefsedeti beyân ettim. (s. 263-303)

۳۰۱ - ثُمَّ الْإِيمَانُ أَنَّ الْقُرْآنَ مَحْفُوظٌ فِي صُدُورِ الرِّجَالِ. وَمَنْ اسْتَظْهَرَ الْقُرْآنَ سُمِّيَ:

حَامِلٌ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

301- Sonra Kur'ân'ın insanların göğüslerinde mahfûz olduğuna iman etmek gerekir.³²² Nitekim Kur'ân'ın tamamını ezberleyen kimseye "Allah (Azze ve Celle)'nin kitabının taşıyıcısı" denir.³²³

۳۰۲ - وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (الَّذِي لَيْسَ فِي جَوْفِهِ شَيْءٌ مِنَ

الْقُرْآنِ كَالْيَتِّ الْخَرِبِ)

302- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Göğsünde Kur'ân'dan bir şey bulunmayan kimse harap ev gibidir."³²⁴

۳۰۳ - وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَا تَعْرِضْكُمْ الْمَصَاحِفَ الْمُعَلَّقَةَ؛

فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ لَا يُعَذِّبُ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنَ بِغَمٍّ)

303- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Asılan mus-haflar sizi aldatmasın. Zira Allah (Azze ve Celle) Kur'ân'ı gam ile barındıran bir kalbe azap etmez."³²⁵

³²² İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (3/353) "Cehmiyye'den Kur'ân'ın insanların göğüslerinde olmadığını iddia eden bir tâifenin küfrünün beyânı bâbı" demiş, sonra Buhârî'nin (5032) İbn Mes'ûd (radiyallahu anh)'tan rivâyet ettiği şu hadisi zikretmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Kur'ân'ı sürekli hatırlanızda tutun. Çünkü o insanların göğüslerinden deveden daha hızlı uzaklaşır."

³²³ İbnu'l Hanbelî "er-Risâletu'l Vâdiha"da (2/719) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den "Kur'ân'ın tamamını ezberleyene Kur'ân'ın taşıyıcısı denir" lafziyla merfû bir hadis zikretmiştir ki bunu tahriç edene rastlayamadım. Allah en doğrusunu bilir.

³²⁴ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2186) İbn Abbâs (radiyallahu anhuma)'dan rivâyet etmiştir.

Hadisi ayrıca Ahmed (1947), Tirmizî (2913), ed-Dârimî (3349) ve sahih olduğunu söyleyerek el-Hâkim (1/554) rivâyet etmiştir. Tirmizî de "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

٣٠٤- والإقرارُ بحديث موسى عليه السلام مع ملك الموت، وأنه لَصَنَهُ ولا يَرُدُّ الحديثَ المرويَّ فيه، ولا يُنْكِرُهُ إِلَّا مُبْتَدِعٌ ضَعِيفُ الرَّأْيِ. هكذا قالت العلماءُ في مَنْ رَدَّهُ، وَتَوَقَّفَ عَنْهُ.

304- Mûsâ (*aleyhisselam*)'ın Ölüm Meleği ile (olan kıssasının geçtiği) hadisini ve ona tokat vurduğunu ikrâr etmek gerekir.³²⁶ Bu konuda rivâyet edilen hadisi ancak zayıf görüşlü bir bidatçı red ve inkâr eder. Âlimler bunu reddeden ve hakkında duraksayan kimse hakkında böyle söylemişlerdir.³²⁷

³²⁵ El-Hakîm et-Tirmizî "Nevâdiru'l Usûl"de (1334) ve Temmâm "el-Fevâid"de (1690) merfû olarak rivâyet etmiştir. Ed-Deylemî de "Musnedu'l Firdevs"te (7798) Ukbe b. Âmir (*radiyallahu anh*)'tan merfû olarak rivâyet etmiştir.

Ayrıca İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2192) Ebû Umâme (*radiyallahu anh*)'ın sözü olarak rivâyet etmiştir.

Kezâ İbn Ebî Şeybe (30702), "ez-Zünd"de Ahmed (s. 87) ve ed-Dârimî (3362, 3363) rivâyet etmiştir. Ebû Umâme (*radiyallahu anh*)'ın sözü olarak isnâdı sahihtir.

Hadisin sonundaki "gam ile" kısmına gelince, buna tahriç kaynaklarının herhangi birinde vâkıf olamadım. Bu el yazmasının aslında da noktasız olarak geçmektedir. Zabtının nasıl olması gerektiğini Allah bilir.

³²⁶ Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*)'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Ölüm Meleği Mûsâ'ya geldi ve ona 'Rabbine icâbet et' dedi. Bunun üzerine Mûsâ Ölüm Meleği'nin gözüne vurdu ve gözünü çıkardı..." Bunu Buhârî (3407) ve Müslim (6252) rivâyet etmiştir. Lafız Mûslim'indir.

³²⁷ Kevsec'in "Mesâil"inde (3290) rivâyet edildiğine göre İmam Ahmed'e bazı hadisler sorulmuştur. Onlardan biri de "Mûsâ Ölüm Meleği'ne yumruk attı" hadisidir. Ahmed bunun üzerine "Bunun tamamı sahihtir" demiştir. İshâk b. Râhûye de "Bunun tamamı sahihtir, bunu bir bidatçiden ya da görüşü zayıf kimseden başkası inkâr etmez" demiştir.

Yine İmam Ahmed İbnu'l Kâsım'ın rivâyet ettiğine göre şöyle demiştir: "Biz bunu hadislerde geldiği üzere ikrâr ediyor ve doğruluyoruz. Bunun hakkında

۳۰۵ - وَقَوْلِ النَّبِيِّ (ﷺ): (مَا أَخَذَ إِلَّا وَقَدْ وَكَّلَ بِهِ قَرِينُهُ مِنَ الْجِنِّ)

قالوا: وأنت يا رسول الله؟

قال: (وَأَنَا إِلَّا أَنَّ اللَّهَ أَعَانَنِي عَلَيْهِ فَاسْلَمَ، يَأْمُرَنِي إِلَّا بِخَيْرٍ)

305- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Hiç kimse yoktur ki ona cinlerden olan arkadaşı müvekkel kılınmış olmasın" demiştir. "Sen de mi ey Allah'ın Resûlü?" diye sorduklarında da şöyle buyurmuştur: "Ben de. Fakat Allah ona karşı bana yardım etti de o müslüman oldu. Bundan dolayı bana ancak hayrı emreder."³²⁸

ancak kalbi eğri kimseler konuşur ve bunu ancak kalbi eğri kimseler reddeder." (İbtâlu't Te'vilât, 2/439)

Hadisin şerhi için "Te'vîlu Muhtelefi'l Hadîs'e (s. 520) ve el-Begâvî'nin "Şerhu's Sünne"sine (1451) bakınız.

³²⁸ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1474) rivâyet etmiştir.

Hadisi ayrıca Müslim (7210) İbn Mes'ûd (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiş ve şu ziyâdede bulunmuştur: "Ona cinlerden arkadaşı ve meleklerden arkadaşı müvekkel kılınmış olmasın..."

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1476) şöyle demiştir: Ebû Ömer Muhammed b. Abdolvâhid en-Nahvî'yi şöyle derken işittim: Sa'leb'e Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "şu kadar var ki Allah ona karşı bana yardım etti de o müslüman oldu" buyruğu hakkında soruldu. "Şeytan mı müslüman oldu yoksa Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) mi ondan selâmette oldu?" denildi. Bunun üzerine o "Şeytan müslüman oldu" dedi.

Ehli Sünnet'in nezdinde bu hadisin başka bir tefsîri daha vardır ki bunu Tirmizî (rahimehullah) "Sünen"inde (3/475) Süfyan b. Uyeyne (rahimehullah)'tan rivâyet etmiştir: "Yani ben ondan selâmette oldum. Şeytan müslüman olmaz."

Hallâl'in "es-Sünne"sinde (203) el-Merrûzî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Abdullah 'O mu ondan selâmette oldu, iblîs mi müslüman oldu, bilmiyorum' dedi. 'Bazı kimseler Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ondan selâmette olduğunu söylüyorlar?' dedim. Yine 'Bilmiyorum' dedi."

۳۰۶ - وَأَنَّ نَبِيَّنا أَوَّلَ الأنبياءِ خلقًا، وأَخرُهُم بَعثًا، وَأَنَّ أُمَّهُ حينَ وَضَعَتْهُ رَأَتْ نُورًا
أضاءَ لَهُ قُصُورُ السَّامِ.

306- Nebîmiz³²⁹ ilk yaratılan, en son gönderilen nebîdir.³³⁰ Annesi O'nu doğurduğu zaman kendisiyle Şâm'ın saraylarının aydınlandığı bir nur görmüştür.³³¹

³²⁹ Âcurrî (rahimehullah) "eş-Şerîa"da (3/1384) Nebîmiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in faziletleri ile ilgili babların sünnet ve itikâd kitaplarında zikredilmesinin sebebini şu sözlerle beyân etmiştir: "Müslümanlara, Allah (Azze ve Celle)'nin onları kendisine yönlendirdiği ve onlara kendisine tutunmalarını emrettiği hak din adına beyân etmemiz gereken hususlardan biri de şudur... Ben onlara nebîleri (sallallahu aleyhi ve sellem)'in faziletini beyân edeceğim ki Allah (Azze ve Celle)'nin ona verdiği hususiyetlerin kadrini bilsinler ve kendilerini onun ümmetinden kıldığından dolayı Allah'a şükretsinsinler..."

Müslümanların nebîleri (sallallahu aleyhi ve sellem)'in faziletlerini, Allah (Azze ve Celle)'nin gerek dünyâda gerekse âhirette yalnızca ona verdiği saygınlığı ve şerefi bilmemeleri kötüdür."

³³⁰ Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'ın Allah Teâlâ'nın "Hani Biz nebîlerden söz almıştık..." (Ahzâb, 7) buyruğu hakkında Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir: "Ben yaratılış yönünden nebîlerin ilki, gönderiliş yönünden onların sonuncusuyum."

Bunu et-Taberânî "Müsnedü's Şâmiyyîn"de (3662) ve Temmâm "el-Fevâid"de (1003) rivâyet etmiştir. İbn Kesîr "el-Bidâyetu ve'n Nihâye"de (2/321) bu hadis hakkında doğru olanın bunun Katâde'den mürsel olması olduğunu beyân etmiştir.

Hallâl'in "es-Sünne"sinde (199) rivâyet edildiğine göre el-Fadl şöyle demiştir: Ahmed bana dedi ki: "O nebîlerin -yaratılış yönünden- ilkidir. Hani Biz nebîlerden; senden... söz almıştık. Görüldüğü gibi onunla başlamıştır."

Harb el-Kirmânî "es-Sünne"sinde (455/tahrîcimle) şöyle demiştir: İshâk b. Râhûye'ye Meysere el-Fecr (radiyallahu anh)'ın hadisinin manasını sordum: (Meysere el-Fecr) dedi ki: "Dedim ki: 'Ey Allah'ın Resûlü, ne zaman nebî oldun?' Bunun üzerine O 'Âdem ruh ile ceset arasında iken...' buyurdu." İshâk "Ona ruh üfürülmeden önce o yaratılmıştı" dedi.

۳۰۷ - وَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُ كَانَ عَلَى دِينِ قَوْمِهِ قَبْلَ أَنْ يُعَيِّتَ؛ فَقَدْ أَعْظَمَ الْفِرْيَةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَلَا يُكَلِّمُ مَنْ قَالَ بِهَذَا، وَلَا يُجَالِسُ.

307- Kim O'nun (resûl olarak) gönderilmeden önce kavminin dîni üzere olduğunu iddia ederse Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e büyük bir iftirâda bulunmuş olur. Bunu söyleyen kimseyle konuşulmaz ve oturulmaz.³³²

Ayrıca "eş-Şeria"ya (3/1405/Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ne zaman nebî olduğunun zikri bâbı) bakınız.

331 İrbâd b. Sâriye es-Sülemî (radiyallahu anh)'in hadisine işâret etmektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Ben Allah'ın Âdem balçığında atılmış durumdayken Ümmü'l Kitab'da nebîlerin sonuncusu olan kuluyum. Size bunun açıklamasını yapayım: Ben atam İbrâhîm'in duâsı, İsâ'nın kavmine müjdesi ve annemin gördüğü rüyâsıyım. O kendisinden Şâm'ın saraylarını aydınlatan bir nûrın çıktığını görmüştü."

Bunu Ahmed (17163) rivâyet etmiş, İbn Hibbân (6404) ve el-Hâkim (2/600) sahih olduğunu söylemiştir. Şâhidleri çoktur. "Mecmeu'z Zevâid"e (8/222) ve "Fethu'l Bârî"ye (6/583) bakınız.

332 Hallâl "es-Sünne"de (213) Hanbel b. İshâk'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ebû Abdullah'a -Ahmed b. Hanbel'e- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in gönderilmeden önce kavminin dîni üzere olduğunu söyleyen kimseyi sordum. 'Bu çirkin bir sözdür, bu sözü söyleyen kimseyle konuşmamak ve oturmamak gerekir' dedi. 'Komşumuz en-Nâkıd Ebu'l Abbâs bu görüşü dile getiriyor?' diye sordum. Dedi ki: 'Allah onun canını alsın! Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in putlara ibâdet eden kavminin dîni üzere olduğunu söyledikten sonra geriye ne bırakıyor ki? Hâlbuki Allah (Azze ve Celle) İsâ'nın onu müjdelediğini ve "Benden sonra gelecektir ve ismi Ahmed'dir" dediğini söylemiştir.'

Ona 'Hatice'nin de Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisiyle câhiliyyede evlendiği zaman bu hâl üzere olduğunu söylüyor?' diye sordum. Dedi ki: 'Hatice hakkında bir şey söyleyemem. O Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ilk iman eden kadındı. Sonra insanlar ortaya ne sözler atmaktadırlar! Bunlar kelâm ashâbıdır. Kelâmı seven iflâh olmaz. Subhânallah! Bu söz karşısında subhânallah! Bunu çok büyüksedi. Bu konuda hatırlayamadığım bir sözü delil getirdi. Annesinin

۳۰۸- ونقول: إِنَّ نَبِيَّنَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ مَخْتُونًا مَسْرُورًا.

308- Yine deriz ki: Nebimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) (dünyaya geldiğin-
de) sünnetli ve göbeği kesik idi.³³³

onu doğurduğunda bir nûr gördüğünü zikretti ve şöyle dedi: 'O onu doğurduğunda bunu görmemiş midir? O nebî olarak gönderilmeden önce temiz ve putlardan arındırılmış değil miydi? Dikilitaşlar üzerine boğazlanan hayvanların etlerini yemiyor değil miydi?' Sonra şöyle dedi: 'Kelâmcılardan uzak durun. Onların işinin sonu hayra varmaz.'

Âcurrî "eş-Şerîa"da (3/1433/Onun Gönderilişi Bâbı) şöyle demiştir: "Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Nebîmiz Muhammed Âdem (as)'ın yaratılışının öncesinden beri nebî idi. Nebîlerin ve nebîlerin oğullarının sulblerinde sahih nikâhlarla dolaşıyordu. Tâ ki Allah Teâlâ onu annesinin karnından çıkardı. Bülûğa erene kadar kerîm Mevlâsı onu koruyor ve gözetiyordu. Allah (*Azze ve Celle*) Kureyş'in putlarını ve içerisinde bulundukları küfrü ona sevimsiz göstermişti. Mevlâsı ona ne şiir ne de câhiliyye ahlâkından herhangi bir şey öğretmemişti. Aksine Mevlâsı ona yalnızca kendisine ibâdet etmesini ilhâm etmişti. Şeytanın onun üzerinde bir egemenliği yoktu. O kendisini ihlâs ile kerim Mevlâsına ibâdete vermişti. Tâ ki ona vahiy indi ve risâlet emredildi."

Bakınız: Sahîhu İbn Hibbân, 14/169/Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kendisine vahyedilmeden önce kavminin dîni üzere olduğunu iddia edenlerin sözünü çürütecek haberin zikri

³³³ Abbâs b. Abdulmuttalib (*radiyallahu anh*)'ın sözüne işâret etmektedir: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) sünnetli ve göbeği kesik olarak doğdu. Bu dedesi Abdulmuttalib'in ilgisini çekti." Beyhakî "Delâilu'n Nubuvve"de (1/114) rivâyet etmiştir. İbnu'l Kayyım ve İbn Kesîr zayıf olduğunu söylemiştir.

Enes (*radiyallahu anh*)'ın rivâyet ettiği bir hadiste Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Sünnetli doğmam ve avretimi kimsenin görmemesi Allah katındaki değerimdir." Bunu et-Taberânî "el-Evsat"ta (6148), İbnu'l Cevzi "el-İlelu'l Mutenâhiye"de zayıflayarak (624) rivâyet etmiştir.

Bu bapta birçok hadis vardır. Öyle ki el-Hâkim "el-Müstedrek"te (2/602) "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın sünnetli ve göbeği kesik olarak doğduğuna dâir haberler tevâtür derecesine ulaşmıştır" demiştir!

۳۰۹ - وَكَانَ يَرَى مِنْ حَلْفِهِ كَمَا يَرَى مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ .

309- Önünden gördüğü gibi arkasından da görürdü.³³⁴

۳۱۰ - وَأَنَّهُ رَكِبَ الْبُرَاقَ، وَأَتَى بَيْتَ الْمَقْدِسِ مِنْ لَيْلَتِهِ، ثُمَّ عُرِجَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ، حَتَّى

دَنَا مِنْ رَبِّهِ فَتَدَلَّى، فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى.

Zehebî de bunu incelemiş ve "Ben bunun sahih olduğunu bilmiyorum, nasıl mütevâtir olsun?" demiştir. İbn Kesîr "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (2/265) şöyle demiştir: "Bazıları birçok tarîke sahip olmasından ötürü bunun sahih olduğunu iddia etmiştir. Öyle ki bazıları bunun mütevâtir olduğunu söylemiştir. Bunların hepsi tartışmaya açıktır."

Hallâl "es-Sünne"de (202) şöyle demiştir: "Bize Ebû Bekr el-Merrûzî haber verip dedi ki: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e 'Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetli olarak mı doğdu?' diye soruldu. O da 'Allahu a'lem' dedi, sonra 'Bilmiyorum' diye ekledi."

İbnu'l Kayyım "Zâdu'l Meâd"da (1/81) şöyle demiştir: "O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) sünneti hakkında bir fasıl: Bu konuda üç farklı görüş vardır. Birincisine göre O sünnetli ve göbeği kesik olarak doğmuştur. Bu hususta bir de İbnu'l Cevzî'nin "el-Mevzûât"ta zikrettiği sahih olmayan bir hadis rivâyet edilmiştir. Bu konuda sahih bir hadis yoktur. Bu ona mahsûs şeylerden de değildir. Zira insanlardan birçok kimse sünnetli olarak doğmaktadır..."

Bu bapta birçok hadis vardır. Bakınız: Sebîlu'l Hudâ ve'r Reşâd, 1/347; ed-Daîfe, 6270

³³⁴ Ebû Hureyre (radiyallahu anh) hadisine işâret etmektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Şu kıblemi görüyor musunuz? Vallahi ne rükûnuz ne de huşûnuz bana gizli kalmıyor. Ben sizi sırtımın arkasından görüyorum." Buhârî (742) rivâyet etmiştir.

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (217) rivâyet edildiğine göre el-Esram şöyle demiştir: Ebû Abdullah'a Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Ben sizi sırtımın arkasından görüyorum" buyruğunu söyledim. Dedi ki: "O önünden gördüğü gibi arkasından da görüyordu." "Bir adam bana 'O bu hususta başkaları gibidir, onları ancak tıpkı imamın sağında ve solunda bulunanlara baktığı gibi görüyordu' dedi" dedim. Bunu çok sert bir şekilde reddetti.

310- Yine O, Burâk'a binmiştir. Geceleyin Beyt-i Makdis'e gelmiştir. Sonra göğe çıkarılmıştır. Öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yanaşmıştır. Aralarındaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur.³³⁵

³³⁵ Miraç hadislerini Buhârî (3674/Miraç Bâbı) ve Müslim (330 ve sonrası) rivâyet etmiştir. Âcurrî (rahimehullah) "eş-Şerîa"da (3/1526/Allah (Azze ve Celle)'nin Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'i geceleyin kendisine yürütülmekle ayrıcalıklı kıldığı-ğının zikri bâbı) bu yürütülüşün uykuda değil uyanıkken gerçekleştiğini beyân edip şöyle demiştir: "Allah (Azze ve Celle) Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i bedeniyle ve aklıyla yürütmüştür. İsrâ uykuda gerçekleşmemiştir... Eğer Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Cehil'e ve kavminden diğer kimselere rüyâsını anlatarak 'Rüyamda Beyt-i Makdis'te olduğumu gördüm' deseydi bunu kabul ederlerdi ve onun söylediklerine şaşmazlardı... Bütün bunlar aklını kullanan ve doğruyu yanlıştan ayırt edebilen kimse için Allah (Azze ve Celle)'nin Nebîsi Muhammed'i onu bedeniyle ve aklıyla geceleyin yürüterek ayrıcalıklı kıldığı-na birer delildir... Kim bunun bir rüya olduğunu söylerse görüşünde hata etmiş, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hakkından kısmış, Kur'ân ve Sünnet'i reddetmiş, büyük bir işe girişmiş olur. Tevfik Allah'tandır."

İbn Batta'nın "Sonra göğe çıkarılmıştır, öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yanaşmıştır, aralarındaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur" sözüne gelince İbnu'l Kayyım, bu âyeti İbn Batta'nın zâhib olduğu görüşe delil getirmesi hususunda el-Herevî'yi eleştirirken şunları söylemiştir: "Sanki o bu âyetten yaklaşan, sarkan ve Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e iki yay boyundan daha yakın mesâfede olan kimsenin Allah (Azze ve Celle) olduğunu anlamıştır. Bunu her ne kadar müfessirlerden bir topluluk söylemişse de doğru olan bunun Cibril (as) olduğudur. Nitekim sûrenin başından 'Gerçekten onu bir diğer inişte daha gördü' buyruğuna kadar zikredilen sıfatlarla nitelenen de odur. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de sahih bir hadiste bunu bu şekilde tefsir etmiştir. Âişe (radiyallahu anha) şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bu âyeti sordum. Buyurdu ki: 'Cibril'dir. Onu üzerine yarattığı sûretinde ancak iki kez gördüm.' Kur'ân'ın lafzı da bundan başkasına birtakım sebeplerden dolayı delâlet etmez..." Sonra bu sebepleri on altıya varıncaya kadar zikretmiştir. (Medâricu's Sâlikîn, 3/319)

Bakınız: el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce, Kivâmu's Sünne, 1/497/Bidatçilerin ve başkalarının Miraç hadisine itirazları hakkında bir fasıl

310- Yine O, Burâk'a binmiştir. Geceleyin Beyt-i Makdis'e gelmiştir. Sonra göğe çıkarılmıştır. Öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yanaşmıştır. Aralarındaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur.³³⁵

³³⁵ Miraç hadislerini Buhârî (3674/Miraç Bâbı) ve Müslim (330 ve sonrası) rivâyet etmiştir. Âcurrî (rahimehullah) "eş-Şerîa"da (3/1526/Allah (Azze ve Celle)'nin Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'i geceleyin kendisine yürütülmekle ayrıcalıklı kıldığı-ğının zikri bâbı) bu yürütülüşün uykuda değil uyanıkken gerçekleştiğini beyân edip şöyle demiştir: "Allah (Azze ve Celle) Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i bedeniyle ve aklıyla yürütmüştür. İsrâ uykuda gerçekleşmemiştir... Eğer Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Cehil'e ve kavminden diğer kimselere rüyâsını anlatarak 'Rüyamda Beyt-i Makdis'te olduğumu gördüm' deseydi bunu kabul ederlerdi ve onun söylediklerine şaşmazlardı... Bütün bunlar aklını kullanan ve doğruyu yanlıştan ayırt edebilen kimse için Allah (Azze ve Celle)'nin Nebîsi Muhammed'i onu bedeniyle ve aklıyla geceleyin yürüterek ayrıcalıklı kıldığı-na birer delildir... Kim bunun bir rüya olduğunu söylerse görüşünde hata etmiş, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hakkından kısmış, Kur'ân ve Sünnet'i reddetmiş, büyük bir işe girişmiş olur. Tevfik Allah'tandır."

İbn Batta'nın "Sonra göğe çıkarılmıştır, öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yanaşmıştır, aralarındaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur" sözüne gelince İbnu'l Kayyım, bu âyeti İbn Batta'nın zâhib olduğu görüşe delil getirmesi hususunda el-Herevî'yi eleştirirken şunları söylemiştir: "Sanki o bu âyetten yaklaşan, sarkan ve Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e iki yay boyundan daha yakın mesâfede olan kimsenin Allah (Azze ve Celle) olduğunu anlamıştır. Bunu her ne kadar müfessirlerden bir topluluk söylemişse de doğru olan bunun Cibril (as) olduğudur. Nitekim sûrenin başından 'Gerçekten onu bir diğer inişte daha gördü' buyruğuna kadar zikredilen sıfatlarla nitelenen de odur. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de sahih bir hadiste bunu bu şekilde tefsir etmiştir. Âişe (radiyallahu anha) şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bu âyeti sordum. Buyurdu ki: 'Cibril'dir. Onu üzerine yaratıldığı sûretinde ancak iki kez gördüm.' Kur'ân'ın lafzı da bundan başkasına birtakım sebeplerden dolayı delâlet etmez..." Sonra bu sebepleri on altıya varıncaya kadar zikretmiştir. (Medâricu's Sâlikîn, 3/319)

Bakınız: el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce, Kivâmu's Sünne, 1/497/Bidatçilerin ve başkalarının Miraç hadisine itirazları hakkında bir fasıl

bunu rivâyet etmiştir: "Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma/Makâm-ı Mahmûd'a eriştirir. O'nu kendisiyle birlikte Arş'a oturtur."³³⁸

٣١٤ - وهكذا فسره مجاهد فيما رواه محمد بن فضيل، عن ليث عنه.

314- Mücâhid, Muhammed b. Fudayl'ın Leys'ten, onun da kendisinden rivâyet ettiğine göre bunu bu şekilde tefsir etmiştir.³³⁹

³³⁸ Deylemî "el-Firdevs'te (4159) rivâyet etmiştir. Bunun benzeri Ömer'den, İbn Mes'ûd'dan, Enes'ten, Ebû Hureyre'den ve İbn Abbâs'tan da -Allah onlardan râzı olsun- rivâyet edilmiştir. Makâm-ı Mahmûd hakkında kaleme aldığım müstakil bir cüzde bunların tahrîcini yaptım ve zayıf olduklarını beyân ettim. Allah tamamlanmasını müyesser kılsın.

Ebû Bekr en-Neccâd (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "Ebu Muhammed b. Sâid'e Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'in Nâfi'den, onun İbn Ömer'den, onun da Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den rivâyet ettiği hadis hakkında sordum. 'Bu aslı olmayan uydurulmuş bir hadistir' dedi."

Yine o şöyle demiştir: "Ebû Bekr el-Bâğendî'ye (bu hadisleri) sordum da şöyle dedi: 'Mücâhid'in hadisi dışında bu hadislerin tamamı bâtıldır, mahfûz değildir.'" (İbtâlu't Te'vîlât, 2/490)

İbn Teymiyye "Der'u't Teârûz'da (5/237) şöyle demiştir: "Bazı insanlar bunu birçok tarîkten merfû olarak rivâyet etmiştir. Bunların tamamı uydurmadır. Sahih olan ancak Mücâhid'den ve seleften diğer zatlardan rivâyet edilenlerdir."

³³⁹ İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile" (3/19) İbn Batta (*rahimehullah*)'ın tarikinden rivâyet etmiştir. Tefsîrinde et-Taberî (15/145) ve el-Hallâl Mücâhid'den birçok tarikle rivâyet etmiştir.

Mücâhid (*rahimehullah*)'ın eserini, gerek mütekaddimînden gerekse müteahhirînden ilim ve tahkîk ehli kimseler sahihlemişler ve kabûl ile karşılamışlardır. Hatta bu hadisi reddeden, Mücâhid'e ta'n eden ve ona en çirkin sıfatları revâ gören kimselere ağır sözler söylemişlerdir.

İbrâhîm el-Isbehânî şöyle demiştir: "Bu hadis sahihtir ve sâbittir. Âlimler bunu yüz atmış seneden beri tahdîs edegelmişlerdir. Bunu ancak bir bidat ehli reddeder." (es-Sünne, el-Hallâl, 293)

İbn T
selefe

Zehe
eklem
Fakat
şüphe

Âlin
mamı
sak:

Mei
sı ko
ların
Biz d

Eb
herh
runc
mişl

Âc
sulu
güz
kâr

İb
laşı
Ras
dis

Y
rivi
D
Celle

siy
S
de

İbn Teymiyye "Der'u't Teâruz"da (5/237) "Sâbit olan bunun Mücâhid'den ve seleften başkalarından olmasıdır" demiştir.

Zehebî "el-Arş"ta (2/214) "Bu hadis Mücâhid'den sâbittir" demiş ve şunu eklemiştir: "Bazıları bunu İbn Ömer (*radiyallahu anhuma*) kanalıyla ref etmiştir. Fakat bunun isnâdı sâbit değildir. Mücâhid'den sâbit olduğu hususunda ise şüphe yoktur."

Âlimlerin bu eseri kabul ve teslîm ile karşıladıklarına dâir sözlerinin ise tamamını nakletmek mümkün değildir. Bunlardan bazılarını zikredek olur sak:

Merrûzî şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e sıfatlar, rü'yet, isrâ ve Arş kıssası konularında Cehmiyye'nin reddettiği hadisleri sordum. Ebû Abdullah bunların hepsini sahihledi ve şöyle dedi: 'Âlimler bunları kabul ile karşılamıştır. Biz de haberlere geldikleri gibi teslim oluruz.'" (es-Sünne, el-Hallâl, 283)

Ebû Bekir Yahyâ b. Ebî Tâlib şöyle demiştir: "Mücâhid hadisini reddeden herhangi birini bilmiyorum... Bunu sika muhaddisler taşımış, şâhitlerin huzurunda tahdis etmişlerdir. Bunu reddetmemişler, kabul ve mutlulukla karşılamışlardır." (es-Sünne, el-Hallâl, 268)

Âcurri "eş-Şerîa"da (3/367) şöyle demiştir: "Mücâhid hadisine gelince... Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hadislerini bilen ve nakleden hocalar bunu en güzel şekilde karşılamışlardır ve en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Bunu inkâr etmemişlerdir."

İbn Teymiyye (v. 728) "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (4/374) şöyle demiştir: "Bu anlaşıldığı zaman: Kendilerinden râzı olunan âlimler ve Onun makbûl velîleri Rasûlullah Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i Rabbinin Arş'a oturtacağını tahdis etmişlerdir."

Yine o "Der'u't Teâruz"da (5/237) şöyle demiştir: "Selef ve imamlar bunu rivâyet ediyorlar ve kabul ile karşılıyorlardı."

Derim ki: Bu eseri inkâr ve sübûtu hususunda bu esere ta'n ancak Rab (*Azze ve Celle*)'nin uluvvunu ve Arş'ına istivâsını inkâr eden Cehmiyye'nin zuhûr etmesiyle ortaya çıkmıştır.

Sünen müellifi Ebû Dâvûd (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "İnsanlar bunu önceden beri Cehmiyye'yi öfkeliendirmek amacıyla tahdis ediyorlardı. Çünkü Ceh-

miyye Arş'ın üzerinde bir şey olduğunu inkâr ediyordu." Yine o şöyle demiştir: "Sünnetle anılan birinin bu hadis hakkında konuşacağını sanmam." (el-Arş, ez-Zehebî, 194, 244)

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (*rahimehumallah*) şöyle demiştir: "Muhaddislerden bunu reddeden birini görmedim. Biz bunu hocalardan işittiğimizde bunu ancak Cehmiyye inkâr ediyordu."

İbrâhîm el-Isbehânî şöyle demiştir: "Bu hadisi âlimler yüz altmış yıldan beri tahdis edegelmiştir. Bunu ancak bidat ehli reddetmiştir." [Bu eserler el-Hallâl'in "es-Sünne"sinde (250, 279) bulunmaktadır.]

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (4/374) İbn Cerîr'in Mücâhid'in eserinin isbâtı hususundaki sözünü nakletmiş ve şöyle demiştir: "Bunu ancak Cehmiyye'den bazı kimseler inkâr etmiştir. O da bunu bu âyetin tefsirinde inkâr ederek zikretmiş değildir."

Derim ki: İlim ehlinin Mücâhid eserinin tashîhi, kabûlü, onunla ihticâc ve onu reddedenlere ta'n hususundaki sözlerinin tamamı aktarıldığı takdirde söz çok uzar. Ben gerek öncekilerden gerek sonrakilerden bu eseri sahihleyip dile getiren ilim ehlinin vâkıf oldukları sözlerini bir araya getirdim ve bu meseleye dâir müstakil bir cüz meydana getirdim. Sayıları yüzü aştı. Onlardan bazıları şunlardır: el-Cureyrî (v. 144), el-Kâsım b. Sellâm (v. 224), Bişr el-Hâfî (v. 227), Ebû Bekr Abdullah İbn Muhammed b. Ebî Şeybe (v. 235), Osman b. Muhammed b. Ebî Şeybe (v. 239), Hârûn b. Ma'rûf (v. 231), İshâk b. Râhûye (v. 238), Ahmed b. Hanbel (v. 241), Abdulvehhâb el-Verrâk (v. 251), Muhammed ed-Dakîkî (v. 266), Ebû Bekr el-Mukri' (v. 267), Ebû Bekr el-Merrûzî (v. 275), Sünen müellifi Ebû Dâvûd es-Sicistânî (v. 275), Harb el-Kirmânî (v. 280), İbrâhîm el-Harbî (v. 285), İbn Ebî Âsım (v. 287), Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (v. 290), Ebu'l Abbâs es-Serrâc eş-Şâfiî (v. 306), Ebû Ya'lâ el-Mevsilî (v. 307), el-Huseyn b. Alî b. Hayrân el-Fakîh eş-Şâfiî (v. 310), Ebû Ca'fer et-Taberî (v. 310), Ebû Bekr İbn Huzeyme (v. 311), Ebû Bekr el-Hallâl (v. 311), İbn Ebi Dâvûd (v. 316), Ebu'l Kâsım el-Begavî (v. 317), el-Berberhârî (v. 329), Ebû Bekr en-Neccâd (v. 348), el-Âcurr (v. 360), et-Taberânî (v. 360), el-Kercî el-Kassâb, ed-Dârakutnî (v. 385), İbn Batta, İbn Teymiyye, İbnü'l Kayyım, İbn Sehmân, Muhammed b. İbrâhîm ve zikredildikleri takdirde kitabın uzayacağı birçok isim...

Bu cüzde Mücâhid (*ruhimehullah*)'ın eserinin tariklerini bir araya getirdim, isnadlarından söz ettim ve isnadlarının sıhhatini beyân ettim. Sonra bu eserin sıhhatine ve kabul edilmesi gerektiğine delâlet eden hadisleri ve eserleri söz konusu ettim. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Ruveyfî' b. Sâbit el-Ensârî (*radiyallahu anh*)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Kim 'Allahım, Muhammed'e salât et ve kıyâmet günü onu katındaki mak'ad-ı mukarreb'e (oturulacak yakınlaştırmış yere) koy' derse şefaati ona vâcip olur." Ahmed (16991), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (849), "el-Kebîr"de et-Taberânî (4480, 4481), "es-Sünne"de el-Hallâl (315) ve "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1106) rivâyet etmiştir. Münzirî "el-Terğîb ve't Terhîb"de (2587) Heysemi "Mecme'u'z Zevâid"de (10/163) ve İbn Kesîr "Tefsîr"inde (8/470) hasen olduğunu söylemiştir.

Bu hadisi el-Âcurrî "eş-Şerîa"da Mücâhid hadisinden sonra âdetâ bir şâhid olarak zikretmiştir. Bundan sonra da İbn Saîd'in (v. 318) şu sözünü aktarmıştır: "Bu hadis 'Onu Arş'a oturtur' manasındaki hadisleredir."

2- Sahâbî Abdullah b. Selâm (*radiyallahu anh*)'ın sözü: "Kıyâmet günü geldiği zaman nebînin getirilir ve Allah (*Azze ve Celle*)'nin önüne kürsîsinin üzerine oturulur." Bunun üzerine bir adam Ebû Saîd el-Cureyrî'ye "Ey Ebû Saîd, kürsîsinin üzerinde olduğu zaman O'nunla birlikte olur!" dedi. Ebû Saîd de "Yazıklar olsun size, bu beni dünyada en çok mutlu eden hadistir" diye karşılık verdi.

Bunu İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (805), İbn Cerîr "et-Tefsîr"de (15/148), el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (1079) ve Kadî "İbtâlât Te'vîlât"ta (444) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir. Seyf es-Sedûsî dışında ricâlinin hepsi bilinmektedir. O el-Cureyrî'nin şeyhidir. Cureyrî onun bu eserdeki rivâyetini kabul etmiş ve bununla ihticâc etmiştir. Aynı şekilde Ehli Sünnet de sünnet ve itikad alanında kaleme aldıkları kitaplarında bununla ihticâc etmişlerdir.

Hâfız el-Abbâs el-Anberî şöyle demiştir: "Bu işittiğim en şerefli hadistir. Ben bu hadisi reddedene karşı çıkıyorum. Benim nezdimde o Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hakkında itham edilen kötü bir adamdır."

Cureyrî "Yazıklar olsun size, bu beni dünyada en çok mutlu eden hadistir" demiştir. Bu Cureyrî "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (6/153) geçtiği üzere imamdır, muhaddistir, sikadîr. Künyesi Ebû Mes'ûd'dur. Adı Saîd b. İyâs el-Cureyrî

el-Basrî'dir. Ulemânın büyüklerindendir. Ahmed b. Hanbel onun hakkında "Basra'nın muhaddisi" demiştir. Hicrî 144 yılında vefât etmiştir.

Abdullah b. Selâm (*radiyallahu anh*)'ın eserinin kendisiyle kuvvet bulduğu bir mütâbaası vardır ki bunu el-Hâkim "Müstedrek"inde (4/568-569) bu eserden daha uzun bir siyâk ile Bîşr eş-Şeğgâf tarîkiyle Abdullah b. Selâm (*radiyallahu anh*)'tan rivâyet etmiştir. Hâkim şöyle demiştir: "Bu isnâdı sahih bir hadistir fakat (Buhârî ve Müslim) bunu tahriç etmemişlerdir. Mevkûf değildir. Zira daha önce geçtiği üzere Abdullah b. Selâm Sahâbe'dendir. Birçok yerde Nebî (*salallahu aleyhi ve sellem*)'i zikrederek hadisi (Rasulullah'a) isnâd etmiştir." Zehebî de bu hususta ona muvâfakat etmiştir.

İşte bunlar Mücâhid (*rahimehullah*)'ın sözünün bazı şâhidleridir ki onun sözünün kuvvetini arttırmakta ve Sünnet'te bir aslının olduğunu beyân etmektedir. Sonra bu sözü söyleyen Mücâhid (*rahimehullah*) ilmi, fazîleti ve verası hususunda kim olduğu bilinen bir kimsedir. Allah Teâlâ'nın kitabından bir âyetin tefsîri hakkındaki bu sözü tevakkuf olmaksızın (Rasulullah'tan gelen bir şeye vâkıf olmadan) söylemiş olamaz.

Mücâhid şöyle demiştir: "Kur'ân'ı üç sefer İbn Abbâs'a arz ettim. Her âyette duruyor ve ona âyetin ne hakkında nâzil olduğunu ve nasıl olduğunu soruyordum."

İbn Ebî Muleyke'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Mücâhid'i gördüm: İbn Abbâs'a Kur'ân'ın tefsîri hakkında sorular soruyordu. Beraberinde de levhalar vardı. İbn Abbâs da 'Yaz!' diyordu. Sonunda ona tefsîrin tamamını sordu."

Yine Mücâhid şöyle demiştir: "Kendisine hizmet etmek için İbn Ömer'in yanında bulundum ama o bana hizmet ediyordu."

Zehebî "el-Mizân"da Mücâhid'in tercemesinde "Ümmet Mücâhid'in imamlığında ve onunla ihticâc edileceğinde icmâ etmiştir" demiştir.

İlim ehlinin birçoğu Mücâhid (*rahimehullah*)'ın bu eseri İbn Abbâs (*radiyallahu anhuma*)'dan aldığını açıkça beyân etmiştir:

1- Hârûn b. Ma'rûf şöyle demiştir: "Bana akli yitmiş bir câhilin bunu inkâr ettiği ulaştı. Onun inkârına baktım: Eğer bunu yaparken Mücâhid'i hedef alıyorsa İbn Abbâs'ı hedef alıyor demektir." (es-Sünne, el-Hallâl, 275)

2- İbnü'l Kayyım "Nûniyye"sinde (s. 103) şöyle demiştir:

Mücâhid'in Sübhân Sûresi'ndeki "Akimi's Salâ" huyruğu hakkındaki sözünü an Ahmed'in makâmını tefsirini, bu sözün kaynağı ne şahsî görüştür ne de zan Eğer bu tecsîm ise Mücâhid'dir onların şeyhi, hatta onun yukarısında olan Yukarıdaki şeyhi ile kastettiği İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ)'dır.

3- Zehebî "el-Uluvv"da (2/1180) şöyle demiştir: "Mücâhid'in bunu tevkîf olmadan söylemesi uzak bir ihtimâldir. Nitekim o şöyle demiştir: 'Kur'ân'ı başından sonuna kadar üç kez İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ)'ya okudum. Her âyette durup ona soruyordum.' Evet, Mücâhid zamanındaki müfessirlerin ve mukrîlerin en büyüğüdür."

Ne gariptir ki Selef-i Sâlihîn'in bunu ittifakla kabul etmiş olmasına rağmen sonrakilerden kitapların tahkîki ve tahrîci ile uğraşan kimselerin birçoğu Nebîmiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu fazîletini inkâr etmek ve sübûtuna ta'n etmek için sıraya girmişlerdir! Bu esere yöneltilen eleştiriler arasında karşılaştığım en ilginç eleştiri "el-İbânetu'l Kubrâ" muhakkiki Rızâ Na'sân'ın yedinci baskıda sözünü Mücâhid'in eserini reddederek bitirmesi ve şöyle demesidir: "Mücâhid'in Makâm-ı Mahmûd'un tefsîri hakkındaki bu kavlini 'Bide'u't Tefâsîr/Bidat Tefsîrler' kitabında zikretmek Şeyh el-Ğumârî'nin(!) gözünden kaçmıştır!"

Derim ki: Bir kimse Selef-i Sâlihîn'in kabul ettiği, her bir yerdeki ve her bir zamandaki Ehli Sünnet'in onlara uyararak kabul ve teslimiyetle karşıladığı bir sözün sonradan ortaya atılan bidatlerden olduğunu söyleyebilir mi?!

Şimdi ben sözlerimi Ehli Sünnet'in dev simalarından bir imamdan, İmam el-Âcurrî (rahimehullah)'ın "eş-Şerîa" (4/1612) kitabından bir nakilde bulunarak noktalamak istiyorum. O şöyle diyor: "Mücâhid'in Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in fazîleti hususundaki hadisine ve bu âyeti 'Onu Arş'a oturtur' şeklinde tefsîrine gelince Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hadislerini bilen ve nakleden hocalar bunu en güzel şekilde karşılamışlardır ve en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Bunu inkâr etmemişlerdir. Mücâhid hadisini reddedenlere en sert şekilde karşı çıkmışlar ve 'Mücâhid hadisini reddeden kimse kötü bir adamdır' demişlerdir.

Ben (el-Âcurrî) derim ki: Bizim mezhebimiz Allah'a hamd olsun ki bu meselede daha önce zikrettiğimiz ve yazdığımız şeyi kabul etmek, Mücâhid hadisini

٣١٥ - ثُمَّ الْإِيمَانُ وَالْمَعْرِفَةُ أَنَّ خَيْرَ الْخَلْقِ وَأَفْضَلَهُمْ، وَأَعْظَمَهُمْ مَنْزِلَةً عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ
 جَلَّ بَعْدَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ، وَأَحَقُّهُمْ بِخِلَافَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ؛ عَبْدُ اللَّهِ
 بْنُ عَثْمَانَ، وَهُوَ عَتِيقُ بْنُ أَبِي قُحَافَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. وَتَعْلَمُ أَنَّهُ يَوْمَ مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يَكُنْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَحَدٌ بِالْوَصْفِ الَّذِي قَدَّمْنَا ذِكْرَهُ غَيْرُهُ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ. ثُمَّ
 مِنْ بَعْدِهِ عَلَى هَذَا التَّرْتِيبِ وَالصَّفَةِ: أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَهُوَ
 الْفَارُوقُ ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِمَا عَلَى هَذَا التَّرْتِيبِ وَالتَّعَتِ: عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَهُوَ أَبُو
 عَبْدِ اللَّهِ، وَأَبُو عَمْرٍو ذُو النُّورَيْنِ. ثُمَّ عَلَى هَذَا التَّعَتِ وَالصَّفَةِ مِنْ بَعْدِهِمْ: أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ
 بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَهُوَ الْأَنْزَعُ الْبَطِينُ. صَهْرُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،
 وَابْنُ عَمِّ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ. صَلَوَاتُ اللَّهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. فَبِحَبِّهِمْ وَمَعْرِفَةِ فَضْلِهِمْ:
 قَامَ الدِّينُ، وَتَمَّتِ السَّنَةُ، وَعَدَلَتِ الْحُجَّةُ

315- Sonra iman etmek ve bilmek gerekir ki nebîlerden ve resûllerden sonra insanların en hayırlısı, en fazîletlisi, Allah (*Azze ve Celle*) katında en büyük dereceye sâhip olanı ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hilâfetini en çok hak edeni Ebû Bekr es-Sıddık³⁴⁰ Abdullah b. Osmân'dır. O Atik b.

kabul etmek, bunu reddetmek uğruna tartışmaya ve münâzaraya girmemek-
 tir. Her türlü doğruya ileten ve bu hususta yardımcı olan Allah'tır."

Allah Ömer b. Abdulazîz'e rahmet etsin, o şöyle demiştir: "Onların kendileri için razı olduklarına sen de kendin için râzı ol. Çünkü onlar bir ilim üzere durdular. Keskin bir basîretle geri durdular. Onlar hâdiselerin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda daha yetenekli idiler. İçerisinde bulundukları şeyin fazîletine daha yakındı. Eğer hidâyet sizin üzerinizde bulunduğunuz şey ise hidâyeti elde etme hususunda onları geride bıraktınız demektir..." (Sünen-i Ebû Dâvûd, 4612) Daha fazla açıklama için ed-Deştî'nin "İsbâtü'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki (s. 152) talikime ve el-Hallâl'in "es-Sünne"sine (Makâm-ı Mahmûd'un Zikri) bakınız.

³⁴⁰ Bakınız: el-İbânetu'l Kubrâ, es-Sahâbe, 2/573/Ebû Bekr'in es-Sıddık olarak isimlendirilmesinin sebebinin zikri bâbı

Ebî Kuhâfe'dir. Allah ondan râzî olsun.³⁴¹ Bilmelisin ki Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in vefat ettiği gün yeryüzü üzerinde ondan başka yukarıda zikrettiğimiz vasıfları üzerinde taşıyan kimse yoktu. Allah ona rahmet etsin.³⁴² Ondan sonra bu tertip ve sıfat üzere Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh) gelir. O Fârûk'tur.³⁴³

Bu ikisinden sonra aynı tertip ve sıfat üzere Osmân b. Affân (radiyallahu anh) gelir. O Ebû Abdullah Ebû Amr Zunnûreyn'dir.³⁴⁴ Bunlardan sonra bu

³⁴¹ Âişe (radiyallahu anha)'ın hadisine işâret etmektedir: Ebû Bekir Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanına girmişti. Rasulullah ona "Sen Allah'ın cehen-nemden azat ettiğisin" buyurdu. O gün o "Aûk/Azat Edilmiş" olarak isimlendi. Bunu Tirmizî (3679), sahih olduğunu söyleyerek İbn Hibbân (6864) ve "el-Ehâdisu'l Muhtâra"da ed-Diyâ (265) rivâyet etmiştir.

³⁴² Bakınız: eş-Şerîa, 4/1710/Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra Ebû Bekir es-Sıddık (radiyallahu anh)'ın hilâfetine beyânının zikri bâbı; el-Lâlekâî, 7/93/Ebû Bekir es-Sıddık (radiyallahu anh)'ın faziletleri hususunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilenlerin siyâka.

³⁴³ Bakınız: eş-Şerîa, 4/1735/Müminlerin Emîri Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh)'ın hilâfetine zikri bâbı; el-Lâlekâî, 7/144/Müminlerin Emîri Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh)'ın faziletleri hususunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilenlerin siyâka

³⁴⁴ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Sahâbe, 1/54) şöyle demiştir: "Dünyâ-nın başlangıcından sonuna kadar Osmân hâricinde hiç kimse bir nebînin iki kızı yönünden damadı olmamış ve bir nebînin iki kızıyla evlenmemiştir. Ona bu sebepten dolayı Zunnûreyn/İki Nûr Sâhibi denmiştir."

Buhârî'nin (3655, 3697) rivâyet ettiğine göre İbn Ömer (radiyallahu anhuma) şöyle demiştir: "Biz Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra Ebû Bekr'e, sonra Ömer'e, sonra Osmân'a kimseyi denk tutmazdık. Sonra bırakırdık ve diğerlerini birbirlerinden üstün tutmazdık."

İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sinde (1044) rivâyet edildiğine göre Şerik b. Abdullâh şöyle demiştir: "Kim Osmân'a biât edildiği gün Şurâ Ashâbı arasında Osmân'dan daha faziletlisinin bulunduğunu söylerse Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbını hâinlikle ithâm etmiş olur."

sıfat üzere Ebu'l Hasen Ali b. Ebi Tâlib (*radiyallahu anh*) gelir. O "el-Enzeu'l Batın" dir.³⁴⁵ Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in damadı, nebîlerin sonuncusunun amcasının oğludur. Allah'ın salâtları, rahmeti ve bereketleri hepsi-

Lâlekâî (2620) Hammâd b. Zeyd'den, Hallâl (560) Muhammed b. İsâ'dan benzerini rivâyet etmiştir.

İbn Ebi Zemenin'in "Usûl'ü's Sünn"inde (197) rivâyet edildiğine göre Abdullah b. el-Mubârek şöyle demiştir: "Biz Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının üzerinde birleştiği şeyi alır, gerisini bırakırız. Onlar Osmân'ın en hayırlıları olduğu hususunda görüş birliği ettiler. Şu hâlde Osmân Ebû Bekir ve Ömer'den sonra bu ümmetin en hayırlısıdır. Onlardan sonra Ali gelir. Bu dördünden sonra bu ümmetin en hayırlısı Şûrâ Ashâbı, sonra Bedir Ehli, sonra sırasıyla Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının kalanıdır. Onların öne geçenlerinin hakkını bil!" Bakınız: eş-Şerîa, 4/1746/Müminlerin Emîri Osmân (*radiyallahu anh*)'ın hilâfetinin zikri babı; el-Lâlekâî, 7/1191/Müminlerin Emîri Osmân (*radiyallahu anh*)'ın hilâfet sıralaması hususunda rivâyet edilenlerin siyâkı

³⁴⁵ "Tâcu'l Ârûs"ta (22/262) şunlar zikredilmiştir: "Ali (*radiyallahu anh*)'ın sıfatları arasında el-Batın de vardır. Bu karnı büyük manasına gelmektedir ki bu bir medihdir." Yine aynı eserde (22/245) şöyle denmiştir: "Enza' ise alının iki tarafından saçları dökülmüş demektir. Yani onun alınının iki yanı, saçı kendisinden nez' edilmişçesine/çekilip alınmışçasına parlar. Neze'a fiili (sarf yönünden) feriha fiili gibidir ve masdarı nez' olarak gelir. Ali (*radiyallahu anh*)'ın sıfatları arasında el-Enze'u'l Batın de vardır. Araplar saç dökülmesini severler ve bunu uğurlu görürler. Saçın alna doğru gelmesini sevmezler ve bunu uğursuzluk sayarlar. Kafasında alına doğru saç bulunan kimsenin ancak aşağılık biri olacağını söylerler."

"Müjdelen, çünkü sen el-Enzeu'l Batın'sın" mevzû hadisler arasında zikredilmiştir. (Tenzîhu's Şerîati'l Merfû'a, 1/402)

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Fedâilu's Sahâbe, 44) Ömer (*radiyallahu anh*)'ın işi altı kişiye devrettiği zaman söylediği sözü rivâyet etmiştir. Bu altı kişi arkalarını dönüp onun yanından çıktıkları zaman o gözleriyle onları takip etmiş ve şöyle demiştir: "İşin başına Uceyli'yi getirirlerse onları yola sokar." Bir rivâyette "İşin başına Usayli'yi getirirlerse" diye geçmektedir. "Uceyli" "ec-lah"ın tasğiridir. "Celh" saçın başın ön tarafından gitmesidir. (Lisânu'l Arab, 2/424)

nin i
duru

346

anh)

anh)

Alî'y

ded

34

"Eb

mü

zik

i

"B

Os

eh

Gö

la

"Ş

ti

h

Ş

r

e

c

h

nin üzerine olsun.³⁴⁶ Din onları sevmekle ve fazîletlerini bilmekle ayakta durur. Sünnet bununla tamam olur, hüccet bununla doğrulur.³⁴⁷

³⁴⁶ Bakınız: eş-Şerîa, 4/1756/Müminlerin Emîri Alî b. Ebî Tâlib (*radiyallahu anh*)'ın hilâfetinin zikri bâbı; el-Lâlekâî, 7/237/Müminlerin Emîri Alî (*radiyallahu anh*) hakkında Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den rivâyet edilenlerin siyâkı, Selefin Alî'yi Ebû Bekir ve Ömer'in önüne geçirenlere yönelik kınamaları 225. maddede geçmişti. Allah onlardan razı olsun.

³⁴⁷ Ahmed (*rahimehullah*) tafdîl (fazîlet sıralaması) hususunda şöyle demiştir: "Ebû Bekir, Ömer, Osman... (Rasulullah'ın) yakını ve damadı olduğundan, eski müslümanlardan olduğundan ve adâletinden dolayı dördüncü olarak Alî'yi zikredeni de ayıplamayız." (es-Sünne, el-Hallâl, 592)

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Sahâbe Bölümü, 1/321) şöyle demiştir: "Bu bizim tafdîl ve hilâfet hususundaki mezhebimizdir: Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî. Bu aynı zamanda selefimizin ve imamlarımızın mezhebidir, ilim ehlinin ve Allah'ın hevâya uymaktan selâmette kıldığı kimselerin yoludur. Gördüğümüz hocalarımızı ve âlimlerimizi de bunun üzerine bulduk. Allah onlara rahmet etsin." Sonra isnâdıyla er-Rabî b. Süleymân'dan şunu aktarmıştır: "Şâfiî'yi hilâfet ve tafdîl konusunda Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî derken işittim. Allah onlara rahmet etsin." Sonra bunların hilâfetini ta'n edenlerin zemmi hususunda sözü uzattıkça uzatmıştır.

Ebû İsmâîl es-Sâbûnî "Akîde"sinde (140) dört halîfeyi söz konusu ederek şunları söylemiştir: "Kim onları sever, dost bilir, onlara dua eder, haklarına riâyet eder ve fazîletlerini bilirse kurtuluşu elde edenlerle birlikte kurtuluşu elde eder. Kim onlara buğz eder, onlara söver, onları Allah'ın lâneti üzerlerine olasıca râfîzîlerin ve hâricîlerin kendisine nispet ettikleri şeye nispet ederse helâk olanlarla birlikte helâk olur."

Dört halîfeyi sevmenin ve onları diğer Sahâbe'nin önüne geçirmenin farziyeti hususunda vârid olan birçok hadis ve eser bu kitabın birinci bölümünde zikredilmişti. Allah onlardan râzı olsun.

Bakınız: es-Sünne, el-Hallâl, 2/404/Tafdîl meselesinde Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî diyenlerin tâbileri, bu hususta Alî'nin Osmân'dan sonra kalanların tamamından Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının icmâsıyla daha fazîletli olduğunun delîli; eş-Şerîa, 4/1769.

٣١٦ - قال سفيان الثوري رحمه الله: لا تشتم السلف؛ وادخل الجنة بسلام.

316- Süfyan es-Sevri (rahimehullah) "Selefe sövme ve cennete selâmetle gir" demiştir.³⁴⁸

٣١٧ - وتشهد للعشرة بالجنة بلا شك، ولا استثناء؛ وهم أصحاب حراء: النبي ﷺ وأبو بكر، وعمر، وعثمان، وعلي، وطلحة، والزبير، وسعد، وسعيد، وعبد الرحمن بن عوف، وأبو عبيدة بن الجراح.

فهؤلاء لا يتقدمهم أحد في الفضل والخير.

317- Şüphe etmeden ve istisnâ yapmadan (cennetle müjdelenmiş) on kişinin cennetlik olduklarına şahitlik edersin. Onlar Hirâ ashâbıdır: Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Alî, Talha, Zubeyr, Sa'd, Saîd, Abdurrahmân b. Avf ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh...

Allah onlardan râzı olsun. Hiç kimse fazîlette ve hayırda onların önüne geçemez.³⁴⁹

Selefin tafdîl ve hilâfet konusundaki sözlerini "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"daki (s. 246) talikimde aktardım.

³⁴⁸ Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sinde (465), İbn Ebî Hâtim'in "el-İlel"inde (2/356), "el-Lâlekâi"de (2355), "Târîhu Dımeşk"te (61/349) ve "Tehzîbu'l Kemâl"de Meymûn b. Mihrân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ) bana dedi ki: "Ey Meymûn! Selefe sövme, cennete selâmetle gir."

³⁴⁹ Müslim'in (3627) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)tan rivâyet ettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hirâ Dağı'nda bulunuyordu. Dağ sarsıldı. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Yerinde dur ey Hirâ; senin üzerinde ancak bir nebî, bir siddîk, bir de şehîd var!" buyurdu. Onun üzerinde Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Bekir, Ömer, Osmân, Alî, Talha, ez-Zubeyr ve Sa'd b. Ebî Vakkâs vardı. Allah onlardan râzı olsun.

Bakınız: eş-Şerîa, 4/1695/Cennetle müjdelenen on kişi hakkında şehâdetin zikri bâbı; es-Sünne, el-Hallâl, On kişinin cennetlik olduğuna şehâdet. Burada

۳۱۸- وتشهد لكل من شهد له النبي (صلی الله علیه وسلم) بالجنة. وأن حمزة: سيد الشهداء.

وجعفر الطيار في الجنة. والحسن والحسين: سيدا شباب أهل الجنة.

318- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in cennetlik olduğuna şâhitlik ettiği her bir kimsenin cennetlik olduğuna şâhitlik edersin. Hamza'nın şehidlerin efendisi olduğuna³⁵⁰, Ca'fer et-Tayyâr'ın cennetlik olduğuna³⁵¹, Hasen'in ve Hüseyin'in cennet ehlinin gençlerinin efendileri olduklarına³⁵² da (şâhitlik edersin).

۳۱۹- وتشهد لجميع المهاجرين والأنصار بالجنة والرضوان، والتوبة والرحمة من الله لهم.

319- Muhâcirler'in ve Ensâr'ın tamamının cennetlik olduğuna, Al-lah'ın onlardan râzı olduğuna, onların tevbelerini kabul ettiğine ve onlara rahmet ettiğine şehâdet edersin.³⁵³

İmam Ahmed'in bunların cennetlik olduğuna şehâdet etmeyenlere karşı çıkması da söz konusu edilmektedir.

³⁵⁰ Alî (radiyallahu anh)'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Şehidlerin efendisi Hamza b. Abdulmuttalib'dir." Bunu et-Taberânî (2958) rivâyet etmiş, "Fethu'l Bârî müellifi (7/368) sahihlemiştir. Hâkim de (3/195) Câbir (radiyallahu anh) hadisinden sahih olduğunu söylemiştir.

³⁵¹ Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Ca'fer bana iki kanadıyla cennette uçan bir kral olarak gösterildi." Bunu Tirmizî (3763), İbn Hibbân (7047) ve Hâkim (3/209, 212) rivâyet etmiştir. Hâkim sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir. Bu bapta birçok hadis vardır. Onlara "Mecme'u'z Zevâid"de (9/272) bakabilirsiniz.

³⁵² Ebû Saîd (radiyallahu anh)'ın hadisine işâret etmektedir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Hasen ve Hüseyin cennet ehlinin gençlerinin efendileridir." Bunu Tirmizî (3768) "hasen-sahih" diyerek rivâyet etmiş, Ahmed de sahihlemiştir. (Muntehabu'l İlel, 124)

³⁵³ "Ed-Dürü'l Mensûr"da (4/272) şunlar geçmektedir: Ebu's Şeyh Ebû Sahr Humeyd b. Ziyâd'dan şunu rivâyet etmiştir: Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'ye "Bana Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından haber ver, fitneleri kas-

۳۲- وَيَسْتَقِرُّ عِلْمُكَ، وَتَوْقُنْ بِقَلْبِكَ: أَنْ رَجُلًا رَأَى النَّبِيَّ (ﷺ) وَشَاهَدَهُ،

وَأَمِنَ بِهِ، وَاتَّبَعَهُ وَلَوْ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ أَفْضَلُ مِمَّنْ لَمْ يَرَهُ، وَلَمْ يُشَاهِدْهُ وَلَوْ أَتَى بِأَعْمَالِ الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ.

320- Yine kesin bir şekilde şunu bilir ve bütün kalbinle şuna iman edersin: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'i gözleriyle gören, O'na iman eden, gündüzün bir saati kadar bile olsa ona tâbi olan bir kimse, onu görmeyen kim-seden -bütün insanların amelini işlese bile- daha fazîletlidir.³⁵⁴

tediyorum" dedim. Dedi ki: "Allah Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bütün ashâbını bağışlamış, hem iyilerine hem de kötülerine kitabında cenneti vâcip kılmıştır." "Allah kitabının neresinde onlara cenneti vâcip kılmıştır?" diye sordum. Dedi ki: "Sen şunu okumuyor musun: *Muhâcirler'den ve Ensâr'dan öne geçenler, ilk-ler ve onlara güzellekle tâbi olanlar var ya; Allah onlardan râzı olmuştur, onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır. Allah onlara altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur. (Tevbe, 100) İşte O Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamına cenneti ve rızayı vâcip kılmıştır. Onların tâbilerine ise onlara koşmadığı bir şart koşmuştur.*"

"Onlara ne şart koşmuştur?" diye sordum. "Onlara güzellekle tâbi olmayı şart koşmuştur" diye cevap verdi.

Ayrıca bakınız: eş-Şerîa, 4/1634/Allah (Azze ve Celle)'nin kitabında Muhâcirler'i ve Ensâr'ı kendileriyle saygın kılarak övdüğü şeylerin zikri

³⁵⁴ İmam Ahmed Abdûs risâlesinde şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında bulunan, O'nu gören, O'ndan (hadis) işiten, bir an bile olsa O'nu gözüyle görüp O'na iman eden şu kimseler ona sahâbî olmakla, Tâbiîn'den -her türlü hayır amelini işlemiş olsalar bile- daha fazîletlidirler."

Hallâl'in "es-Sünne"sinde (666) rivâyet ettiğine göre el-Fadl b. Ca'fer şöyle dedi: "Ey Ebû Abdullah (yani İmam Ahmed), Kabîsa'nın Abbâd es-Sem-mâk'tan, onun da Süfyân'dan rivâyet ettiği hadis hakkında ne diyorsun: Adâlet imamları beştir: Ebû Bekir, Ömer, Osmân, Alî ve Ömer b. Abdulazîz?" Bunun üzerine (İmam Ahmed) onun Süfyân hakkındaki iddiasını kastederek "Bu bâtıldır" dedi ve şunu ekledi: "Rasulullah'ın ashâbının yanına kimse yaklaşıp-maz. Rasulallah'ın ashâbının yanına kimse yaklaşamaz!"

٣٢١ - ثُمَّ التَّرَحُّمُ عَلَى جَمِيعِ أَصْحَابِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَغِيرِهِمْ وَكَبِيرِهِمْ، وَأَوَّلِهِمْ وَآخِرِهِمْ، وَذَكَرَ مُحَاسِنَهُمْ، وَنَشَرَ فَضَائِلَهُمْ، وَالْإِقْتِدَاءَ بِهَدْيِهِمْ، وَالْإِقْتِنَاءَ لِأَنَارِهِمْ، وَأَنَّ الْحَقَّ فِي كُلِّ مَا قَالُوهُ، وَالصَّوَابَ فِيمَا عَمِلُوهُ.

321- Sonra O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) ashâbının tamamına; küçüğüne ve büyüğüne, öncesine ve sonrasına rahmet okumak, onların iyiliklerini anmak, faziletlerini yaymak, yollarından gitmek, izlerini takip etmek gerekir. Hak onların söylediklerindedir. Doğru onların yaptıklarındadır.³⁵⁵

Ebû Ma'mer el-Kerhî'ye Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı hakkında sordum. Dedi ki: "Ebû Bekir, Ömer, Osmân..." "Bizim çevremizde 'sonra Alî ve Ömer b. Abdulazîz' diyen bir kimse var" dedim. Bunun üzerine Ebû Ma'mer şöyle dedi: "Bunu kimse söylememiştir. Vay sana! Kimmiş o? Neden böylelerinin yanında bulunuyorsunuz? Niye Muâviye (radiyallahu anh)'ı atlıyor? Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı Rasulullah'tan sonra insanların en hayırlılarıdır. İsterse onlardan sonra gelenler dağlar kadar amel işlesin, yine onlardan faziletli olurlar. Çünkü Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: 'Biriniz Uhud kadar altını infâk etse onlardan birinin bir müddüne, hatta yarısına erişmez.' Bir adamın kalbinde Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına karşı bir öfke bulunsa şüphesiz kâfir olur. Çünkü Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurmaktadır: '(Ekin) filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşıp gövdesi üzerine doğrulmuştur. Çiftçilerin hoşuna gider. Bu onlarla kâfirleri öfkeliendirmesi içindir...' (Fetih, 29) Şu hâlde kimin kalbinde (onlara karşı) bir öfke varsa kâfirdir.

"Câmi'u Beyânî'l İlmi"de (2319) rivâyet edildiğine göre İbrâhîm el-Cevherî şöyle demiştir: Ebû Usâme'ye (yani Hammâd b. Seleme'ye) "Hangisi daha faziletli idi: Muâviye mi yoksa Ömer b. Abdulazîz mi?" diye sordum. "Biz Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbıyla kimseyi denk tutmayız" dedi.

³⁵⁵ Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Ey insanlar! Sizden bir izi takip edecek olanlar ölmüş olanların izini takip etsin. Zira dirinin fitneye düşmeyeceğinden emin olunmaz. Onlar Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbıdır. Bu ümmetin en hayırlıları, en iyi kalplileri, en derin ilimlileri, kendilerini en az zorlayanları idiler. Bir topluluk ki Allah onları nebîsine sahâbî

olmaları ve dînini ikâme etmeleri için seçti. Şu hâlde siz onların fazîletini bilin. Onların izini takip edin. Elinizden geldiğince onların ahlâkına ve dînine tutunun. Zira onlar dosdoğru bir hidâyet üzereydiler.” (Minhâcu’s Sunne, 6/81)

“Câmi’u Beyâni’l İlmî ve Fadlihî”de (1423) şunlar geçmektedir: Evzâi’nin İbnu’l Museyyeb’den rivâyet ettiğine göre ona bir konu hakkında soru sorulmuş, o da “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbı bu konuda ihtilâf etmiştir, ben onların yanında kendime âit bir görüş göremiyorum” diye cevap vermiştir. İbn Vaddâh dedi ki: “Doğru olan da budur.” İbn Abdilberr dedi ki: Bu “Onlara muhâlif olan bir söz söylemek ona yaraşmazdı” manasına gelmektedir.

“En-Nakd ale’l Merisî”de (2/669) rivâyet edildiğine göre el-Evzâi şöyle demiştir: “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’den kendisine ulaşan bir şey hususunda kişinin görüşü ona uymaktan ibâret olmalıdır. O konuda Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’den gelen bir şey yoksa ve kendisinden sonraki ashâbı o konuda bir şey söylemişse onlar o konuda hakîkate bizden daha yakındırlar. Çünkü Allah Teâlâ onlardan sonra gelenleri onlara tâbi olmaları sebebiyle övmüş, ‘ve onlara güzelliikle tâbi olanlar...’ (Tevbe, 100) buyurmuştur. Sizse ‘Bunları Kitap hakkındaki görüşlerimize arz ederiz, bunlardan görüşlerimize uyanı tasdik ederiz, uymayanı bırakırız’ dediniz. İşte bu İslâm’da ortaya atılan her yeniliğin zirvesidir: Kişinin görüşüne uymayan sünneti reddetmesidir.”

“Târîhu Dimeşk”te (35/201) rivâyet edildiğine göre Bakıyye b. el-Velid şöyle demiştir: Evzâi bana dedi ki: “Ey Bakıyye! İlim Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbından gelendir. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbından gelmeyen ilim değildir.”

Lâlekâî’nin (317) rivâyet ettiğine göre Ahmed (rahimehullah) şöyle demiştir: “Bizim nezdimizde Sünnet’in asılları Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbının üzerinde olduğu şeye yapışmak ve onların izinden gitmektir.”

Hallâl’in (768) rivâyet ettiğine göre Ahmed şöyle demiştir: “Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbına karşı kalbi selim olan ve onları seven kimsenin yarın kurtuluşa ereceğini ümit ederim. Çünkü onlar dînin direkleri, İslâm’ın kumtanları, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in yardımcıları ve hak üzere destekçileri idiler. Sünnet Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbına uymaktır. Ancak hayırla anılırlar, öncelerine de sonralarına da rahmet okunur.”

۳۲۲- وقد أجمع العلماء لإخلاف بينهم أنه: لا يكفر أحد من أهل القبلة بذنب، ولا تحرجه من الإسلام. بمعصية؛ نرجو للمحسن، ونخاف على المسي. ولا نقول في ذلك بقول المعتزلة؛ فإنها تقول: من أتى ذنباً واحداً في عمره، أو ظلم بحجة في عمره؛ فقد كفر. فمن قال ذلك: فقد أعظم الفرية على الله عز وجل وبرأه مما وصف به نفسه من: الزنا.

Ebû Hâtîm (rahimehullah) "el-Cerhu ve't Ta'dîl"de (1/7) şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbına gelince onlar vahye ve tenzîle şahid olanlar, tefsîri ve te'vîli bilenlerdir. Onlar Allah (Azze ve Celle)'nin Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sahâbî ve yardımcı olmaları için, dînini ikâme etmeleri ve hak-kını izhâr etmeleri için seçtiği kimselerdir. Onların O'na sahâbe olmalarına râzî olmuştur, onları bize rehber ve önder kılmıştır. Onlar O'ndan O'nun Allah (Azze ve Celle)'den tebliğ ettiklerini; sünnet, şeriat, hüküm, teşvîk, emir, yasak, sakındırma ve edeplendirme olarak bildirdiklerini bellemişlerdir. Bunları sağlam bir şekilde bellemişlerdir. Dinde fakîh olmuşlardır.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i görmek, Kitâb'ın tefsîrini ve te'vîlini O'ndan müşâhede etmek, O'ndan bellemek ve O'ndan istinbât etmek sûretiyle Allah'ın emrini, nehyini ve murâdını bilmişlerdir. Evet, Allah (Azze ve Celle) onlara verdiği lütufla, yani kendilerini önder konumuna yerleştirmesiyle onları şerefli ve saygın kılmıştır. Şekki, yalanı, hatayı, şüpheyi ve kötülüğü onlardan nefyetmiş, onları ümmetin âdilleri olarak isimlendirmiştir. O azze zikrûhu muhkem kitabında 'İşte böylece sizi vasat bir ümmet kıldık ki insanlara şahitler olasınız...' (Bakara, 143) buyurmuştur.

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah azze zikruhû'nun 'vasat' kavlini 'âdil' olarak tefsîr etmiştir. Evet, onlar ümmetin âdilleri, hidâyetin imamları, dînin hüccetleri, Kitâb'ın ve Sünnet'in taşıyıcıları idiler. Allah (Azze ve Celle) onların yolundan gitmeye, onların menhecini takip etmeye, onlara uymaya teşvik etmiş, şöyle buyurmuştur: 'Kim de kendisine hidâyet belli olduktan sonra Resûl'e karşı gelir ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa onu tuttuğu yolda yalnız bırakırız ve cehenneme sokarız. Ne kötü bir varış yeridir orası!' (Nisâ, 115)"

Ayrıca bakınız: el-Lâlekâî, 7/50/Sahâbe'yi sevmeye ve onların iyiliklerini yaymaya teşvik hususunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilenlerin siyâkı.

وَالرَّحْمَةِ، وَالتَّخَاوُرِ، وَالْإِحْسَانِ، وَالْفُقْرَانِ، وَقَبُولِ التَّوْبَةِ. وَقَدْ زَعَمَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ مِنْ آدَمَ، وَمَنْ دُونَهُ كَانُوا كُفَّارًا. قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: ﴿وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى﴾ [طه: ١٢١] وَقَدْ وَصَفَ ذُنُوبَ الْأَنْبِيَاءِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْقُرْآنِ. وَإِخْوَةُ يُوسُفَ، فَقَدْ ظَلَمُوا أَخَاهُمْ، وَعَفُوا أَبَاهُمْ، وَعَصَوْا مَوْلَاهُمْ؛ وَهُمْ مَعَ ذَلِكَ: أَخْيَارُ أَبْرَارَ، وَهُمْ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

وَقَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لَنَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾ [الفتح: ٢]

وَقَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: ﴿عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ﴾ [التوبة: ٤٣]

322- Âlimler -aralarında hiçbir ihtilâf olmaksızın- icmâ etmişlerdir ki kible ehlinen³⁵⁶ bir kimse günahından dolayı tekfir edilmez. Onu bir masiyet sebebiyle İslâm'dan çıkarmayız. İyi kimse için ümit besler, günah-kâr kimse için endişe ederiz. Bu konuda Mu'tezile'nin söylediğini söylemeyiz. Zira onlar "Kim hayâtında tek bir günah işlerse ya da hayâtında bir taneyi haksız yere alırsa kâfir olur" derler.

Bunu söyleyen kimse Allah (*Azze ve Celle*)'ye büyük bir iftirada bulunmuş olur. O'nu, O'nun kendisinin vasfı olarak bildirdiği re'fetten, rahmetten, affedicilikten, ihsandan, bağışlayıcılıktan ve tevbeleri kabul etmekten berî kılmış olur. Yine o Âdem'in ve ondan sonraki nebîlerin kâfir olduklarını söylemiş olur. Zira Allah (*Azze ve Celle*) "*Âdem Rabbinne isyân etti ve azdı*" (*Tâhâ*, 121) buyurmuştur. O, nebîlerin -Allah'ın salavâtı onların üzerine olsun- günahlarını Kur'ân'da birçok yerde zikretmiştir. Kezâ Yûsuf'un kardeşleri de kardeşlerine zulmetmişler, babalarına kötü davranmışlar, mevlâlarına isyân etmişlerdi. Bütün bunlara rağmen onlar hayırlı ve iyi kimselerdir. Yine onlar cennet ehлиндendir.³⁵⁷

³⁵⁶ Yani tevhid ve namaz ehlinen. Namaz kılmayan kible ehlinen değildir. Çünkü 250. maddede geçtiği üzere namazın terki küfürdür.

³⁵⁷ İmam Ahmed (*rahimehullah*) Müsedded ve Müserhed'e yazdığı sünnete dâir mektubunda -ki bu musannifin tarîkinden rivâyet edilmiştir- şöyle demiştir:

Allah (Azze ve Celle) nebîsi Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e "Allah geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışlasın diye..." (Fetih, 2) buyurmuştur.

Yine Allah (Azze ve Celle) "Allah seni affetsin, onlara niye izin verdin?" (Tevbe, 43) buyurmuştur.³⁵⁸

"Mel'ûn Mutezile'ye gelince ilim ehlinde gördüğümüz kimseler onların (insanları) günahlardan dolayı tekfir ettikleri üzerinde icmâ etmiştir. Onlardan durumu bu olan kimse Âdem'in kâfir olduğunu, Yûsuf'un kardeşlerinin babaları Ya'kûb'a yalan söyledikleri zaman kâfir olduklarını söylemiş olur. Yine Mutezile icmâ etmiştir ki kim bir tâne çalarsa kâfir olur. Karısı kendisinden bâin talakla ayrılır. Önceden hac yapmışsa bir daha hac yapar. İşte bu görüşü dile getirenler kâfirdirler. Kendileriyle evlenilmez ve şehâdetleri kabul edilmez." (Tabakâtul Hanâbile, 2/428)

Kercî (rahimehullah) "Nüketul Kur'ân"da (1/609) şöyle demiştir: "O'nun Yûsuf'un kardeşlerinden haber vererek 'Hani onlar, Yûsuf ve kardeşi babamıza bizden daha sevimlidir, hâlbuki biz kuvvetli bir topluluğuz, babamız gerçekten açık bir yanlıgı içindedir' (Yûsuf, 8) buyurması, bunun yanında onların kardeşlerine gadr etmeleri, onu kuyuya atmaları, döndükleri zaman babalarına yalan söylemeleri gibi zikrettiklerimizin tamamı Şurât'a (yani Havâric'e) günahların küfür olduğunu söylemeleri hususunda birer reddiyedir. Çünkü nebî olduklarından dolayı onları tekfir edemezler. Hâlbuki onlar bu fiillerin hepsini yapmışlardır. Allah sûrenin sonunda onların pişmanlıklarından sonra 'Babamız, günahlarımız için mağfîret dile' (Yûsuf, 97) dediklerini bildirmiştir. Görüldüğü gibi onlar 'küfrümüz için' dememişlerdir. Allah da babaları da onların sözlerini reddetmemiştir."

Derim ki: İlim ehli Yûsuf (as)'ın kardeşlerinin nebî mi yoksa sâlih kimseler mi olduğu hususunda ihtilâf etmiştir. Taberî tefsîrinde (12/152) İbn Zeyd'den senediyle onların nebî olduklarını rivâyet etmiştir. İbn Kesîr ise "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (1/228) ihtilâfî söz konusu ettikten sonra onların nebî olmadıkları görüşünü tercih etmiştir.

³⁵⁸ İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (10/289) şöyle demiştir: "Nebîler - Allah'ın salavâtı onların üzerine olsun- Allah subhânehû'dan bildirdikleri hususlarda ve O'nun mesajlarını tebliğ etme hususunda ümmetin icmâsıyla masûm (hatadan korunmuş)lardır."

۳۲۳ - ومن بعد ذلك: نَكُفَّ عَمَّا شَجَرَ بَيْنَ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صلی اللہ علیہ وسلم) فقد شهدوا المشاهدة معه، وسبقوا النَّاسَ بالفضل؛ فقد عَفَّرَ اللَّهُ لَهُمْ، وَأَمَرَكَ بالاستغفارِ لَهُمْ، والتَّقَرُّبِ إِلَيْهِ بِمَحَبَّتِهِمْ، وفرضَ ذلك على لسانِ نَبِيِّهِ؛ وهو يعلم ما يكونُ مِنْهُمْ، [وَأَتَاهُمْ] سَيَقْتُلُونَ، وَإِنَّمَا فَضَّلُوا على سائرِ الخلق؛ لأنَّ الخطأَ والعمدَ قد وُضِعَ عَنْهُمْ مِنْ كُلِّ ما شَجَرَ بَيْنَهُمْ مَغْفُورٌ لَهُمْ. ولا ينظرُ في كِتَابِ: صِفِّينَ، والجَمَلِ، وقَعَةِ الدَّارِ، وسائرِ المنازعاتِ التي جرت بَيْنَهُمْ.

وَلَا تَكْتُبُهُ لِنَفْسِكَ، وَلَا لغيرِكَ وَلَا تروِه عن أَحَدٍ، وَلَا تقرأه على غَيْرِكَ، وَلَا تسمعه مَنْ يرويه.

فعلى ذلك اتَّفَقَ ساداتُ عُلَمَاءِ هذه الأُمَّةِ مِنَ النَّهْيِ عَمَّا وصفناه؛ مِنْهُمْ: حمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، وَيُونُسُ بْنُ عُبَيْدٍ، وسفيانُ الثَّوْرِيُّ، وسفيانُ بْنُ عيينة، وعبدُ اللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ، ومالكُ بْنُ أَنَسٍ، وابنُ أَبِي ذَيْبٍ، وابنُ المُنْكَدِرِ، وابنُ المُبَارَكِ، وشُعَيْبُ بْنُ حَرْبٍ، وأبو إِسْحَاقَ الْفَزَارِيُّ، ويوسفُ بْنُ أَسْبَاطٍ، وأحمدُ بْنُ حَنْبَلٍ، وبشرُ بْنُ الْحَارِثِ، وعبدُ الوَهَّابِ الْوَرَّاقُ.

كُلُّ هَؤُلَاءِ قد رَأَوْا النَّهْيَ عنها، والنَّظَرَ فيها، وال استماعَ إليها، وحذَّروا مِنْ طَلِبِهَا، والاهتمامِ بِمَجْمَعِهَا.

وقد رَوَى عَنْهُمْ فِيمَنْ فعل ذلك أشياء كثيرة بِالْأَفَاطِ مُخْتَلِفَةٍ، مُتَّفَقَةٍ المعاني على كراهية ذلك، والإنكارِ على مَنْ رواها واستمعَ إليها.

323- Bundan sonra; Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının arasında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmayız. Onlar

Küçük günahlara gelince Şeyh Abdurrahmân b. Hasen "ed-Düreru's Seniyye"de (11/510) şöyle demiştir: "Tahkîk ehlinin görüşü onlardan küçük günahların sâdır olabileceğidir. Fakat bunları yapmaya devam etmelerine izin verilmeyiz. Büyük günahlara gelince, büyük günahlar onlardan sâdır olmaz. Rasulallah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyurduğu ve kendisinden sâbit olan her şey hak'tır. Nitekim Allah Teâlâ 'O hevâsından konuşmaz' buyurmuştur. Aynı şekilde onun takrirleri de hak'tır."

322. maddeyi İbnu'l Hanbelî "er-Risâletu'l Vâdiha"da (2/1004) birkaç lafzın farklılığıyla birlikte zikretmiştir.

O'nunla birlikte savaşımlara katıldılar. İnsanları fazilette geride bıraktılar. Allah onları bağışladı. Sana da onlar için istiğfarda bulunmayı, onları seve rek kendisine yaklaşmanı emretti ve bunu nebisinin diliyle farz kıldı. O onlardan nelerin sâdir olacağını ve [onların] aralarında savaşacaklarını biliyordu. Onlar diğer insanlardan ancak, aralarında meydana gelen her anlaşmazlık hususunda hatanın ve kastın kendilerinden kaldırılmış ve bağışlanmış olması sebebiyle üstün kılınmışlardır.³⁵⁹

Sıffin, Cemel, Dâr Vakası ve aralarında meydana gelen diğer çekişmeler hakkında bir kitaba bakılmamalıdır. Sen de (bu konularda herhangi bir şeyi) ne kendin için ne de başkası için yazma. Herhangi bir şeyi birinden rivâyet etme. Başkasına okuma. Rivâyet edenden dinleme.

Bu ümmetin büyük âlimleri bu zikrettiklerimizden sakındırma hususunda ittifâk etmişlerdir. Hammâd b. Zeyd, Yûnus b. Ubeyd, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Abdullah b. İdrîs, Mâlik b. Enes, İbn Ebî Zî'b, İbnu'l Münkedir, İbnu'l Mubârek, Şuayb b. Harb, Ebû İshâk el-Fezârî, Yûsuf b. Esbât, Ahmed b. Hanbel, Bişr b. el-Hâris ve Abdulvehhâb el-Verrâk onlardandır.

Bu zatların tamamının görüşü; bunlardan, bunlara bakmaktan, bunlara kulak vermekten sakındırma olmuştur. Bunların peşine düşmekten ve bu husustaki bilgileri bir araya getirmekle ilgilenmekten sakındırmışlardır.³⁶⁰ Onlardan, bunu yapan kimsenin yaptığıнын kerâhiyeti hususunda,

³⁵⁹ Hallâl'in "es-Sünne"sinde (765) rivâyet edildiğine göre Bişr b. el-Hâris "Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının hataları üzerlerinden kaldırılmıştır" demiştir. 323. maddeyi İbnu'l Hanbelî "er-Risâletu'l Vâdiha"da (2/1004) zikretmiştir.

³⁶⁰ Avvâm b. Havşeb (rahimehullah) şöyle demiştir: "Bu ümmetin başından gördüklerimi gördüm de onlar şöyle diyorlardı: 'Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının, üzerinde kalplerin birleştiği iyiliklerini anın. Aralarında meydana gelen anlaşmazlıkları anmayın, sonra insanları onlara karşı kıskırtırsınız." Bu 220. maddede geçmişti.

Harb el-Kirmânî (v. 280) içerisinde Ehli Sünnet'ten her beldede gördüğü kimselerin icmâsını naklettiği akîdesinde şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve

bunları rivâyet eden ve bunlara kulak veren kimseyi inkâr hususunda lafızları farklı ama manaları bir olan birçok şey rivâyet edilmiştir.³⁶¹

sellem)'in ashâbının tamamının iyiliklerini anmak, kötülükleri ve aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmamak da açık, beyyin, sâbit ve bilinen Sünnet'tendir. Kim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbına ya da onlardan birine söverse, onlara ta'n ederse, kusurlarını meydana çıkarırsa, onlardan birini az veya çok ayıplarsa, az olsun çok olsun onlardan birini kötülemeye kalkarsa o bir bidatçidir, râfîzîdir, habistir, muhâliftir. Allah onun ne farzını ne de nâfilesini kabul etmesin. Bilakis onları sevmek sünnettir. Onlar için duâ etmek ve onlara uymak Allah'a yakınlaşma vesilesidir. Onların eserleriyle amel etmek fazilettir." ("el-Mesâil" kitabından es-Sünne, 75/tahkikim ile)

Hallâl'in "es-Sünne"sinde (799) rivâyet edildiğine göre el-Merrûzî şöyle demiştir: Ahmed'i şöyle derken işittim: "Bazı kimseler Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı hakkındaki şu değersiz hadisleri yazıyorlar ve senin 'Ben hadisle uğraşan birinin bu hadisleri bilerek yazmasına karşı çıkmam' dediğini aktarıyorlar?" dedim. Bunun üzerine öfkелendi, buna çok sert şekilde tepki gösterdi ve dedi ki: 'Bu yalandır, Allah muhafaza buyursun! Buna karşı çıkmıyormuşum ha! Bunlar insanlardan bilinmeyen biri hakkında olsaydı bile şüphesiz karşı çıkardım. Ya Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı hakkında ise?!' Sonra 'Ben bu hadisleri yazmadım' dedi. Yine ben Ebû Abdullah'a 'Bu değersiz hadisleri yazdığını ve bir araya getirdiğini bildiğim kişi terk edilir mi?' diye sordum. 'Evet' dedi, 'bu değersiz hadislerle uğraşan kimse taşlanmaya lâyıktır!'"

Yine Hallâl'in "es-Sünne"sinde (811) Ahmed'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hiç kimsenin içerisinde Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının (kötü) anıldığı şu hadisleri yazmasını istemem. Bunlarda ne helâl vardır ne haram vardır ne de sünnetler vardır." Hanbel "Onları yazayım mı?" diye sordu. (İmam Ahmed) dedi ki: "Onlara bakma bile. Onlarda ilim adına ne var ki? Siz sünnetlerle, fıkıhla ve size faydası olacak şeylerle ilgilenin."

³⁶¹ Bakınız: es-Sünne, el-Hallâl, Sıffîn ve Cemel'in zikri, bunlarda hazır bulunanlarla bulunmayanların zikri, içerisinde Resûl (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbı kötü bir şekilde anılan hadisleri yazan kimseye ağır tehditler; eş-Şerîa, 5/2485/Rasulullah'ın ashâbı -Allah onlara rahmet etsin- arasında meydana

۳۲۴ - ثُمَّ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ: يَشْهَدُ لِعَائِشَةَ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا الصِّدِّيقَةُ، الطَّاهِرَةُ، الْمُبْرَأَةُ مِنَ السَّمَاءِ عَلَى لِسَانِ حَبْرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، إِخْبَاراً عَنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَتْلَوْاً فِي كِتَابِهِ، مُثَبَّتاً فِي صَدُورِ الْأُمَّةِ وَمَصَاحِفِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛ أَنَّهَا زَوْجَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُبْرَأَةٌ، طَاهِرَةٌ، خَيْرَةٌ، فَاضِلَةٌ، وَأَنَّهَا زَوْجَتُهُ، وَصَاحِبَتُهُ فِي الْجَنَّةِ، وَهِيَ أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. فَمِنْ شَكِّ فِي ذَلِكَ، أَوْطَعَنْ فِيهِ، أَوْتَوَقَّفَ عَنْهُ؛ فَقَدْ كَذَّبَ بِكِتَابِ اللَّهِ. وَشَكُّ فِيمَا جَاءَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَزَعَمَ أَنَّهُ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿يَعْظُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَداً إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ [النور: ١٧] فَمَنْ أَنْكَرَ هَذَا: فَقَدْ بَرَى مِنَ الْإِيمَانِ.

324- Bundan sonra; Âişe binti Ebî Bekr es-Sıddık (*radiyallahu anhu-ma*)'nın sıddıka ve tertemiz olduğuna, Cibrîl (*aleyhisselam*)'ın Allah (*azze ve cel-le*)'den getirdiği, O'nun kitabında okunan, kıyâmet gününe kadar ümmet-in göğüslerinde ve mushaflarında sâbit olan haber ile gökten aklandığına, yine onun Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in aklanmış, pâk, hayırlı ve fazîletli eşi olduğuna, O'nun cennette de zevcesi olacağına, dünyada da âhirette de müminlerin annesi olduğuna şehâdet edilir.³⁶² Kim bu hususta şüphe

gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmamak gerektiğinin zikri bâbı; es-Sünne, el-Berbehârî, 124.

³⁶² Âcurrî (*rahimehullah*) "eş-Şerîa"da (5/2393) sünnet ve itikâd kitaplarında neden müminlerin diğer annelerinin değil de yalnız müminlerin annesi Âişe (*radiyallahu anha*)'ın fazîletlerinin zikredildiğini şu sözleriyle beyân etmiştir: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) zamanında münâfıklardan bazı kimseler ona haset ettiler ve ona Allah Teâlâ'nın onu kendisinden temize çıkardığı, hakkında Kur'ân indirdiği ve ona yalanlarıyla iftirâ atanları yalanladığı bir suçu iftirâ olarak attılar. Bunun üzerine Kerîm Allah indirdiği Kur'ân ile Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i örttü, müminleri sevindirdi ve münâfıkları üzdü. Bu yüzden âlimler Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hem dünyadaki hem de âhiretteki zevcesinin (*radiyallahu anha*) fazîletlerini zikretmeye ayrı bir önem vermişlerdir. Ri-

ederse, buna karşı çıkarsa, bu hususta duraksarsa; Allah'ın kitabını yalanlamış, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in getirdikleri hususunda şüpheye düşmüş ve Allah'ın kitabının Allah'tan başkasının katından geldiğini iddia etmiş olur. Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurmuştur:

"Allah aynısına dönmeyesi-niz diye size öğüt veriyor, eğer müminler iseniz." (Nûr, 17) Kim bunu inkâr ederse imandan ayrılmış olur.³⁶³

vâyet edildiğine göre Âişe (radiyallahu anha)'ya 'Bir adam senin annesi olmadığını söylüyor' denildi. Bunun üzerine o 'Doğru söylemiş, ben müminlerin annesiyim, münâfıkların annesi değilim' diye cevap verdi."

Derim ki: Onlardan sonra râfızîler geldiler ve münâfıkların sancağını devraldılar. Müminlerin annesi Âişe (radiyallahu anha)'ya açıktan ta'n ettiler. Ona en çirkin yakıştırmalarda bulundular. Seleflerinin söylemediğini söylediler. Allah onları kahretsin!

³⁶³ Hişâm b. Ammâr şöyle demiştir: Mâlik b. Enes'i "Ebû Bekir'e ve Ömer'e sövene değnek vurulur. Âişe'ye söven öldürülür" derken işittim. Ona "Âişe'ye söven niye öldürülüyor?" diye soruldu. Dedi ki: "Çünkü Allah Teâlâ onun hakkında (radiyallahu anha) 'Allah eğer müminler iseniz aynısına dönmemeniz için size öğüt veriyor' (Nûr, 17) buyurmuştur." Mâlik şöyle devâm etti: "Şu hâlde ona iftirâ atan Kur'ân'a muhâlefet etmiş olur. Kur'ân'a muhâlefet eden de öldürülür." Bunu "el-Muhallâ" sâhibi (11/415) isnâdıyla rivâyet etmiş ve şöyle demiştir: "Mâlik'in buradaki sözü doğrudur. Bu tam anlamıyla bir riddet ve onun suçsuzluğunu kat'î bir şekilde bildirmesi hususunda Allah Teâlâ'yı yalanlamaktır."

İbn Teymiyye "es-Sârimu'l Meslûl"de (3/1050) şöyle demiştir: "Kâdı Ebû Ya'lâ 'Âişe (radiyallahu anha)'ya Allah'ın onu kendisinden akladığı şeyi iftirâ olarak atan kimse hiçbir ihtilâf söz konusu olmaksızın küfre girer' demiştir. Birçok kimse bu husustaki icmâyı nakletmiş, imamlardan birçoğu bu hükmü açık bir şekilde ifâde etmiştir."

İbnu'l Kayyım "Zâdu'l Meâd"da (1/106) şöyle demiştir: "O (Âişe) insanlar arasında O'nun en sevdiği idi. Onun suçsuzluğu gökten nâzil oldu. Ümmet ona iftirâ atanın küfrü hususunda görüş birliği etmiştir. O, O'nun eşleri arasında en fakîh ve en âlim olanıydı. Hatta ümmetin kadınlarının en fakîhi ve en âlimiydi."

۳۲۵ - وَ يُحِبُّ جَمِيعَ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى مَرَاتِبِهِمْ، وَمَنَازِلِهِمْ أَوَّلًا فَأَوَّلًا: مِنْ أَهْلِ بَدْرِ، وَالْحُدَيْبِيَّةِ، وَبَيْعَةِ الرِّضْوَانِ، وَأُحُدٍ. فَهَؤُلَاءِ أَهْلُ الْفَضَائِلِ الشَّرِيفَةِ، وَالْمَنَازِلِ الْمُنِيفَةِ، الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمُ السَّوَابِقُ، رَحِمَهُمُ اللَّهُ أَجْمَعِينَ.

325- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının tamamı mertebelerine ve derecelerine göre sırasıyla sevilir: Bedir ehli, Hudeybiye ehli, Rıdvan ağacının altında bey'at edenler ve Uhud ehli... Bunlar en büyük faziletlere ve en yüksek derecelere sâhip kimselerdir. Birçok önceliğe mazhar olmuşlardır. Allah hepsine rahmet etsin.

۳۲۶ - وَتَرَحَّمُ عَلَى أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ، أَخِي أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجَةَ رَسُولِ اللَّهِ، خَالَ الْمُؤْمِنِينَ أَجْمَعِينَ، وَكَاتِبِ الْوَحْيِ. وَتَذْكُرُ فَضَائِلَهُ، وَتُرْوِي مَا رَوَى فِيهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَدْ.

326- Rasulullah'ın zevcesi Ümmü Habîbe'nin kardeşi, bütün müminlerin dayısı³⁶⁴ ve vahiy kâtibi Ebû Abdurrahmân Muâviye b. Ebî Süfyân için

³⁶⁴ Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (657) rivâyet edildiğine göre Ebû Tâlib İmam Ahmed'e "Müminlerin dayısı Muâviye diyeyim mi, müminlerin dayısı İbn Ömer diyeyim mi?" diye sordu. İmam Ahmed de şöyle cevap verdi: "De. Muâviye Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in eşi Ümmü Habîbe binti Ebî Süfyân'ın kardeşidir. Allah onlara rahmet etsin. İbn Ömer de Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in eşi Hafsa'nın kardeşidir. Allah onlara rahmet etsin." Yine "Müminlerin dayısı Muâviye diyeyim mi?" diye sordum. "De" dedi.

Yine Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (659) rivâyet edildiğine göre Ebu'l Hâris şöyle demiştir: Ebû Abdullah'a -Ahmed b. Hanbel'e- bir kâğıt parçası(nda soru) yönelttik: "Allah sana rahmet etsin, 'Ben Muâviye vahiy kâtibidir demem, onun müminlerin dayısı olduğunu söylemem, o hilâfeti kılıçla gasp etmiştir' diyen kimse hakkında ne dersin?" Bunun üzerine Ebû Abdullah şöyle dedi: "Bu kötü ve aşağılık bir sözdür. Bu kimselerden uzak durulur. Onlarla oturulmaz. Onların durumunu insanlara açıklarız."

Birçok kimse müminlerin annelerinin kardeşleri hakkında müminlerin dayısı isminin kullanılıp kullanılmayacağı hususunda Ehli Sünnet arasındaki ihtilafı

Allah'tan rahmet dilersin. Onun fazîletlerini anar, onun hakkında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edileni rivâyet edersin:

٣٢٧ - قال ابنُ عُمَرَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: (يَدْخُلُ عَلَيْكُمْ مِنْ هَذَا الْفَجِّ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ) فَدَخَلَ مُعَاوِيَةُ رَحِمَهُ اللَّهُ. فَتَعَلَّمُ أَنَّ هَذَا مَوْضِعُهُ وَمَنْزِلَتُهُ.

327- İbn Ömer şöyle demiştir: “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber bulunuyorduk. ‘Sizin yanınıza şu yoldan cennetlik bir adam girecek’ buyurdu. Bunun üzerine Muâviye (rahimehullah) girdi.”³⁶⁵

Bunun, onun konumu ve derecesi olduğunu bilirsin.³⁶⁶

tilâfî söz konusu etmiştir. “Minhâcu’s Sünne”ye (4/369) ve “İbn Kesîr Tefsîri”ne (6/381) bakınız.

³⁶⁵ İbn Adiyy “el-Kâmil”de (2/330), el-Hallâl (704), el-Âcurrî (1924) ve el-Lâlekâî (2779) rivâyet etmiştir. “El-İlelu’l Mutenâhiye” sâhibi (449-451) “Hiç bir tarîkenden sahih değildir” demiştir.

³⁶⁶ Gerek Ehli Sünnet gerekse başkaları Muâviye (radiyallahu anh)’ın fazîletlerini zikretmeye özen göstermişler, bu bapta onun hakkında rivâyet edilenlerin tamamını zikretmişler, onu övmek için birçok müstakil kitap kaleme almışlardır. Bunların hepsi bu değerli sahâbiye ta’n eden, ona düşmanlık besleyen, onu Sahâbe’ye ta’n etmeye açılan bir kapı olarak kullanan râfîzilere ve hâricîlere reddiye amaçlıdır.

Rabî’ b. Nâfî’ (rahimehullah) şöyle demiştir: “Muâviye b. Ebî Süfyân Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbının perdesidir. Kişi perdeyi kaldırdığı zaman arkasındakilere cüret eder.” (Târîhu Bağdâd, 1/209)

Abdullah b. el-Mubârek (rahimehullah) şöyle demiştir: “Muâviye bizim nezdimizde bir imtihandır. Kimin Muâviye’ye yan gözle baktığını görürsek onlar yani Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbı hususunda ondan şüphe ederiz.” (Târîhu Dimeşk, 59/209)

İbn Teymiyye “Minhâcu’s Sünne”de (4/372) itikâd kitaplarında Muâviye (radiyallahu anh)’ın fazîletlerini ifâde eden, sadece onu müminlerin dayısı ve vahiy kâtibi olarak anan kimseleri söz konusu ettiği yerde şunları söylemiştir:

۳۲۸ - ثُمَّ حُبُّ فِي اللَّهِ مَنْ أَطَاعَهُ، وَإِنْ كَانَ بَعِيدًا مِنْكَ، وَخَالَفَ مُرَادَكَ فِي الدُّنْيَا وَتُبِعِضَ فِي اللَّهِ مَنْ عَصَاهُ، وَالْيَ أَعْدَاءَهُ، وَإِنْ كَانَ قَرِيبًا مِنْكَ، وَافَقَ هَوَاكَ فِي دُنْيَاكَ، وَتَصَلَّى عَلَى ذَلِكَ، وَتَقَطَّعَ عَلَيْهِ.

328- Allah için O'na itaat edeni seversin. Sana uzak olsa da, dünyada istediğini yapmasa da... Yine Allah için O'na isyân edene ve O'nun düşmanlarını dost edinene buğz edersin. Sana yakın olsa da, dünyalık hususunda isteklerini yerine getirirse de... Bunun için yakınlık kurar, bunun için ilişkiyi kesersin.³⁶⁷

۳۲۹ - وَلَا تُحَدِّثْ رَأْيَا، وَلَا تُصْغِي إِلَى قَائِلِهِ؛ فَإِنَّ الرَّأْيَ يُخْطِئُ وَيُصِيبُ.

329- Yeni bir görüş ortaya atma ve onu söyleyene kulak verme! Zira bir görüş doğru da olabilir yanlış da olabilir.³⁶⁸

"Muâviye'nin sahâbîlikten ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e yakınlıktan payı olduğundan, bazı topluluklar onu kâfir ya da fâsık saydığından, ona lânet etme gibi fiilleri helâl gördüklerinden dolayı ilim ehli onun Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e olan yakınlığını zikretme ihtiyâcî hissetmiştir ki bu sebeple Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e yakın olanların haklarına derecelerine göre riâyet edilsin."

İbnu'l Bennâ "er-Reddu ale'l Muhtedi'a"da Muâviye (radiyallahu anh)'ın fazîletleri hakkında bazı hadisler zikretmiştir ki onların tahrîcini orada yaptım. Oraya bakınız. Ayrıca bakınız: es-Sünne, el-Hallâl, 1/335/Ebû Abdurrahmân Muâviye'nin ve hilâfetinin zikri, Allah ondan râzı olsun; eş-Şeria, 5/2431; el-Lâlekâî, 7/319

³⁶⁷ Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "İman kulplarının en sağlamı Allah için sevmek ve Allah için buğz etmektir" buyruğu 173. eserde geçmiştir.

³⁶⁸ Ehli Sünnet'in tamamı reyi ve ehlini zemmetmiş, onlara karşı çıkmıştır. Örneğin: Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Reyden sakının. Zira Ömer ashâbı sünnetlerin düşmanlarıdır. Hadisleri ezberlemek onlara ağır gelmiş, hadisler onların elinden kaçıp gitmiştir. Onları ezberleyemeyince de reyi dile getirmişlerdir. Böylece hem kendileri sapmış hem de başkalarını saptırmışlardır." Bu 54. maddede geçmiştir.

"Zemmu'l Kelâm"da (275) İbn Abbâs (*radiyallahu anhuma*)'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Reyden sakının. Zira Allah meleklerin reyini reddetmiş ve 'Ben sizin bilmediklerinizi bilirim' (Bakara, 30) buyurmuştur. Yine O nebîsine 'Onların arasında Allah'ın indirdiği ile hükmet' (Mâide, 49) buyurmuş, 'görüşüne göre' dememiştir."

İmam Ahmed (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "Reye baktığı hâlde kalbinde hastalık bulunmayan birini neredeyse hiç göremezsin."

İmam Mâlik de reyî kınar ve şöyle derdi: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in rûhu bu iş tamama ve kemâle erdikten sonra kabzedildi. Bize düşen ancak Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eserlerini takip etmek, reyîn peşinden gitmektir. Zira ne zaman reye uyulsa reyî seninkinden daha kuvvetli başka bir adam gelir, sen de ona uyarsın. Her yeni adam geldiğinde ona uyarsın. Bunun sonunun geleceğini de zannetmem." (el-Ma'rîfetu ve't Târih, 2/789; Târihu Bağdâd, 15/545)

İmam Ahmed (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "İnsanlara düşen ancak Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den gelen eserlere ittibâ etmek, onların sahîhini sakîminden ayırmaktır. Bundan sonra -birbirlerine muhâlif olmadıkları zaman- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının sözleri gelir. Birbirlerine muhâlifse Kitâb'a bakılır. Sözlerinden hangisi Kitâb'a daha yakınsa o alınır. Ya da hangisi Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in buyruğuna daha yakınsa o alınır. Bir konuda Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den de Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından da bir şey gelmediyse Tâbiîn'in sözlerine bakılır. Onların sözlerinden hangisi Kitâb'a ve Sünnet'e daha yakınsa o alınır, insanların onlardan sonra ortaya attıkları bırakılır." (Bedâi'u'l Fevâid, 5/1428)

İbn Receb'in rey ehli hakkındaki sözleri ve vasıfları 27. maddenin dipnotunda nakledilmişti. Onun hadis ehli hakkındaki sözlerine gelince o "Câmi'u'l Ulûm"da (1/249) şöyle demiştir: "Hadisle amel eden Ehli Hadis fakihlerine gelince onların en büyük gâyeleri Allah (*Azze ve Celle*)'nin kitabının, onu tefsîr eden sahîh sünnetlerin, Sahâbe'nin ve onlara güzellekle tâbi olanların sözlerinin ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünnetinin manalarını araştırmak, bunların sahîhini sakîminden ayırmak, bunlar hususunda ince anlayış sâhibi olmak ve bunları anlamak, manalarına vâkıf olmak, sonra Sahâbe'nin ve onlara güzellekle tâbi olanların sözlerini bilmek ve bunlarla birlikte çeşit çeşit ilmi öğrenmektir... İşte bu İmam Ahmed'in ve ona muvâfakat eden rabbânî hadis

۳۳۰ - ولا تجالس أصحاب الخصومات؛ فإنهم يخوضون في آيات الله.

330- Sürekli tartışıp duran kimselerle oturma! Çünkü onlar Allah'ın âyetleri hakkında (uygun olmayan şekilde) konuşmaktadırlar.³⁶⁹

۳۳۱ - وإيّاك والمرء والجدال في الدين؛ فإنّ ذلك يورث العِلَّ، ويخرج صاحبه - وإن كان سنيًا - إلى البدعة؛ لأنّ أوّل ما يدخل على السنيّ من النقص في دينه إذا خاصم المتدع: مجالسته للمبتدع، ومناظرته إياه، ثم لا تأمن أن يدخل عليه من دقيق الكلام، وخبيث القول ما يفتنه. أولا يفتنه؛ فيحتاج أن يتكلّف له من رأيه ما يردّ عليه قوله ما ليس له أصل في التأويل، ولا بيان في التّزويل، ولا أثر من أخبار الرّسول صلّى الله عليه وسلم.

331- Din hususunda tartışmaktan ve cidâle girmekten sakın. Çünkü bu beraberinde kini getirir. Sâhibini -eğer sünnet ehliyse- bidate sürükler. Çünkü sünnet ehli kimseye dîni hususunda ilâsecek ilk eksiklik, bidatçıyle tartıştığı zaman onunla birlikte oturması ve onunla münâzara yapmasıdır. Sonra sen bidatçinin onun aklına onu fitneye düşürecek dakik kelimeler ve

âlimlerinin yoludur. Bunları bilen kimse ortaya atıp kendisiyle faydalanamayacağı ve vâki olmayan reyle meşgûl olmaz. Bu konuda çekişmeye ancak çokça tartışma, cidâl ve dedikodu sebep olur... Yûnus b. Süleymân es-Sakatî ne güzel söylemiştir: 'Baktım ve bir hadîsin bir de reyin olduğunu gördüm. Hadiste Rab (*Azze ve Celle*)'nin, O'nun rubûbiyetinin, yüceliğinin, büyüklüğünün zikredildiğini; Arş'ın, cennetin ve cehennemün özelliklerinin söz konusu edildiğini; nebîlerden, resûllerden, helâllerden ve haramlardan bahsedildiğini, sıla-i rahim yapmaya teşvîk edildiğini ve bütün hayrın onda toplandığını gördüm. Reye baktığımda ise tuzağın, ahde vefâsızlığın, hilelerin, akrabalık bağlarını koparmanın onda olduğunu ve bütün şerrin onda toplandığını gördüm.' Ahmed b. Şebbûye de şöyle demiştir: 'Kim kabir ilmini istiyorsa eserlere yönelsin. Kim de ekmek ilmini istiyorsa reye yönelsin.'

Selefin reyin zemmi hususunda yukarıda geçen eserlerine bakınız. (54, 74, 75, 76, 325) Ayrıca İbn Abdilberr'in "Câmi'u Beyâni'l İlmi"ne (2/1037) ve İbnü'l Kayyım'ın "İ'lâmu'l Muvakkiîn"ine bakınız.

³⁶⁹ İşî gücü tartışma olan kimselerden sakındıran eserler daha önce geçmiştir. (69, 70, 124, 131, 132)

pis sözler sokmayacağından emin olamazsın. Belki onu fitneye düşürmez. Fakat kendi görüşünden ne tevilde bir aslı ne tenzilde bir beyânı ne de hak-
kında Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in haberlerinden bir eser bulunan şeyleri
onun sözüne cevap vermek için getirme gayretine girer.³⁷⁰

³⁷⁰ İmam Ahmed'in oğlu Sâlih "Mesâil"inde (588) şöyle demiştir: "Bir adam babama bir mektup yazdı ve bu mektupta ona kelâmcılarla münâzara yapmak ve onlarla oturmak hakkında sordu. Bunun üzerine o bana şu cevâbı yazdırdı: 'Allah sana âfiyet versin. Her türlü hoşlanılmayan ve sakınılan şeyi senden savsın. Bizim işittiğimiz ve ilim ehlinde gördüklerimizi üzerinde bulduğumuz şey şudur: Onlar eğri kimselerle konuşmayı ve onlarla söze dalmayı hoş görmüyorlardı. İş Allah (Azze ve Celle)'nin kitabında bulunanlara teslimiyet gösterip onlarla yetinmekte, bunun ötesine geçmemekte bitmektedir. İnsanlar önceden beri kitap yazmak olsun, dîni hususunda kendisine karışık gelen bazı şeyleri anlatmak için bidatçıyle oturmak olsun, her türlü yeniliği kerih görmüşlerdir. İnşâallah selâmet onlarla oturmamakta, onlarla birlikte bidatlerine ve dalâletlerine dalmamaktadır. Şu hâlde kişi Allah'tan korkmalıdır. Yarın faydası kendisine dönecek olan ve kendisi için hazırladığı sâlih amellerde ısrarcı olmalıdır. Kişi yenilik ortaya atanlardan değildir ama karşısındakine hüccet getirmek isterken kendisinden bir yenilik sâdır olabilir. Kendisini o husustaki zorluğa sevk eder. Kendisinden sâdır olan şeye hak olsun bâtil olsun hüccet aramaya başlar ki onunla bidatini ve ortaya attığı şeyi süslesin. Bundan daha beteri ise ortaya attığı yeniliği bir kitaba koyması ve onun o kitaptan alınmasıdır. O hakkı başka bir yerde görse bile görüşünü hakla ve bâtılla süslemeye çalışır. Allah'tan hem bizim için hem de senin için muvaffakiyet dileriz. Selâm üzerine olsun."

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi'"inde (166) rivâyet edildiğine göre Eşheb şöyle demiştir: "Mâlik'i kendisine zındıklarla, Kaderiyye'yle, İbâdiyye'yle ve hevâ ehliyle tartışabilecek kimsenin onlarla konuşup konuşulmayacağını sorulması üzerine şöyle derken işittim: "Onlarla konuşmaz. Zira önceden hurûc edenler (hâriciler) Allah'a karşı işlenen masiyetleri kınadılar. Bunlar ise Allah Teâlâ'nın emri hakkında konuştuılar."

İbn Batta (rahimehullah) ise "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1/388) bidat ehliyle ya da onların etkisinde kalıp sözlerine aldanan kimselerle tartışmak için konuşmayı tercih etmiştir: Onun söyledikleri -birtakım kısaltmalarla birlikte- şunlardır:

Bir kimse dese ki: "Bizi husûmetten, tartışmaktan, cidâlden ve münâzaradan sakındırdın. Biz bunun hak olduğunu bildik. Peki, bir adam bana gelse ve ortaya çıkan şu hevalardan biri hakkında bana bir soru sorsa, bana bunlar hakkında cevâbını aradığı bazı sorular yöneltse, ben de Kerim Allah'ın kendisine o konuda ilim verdiklerindense ne yapayım: Onun dilediği gibi konuşmasına izin verip sorularını cevapsız mı bırakayım, onu hevâsı ve bidatı ile yalnız mı bırakayım, çirkin görüşlerine karşılık vermeyeyim mi?"

Ona şöyle derim: Bil ki kendisiyle imtihan edildiğin şey hususunda üç ihtimâl vardır:

1- Sana gelen adamın metodunun güzel olduğunu ve doğru yolu aradığını biliyorsundur. Kulağına şu adamların bazı sözleri gelmiştir de kendisiyle sınıdığı şeyden çıkış yolunun ne olduğunu bilmiyordur. Soru sorarken de kendisiyle sınıdığı şeyden çıkış yolu arayan hak arayıcısına yaraşır şekilde soruyordur. İşte kendisini şeytanların tuzaklarından kurtarıp hakka iletmen üzerine farz olan kimse budur. Onu kendisine ilettiğin ve ona gösterdiğin şeyler Kitap'tan, sünnetlerden, gerek Sahâbe'den gerek Tâbiîn'den olan ümmetin âlimlerinin sahih eserlerinden olmalıdır. Bütün bunların yanında hikmet ve güzel öğüt olmalıdır. Bilmediğin şeylerle ilgilenip kendini yükün altına sokma, reye bulaşma, ince sözlere dalma. Zira bu, sünneti istiyor olsan bile ortaya attığın bir bidat olur. Çünkü hakkı hak olmayan yolla araman bâtıldır. Sünnet hakkında sünnetin dışında bir şey söylemen bidattir. Karşındakinin şifâsını kendi hastalığında arama. Kendini bozarak onu düzeltmeye çalışma. Zira kendini aldatanın insanlara karşı samîmî olması mümkün değildir. İbn Avn şöyle demiştir: "İbn Sîrîn'i konuştuğun takdirde döneceğini ümit ettiğin bir adamla olması hâricinde cidâlden nehyederken işittim."

2- Başka bir adam da senin bulunduğun bir mecliste bulunuyordur. Ona karşı kendine güveniyorsundur. Çok sayıda destekçin ve yardımcın vardır. O, içerisinde kendisini dinleyenlerin kalpleri için bir fitne ve belâ barındıran bir söz söyler ki kalplere şüphe düşürsün. Zira o kalbinde eğrilik bulunan, fitne çıkarmak ve bidat ortaya atmak maksadıyla müteşâbihin peşine düşen kimse-lerdendir... Ona cevap vermediğin takdirde fitnesinin dinleyenlerin kalplerini ifsâd etmeyeceğinden, izleyenlerin aklına şüphe sokmayacağından emin de-ğilsindir. İşte bu kimsenin bidatine ve habis görüşüne de cevap verirsın, Allah'ın sana öğrettiği ilmi ve hikmeti yayarsın. Konuşmaktaki maksadın onunla tartışmak ve münâzara etmek olmasın. Onunla konuşmaktaki maksadın kar-

deşlerini onun ağından kurtarmak olsun. Müsennâ b. Şeddâd şöyle demiştir: "Bîsr b. el-Hâris'e şu hevâ ehli kimselerle bir cenâze ya da kabristan yerinde birlikte bulunan bir adam söz konusu edilip 'Orada konuşuyorlar, (görüşleri-ni) anlatıyorlar; onlara cevap vermemizi uygun bulur musun?' diye soruldu. O da şöyle dedi: 'Eğer yanında bilmeyen biri varsa ona cevap ver ki onlar gerçe-ğin o kimselerin söyledikleri gibi olduğunu düşünmesinler. Onlarla yalnız bu-lunduğun zaman ise onlarla konuşmayın ve onlara cevap vermeyin.'"

3- Üçüncüsü ise kalbi kaymış, bidati savunmak için hazırlanmış, yakîne şüp-he atmaya ve inandığın sahîh dîni bozuk göstermeye çalışan meş'ûm bir adamdır. İşte bu bapta anlattıklarımızın tamamı bu adam hakkındadır. Sen ona herhangi bir konuda ona cevap vermemekten ve onunla konuşmaktan yüz çevirmekten daha etkili bir karşılık veremezsin. Çünkü onun seninle münâzara etmekteki maksadı seni fitneye düşürüp kendisine uymanı sağla-maktır. Belki kendisine fırsat verilir de senden ümidini kestiği zaman bile öf-kesini dînin hususunda hoşlanmadığın şeyleri sana işittirmek sûretiyle dindirir. Onu onunla konuşmayarak âciz düşür. Onu onunla ilgilenmeyerek zelil et.

Sana birinin kendisine "Ey Ebû Saîd, gel de seninle din hususunda tartışa-yım" demesi üzerine Hasen (rahimehullah)'ın verdiği cevâbı söylememiş miydim: "Ben dînimi biliyorum. Sen dînini kaybettiysen git ara!" Yine sana kendisine hevâ ehlinden biri geldiği zaman Mâlik'in söylediği sözü bildirmemiş miydim: "Ben Rabbimden açık bir delil üzereyim. Sense şüphe içindesin. Kendin gibi bir şüpheciye git de onunla tartış!"

Şimdi bütün hüccetler arasından muhâlifi bu hüccetten ve cevaptan daha çok üzecek ve daha çok öfkeliendirecek bir cevap verilebilir mi? Sen Mus'ab b. Sa'd'ın sözünü işitmedin mi: "Fitneye düşmüş biriyle oturma. Zira o senden iki şeyden birini mutlaka elde eder: Ya seni fitneye düşürür, sen de ona uyarısın. Ya da ondan ayrılmadan önce sana rahatsızlık verir." Yine Eyyûb es-Sahtiyânî bir adam kendisine "Sana bir kelime söyleyeyim mi?" diye sorduğu zaman ondan yüz çevirmiş ve eliyle "Yarım kelime bile söyleme" diye işâret etmiştir.

Abdurrezzâk da İbn Yahyâ'ya "Kalp zayıftır, din de gâlip gelenin değildir" demiştir. (İbn Batta'nın sözleri burada sona erdi.)

۳۳۲ - ثُمَّ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ: الْكَفُّ وَالْقَعُودُ فِي الْفِتْنَةِ. وَلَا تَخْرُجُ بِالسَّيْفِ عَلَى الْأُمَّةِ،

وَأِنْ ظَلَمُوا.

332- Bundan sonra: Fitne zamanında kenara çekilmek ve oturmak gerekir.³⁷¹ Zulmetseler bile yöneticilere kılıçla isyân etme.³⁷²

۳۳۳ - وَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِنْ ظَلَمَكَ فَاصْبِرْ، وَإِنْ حَرَمَكَ فَاصْبِرْ.

333- Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Sana zulmeder ise sabret. Seni mahrum bırakırsa da sabret."³⁷³

³⁷¹ "Tabakâtü'l Hanâbile"de (2/542) rivâyet edildiğine göre Ebu's Sakr el-Verrâk İmam Ahmed'e Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bir hadisi hakkında sormuştu: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) fitneleri söz konusu etti ve şöyle buyurdu: "İnsanların en hayırlısı iki dağ arasından birinde uzlete çekilen mümindir." Adam şunu sordu: "Kişinin ehli ve çocukları ile birlikte küçük bir davar sürüsünde bir dağa yerleşmesinde, bir sudan diğerine intikal edip durmasında, namazını kılmasında, zekâtını vermesinde, insanlardan uzak durmasında, bu hâlde iken kendisine ölüm gelene kadar Allah'a ibâdet etmesinde kendisi için bir beis var mıdır? Bu sana göre daha fazîletli midir? Yoksa adam şehirlerden birinde mi ikâmet etmelidir? Sen insanların arasında mevcut olan şeyleri biliyorsun, uzletteki selâmeti de biliyorsun." İmam Ahmed şöyle cevap verdi: "Fitne baş gösterdiği zaman kişinin dilediği yerde uzlete çekilmesinde bir beis yoktur. Fitne olmadığı zaman ise şehirler daha hayırlıdır."

³⁷² İmam Ahmed (rahimehullah) Sünnet'in asılları hakkında kaleme alıp Abdûs'a gönderdiği mektubunda şöyle demiştir: "Kim müslümanların imamlarından birine; insanlar onun etrafında toplanmışken, hangi şekilde olursa olsun, ister rızâ ile olsun ister kahr u galebe ile olsun onun hilâfetini kabul etmişlerken isyân ederse, isyân eden bu kimse müslümanların birliğini bozmuş, Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilen eserlere muhâlefet etmiş olur. Ona isyân eden öldüğü zaman câhiliyye ölümüyle ölür. Sultânı öldürmek ya da ona hurûc etmek insanlardan hiçbirine helâl değildir. Kim bunu yaparsa bidatçıdır, Sünnet ve doğru yol üzere değildir." (Lâlekâî, 317)

³⁷³ Tahrîci 181. maddenin dipnotunda geçmişti.

۳۳۴- وقال النبي (ﷺ) لأبي ذر: (اصبر، وإن كان عبداً حبشياً)

334- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Zerr'e "Habeşli bir köle olsa bile sabret" buyurmuştur.³⁷⁴

۳۳۵ - وقد أجمعت العلماء من أهل العلم، والفقه، والنسك، والعباد، والزهاد منذ أول هذه الأئمة إلى وقتنا هذا: أن صلاة الجمعة والعيدین، ومنى، وعرفات، والغزو، والحج، والهدى: مع كل أمير برّ وفاجر، وإعطاءهم الخراج، والصدقات، والأعشار: جائز. والصلاة في المساجد العظام التي بنوها، والمشي على القناطر والجسور التي عقدوها، والبيع والشراء، وسائر التجارة، والزراعة، والصنائع كلها في كل عصر، ومع كل أمير: جائز على حكم الكتاب والسنة. لا يضّر المحتاط لدينه، والتمسك بسنة نبيه صلى الله عليه وسلم؛ ظلم ظالم، ولا جور جور؛ إذا كان ما يأتيه هو على حكم الكتاب والسنة، كما أنه لو باع واشترى في زمن الإمام العادل بيعاً يخالف الكتاب والسنة لم ينفعه عدل الإمام. والمحكمة إلى قضائهم، ورفع الحدود، والقصاص، وانتزاع الحقوق من أيدي الظلمة بأمرائهم، وشرطهم.

³⁷⁴ Müslim (4783) rivâyet etmiştir. Daha önce geçmişti. Berbehârî "es-Sünne"de (30) şöyle demiştir: "Zulmetse bile sultanla savaşmak ve ona hurûc etmek helâl değildir. Çünkü Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Zerr el-Ğîfârî'ye 'Habeşli bir köle olsa bile sabret' buyurmuştur.

Yine O Ensâr'a 'Havz'ın yanında bana kavuşuncaya kadar sabredin' buyurmuştur. Sultanla savaşmak Sünnet'ten değildir. Bu hem dünyânın hem de dînin fesâdına sebep olur."

"Tabakâtü'l Hanâbile"de (1/387) rivâyet edildiğine göre Hanbel şöyle demiştir: "Bağdâd Fukahâsı el-Vâsık'ın zamanında toplanıp Ebû Abdullah'ın yanına gitti. Onun (yani el-Vâsık'ın) emrine ve egemenliğine râzı olmama hususunda onunla istişâre ettiler. Ebû Abdullah onlara dedi ki: 'Siz kalbinizle kötü görmeye bakın. İtaatten el çekmeyin. Müslümanların birliğini bozmayın. Kanlarınızı ve müslümanların kanlarını dökmeyin.'

Sonra Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in 'Seni dövse de sabret' hadisini zikretti ve 'O sabrı emretmiştir' dedi."

وَالسَّمْعَ وَالطَّاعَةَ مَنْ وَلَّوْهُ - وَإِنْ كَانَ عَبْدًا حَبِشِيًّا - إِلَّا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلَيْسَ
مُخْلُوقٍ فِيهَا طَاعَةً.

335- Bu ümmetin başından günümüze kadar hütün ilim ve fıkıh ehli âlimler, âbidler ve zâhidler icma etmiştir ki: Cuma ve bayram namazları³⁷⁵, Minâ, Arafât, gazve, hac ve hedy; iyi olsun günahkâr olsun her emîr ile birlikte geçerlidir. Haraçların, zekâtların ve öşürlerin³⁷⁶ onlara verilmesi câizdir.³⁷⁷

³⁷⁵ İmam Ahmed Sünnet'in asılları hakkında kaleme alıp Abdûs'a gönderdiği mektubunda şöyle demiştir: Cuma namazı onun (halîfenin) ve onun tayin ettiği kimsenin arkasında câizdir, iki rek'at olarak tamdır. Kim bu iki rek'ati iâde ederse bidatçidir, eserleri terk etmiştir, Sünnet'e muhâlefet etmiştir. Kim olursa olsun, iyisiyle fâciriyle imamların arkasında namaz kılmayı câiz görmediği takdirde Cuma'nın fazîletinden ona hiçbir şey yoktur. Sünnet olan kişinin onların arkasında iki rek'at kılmasıdır. Kişi bunun tam olduğuna inanmalıdır. Bu hususta göğsünde bir şüphe olmasın!"

Berbehârî (rahimehullah) "Şerhu's Sünne"de (129) şöyle demiştir: "Bir adamın farzları sürekli olarak cemaatle sultan veya başkasıyla birlikte yerine getirdiğini görürsen bil ki o sünnet ehlidir inşaallah teâlâ. Bir adamı sultanın arkasında bile farz namazları cemaatle kılmayı aksatırken görürsen bil ki o hevâ ehlidir."

Derim ki: Kişi imam cehmî olsa bile cumaya ve cemaate iştirâk eder, namazı onun arkasında kıldıktan sonra iâde eder.

Abdullah'ın "es-Sünne"sinde rivâyet edildiğine göre (4) Ahmed şöyle demiştir: "Kim bu sözü -yani Kur'ân yaratılmıştır sözünü- söylerse arkasında ne cuma namazı ne de başka bir namaz kılınmaz. Şu kadar var ki cemaati bırakmayız. Kişi onun arkasında cuma namazını kıalarsa namazı iâde eder."

Berbehârî (rahimehullah) "Şerhu's Sünne"de (114) şöyle demiştir: "Eğer cuma günü imamın cehmî ise ve o sultân ise arkasında namaz kıl, sonra namazını iâde et."

³⁷⁶ Haraç toprak üzerine konulan ve beytûlmâle aktarılan vergidir. Haraç ile öşürün ortak özelliği ikisinin de gayrimüslim üzerindeki bir yükümlülük olmasıdır. Ayrıca ikisi de fey'in harcandığı yerlere harcanır. Aralarındaki fark

Onların inşâ ettikleri büyük mescitlerde namaz kılmak, yaptırdıkları köprülerin³⁷⁸ üzerinden geçmek, alışveriş, her türlü ticâret, ziraat, zanaat; her asırda ve her emîr ile birlikte Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere câizdir. Zâlimin zulmü ve haksızlık yapanın haksızlığı, dîni hususunda hassas olan ve nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetine yapışan kimseye, yaptığı şey Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere olduğu sürece zarar vermez. Nitekim kişi âdil bir imamın zamanında Kitab'a ve Sünnet'e muhâlif olarak bir şey alsa ya da bir şey satsa imamın adâleti ona fayda sağlamaz. Onların (yani imamların) kadılarına muhâkeme olmak, hadleri ve kisasları onlara götürmek, onların emîrleri ve güvenlik görevlileriyle zâlimlerin elinden (mazlumlara âit) hakları almak câizdir.³⁷⁹ Allah (Azze ve Celle)'ye masiyet hu-

ise haracın toprak üzerine konulması, öşürün ise ticârî mallar üzerine konulmasıdır. Haraç ve öşür İslâm ile de küfür ile de devam eder. Cizye ise İslâm'dan sonra sâkit olur. (Mu'cemu'l Mustalahâtî'l Fıkhiyye, 2/20)

³⁷⁷ İmam Ahmed Sünnet'in asılları hakkında kaleme alıp Abdûs'a gönderdiği mektubunda şöyle demiştir: "Sadakaları (zekâtları) onlara vermek câizdir ve geçerlidir. Kim zekâtı onlara verirse -iyi olsun fâcir olsun- bu ondan yükümlülüğü kaldırır." (el-Lâlekâî, 317)

³⁷⁸ (Metinde bu kelime kantara diye geçmektedir.) "Tâcu'l Arûs'ta (13/484) "Kantara ve cistr (köprü) eş anlamlıdır" denmiştir. Fakat "el-Misbâh" müellifi ve başkaları ikisini birbirinden ayırmıştır. Ezherî "Su üzerine tuğla ve taş ile yapılan ve üzerinden geçilen uzunlamasına yapıdır" demiştir.

³⁷⁹ Havâric'in ve gerek rey ehlinde gerekse başkalarından onlara muvâfakat eden bidat ehlinin görüşünün hilâfına...

Ertâ b. el-Münzir şöyle demiştir: "Rey ehline uyacak olursak bize farzların tamamını bıraktırmaları yakındır. Çünkü onlar 'Zâlim imam ile birlikte cihâda çıkılmaz, cuma kılınmaz, ona zekât verilmez' demektedirler. 'Onlarla hac da yapılmaz, Ramazan orucu da tutulmaz' demedikleri dışında geriye ne kaldı?!" (el-Hucce alâ Târîki'l Mehacce, İbn Tâhir, 2/581)

Harb el-Kirmânî'nin "el-Mesâil" kitabının "es-Sünne" bölümünde (266/tahkikimle) rivâyet edildiğine göre Ebû İshâk şöyle demiştir: "Hişâm b. Urve'ye şu imamlarla birlikte gazâyı çıkmayı sordum ve onlarla birlikte gazâyı çıkmanın sakıncalarını zikrettim. Dedi ki: 'Hasen ve İbn Sîrîn "Ecri, mükâfâtı, şe-

susunda olmamak üzere, habeşli bir köle olsa bile onların tayin ettiklerinin sözünü dinleyip onlara itaat etmek gerekir. Masiyette hiçbir yaratılmış itaat edilmez.³⁸⁰

refi ve fazîleti senindir; günahları ise onlarındır" derlerdi. Yine Hasen şöyle dedi: "Bana Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu ulaştı: 'Şüphesiz Allah bu dîni nasîpleri olmayan topluluklarla destekleyecektir.'" Yine Hasen şöyle dedi: "İslâm işlerinden dördü sultanadır: Hüküm, fey, cihâd ve cuma..." Hişâm'a 'İyilik yapsalar da fücûr işleseler de mi?' diye sordum. 'İyilik yapsalar da fücûr işleseler de' dedi."

Âcurrî "eş-Şerîa"da (4/1708) şöyle demiştir: "Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Ali'den sonra -Allah onlardan râzî olsun- hilâfete birçok kimse gelmiştir. Onlardan bazıları âdil davranmıştır, onların ecri Allah katındadır. Bazıları da Allah (Azze ve Celle)'nin kendisi üzerindeki haklarını tam olarak yerine getirmemiş ve haddi aşmıştır. Onların hepsi Allah (Azze ve Celle)'nin huzûruna varmıştır. O hüküm verenlerin en iyisidir. Bize gelince biz masiyet hususunda olmamak şartıyla onların sözünü işitip onlara itaat etmekle, arkalarında namaz kılmakla, yanlarında cihâda çıkıp haccetmekle emrolunduk. İster iyi olsunlar ister günahkâr, ister âdil olsunlar ister zâlim... Onlara isyâna kalkışmayız. Allah (Azze ve Celle) sıkıntıyı giderene kadar sabrederiz. Bir adam Hasen'e 'Ey Ebû Saîd, şu emîrlerimiz hakkında ne diyorsun?' diye sormuş, Hasen de şöyle cevap vermiştir: 'Onlar hakkında ne söyleyebilirim ki? Onlar haccetmemiz varlar, gazâyâ çıkmamız için varlar, fey'imizi taksim etmek için varlar, hadlerimizi ikâme etmek için varlar. Vallahi onlara (yani imama hurûc edenlere) itaat etmek öfke sebebidir. Onların fırkası küfürdür. Allah onlarla, bozduğundan daha fazlasını düzeltmez.' Yine Hasen'e 'Ey Ebû Saîd, hâricînin biri Hureybe'de isyân etmiş' denildiği zaman o şöyle demiştir: 'Miskîn bir münker gördü ve ona karşı çıktı. Böylece ondan daha beterinin içine düştü.'"

Bakınız: el-Lâlekâî, 7/26/İmamlara ve emîrlere itaat, onlara isyâna kalkmama hususunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet edilenlerin siyâkı; Usûlü's Sünne, İbn Ebî Zemenîn, İşitip itaat etmenin vâcipliği bâbı, Yöneticilerin arkasında namaz bâbı, Yöneticilere zekât verme bâbı, Yöneticilerle birlikte hac ve cihâd bâbı.

³⁸⁰ İbn Ömer (radiyallahu anhumâ)'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Kendisine bir masiyet emredilmediği sürece sev-

٣٣٦ - ثُمَّ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ : اعتقادُ الدِّيانَةِ بِالتَّصَيُّحَةِ لِلأُمَّةِ، وسائرُ الأُمَّةِ فِي الدِّينِ والدُّنْيَا، وَحُجَّةُ الْخَيْرِ لِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ؛ تُحِبُّ لَهُمْ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ، وَتَكْرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ.

336- Bundan sonra: İmamlara ve bütün ümmete gerek din hususunda gerekse dünya hususunda nasihat etmeyi, bütün müslümanların iyiliğini istemeyi din edinmek gerekir. Kendin için istediğini onlar için de istersin. Kendin için istemediğini onlar için de istemezsin.³⁸¹

diği ve sevmediği hususlarda işitip itaat etmek müslüman kimse üzerine vâciptir. Kendisine bir masiyet emredilirse işitip itaat etmesi gerekmez." Tirmizî (1707) "hasen-sahîh" diyerek rivâyet etmiştir.

³⁸¹ Temîm ed-Dârî (*radiyallahu anh*) hadîsine işâret edilmektedir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Din nasîhattır/samîmiyettir" buyurdu. "Kimin için?" diye sorduk. Buyurdu ki: "Allah için, kitabı için, resûlü için, müslümanların yöneticileri ve âmmesi için..." Müslim (106) rivâyet etmiştir.

Yine Enes (*radiyallahu anh*) hadîsine işâret etmektedir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Biriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemediği sürece iman etmiş olmaz." Hadis müttefekun aleyhtir.

Mervezî (*rahimehullah*) "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (s. 463) şöyle demiştir: "Müslümanların imamlarına nasihate gelince; bu kişinin onların taatini, doğru yol üzere olmalarını ve adâletli davranmalarını istemesi, ümmetin onlar hususunda ayrılığa düşmesini istememesi, Allah'a itaat olan hususlarda onlara itaat etmeyi din edinmesi, onlara isyan etmeyi câiz görenlere buğz etmesi ve yine Allah'a itaat olan hususlarda onları desteklemesidir. Müslümanlara nasihate gelince; bu da kişinin kendisi için istediği şeyi onlar için de istemesi, kendisi için istemediği şeyi onlar için de istememesi, onlara şefkat etmesi, küçüklerine sevgi, büyüklerine saygı göstermesi, kendisinin ticârete kâr etmesi söz konusu olsa bile onlar üzüldükleri zaman üzülmesi, yine kendisinin dünyalığına örneğin onlara sattığı malın fiyatının ucuzlaması sebebiyle zarar gelse bile sevindikleri zaman sevinmesi... Onların salâhını, ülfetini, üzerlerindeki nimetin devamlılığını, düşmanlarına karşı zafer elde etmelerini, sıkıntı veren ve hoşlanılmayan her şeyin onların üzerinden kaldırılmasını istemesidir."

Berbehârî (*rahimehullah*) "Şerhu's Sünne"de (74) şöyle demiştir: "İyi olsun günahkâr olsun müslümanların herhangi birinden din hususunda (nasihati)

۳۳۷ - وَلَا تُشَاوِرْ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْبَدْعِ فِي دِينِكَ، وَلَا تُرَافِقُهُ فِي سَفَرِكَ، وَإِنْ أَمَكَكَ

أَنْ لَا تُقَارِبَهُ فِي حَوَارِكَ.

337- Dînin hususunda hiçbir bidat ehliyle meşveret etme. Onu yanına yaklaştırmama imkânın bulunsa bile onunla yol arkadaşı olma.³⁸²

esirgemen helâl değildir. Esirgeyen kimse müslümanları aldatmış olur. Müslümanları aldatan ise dîni aldatmıştır. Dîni aldatan ise Allah'a, resûlüne ve müminlere hâinlik etmiştir."

Bakınız: es-Sünne, İbn Ebî Âsım, 1/731/Yönetilenlere vâcip olan yöneticilere nasihat bâbı, Yönetilenlerin yöneticilere nasihatının nasıl olacağı bâbı; Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem, Yedinci hadis

³⁸² Fudayl b. İyâd (*rahimehullah*)'ın benzer bir sözü 184. maddede geçmişti. İmam Ahmed de Müsedded'e gönderdiği Sünnet hakkındaki mektubunda böyle söylemiştir. (Tabakâtü'l Hanâbile, 2/431)

İbn Müflih'in "el-Âdâbu's Şer'iyye"sinde (1/256) geçtiğine, ayrıca el-Beyhakî'nin "Menâkıbu Ahmed"de Muhammed b. Ahmed b. Mansûr el-Merrûzî'den rivâyet ettiğine göre o Ahmed b. Hanbel'in yanına girmek için izin istedi. Ahmed de izin verdi. Sonra el-Mütevekkil'in dört elçisi ona soru sormaya geldiler. "Az veya çok, sultanın işlerinde Cehmiyye'den yardım istemek mi evlâdır yoksa yahudilerden ve hristiyanlardan yardım istemek mi evlâdır?" diye sordular. Ahmed dedi ki: "Az veya çok, sultanın işlerinde Cehmiyye'den yardım istenmez. Yahudilere ve hristiyanlara gelince, kendisi hususunda müslümanlar üzerinde hâkim kılınıp onları elleri altında bulundurmayaacakları bazı işlerde onlardan yardım istenmesinde bir sakınca yoktur. Selef onlardan yardım istemiştir."

Muhammed b. Ahmed el-Mervezî "Müşrik oldukları hâlde yahudilerden ve hristiyanlardan yardım istenir ama cehmîden yardım istenmez, öyle mi?!" dedi. Bunun üzerine Ahmed şöyle cevap verdi: "Yavrucuğum, müslümanlar bunlarla aldanır ama onlarla aldanmaz."

Fudayl "Yahudinin ve hristiyanın yemeğini yerim ama bidat ehlinin yemeğini yemem" demiş ve şunu eklemiştir: "Onların yanında yemek yediğim zaman beni örnek almazlar ama bir bidat ehlinin yanında yemek yediğim zaman beni örnek alırlar." 202. maddede geçmişti.

٣٣٨- وَ مِنَ السُّنَّةِ: مُجَانِبَةُ كُلِّ مَنْ اعْتَقَدَ شَيْئًا مِمَّا ذَكَرْنَاهُ، وَهَجْرَانُهُ، وَالْمَقْتُ لَهُ، وَهَجْرَانُ مَنْ وَالَاهُ وَنَصَرَهُ، وَدَبَّ عَنْهُ، وَصَاحَبَهُ، وَإِنْ كَانَ الْفَاعِلُ لَذَلِكَ يُظْهِرُ السُّنَّةَ.

338- Zikrettiklerimizden herhangi birine itikâd eden her bir kimse- den uzak durmak, onu terk etmek, ona buğz etmek; onu dost edinene, ona yardım edene, onu savunana ve onunla arkadaşlık edene de buğz etmek - bunları yapan sünnet ehli gözüксе de- sünnettendir.³⁸³

"El-İbânetu'l Kubrâ"da (478) Ahmed b. Sinân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Tanburcuyla komşuluk etmek bana bidatçıyla komşuluk etmekten daha sevimidir. Çünkü tanburcuyu yaptığı işten sakındırırım ve tanburunu kırarım. Bidatçı ise insanları, komşuları ve gençleri ifsâd eder."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (479) Ahmed b. Sinân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kişi bir bidat ehliyle komşuluk ediyorsa bence elinden geldiği takdirde evini satmalı ve başka bir yere taşınmalıdır. Değilse çocukları ve komşuları helâk olur." İbn Sinân (bununla ilgili olarak) Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bir hadisini zikretmiştir: "Sizden Deccâl'in çıktığını duyan kimse ondan uzaklaşsın." Bunu üç defa söyledi. (Ahmed b. Sinân şunu ekledi:) "Zira kişi onun yalancı olduğunu bildiği hâlde onun yanına gider de gördüğü şüphelerden dolayı ona tâbi olur."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (474) Ebû Mûsâ'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yahudiyle, hristiyanlar, maymunlarla ve domuzlarla komşuluk etmek bana kalbimi hasta edecek bir hevâ ehliyle komşuluk etmekten daha sevimidir."

³⁸³ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (435) Mübeşşir el-Habelî'den şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Evzâî'ye "Bir adam 'Ben sünnet ehliyle de otururum bidat ehliyle de otururum' diyor" denildi. Bunun üzerine Evzâî (*rahimehullah*) "Bu hakla bâtili eşitlemek isteyen bir adamdır" diye cevap verdi.

İbn Batta (*rahimehullah*) sonra şöyle demiştir: "Evzâî doğru söylemiştir. Ben de diyorum ki: Bu adam hakla bâtili, imanla küfrü birbirinden ayırt edememektedir. Bu gibiler hakkında Kur'ân inmiş ve Mustafâ (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sünnetler vârid olmuştur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: 'İman edenlerle karıştırdıkları zaman iman ettik derler. Şeytanlarıyla yalnız kaldıklarında ise biz sizinle berâberiz derler.' (Bakara, 14)"

Yine İbn Batta (426) Yahyâ el-Kattân'dan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Süfyân es-Sevrî Basra'ya geldiği zaman er-Rabî'e -yani er-Rabî' b. Subayh'a- ve onun insanların nezdindeki değerine bakmaya başladı ve onun kim olduğunu sordu. 'Onun mezhebi sünnetten başka bir şey değildir' dediler. 'Sırdış-ları kimdir?' diye sordu. 'Kader ehli' dediler. 'O zaman o da kaderîdir' dedi."

İbn Batta sonra şunları söylemiştir: "Allah Süfyân es-Sevrî'ye rahmet etsin. Hikmetli konuşmuş ve doğru söylemiştir. Kitab'a ve Sünnet'e muvâfık olan, hikmetin gerektirdiği, seçkin kimselerin idrâk edeceği, basîret ve beyân ehli-nin bileceği bir ilmi dile getirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: '*Ey iman edenler! Kendiniz dışında bir sırdış edinmeyin. Size zarar vermekten geri dur-maz, zora düşmenizi isterler.*' (Âli İmrân, 118)"

Lâlekâî'nin (1149) rivâyet ettiğine göre Fudayl "Bidat ehliyle oturandan uzak dur" demiştir.

Âcurrî rahimehullah (v. 360) "eş-Şerîa"da (5/2540/Bidat ve hevâ ehlini terk etmenin zikri bâbı) şöyle demiştir: "Şu kitabımızda yazdıklarımıza tutunan her bir kimsenin; Havâric, Kaderiyye, Mürcie ve Cehmiyye gibi hevâ ehli ehli-ni, Mu'tezile'ye intisab edenlerin tamamını, râfızîlerin tamamını, nâsibîlerin tamamını, müslümanların imamlarını sapık bir bidat ortaya atmakla itham edenlerin tamamını terk etmesi gerekir. Bunu bir kimsenin yaptığı kesirse onunla konuşmak, ona selâm vermek, onunla oturmak, arkasında namaz kıl-mak, onunla evlenmek, bilinen birini onunla evlendirmek, onunla ortaklık yapmak, muâmelede bulunmak, münâzara etmek ve cidâle girmek doğru ol-maz. Kişi onu hor görerek küçük düşürür. Onunla yolda karşılaştığın zaman imkânın varsa yolunu değiştirirsin."

Sâbûnî (v. 449) "Akîdetu Ashâbî'l Hadîs"te (161) şöyle demiştir: "Dinde on-dan olmayan şeyleri ihdâs eden bidat ehline buğz ederler, onları sevmezler, onlarla arkadaşlık etmezler, onların sözlerini dinlemezler, onlarla oturmazlar, din hususunda onlarla cidâle girmezler, münâzara etmezler, kulaklarını ku-din hususunda onlarla cidâle girmezler, münâzara etmezler, kulaklarını ku-laklara uğradığı ve kalplerde karar kıldığı zaman zarar verecek, kalplere ves-veseler ve bozuk düşünceler sürükleyecek bâtıllarından korumayı gerekli görürler. Allah (Azze ve Celle) şu buyruğunu bunun hakkında indirmiştir: '*Âyetle-ri-mize dalanları gördüğün zaman başka bir söze dalmalarına kadar onlardan yüz çevir...*' (En'âm, 68)"

Yine o (175) şöyle demiştir: "Bununla birlikte bidat ehlini ezme, küçük düşürme, rezil etme, uzaklaştırma, onlarla arkadaşlık etmekten ve geçinmekten uzak durma, Allah (*Azze ve Celle*)'ye onlardan uzaklaşmayla ve onları terk etmeyle yaklaşma hususunda görüş birliği etmişlerdir."

Cûzcânî rahimehullah (v. 259) "Ahvâlu'r Ricâl"de (s. 365) şöyle demiştir: "Şu hâlde -kardeşlerim- bu tabakadan olabildiğince kendinizi koruyun. Zira bidatin bir kokusu vardır ki akıl sâhipleri onu kokladığı zaman kokusundan rahatsız olur. Bidatini açığa vuran kimse avâmın nezdinde size göre ithâm edilmiş olması sebebiyle şüphelidir, kendisine nispet edilen bidati sebebiyle daveti merduttur. Kalabalığınızda elbisesi tanınan kimse aranızda daha güçsüzdür ve daha çok cerh edilir. Şu hâlde karşılaştığınız zaman yönünüzü onlardan çevirin, yüzünüzü onlara ekşitin ki onlara onlara karşı olduğunuzu bildiresiniz. Sarılmak ve musâfaha etmek şöyle dursun Allah'ın kitabından yüz çevirip de onlara gülyüz bile göstermeyin. Zira O şöyle buyurmuştur: '*Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğun babaları, oğulları, kardeşleri ve aşîretleri olsa bile Allah ve Resûlü ile sınır yarıştıranlara sevgi beslediğini göremezsin.*' (Mücâdile, 22) Onlardan iki sebepten dolayı korunun: Birincisi, dîninizi için. İkincisi, mezhebinizi korumak için. Çünkü onlar kötü birer sırdaştır: '*Ey iman edenler! Kendiniz dışında bir sırdaş edinmeyin. Size zarar vermekten geri durmaz, zora düşmenizi isterler.*' (Âli İmrân, 118) Onların size yalvara yakara boyun eğmelerine aldanmayın. Çünkü onların kalpleri size karşı kaynayan tencere gibi kaynar durur. Diğer taraftan hem sizle hem de kavimleriyile güven içinde olmak isterler. Gözlerinizden ne zaman kaybolsalar (fitneye) geri çevrilirler. Âhirette kendileri için hazırlananların yanında dünyada rezil olarak onlara bu yeter."

Beğavî rahimehullah (v. 516) "Şerhu's Sünne"de (1/224) şöyle demiştir: "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu ümmetin fırkalara ayrılacağını, aralarında hevâların ve bidatlerin ortaya çıkacağını bildirmiş; sünnetine ve ashâbı (*radiyallahu anhum*)'un sünnetine uyanların kurtuluşa ereceğine hükmetmiştir. Şu hâlde müslüman kimse üzerine düşen, hevâlardan ve bidatlerden birine itikâd eden ya da sünnetlerden birini küçümseyen bir adamı gördüğü zaman bidatini terk edip hakka dönmediği sürece ona küsmesi, ondan teberrî etmesi, hem hayâtında hem de ölünce onu terk etmesi, karşılaştığı zaman ona selâm vermemesi ve selâmını almamasıdır. Üç günden fazla küsmenin yasaklığı iki kişi arasında arkadaşlık haklarından birinin yerine getirilmemesi gibi bir sebep-

3. İbâdetler ve Edepler

وَمِنْ السُّنَّةِ:

۳۳۹- رَفَعَ الْيَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ عِنْدَ: افْتِتَاحِهَا، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ.

وَهُوَ زِيَادَةُ فِي الْحَسَنَاتِ.

339- Namaza başlarken, rükûya gidildiğinde ve baş rükûdan kaldırıldığında elleri kaldırmak sünnettendir.³⁸⁴ Bu hasenelerdeki bir ziyâdedir.³⁸⁵

ten dolayı meydana gelen küslük hakkındadır. Din sebebiyle meydana gelen küslük hakkında değildir. Zira hevâ ve bidat ehline küslük tevbe etmelerine kadar sürer.”

Kivâussünne el-İsbehânî rahimehullah (v. 535) “el-Hucce fî Beyânî'l Me-hacce”de (2/509) şöyle demiştir: “Bidat ehliyle oturmamak ve onlarla ahablık etmek sünnettir. Bu onların bazı bidatlerinin zayıf müslümanların kalplerine yapışmaması, insanların onların bidat ehli olduklarını bilmesi ve onlarla oturmanın bidatlerinin yayılmasına vesile olmaması içindir.”

Yine o (5/508) şöyle demiştir: “Ashâb-ı Hadîs bidat ehlinin arkasında namaz kılmayı doğru görmezler. Çünkü bu avâmın da bunu doğru görmesine ve böylece bozulmalarına vesile olur.”

Bakınız: el-Lâlekâî, 4/364/Kadercilerden ve diğer hevâ ehlinden uzak durma konusunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’den, Sahâbe’den ve Tâbiîn’den rivâyet edilenlerin siyâkı

³⁸⁴ Zira Buhârî (702) ve Müslim (790) İbn Ömer (radiyallahu anhumâ)’dan bunu rivâyet etmişlerdir. Rey ehli bu meselede muhâlefet etmiştir. Onlar ihrâm tekbirinin alındığı zamanın hâricinde namazda ellerin kaldırılmasını câiz görmezler.

Evzâî (rahimehullah) şöyle demiştir: “Bize Kûfe ehli hâricinde Hicâz, Basra ve Şam ehlinin üzerinde icmâ ettiği şeyin sünnetten olduğu ulaştı: Rasulullah tekbir aldığı ve rükûya eğildiği zaman ellerini omuzlarının hizâsına kadar kaldırırdı.” Ona “Bunlardan bir kısmını yapmazsa?” diye soruldu. O da “Namazı eksik olur” diye cevap verdi.

Muhammed b. Nasr el-Mervezî (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "Kûfe ehli dışında büyük şehirlerdeki âlimler bunun meşrû olduğu üzerinde icmâ etmişlerdir." (Fethu'l Bârî, 2/220)

Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne" kitabında (503) rivâyet edildiğine göre Vekî' rahimehullah şöyle demiştir: "Ebû Hanîfe İbnu'l Mubârek'e 'Uçmak istiyormuşçasına her tekbirde ellerini kaldırıyorsun?' dedi. İbnu'l Mubârek de ona 'Sen ilkinde uçuyorsan ben de diğer tekbirlerde uçuyorum' diye cevap verdi." Vekî' "İbnu'l Mubârek ona çok güzel bir cevap verdi" dedi.

İbnu'l Kayyım'ın "Ra'f'u'l Yedeyni fi's Salât"ında (s. 276) şunlar geçmektedir: Hallâl "Kitâbu'l İlm"de şöyle demiştir: Ahmed'e bir topluluğa imamlık yapan ve namazında Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ellerin kaldırılması gibi konulardaki hadislerine muhâlefet eden kimse hakkında soruldu. Ahmed "Ona bildir ve öğret" dedi. "Ona bildirdim ama dikkate almadı" denildi. Bunun üzerine Ahmed "Ona Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den bildirdiğin hâlde kabul etmediyse onu terk et" dedi.

Yine Ahmed'e "Çevremizde bize namazda ellerimizi kaldırmamızı söyleyen bir topluluk da var, bizi bundan sakındıran bir topluluk da var?" diye soruldu. Ahmed dedi ki: "Seni bundan bidatçıden başkası sakındırmaz. Bunu Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yapmıştır. İbn Ömer de ellerini kaldırmayı uzaklaştırırdı."

Kivâmussünne el-İsbehânî "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"de (2/498) şöyle demiştir: "Namazda elleri kaldırmak... ortaya konmuş bir sünnettir ve Ehl-i Sünnet'in alâmetlerindendir."

Derim ki: Buhârî (*rahimehullah*) rey ehline reddiye hususunda "Ra'f'u'l Yedeyni fi's Salât" kitabını tasnif etmiştir. Oraya bakınız. Ayrıca İbnu'l Kayyım'ın "Ra'f'u'l Yedeyni fi's Salât"ına bakınız.

³⁸⁵ Bu sözü İmam Ahmed (*rahimehullah*) yazıp Müsedded b. Müserhed'e gönderdiği akîdesinde zikretmiştir ki bu akîde İbn Batta (*rahimehullah*)'ın tarîkinden rivâyet edilmiştir. Bakınız: Tabakâtu'l Hanâbile, 2/431

"Ra'f'u'l Yedeyn Cüzü"nde (41) İbn Sîrîn namazda elleri kaldırmak hakkında "O namazı tamamlayan hususlardandır" demiştir. Yine orada rivâyet edildiğine göre (39) Saîd b. Cubeyr "O kendisiyle namazını süslediğin bir şeydir" demiştir. Şâfiî (*rahimehullah*) kendisine namazda elleri kaldırmanın manası

34
hasene v

طهارة إن
صلواته
عليه وسلم
لدين لا
م، راغب

3
destin
resi ki
(sallalla

sorulu
lemek

386

Cuhe
nama
hase

Bu
(17/
rivâ

İb
İma
bey
ne
ash
lan

۳۴۰ - وقال النبي (عليه وسلم): (يُعْطَى بِكُلِّ إِشَارَةٍ حَسَنَةً)

340- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Her işârete (harekete) karşılık bir hasene verilir" buyurmuştur.³⁸⁶

وَمِنْ السُّنَّةِ:

۳۴۱ - المسحُ على الخُفَّينِ لمن أحدث، وقد كان ليس خُفَّيه وهو كاملُ الطَّهارة. إن كان مُسافرًا: ثلاثة أيامٍ ولياليها. وإن كان مُقيمًا: يومًا وليلةً. هكذا سَنَّ رسولُ الله (صلَّى الله عليه وسلم) وفعله هو وأصحابه. وعلى ذلك مضتُ سنةُ الأوّلين المسلمين، وأخذ به علماء الدِّين. لا يُنكرُ ذلك ولا يرُدُّه إلَّا مُبتدِعٌ مِنَ النَّاسِ، مخالِفٌ لرسولِ الله صلَّى الله عليه وسلَّم، راغبٌ عن سُنتِهِ، رادٌّ لقوله.

341- Tam bir tahâret üzereyken mestlerini giymiş olduğu hâlde abdestini bozan kimse için mestler üzerine mesh etmek de sünnettendir. Süresi kişi yolcuysa üç gün üç gece, mukîm ise bir gün bir gecedir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu sünneti bu şekilde ortaya koymuştur. Bunu hem O

sorulduğunda şöyle cevap vermiştir: "O Allah'ın emrini ululamak, namazı süslemek ve Sünnet'e uymaktır." (Ra'û'l Yedeyni fi's Salât, İbnu'l Kayyim, s. 134)

³⁸⁶ Bunu merfû olarak hiçbir yerde bulamadım. Bu ancak Ukbe b. Âmir el-Cuhenî (radiyallahu anhu)'tan rivâyet edilmiştir. O şöyle demiştir: "Kişinin her bir namazda eliyle yaptığı her işârete (harekete) karşılık her bir parmağına bir hasene ya da derece verilir."

Bunu Sâlih b. Ahmed "el-Mesâil"de (1575) ve et-Taberânî "el-Kebîr"de (17/297) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (2/103) "Taberânî rivâyet etmiştir ve isnâdı hasendir" demiştir.

İbn Abdulberr "et-Temhîd"de (9/225) şöyle demiştir: "Ebû Abdullah -yani İmam Ahmed- dedi ki: 'Birçok kimsenin İbn Lehîa'dan, onun Abdullah b. Hubeyre'den, onun Mişrah b. Hâân'dan, onun da Ukbe b. Âmir'den rivâyet ettiği ne göre...' Sonra hadisi zikretmiştir. Sonra Ebû Abdullah Ebû Hanîfe'nin ashâbını kastederek şöyle demiştir: 'Şunlar ise bundan öfke beslercesine hoşlanmıyorlar.'"

hem de ashâbı yapmıştır. Önceki müslümanların uygulaması bu şekilde gerçekleşmiştir. Din âlimleri bununla amel etmiştir. İnsanlardan ancak Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e muhâlefet eden, O'nun sünnetinden yüz çeviren ve buyruğunu reddeden bir bidatçı bunu red ve inkâr eder.³⁸⁷

٣٤٢ - تعجيل الإفطار، وتأخير السحور.

342- İftar yapmakta acele edip sahuru geciktirmek de sünnettendir.

³⁸⁷ Mestler üzerine mesh hadisleri mütevâtirdir. Bu hadisleri sahih ve sünen sahipleri rivâyet etmiştir. Bakınız: Sahîh-i Buhârî, Mestler üzerine mesh bâbı; Temiz oldukları hâlde ayaklarını soktuğu zaman bâbı...

Meshin süresine gelince Müslim (560) Alî (radiyallahu anh)'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yolcu için üç gün üç gece, mukîm içinse bir gün bir gece tayin etti."

Hâricîler ve râfızîler Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sâbit olan bu sünneti inkâr etmişlerdir. Bu nedenle Ehli Sünnet'ten birçoğu mestler üzerine mesh etme meselesini sünnet ve itikâd meselelerinin içine dâhil etmiştir.

Bu meseleyi âkidesinde zikredenlerden biri de Süfyân es-Sevrî (rahimehullah)'tır. Bunu el-Lâlekâî (314) sahih bir isnâd ile ondan rivâyet etmiştir. Yine Ahmed (rahimehullah) Müsedded b. Müserhed'e gönderdiği âkidesinde bunu söz konusu etmiştir. (Tabakâtü'l Hanâbile, 2/432)

Merrûzî şöyle demiştir: İmam Ahmed'i kendisine "Bazıları mesh etmeyi - yani mestler üzerine mesh etmeyi- câiz görmüyor?" diye sorulması üzerine şöyle derken işittim: "Onlar hâricîlerdir, İbâziyye'den bir topluluktur." (el-Mesâil ve'r Resâil, 2/421)

Mervezî (rahimehullah) "es-Sünne"de (s. 649) şöyle demiştir: "Hevâ ve bidat ehlinde hâricîler ve râfızîler gibi bazı tâifeler mestler üzerine mesh etmeyi inkâr etmişler, bunun Allah'ın kitabına aykırı olduğunu söylemişlerdir. Bunu inkâr edenin zikrettiğimiz ve zikretmediğimiz bütün sünnetleri inkâr etmesi gerekir ki bu müslümanların cemaatinin dışına çıkmak demektir."

İbn Ebî Şeybe bu meseleyi "el-Musannef"te (13/505/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe) zikretmiştir.

۳۴۳ - والمبادرة بصلاة المغرب إذا غاب حاجب الشمس قبل ظهور النجوم.

343- Güneşin üst kısmı da kaybolduktan sonra, yıldızlar ortaya çıkmadan önce akşam namazını kılmakta acele etmek de sünnettendir.³⁸⁸

۳۴۴ - فقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (لا تزال أمتي بخير ما عجلت

الإفطار، وأخرت السحور)

344- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Ümmetim iftar yapmakta acele edip sahurı geciktirdiği sürece hayır üzere olacaktır.”³⁸⁹

³⁸⁸ Akşam namazını yıldızların birbirine girdiği zamana kadar geciktirme hususunda yahudilere benzeyen râfızilerin hilâfına...

Hallâl'ın “es-Sünne”sinde (791) rivâyet edildiğine göre eş-Şa'bî (rahimehullah) râfızilerin yahudilere benzemesinden söz ederek şöyle demiştir: “Bunun âlâmeti yahudilerin başına gelenin râfızilerin de başına gelmesidir... Yahudiler akşam namazını yıldızların birbirine girdiği zamana kadar geciktirirler. Râfıziler de böyle yaparlar. Hâlbuki Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şu hadis rivâyet edilmiştir: ‘Ümmetim akşam namazını yıldızların birbirine girdiği zamana kadar geciktirmediği sürece fitrat üzere olacaktır.’”

³⁸⁹ Ahmed (21312) Ebû Zerr (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. Buhârî'nin (1856) ve Müslim'in (2522) Sehl b. Sa'd (radiyallahu anh)'tan rivâyet ettikleri hadis de bunu desteklemektedir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “İnsanlar iftar yapmakta acele ettikleri sürece hayır üzere olacaklardır.” Sahuru geciktirmeyi ise Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in uygulaması desteklemektedir. İlim ehli de sahihlerde ve sünenlerde bunu gözeterek bap açmıştır.

İftarı erken yapma hususunda yine râfıziler muhâlefet etmiştir. Onlar yahudilere muvâfakat ederek yıldızlar ortaya çıkmadıkça iftar yapmazlar.

İbn Huzeyme “Sahîh”inde (2061), İbn Hibbân “Sahîh”inde (8304) Sehl b. Sa'd (radiyallahu anh)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

“Ümmetim iftar yapmak için yıldızları beklemediği sürece sünnetim üzere olacaktır.”

۳۴۵ - وقال صلى الله عليه وسلم: (لا يزال الناس بخير ما لم يؤخروا صلاة المغرب حتى تشبك النجوم).

345- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar akşam namazını yıldızların birbirine girdiği zamana kadar ertelemedikleri sürece hayır üzere olacaklardır."³⁹⁰

۳۴۶ - وقال سليمان بن داود الأودي: كنت أصلي مع علي بن أبي طالب المغرب وأنا لا أدري غربت الشمس، أم لا.

346- Süleymân b. Dâvûd el-Evdî şöyle demiştir: "Alî b. Ebî Tâlib ile akşam namazını kılıyordum ve güneşin batıp batmadığını bilmiyordum."³⁹¹

۳۴۷ - ومن السنة لمن أراد طلاق زوجته:

أن لا يطلقها إلا تطليقة واحدة، إذا طهرت من الحيض، ولم يصبها في ذلك الطهر، ثم يتركها حتى تنقضي عدتها. فإن طلقها ثلاثاً في لفظ واحد في طهر واحد أصابها فيه، أو هي حائض؛ فقد طلقها طلاق البدعة. وهي حرام عليه لا تحل له أبداً حتى تنكح زوجاً غيره. فيموت عنها، أو يطلقها وقد أصابها ودخل بها.

347- Hanımını boşamak isteyen kimsenin hanımını hayızdan temizlendiği ve o temizlik döneminde kendisiyle birlikte olmadığı zaman tek bir talakla boşaması, sonra iddeti sona erene kadar onu bırakması da sünnettendir.³⁹² Onu kendisiyle birlikte olduğu bir temizlik döneminde tek bir la-

³⁹⁰ Ahmed (17329) ve Ebû Dâvûd (418) Ebû Eyyûb (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme (339) ve el-Hâkim (1/191) sahihlemiş, ez-Zehebi de el-Hâkim'e muvâfakat etmiştir.

³⁹¹ İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde rivâyet edildiğine göre (3344) "Alî (radiyallahu anh) akşam namazını güneşin yuvarlağı düştüğü zaman kıları." Bakınız: el-Musannef, 2/226/Akşamın erken kılınması gerektiği görüşünde olanlar

³⁹² Çünkü İbn Ömer (radiyallahu anhuma)'ın rivâyet ettiğine göre o hanımını hayız döneminde boşamıştı. Sonra Ömer (radiyallahu anh) bu durumu Nebî (sallallahu aleyhi

fızla üç talak vererek boşarsa ya da hayızlı iken boşarsa onu bidat olan talakla boşamış olur.³⁹³ Artık kadın ona haram olur.³⁹⁴ Ondan başka bir ko-

ve sellem)'e sordu. O da buyurdu ki: "Ona söyle, hanımına geri dönsün ve onu temiz olduğu hâlde ya da hâmileyken boşasın." Müslim (3650) ve Tirmizî (1176) rivâyet etmiştir. Tirmizî ayrıca şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı olsun başkaları olsun ilim ehlinin nezdinde buna göre amel edilir: Sünnet olan talâk, kişinin hanımını o temizken cimâ etmeden (tek talakla) boşamasıdır. Bazıları 'Hanımını o temizken üç talakla boşadığı takdirde de sünnete uygun olur' demiştir. Bu Şâfiî'nin ve Ahmed b. Hanbel'in görüşüdür. Bazıları 'Talakları teker teker vermedikçe üç talakla boşamak sünnete uygun olmaz' demiştir. Bu da Süfyân es-Sevrî'nin ve İshâk'ın görüşüdür. Hâmilenin boşanması hususunda ise 'Onu dilediği zaman boşar' demişlerdir. Bu Şâfiî'nin, Ahmed'in ve İshâk'ın görüşüdür."

³⁹³ Çünkü Abdullah b. Ömer (radiyallahu anhumâ)'dan şu hadis rivâyet edilmiştir: "Hanımımı hayız hâlindeyken boşadım. Ömer (radiyallahu anh) bunu Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e anlattı. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) öfkelen-di ve şöyle buyurdu: 'Ona söyle, hanımına geri dönsün. Hanımı onun kendisini içerisinde boşadığı hayız dönemi hâricinde bir hayız daha görsün. Onu boşamaya karar verirse onu hayızından temizlenmiş hâlde ona dokunmadan boşasın. İşte bu Allah'ın emrettiği gibi iddeti gözeterek boşamadır.'" Müslim (5251) rivâyet etmiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/204) şöyle demiştir: "Burada hayız hâlinde talak vermenin, aynı şekilde kişinin hanımına onunla cima ettiği temizlik döneminde talak vermesinin bidat olduğuna delil vardır. Çünkü Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Eğer isterse onu ona dokunmadan boşar' buyurmuştur."

Derim ki: İlim ehli üç talakı bir arada vermenin bidat mı yoksa sünnet mi olduğu hususunda ihtilâf etmişlerdir. Bakınız: el-Umm, 6/352; el-Muğnî, 10/330

³⁹⁴ Çünkü adam ona üç talak vermiştir ve talak vâki olmuştur. Buna üç talak olarak itibar edilir. Bu Sahâbe'nin, Tâbiîn'in ve onlardan sonra gelen ilim ehli-nin görüşüdür. Bu müminlerin emîri Ömer (radiyallahu anh)'ın insanları etrafında topladığı ve hiç kimsenin kendisine muhâlefet etmediği görüştür.

Ebû Dâvûd "Sünen"inde (2197) Mücâhid'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İbn Abbâs'ın yanındaydım. Bir adam gelip hanımını üç talakla boşadığını söy-

ledi. İbn Abbâs bir süre sustu. Öyle ki onu hanımına geri döndüreceğini düşündüm. Sonra dedi ki: 'Biriniz gidip almakça bir iş yapar, sonra ey İbn Abbâs ey İbn Abbâs der. Hâlbuki Allah *Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir (Talâk, 2)* buyurmuştur. Sen Allah'tan korkmamışsın. Ben de senin için bir çıkış yolu bulamıyorum. Rabbine isyân etmişsin, Hanımın da senden ayrılmış. Oysa Allah *Ey Nebî, kadınları boşayacağınız zaman onları iddetlerinin önünden boşayın* buyurmuştur.'" "Fethu'l Bârî" sâhibi (9/362) sahih olduğunu söylemiştir. Bu bapta üç talâkın geçerli olduğu ve buna itibâr edileceği hususunda birçok hadis ve eser vardır.

Bakınız: el-Muvatta, 2/59; el-Müdevvene, 2/419; eş-Şâfiî'nin el-Ümm'ü. İmam Mâlik ve İmam Şâfiî bu hadis ve eserleri üç talakla talâkın vâki olacağına delil getirmişlerdir. Bu meselede bir ihtilâf da zikretmemişlerdir.

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/125) şöyle demiştir: "Her hâlükârda Ömer (*radiyallahu anh*)'ın etrafında Sahâbe'yi topladığı, onların da onun zamanında üzerinde icmâ ettikleri şeyin hak olduğu hususunda bir şüphe yoktur. Bundan sonra kim muhâlefet ederse etsin... Onun insanları üç talak meselesinde ve kadınlarla muta nikâhıyla evlenmenin haramlığı hususunda bir araya getirmesi gibi..."

Yine o "Müşkilu'l Ehâdisi'l Vârideti fî enne Talâka's Selâsi Vâhidetun/Üç Talâkın Bir Olduğu Hususunda Vârid Olan Müşkil Hadisler" isimli eserinde şöyle demiştir: "Ümmetten herhangi birinin bu meselede açık bir şekilde farklı bir görüş beyân ettiği bilinmemektedir. Ne hüküm olarak ne kazâ olarak ne ilim olarak ne de fetvâ olarak... Bu ancak sayıca çok az bir toplulukta vâki olmuştur. Muâsırları ise onlara en sert şekilde tepki göstermişlerdir. Zaten onların çoğunluğu görüşünü gizleyip açığa vurmeyen kimselerdir. Şu hâlde ümmet nasıl Allah'ın Resûlü diliyle ortaya koyduğu dînini gizlemek üzerine icmâ etmiş olabilir?"

Yine o bu talâkın geçerli olmadığını savunanlara reddiye verirken şöyle demiştir: "Bu kavli ne Sahâbe'den ne Tâbiîn'den ne de seleften hiç kimse dile getirmemiştir." (İbnu'l Mibred'in "Siyeru'l Hâs" (s. 109) kitabından alınmıştır.)

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (10/334) şöyle demiştir: "Eğer adam hanımını tek seferde üç talakla boşarsa üç talak da vâki olur. Kadın başka bir kocayla evlenene kadar adama haram olur. Talâkın duhûlün öncesinde verilmesiyle sonrasında verilmesi arasında bir fark yoktur. Bu İbn Abbâs'tan, Ebû Hurey-

cayla evlenmedikçe, sonra o koca kendisiyle birlikte olduktan sonra ölmedikçe ya da kendisini boşamadıkça ona bir daha helâl olmaz.³⁹⁵

re'den, İbn Ömer'den, Abdullah b. Amr'dan, İbn Mes'ûd'dan ve Enes'ten rivâyet edilmiştir. Bu ayrıca Tâbiîn'den ve onlardan sonra gelen imamlardan ilim ehlinin ekserîsinin görüşüdür... Yine Tâvûs İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: 'Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ve Ebû Bekir'in zamanında, bir de Ömer'in hilâfetine ilk iki senesinde üç talak bir sayılıyordu.' Bunu Ebû Dâvûd rivâyet etmiştir. Saîd b. Cubeyr, Amr b. Dînâr, Mücâhid ve Mâlik b. el-Hâris İbn Abbâs'tan Tâvûs'un rivâyetinin hilâfını rivâyet etmişlerdir. Bunu da yine Ebû Dâvûd tahric etmiştir. İbn Abbâs Tâvûs'un kendisinden rivâyet ettiğinin hilâfıyla fetva vermiştir..."

Yine (İbn Kudâme) şöyle demiştir: "İbn Abbâs'ın hadîsine gelince ondan gelen rivâyet bunun hilâfına sahih olarak rivâyet edilmiştir. Yine o bunun hilâfına fetvâ vermiştir. Esram şöyle demiştir: 'Ebû Abdullah'a İbn Abbâs hadîsini ne ile reddettiğini sordum. Dedi ki: Onu insanların İbn Abbâs'tan birçok vecihle rivâyet ettikleri ve onun hilâfına olan şeyle reddediyorum... Sonra birçok kimse tarîkiyle İbn Abbâs'tan bunun üç talak olduğuna dâir rivâyetleri zikretti.'

İbn Abbâs hadîsinin manasının şu olduğu da söylenmiştir: İnsanlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Ebû Bekir zamanında tek talakla boşuyorlardı. Değilse Ömer'in Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Ebû Bekir zamanında olan bir şeye muhâlefet etmesi mümkün değildir. İbn Abbâs'ın da bunu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiği hâlde onun hilâfına fetvâ vermesi mümkün değildir."

Kevsec'in "Mesâil"inde (1149) İmam Ahmed'in İbn Abbâs'ın hadîsini nasıl illetlendirdiğini görebilirsiniz. İbn Batta (rahimehullah)'ın da üç talakın vâki olmayacağını söyleyen kimselere reddiye niteliğinde bir kitabı vardır.

³⁹⁵ İbn Kudâme "el-Muğnî"de (10/327) şöyle demiştir: "Kişi hanımını bidat olan şekilde boşarsa -ki bu hanımını hayızlı iken ya da kendisi ile cinsel birliktelik kurduğu bir temizlik döneminde iken boşamasıdır- adam günaha girer ama ilim ehlinin tamamının kavline göre talâkı vâki olur. İbnu'l Munzir ve İbn Abdulberr 'Bu meselede ancak bidat ve dalâlet ehli muhâlefet etmiştir' demiştir. Bunu Ebû Nasr; İbn Uleyye'den, Hişâm b. Hakem'den ve Şia'dan rivâyet etmiştir. Sonra onların görüşünün bâtıllığını ortaya koymak adına İbn Ömer

وَمِنْ السُّنَّةِ:

٣٤٨ - التَّكْبِيرُ عَلَى الْجَنَائِزِ أَرْبَعُ تَكْبِيرَاتٍ.

348- Cenâzeler üzerine dört tekbir getirmek de sünnettendir.³⁹⁶

(*radiyallahu anhuma*) hadisini delil getirmiştir: O hanımını hayızlı iken boşamış, Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de ona hanımına geri dönmesini emretmiştir. Dâra-kutnî'nin rivâyetinde şu geçmektedir: Dedim ki: 'Ey Allah'ın Resûlü, onu üç talakla boşamış olsaydım bile ona geri dönmem bana helâl olur muydu?' Buyurdu ki: 'Olmazdı. Senden bâin talakla ayrılırdı. Ayrıca günah olurdu.' Bunların hepsi sahih hadislerdir."

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/204) şöyle demiştir: "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ona hanımına dönmesini emretmesinde talâkın bid'î olsa bile vâki olacağına delil vardır. Zira durum böyle olmasaydı onun hanımına dönmesi gerekmezdi. Yûnus b. Cubeyr bu hadis hakkında şöyle demiştir: 'İbn Ömer'e "Bu talâk olarak sayılır mı?" diye sordum. Dedi ki: "Neden sayılmayacakmış? Adam âciz düşerse ya da ahmâklaşırsa?" Bunun manası şudur: Ne dersin? Adam âciz düşerse ya da ahmaklaşırsa ahmaklığı talakı düşürür mü ya da âcizliği talakı geçersiz kılar mı? Bu sözün akışından anlaşılan cevâbın hazfedilmesi bâbındandır."

"Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (1/190) Ebû Ubeyd'in şöyle dediği geçmektedir: "(Bu durumda) talâkın vâki olacağı her bir bölgedeki; Hicâz'daki, Tihâme'deki, Yemen'deki, Şâm'daki, Irâk'taki ve Mısır'daki âlimlerin üzerinde icmâ ettikleri görüştür. İbnu'l Munzir bunu ilim ehlinen sözünü bellediği her bir kimseden nakletmiştir. Ancak kendilerine itibâr edilmeyecek bidat ehlinen bazı kimseler hâriç..."

Derim ki: Bu meseleyi sünnet ve itikâda dâir risâlesinde zikredenlerden biri de İmam Ahmed (*rahimehullah*)'tır. O Müsedded'e gönderdiği risâlesinde bunu söz konusu etmiş, şöyle demiştir: "Tek lafızla üç talak veren kimse câhillik etmiş olur. Bununla birlikte hanımı kendisine haram olur. Kendisi dışında bir kocayla evlenmedikçe kendisine aslâ helâl olmaz." (Bakınız: et-Tabakât, 2/431)

³⁹⁶ Zira Câbir (*radiyallahu anh*)'ın rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Bugün Allah'ın sâlih bir kulu, Ashame öldü" buyurmuş ve sonra dört tekbir

almıştır. Bunu Buhârî (1334/Cenâze üzerine dört tekbir alma bâbı) ve Müslim (951) rivâyet etmiştir.

Sünnet ve itikâd kitaplarında bu meseleyi söz konusu edenlerin arasında şu kimseler bulunmaktadır:

1- İmam Ahmed, Müsedded'e gönderdiği mektubunda. (Tabakâtul Hanâbi-le, 2/431) Sonraki dipnotta sözleri zikredilecektir.

2- Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (59) şöyle demiştir: "Cenâzeler üzerine dört tekbir getirilir. Bu Mâlik b. Enes'in, Süfyân es-Sevrî'nin, el-Hasen b. Sâlih'in, Ahmed'in ve fukahânın görüşüdür. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle buyurmuştur."

İbnu'l Munzir "el-Evsat"ta (5/472) cenâzeler üzerine getirilecek tekbirlerin sayısı hususundaki ihtilaf hakkında şunları söylemiştir: "Bu konuda ikinci bir görüş daha vardır ki o da dört kere tekbir alınacağıdır. Bu ilim ehlinin ekserîsinin kavidir. Bu görüşü dile getirenler arasında Ömer b. el-Hattâb, Zeyd b. Sâbit, İbn Ebî Evfâ, İbn Ömer, el-Hasen b. Alî, el-Berâ b. Âzib, Ebû Hureyre, Ukbe b. Âmir, Muhammed b. el-Hanefiyye, Atâ b. Ebî Rabâh, Süfyân es-Sevrî, el-Evzâi, eş-Şâfiî, Ahmed b. Hanbel, İshâk ve rey ashâbı da vardır."

Sonra isnâdıyla Saîd b. el-Museyyeb kanalıyla Ömer'den şunu rivâyet etmiştir: "Biz bunların ikisini de yapıyorduk: Dört kere ve beş kere tekbir alıyorduk. Sonra insanlara cenâze üzerine dört tekbir getirmeleri emredildi."

Yine o isnâdıyla Ebû Vâil'den şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) döneminde yedi, beş ve altı tekbir alıyorlardı. Sonra Ömer b. el-Hattâb Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbını topladı. Her biri görüşünü söyledi. Bunun sonucunda onları -cenâze üzerine- dört tekbir alma hususunda topladı."

Derim ki: Saîd'in eserini "Fethu'l Bârî" sâhibi (3/241) sahihlemiştir.

İbn Abdulberr "et-Temhîd"de (6/334) şöyle demiştir: "Selef cenâze üzerine getirilecek tekbirin sayısı hususunda ihtilâf etmiştir. Sonra dört tekbir üzerinde ittifâk etmişlerdir. Buna aykırı olan görüşler bidati ve yeniliği andıran Mes'ûd'un evinde toplandılar ve tekbirin sayısının dört olduğu üzerinde icmâ ettiler" dediği rivâyet edilmiştir. Cenâzeler üzerine getirilecek tekbirin dört olduğu İbn Ebî Leylâ dışında fukahânın genelinin görüşüdür. O beş tekbir ge-

٣٤٩ - فإن كثرَ إمامك أكثرَ؛ فَمِنَ السُّنَّةِ أَيْضًا أن تَتَّبِعَهُ بعد أن ترى أنت أنَّها أربع.

فقد قال ابن مسعود: كَبُرَ ما كَبُرَ إمامك.

349- İmamın daha çok tekbir getirirse sen dört kere tekbir getirileceği görüşünde olduktan sonra ona tâbî olman da sünnettendir. Nitekim İbn Mes'ûd "İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir" demiştir.³⁹⁷

tirileceğini söylemiştir. Bu konuda onun Zeyd b. Erkam dışında bir selefinin olduğunu bilmiyorum. Bu konuda ondan, Huzeyfe'den ve Ebû Zerr'den farklı rivâyetler gelmiştir. İkisinden gelen rivâyetlerin isnâdlarının her ikisinde de kendisiyle ihticâc edilmeyecek kimseler vardır...

Hadis ehlinin tamamı tekbîrin dört olduğu görüşündedir. İbrâhîm en-Nehaî şöyle demiştir: 'Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) vefât ettiğinde insanlar ihtilâf hâlindeydi: Onlardan bazıları Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) dört kere tekbir getirdi diyor, bazıları beş kere diyor, bir başkası yedi kere diyordu. Ömer hilâfete geldiği zaman Sahâbe'yi topladı ve onlara üzerinde icmâ edeceğiniz şeye bakın dedi. Sonunda onları dört tekbir üzerinde topladı.'

Fâide: İbn Receb "Müşkilu'l Ehâdisi'l Vârideti fî enne Talâka's Selâsi Vâhide-tun" isimli kitabında "Bil ki Ömer (radiyallahu anh)'ın verdiği hükümler iki kısımdır" demiş, bu kısımlardan birini "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendisi hakkında Ömer'in verdiği hükmün hilâfına hüküm verdiği rivâyet edilen meseleler" olarak zikretmiş, sonra 'Bu da dört kısma ayrılır" deyip şunu söylemiştir: "Üçüncüsü: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ibâdetlerin birinin çeşitlerinden birkaçı hakkında ruhsat verdiği sahîh olarak rivâyet edilmiştir. Ömer (radiyallahu anh) da insanlar için daha fazîletli ve daha düzgün olanını seçmiştir ve onlara bunu gerekli kılmıştır. Bu da onun seçtiğinin dışındakiyle amel edilmesine engel teşkil eder." İbnu'l Mibred'in "Siyeru'l Hâs'ından (s. 107) alınmıştır.

Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, 3/342/Cenâze üzerine tekbir konusunda gelenler; Şerhu's Sünnne, 5/339

³⁹⁷ Taberânî "el-Evsat'ta (4019) rivâyet etmiştir. "Mecme'u'z Zevâid'de (3/35) şöyle denmiştir: "Taberânî 'el-Evsat'ta rivâyet etmiştir. Isnâdında Atâ b. es-Sâib vardır ki hakkında bazı şeyler söylenmiştir. Bununla birlikte hadisi güzeldir."

İmam Ahmed Müsedded'e yazdığı mektubunda şöyle demiştir: "Cenâzeler üzerine dört defa tekbir getirilir. (İmamın) beş kere tekbir getirirse sen de onunla beraber tekbir getir. Nitekim İbn Mes'ûd (radiyallahu anh) 'İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir' demiştir." Yine Ahmed şöyle dedi: "Şâfiî bu konuda bana muhâlefet edip 'Dörtten fazla tekbir getirirse namazı lâde eder' dedi. Buna delil olarak da Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Necâşî'nin cenâze namazını kılmasını ve bu namazda dört tekbir almasını getirdi."

Kâdı İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtul Hanâbile"de (3/162) beşten fazla tekbir getirmesi durumunda imama uyulup uyulmayacağı hususundaki ihtilâfı zikretmiş, şöyle demiştir: "Doğru olan ikinci rivâyete göre ise kişi imama yedinci tekbire kadar uyar. Ebû Bekr, İbn Batta ve Ebû Hafs el-Ukberî bu görüşü tercih etmiştir... Çünkü o İbn Mes'ûd'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Biz Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den tekbîri(n sayısını) belleyemedik. O dört de, beş de, yedi de tekbir getirdi. İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir."

İbn Abdulberr "et-Temhîd"de (6/341) şöyle demiştir: "İmamın beş kere tekbir getirmesi durumunda ihtilâf edilmiştir: Mâlik'ten ve es-Sevrî'den 'Sünnet'in durduğu yerde dur' dedikleri rivâyet edilmiştir... İbnu'l Kâsım ve İbn Vehb Mâlik'ten 'Onunla beraber beşinci tekbiri getirmez fakat ancak onunla birlikte selâm verir' dediğini rivâyet etmişlerdir... Şâfiî 'Ancak dört defa tekbir getirir, imam beş tekbir getirirse imama uyan kişi muhayyerdir; isterse (namazı) kesip selâm verir, isterse imamın selâmını bekler ve onunla birlikte selâm verir, beşinci tekbiri kesinlikle getirmez' demiştir. Eşram da şöyle demiştir: 'Ahmed b. Hanbel'e "İmam beş defa tekbir getirirse kişi onunla birlikte tekbir getirir mi?" diye sordum. Dedi ki: "Evet, İbn Mes'ûd 'İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir' demiştir." Yine Ebû Abdullah'a "İmam beşinci tekbiri getirdiği zaman namazdan ayrılmayalım mı?" diye soruldu. Dedi ki: "Sunhânallah! Zeyd b. Erkam (radiyallahu anh)'ın rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) beş defa da tekbir getirmiştir." Sonra şöyle dedi: "Allah bize de ona da rahmet etsin; Kûfeliler, Süfyân 'Kişi imam beşinci tekbiri getirdiği zaman namazdan ayrılır' demekle ne garip bir söz söylemiştir! Hâlbuki İbn Mes'ûd (radiyallahu anh) 'İmamınız ne kadar tekbir getirirse siz de o kadar tekbir getirin' demiştir. 'Altı kere, yedi kere ve sekiz kere getirse de mi?' diye sorduklarında ise 'Bu kadarı da değil ama Nebî (sallallahu aleyhi ve sel-

وَمِنْ الشُّعْبَةِ :

۳۵ - أَنْ لَا تَجْهَرَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

350- Kişinin "Bismillâhirrahmânirrahîm"i açıktan okumaması da sünnettendir.³⁹⁸

۳۵۱ - وَلَا تَقْنُتْ فِي الْفَجْرِ؛ إِلَّا أَنْ يُدَاهِمَ الْمُسْلِمِينَ أَمْرٌ مِنْ عَذَابِهِمْ. فَقُنْتُ

الْإِمَامُ؛ فَتَّبِعَهُ.

lem)'in beş defa tekbir getirdiği O'ndan rivâyet edilmiştir' cevâbını vermiştir."" (İbn Abdulberr'in sözleri burada sona erdi.) Bu ihtilâfın bir benzerini İbnu'l Munzir "el-Evsat"ta (5/477) rivâyet etmiştir. Bu ayrıca "el-Muğnî"de de (447) rivâyet edilmiştir.

³⁹⁸ Zira Enes (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, Ebû Bekr'in, Ömer'in ve Osmân'ın arkasında namaz kıldım. Elhamdu Lillâhi Rabbil Âlemîn ile başlıyorlar, kıraatin başında da sonunda da Bismillah'ı zikretmiyorlardı." Müslim (822) rivâyet etmiştir.

Dârakutnî kendisine besmelenin cehrî okunması gerektiğini ifâde eden hadislerin sorulması üzerine "Bu hususta Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih bir şey rivâyet edilmemiştir" demiştir. (Nasbu'r Râye, 1/358)

İmam Ahmed (rahimehullah) Mühennâ'nın bir rivâyetinde "Kişinin besmeleyi cehrî okumasını güzel görmüyorum" demiştir. (el-İntisâr, 2/239)

Bu meseleyi itikâdında zikredenler arasında Süfyân es-Sevrî (radiyallahu anh) da vardır. O şöyle demiştir: "Ey Şuayb b. Harb! Namazda Bismillâhirrahmânirrahîm'i gizli okumak senin nezdinde onu açıktan okumaktan daha faziletli olmadığı sürece yazdıklarım sana fayda vermez." Lâlekâî (314) sahih bir isnâd ile zikretmiştir.

Derim ki: Ehli Sünnet'in bu meseleyi itikâd ve sünnet bablarında zikretmesinin sebebini İbn Teymiyye "Minhâcu's Sünne"de (4/150) beyân etmiştir. Şöyle ki: Besmeleyi cehrî okumak Irak'ta râfızîlerin bir şîârı olarak biliniyordu. Bu meseledeki ihtilaf için İbnu'l Münzir'in "el-Evsat"ına (3/286), "el-Muğnî"ye (2/149), İbn Kesîr'in "el-Ahkâmu'l Kebîr"ine (3/24-93) bakınız. O selef bu meseledeki eserlerini bir araya getirip uzun uzadıya aktarmıştır.

351- Müslümanların başına düşmanlarından bir belânın gelip de imanın kunut yapması durumu dışında kişinin sabah namazında kunut yapmaması da sünnettendir. İmam böyle bir durumda kunut yaparsa imama uyar.³⁹⁹

³⁹⁹ Sanki Ümmü Seleme (radiyallahu anha)'nın hadisine işâret etmektedir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) sabah namazında kunut yapmaktan nehyetti." Bunu İbn Mâce (1242) ve "es-Sünen"de Dârakutnî (2/38) rivâyet etmiştir. Dârakutnî ve Bûsayrî zayıf olduğunu söylemiştir. Ehli Sünnet'ten bazı kimseler bu meseleyi itikâd bablarında zikretmiştir. Çünkü sabah namazında kunut yapmak İbn Teymiyye'nin de "Minhâcu's Sünne"de (4/150) zikrettiği üzere Irak'taki Kaderiyye'nin ve Râfıza'nın bir şîârı idi.

Sabah namazında kunut yapılıp yapılmayacağı meselesi hem selevin hem de halefin arasında büyük bir ihtilâf konusu olmuştur. Yine bu konuda müstakil kitaplar kaleme alınmıştır. Bu konuda kitap kaleme alanlar arasında İbn Mende, el-Hâkim, el-Hatîb ve başkaları da vardır.

Tirmizî (rahimehullah) "Sünen"inde (2/251) şöyle demiştir: "İlim ehli sabah namazında kunutun yapılıp yapılmayacağı hususunda ihtilâf etmiştir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından bazı ilim ehli kimseler ve başkaları sabah namazında kunut yapmayı câiz görmüştür ki bu aynı zamanda Mâlik'in ve Şâfiî'nin görüşüdür. Ahmed ve İshâk ise 'Müslümanların başına bir musîbet gelmediği sürece kişi sabah namazında kunut yapmaz, müslümanların başına bir musîbet gelince imam müslümanların ordularına duâ edebilir' demiştir."

Musîbet zamanında kunutu câiz görmeyenler Enes (radiyallahu anh)'ın şu hadisini delil getirmişlerdir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir ay boyunca kunut yapıp Araplar'ın bazı boylarına bedduâ etti, sonra bunu bıraktı." Bunu Buhârî (4089) ve Müslim (1499) rivâyet etmiştir. Lafız Müslim'indir.

Ebû Mâlik el-Eşcaî (rahimehullah)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Babama 'Babacığım, sen Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, Ebû Bekr'in, Ömer'in, Osmân'ın ve burada Kûfe'de yaklaşık beş seneden beri Alî b. Ebî Tâlib'in arkasında namaz kıldın, onlar kunut yapıyorlar mıydı?' diye sordum. 'Yavrucuğum, bu sonradan ortaya atılmış bir iştir' dedi." Tirmizî (2/252) "Bu hasen-ğüm, bu sonradan ortaya atılmış bir iştir" dedi." Tirmizî (2/252) "Bu hasen-sahih bir hadistir" diyerek rivâyet etmiş, ayrıca "İlim ehlinin ekserîsinin nezdinde buna göre amel edilir" demiştir.

٣٥٢ - وَالْوِتْرُ رَكْعَةٌ مَفْصُولَةٌ مِمَّا قَبْلُهَا مِنَ الصَّلَاةِ.

352- Vitir kendisinden önceki namazlardan ayrı olarak bir rekâttır.⁴⁰⁰

٣٥٣ - وَالْقُنُوتُ فِيهَا بَعْدَ الرَّكْعَةِ.

353- Vitir namazında kunut rükûdan sonradır.⁴⁰¹

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (23/108) şöyle demiştir: "Üçüncü görüş: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) başa gelen bir sebepten dolayı kunut yapmış, sonra başa gelen sebep ortadan kalktığı zaman bunu terk etmiştir. Buna binâen musibet zamanında kunut yapmak sünnet olmaktadır. Bu kavil Ehl-i Hadîs fukahâsının benimsediği kavildir. Hulefâ-i Râşidîn'den rivâyet edilen de budur..." İbn Sahnûn'un "Âdâbu'l Muallimîn" kitabında (s. 120) bu meseleden söz ettim.

⁴⁰⁰ Zira İbn Ömer (radiyallahu anhuma) şu hadisi rivâyet etmiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Vitir gecenin sonunda (kılınan) bir rekattır." Müslim (1706) rivâyet etmiştir.

Abdullah'ın "Mesâil"inde (238) rivâyet edildiğine göre Ahmed (rahimehullah) şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbının dördünden Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bir rekât vitir kıldığı rivâyet edilmiştir: İbn Abbâs'tan, Âişe'den, İbn Ömer'den ve Zeyd b. Hâlid'den..."

Bu meselede rey ehli muhâlefet etmiştir. Mervezî "el-Vitr" kitabında (s. 296) şöyle demiştir: "Nu'mân -yani Ebû Hanîfe- vitrin üç rekât olduğunu, bunun üstünde de altında da kılınamayacağını, tek rekât vitir kılan kimsenin vitrinin fâsid olduğunu, onun vitri iâde etmesinin ve ancak sonunda selâm vereceği sûrette üç rekât kılmasının vâcip olduğunu, iki rekattan sonra selâm verdiği takdirde vitrinin bâtıl olduğunu söylemiştir. Onun bu sözleri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ve ashâbından rivâyet edilen sahih haberlere ve ilim ehlinin icmâsına aykırıdır. Bunun sebebi onun haberleri iyi bilmemesi ve âlimlerin meclisinde az bulunmasıdır." Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 13/165 Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe; el-Muğnî, 2/578

⁴⁰¹ Zira Ubeyy b. Ka'b (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) -yani vitirde- rükûdan önce kunut yaptı." Bunu Ebû Dâvûd (1427) rivâyet etmiş ve zayıflamıştır.

وَمِنْ الشُّعْبَةِ :

٣٥٤ - إفراذ الإقامة

354- Kâmetin lafızlarını tek söylemek de sünnettendir.⁴⁰²

Ayrıca İbn Ebî Şeybe (6983) Alkame'den İbn Mes'ûd (*radiyallahu anh*)'ın ve Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının vitirde rükûdan önce kunut yaptıklarını rivâyet etmiştir. Senedi "el-İrvâ"da (2/166) geçtiği üzere sahihtir.

Derim ki: Hanefiler bu konuda muhâlefet etmişler ve vitirde rükûdan önce kunut yapmanın vâcip olduğunu söylemişlerdir. (el-Fetâvâ'l Hindiyye, 1/110)

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (5/211) şöyle demiştir: "Rey ashâbı demiştir ki: 'Bize ulaştığına göre O -yani Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) vitir namazında kıraati bitirdikten sonra ve rükû etmeden önce kunut yapmıştır ve vitir dışında herhangi bir namazda kunut yoktur.' Bu konuda ikinci bir görüş vardır ki kunutun rükûdan sonra olduğu şeklindedir. Bu görüş Ebû Bekir'den, Ömer'den, Osmân'dan ve Alî'den -Allah onlardan râzı olsun- rivâyet edilmiştir. Enes b. Mâlik (*radiyallahu anh*) da 'Hem önce hem sonra, biz bunların ikisini de yapıyorduk' demiştir. Rükûdan sonra kunut yapılması gerektiği görüşünde olanlar arasında Eyyûb es-Sahtiyânî ve Ahmed b. Hanbel de vardır. Bu görüş el-Hasen'den, el-Hakem'den, Hammâd'dan ve Ebû İshâk'tan da rivâyet edilmiştir."

"Tenkîhu Tahkîki Ehâdisi't Talîk"te (1/533) rivâyet edildiğine göre Ahmed şöyle demiştir: "Kunut sabah namazında rükûdan sonradır. Vitirde de rükûdan sonra olması tercih edilir. Rükûdan önce kunut yapan kimse için de bir beis söz konusu değildir. Çünkü Sahâbe bunu da yapmıştır. Bu konuda aralarında ihtilâf etmişlerdir."

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, Rükûdan önce ve sonra kunut; el-Vitr, el-Mervezî (s. 317/Rükûnun sonrasında ve öncesinde kunût bâbı), Şerhu's Sünne, 3/126

⁴⁰² Rey ehlinin hilâfına... Zira onlar kâmetin lafızlarını tek söyleme hükmünün nesh edildiği görüşündedir. Buhârî "Müezzinin Kad Kâmeti's Salât Sözü-nün Dışında Kâmetin Lafızlarının Tek Olduğu Bâbı" demiş (582) isnâdı ile Enes'ten şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bilâl ezânı çift, kâmeti tek okumakla emrolundu."

وَمِنْ السُّنَّةِ :

۳۵۵ - أن تركع ركعتين إذا دخلت المسجد قبل أن تجلس، إن كنت على وضوء، وإن كان يوم الجمعة والإمام يخطب.

355- Abdestli olduğun takdirde mescide girdiğin zaman oturmadan önce -Cuma günü olsa da, imam hutbe irâd ediyor olsa da- iki rekât kılman da sünnettendir.⁴⁰³

وَمِنْ السُّنَّةِ :

İbn Huzeyme (rahimehullah) "Sahîh"inde şöyle demiştir: "Kâmeti çiftler çiftler getirmekle birlikte ezânda tercî yapmak bâbı: Bu birden fazla şeyin mübâh olması bâbındandır. Yani müezzinin ezân okurken tercî yapıp kâmeti çiftler çiftler getirmesi de mübâhtır, ezanın lafızlarını çiftler çiftler okuyup kâmetin lafızlarını teker teker söylemesi de mübâhtır. Çünkü ikisi de Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Hem ezanın hem de kâmetin lafızlarını çiftler çiftler okumaya gelince Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bunu emrettiği O'ndan sahih olarak rivâyet edilmemiştir." İbnu'l Münzir'in "el-Evsat"ına (3/149) bakınız.

Tercî; müezzinin şehâdeteyni ikişer defa söylemesi, birincisini alçak sesle ikincisini ise yüksek sesle söylemesidir. (Mütercimim notu)

⁴⁰³ Zira Câbir (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Biriniz Cuma günü imam hutbedeyken geldi mi iki rekât kılsın ve onları kısa kessin." Buhârî (889) ve Müslim (1979) rivâyet etmiştir. Lafız Müslim'e âittir.

Derim ki: Bu konuda rey ehli muhâlefet etmiştir. Beğavî (rahimehullah) "Şerhu's Sünnê"de (4/266) şöyle demiştir: "Burada imam hutbe vermekteyken (mescide) giren kimsenin iki rekât kılmadıkça oturmayacağına delil vardır ki bu aynı zamanda ilim ehlinde birçok kimsenin görüşüdür. Bazıları da 'Namaz kılmadan oturur' demiştir. Bu da Süfyân es-Sevrî'nin ve rey ashâbının görüşüdür." Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 13/183/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe, Mes'ele-tu Tahiyeti'l Mescidi Esnâe'l Hutbe; el-Istizkâr, 2/24; Sahîhu İbn Huzeyme, 3/296

۳۵۶ - الإنصات للخطبة، والاستماع إليها.

356- Hutbe esnasında konuşmamak ve hutbeyi dinlemek de sünnettendir.⁴⁰⁴

۳۵۷ - والإقبال بوجهك على الخطيب إن كنت بحيث تُعائنه، أو لا تُعائنه؛ فالإنصات

357- Kendisini gördüğün bir yerde bulunsan da göremediğin bir yerde bulunsan da hutbe verene yönelmen ve susman da sünnettendir.⁴⁰⁵

۳۵۸ - فقد قال النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَنْ قَالَ: (صَ)، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ؛ فَقَدْ

لغا، وَمَنْ لغا فلا جُمعةَ له.

⁴⁰⁴ Zira Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Kim güzel bir şekilde abdest aldıktan sonra cumaya gider (hutbeye) kulak verir ve susarsa o cumayla diğer cuma arasındaki günahları bağışlanır, ayrıca üç günlük günahı bağışlanır." Müslim (1943) rivâyet etmiştir.

⁴⁰⁵ Zira İbn Mes'ûd (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) minbere oturduğu zaman yüzlerimizi O'na çevirirdik."

Bunu Tirmizî (509) zayıflayarak rivâyet etmiş, "Bu bapta Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih bir şey rivâyet edilmemiştir" demiştir. Sonra şunları söylemiştir:

"Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından ve başkalarından ilim ehli kimseler bu şekilde amel edegelmişlerdir: Onlar hutbe îrâd ettiği esnâda imama yönelmeyi güzel görürler."

Buhârî (rahimehullah) "Sahîh"inde şöyle demiştir: "İmamın insanlara yönelmesi, insanların da hutbe îrâd ederken imama yönelmeleri bâbı: İbn Ömer ve Enes - Allah onlardan râzı olsun- imama yönelmiştir."

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (4/82) şöyle demiştir: "İlim ehlinde sözünü bellediğim herkes Cuma günü imam hutbe îrâd ederken ona yönelmek gerektiği görüşünde idi. Bu görüşte olan kimselerin arasında İbn Ömer, Enes, Şurayh ve Atâ da vardır." Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/563/Cuma günü İmama Yönelenler; el-Muğnî, 3/172

358- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “İmam hutbedeyken ‘Sus!’ diyen boş bir söz söylemiş olur. Boş söz söyleyenin ise cuması yoktur.”⁴⁰⁶

۳۵۹ - وقال: (مَنْ تَكَلَّمَ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ؛ كَانَ كَالْحِمَارِ يَحْمِلُ أَثْقَارًا)

359- Yine O şöyle buyurmuştur: “Kim imam hutbedeyken konuşursa o kimse kitaplar taşıyan eşek gibidir.”⁴⁰⁷

۳۶۰ - وقال: (مَنْ تَكَلَّمَ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ؛ كَانَ حَظُّهُ مِنَ الْجُمُعَةِ: كَفِّ ثَرَابٍ)

360- Yine O şöyle buyurmuştur: “Kim imam hutbedeyken konuşursa onun cumadan nasibi ancak bir avuç toprak olur.”⁴⁰⁸

⁴⁰⁶ Bunu Eslem b. Sehl el-Vâsîti “Târîhu Vâsît”ta (s. 125) İbn Abbâs (radiyallahu anhum)‘dan rivâyet etmiştir. Bunu ayrıca Ebû Dâvûd (1503) Alî (radiyallahu anh)‘tan şu lafızla rivâyet etmiştir: “Kim de cuma günü arkadaşına ‘Sus!’ derse boş konuşmuş olur. Boş konuşanın da cuması yoktur.” Ya da “Ona bir şey yoktur” dedi. Bu munkatı’ bir hadistir.

İbn Receb “Fethu’l Bârî”de (8/281) şöyle demiştir: “Birçok mürsel hadiste, yine isnâdı muttasıl olduğu hâlde kendisinde zayıflık bulunan bazı hadislerde ‘Kim boş konuşursa onun cuması yoktur’ lafzı ve onun cumadan nasibinin bu olduğu rivâyet edilmiştir. Bununla kastedilen onun cumanın sevâbını kaçıracağıdır. Atâ ve Mâlik’in ashâbından İbn Vehb bunu bu şekilde tefsir etmiştir. İshâk da ‘Onun ecir kaçırmasından korkulur’ demiştir.”

Buhârî’nin (934) ve Müslim’in (1918) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)‘tan rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Cuma günü imam hutbedeyken arkadaşına ‘Sus!’ dersin lağv etmiş (boş konuşmuş) olursun.”

İbn Kudâme “el-Muğnî”de (3/201) şöyle demiştir: “Lağv günah demektir. Nitekim Allah ‘Yine onlar lağvdan yüz çevirenlerdir’ (Mu’minûn, 3) buyurmuştur.”

⁴⁰⁷ İbn Ebî Şeybe (5345) ve Ahmed (2033) İbn Abbâs (radiyallahu anhum)‘dan rivâyet etmiştir. “İthâfu’l Mehira” sâhibi (1533) şöyle demiştir: “Bunu İbn Ebî Şeybe, Ahmed, el-Bezzâr ve et-Taberânî rivâyet etmiştir. Hepsi de Mücâlid’den rivâyet etmiştir. Metnin şâhidleri de bulunmaktadır.” “Bulûğu’l Merâm” sâhibi de (454) “İsnadında bir sıkıntı yoktur” demiştir.

وَمِنْ الشُّعْبَةِ :

٣٦١ - أَنْ تُسَلِّمَ عَلَى مَنْ دَخَلَ عَلَيْهِ فِي مَسْجِدٍ، أَوْ غَيْرِهِ، وَتُسَلِّمَ إِذَا خَرَجْتَ.

361- Mescidde veya başka bir yerde yanına girdiğin kimseye selâm vermen de sünnettendir. Çıkarken de selâm verirsin.⁴⁰⁹

٣٦٢ - وَلَا تُحَرِّمَ شَيْئًا مَّا أَحَلَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ؛ فَإِنَّ فَاعِلَ ذَلِكَ مُفْتَرٍ عَلَى اللَّهِ، رَأَى

لِقَوْلِهِ، مُعْتَدٍ ظَالِمٍ. قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ آللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ﴾ [يونس، ٥٩]

وَقَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا

تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ [المائدة، ٨٧]

362- Allah (Azze ve Celle)'nin helâl kıldıklarından hiçbir şeyi haram kılma. Zira bunu yapan Allah'a iftirâ atmış, O'nun sözünü reddetmiş olur. O haddini aşan bir zâlimdir.

Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurmuştur: “De ki: Allah'ın size indirdiği. sizin de bir kısmını haram bir kısmını helâl saydığınız rızkı gördünüz mü? Size Allah mı izin verdi, yoksa siz Allah'a iftirâ mı atıyorsunuz?” (Yûnus, 59)

Başka bir yerde şöyle buyurmuştur: “Ey iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı güzellikleri haram kılmayın ve haddi aşmayın. Şüphesiz Allah haddi aşanları sevmez.” (Mâide, 87)

⁴⁰⁸ İbn Kâni' “Mu'cemu's Sahâbe”de (2/105) rivâyet etmiştir. isnâdı hasendir.

⁴⁰⁹ Zira Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Biriniz meclise gelince selâm versin. Kalkacağı zaman da selâm versin. Birincisi ikincisinden daha büyük bir sorumluluk değildir.”

Bunu Ebû Dâvûd (5108) ve “Hasen bir hadistir” diyerek Tirmizî (2706) rivâyet etmiştir. İlim ehli mescide giren kimsenin ilk önce mescidde bulunanlara selâm mı vereceği yoksa selâmdan önce tahiyyetu'l mescid namazı mı kılacağı hususunda ihtilâf etmiştir. Bakınız: Zâdu'l Meâd, 2/413

۳۶۳- وعاب اليهود بتحريم الجزور التي أحلها لهم، وسائر الخلق. قال عز و جل:

﴿ثُلُ الثَّامِ كَانَ جَلًا لَّبِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلَ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [آل عمران، ۹۳]

ثم قال عز و جل: ﴿فَمَنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ

الظَّالِمُونَ﴾ [آل عمران، ۹۴]

363- Yine O (Azze ve Celle) kendilerine ve başka insanlara helâl kıldığı deve etlerini haram saymalarından dolayı yahudileri kınamış, şöyle buyurmuştur:

“Tevrat indirilmeden önce İsrâîl’in kendisine haram kıldıkları hâriç bütün yiyecekler İsrâîloğulları’na helâl idi. De ki: Doğru sözlüler iseniz Tevrât’ı getirip okuyun bakalım!” (Âli İmrân, 93)

Sonra şöyle buyurmuştur: “Bundan sonra kim Allah’a yalan uydurursa işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.” (Âli İmrân, 94)⁴¹⁰

۳۶۴- ثُمَّ إِنَّ الرَّاغُضَ تَشَبَّهَتْ بِالْيَهُودِ فَيُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ، وَرَدُّوا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَوْلَهُ: وَافْتَرَا عَلَيْهِ الْبُهْتَانُ، وَحَرَّمُوا الْجَزِيرِيَّ مِنَ السَّمَكِ، وَلَحَمَ الْجَزُورِ.

364- Bundan sonra: Râfıziler Allah’ın helâl kıldığını haram kılma hususunda yahudilere benzemişler, Allah (Azze ve Celle)’nin sözünü reddet-

⁴¹⁰ Taberî’nin sahih bir senedle rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs (radiyallahu an-huma) Allah Teâlâ’nın “Tevrât’ın indirilmesinden önce İsrâîl’in kendisine haram kıldıkları hâriç bütün yiyecekler İsrâîloğulları’na helâl idi” buyruğu hakkında şöyle demiştir: “Onda siyatik hastalığı vardı. Allah kendisini ondan kurtarıp şifâya kavuşturduğu takdirde deve etini yemeyeceğine dâir adakta bulundu. Sonra yahudiler de onu haram saydı.”

Sonra (İbn Abbâs) “Tevrât’ın indirilmesinden önce İsrâîl’in kendisine haram kıldıkları hâriç bütün yiyecekler İsrâîloğulları’na helâl idi” âyetini okudu ve “Yani bu Tevrât’tan önce idi” dedi. (el-Ucâb fî Beyâni’l Esbâb, 2/716)

Ayrıca “Taberî Tefsiri”ne (4/1) bakınız.

وهذا عند العلماء من الكبار العظيمة، والفواحش الفظيعة؛ لمبارزة الله، وردّ قوله في تحريم ما أحله، وتضييق ما وسّعه، وحظر ما أطلقه، ولقد عدّد علينا من نعمه، وأحصى لدينا من منه في قوله: ﴿وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لَنَا كُلَّوْا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا﴾ [الحل: 14]

365- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Allah’ın helâl kıldığını haram kılan, Allah’ın haram kıldığını helâl kılan gibidir.”⁴¹² Onlardan bunu haram kılan ve yenmesini kötü gören kimselerin belki de çoğunluğu zinâ etmekte, içki içmekte ve insanların mallarını haksız yere almaktadır. İnsanlardan bazıları bu yiyeceklerin haram sayılmasını hafife almakta ve bunu onlardan sâdır olan küçük bir şey olarak görmektedir. Hâlbuki bu ulemânın nezdinde büyük günahlardan ve en büyük çirkinliklerdendir. Çünkü bu Allah’a savaş ilan etmek; O’nun helâl kıldığını haram sayarak, geniş kıldığını daraltarak, serbest bıraktığını yasaklayarak O’nun sözünü reddetmektir.

O “O kendisinden taze et yemeniz için denizi size boyun eğdiredir” (Nahl. 14) buyruğunda üzerimizdeki nimetlerini saymış, üzerimizdeki lütuflarını zikretmiştir.

⁴¹² Taberânî “el-Mu’cemu’l Kebîr”de (416) İbn Mes’ûd (radiyallahu anh)’tan rivâyet etmiştir. Heysemî “Mecme’u’z Zevâid”de (1/176) “İsnâdına gelince onların ekserisini zikredene rast gelmedim” demiştir.

Buhârî “et-Târihu’l Kebîr”de (6/34), el-Kudâî “Müsnedu’s Şihâb”da (980) İbn Ömer (radiyallahu anhumâ)’dan rivâyet etmiştir. Ebû Hâtim bu hadis hakkında “Münker bir hadistir” demiştir. (el-İlel, 1439) Ma’mur “el-Musannef”te (20573), et-Taberî “Tehzîbu’l Âsâr”da “Ömer Müsnedi”nde (282) İbn Mes’ûd (radiyallahu anh)’ın sözü olarak rivâyet etmiştir. İbn Tâhir “es-Semâ”da (s. 52), el-Heysemî “Mecme’u’z Zevâid”de (1/177) sahih olduğunu söylemiştir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Dillerinizin nitelemeleriyle ‘Şu helâldir, şu haramdır’ diyerek yalan söylemeyin. Sonra Allah’a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah’a karşı yalan uyduranlar iflâh olmazlar.” (Nahl, 116)

Bakınız: Mecme’u’z Zevâid, 1/176/Haramı Helâl Sayan, Helâli Haram Kılan ya da Sünneti Terk Eden Kimse Bâbı

٣٦٦ - وقال (عليه وسلم) في البحر: (هو الطَّهُورُ ماؤُهُ، الحِلُّ مَيْتَتُهُ) وقد عَلِمَ اللَّهَ الْهَازِجُ الْجَزْيَ فِي الْبَحْرِ، وَكَيْفَ لَا يَعْلَمُ وَهُوَ خَلْقُهُ ! وَعَلِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ الْجَزْيَ فِي الْبَحْرِ أَفْتَرَى أَعْيَاهَا أَنْ يَسْتَنْبِيَا لِتَحْرِيمِ الْجَزْيِ !؟ وَلَقَدْ جَعَلَ نَحْرُ الْجَزْوَرِ مِنْ أَعْظَمِ مَا تُقَرَّبُهُ إِلَيْهِ، وَابْتُغِيَ بِهِ الْفَوْزُ لَدَيْهِ، فَقَالَ عَزَّوَجَلَّ: ﴿ وَالْبُذْنُ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ ﴾ [الحج: ٣٦] وجعل جزاء من انتهك حَجَّهُ بِأَعْظَمِ الْمُحَارِمِ، وَهُوَ الْوَطْءُ: أَنْ يَنْحَرَ الْبُذْنَ.

366- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) deniz hakkında “Onun suyu tahûr, leşi helâldir” buyurmuştur.⁴¹³ Allah cirrînin⁴¹⁴ denizde olduğunu bilmiştir. Onu yarattığı hâlde nasıl bilmesin? Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de cirrînin denizde olduğunu bilmiştir. Sence cirriyi haram kılmak için istisnâda bulunmaları onlara zor gelmiş olabilir mi?! O (Azze ve Celle) deve kesmeyi kendisine yaklaştıracak ve kendisiyle katında kurtuluş aranacak amellerin en büyüklerinden kılmiş, şöyle buyurmuştur: “Kurbanlık hayvanları da sizin için Allah'ın şîârlarından kıldık.” (Hacc, 36)⁴¹⁵

Yine O haccını (hacdaki) haramların en büyüğü olan cinsel ilişkiyle bozan kimsenin cezâsını da deve kesmek olarak belirlemiştir.⁴¹⁶

⁴¹³ Ebû Dâvûd (83) ve “hasen-sahih” diyerek Tirmizî (69) rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme (111) sahih olduğunu söylemiştir.

⁴¹⁴ Yılan balığıgillerden, yılanı benzeyen, kaygan derili, ince uzun ve eti beğenilen bir balık (Anguilla). (yayıncı)

⁴¹⁵ Mücâhid rahimehullah (âyette geçen kurbanlık hayvanlar/budn hakkındaki) “Budn ancak develerden olur” demiştir. İbn Kesîr de “Tefsîr”inde (5/425) şöyle demiştir: “Bedenenin develer hakkında kullanılabileceği üzerinde ittifak edilmiş bir husustur. Bedenenin sığırlar hakkında kullanılıp kullanılmayacağı hususunda ise ihtilâf edilmiştir. Bu konuda iki görüş vardır. Daha doğru olanına göre bedenenin sahih hadislerde geldiği üzere şer’î manada sığırlar hakkında da kullanılabileceğidir.”

⁴¹⁶ Bu Ali'den, İbn Abbâs'tan, Atâ'dan, Tâvûs'tan, Mücâhid'den, eş-Şâfiî'den ve Ebû Sevr'den rivâyet edilmiştir. Bakınız: Musannefu İbn Ebî Şeybe, 5/192

٣٦٧ - وقال إسرائيل بن أبي إسحاق: حملت سمكاً جرياً إلى منزل زيد بن علي رضي الله عنه ثم لقيته من الغد، فقال لي: لقد أعجبني ذلك السمك، ولقد بلغني أن قوماً يُزْمُونَهُ، ويدْعَوْنَ تحريمَهُ علينا؛ ألا فمن قال ذلك، أو فعله: فعليه لعنة الله، ولعنة اللاعنين.

367- İsrâil b. Ebî İshâk şöyle demiştir: "Zeyd b. Ali (radiyallahu anh)'ın evine cirri balığı götürdüm. Sonra ertesi gün onunla karşılaştım. Bana dedi ki: 'Şu balık çok hoşuma gitti. Bana bazı kimselerin onu haram saydıkları ve onun haram olduğunu bizim söylediğimizi iddia ettikleri ulaştı. Bakın, kim bunu söylerse ya da yaparsa Allah'ın ve lânet edenlerin lâneti onun üzerine olsun!'"⁴¹⁷

٣٦٨ - وقال الحسن بن صالح: قلت لجعفر بن محمد رضي الله عنه: يا ابن رسول الله، كيف رأيتك في الجري؟ فقال: إنه لطعامٌ يُعْجِبُنِي، ولقلاً ما أتى علي وقت يفوتني.

368- Hasen b. Sâlih şöyle demiştir: "Ca'fer b. Muhammed (radiyallahu anh)'a 'Ey Rasulullah'ın torunu, cirri hakkında görüşün nedir?' diye sordum. Dedi ki: 'O benim gerçekten hoşuma giden bir yiyecektir. Onu kaçırdığım zaman çok azdır.'"

٣٦٩ - وقال أبو أسامة: خرج علينا الأعمش ذات يوم، فقال: أكلت اليوم طعاماً طيباً عَزَفَ الشَّيْطَانُ طَبِيعَتَهُ، فَحَرَمَهُ عَلَى النَّوْكَى. قال: قلنا: ما هو يا أبا محمد؟ قال: أكلتُ قُرْبَصَ جَرِيٍّ.

369- Ebû Usâme şöyle demiştir:

"Bir gün el-A'meş yanımıza çıktı ve dedi ki: 'Bugün güzel ve temiz bir yiyecek yedim ki şeytan onun güzelliğini ve temizliğini bilmiş ve onu ah-maklara haram kılmıştır.'

Kendilerine kaç tane deve kesmeleri vâciptir, bir mi iki mi? el-İsrâf, İbnü'l Munzir, 3/204/Cima edene vâcib olan deve bâbı; el-Muğnî, 5/167

⁴¹⁷ İbn Ebî Şeybe "Musannef"inde (8/241/Cirri hakkında bir bâb) Alî (radiyallahu anh)'tan, Ehl-i Beyt'ten ve seleften başka kimselerden onun yenilmesinin câiz olduğuna dâir eserler rivâyet etmiştir.

'Ey Ebû Muhammed, o nedir?' diye sorduk. 'Küçük bir cirri parçası yedim' dedi.⁴¹⁸

وَمِنَ السُّنَّةِ:

۳۷۰- أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ الَّذِينَ شَاهَدُوا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَصَدَّقُوا بِمَا أَتَتْ بِهِ أَيْمَنُهُمْ: يَفَاضِلُونَ فِي الْخَوْفِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَالتَّعْظِيمِ، وَالتَّبَحُّيلِ؛ لِرُؤْيَتِهِمُ الشَّوَاهِدَ وَالذَّلَائِلَ. وكذلك أهل الإيمان في التصديق؛ يعلو بعضهم بعضًا وكذلك وجود الأعمال على قدر ما أوطئ في الصدور من العلم بالله والإيمان.

370- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'i gözleriyle görenlerin, (O'nun nübüvvetini gösteren) şâhitleri ve delilleri görmeleri sebebiyle, Allah (Azze ve Celle)'den korkma, Allah'ı ululama ve O'nu yüceltme yönünden imamlarının getirdiklerini tasdik edenlerden daha üstün olduklarını bilmen de sünnettendir. Aynı şekilde iman ehli tasdik yönünden birbirlerinden farklı derecelerde bulunurlar.⁴¹⁹ Yine amellerin mevcûdiyeti göğüslerde karar kılan Allah bilgisi ve iman ölçüsünceidir.

⁴¹⁸ İbn Ebî Şeybe'nin (24965) el-A'meş tarikiyle rivâyet ettiğine göre İbrâhîm "Cirrîs(i yemek)te bir sakınca yoktur" demiştir.

⁴¹⁹ Hallâl'ın "es-Sünne"sinde rivâyet edildiğine göre (1004) Ebû Bekir el-Merrûzî şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a -yani İmam Ahmed'e- kalplerdeki marifetullahın farklılık arz edip arz etmeyeceğini sordum. 'Eder' dedi. 'Artar mı?' diye sordum. 'Artar' dedi."

İbn Teymiyye "el-Fetâvâ"da (6/479) şöyle demiştir: "Ümmetin selefînin ve imamlarının üzerinde olduğu şey kalplerde bulunan iman bizzat kendisinin farklılık arz edeceğidir. Nitekim Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Kalbinde zerre ağır-lığınca iman bulunan kim varsa cehennemden çıkarın' buyurmuştur."

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (1/114) şöyle demiştir: "Kalplerde bulunan tasdik farklılık arz eder. Doğru olan budur. Bu Ahmed'den gelen iki rivâyetten de daha sahîh olanıdır. Zira gaybın kalplerine şehâdete dönüşecek derecede tecellî ettiği sıddıkların imanı bu dereceye ulaşamayan diğer kimse-lerin imanı gibi değildir. Çünkü birinin kalbi şekki ve şüpheyi kabul etmezken,

وَمِنْ السُّنَنِ:

٣٧١ - أن تعلم بأنَّ المتعة حرامٌ إلى يوم القيامة

371- Mut'anın kıyâmet gününe dek haram olduğunu bilmen de sünnettendir.⁴²⁰

diğerinin kalbine şüphe atıldığı zaman şüpheyi kabul eder. Bu sebeple Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) ihsan mertebesini kulun Rabbine O'nu görüyormuşçasına ibâdet etmesi kılmıştır. Bunu müminlerin tamamı elde edemez. Bu manada bir zât şöyle demiştir: Ebû Bekir sizi çokça oruç tutup namaz kılarak geçmedi. Göğsünde karar kılan bir şey ile geçti..." Bakınız: Mecmû'u'l Fetâvâ, 6/479, 7/563; Fethu'l Bârî, İbn Receb, 1/9.

⁴²⁰ Zira Ali b. Ebî Tâlib (radiyallahu anh) Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Hayber Günü kadınlardan faydalanmayı/mut'a nikâhını yasakladığını rivâyet etmiştir. Bunu Buhârî (5115) ve Müslim (3414) tahrîç etmiştir.

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (10/46) şöyle demiştir: "Mut'a nikâhı kadının bir süreligine nikâhlanması demektir. Örneğin adam 'Seni kızımın bir aylığına, bir seneliğine, panayır bitimine kadar veya hac zamanı gelinceye kadar evlendirdim' der ya da buna benzer şeyler söyler. Sürenin bilinip bilinmemesi farka sebep olmaz. Bu bâtil bir nikâhtır. Ahmed böyle söylemiş, 'Mut'a nikâhı haramdır' demiştir."

İbnu'z Zubejr (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Mut'a açık bir zinâdır. Kim mut'a yaparsa onu mutlaka recm ederim."

İbnu'l Munzir "el-Evsat"ta (8/442) "Bâzı râfızîler hâricinde mut'a nikâhına cevaz veren kimseyi bilmiyorum" demiştir.

Tirmizî (3/429) şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından ve başkalarından ilim ehli kimselerin nezdinde buna göre amel edilir. İbn Abbâs'tan mut'aya ruhsat verdiği yönünde bir şey rivâyet edilmiştir ama o kendisine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyruğu bildirilince görüşünden dönmüştür."

İmam Ahmed (rahimehullah) bu meseleyi Müsedded'e yazdığı akîdesinde söz konusu etmiştir. (Tabakâtü'l Hanâbile, 2/431) Berbehârî (rahimehullah) da "Şerhu's Sünnê"de (91) zikretmiştir.

۳۷۲ - وقد قال عمر بن الخطاب رضي الله عنه: لأوثيث بناكح مُتَعَةٍ قد علمتَ بِحَرَمِهَا إِلَّا رَجَعْتُهٗ إِنْ كَانَ نِكَاحًا، أَوْ جَلَدْتُهُ إِنْ كَانَ بِكَرًا.

372- Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Haram kılınmış olduğunu bildikten sonra mut'a nikâhı kıymış biri bana getirilirse onu mutlaka seyyib (evli veya dul) ise recm eder, bekâr ise değneklerim.⁴²¹

۳۷۳ - وَأَبِي عَلِيٍّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِرَجُلٍ قَدْ نَكَحَ مُتَعَةً، فَقَالَ: لَوْ كُنْتُ تَقَدَّمْتُ لِرَجَعْتُهُ.

373- Ali b. Ebi Tâlib (radiyallahu anh) kendisine mut'a nikâhı kıymış bir adam getirildiğinde "(Bunun haramlığını) daha önce söylemiş olsaydım onu recm ederdim" demiştir.⁴²²

۳۷۴ - وَلَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيِّ وَشَاهِدَيْنِ. وَالْخَاطِبُ: هُوَ الْمُتَرَوِّجُ.

374- Nikâh ancak bir velî ve iki şâhid ile sahih olur. Hâtıb (tâlib) evlenecek kimsedir.⁴²³

⁴²¹ İbn Mâce (1963), "Musannef"inde İbn Ebî Şeybe (4/294), "Sahîh"inde İbn Hibbân (3490) ve "el-Muhtâra"da ed-Diyâ rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir. (et-Telhîsu'l Habîr, 4827)

Ayrıca Müslim "Sahîh"inde (2919) Ömer (radiyallahu anh)'tan şunu rivâyet etmiştir: "Bu kadınların nikâhını sonlandırın. Bana bir kadını bir süreliğine nikâhlayan bir adam getirilirse onu mutlaka taşlarla recm ederim."

⁴²² Hiçbir yerde bulamadım.

⁴²³ Çünkü Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Nikâh ancak bir velî ve iki âdil şâhid ile olur." Bunu Dârakutnî (3521), "el-Mu'cemu'l Kebîr"de Taberânî (18/142), "Sünen"de Beyhakî (7/125) rivâyet etmiştir.

"Et-Telhîsu'l Habîr" müellifi (5/2274) şöyle demiştir: "İsnâdında metrûk biri olan Abdullah b. Muhriz vardır. Bunu ayrıca Şâfiî başka bir vecihle Hâsen'den mürsel olarak rivâyet etmiş ve 'Bu her ne kadar munkatı olsa da ilim ehlinin ekserîsi böyle söylemektedir' demiştir."

۳۷۵ - والعدة فرض من الله عز و جل: لازمة لكل: مطلقة ومختلعة مدخول بها. وكل متوق عنها زوجها؛ مدخول بها، أو غير مدخول بها. لا ينكر العدة على النساء إلاّ استدع مخالف لله ولرسوله، رادّ لقولهما، كافر بكتاب الله عز و جل.

375- İddet; boşanmış olsun, muhâla'a ile ayrılmış olsun kendisiyle zifâfa girilmiş olan her kadın için Allah (*Azze ve Celle*) tarafından bir farz olmak üzere gereklidir.⁴²⁴ Aynı şekilde kendisiyle zifâfa girilmiş olsun veya

Ebû Mûsâ (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) 'Velîsiz nikâh olmaz' buyurdu." Bunu Ebû Dâvûd (2085) rivâyet etmiş, Tirmizî de (1101) rivâyet edip şöyle demiştir: "Bu bapta Âişe'den, İbn Abbâs'tan, Ebû Hureyre'den, İmrân b. Husayn'dan ve Enes'ten gelen rivâyetler vardır... Bu hususta Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından olan ilim ehlinin nezdinde Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in 'Velîsiz nikâh olmaz' hadisine göre amel edilir."

Derim ki: İbnu'l Münzir, el-Hâkim, İbn Hibbân ve başkaları bu hadisi sahihlemiştir. İmam Ahmed ızdırâbından dolayı zayıflamış ve şöyle demiştir: "Fakat bu İbn Ömer'den sahih bir isnâd ile rivâyet edilmiştir. İbn Abbâs'tan da velîsiz nikâha cevaz vermediği rivâyet edilmiştir. Ben de bu görüşü tercih ediyorum." (Mesâilu Harb, 2120) Bu görüş rey ehlinin görüşüne muhâlifdir. Zira onlar nikâhta velîyi şart koşmazlar. Onlara göre kadın kendi kendine evlenebilir!

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (8/267) şöyle demiştir: "Nu'mân'ın söylediği Sünnet'e muhâlifdir, ilim ehlinin genelinin sözünün dışındadır." Bakınız: el-Muğnî, 9/344 ve sonrası...

İbn Ebî Şeybe de bu meseleyi "Musannef"inde zikretmiştir. (13/97/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe) Bu meseleyi itikâdında zikredenler arasında İmam Ahmed (*rahimehullah*) da vardır. O Müsedded'e gönderdiği mektubunda bunu söz konusu etmiştir. (et-Tabakât, 2/431) Berbehârî (*rahimehullah*) da bu meseleyi "Şerhu's Sünne"de (47) zikretmiştir.

⁴²⁴ İbn Kudâme "el-Muğnî"de (11/194) şöyle demiştir: "Cinsel ilişkiden önce boşanan kadın için iddetin söz konusu olmadığı hususunda icmâ etmişlerdir. Çünkü Allah (ac) şöyle buyurmuştur: 'Ey iman edenler! Mümin kadınlarla evlenir, sonra onları kendilerine dokunmadan boşarsanız onlar için sayacağınız bir iddet yoktur.' (Ahzâb, 49)"

olmasın kocası vefât etmiş her kadın için de gereklidir. Kadınların iddetini ancak Allah'a ve Resûlü'ne karşı olan, Allah'ın ve Resûlü'nün buyruğunu reddeden, Allah (Azze ve Celle)'nin kitabını yalanlayan bir bidatçi inkâr eder.⁴²⁵

وَمِنَ السُّنَّةِ:

۳۷۶ - اتَّبَعَ رَسُولُ اللَّهِ (عليه وسلم) والاقتفاء لأمره، والاقتداء بهديه، والأخذ بأفعاله. والانتفاء إلى أمره، وإكثار الرواية عنه [في] كُلِّ مَا سَنَّهُ واستحسنه، وندب إليه، وحرَّضَ أُمَّتَهُ عليه، لينأذوا به؛ فتحسن بذلك في الدنيا آدابهم، ويعظم عند الله قدرهم.

376- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e uymak, O'nun emrinin peşinden gitmek, O'nun yolunu takip etmek, O'nun fiilleriyle amel etmek, O'nun emirlerinin ötesine geçmemek, sünnet olarak ortaya koyduğu, güzel gördüğü; kendisiyle edeplensinler, böylece dünyada edepleri güzel olsun, Allah katında değerleri yüksek olsun diye ümmetini teşvik ettiği şeyler hususunda O'ndan çokça rivâyette bulunmak da sünnettendir.

وَمَا أَمَرَ بِهِ وَصَحَّتْ بِهِ الرَّوَايَاتُ عَنْهُ فِيهِ:

استعمال ذكر الله عز وجل في المواطن، وعند الحركات؛ مثل:

۳۷۷ - التَّسْمِيَةُ عِنْدَ أَوَّلِ الْوُضْوءِ

377- O'nun emrettiği ve kendisi hususunda O'ndan sahih rivâyetlerin geldiği şeylerden biri de (bazı durumlar hâriç) her yerde ve her harekette Allah (Azze ve Celle)'yi zikretmektir. Abdestin başında Allah'ın adını zikretmek gibi...⁴²⁶ (Yine şu hususlar da bu kapsamdadır:)

⁴²⁵ İbn Kudâme "el-Muğnî"de (11/193) şöyle demiştir: "İddetin vâcipliği hususunda asıl olan Kitap, Sünnet ve icmâdır." Derim ki: Kadınların iddetini inkâr eden tâifelerden biri de râfızîlerdir. Hallâl'in "es-Sünne"sinde (791) rivâyet edildiğine göre eş-Şa'bî (rahimehullah) şöyle demiştir: "Yahudiler kadınlar için iddeti gerekli görmezler. Râfızîler de böyledir.

⁴²⁶ Zira Rabâh b. Abdurrahmân b. Ebî Süfyan b. Huveytib ninesinden, o da babasından şunu rivâyet etmiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i şöyle bu-

٣٧٨ - والمبالغة في الاستنشاق.

378- İstinşak yapma hususunda mübâlağada bulunmak.⁴²⁷

٣٧٩ - والدُّعاء بما رُوِيَ عنه عند غسل الأعضاء.

379- Uzuvarın yıkanması esnâsında O'ndan rivâyet edilenlerle duâ etmek.⁴²⁸

yururken işittim: "Üzerine Allah'ın ismini anmayanın abdesti yoktur." Bunu Ahmed (16651) ve Tirmizî (25) rivâyet etmiş, Tirmizî ayrıca şunları söylemiştir: "Bu bapta Âişe'den, Ebû Saîd'den, Ebû Hureyre'den, Sehl b. Sa'd'dan ve Enes'ten gelen rivâyetler vardır. Ahmed b. Hanbel 'Bu bapta isnâdı ceyyid olan bir şey bilmiyorum' demiştir. İshâk 'Allah'ın adını anmayı kasıtlı olarak terk ederse yeniden abdest alır, unutarak ya da tevilde bulunarak terk ederse aldığı abdest ona yeterli gelir' demiştir. Muhammed b. İsmâîl (yani el-Buhârî) 'Bu bapta en güzel şey Rabâh b. Abdurrahmân'ın hadisidir' demiştir." İbn Kesîr "Tefsîr"inde (3/47) tariklerini takviye etmiştir.

"Et-Telhîsu'l Habîr" müellifi (1/75) şöyle demiştir: "Zâhir olan odur ki bütün bu hadislerden bunun bir aslının olduğuna delâlet eden bir kuvvet meydana gelmektedir. Nitekim İbn Ebî Şeybe de 'Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bunu söylediği bizim yanımızda sâbittir' demiştir."

Bakınız: el-Evsat, 2/10; İbn Ebî Şeybe, 1/7/Abdest alırken Allah'ın adını anmak; el-Muğnî, 1/145

⁴²⁷ Zira Lakî b. Sabra (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Oruçlu olduğun durum hâricinde istinşâk yaparken mübâlağada bulun."

Bunu Tirmizî (788) rivâyet etmiş ve "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

⁴²⁸ İbnu'l Cevzî "el-İlelu'l Mutenâhiye"de (554) Enes (radiyallahu anh)'tan abdest uzuvlarından her birinin yıkanması esnâsında söylenecek duâlara dâir bir hadis rivâyet etmiştir ki bu hadis ilim ehlinin de beyân ettiği üzere bâtil bir hadistir. İbnu'l Kayyım "Zâdu'l Meâd"da (1/195) şöyle demiştir: "O'nun abdest alırken Allah'ın ismi dışında bir şey söylediği sahih olarak rivâyet edilmemiştir. Abdest esnâsında söylenecek zikirlerle dâir her hadis uydurulmuş bir yalandan ibârettir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bunların hiçbirini söyleme-

٣٨٠ - وَأَنْ يَدُ الرَّجُلِ فِي غَسْلِ أَعْضَائِهِ، وَلِبْسِ ثِيَابِهِ، وَخُفِّهِ، وَنَعْلِهِ، وَكُلِّ مَلَابِسِهِ:

بِيَمِينِهِ، وَيَدُ فِي الْخَلْعِ بِيَسَارِهِ.

380- Kişinin uzuvlarını yıkamaya, elbiselerini, mestlerini, ayakkabılarını ve her türlü giysisini giymeye sağdan başlaması; bunları çıkarırken de soldan başlaması.⁴²⁹

٣٨١ - وَكَذَلِكَ الْأَكْلُ [بِيَمِينِهِ]، وَالشُّرْبُ كَذَلِكَ، وَتَرْكُهُمَا بِالشَّمَالِ.

381- Sağ elle yemek, sağ elle içmek, sol elle yiyip içmemek.⁴³⁰

٣٨٢ - وَالِاسْتِجَاءُ بِالشَّمَالِ، وَتَرْكُهُ بِالْيَمِينِ.

382- İstincâyı sol elle yapmak, sağ elle yapmamak.⁴³¹

miş ve ümmetine öğretmemiştir. O'ndan sâbit olan ancak abdestin başında Allah'ın adını anmak, sonunda da şöyle demektir: 'Eşhedu ellâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke lehû ve eşhedu enne Muhammeden abduhû ve rasûluh, Allâhumme'c'alnî mine't tevvâbine ve'c'alnî mine'l mutetahhirin/Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur, birdir, ortağı yoktur, yine şehâdet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allahım, beni çokça tevbe edenlerden eyle, beni iyice temizlenenlerden eyle."

Bu bapta rivâyet edilenlerin bir kısmı için "et-Telhîsu'l Habîr'e (1/260, rakam 110) bakınız.

⁴²⁹ Zira Âişe (*radiyallahu anha*) şöyle demiştir: "Ayakkabı giymesinde, taranmasında, abdest almasında ve bütün işlerinde sağdan başlamak Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hoşuna giderdi."

Bunu Buhârî (168) ve Müslim (537, 538) rivâyet etmiştir.

⁴³⁰ Zira İbn Ömer (*radiyallahu anhuma*)'nın rivâyet ettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Biriniz yiyeceği zaman sağ eliyle yesin, içeceği zaman sağ eliyle içsin. Zira şeytan sol eliyle yer ve sol eliyle içer." Bunu Müslim (5313) tahrîç etmiştir.

⁴³¹ Zira Ebû Katâde (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "...ve sağ eliyle silinmesin." Bunu Buhârî (153) tahrîç etmiştir.

٣٨٣ - وإدخال رجله اليسرى عند دخول الخلاء، وقوله بعد ذكره اسم الله:

(اللهم إني أعوذ بك من الخُبث والخبائث)

383- Helâya girerken önce sol ayağı atmak ve Allah'ın ismini zikrettikten sonra "Allâhumme innî eûzu bike mine'l hubusi ve'l habâis/Allahım, erkek ve dişi pisliklerden Sana sığınıyorum" demek.⁴³²

٣٨٤ - وإخراج الرجل اليمنى إذا خرجت؛ وقوله:

(الحمد لله الذي أذهب عني الأذى وعافاني)

384- Çıkacağıın zaman önce sağ ayağı atmak ve "El-hamdu lillâhi'llezi ezhebe anni'l ezâ ve âfânî/Benden sıkıntıyı gideren ve bana âfiyet veren Allah'a hamd olsun" demek.⁴³³

⁴³² Helâya girmeden önce Allah'ın adını anmak Alî (*radiyallahu anh*)'ın rivâyet ettiği hadisten dolayıdır: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Biriniz helâya girdiği zaman cinlerin gözleriyle âdemoğullarının avretleri arasındaki perde 'Bismillah' demesidir." Bunu Tirmizî (606) ve İbn Mâce (297) tahric etmiştir. Tirmizî, "el-İlel"de ed-Dârakutnî (12/101) ve "ed-Deavâtu'l Kebîr"de el-Beyhakî (53) hadisi zayıflamıştır.

"Allahım, sığınırım Sana..." buyruğuna gelince bunu Buhârî (142) Enes (*radiyallahu anh*)'tan rivâyet etmiştir.

Helâya girerken sol ayağı önce atmaya gelince bu konuda bir esere rastlayamadım. Bunu ancak ilim ehli sağı yüceltmek bâbından güzel görmüştür. Allah en doğrusunu bilir. Bakınız: el-Muğnî, 1/228

⁴³³ İbn Mâce (301) Enes (*radiyallahu anh*)'tan rivâyet etmiştir. "Misbâhu'z Zücâce"de (122) el-Bûsîrî zayıflamıştır.

İbnu's Sünnî "Amelu'l Yevmi ve'l Leyle"de (23) Ebû Zerr (*radiyallahu anh*)'tan merfû olarak rivâyet etmiştir. Dârakutnî "el-İlel"de (1096) zayıf olduğunu söylemiş fakat Ebû Zerr (*radiyallahu anh*)'tan mevkûf olduğunu sahihlemiştir.

Bunu ayrıca İbn Ebî Şeybe (10-13) Ebû Zerr'den, Ebu'd Derdâ'dan ve Huzeyfe'den rivâyet etmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

٣٨٥ - واستعمال العشر التي قيل: إنما من الفطرة، وهي سنة أئمتنا إبراهيم عليه

السَّلام؛ وهي خمس في الرأس، وخمس في الحسد. فأما اللواتي في الرأس:

فالمضمضة، والاستنشاق، والسواك، وقص الشارب، والقرق.

وأما اللواتي في البدن:

فالاستنجاء، والختان، وخلق العانة، وتقليم الأظفار، وتنف العطفين.

385- Fitrattan oldukları söylenen on şeyi yapmak ki bunlar atamız İbrâhîm (aleyhisselam)'ın sünnetleridir. Bunların beşi başta beşi bedendedir. Başta olanlar; mazmaza, istinşâk, misvâk kullanmak, bıyıkları kısaltmak ve saçları ikiye ayırmaktır.

Bedende olanlar; istincâ, sünnet olmak, etek tıraşı olmak, tırnakları kesmek ve koltuk altlarını yolmaktır.⁴³⁴

Ebü Dâvûd (30) Âişe (radiyallahu anha) kanalıyla O'nun helâdan çıkarken "Ğufrânek/Bağışlamamı dilerim" dediğini sahih olarak rivâyet etmiştir.

⁴³⁴ Abdurrezzâk "Tefsîr"inde (1/57) şöyle demiştir: Bize Ma'mer'in İbn Tâvûs-Babası kanalıyla haber verdiğine göre İbn Abbâs Allah Teâlâ'nın "*Hani Rabbi İbrâhîm'i bazı kelimelerle sinamıştı*" (Bakara, 124) buyruğu hakkında şöyle demiştir: "Allah onu beşi başta beşi de bedende olmak üzere tahâretle/temizlikle sınadı. Başta olanlar misvak kullanmak, istinşâk, mazmaza, bıyıkları kısaltmak ve saçları ikiye ayırmaktır. Bedende de beş husus vardır ki bunlar tırnakları kesmek, etek tıraşı olmak, sünnet olmak, dışkıdan ve sidikten sonra istincâ yapmak ve koltuk altını yolmaktır." İsnâdı sahihtir.

Müslim de (525) Âişe (radiyallahu anha)'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "*On şey fitrattandır: Bıyıkları kısaltmak, sakalları salmak, misvak kullanmak, buruna su çekmek, tırnakları kesmek, parmak boğumlarını yıkamak, koltuk altını yolmak, etek tıraşı olmak ve (temizlenirken) su kullanmak...*" Mus'ab "Onuncuyu unuttum ama o mazmaza olmalıdır" dedi. Vekî' de "(Temizlenirken) su kullanmak istincâ yapmak demektir" dedi.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (1/398) şöyle demiştir: "İlim ehlinin ekserisi bu hadisteki fitratı sünnet olarak tefsir etmiştir. Bunun manası şudur: Bütün bu

وَمِنْ السُّنَّةِ:

٣٨٦- تقدّم الرجل البمّنى عند دخول المسجد، وتأخيرها إذا خرج، وقوله عند الدّخول: اللهم صلّ على محمد النّبيّ وسلّم، واغفر لي ذنوبي، وافتح لي أبواب رحمتك. وإذا خرج مثل ذلك؛ إلّا أنّه يقول: وافتح لي أبواب فضلك.

386- Sağ ayağı mescide girerken önce, çıkarken sonra atmak;⁴³⁵ girerken "Allâhumme salli alâ Muhammedini'n Nebiyyi ve sellim, iğfir li zunûbî ve'ftah li ebvâbe rahmetik/Allahım Muhammed Nebî'ye salât ve selâm et, günahlarımı bağışla ve bana rahmetinin kapılarını aç" demek, çıkarken de "ve'ftah li ebvâbe fadlik/bana lütfunun kapılarını aç"⁴³⁶ demek dışında aynısını söylemek de sünnettendir.

وَمِنْ السُّنَّةِ:

٣٨٧- الوقار في المشي، والسّكينة عند المشي إلى الصّلاة

hasletler kendilerine uymakla emrolunduğumuz nebîlerin sünnetlerindendir. Allah'ın salavâtı onların üzerine olsun."

⁴³⁵ Zira Enes (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: "Mescide girdiğin zaman önce sağ ayağını atman, çıkarken önce sol ayağını atman sünnettendir." Bunu el-Hâkim "Müstedrek"inde (1/218) rivâyet etmiş, "Bu Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadistir" demiştir.

Buhârî de "Mescide girerken ve başka hususlarda sağdan başlamak: İbn Ömer (*radiyallahu anhuma*) önce sağ ayağını atar, çıkacağı zaman da önce sol ayağını atardı" demiş, sonra Âişe (*radiyallahu anha*)'nın "O... sağdan başlamayı severdi" hadisini (416) zikretmiştir.

⁴³⁶ Ahmed (26419), Tirmizî (314), İbn Mâce (771) ve "Sahîh"inde İbn Huzeyme (452) rivâyet etmiştir. Tirmizî hadisi illetli bulmuş, "Fâtıma'nın hadisi hasen bir hadistir fakat isnâdı muttasıl değildir" demiştir.

Müslim'in (1599) şu rivâyeti de bunu desteklemektedir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Biriniz mescide girdiği zaman 'Allahım, bana rahmetinin kapılarını aç', çıkarken de 'Allahım, Senden lütfunu istiyorum' desin."

387- Yürürken vakâr ile yürümek, namaza yürürken sekînet üzere olmak da sünnettendir.⁴³⁷

٣٨٨ - وَأَنْ لَا يُفْرِقَ الرَّجُلُ أَصَابِعَهُ إِذَا أَرَادَ الصَّلَاةَ.

388- Kişinin namaza niyetlendiği zaman parmaklarını kütletmemesi de sünnettendir.⁴³⁸

٣٨٩ - وَلَا يُشَبِّكْ يَدَيْهِ فِيهَا.

389- Yine kişi namazda ellerini birbirine geçirmez.⁴³⁹

⁴³⁷ Zira Ebû Katâde (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Namaza geldiğiniz zaman sekînet üzere olunuz." Bunu Buhârî (635) ve Müslim (1304) tahrîç etmiştir.

⁴³⁸ Zira Alî (radiyallahu anh) Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Namazdayken parmaklarını kütletme" buyurduğunu rivâyet etmiştir. Bunu İbn Mâce (965) rivâyet etmiş, İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (3/426) zayıf olduğunu söylemiştir. Fakat İbn Abbâs (radiyallahu anhuma)'nın bundan nehyettiği sâbittir. İbn Ebî Şeybe'nin (2/344) İbn Abbâs'ın mevlâsı Şu'be'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: "İbn Abbâs'ın tarafına doğru namaz kılıyordum ve parmaklarımı kütlettim. Namazı bitirdiğimde bana dedi ki: 'Anasız kalasica! Namazdayken parmaklarınızı mı kütletiyorsun?'" Senedi "el-İrvâ"da (2/99) geçtiği üzere hâsendir. Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 3/316/Namazdayken Eli Kütletmek; Abdurrezâk, 1/271

⁴³⁹ Zira Ka'b b. Uca (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Biriniz güzel bir şekilde abdest aldıktan sonra namaza niyetlenerek çıktığı zaman ellerini birbirine geçirmesin. Çünkü o namazdadır." Bunu Ahmed (18103) rivâyet etmiş, İbn Huzeyme (441) ve İbn Hibbân (2036) sahîhlemiştir. Yine Ebû Saîd (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Biriniz namaz kılacağı zaman parmaklarını birbirine geçirmesin. Zira parmakları birbirine geçirmek şeytandandır. Şüphesiz biriniz mescidde olduğu sürece oradan çıkana kadar namazdadır." Bunu da Ahmed (11512) rivâyet etmiştir.

İbn Kesîr "el-Ahkâmü'l Kebîr"de (2/117) "Bunu yalnızca Ahmed rivâyet etmiştir, isnâdında bir beis yoktur" demiştir.

٣٩٠ - وَيَتْرُكُ الْعَبَثَ فِيهَا، وَالْإِلْتِفَاتَ.

390- Namazda abesle iştigâl etmez, sağa sola meyletmez.⁴⁴⁰

٣٩١ - وَتَرَكُ الْعَبَثَ بِالْخَاتِمِ، وَاللَّحِيَةِ.

391- Yüzüğüyle ve sakalıyla oynamaz.⁴⁴¹

Bakınız: Abdurrezzâk, 1/271; İbn Ebî Şeybe, 2/493/Mescidde Namazdayken Parmakları Birbirine Geçirmeyi Mekruh Görenler; İbn Huzeyme, Namazda Parmakları Birbirine Geçirmenin Mekrûh Olduğunun Delili Bâbı

⁴⁴⁰ Zira Âişe (radiyallahu anha) şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e namazda sağa sola meyletmeyi sordum. 'O şeytanın kulun namazından kaptırmasıdır' diye cevap verdi." Bunu Buhârî (751, 3291) rivâyet etmiştir.

Ayrıca "el-Evsat"ta (3/247) rivâyet edildiğine göre el-Evzâî (rahimehullah) namazda sallanan, gerinen, elini beline koyan, parmaklarını kütleten, sakalıyla veya çakıl taşlarıyla oynayan ya da sağa sola meyleden kimse hakkında "Namazı geçerli olmakla birlikte bunların hepsi kötüdür" demiştir.

Beğavî (rahimehullah) "Şerhu's Sünnê"de (3/254/Sağa Sola Meyletmenin Mekrûhluğu) şöyle demiştir: "Namazda sağa sola meyletmek mekruhtur. Meydana gelen bir sebepten dolayı ise bunda bir beis yoktur." Bakınız: el-Evsat, İbnü'l Münzir, 3/244/Namazda Huşûnun ve Sağa Sola Meyletmenin Yasaklığının Zikri, İbn Ebî Şeybe, 2/439; Abdurrezzâk, 1/258; el-İstizkâr, 2/310

⁴⁴¹ İmam Ahmed'in oğlu Sâlih'in rivâyet ettiği "Mesâil"inde (741/Namazda Sakalla Oynamaktan Nehiy) o isnâdıyla Saîd b. Cubeyr'den şunu aktarmıştır: Saîd kıyâm hâlinde namaz kılmakta olan bir adama baktı. Adam sakalıyla oynuyordu. Saîd dedi ki: "Şunun kalbi huşû içerisinde olsaydı uzuvları da huşû içerisinde olurdu."

Saîd, İbn Ebî Şeybe'nin rivâyet ettiği üzere (3/224/Namazda Sakala Dokunmak Bâbı) Saîd b. el-Museyyeb'dir. Benzerini el-Hâkîm et-Tirmizî "en-Nevâdir" isimli eserinde Ebû Hureyre (radiyallahu anha)'tan merfû olarak rivâyet etmiştir ki bu zayıftır. (el-Muğnî an Hamli'l Esfâr, 401)

Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (150) benzerini Huzeyfe (radiyallahu anha)'tan onun sözü olarak rivâyet etmiştir.

۳۹۲ - ودوام الخشوع والنظر إلى موضع السجود.

392- Sürekli huşû içerisinde bulunur⁴⁴² ve secde edeceği yere bakar.⁴⁴³

Bakınız: el-Musannef, Abdurrezzâk, 1/262/Namazda Hareket ve Namazda Abesle İstigâl Bâbı

⁴⁴² Zühri (rahimehullah) "Ki onlar namazlarında huşû içerisinde olanlardır" (Mü'minûn, 2) buyruğu hakkında "Bu kişinin namazda sükûnet üzere olmasıdır" demiştir. Bunu et-Taberî "et-Tefsîr"de (18/2) rivâyet etmiştir.

Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (s. 119) şöyle demiştir: "İlim ehli icmâ etmiştir ki kişi herhangi bir uzvunu namazın amellerinden olmayan bir şey ile meşgul ederse, bir şey düşünürse, kalbini namazla ilgili olmayan bir düşünceyle meşgul ederse onun sevâbı bunları yapmayanın sevâbından eksiktir. O tam ve kâmil namazın bir kısmını terk etmiştir."

"Şerhu's Sünne"de (3/261/Namazda Huşû Bâbı) rivâyet edildiğine göre İbn Abbâs (radiyallahu anhuma) şöyle demiştir: "Tefekkür içersinde orta uzunlukta iki rekat namaz, kalp gâfil olduğu hâlde bir geceyi kıyâm üzere geçirmekten hayırlıdır."

Selmân (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Namaz ölçüdür. Kim onu tam olarak yerine getirirse ona hakkı tam olarak verilir. Kim de ondan eksiltirse Allah'ın ölçüyü eksik yapanlar hakkında ne buyurduğunu biliyorsunuz." Bakınız: Sahihu İbn Huzeyme, Namazda Huşûnun Emredilmesi Bâbı

⁴⁴³ Muhammed b. Sîrîn'den rivâyet edildiğine göre insanlar namazlarında sağa sola meylediyorlardı. Tâ ki "Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir, onlar ki namazlarında huşû içerisinde dirler" buyruğu indi. Bunun üzerine gözlerini yere indirdiler. Onlardan biri secde edeceği yere bakıyordu. Bunu Taberî "et-Tefsîr"de (18/2), Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (136), İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/460), el-Beyhakî "el-Kubrâ"da (2/283) rivâyet etmiştir. Bu merfû olarak da Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan rivâyet edilmiştir. Fakat el-Beyhakî bunun mürsel hâliyle sahih olduğunu söylemiştir.

Ayrıca Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (145) şunu rivâyet etmiştir: İbn Sîrîn dedi ki: "(Sahâbe) kişinin secde edeceği yere bakmasını güzel görüyorlardı." Başka bir lafızda şöyle demiştir: "Diyorlardı ki: Kişi gözünü namaz kıldığı yerin ötesine götürmez."

۳۹۳ - وَوَضَعَ اليمِينِ عَلَى الشِّمَالِ تَحْتَ السُّرَّةِ؛ كَفَعَلَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَأَمَرَهُ بِذَلِكَ.

393- Sağ elini göbeğin altında sol elinin üzerine koyar. Nitekim Ali b. Ebî Tâlib (*radiyallahu anh*) böyle yapmış ve bunu emretmiştir.⁴⁴⁴

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/461/Namazda Huşûnun Zikri Bâbı) şöyle demiştir:

"Namaz kılan kimsenin secde edeceği yere bakması kendisini namazdan alıyacak bir şeye bakmaması için en selâmetli ve en iyi yoldur. Bu ilim ehlinin genelinin görüşüdür..."

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 3/177; el-Muğnî, 2/390; el-İstizkâr, 1/534

⁴⁴⁴ Alî (*radiyallahu anh*)'ın "Bir eli göbeğin altında diğer elin üstüne koymak sünnettendir" işaret etmektedir. Bunu "Zevâidu'l Musned"de Abdullah (875) ve Ebû Dâvûd (756) rivâyet etmiştir. Beyhakî ve İbnu'l Kattân zayıflamıştır. Benzerini Ebû Dâvûd (758) Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*)'tan rivâyet etmiş ve zayıflamıştır. Yine bunu İbn Teymiyye'nin "Sıfetu's Salâti min Şerhi'l Umde" kitabından geçtiği üzere (s. 68) İbn Batta rivâyet etmiştir.

Alî (*radiyallahu anh*)'ın uygulamasına gelince bunu da Ebû Dâvûd (757) zikretmiştir ve isnâdı önceki gibi zayıftır.

Tirmizî "es-Sünen"de (2/32) Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in ihtilâfını aktarırken şöyle demiştir: "Bazıları kişinin ellerini göbeğinin üstüne koyması gerektiği, bazıları da göbeğinin altına koyması gerektiği görüşündedir. Bunların hepsi onların nezdinde mümkündür."

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/242) şöyle demiştir: "Elin nereye koyulacağı hususunda ihtilâf etmişlerdir. Bir tâife 'Eller göbeğin üzerinde olur' demiştir. Alî'den ellerini göğsünün üzerine koyduğu rivâyet edilmiştir. Saîd b. Cübeyr'den 'göbeğin üstüne' dediği rivâyet edilmiştir. Ahmed b. Hanbel 'Göbeğin biraz üstüne (koyar), göbeğin altına koyduğu takdirde bunda da bir beis yoktur' demiştir. Başkaları 'Eller göbeğin altında birbirleri üzerine konur' demiştir. Bu kavil Alî b. Ebî Tâlib'den, Ebû Hureyre'den, İbrâhîm en-Nehaî'den ve Ebû Miclez'den rivâyet edilmiştir... Süfyân es-Sevrî ve İshâk da böyle söylemiştir. İshâk 'Göbeğin altı hadis yönünden daha kuvvetli ve tevâzuya daha ya-

۳۹۴ - والجهر بآمين عند قول الإمام {وَلَا الضَّالِّينَ} وَمَدَّ الصَّوْتِ بِهَا.

394- İmam "ve la'd dâllîn" dedikten sonra sesli olarak âmin der ve bunu uzatır.⁴⁴⁵

۳۹۵ - وَكَثَرَتْ ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَذَكَرُ الْعَلِيمِ فِي الْمَسْجِدِ، وَتَرَكُ الْخَوْضَ، وَالْمُضُولَ.

وَحَدِيثُ الدُّنْيَا فِيهِ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ مَكْرُوهٌ.

وَقَدْ رُوِيَ فِيهِ أَحَادِيثُ غَلِيظَةٌ صَعْبَةٌ بِطُرُقِ جَيَادٍ صِحَاحٍ، وَرِجَالٍ ثِقَاتٍ؛ مِنْهَا:

kındır' demiştir. Bir zât da 'Kişinin elini koyacağı yer konusunda Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivâyet edilmiş bir haber yoktur; isterse göbeğinin altına koyar, isterse üstüne koyar' demiştir."

Ebû Dâvûd'un "Mesâil"inde (221) rivâyet edildiğine göre Ahmed "Elleri göğsün üzerine koymak mekrûh görülür" demiştir. Bakınız: Mesâilu'l Kevsec, 221; el-Muğnî, 2/141; Bedâi'u'l Fevâid, 3/600

⁴⁴⁵ Zira Vâil b. Hucr (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in 'Ğayri'l mağdûbi aleyhim ve la'd dâllîn'i okuduğunu, sonra uzatarak 'Âmin' dediğini işittim."

Tirmizî "Hasen bir hadistir, ilim ehlinden birçoğu da bunu söylemektedir" demiştir. Ayrıca Sahîh-i Buhârî'ye bakınız. (İmamın âmini cehrî söylemesi bâbı, İmama uyanın âmini cehrî söylemesi bâbı)

İmam Ahmed "Âmini cehrî söyle, zira bu insanlardan kaybolmuş bir sünnettir" demiştir. (Bedâi'u'l Fevâid, 3/986)

Hâfız Abdullah b. Muhammed b. el-Velîd Fâtiha'dan sonra âmin deme konusunda kaleme aldığı bir kitabında şöyle demiştir: "Horasan, Şam, Irak, Mısır ve Hicâz ehlinden bütün âlimler 'İmam ve imama uyan âmini cehrî olarak söyler' demişler, bu konuda rey ehline muhâlefet etmişler, hadisleri ve eserleri delil getirmişlerdir." Bakınız: el-Ahkâmû'l Kebîr, İbn Kesîr, 3/98; el-Evsat, 3/293; el-Muğnî, 2/160.

Fâide: Beğavî (rahimehullah) "Şerhu's Sünne"de (3/63) şöyle demiştir: "Âmin'deki mîm şeddesizdir. Memdûd olması da fe'îl vezninde maksûr olması da mümkündür. 'Allahım, işit ve icâbet et' manasına gelmektedir."

395- Mescidde Allah (*Azze ve Celle*)'yi çok zikretmek, ilmi söz konusu etmek, orada boş ve fuzûlî şeyler konuşmamak, dünyâ kelâmı etmemek.⁴⁴⁶ Zira bunlar mekrûhtur. Bu hususta ceyyid ve sahih tariklerle, sika râvilerle çok sert hadisler rivâyet edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

٣٩٦ - ما رواه عبد الله بن مسعود، عن النبي (ﷺ) أَنَّهُ قَالَ: (يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَجْلِسُونَ فِي الْمَسَاجِدِ، إِمَامُهُمُ الدُّنْيَا، لَا تُجَالِسُوهُمْ، فَلَيْسَ اللَّهُ فِيهِمْ حَاجَةً)

396- Abdullah b. Mes'ûd'un Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den rivâyet ettiğine göre O şöyle buyurmuştur: "Âhirzamanda mescidlerde oturan, imamları dünyâ olan bazı kimseler ortaya çıkar. Siz onlarla oturmayın. Allah'ın onlara bir ihtiyâcı yoktur."⁴⁴⁷

٣٩٧ - ومنها: ما روى عبد الله بن عمرو أَنَّهُ قَالَ: لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَجْلِسَ النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ لَيْسَ فِيهِمْ مُؤْمِنٌ، حَدِيثُهُمْ فِي الدُّنْيَا.

397- Yine Abdullah b. Amr O'nun şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "İnsanlar aralarında bir mümin bile olmadığı, konuşmaları da dünya hakkında olduğu hâlde mescidlerde oturmadıkça kıyâmet kopmaz."⁴⁴⁸

٣٩٨ - ومنها: ما قاله الحسن: سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَجْلِسُونَ فِي الْمَسَاجِدِ جُلُوعًا، حَدِيثُهُمُ الدُّنْيَا، لَا تُجَالِسُوهُمْ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ قَدْ تَرَكَهُمْ مِنْ يَدِهِ. فِهَذَا كُلُّهُ مِنْ حَدِيثِ الدُّنْيَا وَأَهْلِهَا فِي الْمَسَاجِدِ.

⁴⁴⁶ İbn Receb (*rahimehullah*) "Fethu'l Bârî"de (3/344) İbn Batta (*rahimehullah*)'tan mescidde dînin maslahatına olan konuşmalar hâricinde mübah olan konuşmaların yasak olduğunu nakletmiştir.

⁴⁴⁷ Taberânî "el-Kebîr"de (10452) ve İbn Hibbân "Sahîh"inde (6761) rivâyet etmiştir. Hâkim de "el-Müstedrek"te (4/323) Enes (*radiyallahu anh*)'tan rivâyet edip sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

⁴⁴⁸ "El-İmân"da İbn Ebî Şeybe (101), el-Hâkim (4/442) ve "es-Sünne"de el-Hallâl (1308) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

398- Hasen şöyle demiştir: "İnsanlar öyle bir zamana erişeceklerdir ki o zamanda mescidlerde halkalar hâlinde oturacaklar ve dünyâ hakkında konuşacaklardır. Siz onlarla oturmayın. Zira Allah (Azze ve Celle) onları elinden bırakmıştır."⁴⁴⁹ İşte bunların hepsi mescidlerde dünya ve ehli hakkında konuşma hakkındadır.⁴⁵⁰

۳۹۹ - والبيع و الشراء بالجِدال، و الخصومة، وإنشاد الضَّوَال، وإنشاد الشعر الغزل، ورفع الصوت، و سَل، السُّيُوف، وكثرة اللَّغَط، ودخول الصَّبَّانِ والنِّسَاء، والمجانين، والجُنُب، والارتفاق بالمسجد، واتخاذ للصَّنعة، والتَّجَارَة كالحائوتِ : مكروهة كُلُّه، والفاعلُ له آثمٌ لنهي رسول الله صَلَّى الله عليه وسلَّم، وتغليظه على فاعليه.

399- (Mescidde) alışveriş yapmak, cidâle girmek, tartışmak⁴⁵¹, kayıp ilanında bulunmak⁴⁵², gazel inşâ etmek⁴⁵³, yüksek sesle konuşmak⁴⁵⁴, kılıç

⁴⁴⁹ Ahmed "el-Vera"da (190) Süfyân-Bir adam-Hasen kanalıyla rivâyet etmiştir ve lafızlarında farklılık vardır.

⁴⁵⁰ Bakınız: el-Vera', Ahmed, s. 47, Mescidlere saygılı olmak ve orada mekruh görülen dünya işleri bâbı

⁴⁵¹ Zira Abdullah b. Amr (radiyallahu anhum) şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) mescidde alışveriş yapmaktan... nehyetti." Bunu Ahmed (6676), Ebû Dâvûd (1081) ve hasen olduğunu söyleyerek Tirmizî (322) rivâyet etmiş, İbn Huzeyme (1306) sahihlemiştir. Ayrıca Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan rivâyet edildiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Bir adamı mescidde bir şey satarken ya da alırken görürseniz 'Allah ticâretini kazançlı eylesin!' deyin." Bunu Tirmizî (1321) rivâyet etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir. İbn Huzeyme (1305) ve İbn Hibbân da (1650) sahihlemiştir.

⁴⁵² Zira Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Kim mescidde kayıp ilanında bulunan bir adam iştirse 'Allah onu sana geri getirmesin!' desin. Zira mescidler bunun için inşâ edilmemiştir." Bunu Müslim (1197) rivâyet etmiştir.

⁴⁵³ Zira Abdullah b. Amr (radiyallahu anhum) şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) mescidde şiirler inşâ edilmesini... nehyetti." Bu hadis, mescidde alışveriş yapmanın yasaklığı konusunda geçmişti.

sıyırmak⁴⁵⁵, çokça şamata yapmak; çocukların⁴⁵⁶, kadınların⁴⁵⁷, delilerin ve cünüplerin⁴⁵⁸ girmesi, mescidden faydalanma, orayı tıpkı bir dükkân gibi

İbn Huzeyme "Sahîh"inde şöyle demiştir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in mescidlerde şiirlerin tamamının değil bir kısmının inşâd edilmesini yasakladığına delâlet eden haberin zikri bâbı: Zira Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Hassân b. Sâbit'e müşrikleri mescidde hicvetmeyi serbest bırakmış, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) adına cevap verdiği müddetçe Rûhu'l Kudüs'ün onu desteklemesi için duâ etmiştir.)

⁴⁵⁴ Zira Alî (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Ümmetim on beş hasleti yaptı mı belâ onları bulur..." Bunların arasında mescidlerde seslerin yükselmesini de söz konusu etmiştir. Hadisi Tirmizî (2210) rivâyet etmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir.

Buhârî'ye (Mescidde Yüksek Sesle Konuşmak Bâbı), İbn Receb şerhine (3/395), İbn Ebî Şeybe'ye (3/437), Abdurrezzâk'a (1/437/Konuşmak ve Yüksek Sesle Konuşmak Bâbı) ve İbn Hibbân'a (4/529/Şu fânî dünyâ ile ilgili bir sebepten dolayı mescidlerde yüksek sesle konuşmaktan sakındırmanın zikri) bakınız.

⁴⁵⁵ Zira Amr b. Şuayb şöyle demiştir: "Rasulullah mescidde kılıç sıyırmayı yasakladı." Bunu "Beyânu'l Vehmi ve'l İhâm"da geldiği üzere (2/229) Abdurrezzâk rivâyet etmiştir. Mürsel bir hadistir. Selef de mescidde kılıç sıyırmayı yasaklama yönünde fetvâ vermiştir.

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 3/466/Mescidde Kılıç Sıyırma Hakkında; Abdurrezzâk, 1/443/Mescide Sokulan Silah Bâbı.

Buhârî'nin (451) rivâyet ettiğine göre Câbir (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Bir adam yanında birkaç ok olduğu hâlde mescide uğradı. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ona 'Uçlarını tut' buyurdu."

Yine O Ebû Mûsâ (radiyallahu anh)'tan rivâyet edilen bir hadiste "Uçlarını tutsun, eliyle bir müslümanı öldürmesin" buyurmuştur. (Buhârî, 452)

⁴⁵⁶ Çocukları mescidlere girmekten sakındırma konusunda vârid olan hadis zayıftır. Tahrîci ileride gelecektir.

"Kıyâmu'l Leyl"de (s. 243) İshâk b. Râhûye (rahimehullah) şöyle demiştir: "Yedi yaşına gelmemiş bir çocuk mescide sokulmazsa bunda bir beis yoktur. Çocuklar (yedi yaşına gelsin veya gelmesin) ilk safta durdurulmazlar. Yedi yaşına

gelmiş bir çocuğu mescidden çıkarmak ise câiz değildir. Zira Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onun namaz kılmasını emretmiştir. Çocuklar namaz kılmıyorlarsa onları mescidlerden uzak tutmak -yedi yaşına gelmiş olsunlar ya da bundan daha küçük veya daha büyük olsunlar- uygulanagelmış bir sünnettir. Çünkü onların şamata yapmalarından ve oyun oynamalarından endişe edilir. Namaza iştirâk etmek için geldikleri takdirde ise onlara engel olunmaz."

Bakınız: Buhârî, Çocukların Abdesti, Onlara Gusûl ve Abdest Ne Zaman Vâcib Olur; Cemaate, Bayramlara ve Cenâzelere İştirâk Etmeleri ve Saflarının Durumu. Bu meseleden "el-İhtifâlu bi-Ahkâmi ve Âdâbi's Sıbyân" isimli kitabımda söz ettim. (s. 92)

457 Sanki "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) kadınlara mescidlere çıkıp erkeklerin cemaatine iştirâk etmeyi yasakladı" hadisine işâret etmektedir. "Et-Telhîsu'l Habîr" müellifi (644) "Bunun bir aslı yoktur" demiştir.

Bilakis Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onları mescidlere çıkmaktan alıkoyanlara engel olduğu sahih olarak rivâyet edilmiştir. Örneğin İbn Ömer (radiyallahu an-huma) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Allah'ın kadın kullarını Allah'ın mescidlerinden alıkoymayın!" Bunu Buhârî (5238) ve Müslim (921) rivâyet etmiştir.

Tirmizî (rahimehullah) "es-Sünen"de (2/433) şöyle demiştir: "İlim ehlinde bazı kimseler bu hadise göre amel etmiş, kadınların bayram namazlarına çıkmasına ruhsat vermiştir. Bazıları ise bunu mekruh görmüşlerdir. Abdullah b. el-Mubârek'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir: 'Ben bugün kadınların bayram namazlarına çıkmasını mekruh görüyorum. Fakat kadın çıkmakta diretirse kocası onun eski elbiseleri içinde ve süslenmeden çıkmasına izin versin. Kadın süslenmiş bir şekilde çıkmakta diretirse kocası ona engel olabilir.' Âişe (radiyallahu anha)'dan da şöyle dediği rivâyet edilmiştir: 'Eğer Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kadınların sonradan neler yaptığını görseydi onları mutlaka İsrâîloğulları'nın kadınlarının alıkonulduğu gibi alıkoyardı.' Süfyân es-Sevrî'den de kadınların bayram namazına çıkmasını mekruh gördüğü rivâyet edilmiştir."

Derim ki: Âişe (radiyallahu anha)'nın Tirmizî'nin zikrettiği eserini Buhârî "Sahîh"inde (869) tahriç etmiştir. Ayrıca bakınız: İbn Huzeyme, 3/185 İsrâîloğulları Kadınlarının Ortaya Attığı ve Kendisi Sebebiyle Mescidlerden Men Edildikleri Bazı Yeniliklerin Zikri Bâbı.

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (8/41) şöyle demiştir: Âişe (radiyallahu anha) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ruhsat verdiği bazı şeylere kendisinin zamanında fesad olmadığı için ruhsat verdiği, fesâdın O'ndan sonra ortaya çıktığına, kendisinden sonra ortaya çıkan şeyleri gördüğü takdirde kesinlikle ona ruhsat vermeye devam etmeyeceğine, ondan sakındıracağına işâret etmektedir. Çünkü O ancak salâhi emreder ve fesâdı yasaklar."

Yine İbn Receb şöyle demiştir: "Âlimler kadınların mescidlerde erkeklerle birlikte cemaatle namaza iştirâk etmeleri hususunda ihtilâf etmişlerdir. Onların bir kısmı bunu her durumda mekruh görmüştür. Âişe (radiyallahu anha)'dan gelen rivâyetin zâhiri de bu doğrultudadır. Âişe kadınların kendilerinden sâdır olan şey sâdır olmadan önce ruhsata sahip olduklarını, yani ruhsatın belli bir durum için geçerli olduğunu, o durumun da ortadan kalktığını ileri sürerek istidlâlde bulunmuştur. İmam Ahmed de 'Onların şu zamanda çıkmalarını güzel görmem, çünkü onlar birer fitnedir' demiştir." İbn Receb sonra diğer kavilleri zikretmiştir.

Bakınız: el-Evsat, 4/258/Kadınların Cemaatle Namaz Kılmaları İle İlgili Bâblar; el-Buhârî Kadınların Mescidlere Geceleyin ve Karanlıkta Çıkmaları Bâbı; Sünen-i Ebû Dâvûd, Kadınların Mescide Çıkmaları Hakkında Gelenler Bâbı, Bu Konuda İşî Sıkı Tutma Bâbı; et-Temhîd, 23/401; el-Havâdisu ve'l Bida', s. 45; et-Turtûşî bu eserinde kadınların mescidlere çıkmasından dolayı zamanında meydana gelen bazı mefsedetleri söz konusu etmiştir.

⁴⁵⁸ Çünkü Allah Teâlâ'nın şu buyruğunun umûmu bunu gerektirmektedir: "Ey iman edenler! Sarhoşken ne söylediğinizi bilene kadar, bir de yolcu olmanız durumu müstesnâ cünüpken gusledinceye kadar namaza yaklaşmayın." (Nisâ, 43)

Yine Âişe (radiyallahu anha) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Şu evleri(n kapılarını) mescidden başka tarafa çevirin. Zira ben bir hayızlıya ya da cünübe mescid(e girmeyi) helâl kılmıyorum." Bunu Ebû Dâvûd (232) ve İbn Huzeyme (1327) rivâyet etmiş, İbn Huzeyme sahih olduğunu söylemiştir.

İmam Ahmed ve diğer bazı kimseler cünübün abdest aldığı takdirde mescidde kalmasına ruhsat vermiştir. (Mesâilu'l Kevsec, 86) O Atâ el-Horasânî (rahimehullah)'ın şu kavlini delil getirmiştir: "Sahâbe'den bazı kimselerin cünüp oldukları hâlde namaz abdesti alıp mescidde oturduklarını gördüm."

zanaat ve ticâret için yer edinme; bunların hepsi mekruhtur. Bunları yapan kimse Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in nehyinden ve yapana ağır tehditler yöneltmiş olmasından dolayı günahkârdır.⁴⁵⁹

وَمَا هِيَ عَنْهُ (عَلَيْهِ السَّلَام) وَغَلَطَ عَلَى فَاعِلِهِ:

٤٠٠ - أَنْ يُبَايِعَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ لَيْسَ بَيْنَهُمَا غَيْرُهُ.

400- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yasakladığı ve yapan hakkında ağır ifâdeler kullandığı şeyler arasında bir adamın diğer bir adamla bir elbise/örtü içerisinde aralarında başka bir şey olmadığı hâlde ten temâsında bulunması da vardır.⁴⁶⁰

Zerkeşî "İ'lâmu's Sâcid"de (s. 315) şöyle demiştir: "Bunu Ahmed rivâyet etmiştir ve isnâdı Müslim'in şartlarına göre hasendir. Bakınız: el-Evsat, 5/120/Cünübün ve Hayızlının Mescide Girmesinin Zikri; Şerhu's Sünne, 2/45

⁴⁵⁹ Vâsile b. el-Eska' (radiyallahu anh)'ın hadîsine işâret etmektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Çocuklarınızı, delilerinizi, şerhilerinizi, alışverişinizi, tartışmalarınızı, yüksek sesinizi, had ikâmelerinizi, kılıç sıyırmalarınızı mescidlerinizden uzak tutun. Mescidlerinizin kapılarında abdest alınacak yerler yapın. Mescidlerinizi cumaları tutsüleyin." Bunu İbn Mâce (799) rivâyet etmiştir.

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de "İsnâdı çok zayıftır" demiştir. Ayrıca "el-İlelu'l Mütênâhiye"ye (677) bakın.

Osmân (radiyallahu anh) ad şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Zanaathanelerinizi mescidlerinizden uzak tutun!" Bunu "el-İlelu'l Mütênâhiye" müellifi (678) rivâyet etmiş ve "Yahyâ 'Muhammed b. Mucîb kezzâb/çok yalancı bir kimsedir' demiştir" demiştir.

⁴⁶⁰ Zira Ebû Saîd (radiyallahu anh) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "...ve adam aynı elbise/örtü içinde başka bir adama karışamaz." Bunu Müslim (694) rivâyet etmiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/22) şöyle demiştir: "Mahremlerinden olsa bile bir adamın başka bir adamla birlikte yatması ya da bir kadının başka bir kadınla birlikte yatması câiz değildir. On yaşına geldikleri zaman çocukların da yatakları ayrılır. Çünkü çocuğun bu yaşta bülûğa ermesi ihtimâl dâhilindedir."

٤٠١ - وَلَعَنَ أَيْضًا الْمُتَحَرِّدِينَ فِي إِزَارِهِ.

401- Yine O, izar içinde çıplak duranlara lânet etmiştir.⁴⁶¹

٤٠٢ - وَنَهَى عَنِ الْمَكَامَةِ؛ وَهُوَ: أَنْ يَتَعَرَّى الرَّجُلَانِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ.

402- Yine O mükâmeayı yasaklamıştır. Mükâmea iki adamın bir el-bise (örtü) içerisinde çıplak durmasıdır.⁴⁶²

٤٠٣ - وَنَهَى أَنْ يَتَعَرَّى الرَّجُلُ فِي بَيْتٍ، أَوْ غَيْرِهِ.

403- Yine O kişinin evde veya başka yerde soyunmasını yasaklamıştır.⁴⁶³

⁴⁶¹ Sanki Ebû Dâvûd'un "el-Merâsîl"de (473) el-Muttalib'in mevlâsı Amr'dan rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bakan ve kendisine bakılana lânet etti." Bu mürsel bir hadistir.

⁴⁶² Zira Ebû Rayhâne (radiyallahu anhu)'ın Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiğine göre O on hasletten hoşlanmazdı. Bunların arasında aralarında bir el-bise/örtü olmaksızın adamın adamla, kadının kadınla çıplak bir şekilde durmasını da zikretti. Bunu Ahmed (17209), Ebû Dâvûd (4051) ve ed-Dârimî (2690) rivâyet etmiş, İbn Teymiyye "İktidâu's Sırât"ta (1/112) sahih olduğunu söylemiştir.

Ebû Ubeyd "Ğarîbu'l Hadîs"te (1/172) şöyle demiştir: "Mükâmea adamın bir başkasıyla aynı elbise/örtü içerisinde yatmasıdır. Bu kemî' ve kim'den alınmıştır ve bunlar yatak arkadaşı demektir."

⁴⁶³ Çünkü İbn Ömer (radiyallahu anhuma) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Aman üzerinizi çıkarmayın! Çünkü beraberinizde -tuvâlet dışında ve adamın ehline vardığı zaman hâricinde- sizden ayrılma-yanlar vardır. Onlardan utanın ve onlara saygılı davranın." Bunu İbn Teymiyye'nin "Umdetu'l Fıkh Şerhi"nde (Tahâret/s. 402) söylediği üzere İbn Batta rivâyet etmiş, Tirmizî de (2800) rivâyet edip zayıf olduğunu söylemiştir.

Ayrıca Behz babasından o da dedesinden şunu rivâyet etmiştir: "Ey Allah'ın Resûlü, avretlerimizden neyi örtüp neyi bırakalım? diye sordum... Bu hadiste şu geçmektedir: "Peki birimiz yalnızken?" dedim. "Allah tebâreke ve teâlâ kendisinden utanılmaya daha lâyıktır" buyurdu. Bunu Ahmed (20034) ve Tirmizî

٤٠٤ - أَوْ يَنْظُرَ إِلَى عَوْرَةِ أَحَدٍ غَيْرِهِ.

404- Yine O kişinin başkasının avretine bakmasını yasaklamıştır.⁴⁶⁴

٤٠٥ - وَأَنْ يُحَدِّثَ الرَّجُلُ بِمَا يَخْلُو بِهِ مَعَ امْرَأَتِهِ.

405- Yine O kişinin hanımıyla yalnızken yaşadıklarını başkalarına anlatmasını yasaklamıştır.⁴⁶⁵

(2769) rivâyet etmiş, Tirmizî "Hasen bir hadistir" demiştir. Buhârî de Sahîhin-
de cezim sigasıyla muallak olarak zikretmiştir.

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (1/338) şöyle demiştir: "Mezhebimiz mensupla-
rından olan İbn Batta'nın sözünün zâhiri örtünmenin yalnızken gusledildiği
zaman da vâcip olduğuna delâlet etmektedir. Kendisiyle örtüneceği bir şey
bulamadığı takdirde elinden geldiğince büzüür."

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/24) şöyle demiştir: "Kişinin yalnız olsa bile ih-
tiyaç hâricinde avretini açması mekruhtur. Zira Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Al-
lah kendisinden utanılmaya daha lâyıktır' buyurmuştur."

İbn Kesîr "Ahkâmu Duhûli'l Hammâm"da (s. 49) ilim ehlinin kişinin yalnız-
ken örtünmesinin vâcip olup olmadığı hususundaki ihtilâfını zikretmiştir.

Ayrıca bakınız: Sahîh-i Buhârî, Tek Başına Yalnızken Çıplak Olarak Gusleden
Kimse ve Örtünen Kimse Bâbı -Tesettür Daha Fazîletlidir

⁴⁶⁴ Zira Ebû Saîd (radiyallahu anh) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Adam adamın av-
retine bakamaz" buyurduğunu rivâyet etmiştir. Bunu Müslim (694) tahric et-
miştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/20) şöyle demiştir: "Adamın adamın avretine
bakması câiz değildir. Adamın avreti göbekte diz arasındır. Kadının kadına göre
avreti de budur. Fitneden veya şehvetten endişe edilmediği takdirde beden
diğer bölgelerine bakmakta bir sakınca yoktur."

Bakınız: Musannef-i İbn Ebî Şeybe, 1/194/Avretinin Görülmesi Mekruh
Olanlar

⁴⁶⁵ Zira Ebû Saîd (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bu-
yurdu ki: "Kıyâmet günü Allah'ın katında en kötü konumda olacaklardan biri

٤٠٦ - وَأَنْ يَخْذِفَ الرَّجُلُ بِالْحَجَرِ، وَيَرْمِي بِالْمَدْرِ فِي الْأَمْصَارِ.

406- Yine O kişinin şehirlerde taş veya kurumuş çamur atmasını⁴⁶⁶ yasaklamıştır.⁴⁶⁷

٤٠٧ - وَنَهَى عَنِ الْيَمِينِ الْكَاذِبَةِ.

407- Yine O yalan yere yemin etmeyi yasaklamıştır.⁴⁶⁸

٤٠٨ - وَأَنْ يُبَاعَ التَّمْرُ حَتَّى يَرْهَوْ؛ وَزَهْوُهُ: أَصْفَرُهُ، وَاحْمَرَّاهُ.

408- Yine O hurmanın zehvine kadar satılmasını yasaklamıştır.⁴⁶⁹ Hurmanın zehvi sararması veya alarması demektir.

hanımıyla birlikte olan, hanımı da kendisiyle birlikte olan, sonra onun sırrını yayan adamdır.” Bunu Müslim (3532) rivâyet etmiştir.

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 4/390/Adamın Karısıyla Yaptığını ya da Kadının Kocasıyla Yaptığını Bildirmek Hakkında

⁴⁶⁶ Metinde hafz olarak geçen atmak bir şeyi parmakların ucuyla atmadır. (Tehzîbu'l Luğa, 1/769)

⁴⁶⁷ Zira Abdullah b. Muğaffel (*radıyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) sapan taşı atmayı yasakladı ve buyurdu ki: “O ne av öldürür ne düşmana zarar verir, ancak göz çıkarır ve diş kırar.” Bunu Buhârî (5479) ve Müslim (5091) rivâyet etmiştir.

Müellifin sapan taşı atma yasağını sadece şehirler hakkında söz konusu etmesine gelince, bu Buhârî (*rahimehullah*)'ın “Sahîh”inde tahriç ettiği eserden dolayıdır: “Sapanla avlanma bâbı: Hasen kasabalarda ve şehirlerde sapan taşı atmayı kerih görürdü, bunların hâricinde sapan taşı atmakta bir beis görmezdi.” Bakınız: Şerhu's Sünnê, Beğavî, 10/268/Sapan Taşı Atmaktan Sakındırma

⁴⁶⁸ Zira Ebû Hureyre (*radıyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: “Yalan yere yemin malı sattırır ama kazancı yok eder.” Bunu Ahmed (7207) rivâyet etmiştir. Yine Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Büyük günahlar Allah'a şirk koşturmak, yalan yere yemin etmek...tir.” Bunu da Buhârî (6871) rivâyet etmiştir.

٤٠٩ - وعن بيع الكلب، والقرد، والخنزير.

409- Yine O köpek, maymun ve domuz satmayı yasaklamıştır.⁴⁷⁰

⁴⁶⁹ Zira Enes (*radiyallahu anh*) Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hurma ürününün zehvinden önce satılmasını yasakladığını rivâyet etmiştir. Bunu Buhârî (2083) tahric etmiş ve "yani alarimasından önce" demiştir.

Tirmizî de şöyle demiştir: "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ashâbından olsun başkalarından olsun ilim ehlinin nezdinde amel buna göredir. İlim ehli ürünlerin sağlamlığı belli olmadan önce satılmasını kerih görmüştür. Bu Şâfiî'nin, Ahmed'in ve İshâk'ın görüşüdür."

Derim ki: Rey ehli bu konuda farklı görüş bildirmiştir. Nitekim İbn Ebî Şeybe "Musannef"inde onlara reddiye vermiştir. (13/118/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanife) Ayrıca Beğavî'nin "Şerhu's Sünne"sine (8/79-96)

⁴⁷⁰ Zira Buhârî'nin tahric ettiğine göre (5428) Ebû Mes'ûd el-Ensârî (*radiyallahu anh*) Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in köpeğin kazancını yasakladığını rivâyet etmiştir. Yine Râfi' b. Hadîc (*radiyallahu anh*)'in rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Köpeğin kazancı pistir" buyurmuştur. Bunu Tirmizî (1275) tahric etmiş ve şöyle demiştir: "Hasen-sahih bir hadistir. İlim ehlinin ekserisinin nezdinde amel buna göredir. Onlar köpeğin kazancını kerih görmüşlerdir. Bu Şâfiî'nin, Ahmed'in ve İshâk'ın da görüşüdür. İlim ehlinen bazıları av köpeğinin kazancına ruhsat vermiştir."

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (8/23) şöyle demiştir: "Köpeğin kazancı ilim ehlinin ekserisine göre haramdır... Bazı kimseler de köpeğin satışının câiz olduğu, köpeği telef edenin değerini tazmin edeceği görüşüne zâhib olmuşlardır. Bu da rey ashâbının görüşüdür."

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 7/308/Köpeğin Kazancı Hakkında Gelenler, Av Köpeğinin Kazancına Ruhsat Verenler, 13/126/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanife; el-Muğnî, 6/352; Câmiu'l Ulûm, 2/451

Domuz satışının haramlığı ise Câbir (*radiyallahu anh*)'in rivâyet ettiği hadisten dolaydır. O Fetih Günü Mekke'de iken Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i şöyle buyurdurken iştirmiştir: "Şüphesiz Allah ve Resûlü şarabın, leşin, domuzun ve putların satışını haram kılmıştır..." Bunu Buhârî (4226) tahric etmiştir.

٤١١ - وَأَنْ يَخْلُقَ الرَّجُلُ بِامْرَأَةٍ غَيْرِ ذَاتِ مَحْرَمٍ

411- Yine O, kişinin mahremi olmayan bir kadınla yalnız kalmasını⁴⁷²

٤١٢ - وَأَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ: لَا نَزَالَ بِخَيْرٍ مَا بَقِيَتْ لَنَا.

412- "Bizim yanımızda olduğun sürece hayır bizden eksik olmaz" demesini,⁴⁷³

Buna örnek olmak üzere derim ki: İbn Ömer (*radiyallahu anhum*)'ya satranç sorulmuş, o da "O tavladan beterdir" demiştir. Bunu el-Âcurrî "Tahrîmu'n Nerdi ve's Şatranç"da (26) rivâyet etmiştir, isnâdı sahihtir. Harb şöyle demiştir: İmam Ahmed'e "Satranç oynamayı sıkıntılı görüyor musun?" diye soruldu. O da "O sırf sıkıntıdır" diye cevap verdi. "Sınır boylarında duranlar onu savaşta faydası olması için oynuyorlar?" denildi. Bunun üzerine o "O fücûrdur" diye cevap verdi. (Mesâilu Harb, 2/968)

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (10/172) satranç hakkındaki ihtilâfî söz konusu etmiş sonra şöyle demiştir: "Bize Allah Teâlâ'nın şu buyruğu yeter: 'Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikilitaşlar ve fal okları şeytan işi birer pisliktir...' (Mâide, 90) Ali (*radiyallahu anh*) 'Satranç da kumar kapsamındadır' demiştir. Yine Alî (*radiyallahu anh*) satranç oynamakta olan bir topluluğun yanından geçiyorken 'Karşılarında dikildiğiniz şu heykeller de neci?' (Enbiyâ, 56) demiştir. Ahmed de 'Satranç hususunda en sahih görüş Alî (*radiyallahu anh*)'ın görüşüdür' demiştir."

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/458) şöyle demiştir: "Çünkü o oynayanlarını Allah'ı anmaktan ve namazdan tavladan daha çok alıkoyar."

⁴⁷² Çünkü Buhârî'nin rivâyet ettiğine göre (5233) Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Yanında mahremi bulunması durumu hâricinde sakın bir adam bir kadınla yalnız kalmasın."

⁴⁷³ İbnu'l Mubârek'in "ez-Zühhd"ünde (54) şu geçmektedir: Bize Süfyân Ebû'l Vâzi' en-Nehdî'den onun şöyle dediğini haber verdi: İbn Ömer'i işittim. Bir adam ona "Sen yaşadığın sürece insanlardan hayır eksik olmaz" dedi. Bunun üzerine o öfkeleni ve dedi ki: "Zannediyorum sen Iraklısın. Ananın oğluna kapısının ne üzere kapanacağını biliyor musun?" İsnâdı hasendir.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (2/351) Ebû Osmân Muhammed b. Muhammed b. İdris eş-Şâfiî'den rivâyet edildiğine göre o İmam Ahmed'e "Sen onlara varlı-

٤١٠ - وَلَعِبِ النَّرْدَ، وَالشَّطْرَنْجَ.

410- Yine O tavla ve satranç oynamayı yasaklamıştır.⁴⁷¹

Maymunun satışının haramlığına gelince İbn Abdulberr "et-Temhîd"de (1/157) şöyle demiştir:

"Müslümanların âlimleri arasında maymunun yenilmeyeceği ve satışının câiz olmadığı hususunda bir ihtilâf bilmiyorum. Çünkü maymunda yararlanılabilecek bir şey yoktur."

Ayrıca İbn Kudâme'nin "el-Muğnî" sine (6/361) bakınız. O orada maymunun satışı hususunda ihtilâf olduğunu söylemiştir!

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/454) İbn Abdulberr'in sözünü aktardıktan sonra şöyle demiştir: "Kadı 'el-Mücerred'de şöyle demiştir: 'Eğer kendisinden eşyaların korunması hususunda yararlanılacaksa tıpkı kartal ve şâhin gibidir. Değilse aslan gibidir ve satışı câiz değildir.' Doğru olan ise maymunun satışının mutlak olarak yasak olduğudur. Zira ondan gelecek yarar azdır ve maymunla amaçlanan şey o değildir. Bu yüzden tıpkı leşin menfaatlerinin mübâh olmadığı gibi maymunun satışı da mübâh değildir."

⁴⁷¹ Zira Ebû Mûsâ (radiyallahu anh) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Kim tavla oynarsa Allah'a ve Resûlüne karşı gelmiş olur." Bunu Ahmed (19521) ve Ebû Dâvûd (4938) tahriç etmiştir. Bunu Müslim'in (5958) Bureyde (radiyallahu anh)'tan rivâyet ettiği hadis desteklemektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Tavla oynayan kimse elini domuz etine ve kanına bulamış gibidir."

(Metinde geçen) nerd fildişinden, kemikten ya da ahşaptan yapılan, altı yüzü olan, yüzlerinin her birinde birden altıya kadar sayılar bulunan küçük bir parçadan ibârettir. Hâsılkelâm nerd günümüzde tavla oyunu dedikleri şeydir. (Tahrîmu'n Nerd kitabının önsözünden, s. 21)

Satranç oynama yasağına gelince bu Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivâyet edilmemiştir. Fakat bu konudaki yasak Sahâbe'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

İbnu'l Kayyim "el-Menâru'l Münîf'te (s. 130) "Bu konudaki yasak ancak Sahâbe'den sâbittir" demiştir.

٤١٣ - وما شاء الله وثبت

413- "Allah ve sen dilerse" demesini,⁴⁷⁴

٤١٤ - وَأَنْ يَحْلِفَ الرَّجُلُ بِغَيْرِ اللَّهِ

414- Allah'tan başkası adına yemin etmesini,⁴⁷⁵

٤١٥ - وَأَنْ يُحَدِّثَ الشَّفْرَةَ وَالشَّاءُ تَنْظُرُ إِلَيْهِ

415- Koyun kendisine baktığı hâlde bıçağını bilemesini,⁴⁷⁶

٤١٦ - وَأَنْ يَسْتَعْمَلَ الْأَجِيرَ حَتَّى يُعْلَمَ كَمْ أُجْرَتُهُ.

416- Ücretini bilmeden işçi tutmasını yasaklamıştır.⁴⁷⁷

ğınla lütüfta bulunduğu sürece insanlardan hayır eksik olmaz" dedi ve buna benzer birçok söz söyledi. İmam Ahmed de "Öyle deme ey Ebû Osmân!" dedi.

⁴⁷⁴ Zira İbn Abbâs (*radiyallahu anhuma*)'nın rivâyet ettiğine göre bir adam "Ey Allah'ın Resûlü, Allah isterse ve sen de istersen" dedi. Bunun üzerine Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdu: "Beni Allah'a denk mi kıldın? Yalnızca Allah dilerse (de)." Bunu Ahmed (2561) tahrîc etmiştir. Ayrıca Sahîh-i Buhârî'ye (Kişi "Allah dilerse ve sen de dilerse" demez bâbı) bakınız.

⁴⁷⁵ Zira İbn Ömer (*radiyallahu anhuma*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i şöyle buyururken işittim: "Kim Allah'tan başkası adına yemin ederse kâfir olur -ya da şirk koşmuş olur." Bunu Tirmizî (1535) rivâyet etmiş ve "Hasen bir hadistir" demiştir.

⁴⁷⁶ Zira Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bıçağını keseceği hayvanın önünde bileyen kimseye şöyle buyurmuştur: "Sen onu defalarca öldürmek mi istiyorsun? Bıçağını onu yatırmadan önce bileseydin ya!" Hâkim (4/231) rivâyet edip sahîh olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

⁴⁷⁷ Zira Ebû Saîd (*radiyallahu anh*) Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kişinin ücreti kendisine belli olmadan işçi tutmasını yasakladığını rivâyet etmiştir. Bunu Ahmed (11656) ve "el-Merâsîl'de Ebû Dâvûd (181) tahrîc etmiştir.

Heysemî "Mecme'u'z Zevâid'de (4/97) şöyle demiştir: "Ahmed rivâyet etmiştir. Nesâî de mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Ahmed'in ricâli sahîhlerin

٤١٧ - وعن الشخص. وهو: أن يزيد الرجل في السلعة وليست من حاجته

417- Yine O necşi yasaklamıştır. Necş, kişinin ihtiyaç duymadığı bir malın fiyatını arttırmasıdır.⁴⁷⁸

٤١٨ - وعن أكل لحوم الخلالة، والبائعا، وبيضاها؛ من: الإبل، والبقر، والغنم.

والدجاج.

418- Yine O cellâle⁴⁷⁹ olan devenin, sığırın, davarın ve tavuğun; etini, sütünü ve yumurtasını yemeyi yasaklamıştır.⁴⁸⁰

٤١٩ - وقيل: تحبس الإبل أربعين يوما، والبقر ثلاثين يوما، والغنم سبعة أيام،

والدجاج ثلاثة أيام.

419- Devenin kırk gün, sığırın otuz gün, davarın yedi gün, tavuğun ise üç gün bekletileceği (ve bundan sonra etlerinden, sütlerinden ve yumurtalarından faydalanılabileceği) de söylenmiştir.⁴⁸¹

ricâlidir. Şu kadar var ki İbrâhîm en-Nehaî zannımca Ebû Saîd'den hadis işitmemiştir."

Nesâî (3857) mevkûf olarak rivâyet etmiş, Ebû Zur'a er-Râzî de "Sahih olan bunun Ebû Saîd'den mevkûf olmasıdır" demiştir. (el-İlel, 1118)

⁴⁷⁸ Zira Buhârî'nin (2142) rivâyet ettiğine göre İbn Ömer (*radiyallahu anhuma*) "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) necşi yasakladı" demiştir.

⁴⁷⁹ "Kitâbu'l Ayn"da (s. 147) geçtiğine göre necâset yiyen deveye cellâle denir.

⁴⁸⁰ Zira İbn Abbâs (*radiyallahu anhuma*)'nın rivâyet ettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) cellâleyi, ona binmeyi ve etini yemeyi yasaklamıştır. Bunu Ahmed (7039) rivâyet etmiştir ve sahih bir hadistir. Yine İbn Abbâs (*radiyallahu anhuma*) "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) cellâlenin sütünü yasakladı" demiştir. Bunu Ebû Dâvûd (3786) tahric etmiş, İbn Abdulhâdî "Tenkîhu't Tahrîk"te (3166) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

⁴⁸¹ İbrâhîm el-Harbî (*rahimehullah*) "Garîbu'l Hadîs"te (1/115) şöyle demiştir: "O bu hayvanın sütünü yasaklamıştır çünkü onu içen içinde yediği şeyin tadını

٤٢٠ - وَهَىٰ عَنْ بَيْعِ الْعَرَرِ .

420- Yine O garar alışverişini,⁴⁸²

٤٢١ - وَبَيْعَ مَا لَا تَمْلِكُ، وَبَيْعَ مَا لَيْسَ عِنْدَكَ، وَعَنْ شَرَطَيْنِ فِي بَيْعِ .

421- Sahip olmadığın bir şeyi satmayı, elinde bulundurmadığın bir şeyi satmayı ve alışverişte şarteyni,⁴⁸³

bulur. Bu hayvanın etinde de durum aynıdır. O bu hayvana binmeyi de yasaklamıştır. Çünkü hayvan terler ve terinde yediği şeyin kokusu bulunur. Bu da mutlaka binicisine sirâyet eder ya da binicisi onun kokusunu alır. Kişi bundan korunduğu takdirde ona binmesi câiz olur ama sütünü içmesi ve etini yemesi ona bu kokuyu giderecek bir şey uygulamadığı sürece câiz olmaz." Sonra isnâdıyla Abdullah b. Amr'ın kırk gece içeride beslendiği takdirde buna izin verdiğini rivâyet etmiştir."

"Atâ'dan da cellâle koyun-keçi hakkında 'Onu birkaç gün içeride besledikten sonra karnı düzeldiği zaman onu ye' dediği rivâyet edilmiştir. Bu konuda belirlirli bir süre işitmedim. Cellâle tavuğa gelince onun etinde ve yumurtasında da yediği şeyin kokusu bulunur. Dışarıda yemlediği zaman kadar yemletilmediği zaman güzelleşir..."

Sonra isnâdıyla İbn Ömer'in tavuk kesmek istediği zaman onu üç gün boyunca salmadığını zikretmiştir. Sonra isnâdıyla Ömer (*radiyallahu anh*)'ın cellâle develerin üzerinde -binmeden- odun ve benzeri şeylerin taşınmasına ruhsat verdiğini söz konusu etmiştir.

Bakınız: Abdurrezzâk, 4/521; el-Muğnî, 13/348; Şerhu's Sünnê, 252

⁴⁸² Zira Müslim'in (3800) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*) "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) garar alışverişini yasakladı" demiştir. Alışverişte garardan maksat satılan şeyi, fiyatını veya vâdesini bilmemektir. (Mu'cemu'l Mustalahât, 2/9)

⁴⁸³ Çünkü Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Selef ve satış helâl değildir, satışta şarteyn helâl değildir, (Telef olduğu takdirde değeri ödeneceği) garanti edilmeyen şeyin kazancı helâl değildir, yanında olmayan şeyin kazancı helâl değildir." Bunu Ahmed (6671) ve Tirmizî (1234) rivâyet etmiş, Tirmizî "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

٤٢٢ - وعن ضرب وجه الدَّائِبَةِ، وعن السَّحَةِ فِيهِ.

422- Bineğin yüzüne vurmaya ve bineğin yüzünü damgalamayı,⁴⁸⁴

٤٢٣ - وَأَنْ تَبْصُقَ فِي وَجْهِ إِنْسَانٍ.

423- Bir insanın yüzüne tükürmeni yasaklamıştır.⁴⁸⁵

٤٢٤ - وَأَنْ تَمْنَعَ الْمَرْأَةَ زَوْجَهَا الْفِرَاشَ.

424- Yine O, kadının kocasıyla yatmaktan imtina etmesini,⁴⁸⁶

İmam Ahmed (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "Satışta şarteyn/iki şart, Kişinin 'Sana şu köleyi onu sana sattığım zaman onun üzerinde senden daha çok hak sâhibi olmam ve onun bana bir sene hizmet etmesi şartıyla satıyorum' demesidir." (Mesâilu'l Kevsec, 1783)

⁴⁸⁴ Zira Müslim'in (5602) rivâyet ettiğine göre Câbir (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: "O (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yüze vurmaya ve yüzü damgalamayı yasaklamıştır."

Metinde geçen vesm damganın izidir. Araplar bâîrun mevsûm derler. Yani kendisine kendisiyle tanınacağı bir damga vurulmuş olan... Bu amma damga olur amma kulağındaki çizik olur. (Tehzîbu'l Luğa, 4/3892)

⁴⁸⁵ Sanki genel olarak yüze saygı gösterme emrine, onu çirkin görme ve ona vurma yasağına işâret etmektedir.

Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (121) hasen bir isnâd ile Ebû Saîd (*radiyallahu anh*)'tan Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Biriniz bir adamın kendisine dönüp yüzüne tükürmesini ister mi? Biriniz namaza durduğunda Rabbine yönelmiş olur. Melek de onun sağındadır. Onun için önüne de sağına da tükürmesin."

Yine Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yüzün saygınlığını vurgulamak bâbından olmak üzere yüze tokat atmayı ve vurmaya yasaklamıştır.

Fâide: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Deccâl hakkında şöyle buyurduğu kendisinden sahih olarak rivâyet edilmiştir: "Onun bir gözü hastalıktır. Rabbînin (ac)'nin ise bir gözü hastalıklı değildir. Onunla karşılaşan yüzüne tükürsün!" Bu sahih bir hadistir, Abdullah'ın "es-Sünne"sinde (985) tahrîc ettim.

٤٢٥ - وَأَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ مَا لَا يَفْعَلُ، وَأَنْ يَعِدَ فَيُخْلِفَ، وَأَنْ يُحَدِّثَ بِسِرِّ أَخِيهِ.

425- Kişinin yapmayacağı şeyi söylemesini, söz verdikten sonra sözünde durmamasını ve kardeşinin sırrını anlatmayı,⁴⁸⁷

٤٢٦ - وَعَنِ الْإِسْرَافِ، وَالْإِقْتَارِ.

426- İsrâfî ve sıklığı,⁴⁸⁸

٤٢٧ - وَأَنْ يَحْزَنَ لِلدُّنْيَا، وَيَفْرَحَ لَهَا.

427- Kişinin dünya için üzülmelerini ve dünya için sevinmesini,⁴⁸⁹

⁴⁸⁶ Zira Buhârî'nin (5193) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Adam karısını yatağına çağırdığı zaman kadın gelmekten imtina ederse melekler ona sabahlayana kadar lânet eder."

⁴⁸⁷ Çünkü Buhârî'nin rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Münâfiğin alâmeti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, Söz verdiği zaman sözünde durmaz. Kendisine bir şey emânet edildiği zaman hıyânet eder."

⁴⁸⁸ Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Yine onlar ki harcadıkları zaman isrâf etmezler, çok sıkı da davranmazlar. İkisnin ortasında bir yol tutarlar." (*Furkân*, 67)

Taberî "et-Tefsîr"de (19/38) şöyle demiştir: "Bu konuda doğru olan görüş şöyle diyen kimsenin görüşüdür: Allah'ın burada kastettiği harcamada isrâf, Allah'ın kulları için serbest bıraktığı sınırı aşıp bunun ilerisine gitmektir. İktâr/sıklık ise Allah'ın emrettiğini tam yapmamaktır. Kavâm ikisinin ortasıdır."

⁴⁸⁹ Zira Tirmizî'nin (2465) ve İbn Mâce'nin (4105) rivâyet ettiğine göre Enes (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Kimin derdi dünya olursa Allah onun işlerini darmadağın eder, fakirliği gözlerinin arasına yerleştirir, ona dünyadan ancak kendisi için yazılan gelir..." "Misbâhu'z Zücâce" (4/212) müellifi "Bu sahih bir isnâddır, ricâli hep sikadır" demiştir. Ayrıca bakınız: et-Terğîb ve't Terhîb, 4/117/Dünyâyı Dert Edinmekten ve Onunla Meşgûl Olmaktan Korkutma

٤٢٨- وَأَنْ يُطِيعَ عِرْسَهُ فِي الْخُرُوجِ إِلَى الْغُرَسَاتِ، وَالنَّيَاحَاتِ وَالْحَمَامَاتِ، وَأَنْ يُطِيعَهَا

فِي هَوَاهَا.

428- Düğünlere,⁴⁹⁰ yaşlara,⁴⁹¹ hamamlara⁴⁹² gitme hususunda hanımına itaat etmesini, yine istekleri hususunda ona itaat etmesini yasaklamıştır.

٤٢٩ - قَالَ: (وَمَنْ أَطَاعَ امْرَأَتَهُ فِي كُلِّ مَا تُرِيدُ؛ أَكَبَّتَهُ عَلَى وَجْهِهِ فِي النَّارِ)

وَأَنْ يُطِيعَهَا فِي عُقُوقِ وَالذِّبِ، وَقَطْعِ رَجَمِهِ، وَمُوَسَّاتِهِ أَحْيَاهُ فِي اللَّهِ.

429- O şöyle buyurmuştur:

"Kim istediği her şey hususunda hanımına itaat ederse kadın onu ateşte yüzünün üzerine devirir."⁴⁹³

⁴⁹⁰ Kadınlara düğünlere gitmenin yasaklanmasının sebebi düğünlerde herkes tarafından bilinen münkerlerin bulunmasıdır.

⁴⁹¹ Yasın haramlığı ve câhiliyye işlerinden olduğu 493. maddede gelecektir.

⁴⁹² Hamamlar yıkanmaya tahsis edilmiş, insanların temizlenmek için gittiği yerlerdir. Değilse burada kastedilen tuvaletler ve def-i hâcet yerleri değildir.

Kişi ehlinin hamamlara gitmesine engel olur. Çünkü Câbir (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "...Yine kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa hanımını hamama sokmasın!" Bunu Ahmed (14651), Tirmizî (2801) "Müsned"inde Ebû Ya'lâ (1925), el-Hâkim (4/288) rivâyet etmiştir. Hâkim sahihlemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

Ebu'l Muleyh el-Huzelî'den rivâyet edildiğine göre Hims ehlinin ya da Şâm ehlinin bazı kadınlar Âişe'nin yanına girdiler. Âişe dedi ki: "Kadınları hamamlara girenler siz misiniz? Ben Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i şöyle buyururken işittim: 'Elbisesini kocasının evinden başka bir yerde çıkaran hiçbir kadın yoktur ki kendisiyle Rabbi arasındaki perdeyi yırtmış olmasın.'" Bu sahih bir hadistir, tahrîci 463. maddede gelecektir. Ayrıca el-Huseynî'nin "el-İlmâm bi-Âdâbi Duhûli'l Hammâm" kitabına (s. 36-70, Kadınlara Değil Erkeklerle Mübâh Olduğu Hakkında Gelenler) ve İbn Kesîr'in "Ahkâmü'l Hammâm"ına (s. 26) bakınız.

Yine O adamın anne ve babasına iyi davranmaması, akrabalık bağlarını koparması ve Allah yolundaki kardeşini üzmesi hususunda karısına itaat etmesini yasaklamıştır.

٤٣ - وقال: (خالفوهن ترشدوا، ويبارك لكم).

430- O "Onlara muhâlefet edin ki doğruyu bulasınız ve size bereket verilsin" buyurmuştur.⁴⁹⁴

٤٣١ - ونهى عن ضرارهن، والاعتداء عليهن.

431- Yine O, onlara (kadınlara) zarar vermeyi ve onlara karşı haddi aşmayı yasaklamıştır.⁴⁹⁵

⁴⁹³ Suyûtî'nin "Zeylu'l Mevdûât"ında da (627) geçtiği üzere ed-Deylemi "Müsnedü'l Firdevs"te Alî (*radiyallahu anh*)'tan Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Kim karısına itaat ederse Allah onu cehennemde yüzü üzerine devirir." Bu mevzû bir hadistir. İbnu'l Cevzî'nin "el-Mevdûât"ında da (1281) Âişe'den Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Kadınlara itaat etmek pişmanlıktır" dediği rivâyet edilmiştir.

"Ez-Zevâcîr"de (1/301) Hasen (*rahimehullah*)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Vallahi bugün hangi adam karısına istedikleri hususunda itaat ederek sabahladıysa Allah mutlaka onu cehenneme yüzü üzeri devirmiştir."

Ahmed (20455) Ebû Bekre (*radiyallahu anh*)'tan, Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kendisine düşmanın başlarına bir kadını geçirdikleri haber verildiği zaman şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Şimdi erkekler kadınlara itaat ettiklerinde helâk oldular. Erkekler kadınlara itaat ettiklerinde helâk oldular." Bunu üç defa söyledi.

⁴⁹⁴ "El-Mekâsıdu'l Hasene"de (s. 400) şöyle denilmiştir: "Bunu İbn Lâl ve yine onun târikiyle ed-Deylemî Ahmed b. el-Velîd el-Fehhâm'dan rivâyet etmiştir." Sonra hadisi zikretmiştir...

Yine o şöyle demiştir: "İsâ b. İbrâhîm el-Hâşimî çok zayıf bir kimsedir. Ayrıca isnâdında inkitâ vardır."

"El-Ca'diyyât"ta da (3081) Ömer (*radiyallahu anh*)'ın "Kadınlara muhâlefet edin, çünkü onlara muhâlefet etmekte bereket vardır" dediği rivâyet edilmiştir.

٤٣٢ - وأمر بالعدل، والتسوية في القسمة بينهم.

432- Aralarında taksîmât yapılırken adâletli davranmayı ve eşitliği gözetmeyi emretmiştir.⁴⁹⁶

٤٣٣ - ونهى عن أذى الجار.

433- Yine O, komşuya sıkıntı vermemeyi,⁴⁹⁷

٤٣٤ - وعن التطاول، والطعن في الأنساب، والهمز، والغمز.

434- Kibirlenmeyi, neseplere ta'n etmeyi, hemzi, ğamzi,⁴⁹⁸

٤٣٥ - وشتم لمالك، وضرهم.

435- Kölelere kötü söz söyleyip onları dövmeyi yasaklamıştır.⁴⁹⁹

⁴⁹⁵ Allah Teâlâ "Onları sıkıştırmak için onlara zarar vermeyin..." (Talâk, 6) buyurmuştur. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de Buhârî'nin (5186) rivâyet ettiğine göre "Kadınlara iyi davranın" buyurmuştur.

⁴⁹⁶ Çünkü Tirmizî'nin (1141) ve Ebû Dâvûd'un (2135) rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kimin iki hanımı varsa ve onlardan birine meylederse kıyâmet günü bir tarafı eğri olarak gelir." Hadis sahihtir. Bakınız: el-Bedru'l Münîr, 8/37

⁴⁹⁷ Zira Buhârî'nin (6136) ve Müslim'in (82) rivâyet ettiğine göre Ebû Hu-reyre (radıyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Allah'a ve âhiret gününe iman eden komşusuna sıkıntı vermesin."

⁴⁹⁸ Zira Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Müslim'in (139) rivâyet ettiğine göre şöyle buyurmuştur: "İnsanlar arasında iki şey vardır ki onlarda bulunan birer küfürdür: Nesebe sövmek..."

Metinde geçen tetâvülden maksat kibirdir. Hemze gelince İbnu'l A'râbî şöyle demiştir: "Hummâz/hemz edenler kişinin uzağında çekiştirenler, lummâz (lemz edenler) kişinin yanında çekiştirenler demektir." Ğamz hakkında ise "Tâcu'l Arûs"ta (15/263) şunlar söylenmiştir: "İnsanların birbirlerine, birbirlerinin ayıplarına ve kusurlarına gözleriyle... ya da elleriyle işâret etmeleri..."

٤٣٦ - وأمر أن يُطعمَهُمْ مِمَّا يَأْكُلُ، وَيَكْسُوهُمْ مِمَّا يَلْبَسُ، وَلَا يُكَلِّفُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا لَا يُطِيقُونَ، وَأَنْ يُعْفَى عَنْهُمْ، وَلَوْ أَذْنَبُوا فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ ذَنْبًا.

436- Kişinin onlara yediğinden yedirmesini, giydiğinden giydirmesini, onlara kaldıramayacakları yük yüklememesini,⁵⁰⁰ günde yetmiş cürüm işleseler de affedilmelerini emretmiştir.⁵⁰¹

٤٣٧ - وَهِيَ أَنْ يَنْقُرَ الرَّجُلُ فِي صَلَاتِهِ كَنْفَرِ الدِّكِّ.

437- Yine O kişinin namazında horozun yemi gagaladığı gibi eğilip kalkmasını,⁵⁰²

٤٣٨ - وَأَنْ يَسْجُدَ قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ.

⁴⁹⁹ Zira Müslim'in (4311) rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kölesine tokat atan ya da vuran kimsenin kefâreti onu azat etmesidir."

⁵⁰⁰ Zira Buhârî'nin (30) rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kardeşleriniz size verilen birer nimettir. Allah onları sizin eliniz altında kılmıştır. Kimin kardeşi eli altında bulunuyorsa ona yediğinden yedirsın ve giydiğinden giydirsın. Onlara kendilerine ağır gelecek yükler yüklemeyin. Yüklerseniz de o hususta onlara yardımcı olun."

⁵⁰¹ İbn Ömer (radiyallahu anhumâ)'nın hadisine işâret etmektedir: Bir adam Rasullullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü, benim kötülük işleyen ve zulmeden bir hizmetçim var, onu döveyim mi?" diye sordu. Bunun üzerine O "Her gün onu yetmiş kere affedersin" diye cevap verdi. Bunu Ahmed (5635), Ebû Dâvûd (5164) ve Tirmizî (1949) rivâyet etmiş, Tirmizî "Hasen-garîb bir hadistir" demiştir. Münzirî de "et-Tergîb ve't Terhîb"de (3458) şöyle demiştir: "Bazı nüshalarda 'hasen-sahih' diye geçmektedir. Ebû Ya'lâ ondan ceyyid bir isnâd ile rivâyet etmiştir."

⁵⁰² Zira Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Halîlim bana üç şeyi yasakladı... ve horozun yemi gagaladığı gibi yatıp kalkmayı." Bunu Ahmed (7595), et-Tayâlisî (2716) ve Ebû Ya'lâ (2619) rivâyet etmiştir. "Mecme'u'z Zevâid" sâhibi (2/80) "Bunu Ahmed, Ebû Ya'lâ ve 'el-Evsat'ta et-Taberânî rivâyet etmiştir; Ahmed'in isnâdı sahihtir" demiştir.

438- Başını rükûdan kaldırmadan secdeye gitmesini,⁵⁰³

٤٣٩ - وَأَنْ يَقْتَرِشَ ذِرَاعِيهِ فِي السُّجُودِ كَافِتْرَاشِ الْكَلْبِ.

439- Secdede kollarını köpeğin yere serdiği gibi sermesini,⁵⁰⁴

٤٤٠ - وَأَنْ يَقْبِعِيَ كَاقْعَاءِ الْقِرْدِ.

440- Maymun gibi kabalarını yere koyup uyluklarını dikmesini,⁵⁰⁵

⁵⁰³ Çünkü Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) namazını baştan savma kılan birine şöyle buyurmuştur: "Sonra rükûya git ve rükûda itminânı bulana kadar bekle. Sonra tam olarak kıyâmda durana kadar başını kaldır. Sonra secde et ve secdede itminanı bulana kadar bekle..." Bunu Buhârî (757) ve Müslim (814) rivâyet etmiştir.

Yine Ebû Mes'ûd el-Bedrî (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Kişinin rükûda ve secdede doğrultmadığı -yani belini doğrultmadığı- namaz olmaz." Bunu Tirmizî (264) rivâyet etmiş ve "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

"Buhârî"de (791) Zeyd b. Vehb'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Huzeýfe rükûsunu ve secdesini tam yapmayan bir adam gördü ve bunun üzerine şöyle dedi: "Sen namaz kılmadın. Eğer ölseydin Allah'ın Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i kendisi üzerine yarattığı fitratın gayrısı üzerine ölmüş olurdun!"

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (3/98) şöyle demiştir: "Hadiste rükûda ve secdede beli doğrultmanın vâcip olduğuna delil vardır. Şâfiî, Ahmed ve İshâk bu görüştedir. Bunlar demişlerdir ki: 'Kişi rükûda ve secdede belini doğrultmadığı, ikisinin arasında tuma'nîne yapmadığı, rükûdan ve secdeden sonra doğrultmadığı takdirde namazı fâsiddir. Çünkü Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'ın rivâyet ettiği hadiste Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bedevîye "Dön ve namaz kıl çünkü sen namaz kılmadın" buyurmuştur...' Rey ehli ise tuma'nînenin, rükûdan sonra doğrulmanın ve iki secde arasında oturmanın vâcip olmadığı görüşünü tercih etmiştir."

⁵⁰⁴ Zira Buhârî (822) ve Müslim'in (1037) rivâyet ettiğine göre Enes b. Mâlik (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Secdede dosdoğru olun. Biriniz kollarını köpeğin kollarını serdiği gibi sermesin."

٤٤١ - وإن يرفع رأسه وبضعه قبل الإمام أو يُشاركه في فعله.

441- Başını imamdan önce kaldırmasını, koymasını veya fiillerini onunla aynı anda yapmasını yasaklamıştır.⁵⁰⁶

٤٤٢ - وقال: (أما يخشى الذي يرفع رأسه قبل الإمام؛ أن يُعَوَّلَ الله رأسه رأس حمار)

442- O şöyle buyurmuştur: "Başını imamdan önce kaldıran kimse Allah'ın başını eşek başına çevirmesinden korkmaz mı?"⁵⁰⁷

⁵⁰⁵ Çünkü yukarıda geçtiği üzere Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Halilim bana üç şeyi yasakladı... ve maymun gibi kabaları yere koyup uylukları dikmeyi." Hadisin bazı lafızlarında "köpek gibi kabaları yere koyup uylukları dikmeyi" geçmektedir.

Ebû Ubeyd (rahimehullah) "Ğarîbu'l Hadîs"te (1/210) şöyle demiştir: "Namazda ik'â yapmayı yasakladı. İk'â kişinin tıpkı köpek ve yırtıcı hayvanlar gibi kabaları üzerine oturup uyluklarını dikmesidir." Yine Ebû Ubeyd şöyle demiştir: "Hadis ashâbının tefsîrine gelince onlar ik'âyı kişinin kabalarını iki secde arasında topukları üzerine koyması olarak yorumladılar."

Derim ki: Hadiste yasaklanmak istenen şey Ebû Ubeyd'in zikrettiği birinci manadır. İkinci manaya gelince bu yasaklanan ik'â kapsamında değildir. Zira Sahîh-i Müslim'de (1135) Ebu'z Zübeyr'den rivâyet edildiğine göre o Tâvûs'u şöyle derken işitmiştir: "İbn Abbâs'a ayaklar üzerine ik'âyı sorduk. 'Sünnettir' dedi. 'Biz onu adama eziyet olarak görüyoruz' dedik. 'Hayır, o senin Nebînin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetidir' dedi."

Bakınız: Beyhakî'nin "Sünen-i Kübrâ"sı, 2/120/Namazda Mekruh Olan İk'â Bâbı

⁵⁰⁶ Zira Buhârî (722) ve Müslim'in (851) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "İmam ancak kendisine uyulması için tayin edilmiştir. Şu hâlde ondan farklı hareket etmeyin." Yine Ahmed'in (11997) ve Müslim'in (892) rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Ben sizin imamınızım. Şu hâlde rûkûya ve secdeye benden önce gitmeyin."

⁵⁰⁷ Buhârî (691) ve Müslim (894) rivâyet etmiştir.

44
veya koy

44

508 Bu
Mehira"
isnâddır

Ebû H
diği rivâ
nasîbî a
(3/452)
"el-Muv
vâyet et
Abdulbe
mevkûf

509 Bu
nehayed
gel olma
nezdind
sen-sah
binti Sal
yurduğu

Mâlik
şöyle de
esnâda l
verdim.
dim."

Nebî (s
rivâyet e
elim fer

٤٤٣ - وقال: (مَنْ رَفَعَ أَوْ وَضَعَ قَبْلَ إِمَامِهِ؛ فَلَا صَلَاةَ لَهُ)

443- Yine O, şöyle buyurmuştur: "Başını imamından önce kaldıran veya koyanın namazı yoktur."⁵⁰⁸

٤٤٤ - وَنَهَى عَنِ الْاِحْتِكَاكَ فِي الصَّلَاةِ.

444- Yine O, namazda kaşınmayı yasaklamıştır.⁵⁰⁹

⁵⁰⁸ Bunu İbn Hacer "el-Metâlibu'l Âliye"de (415) zikretmiş, el-Bûsîrî "İthâfu'l Mehira"da (1064) "Bu Muhammed b. Câbir'in zayıflığından dolayı zayıf bir isnâddır" demiştir.

Ebû Hureyre (*radiyallahu anhi*)'dan hem mevkûf hem de merfû olarak şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Başını imamdı önce kaldıran veya indiren kimsenin nasîbi ancak şeytanın elindedir." Bunu merfû olarak "ed-Duafâ"da el-Ukaylî (3/452) ve "el-Evsat"ta et-Taberânî (7/348) rivâyet etmiş; mevkûf olarak da "el-Muvattâ"da Mâlik (245), Abdurrezzâk (3753) ve İbn Ebî Şeybe (7217) rivâyet etmiştir. Aralarında el-Ukaylî'nin, ed-Dârakutnî'nin (el-İlel, 1380) ve İbn Abdulberr'in de (et-Temhîd, 13/59) bulunduğu hâfızların çoğunluğu bunun mevkûf olduğu görüşündedir.

⁵⁰⁹ Buradaki kaşınmayla kastedileni anlayamadım. Namazda kaşınmayı nehyeden bir hadise de rastlayamadım. Eğer burada kastedilen arada bir engel olmaksızın zekeri kaşımak ve ona dokunmaksa bu ilim ehlinin ekserisinin nezdinde abdesti bozan hususlardandır. Zira Ebû Dâvûd'un (181) ve "Bu hasen-sahih bir hadistir" diyerek Tirmizî'nin (82) rivâyet ettiğine göre Büsra binti Safvân Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Zekerine dokunan abdest alsın" buyurduğunu rivâyet etmiştir.

Mâlik "el-Muvatta"da (90) sahih bir isnâdla Mus'ab b. Sa'd b. Ebî Vakkâs'tan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Sa'd b. Ebî Vakkâs'a mushaf tutuyordum ve o esnâda kaşındım. Sa'd 'Herhâlde zeketine dokundun?' dedi. 'Evet' diye cevap verdim. 'Kalk abdest al' dedi. Bunun üzerine kalktım, abdest aldım ve geri geldim."

Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ashâbından biri olan Isme b. Mâlik el-Hatmî'nin rivâyet ettiğine göre bir adam "Ey Allah'ın Resûlü, ben namazda kaşındım ve elim fercime değdi" dedi. Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de "Bunu ben de yapıyo-

٤٤٥ - وَهِيَ أَنْ يَغْسِلَ بَاطِنَ قَدَمِهِ بِبَاطِنِ كَفِّهِ الْيَمْنَى مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ.

445- Yine O, kişinin ayağının iç tarafını sağ elinin içiyle defalarca yıkamasını,⁵¹⁰

٤٤٦ - وَعَنِ الثَّوَابِ، وَالتَّفَحِّحِ

446- Namazda esnemeyi⁵¹¹ ve üflemeyi,⁵¹²

rum" buyurdu. Bu zayıf bir hadistir. İbn Adiyy'in "el-Kâmil"ine (6/15) ve "Tenkîhu't Tahkîk"e (1/158) bakınız.

Müellif kaşınmayla namazda ihtiyaç duyulmadığı hâlde yapılan hareketleri kastetmişse bu namaz kılan kimsenin kaçınması gereken hareketlerden ve gereksizliklerdendir. "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (150) rivâyet edildiğine göre Saîd b. Cubeyr şöyle demiştir: "Beş şey namazdan eksiltir: Sağa sola meyletme, kaşınma, namazda parmaklarını kütletmen, vesvese ve çakıl taşlarını çevirmen."

⁵¹⁰ İbn Adiyy'in "el-Kâmil"de (3/254) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*) (Rasulullah'tan naklen) şöyle demiştir: "Biriniz abdest aldığı zaman ayaklarını sağ eliyle yıkamasın." Bu İbnu'l Kattân'ın "Beyânu'l Vehmi ve'l İhâm"ında da (900) bildirildiği üzere mevzû bir hadistir.

⁵¹¹ Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*)'ın rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Namazda esnemek şeytandandır. Şu hâlde biriniz esneyeceği zaman elinden geldiğinde buna engel olmaya çalışsın." Bunu Tirmizî (370) "Hasen-sahih bir hadistir" diyerek tahrîc etmiş ve şöyle demiştir: "İlim ehlinde bazı kimseler namazda esnemeyi kerih görmüştür. İbrâhîm 'Ben esnemeyi hançeremden çıkardığım sesle savarım' demiştir."

Derim ki: Hadisin aslı namaz söz konusu edilmeksizin Sahîhayn'da mevcuttur.

⁵¹² Çünkü Ebû Mûsâ (*radiyallahu anh*)'ın rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Dört şey cefâdandır" buyurmuş, bunların arasında *namazda üflemeyi* de söz konusu etmiştir. Bunu el-Beyhakî (2/285) tahrîc etmiş, "Buhârî 'Bu hakkında ızdırâba düştükleri münker bir hadistir' demiştir" demiştir. Yine bu bapta başka hadisler de rivâyet edilmiştir ki hiçbirisi sâbit değildir. Üflemenin mekruhluğu İbn Abbâs (*radiyallahu anhumâ*)'dan sâbittir.

٤٤٧ - وَتَقْلِبِ الْحَصَى فِيهَا.

447- Çakıl taşlarını çevirmeyi,⁵¹³

Kevsec "Mesâil"inde (159) şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e 'Namazda üflemek?' dedim. Dedi ki: 'Evet vallahi, onu hiç hoş görmüyorum, şu kadar var ki onun namazı bozacağını da söylemiyorum. Çünkü o kelâm değildir.' İshâk da 'Dediği gibidir' dedi."

Tirmizî (2/221) şöyle demiştir: "İlim ehli namazda üflemek hakkında ihtilâf etmişlerdir. Bazıları 'Kişi namazda üflerse namaza yeniden başlar' demiştir. Bu Süfyân es-Sevrî'nin ve Kûfe ehlinin görüşüdür. Bazıları 'Namazda üflemek mekruhtur ama kişi namazında üflediği takdirde namazı fâsid olmaz' demiştir. Bu da Ahmed'in ve İshâk'ın görüşüdür.

Bakınız: el-Buhârî, Namazda Câiz Olan Tükürme ve Üfleme Bâbı; İbn Ebî Şeybe'nin Musannef'i, 3/183/Namazda Üfleme Bâbı; Abdurrezzâk, 1/188; Fethu'l Bârî, 2/85

⁵¹³ Zira Ebû Zerr (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Biriniz namaza durduğu zaman rahmet onun karşısındadır. Bu yüzden çakıl taşlarına dokunmayın." Bunu Ahmed (21330), Ebû Dâvûd (945) ve Tirmizî (379) tahrîc etmiştir. Tirmizî "Hasen bir hadistir" demiş, İbn Huzeyme de (913) sahihlemiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (3/159) şöyle demiştir: "Bu hasen bir hadistir. İlim ehlinin tamamı namazda çakıl taşlarına dokunmayı kerih görmüştür. Yalnız bir defaya mahsus olmak üzere kişinin secde edeceği yeri düzeltmesi için buna ruhsat verilmiştir."

Derim ki: Beğavî Muaykib (*radiyallahu anh*) hadisine işâret etmektedir: "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) mescidde dokunmayı -yani kişinin namaz kılarken çakıl taşlarına dokunmasını- söz konusu edip 'İlla bunu yapacaksan bir kere yap' buyurdu." Bunu Buhârî (1207) ve Müslim (1156) rivâyet etmiştir.

Alî b. Abdurrahmân el-Ensârî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İbn Ömer'in tarafına doğru namaz kıldım. Namazda çakıl taşlarını çeviriyordum. Namazını bitirince 'Namazda çakıl taşlarını çevirmek şeytandandır' dedi..." Bunu Abdurrezzâk (3048), "el-Kubrâ"da Nesâî ve Ebû Ya'lâ (5767) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

٤٤٨ - وَأَنْ يَمْسَحَ جِهَتَهُ مِنَ التُّرَابِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ.

448- Kişinin selâm vermeden önce alnındaki toprağı silmesini,⁵¹⁴

٤٤٩ - وَأَنْ يَرْفَعَ بَصَرَهُ إِلَى السَّمَاءِ فِي الصَّلَاةِ.

449- Namazdayken gözlerini göğe kaldırmasını,⁵¹⁵

٤٥٠ - وَأَنْ يُغَمِضَ عَيْنَيْهِ فِي السُّجُودِ.

450- Secdedeyken gözlerini kapatmasını,⁵¹⁶

Ayrıca İbn Ebî Şeybe'ye (3/422), İbn Receb'in "Fethu'l Bârî"sine (9/322) ve "el-İstizkâr"a (2/286) bakınız.

⁵¹⁴ Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*)'tan rivâyet edildiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Kişinin namazını bitirmeden önce alnını silip durması cefâdandır." Bunu İbn Mâce (964) tahric etmiş, el-Bûsîrî, el-Heysemî ve İbn Receb zayıflamıştır.

Abdullah b. Bureyde'nin babasından rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Üç şey cefâdandır... ve namazını bitirmeden alnını silmesi..." Yukarıda geçtiği üzere Buhârî bunun zayıf olduğunu söylemiştir. (446. madde)

Bu haber İbn Mes'ûd (*radiyallahu anh*)'ın sözü olarak sahihtir. İbn Receb de "Fethu'l Bârî"de (7/359) böyle söylemiştir. Yine İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (7/357) "Namazda bunu yapmamanın daha fazîletli olduğu hususunda ittifak etmişlerdir, zira bu abes işlere benzemektedir" demiştir.

Bakınız: Abdurrezzâk, 2/38, 2/42; İbn Ebî Şeybe, 2/471/Kişi Namazda Alnını Siler Mi; es-Sünenu'l Kubrâ, 2/285; Mecme'u'z Zevâid, 2/83/Namazda Alnı Silmek

⁵¹⁵ Zira Enes (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Bazı kimselere ne oluyor da namaz kılarken gözlerini göğe kaldırıyorlar?" O bu hususta çok sert konuşmuş, öyle ki şöyle buyurmuştur: "Onlar ya bundan vazgeçerler ya da gözleri kapılır." (Buhârî, 750)

⁵¹⁶ Deylemî'nin "el-Firdevs"te (7317) rivâyet ettiğine göre Enes (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Secdede gözlerinizi

٤٥١ - وَيَقْرَأُ فِي الرُّكُوعِ.

451- Rükûda Kur'ân okumasını,⁵¹⁷

٤٥٢ - أَوْ يَكُفَّ شَعْرًا، أَوْ ثَوْبًا.

452- Saçını ve elbiselerini toplamasını,⁵¹⁸

٤٥٣ - وَعَنِ السَّدْلِ.

453- Sedli,⁵¹⁹

yummayın. Zira bu yahudilerin işlerindendir." Bu mevzû bir hadistir. İsnâdında yalanla ithâm edilmiş olan Ebû Bekr en-Nakkâş vardır. (el-Muğnî fî'd Duafâ, 5428)

İbn Abbâs (*radiyallahu anhumâ*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Biriniz namaza durduğu zaman gözlerini yummasın." Bunu et-Taberânî "el-Evsat"ta (2218) rivâyet etmiş, İbn Ebî Hâtim "Bu münker bir hadistir" demiştir.

Beyhakî "es-Sünenu'l Kubrâ"da (2/284) şöyle demiştir: "Mücâhid'den ve Katâde'den namazda gözleri yummayı kerih gördüklerini rivâyet etmiş buluyoruz. Bu konuda müsned bir hadis de rivâyet edilmiştir ki bir şey değildir." Abdurrezzâk'ın (3329) rivâyet ettiğine göre Mücâhid "Kişinin tıpkı yahudilerin yaptığı gibi namazda gözlerini yumması mekruhtur" demiştir.

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/462) şöyle demiştir: "Bazıları namazda gözleri yummayı kerih görmüştür. Bunu kerih görenler arasında Mücâhid, Ahmed ve İshâk da vardır. Evzâî 'Bu namazın sünnetlerinden değildir' demiştir."

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 3/177; Abdurrezzâk, 1/271; Zâdu'l Meâd, 1/295

⁵¹⁷ Zira Müslim'in (1007) rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs (*radiyallahu anhumâ*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Ben rükûda ve secdede Kur'ân okumaktan nehyolundum."

⁵¹⁸ Zira Buhârî (816) ve Müslim'in (1031) rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs (*radiyallahu anhumâ*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Yedi (uzuv) üzerine secde etmekle, saçımı ve elbisemi toplamamakla emrolundum."

454- (Namaz kılariken) tek bir elbiseye bürünmeyi,⁵²⁰

⁵¹⁹ Ebû Dâvûd (643) ve Tirmizî'nin (379) tahric ettiğine göre Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*) Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in namazda sedli yasakladığını rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme (772) ve İbn Hibbân (2289) bunun sahih olduğunu söylemiştir.

Ebû Ubeyd (*rahimehullah*) "Ğarîbu'l Hadîs"te (3/482) şöyle demiştir: "Sedl, kişinin elbisesini elbisesinin iki tarafını kavuşturmadan salmasıdır. Elbisesini kavuşturursa bu sedl olmaz."

Tirmizî (*rahimehullah*) şöyle demiştir: "İlim ehli namazda sedl hususunda ihtilâf etmişlerdir. Bazıları namazda sedli kerih görmüş ve 'Yahudiler de böyle yapar' demiştir. Bazıları da 'Sedlin namazda mekruh olması ancak kişinin üzerinde yalnızca bir elbise bulunduğu takdirde söz konusudur, kişi gömlek üzerinden sedl yaparsa bunda bir beis yoktur' demiştir. Bu Ahmed'in görüşüdür. İbnu'l Mubârek de namazda sedli kerih görmüştür."

Bakınız: Abdurrezzâk, 1/362; Şerhu's Sünne, 2/426; es-Sünenu'l Kubrâ, 2/242

⁵²⁰ Zira Buhârî'nin (367) rivâyet ettiğine göre Ebû Saîd (*radiyallahu anh*) "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) tek bir elbiseye bürünmeyi yasakladı" demiştir.

Ebû Ubeyd "Ğarîbu'l Hadîs"te (2/117) şöyle demiştir: "Asmaî demiştir ki: (Hadiste geçen) iştimâlu's sammâ arapların nezdinde kişinin elbisesine bürünmesi, onunla bütün bedenini sarmalaması, onun hiçbir tarafını kaldırması, ondan ellerini de çıkarmamasıdır."

Ebû Ubeyd şunları eklemiştir: "Asmaî sanki şu manaya parmak basmaktadır: Kişiye kendisinden korunmayı isteyeceği bir şeyin isâbet etmesi mümkündür. Kişi bunu bilemez. Elleriyle korunmak ister de ellerini elbisesinin içine soktuğundan dolayı bunu yapamaz. Arapların kelâmı bu şekildedir. Fukahânın tefsîrine gelince onlar şöyle derler: İştimâlu's sammâ kişinin üzerinde başkası olmaksızın tek bir elbiseye bürünmesi, sonra onu bir tarafından kaldırıp omuzlarının üzerine koymasısıdır. Kişi böyle yaptığı takdirde aradan ferici gözükür. Fakihler bunun tevili hususunda daha bilgilidirler. Bu kelâmın manasına da daha uygundur. Allah en doğrusunu bilir."

٤٥٥ - وَأَنْ يُصَلَّ بِمَحْلُولِ الْأَرْزَارِ إِذَا لَمْ يَكُنْ عَلَى قَمِيصِهِ رِدَاءً، وَمِنْ تَحْتِهِ إِزَارٌ.

455- Kişinin gömleği üzerinde ridâsı yoksa ve altında izarı yoksa düğmeleri çözük bir hâlde namaz kılmasını,⁵²¹

٤٥٦ - وَأَنْ يُصَلِّيَ فِي قَمِيصٍ زَقِيقٍ لَيْسَ تَحْتَهُ غَيْرَةٌ.

456- Altında başka bir şey olmayan ince gömlek içerisinde namaz kılmasını,⁵²²

521 Zira Ebû Dâvûd'un (632) rivâyet ettiğine göre Seleme b. el-Ekva' (*radıyallahu anh*) şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Resûlü, ben avlanan bir adamım, tek elbise içinde namaz kılayım mı?" diye sordum. "Kıl fakat bir dikenle bile olsa onu ilikle" buyurdu. Bunu İbn Huzeyme (777), İbn Hibbân (2294) ve el-Hâkim (1/249) sahihlemiştir. İbn Huzeyme "Sahîh"inde "Namaz Kılan Kimsenin Gömlek Veya Cübbe İçinde Olduğu Ve Üzerinde Başka Elbise Olmadığı Takdirde Gömleğini Veya Cübbesini İliklemesinin Emredildiği Bâbı" diye bir bâb açmıştır.

Derim ki: Altında avretinin açılmasına mani olarak nitelikte bir elbise varsa bu durumda kişi Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sâbit olduğu üzere düğmeleri çözük olarak namaz kılabilir. Nitekim İbn Huzeyme "Sahîh"inde (779) Zeyd b. Eslem'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İbn Ömer'i düğmeleri çözük olarak namaz kılarken gördüm ve ona bunu sordum. O da 'Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i böyle yaparken gördüm" diye cevap verdi."

Yine İbn Huzeyme bu konuda bir bâb açmış ve "Namaz Kılan Kimsenin Üzerinde Birden Çok Elbise Bulunduğu Takdirde Düğmeleri Çözük Olarak Namaz Kılabileceğinin Ruhsatı Bâbı" demiştir.

Ebû Dâvûd "Mesâil"inde (277) şöyle demiştir: Ahmed'i kendisine üzerinde ridâsı varken düğmeleri çözük gömlekle namaz kılan kimse hakkında sorulması üzerine "Eğer göğsünde duruyorsa ve avreti görülmüyorsa (bunda bir beis yoktur)" derken işittim.

Kevsec de "Mesâil"inde (424) "Ahmed'i hem namazda hem başka zamanlarda düğmeleri çözük olarak gördüm" demiştir.

Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebî Dâvûd, Düğmeleri Çözme Hakkında Bir Bâb; Musannef-i İbn Ebî Şeybe, Gömleği İliklemeden Giyenler; Beğavî'nin "Şerhu's-Sünne"si, 12/15, Düğmeleri Çözme Bâbı

٤٥٧ - وَأَنْ يَتَحَطَّى النَّاسُ فِي الصَّلَاةِ.

457- Namazda insanların arasından geçmesini,⁵²³

٤٥٨ - وَأَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ فِي الصَّفِّ الثَّانِي وَلَهُ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ فُرْجَةٌ.

458- Kişinin kendisi için ilk safta açıklık bulunduğu hâlde ikinci safa durmasını,⁵²⁴

⁵²² Çünkü İbn Adiyy'in "el-Kâmil"de (2/446) tahriç ettiğine göre Câbir (radiyallahu anh) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Altını gösterecek derecede ince olmadıkça tek elbise içinde namaz kıl ve düğmelerini ilikle."

Zayıf bir hadistir. İsnâdında Harâm b. Osmân vardır ki Ahmed onun hakkında "İnsanlar onun hadisini terk etmişlerdir" demiştir. Şâfiî "Harâm'dan rivâyette bulunmak haramdır" demiştir. (el-Mîzân, 1/468)

Yine Şâfiî "el-Ümm"de (1/90) "Eğer altındakini gösterecek derecede ince bir elbiseyle namaz kılsa namazı olmaz" demiştir.

Kevsec (284) İmam Ahmed'e üzerinde başkası olmadan tek bir elbiseyle namaz kılan kimseyi sormuş, İmam Ahmed de "Avretini gösterecek kadar ince olmayan kalın bir elbise olduğu takdirde (bunda bir beis yoktur)" diye cevap vermiş, İshâk da "Dediği gibidir" demiştir.

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (2/286) şöyle demiştir: "Vâcip olan ten rengini göstermeyecek bir şeyle örtünmektir. Altından ten rengini gösterecek, tenin beyazlığını ya da allığını belli edecek ince bir elbise ise onunla namaz kılmaz câiz değildir. Çünkü bununla tesettür hâsıl olmaz. Eğer elbise ten rengini örtüyor fakat hilkatı (vücûdun şeklini) belli ediyorsa onunla namaz câiz olur. Çünkü örtü/elbise kalın olsa bile bundan kaçınmak imkânsızdır."

⁵²³ Sanki Abdullah b. Büsr (radiyallahu anh)'ın hadisine işâret etmektedir: Bir adam cuma günü Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hutbe verdiği esnâda insanların boyunlarını yararak geldi. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ona "Otur, hem geciktin hem eziyet verdin!" buyurdu. Bunu Ebû Dâvûd (1118) ve başkaları rivâyet etmiştir ve sahih bir hadistir. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyurduğu üzere kişinin namazı beklediği sürece namazda olduğu bilinen bir husustur. Allah en doğrusunu bilir.

٤٥٩ - وَأَنْ يَعْتَمِدَ الرَّجُلُ عَلَى الْحَائِطِ فِي الصَّلَاةِ.

459- Kişinin namazda duvara dayanmasını,⁵²⁵

٤٦٠ - وَأَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ فِي الْحَتَمِ، وَمَعَاطِنِ الْإِبِلِ، وَقَارِعَةِ الطَّرِيقِ، وَالْمَقْبَرَةِ،

وَالْمَجْزَرَةِ، وَالْمَرْبَلَةِ، وَفَوْقَ ظَهْرِ بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ.

460- Kişinin hamamda, deve ağullarında, yol üzerinde, kabristanda, kesim yapılan yerde, çöplükte ve Allah'ın haram evinin damında namaz kılmasını,⁵²⁶

⁵²⁴ Çünkü Ahmed (5724) ve Ebû Dâvûd'un (666) rivâyet ettiği sahih bir hadiste İbn Ömer (*radiyallahu anhuma*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Safları düzeltin. Zira siz meleklerin saflarıyla saf tutuyorsunuz. Omuzları aynı hizâyâ getirin ve boşlukları kapatın... Kim bir safa ilişirse Allah tebâreke ve teâlâ onunla ilgilenir/ilgilenir. Kim de bir safı keserse Allah onunla ilgisini kessin/keser."

Ayrıca bakınız: Musannef-i Abdurrezzâk, 1/55/Kişi Birinci Saf Dolmadan İkinci Safa Durmaz Bâbı

⁵²⁵ Bu konuda bir hadise rastlayamadım. Fakat selefin kişiyi herhangi bir hastalığı olmadığı hâlde duvara dayanarak namaz kılmaktan sakındıran birçok eseri vardır. Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/501/Kişinin Namaz Kılarken Duvara Dayanması; Abdurrezzâk, 1/277

"El-Vera"da (315) el-Merrûzî'nin şöyle dediği geçmektedir: "Abdulvehhâb'a namaz kılıp yorulan ve duvara dayanan kimse hakkında sordum. 'Öyle yapmaz, duvara dayanmaz' diye cevap verdi. 'Peki ne yapar ya?' diye sordum. 'Biraz oturur sonra kalkar' dedi."

⁵²⁶ Çünkü Tirmizî (346) ve İbn Mâce'nin (746) rivâyet ettiğine göre İbn Ömer (*radiyallahu anhuma*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yedi yerde namaz kılmayı yasakladı: Çöplükte, kesim yapılan yerde, kabristanda, yol üzerinde, hamamda, deve ağullarında ve Allah'ın evinin damında." Tirmizî, Bûsîrî, Beyhakî, İbnu'l Cevzî ve başkaları hadisi zayıflamıştır. Fakat bazı yerlerde namaz kılma yasağı Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Kabristan ve hamam bu yerlerdendir. Zira Ahmed'in (11784) ve Tirmizî'nin (317) rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Kabristan ve

hamam dışında yeryüzünün tamamı mesciddir" buyurmuştur. İbn Huzeyme (791), İbn Hibbân (2321) ve el-Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiştir. İbn Kesîr "el-Hammâm" kitabında (s. 76) "Bunun ceyyid tarikleri vardır" demiş ve hocası el-Mizzî'nin hadisi sahihlediğini nakletmiştir. Tirmizî, Dâraikutnî (el-İlâ, 76) ve Beyhakî (2/321) mahfûz olanın hadisin mürselliği olduğu görüşünü tercih etmişlerdir. İbn Kesîr şöyle demiştir: "Buradaki maksat şudur: Hamam şeytanların evi ve barınağıdır. Bu ve benzeri yerlerde namaz kılmanın mekruh olduğu şüphe götürmez."

Hamamlarla kastedilenin yıkanılan yerler olduğu def-i hâcet yerleri olmadığı daha önce geçmişti. (428. madde)

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in deve ağıllarında namaz kılmayı yasakladığı da O'ndan sahih bir şekilde rivâyet edilmiştir. Ahmed'in (10611) rivâyet ettiğine göre O "Koyunların yattığı yerde namaz kılın, deve ağıllarında namaz kılmanın" buyurmuştur. İbn Huzeyme (795) ve İbn Hibbân (1384) bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Ahmed "meâtinu'l ibil/deve ağılları" hakkında "Develerin durduğu ve barındığı yer" demiştir. (el-Muğnî, 2/471) Bu yerlerde namaz kılmanın neden yasaklandığı için İbn Receb'in "el-Ahkâm'u'l Kebîr"ine (1/301) bakınız.

Yol üzerinde namaz kılmanın yasaklığını ise İbn Mâce'nin (328) İbn Ömer (radiyallahu anhumâ)'dan rivâyeti desteklemektedir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) yol üzerinde namaz kılmayı yasakladı..." "Misbâhu'z Zücâc" (134) sâhibi "İsnâdî İbn Lehîa'nın ve hocasının zayıflığından dolayı zayıftır fakat metnin sahih şâhidleri vardır" demiştir.

Beyt'in üzerinde namaz kılmanın yasak kılınmasına gelince İbn Receb "el-Ahkâm'u'l Kebîr"de (1/301) şöyle demiştir: "İbn Mâce'nin lafzı 'Ka'be'nin üzerinde' şeklindedir. Bunun diğer yerler ile birlikte zikredilmesinin sebebi kendisinde namaz kılınmasının yasaklanmasının sebebinin diğer yerlerde namaz kılınmasının yasaklanmasının sebebiyle aynı olması değildir. Aksine bunun sebebi imamlardan birçoğunun zikrettiği üzere kişinin (Ka'be'nin üzerinde namaz kıldığı takdirde) kendisine yöneleceği bir şeyin bulunmamasıdır."

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (2/472) şöyle demiştir: "Kâri'atu't tarîk/yol üzeri ayakların vurduğu yer demektir. Çarşılar, yollar ve sefer yolları gibi... Fâile vezni burada mefûle manasındadır. Meczera kendisinde kasapların behîme-

٤٦١ - وَأَنْ يَتَصَرَّفَ الرَّجُلُ مِنَ الصَّلَاةِ وَهُوَ شَاكٌّ فِيهَا.

461- Kişinin namazdan namazı hakkında şüphe eder hâlde ayrılmasını yasaklamıştır.⁵²⁷

٤٦٢ - وَلَعَنَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْوَائِمَةَ، وَالْمُسْتَوِثِمَةَ؛ وَهِيَ: الَّتِي تَضْرِبُ اخْضِرَّةً، وَتَضْرِبُ لَهَا. وَالْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوِصِلَةَ؛ وَهِيَ: الَّتِي تَشُدُّ الْقِرَامِلَ، وَتَشُدُّ لَهَا. وَالنَّامِصَةَ، وَالْمُتَمَصِّصَةَ؛ وَهِيَ: الَّتِي تَنْتِفُ الشَّعْرَ، وَتَنْتِفُ لَهَا. وَالْوَاثِرَةَ، وَالْمُوتِثِرَةَ؛ وَهِيَ: الَّتِي تُفْلَجُ الْأَسْنَانَ، وَتُفْلَجُ لَهَا.

462- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) vâşimeye ve müstevşimeye lânet etmiştir. Vâşime dövme yapan, müstevşime dövme yaptıran kadın demektir. Vâsileye ve müstevsileye lânet etmiştir. Vâsile kırmil bağlayan, müstev-

leri (develeri, sığırları, mandaları, koyunları, keçileri) ve benzerlerini boğazladığı yerdir. Mezbele/çöplük ise kendisinde çöplerin toplandığı yerdir."

Yine İbn Kudâme (2/472) kendisinde namaz kılmanın yasaklığı nas ile sâbit olanlar hâric bu yerlerde namaz kılmanın câiz olduğunu şu sözleriyle beyân etmiştir: "Bu ilim ehlinin çoğunluğunun görüşüdür. Zira Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in 'Yeryüzü bana mescid kılındı" buyruğu umûm/genellik ifâde etmektedir. Bu muttefekun aleyh sahih bir hadistir. O sahih ve özel hadislerle kabristanı, hamamı ve deve ağıllarını bundan istisnâ etmiştir. Şu hâlde bunların dışındaki yerler hakkında umûm olduğu gibi kalmaktadır. Ömer'in ve oğlunun hadisini el-Umerî ve Zeyd b. Cubeyr rivâyet etmiştir ki bunların hafızaları hususunda bazı şeyler söylenmiştir. Dolayısıyla onların hadisi sebebiyle sahih hadis terk edilemez." Ayrıca Beğavî'nin "Şerhu's Sünne"sine (2/411), "el-Muğnî"ye (2/468) ve İbn Kesîr'in "el-Ahkâmu'l Kebîr"ine (1/301) bakınız.

⁵²⁷ Zira Ahmed'in (9937) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: 'Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Namazda iğrâr yoktur" buyurdu."

Ahmed dedi ki: "Ebû Amr eş-Şeybânî'ye bu hadisi sordum. Dedi ki: 'Bu aslında namazda ğirâr yoktur. Ğirârın manasına gelince O şöyle buyurmaktadır: Kişi namaz adına yapması gereken bir şey kaldığını düşündüğü hâlde, yakın ve kemâl üzere olmadıkça namazdan ayrılmasın.'"

sıle kendisine kırmil bağlanan kadın demektir.⁵²⁸ Nâsimeye ve mütenammısayâ lânet etmiştir. Nâsime kılları alan, mütenammısa da kıllarını alan kadın demektir. Vâşiraya ve mü'teşiraya lânet etmiştir. Vâşira dişleri incelten, mü'teşira da dişlerini inceltiren kadın demektir.⁵²⁹

⁵²⁸ "Tâcu'l Arûs"ta (30/248) şöyle denmektedir: "Kırmil kadının saçına eklediği şeydir. Bu kadının saçına eklediği ya kıldan ya yünden ya da ipekten ör-gülerdir. Çoğulu karâmîl ve karâmîl olarak gelir."

Ebû Ubeyd "Ğarîbu'l Hadîs"te (1/167) şöyle demiştir: "Fakihler eklenen şey saç olmadığı sürece kırmillere ve saçâ eklenen herhangi bir şeye ruhsat vermişlerdir."

"Sünen-i Ebû Dâvûd"da (4171) Saîd b. Cubeyr'den "Kırmillerde bir beis yoktur" dediği rivâyet edilmiştir. Ebû Dâvûd "Sanki o yasaklanmış olanın kadınların saçları olduğu görüşünü tercih etmektedir" demiştir. Yine Ebû Dâvûd "Ahmed kırmillerde bir beis olmadığını söyledi" demiştir.

Kevsec "Mesâil"inde (3367) şöyle demiştir: "Ahmed'e 'Kadının saçına eklediği her bir şey sence mekruh mudur?' diye sordum. Dedi ki: 'Saç olmamalı. Eğer kırmiller azsa kadının saçına bağlanacak kadarında bir beis yoktur. Yeter ki çok olmasın.' İshâk da şöyle dedi: 'Saç olmadığı müddetçe yün ve benzeri şeylerden yapılan herhangi bir kırmilde sakınca yoktur. Ancak kadının övünme maksadıyla çokça kırmil eklemesi ayrıdır.'" Ayrıca "el-Muğnî"ye (1/130) bakınız.

⁵²⁹ Bu Buhârî'nin (5947) ve Müslim'in (5622) şu lafızla rivâyet ettiği bir hadistir: "Vâsileye ve müstevsileye, vâşimeye ve mütevşimeye lânet etti." Bir lafız da şu şekildedir: "Vâşimelere, mütenammısalara, Allah'ın yaratışını bozan mütefellicelere lânet etti." (Buhârî, 4886; Müslim, 5624)

Ahmed'in "Müsned"inde (3945) İbn Mes'ûd (*radiyallahu anh*)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i bir hastalık durumu olması müstesnâ; nâmisadan, vâşireden, vâsileden ve vâşimeden nehyederken işittim."

Beğavî "Şerhu's Sünn"de (12/104) şöyle demiştir: "Vâşime veşmden gelir. Veşm kadının elinin dış tarafına ya da bileğine kanatacak şekilde iğne batırması, sonra orayı sürmeyle doldurması ve bu şekilde oranın yeşermesidir. Mütevşime kendisine bunun yapılmasını isteyen kadındır. Vâsile, saçının uzun zannedilmesi için saçına başkasının saçını ekleyen kadındır. Bazen ka-

٤٦٣ - وقال (صلی اللہ علیہ وسلم): (أُثِمَا امْرَأَةٌ وَضَعَتْ ثَوْبَهَا فِي غَيْرِ بَيْتِ زَوْجِهَا؛ فَقَدْ هَتَكَتْ

سِتْرَهَا الْمُسْتَوْرَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ رَجُلٍ)

وَمَا أَدَبٌ بِهِ أُمَّتُهُ (صلی اللہ علیہ وسلم) وَتَدَبُّهُمْ فِيهِ إِلَى مَعَالِي الْأَخْلَاقِ وَ مَكَارِمِ الْأَفْعَالِ:

463- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Bir kadın elbisesini kocasının evinden başka bir yerde çıkarırsa kendisi ile Rabbi arasındaki perdeyi yırtmış olur.”⁵³⁰

O'nun ümmetini kendisiyle edeplendirdiği, onları kendisiyle yüce ahlâki hasletlere ve değerli fiillere yönlendirdiği şeyler arasında şunlar da vardır:

٤٦٤ - نَهَيْهُ (صلی اللہ علیہ وسلم) أَنْ يَأْكُلَ الرَّجُلُ مِمَّا مَا بَيْنَ يَدَيْ أَحِيهِ.

464- O (sallallahu aleyhi ve sellem) kişinin kardeşinin önünden yemesini,⁵³¹

٤٦٥ - وَأَنْ يَأْكُلَ مِنْ ذِرْوَةِ الْقَصْعَةِ، وَقَالَ: (إِنَّا لَبُرَكَّةٌ نَزَلُ فِي وَسْطِهَا)

465- Tabağın ortasından yemesini yasaklamış ve “Bereket onun ortasına iner” buyurmuştur.⁵³²

dının saçı kazıldır, saçına siyah saç ekler. Şüphesiz bu bir çeşit sahtekârlıktır. Mütenammısa da namstan gelir. Nams yüzden kıl yolmaaktır. Mütefelliceler ise yaşları ilerleyince dişlerini keskinleşene, incelene ve parıldayana kadar incelten, böylece gençlere benzemeye çalışan kadınlardır. Vâşire de aynı şekilde dişlerini incelten ve keskinleştiren kadındır.”

⁵³⁰ Ahmed (24140), Ebû Dâvûd (4010) ve Tirmizî (2803) Âişe (radiyallahu anha)'tan rivâyet etmiştir. Tirmizî “Bu hasen bir hadistir” demiş, el-Hâkim (4/288) sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

⁵³¹ Zira Buhârî (5376) ve Müslim'in (5317) rivâyet ettiğine göre Ömer b. Ebî Seleme (radiyallahu anha) şöyle demiştir: “Ben Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in evinde bir çocuktum. Elim tabağın her tarafında gezinirdi...” Hadisin devâmında Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ona “...ve önünden ye” buyurmuştur.

⁵³² Ahmed'in (2439) ve “Hasen sahih bir hadistir” diyerek Tirmizî'nin (1805) rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ) şöyle demiştir: Nebî

٤٦٦ - وَأَمَرَ بِغَسْلِ الْيَدِ قَبْلَ الطَّعَامِ وَبَعْدَهُ. وَقَالَ: (إِنَّهُ يَنْفِي الْفَقْرَ)

466- Yemeğin öncesinde ve sonrasında elleri yıkamayı emretmiş-tir⁵³³ ve "Bu fakirliği giderir" buyurmuştur.⁵³⁴

(sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Tabağın kenarlarından yeyin, ortasından yemeyin. Zira bereket onun ortasına iner."

Ebû Dâvûd'un (3775) Abdullah b. Busr (radiyallahu anh)'tan rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Onu etrafından yeyin. Üstünü bırakın ki ona bereket ihsan edilsin."

⁵³³ Sanki Selmân (radiyallahu anh)'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "**Yemeğin bereketi, öncesinde ve sonrasında abdest almaktır.**" Bunu Ebû Dâvûd (3761) ve Tirmizî (1846) rivâyet etmiş; Ahmed, Ebû Dâvûd ve Tirmizî zayıflamıştır.

Mesele: Yemekten önce ve sonra ellerin yıkanması meselesi ilim ehli arasında ihtilâflı bir meseledir.

İbnu'l Kayyım "Tehzîbu's Sünen"de (10/234) şöyle demiştir: "Bu meselede ilim ehlinin iki kavli vardır. Birincisi yemekten önce elleri yıkamanın müstehap olduğu, ikincisi olmadığıdır. Bu iki görüş Ahmed'in mezhebinde de başka mezheplerde de mevcuttur. Doğru olan yemekten önce elleri yıkamanın müstehap olmadığıdır. Nesâî 'el-Kebîr' kitabında 'Yemek Yemeden Önce Elleri Yıkama Bâbı' demiş ve İbn Cureyc-Saîd b. el-Huveyrîs-İbn Abbâs (radiyallahu anhum) kanalıyla Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hâcetini giderdiğini, sonra çıktığını ve hiç suya dokunmadan yemek yediğini zikretmiştir. İsnâdı sahihtir. Sonra 'Cünübün Yemek Yiyeceği Zaman Elini Yıkaması Bâbı' demiştir... Bu meselede doğru olan işte bu şekilde bablandırma yapmak ve bu şekilde tafsîlata inmektir... Mühennâ şöyle demiştir: 'Ahmed'e "Bana Yahyâ b. Saîd'in 'Süfyân yemekten önce elleri yıkamayı kerih görürdü' dediği ulaştı, Süfyân bunu neden kerih görmüş?" diye sordum. "Çünkü bu acemlerin âdetlerinden-dir" diye cevap verdi."

İbn Vehb şöyle demiştir: "Mâlik'i kendisine yemekten önce elleri yıkamanın sorulması üzerine 'Bunu kerih görüyorum' derken işittim. 'Bunda acemlerin uygulamasını mı görüyorsun?' denildi. 'Evet' diye cevap verdi." (el-Câmi', İbn Abdülhakem, 7)

٤٦٧- وقال أيضاً: (أَيُّمَا قَوْمٍ أَدَمْتُمُ الْوَضُوءَ قَبْلَ الطَّعَامِ وَبَعْدَهُ؛ إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ

بَذَلِكُمْهُمْ الْفَقْرَ)

467- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Yemekten önce ve sonra abdest almayı alışkanlık hâline getiren hiçbir topluluk yoktur ki Allah bu sebeple onlardan fakirliği gidermesin."⁵³⁵

٤٦٨- وأَمَرَ أَنْ يَأْكُلَ الرَّجُلُ مِمَّا يَنْتَبِزُ تَحْتَ الْحِوَانِ، وَقَالَ: (مَنْ أَكَلَ ذَلِكَ: نُفِيَ عَنْهُ

الْفَقْرُ، وَعَنْ وَلَدِهِ الْحُمُقُ)

Ayrıca "el-Âdâbu's Şer'iyye"ye (3/221/Yemekten Önce Ve Sonra Elleri Yıkamanın Müstehap Olduğu Faslı), "el-Muğni"ye (211) ve "et-Tergîb ve't Terhîb"e (3/150/Haber Sahihse Yemekten Önce Ve Sonra Elleri Yıkamaya Teşvîk) bakınız.

⁵³⁴ Sanki İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ)'nın hadisine işâret etmektedir: "Yemekten önce ve sonra abdest almak fakirliği giderir. Bu aynı zamanda resûllerin sünnetlerindendir." Bunu et-Taberânî "el-Evsat'ta (7166) rivâyet etmiştir. "Mecme'u'z Zevâid" (5/24) sâhibi "İsnâdında Nehşel b. Saîd vardır ki metrûktur" demiştir. Daha fazla bilgi için sonrasına bakınız.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (1/350) şöyle demiştir: "Hasen 'Yemekten önce abdest almak fakirliği, sonra abdest almak küçük günahları giderir' demiştir. Buradaki abdestten maksat elleri yıkamaktır. Katâde 'Ellerini yıkayan abdest almış olur' demiştir."

⁵³⁵ Bu lafızla herhangi bir yerde rastlayamadım. Fakat İbn Mâce (3260) Enes (radiyallahu anh) tarîkiyle Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Kim Allah'ın evinin hayrını çoğaltmasını istiyorsa sabah veya öğle yemeği geldiği ve kaldırıldığı zaman abdest alsın." Ebû Zur'a "Bu münker bir hadistir" demiştir. (İlelu'l Hadîs, İbn Ebî Hâtim, 1505)

Bu bapta yemekten önce ve sonra elleri yıkamanın fazîletine dâir başka hadisler de vardır ki bunların hiçbirisi sâbit değildir. Bakınız: el-İlelu'l Mütênâhiye, 2/651; el-Muğni an Hamli'l Esfâr, 1/347.

Bu bapta seleften rivâyet edilen eseler de vardır. Dûlâbî'nin "el-Künâ"sına (3/1021) ve "el-Mücâlese"ye (640) bakınız.

468- Yine o kişinin sofranın altına dökülen kırıntıları yemesini emretmiş ve "Kim onları yerse kendisinden fakirlik, çocuklarından da ahmaklık giderilir" buyurmuştur.⁵³⁶

٤٦٩ - وَهِيَ أَنْ يَنَامَ الرَّجُلُ هُوَ أَغْمَرُ الْيَدِ.

469- Yine O kişinin eli yağlıyken uyumasını,⁵³⁷

٤٧٠ - وَأَنْ يَطْعَمَ وَيَنَامَ وَهُوَ حُبٌّ.

470- Cünüpkken yemek yemesini veya uyumasını yasaklamıştır.⁵³⁸

⁵³⁶ Sanki şu hadise işâret etmektedir: "Kim sofradan düşenleri yerse kendisinden fakirlik, çocuklarından da ahmaklık giderilir." Bunu "Târîhu Bağdâd"da el-Hatîb (4/91) ve "el-İlelu'l Mütênâhiye"de İbnu'l Cevzî (1111) rivâyet etmiştir. Mevzû bir hadistir. Bakınız: Zeylu'l Leâli'l Masnûa, 666; Kenzu'l Ummâl, 15/252

⁵³⁷ Zira Ahmed'in (7569) ve Ebû Dâvûd'un (3854) tahriç ettiğine göre Ebû Hureyre (radiyallahu anh) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Kim elinde yağ olduğu hâlde onu yıkamadan uyur ve kendisine bir şey isâbet ederse kendisinden başkasını suçlamasın." Beğavî "Şerhu's Sünne"de (11/317) hasen olduğunu söylemiş, İbn Hibbân (1354) sahihlemiş, "Fethu'l Bârî" sâhibi (9/579) "Müslimin şartına göre sahihtir" demiştir.

Hadisin metninde geçen gâmer etin yağı ve kokusu demektir. "Tâcu'l Arûs"a (13/258) bakınız.

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde (26620) İbrâhîm'in "Şeytan yağa gelir" dediği rivâyet edilmiştir. Bakınız: et-Terğîb ve't Terhîb, 3/150/Kişiyi Elinde Yemeğin Kokusu Olduğu Hâlde Elini Yıkamadan Uyumaktan Sakındırma

⁵³⁸ Cünübü gusletmeden önce yemekten ve içmekten nehyeden sarîh bir hadise rastlayamadım. Şu kadar var ki Ammâr b. Yâsir (radiyallahu anh) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in cünübün yemek, içmek veya uyumak istediği zaman namaz abdesti gibi abdest almasına ruhsat verdiğini rivâyet etmiştir. Bunu Ebû Dâvûd (225) ve Tirmizî (613) tahriç etmiş, Tirmizî "hasen-sahih" demiştir. Daha fazla bilgi için sonrasına bakınız. Ayrıca cünübün uyumadan önce abdest alması gerektiğini söyleyenler için İbn Receb'in "Fethu'l Bârî"sine (1/357) bakınız.

٤٧١ - وَكَانَ يُحِبُّ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَنَامَ، أَوْ يَأْكُلَ وَهُوَ جُنُبٌ أَيْتَوَضَّأَ وَضُوهُ لِلصَّلَاةِ.

471- Cünüpkken uyumak ya da yemek yemek isteyen kimsenin namaz abdesti almasını güzel görürdü.⁵³⁹

٤٧٢ - وَهِيَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْقِرَانِ بَيْنَ التَّمَرَتَيْنِ. وَذَلِكَ لَمَّا يَدْخُلُ عَلَى فَاعِلٍ ذَلِكَ

مِنْ سُؤِ الْمَوَاكِلَةِ.

472- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) iki hurmayı birden almayı yasaklamıştır.⁵⁴⁰ Çünkü bunu yapan kimse başkalarıyla birlikte güzelce yemek yiyemiyor demektir.⁵⁴¹

⁵³⁹ Müslim'in (626) rivâyet ettiğine göre Âişe (radiyallahu anha) şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) cünüpkken yemek yemek ya da uyumak isterse namaz abdesti gibi abdest alırdı."

Buhârî'nin (289) ve Müslim'in (628) tahriç ettiğine göre İbn Ömer (radiyallahu anhumâ) Ömer'in "Ey Allah'ın Resûlü, herhangi birimiz cünüpkken uyuyabilir mi" diye sorduğunu, O'nun da "Abdest aldığı takdirde evet" diye cevap verdiğini rivâyet etmiştir.

İbnu'l Münzir "el-Evsat'ta (2/211) şöyle demiştir: "Rey ashâbı cünübün abdest almadan uyumak ya da ehliyle tekrar beraber olmak istediği takdirde bunda bir sakınca olmayacağını, dilerse abdest alacağını, dilerse almayacağını, yemek istediği zaman da ellerini yıkayıp mazmaza yaptıktan sonra yiyeceğini söylemiştir."

İbnu'l Münzir şöyle devam etmiştir: "Ben birinci görüşü benimsiyorum. Çünkü Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivâyet edilen haberler buna delâlet etmektedir. O'nun 'Namaz abdesti gibi abdest alır' buyruğunda cünüp olduğu hâlde uyumak isteyen kimsenin aldığı abdestin tastamam bir abdest olduğuna, cünüp olmadığı takdirde kişinin onunla namaz kılabilceğine delil vardır." Ayrıca İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"ine (1/112) ve "el-Muğni"ye (1/303) bakınız.

⁵⁴⁰ Zira Buhârî'nin (2489) ve Müslim'in (5104) tahriç ettiğine göre İbn Ömer (radiyallahu anhumâ) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kişinin arkadaşlarından izin istemeden iki hurmayı birlikte almasını yasakladığını rivâyet etmiştir.

٤٧٣ - وَأَنْ يَنْظُرَ الرَّجُلُ إِلَى لُقْمَةٍ مُوَافِلِهِ.

473- Yine O kişinin kendisiyle yemek yediği kimsenin lokmasına bakmasını yasaklamıştır.⁵⁴²

٤٧٤ - وَكَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ أَنْ يُعْطَى الثَّرِيدُ. وَقَالَ: (إِنَّ الْبِرْكَةَ تَنْزِلُ فِيهِ)

474- O (sallallahu aleyhi ve sellem) tiridin etrafından alınmasını severdi.⁵⁴³ "Bereket onun içine iner" buyurmuştur.⁵⁴⁴

İbn Şâhîn "en-Nâsihu ve'l Mensûh"ta -ki bu Bezzâr'ın "Müsned"inde de vardır- İbn Bureyde-Babası tarîkinden merfû olarak şunu rivâyet etmiştir: "Sizi hurmaları birlikte almaktan nehyetmiştim. Fakat Allah size genişlik sağladı. Şu hâlde hurmaları birlikte alabilirsiniz." ("Fethu'l Bârî"den (9/571) yaptığım nakil sona erdi. Müellif bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.)

⁵⁴¹ Ebû Mûsâ el-Medîni "Zeylu'l Ğarîbeyn"de Âişe ve Câbir (radiyallahu an-huma)'dan onların doyumsuzluk ve açgözlülük göstergesi olmasından dolayı birkaç hurmayı birlikte almayı çirkin gördüklerini zikretmiştir. (Fethu'l Bârî, 9/572)

⁵⁴² Zira Ömer b. el-Hattâb (radiyallahu an-h)'ın mevlâsı Ebû Ömer şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Biriniz kardeşinin lokmasını gözûyle takip etmesin." Bunu Ebû Nuaym "Ma'rifetu's Sahâbe"de (6906) rivâyet etmiştir. İsnâdî zayıftır. İsnâdında Yahyâ b. Müslim vardır. Ebû Hâtim onun hakkında "Meçhûl bir şeyhtir" demiştir. Ayrıca isnadda Bakıyye b. el-Velîd'in tedlisi vardır. (Tehzîbu'l Kemâl, 31/537) Bu hadisi ayrıca ed-Deylemî "el-Firdevs"te Ebû Hureyre (radiyallahu an-h)'tan rivâyet etmiştir.

⁵⁴³ "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Zamanında Yemekler/el-Et'imetu fi Asri'n Nebî" isimli kitapta (s. 43) şunlar söylenmiştir: "Serîd/tirit hakkında gelen çeşitli rivâyetler onun tencere suyuyla veya çorbayla ıslatılmış ekmek olduğunu ortaya koymaktadır. Bazen içinde ekmek, et ve kabak gibi bazı sebzeler bulunur."

⁵⁴⁴ İbn Mâce'nin (3276) rivâyet ettiğine göre Vâsile (radiyallahu an-h) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) tiridin ucundan aldı aldı ve şöyle buyurdu: "Allah'ın adıyla kenarlarından yiyin. Üstünü bırakın. Zira bereket ona yukarısından gelir."

٤٧٥ - وَهُوَ عَنْ أَكْبَلِهِ حَارًّا.

475- Tîridin sıcak yenilmesini yasaklamıştır.⁵⁴⁵

Bu sahih bir hadistir. Ebû Dâvûd'un "Tabağın Üstünden Yeme Hususunda Gelenler Bâbı"nda Abdullah b. Büsr'den ve İbn Abbâs'tan rivâyet ettikleri de bunu desteklemektedir. Allah onlardan râzı olsun.

⁵⁴⁵ Zira Abdulvâhid b. Muâviye b. Hadîc Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in soğumadığı sürece sıcak yemeği yemekten nehyettiğini rivâyet etmiştir. Bunu Beyhakî "Şuabu'l İmân"da (5911) tahriç etmiş ve "Bu munkatıdır" demiştir. Yine o (5912) benzerini Suhayb (radiyallahu anh)'tan çok zayıf bir isnâd ile rivâyet etmiştir. (ed-Daîfe, 5230)

Hadisin birçok şâhidi vardır. Bunlardan biri İbnu'l A'râbî'nin "Mu'cem"inde (209) İbn Şihâb'dan rivâyet ettiğidir: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) yemeği sıcakken yemeyi yasakladı." Mürsel olması dışında isnâdı sahihtir.

Diğer bir hadisi et-Taberânî "el-Evsat"ta (6209) rivâyet etmiştir: Ebû Hureyre (radiyallahu anh) dedi ki: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Yemeği soğutun, çünkü sıcak yemek bereketsizdir."

Yine et-Taberânî (934) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e kaynamakta olan bir tabak getirildi. Hızlıca elini ona götürdü, sonra elini çekti ve "Allah bize ateş yedirmedir" buyurdu.

"Tahrîcu'l Ahyâ"da (1/646) ve "Mecme'u'z Zevâid"de (5/13-14) bildirildiği üzere bu hadislerin ikisi de zayıftır.

Beyhakî'nin "el-Kubrâ"da (7/280) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (radiyallahu anh) "Yemek buharı gidene kadar yenmez" demiştir. Hadis sahihtir. Bakınız: el-Âdâbu's Şer'iyye, 3/215; el-İrvâ, 1978

Yine sahih olarak rivâyet edildiğine göre Esmâ b. Ebî Bekr (radiyallahu anh) kendisine tirit getirildiği zaman söylerdi de dumanı gidene kadar üstü kapatılırdı. O şöyle derdi: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i 'Bu daha çok berekete sebep olur' buyururken işittim." Bunu Ahmed (26958) rivâyet etmiş, İbn Hibbân (5107) ve el-Hâkim (4/118) sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de el-Hâkim'e muvâfakat etmiştir.

٤٧٦ - وَهَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الشُّرْبِ مِنْ قِمِّ السَّقَاءِ. وَذَلِكَ لِأَنَّ الشَّارِبَ مِنْ فِيهِ لَا يَعْلَمُ مَا دَاخِلُهُ. وَقِيلَ: إِنَّ رَجُلًا شَرِبَ مِنْ سَقَاءٍ سَطِيحَةٍ، وَكَانَ فِيهَا حَيَّةٌ، فَلَمْ يَعْلَمْ بِهَا حَتَّى دَخَلَتْ حَلْقَهُ. وَقِيلَ -أَيْضًا -: إِنَّ الشُّرْبَ مِنْ قِمِّ السَّقَاءِ يُغَيِّرُ رِيحَهُ.

476- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) kabın ağzından içmeyi yasaklamıştır.⁵⁴⁶ Çünkü onun ağzından içen içerisinde bulunanı bilmez. Anlatıldığına göre bir adam geniş bir kaptan içti. Kabın içerisinde de bir yılan vardı. Adam onun farkına varamadı. Tâ ki yılan boğazına girdi.⁵⁴⁷ “Kabın ağzından içmek onun kokusunu değiştirir” de denmiştir.⁵⁴⁸

⁵⁴⁶ Zira Buhârî'nin (5628) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (radiyallahu anh) “Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) kabın ağzından içmeyi yasakladı” demiştir.

⁵⁴⁷ Ahmed'in (7153) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir. “Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) kabın ağzından içmeyi yasakladı.” Eyyûb dedi ki: “Bana anlatıldığına göre bir adam kabın ağzından içti ve içinden bir yılan çıktı.” Bu ziyâdeyi el-Hâkim “Müstedrek”inde (4/140) rivâyet etmiş, “Fethu'l Bârî” (10/91) müellifi süzgeçten geçirmiş ve şöyle demiştir: “Hâkim vehme düşmüş, hadisi 'el-Müstedrek'te ziyâdesiyle birlikte tahriç etmiştir. Hâlbuki zikredilen ziyâde sahih şartlarına uymamaktadır. Çünkü bu ziyâdenin râvilerinin isimleri zikredilmemiştir ve bu ziyâde mevsûl/kesintisiz değildir. Fakat İbn Mâce Seleme b. Herâm-İkrime kanalıyla merfûnun benzerini tahriç etmiştir. Sonunda şu geçmektedir: 'Bir adam kabın ağzından içmenin yasaklanmasından sonra bir gece su kabına davrandı ve kabı iki bûklüm etti. Bunun üzerine kabın içinden bir yılan çıktı.'”

Bu rivâyet bu olayın yasaktan sonra gerçekleştiğini açıkça göstermektedir. Hâlbuki İbn Ebî Zi'b'in daha önce zikredilen rivâyeti bunun aksine bu olayın yasağın sebebi olduğunu bildirmektedir. İkisinin arası şu şekilde cem' edilebilir: Bu olay yasaktan önce olmuştu ve yasağın sebeplerindendi. Ayrıca yasaktan sonra da meydana geldi.”

⁵⁴⁸ Deylemî'nin “el-Firdevs”te (7369) Âişe (radiyallahu anha)'dan rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Su kabının ağzından içmeyin. Zira bu ağzı kirletir.” Bu zayıf bir hadistir. İsnâdında Muhammed b. Abde vardır ki İbn Adiyy “el-Kâmil”de (6/301) onun hakkında “Hadisindeki zayıflık açıktır” demiştir.

٤٧٧ - وَمِنْ نَهْيِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُعْرَسَ النَّاسُ عَلَى قَارِعَةِ الطَّرِيقِ. وَأَمَّا ذَلِكَ لِأَنَّ قَارِعَةَ الطَّرِيقِ مَدْرَجَةُ النَّاسِ، وَالْهَوَامَّ، وَالْجَنْ؛ وَلِأَنَّ ذَلِكَ يُضَيِّقُ عَلَى الْمَارَّةِ، ثُمَّ إِنَّ الثَّانِيَ لَا يَدْرِي مَا يَطْرُقُهُ فِيهِ.

477- O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) yasakladıkları arasında insanların yol üzerinde gecelemeleleri⁵⁴⁹ de vardır.⁵⁵⁰ Bunun sebebi yolun insanların, zehirli hayvanların ve cinlerin gelip geçme yeri olmasıdır. Ayrıca bu gelip geçenlerin alanını daraltır. Ayrıca uyuyan kimse yolda neyin yanına geleceğini bilemez.

٤٧٨ - وَنَهَى أَنْ يُغَوِّطَ عَلَى قَارِعَةِ الطَّرِيقِ وَقَالَ: (اتَّقُوا الْمَلَاعِينَ) قَالُوا: وَمَا الْمَلَاعِينُ؟ قَالَ: (التَّغَوُّطُ عَلَى الطَّرِيقَاتِ) وَيُقَالُ: إِنَّ الْأَقْدَارَ وَالْعَذِرَةَ إِذَا كَثُرَتْ عَلَى الطَّرِيقَاتِ؛ احْتَبَسَ الْقَطَرُ.

478- Yine O yol üzerine dışkılamayı yasaklamış ve “Lânete sebep şeylerden sakınınız” buyurmuş, “Lânete sebep olan şeyler nedir?” diye sorulması üzerine de “Yollar üzerine dışkılamak” diye cevap vermiştir.⁵⁵¹

⁵⁴⁹ Metinde geçen geceleme/ta'rîs, insanların yolculuk esnâsında dinlendikten sonra yolculuğa devam etmek üzere gecenin sonunda konaklamaları demektir. (es-Sihâh, 4/86)

⁵⁵⁰ Müslim'in (4999) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Geceleyeceğiniz zaman yoldan uzakta durun. Zira yol hayvanların gelip geçtiği ve zehirli hayvanların geceleysin barındığı yerdir.”

⁵⁵¹ Müslim'in (539) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) “Çokça lânet eden iki şeyden sakının” buyurmuş, insanlar “Çokça lânet eden iki şey nedir ey Allah'ın Resûlü?” diye sormaları üzerine de “İnsanların yolu üzerinde veya gölgelerinde def-i hâcette bulunan kimse(nin yaptığı)” diye cevap vermiştir.

Beğavî “Şerhu's Sünne”de (1/382) şöyle demiştir: “Çokça lânet eden iki şeyden sakının lâneti çeken iki şeyden sakının demektir. Zira bunları yapana lânet edilir ve sövülür.”

Yollarda pisliklerin ve necâsetlerin çoğaldığı zaman yağmurun yağmayacağı söylenir.

٤٧٩ - وَهِيَ أَنْ يَمْعُوطَ الرَّجُلُ تَحْتَ شَجَرَةٍ مُثْمَرَةٍ؛ وَذَلِكَ أَنَّ ثَمَرَهُ رُبَّمَا سَقَطَتْ عَلَى الْعَذْرَةِ، أَوْ بِقُرْبِهَا؛ فَتَعَافُهَا النَّفْسُ فِضَاعَتًا.

479- Yine O kişinin meyveli ağacın altına dışkılamasını yasaklamıştır.⁵⁵² Çünkü meyvenin necâsetin üzerine ya da yakınına düşme ihtimâli vardır. Bu durumda insan ondan tiksindir, böylece meyve zâyî olur.

٤٨٠ - وَهِيَ أَنْ يُجَامِعَ الرَّجُلُ تَحْتَ شَجَرَةٍ مُثْمَرَةٍ.

480- Yine O kişinin meyveli ağacın altında cimâ etmesini,⁵⁵³

٤٨١ - وَأَنْ يَحْدِثَ الْمَتَّعُوطَانِ، وَأَنْ يُكَلِّمَ الرَّجُلَ وَهُوَ فِي الْخَلَاءِ.

481- Def-i hâcette bulunan iki kişinin konuşmasını, kişinin tuvalet-
teyken başka biriyle konuşmasını,⁵⁵⁴

٤٨٢ - أَوْ يَتَكَلَّمَ وَهُوَ يُجَامِعُ، أَوْ يَنْظُرُ إِلَى فَرْجِ امْرَأَتِهِ عِنْدَ الْجَمَاعِ، أَوْ تَنْظُرُ هِيَ إِلَى مِثْلِ ذَلِكَ مِنْهُ.

482- Cimâ ederken konuşmasını, cimâ esnasında hanımının fercine bakmasını, hanımının da onun fercine bakmasını,⁵⁵⁵

⁵⁵² İbn Ömer (*radiyallahu anhuma*) "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kişinin meyveli ağacın altına ihtiyaç gidermesini yasakladı" demiştir. Bunu et-Taberânî "el-Evsat"ta (2392) rivâyet etmiş, "Bulûğu'l Merâm" sâhibi (93) zayıflamıştır.

⁵⁵³ Bundan nehyeden bir hadise rastlayamadım.

⁵⁵⁴ Ahmed'in (11310), Ebû Dâvûd'un (15) ve İbn Mâce'nin (366) rivâyet ettiğine göre Ebû Saîd (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "İki adam tuvalete çıktıklarında avretleri açık bir şekilde birbirleriyle konuşmasınlar."

Ebû Dâvûd "es-Sünen"de, ed-Dâraikutnî "el-İlel"de (3/238) bunun illetli olduğunu söylemiştir. "Bulûğu'l Merâm" sâhibi (94) "İbnu's Seken ve İbnu'l Kattân sahihlemiştir ama illetlidir" demiştir.

٤٨٣ - أَوْ يَمْسَحًا جَمِيعًا بِخُرْقَةٍ وَاحِدَةٍ .

483- Aynı bezle silinmelerini yasaklamıştır.⁵⁵⁶

⁵⁵⁵ Sanki şu hadislerle işâret etmektedir: "Biriniz zevcesiyle cima ettiği zaman onun fercine bakmasın. Zira bu körlüğe sebep olur."

"Biriniz cimâ ettiği zaman ferce bakmasın. Zira bu körlüğe sebep olur. Fazla konuşmasın da. Zira bu dilsizliğe sebep olur." Bunlarla birlikte daha birçok hadis vardır ki hiçbiri sahih değildir. İbnu'l Cevzî'nin "el-Mevdûât"ına (2/271) ve "ed-Daife"ye (195 ve sonrası) bakınız. Bu hadisler aynı zamanda İbn Hibbân'ın "Sahih"inde (5577) gelen sahih rivâyete muhâliftir: Süleymân b. Mûsâ Atâ'ya hanımının fercine bakan kimse hakkında sordu. Atâ dedi ki: Ben bu meseleyi Âişe'ye sordum da şöyle dedi: "Ben ve sevgilim (*sallallahu aleyhi ve sellem*) tek bir kaptan guslediyorduk. Ellerimiz o kaba gidip geliyordu." (Âişe) evde bulunan altı ölçeklik bir kaba işâret etti.

İbn Ebî Zeyd'in "el-Câmi"inde (211) geçtiğine göre Mâlik'e "Kişi hanımıyla onunla kendisi arasında bir örtü olmaksızın cimâ edebilir mi?" diye sorulmuş, o da "Edebilir" demiştir. "Ama bunu mekruh görüyorlar?" diye sorulduğunda ise şöyle cevap vermiştir: "Sen onların söylediklerini boşver. Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve Âişe (*radiyallahu anha*) çıplak olarak birlikte guslediyorlardı. Cima ederken soyunmak ise öncelikle söz konusudur." Yine o "Cima ederken ferce bakmasında bir beis yoktur" demiştir. İbn Receb bu meseledeki ihtilâfı "Sahih-i Buhârî"ye yazdığı şerhte (1/337) zikretmiş, ilim ehlinin çoğunluğundan kişinin zevcesinin fercine bakmasının haram olmadığını nakletmiştir.

⁵⁵⁶ Bunun delilini hiçbir yerde bulamadım. Yalnız "Keşşâfu'l Kınâ"da (5/194) şöyle denmektedir: "Hulvânî 'et-Tefsîrâ'da 'Kişinin hanımının fercini sildiği bezle zekerini silmesi mekrûhtur' demiştir." Fakat bu müminlerin annesi Âişe (*radiyallahu anha*)'dan gelen rivâyete muhâliftir. O şöyle demiştir: "Akıllı kadının bir bez edinmesi gerekir. Kocasını kendisiyle cimâ ettikten sonra bezi ona verir, kocası silinir, sonra kendisi silinir." Bunu el-Beyhakî "el-Kübrâ"da (2/411) rivâyet etmiştir. Bu merfû olarak da rivâyet edilmiştir ama sahih değildir. Ebû Hâtim "Bu ancak Âişe'den mevkûftur" demiştir. (el-İlel, 1245)

Derim ki: Deylemî'nin "el-Firdevs"te (1162) rivâyet ettiği merfû hadis Ebû Hureyre (*radiyallahu anha*)'tan rivâyet edilmiştir.

٤٨٤ - وَمِنْ غَيْهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ؛ إِلَّا إِلَى أَبِيهِ، أَوْ الرَّجُلِ الْعَالِمِ، أَوْ إِلَى الْإِمَامِ الْعَادِلِ.

484- O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) yasakladıkları arasında kişinin babası, âlim zât ve âdil yönetici hâricinde bir kimse için ayağa kalkması da vardır.⁵⁵⁷

⁵⁵⁷ Tirmizî'nin (2978) "hasen-sahih-garib" diyerek rivâyet ettiğine göre Enes (radiyallahu anh) şöyle demiştir: "Onların Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den çok sevdikleri biri yoktu. Buna rağmen O'nu gördükleri zaman O'nun hoşlanmadığını bildiklerinden dolayı ayağa kalkıyorlardı."

"El-Âdâbu's Şer'iyye"de (1/409) şunlar zikredilmiştir: Hanbel dedi ki: "Ahmed'e 'Sence kişi birini gördüğü zaman ayağa kalkabilir mi?' diye sordum. Dedi ki: 'Kimse kimse için ayağa kalkamaz. Ancak çocuk babası için ya da anesi için kalkabilir. Başkası için kalkamaz.'"

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bundan nehyetmiştir. O "Beni görene kadar kalkmayın" buyurmuştur ama bu namaz hususundadır ve namaza hürmetten dolayıdır. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) kalktığı zaman onlar da kalkıyorlardı. Ayrıca Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "C"

İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Ebû Bekr, Kâdı ve onların tâbileri dindâr kimseler için ayağa kalkmakla başkaları için ayağa kalkmanın arasını ayırmışlar, bir tâife için ayağa kalkmayı güzel görüp diğer tâife için ayağa kalkmayı hoş karşılamamışlardır. Fakat böylesi bir konuda niteliklere bakarak ayırma gitmek tartışmaya açıktır.

Ahmed anne-baba için olması dışında bundan mutlak olarak men etmiştir. Zira Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) imamların seyyidi olduğu hâlde O'nun için ayağa kalkmıyorlardı. Âdil yönetici için ayağa kalkmayı mutlak olarak güzel görmek de bir hatadır. İbn Ebî Zi'b'in el-Mansûr ile yaşadığı olay bunu göstermektedir. Diğer taraftan Ebû Abdullah -Allah en doğrusunu bilir- bu kapsama yolculuktan döneni katmamış olmalıdır. Çünkü o kişinin kardeşleri yolculuktan geldiği zaman onlar için ayağa kalkmasında ve onlarla kucaklaşmasında bir beis olmadığını ifâde etmiştir. Gerek Sa'd (radiyallahu anh)'ın hadisi gerek diğer hadisler bunun üzerine konur. Şöyle ki: Yolculuktan dönenler karşılanır. Kişi de kalkmış ve kardeşlerini kucaklamıştır. Kucaklama ise ancak ayağa kal-

lamış
istiy

sı sel

kara
rekli
lisin
kim:
doğlYi
mas
aya
ne s
zan
ta'zİt
İt
şöy
onu
fakA
s
riv
Sü
s

٤٨٥ - وَهِيَ أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ أَنْ يُقَامَ إِلَيْهِ؛ وَ قَالَ: (مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَتِمَّثَلَ لَهُ الرَّجُلُ

قِيَامًا، فَلْيَتَوَرَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ)

485- Yine O kişinin kendisi için ayağa kalkılmasını istemesini yasaklamış, şöyle buyurmuştur: "Kim insanların karşısında ayakta durmalarını istiyorsa cehennemdeki yerini hazırlasın."⁵⁵⁸

٤٨٦ - وَقَالَ: (مَنْ قَامَ لِيَقُومَ النَّاسُ لِقِيَامِهِ؛ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ)

486- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kim insanların kendisinin kalkması sebebiyle kalkmaları için kalkarsa Allah ona bakmaz."⁵⁵⁹

karak olur. Şehirde yaşadığı hâlde uzun süredir görülmeyen ve kendisine sürekli gidilmeyen kimseye gelince işte burası tartışmalıdır. Mescid imamı, meclisindeki sultan, koltuğundaki âlim gibi uzakta olmayıp sürekli gidilen kimseler için ayağa kalkmayı güzel görmek bir hatadır. Bilakis bu konuda doğru olan Ebû Abdullah'tan gelen rivâyetlerdir."

Yine İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Onlar ayakta olduğu hâlde onun oturması câiz değildir. Zira Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Kim insanların karşısında ayakta durmalarını istiyorsa cehennemdeki yerini hazırlasın' buyurmuştur. Yine sahihte geçtiği üzere onlar namazda kendisinin arkasında ayağa kalktıkları zaman O şöyle buyurmuştu: 'Acemlerin birbirlerini ta'zim ettikleri gibi beni ta'zim etmeyin.'"

İbn Teymiye'nin sözleri "el-Âdâbu's Şer'iyye"den naklen sona erdi. (1/406)

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi"inde (147) rivâyet edildiğine göre İbn Vehb şöyle demiştir: "Mâlik'e 'Kişi fıkıh ve fazîlet sâhibi olan bir kimse için kalkıp onu yerine oturtabilir mi?' diye soruldu. O da 'Bu mekrûh olan şeylerdendir fakat onun için yer açmasında bir beis yoktur' diye cevap verdi."

Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 8/421, Biri İçin Kalkan Adam Hakkında

⁵⁵⁸ Ahmed (16830), "el-Edebu'l Mufred"de Buhârî (977) ve Tirmizî (2755) rivâyet etmiş, Tirmizî "Hasen bir hadistir" demiştir. İbnu'l Kayyim "Tehzîbu's Sünen"de (14/127), el-Münzirî "et-Terğîb"de (2717) sahihlemiştir.

⁵⁵⁹ Hiçbir yerde bulamadım.

٤٨٧ - وقال (عليه وسلم): (مَنْ عَظَّمَ صَاحِبَ دُنْيَا؛ فَكَأَنَّمَا يُعَظَّمُ الْأَصْنَامَ)

487- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim bir dünya ehline hürmet ederse putlara hürmet etmiş gibidir."⁵⁶⁰

٤٨٨ - وقال (عليه وسلم): (مَنْ وَفَّرَ صَاحِبَ دُنْيَا؛ فَقَدْ أَحْدَثَ حَدَثًا)

488- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim bir dünya ehline hürmet ederse bir yenilik ortaya atmış olur."⁵⁶¹

٤٨٩ - وقال (عليه وسلم): (مَنْ دَخَلَ عَلَى صَاحِبِ دُنْيَا فَتَضَعَفَ لَهُ؛ ذَهَبَ ثُلَاثًا دِينَهُ)

489- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim bir dünya ehlinin yanına girer de onun karşısında boynunu eğerse dininin üçte ikisi gider."⁵⁶²

وَمِنْ آذَانِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛

٤٩٠ - نَهْيُهُ أَنْ يَنْفُخَ الرَّجُلُ فِي طَعَامِهِ، أَوْ شَرَابِهِ.

490- Kişinin yiyeceğine ya da içeceğine üflemesini yasaklaması da Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in âdâbındandır.⁵⁶³

⁵⁶⁰ Bu lafızla hiçbir yerde bulamadım. Fakat "el-Mevdûât'ta (3/181) Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan şu rivâyet edilmiştir: "Kim dünyalık umduğundan dolayı bir dünya ehline hürmet eder ve onu överse Allah onu ondan hoşnut etmez. Ayrıca o en alt derekede Kârûn ile birlikte olur."

⁵⁶¹ Bunu Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sözü olarak hiçbir yerde bulamadım. Fakat Beyhakî'nin "ez-Zühdu'l Kebîr"inde (18) Ebû Bekr b. Ayyâş'ın şu sözü geçmektedir: "Kim bir dünya ehline hürmet ederse İslâm'da bir yenilik ortaya atmış olur."

⁵⁶² İbnu'l Cevzî "el-Mevdûât'ta (3/133) İbn Mes'ûd (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir. Mevzûdur. Ayrıca et-Taberânî "es-Sağîr"de (726) Enes (radiyallahu anh)'tan şunu rivâyet etmiştir: "Kim elindekini elde etmek için bir zenginin karşısında iki büküm olursa Allah (azze ve celle) ona öfkelenir." "Mecme'u'z Zevâid" sâhibi (10/248) "İsnâdında Sâbit'in ashâbından Vehb b. Râşid el-Basrî vardır ve metrûktur" demiştir.

٤٩١ - وقال صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ: (مَنْ سَقَطَتِ اللَّقْمَةُ مِنْ يَدِهِ فَلْيَأْخُذْهَا، وَلْيَأْكُلْهَا، أَوْ لْيَطْعِمِهَا غَيْرَهُ، وَلَا يَتْرُكْهَا لِلشَّيْطَانِ).

491- Yine O (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kimin lokması elinden düşerse onu alsın ve yesin veya başkasına yedirsin. Onu şeytana bırakmasın."⁵⁶⁴

٤٩٢ - وكان صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ يَأْكُلُ التَّمْرَ وَيَطْنُو. ومعنى ذلك: أن يَتَنَاوَلَ التَّمْرَ بِبَاطِنِ يَدِهِ، وَيَأْخُذَ التَّمْرَ بِظَاهِرِ أَصَابِعِهِ.

فَهَذِهِ الْأَدَابُ وَمَا أَشْبَهَهَا مِمَّا يَطُولُ بِذِكْرِهَا الْكِتَابُ مِنْ آدَابِهِ وَأَمْرِهِ وَنَهْيِهِ؛ وَاجِبٌ عَلَى الْخَلِيقَةِ اسْتِعْمَالُهَا، وَالْبَحْثُ عَنْهَا، وَالِاتِّبَاعُ لَهَا فِيهَا، وَالْمَصِيرُ إِلَى طَاعَتِهِ، وَالْأَخْذُ بِسُنَّتِهِ؛ لِأَنَّ الْعُقُولَ تَذُلُّ عَلَيْهَا، وَنَفْسُ الْعَاقِلِ تُنَازِعُ إِلَيْهَا. وَفِي ذَلِكَ كُلِّهِ أَدَبٌ وَنِظَافَةٌ، وَقِيَاةٌ مِنَ الْمَكَارِهِ. وَقَدْ ذَكَرْنَا مِنْ ذَلِكَ مَا حَضَرْنَا، وَمَا قَرَّبَ مِنْ ذِكْرِهِ مِمَّا لَا غِنَى بِالنَّاسِ عَنْهُ مِنْ عِلْمِهِ، وَلَا بُدَّ لَهُمْ مِنْ اسْتِعْمَالِهِ، وَمِمَّا تَكْتُرُ الْحَاجَةُ إِلَيْهِ، وَلَا يُعْذَرُ مَنْ جَهِلَهُ، وَقَصَّرَ عَنْ طَلْبِهِ.

و نَحْنُ الْآنَ ذَاكِرُونَ بِعَقِبِ هَذَا:

ما ابتدعه النَّاسُ وأحدثوه مِمَّا لَا أَصْلَ لَهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ، وَلَا جَاءَ فِي أَثَرٍ، وَإِنْ كَانَ الْفَاعِلُ لَهُ غَيْرُ مُبَايِنٍ لِلدِّينِ، وَلَا خَارِجٍ عَنْ جُمْلَةِ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنَّهُ قَدْ أَتَى عَظِيمًا بِأَحْدَاثِهِ مَا لَمْ يَأْذِنِ اللَّهُ فِيهِ.

⁵⁶³ Zira Buhârî'nin (153) rivâyet ettiğine göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Biriniz bir şey içtiği zaman kaba solumasın..." buyurmuştur. Ahmed de (2817) sahih bir isnâd ile İbn Abbâs (radiyallahu anhumâ)'ın "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) yemeğe ve içeceğe üflemeği yasakladı" dediğini rivâyet etmiştir.

⁵⁶⁴ Müslim (5349) Câbir (radiyallahu anh)'tan şu lafızla rivâyet etmiştir: "Birini zin lokması düştüğü zaman onu alsın, üzerindeki pislikleri gidersin ve onu yesin. Onu şeytana bırakmasın."

492- Yine O (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hurma yer ve tanv yapardı.⁵⁶⁵ Bunun manası kişinin hurmayı elinin içiyle alıp çekirdekleri parmaklarının dışıyla almasıdır.

İşte bu edepler ve O'nun zikredildikleri takdirde kitabın uzayacağı benzeri edepleri, emirleri ve yasakları; insanların bunlara uyması, bunları araştırması, bu hususlarda O'nun peşinden gitmesi, O'na itaat etmesi ve O'nun sünnetini uygulaması vâciptir. Zira akıllar buna yönlendirmekte, akıllı kimsenin gönlü buna meyletmektedir. Bunların her birinde edep, temizlik ve hoşlanılmayan şeylerden koruma vardır. Bunlardan zikrettiklerimizi zikrettik. İnsanların bilmekten müstağnî olamayacakları, uygulamaktan kaçışlarının olmadığı, sıklıkla ihtiyaç duyulan, kendisini bilmeyenin ve aramayanın mâzeretinin kabul edilmeyeceği şeylerden kolayca gelenleri söz konusu ettik. Şimdi biz bunların arkasından insanların ortaya attıkları, Allah'ın kitabında bir aslı bulunmayan ve herhangi bir eserde gelmeyen bidatlerden ve yeniliklerden söz edeceğiz. Bunları yapan kimse her ne kadar dinden çıkıp müslümanlar zümresinden ayrılmasa da Allah'ın hakkında izin vermediği bir şeyi ihdâs ederek büyük bir cürüm işlemiş olur.⁵⁶⁶

⁵⁶⁵ Müslim'in (5378) rivâyet ettiği Abdullah b. Büsr hadisine işâret etmektedir: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) babama misafir oldu. Önüne yiyecek ve vatbe (denen bir tür bulamaç) koyduk. Ondan yedi. Sonra kendisine hurma getirildi. Onu yer, çekirdekleri de iki parmağının arasına koyardı. İşâret parmağını ve orta parmağını toplardı. -Şu'be dedi ki: Ben böyle zannediyorum, inşaallah böyledir. Yani çekirdekleri iki parmağın arasına koyma hakkındadır. Sonra kendisine bir içecek getirildi de onu içti. Sonra onu sağındakine verdi."

⁵⁶⁶ Müellif (*rahimehullah*) bu bölümde Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olan haramlardan birçoğu hakkında meşrû olmamaları ve kendilerine izin verilmemesi açısından bidat ismini kullanmıştır.

"Cüz'ü't Temessüki bi's Sünen"de (s. 16) şöyle denmektedir: "Bidatin mukâbili olan sünnet, vâcip olsun mendup olsun üzerinden gidilegelen yoldur/şerîattır. Muhaddislerin birçoğu sünnet ve itikâd konusunda eser ehlinin metodu üzerine kitaplar tasnîf etmiş, el-Âcurrî kitabına 'eş-Şerîa' ismini vermiştir. Buna göre bidat Allah'ın ve Resûlü'nün emretmediği, ne kendisine ne de aslına izin vermediği şey olmaktadır. Şu hâlde Allah'ın ve Resûlü'nün ya-

4. Bidâtlardan Sakındırma

فَمِنْ ذَلِكَ: مَا خَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ وَغَلَطَ فِيهِ:

٤٩٣ - النَّيَاحَةُ، وَالِاسْتِمَاعُ إِلَيْهَا، وَقَالَ: (إِنَّمَا مِنْ عَمَلِ الْجَاهِلِيَّةِ)

493- Bunlardan biri Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in haram kıldığı ve hakkında ağır ifâdeler kullandığı yasçılık⁵⁶⁷ ve yasa kulak vermedir. O "O câhiliyye işlerindendir" buyurmuştur.⁵⁶⁸

٤٩٤ - وَقَالَ: (كَسْبُ النَّائِحَةِ مِنَ السُّحْتِ)

494- Yine O "Yasçı kadının kazancı suhtten/haram kazançtandır" buyurmuştur.⁵⁶⁹

٤٩٥ - وَلَعَنَ النَّائِحَةَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ.

sakladığı her şey bidat kapsamındadır. Hakkında bir şey söylenmeyen mübah-ha gelince bu sünnet de bidat de sayılmaz. Bu Allah'ın serbest bıraktığı şeylerdendir."

⁵⁶⁷ Metinde niyâha şeklinde geçen yasçılık, "nevh"ten alınmıştır. Nevh yüksek sesle ağlamaktır. Nitekim câhiliyye dönemindeki kadınlar bir araya gelirler, ölünün üzüntüsünden bağrışırlar, ağlaşırlar ve başlarına toprak saçarlardı.

⁵⁶⁸ Müslim'in (2116) rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimin arasında câhiliyye işlerinden dört şey vardır ki onları bırakmayacaklardır... ve yasçılık."

⁵⁶⁹ "Ed-Dürü'l Mensûr" sahibi (3/82) Ebû Hureyre (*radiyallahu anh*)'tan merfû olarak şunu rivâyet etmiştir: "Hacamatçının kazancı... ve yasçı kadının ücreti suhttendir." Sonra bunu el-Hatîb'in "Târîh"ine dayandırmıştır. "Es-Sünenu'l Kübrâ"da (6/12) İbn Abbâs (*radiyallahu anhuma*)'nın "Suht... yasçı kadının ve şarkıcı kadının ücretidir..." dediği rivâyet edilmiştir. Beyhakî "Habîb b. Sâlih ile İbn Abbâs'ın arasında inkitâ vardır ve hadis mevkûftur" demiştir. Münzirî "el-İcmâ"da (557) "Yasçı kadının ve şarkıcı kadının ücretinin bâtıl olduğu hususunda da icmâ etmişlerdir" demiştir. Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 7/551, Şarkıcı Kadının ve Yasçı Kadının Ücreti Hakkında

495- Yine O başka bir yerde yasçı kadına lânet etmiştir.⁵⁷⁰

٤٩٦ - وقال ابن عُمرَ: النَّيَاحَةُ حَرَامٌ، وَاسْتِمَاعُهَا بَدْعَةٌ.

496- İbn Ömer "Yasçılık haram, yasa kulak vermek bidattir" demiştir.⁵⁷¹

٤٩٧ - وَقَدْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ: كَسْبُ الْغَنَاءِ وَالنَّيَاحَةِ مِنَ السُّحْتِ.

497- İbrâhîm (en-Nehâî) "Şarkıcılık ve yasçılık kazancı suhttendir" demiştir.⁵⁷²

٤٩٨ - وَأُتِيَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِنَائِحَةٍ، فَتَعَنَّتْ، فَبَدَا شَعْرُهَا، فَقِيلَ لَهُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّهُ قَدْ بَدَا شَعْرُهَا! فَقَالَ: أَبْعِدْهَا اللَّهُ، إِنَّهُ لَا حُرْمَةَ لَهَا. قِيلَ: وَلِمَ؟ قَالَ: لِأَنَّهَا تَأْمُرُ بِالْجَزَعِ، وَقَدْ نَهَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَنْهُ، وَتَنْهَى عَنِ الصَّبْرِ، وَقَدْ أَمَرَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ، وَتَأْخُذُ الدَّرَاهِمَ عَلَى دِمْعَتِهَا، وَتَبْكِي بِشَحْوٍ غَيْرِهَا، وَتُحْزِنُ الْحَيَّ، وَتُوْذِي الْمَيِّتَ.

⁵⁷⁰ Ebû Dâvûd'un (3130) rivâyet ettiğine göre Ebû Saîd el-Hudrî (*radiyallahu anhu*) "Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yasçı kadına ve ona kulak verene lânet etti" demiştir.

Münzirî "İsnâdında Muhammed b. el-Hasen b. Atıyye el-Avfî, babası ve dedesi vardır ki üçü de zayıftır" demiştir.

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde (3/390) rivâyet ettiğine göre eş-Şa'bi "Yasçı kadın ve ona kulak veren lânetlenmiştir" demiştir.

Buhârî'nin (1296) Ebû Mûsâ (*radiyallahu anhu*)'tan rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) feryat eden kadından, başını tıraş eden kadından ve (elbise-lerini) yırtan kadından teberrî etmiştir.

⁵⁷¹ Dârakutnî "el-İlel"de (3109) İbn Cureyc-Ebû Yahyâ-Mücâhid-Abdullah (*radiyallahu anhu*) kanalıyla Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in yasçılık da dâhil olmak üzere bütün bidatleri yasakladığını rivâyet etmiştir.

⁵⁷² İbn Ebî Şeybe (22478) İbrâhîm'in yasçı kadının, şarkıcı kadının ve kâhinin ücretini kerih gördüğünü rivâyet etmiş; Buhârî de bunu "Sahîh"inin "Fâhişenin ve Câriyelerin Kazancı" bâbında muallak olarak zikretmiştir.

498- Ömer b. el-Hattâb (*radiyallahu anh*)'a bir yasçı kadın getirildi. Kadın kem küm etti ve saçı gözüktü. Ona "Müminlerin emîri, kadının saçı gözüktü!" denildi. O da "Allah onu uzak etsin, onun bir hürmeti/haramlığı yoktur" dedi. "Niye?" diye sordular. Şöyle cevap verdi: "Çünkü o Allah (*Azze ve Celle*) feryat figân etmeyi yasakladığı hâlde bunu teşvik etmektedir. Allah (*Azze ve Celle*) sabrı emrettiği hâlde bundan sakındırmaktadır. Döktüğü göz yaşlarına karşılık para almakta, başkasının üzüntüsüne ağlamakta, diriye hüznlendirmekte, ölüye rahatsızlık vermektedir.⁵⁷³

٤٩٩ - وقال ابن عوف: أتيت الكوفة، فرأيت رجلاً يندبون على الطريق، فسألت عن ذلك! فقليل: يندبون الحسين رضي الله عنه. فأتيت إبراهيم فأخبرته بذلك، فقال: لا يزال هؤلاء أهل الكوفة بإحداث البدع في كل عام حتى يصير الحق فيهم بدعة.

499- İbn Avn şöyle demiştir: "Kûfe'ye geldim ve yol üzerinde ağıt yakan bazı adamlar gördüm. Bunun ne olduğunu sorduğumda 'Huseyn (*radiyallahu anh*)'a ağıt yakıyorlar" dediler. İbrâhîm'e gittim ve bu durumu ona bildirdim. Dedi ki: 'Şu Kûfe halkı hak aralarında bidat olana dek her sene yeni bir bidat ortaya atmaya devam edecek!'"

وَمِنَ الْبِدَعِ :

٥٠٠ - استعمال القينات، واستماع الغناء.

500- Şarkıcı kadınlar⁵⁷⁴ edinmek ve şarkı dinlemek de bidatlerdendir.⁵⁷⁵

⁵⁷³ Bunu İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (32/251), İbnu'l Kayyım "el-Medâric"de (1/500) zikretmiştir. Abdurrezzâk'ın "Musannef"inde (6682) İbrâhîm b. Muhammed'den rivâyet edildiğine göre Abdülkerîm şöyle demiştir: Bana Nasr b. Âsım'ın tahdis ettiğine göre Ömer b. el-Hattâb bir gece Medîne'de bir yasçı kadın duydu. Onun yanına girdi, kadınları dağıttı. Yasçı kadının yanına varıp ona kırbaçla vurmaya başladı. Bunun üzerine kadının başörtüsü düştü. "Saçı ey müminlerin emîri!" dediler. Ömer "Görüyorum, onun bir hürmeti/haramlığı yoktur" diye cevap verdi.

⁵⁷⁴ Metinde geçen "kaynât" şarkı söyleyen câriyelerdir.

٥٠١- وقال ابن مسعود: الغناء | يُبْثُّ النِّفَاقَ فِي الْقَلْبِ | كما يُبْثُّ [الماءُ البَقْلَ]

501- İbn Mes'ûd "Suyun baklayı bitirdiği gibi şarkı da kalpte nifâkı bitirir" demiştir.⁵⁷⁶

⁵⁷⁵ Zira İmrân b. Husayn (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sel. lem*) buyurdu ki: "Bu ümmet içerisinde hasf (yere batırma), mesh (sûret değiştirme) ve kazf (taş yağdırma) meydana gelecektir." "Bu ne zaman olacak ey Allah'ın Resûlü?" diye soruldu. O da "Şarkıcı kadınlar ve çalgı âletleri ortaya çıktığı, şaraplar helâl sayıldığı zaman..." diye cevap verdi.

Bunu Tirmizî (2359) rivâyet etmiş ve "Garîb bir hadistir" demiştir. Hadisin kendileriyle kuvvet bulduğu şâhidleri vardır. Bakınız: İbn Mâce, 4059-4062; Abd b. Humeyd, 452; Sahîh-i İbn Hibbân 6758.

Taberî "Bütün şehirlerdeki âlimler şarkının kerâhiyeti ve yasaklığı hususunda icmâ etmişlerdir" demiştir. (Tefsîru'l Kurtubî, 14/56)

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi"inde (40) rivâyet edildiğine göre Mâlik'e şarkı dinlemek sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: "Câiz değildir. Zira Allah '*Hak-tan sonra sapıklıktan başka ne var, nasıl döndürülüyorlar?*' (Yûnus, 32) buyurmuştur."

"Medîne halkının şarkı dinlediği söyleniyor" denmesi üzerine de "Bizim nezdimizde buna ancak fâsıklar kulak verir" demiştir.

⁵⁷⁶ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (948), İbn Ebi'd Dünyâ "Zemmu'l Melâhî"de (30, 31, 34), el-Hallâl "es-Sünne"de (1646-1650) rivâyet etmiştir. Beyhakî "Şuabu'l İmân"da (4745) ve İbnu'l Kayyım "İğâsetu'l Lehfân"da (1/248) rivâyet etmiştir. Abdullah "Mesâil"inde (1175) şöyle demiştir: "Babama şarkıyı sordum. 'Kalpte nifâkı bitirir, ilgimi çekmez' dedi."

İbnu'l Kayyım "el-Medâric"de (1/487) şöyle demiştir: "Bu şarkının etkisini ve meyvelerini bilen bir kimsenin sözüdür. Şarkı dinlemeye âdet hâline getiren her kimse mutlaka farkında olmadan nifâka girer. Nifâkın hakîkatini ve sınırını bilse onu kesinlikle kalbinde görür. Zira şarkı sevgisi ve Kur'ân sevgisi hangi kulun kalbinde bir araya gelmişse mutlaka biri diğerini atmıştır. Başkalarıyla beraber biz de şarkı dinleme alışkanlığı olan kimselere Kur'ân'ın ne kadar ağır geldiğini gözlerimizle gördük. Onlar Kur'an'dan sıkılıyorlar, okuyan kimse uzattığı zaman ona bağırıyorlardı. Kalpleri onun okuduğundan fayda-

٥٠٣ - وقد قال (صلى الله عليه وسلم) : (من أتى كاهنًا، أو عرافًا فصَدَقَهُ؛ فقد كَفَرَ بما أنزل الله على قلبِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّم)

503- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim bir kâhine ya da arrâfa⁵⁷⁹ gider de onu tasdik ederse Allah'ın Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kalbine indirdiğini inkâr etmiş olur."⁵⁸⁰

٥٠٤ - وقال: (مَن اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ النُّجُومِ، فَقَدْ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ الشَّرِّ، وَمَنْ زَادَ)

504- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kim astrolojiden bir şûbe öğrenirse şirkten bir şûbe öğrenmiş olur. (Astrolojideki ilmini) arttırdıkça (şirkini) arttırır."⁵⁸¹

٥٠٥ - وقال عليُّ بن أبي طالبٍ رضي الله عنه: أَحَذَّرْتُكُمْ عِلْمَ النُّجُومِ؛ إِلَّا مَا يُهْتَدَى بِهِ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ؛ فَإِنَّ الْمُنَجِّمَ كَالسَّاجِرِ، وَالسَّاجِرُ كَاهِنٌ، وَالْكَاهِنُ كَافِرٌ، وَالْكَافِرُ فِي النَّارِ.

kuşları kaçırmak (ve bundan manalar çıkarmak)tır. Tark yere çizilen çizgilerdir. Cibb hakkında el-Hasen 'O şeytandır' demiştir."

Tekehün kehânetten gelir ve kişinin gaybı bildiğini iddia etmesidir. Zecr de iyâfe denen şeydir. Yani kuşları harekete geçirmek için kovalamak ve isimlerine, seslerine ve kondukları yere göre tefâulde bulunmaktır. Araplar bunu yapar, bundan hem uğursuzluk hem de uğur manası çıkarırlardı. Tıyeranın ve tetayyurun manası birdir. Tıyera görülen veya duyulan bir şeyden uğursuzluk manası çıkarmak demektir.

⁵⁷⁹ Kâhinin manası az önce geçmişti. Arrâfa gelince Beğavî (rahimehullah) şöyle demiştir: "Arrâf ön bilgilerden yola çıkarak bazı şeyleri bildiğini, örneğin çalışan veya kaybolan eşyaların yerini bildiğini iddia eden kimsedir."

⁵⁸⁰ Ahmed (9536), el-Hâkim (1/8) ve "el-İbânetu'l Kubrâ'da (1003-1005) İbn Batta rivâyet etmiştir. Hâkim Ebû Hureyre (radiyallahu anh)'tan gelen rivâyeti sahihlemiştir. İsnâdı "el-Kebâir" kitabında (267) belirtildiği üzere sahihtir.

⁵⁸¹ Ahmed (2840), Ebû Dâvûd (3905) ve İbn Mâce (3726) rivâyet etmiş, İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ'da (35/193) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

505- Alî b. Ebî Tâlib (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: "Sizi astrolojiden sakındırıyorum. Ancak karanın ve denizin karanlıklarında kendisiyle yol bulunacak olanlar hâriç. Zira müneccim sihirbaz gibidir. Sihirbaz da kâhindir. Kâhin de kâfirdir. Kâfir de cehennemdedir."⁵⁸²

وَمِنَ الْبِدْعِ :

٥٠٦ - أَنْ يَحْضِبَ الرَّجُلُ لِحْيَتَهُ وَرَأْسَهُ بِالسَّوَادِ.

506- Kişinin sakalını ve saçını siyaha boyaması,⁵⁸³

⁵⁸² Bunu el-Hâris "Müsned"inde "Zevâidu'l Heysemî"de de (564) geldiği üzere bundan daha uzun bir şekilde Alî (*radiyallahu anh*)'ın Nehrevân'a çıkış kıssasının içerisinde rivâyet etmiştir. Müneccim ona o saatte çıkmaması gerektiğini söylemiş, Alî de ona şöyle cevap vermiştir: "Ne Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ne de O'ndan sonraki insanların bir müneccimi yoktu... Ey insanlar! Aman şu yıldız ilminden uzak durun. Karanın ve denizin karanlıklarında yol bulmaya yarayacak kadarı bundan müstesnâdır. Müneccim kâfir gibidir. Kâfir de cehennemdedir. Vallahi senin yıldızlara baktığını ve onlara göre amel ettiğini duyarsam seni hayatta kaldığım ve hayatta kaldığın sürece hapsedirim. Gücüm bulunduğu sürece seni ihsandan mahrum ederim."

İbn Ebî Şeybe "Musannef"inde (26041) Ömer b. el-Hattâb (*radiyallahu anh*)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

"Şu yıldızlardan karanın ve denizin karanlığında yolunuzu doğrultacak kadarını öğrenin, gerisini bırakın."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2007) ve "eş-Şeria"da (2001) Meymûn b. Mihrân'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İbn Abbâs'a 'Bana tavsiyede bulun' dedim. 'Yıldızlardan uzak dur, zira onlar kehânete götürür' dedi."

⁵⁸³ Müslim'in (5560) rivâyet ettiğine göre Câbir (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: Ebû Kuhâfe Mekke'nin fethedildiği gün getirildi. Saçı ve sakalı ak yavşan otu gibi beyazdı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Şunu bir şeyle değiştirin ve siyahıya boyayın."

Kevsec "Mesâil"inde (3496) Ahmed'e "Siyahla boyanmak mekruh mudur?" diye sormuş, Ahmed de "Eyvallah, mekruhtur" demiştir.

507- Sakalının yanlarından alması,⁵⁸⁴

Ayrıca İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"ine (8/321/Siyahla Boyanmayı Kerih Görenler), "el-Muğnî"ye (1/127), el-Hallâl'in "el-Vakfu ve't Teraccul"üne (s. 138, Siyahla Boyanmanın Kerâhiyeti) bakınız.

⁵⁸⁴ Çünkü bu Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivâyet edilen sakalları salma emrine ve sakallardan alma yasağına aykırıdır. Bu ileride zikredilecektir. Tirmizî'nin (2762) Abdullah b. Amr (radiyallahu anhuma)'dan Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sakalından enlemesine ve boylamasına aldığını rivâyet etmesine gelince bu sahih değildir. Buhârî, Tirmizî, Ukaylî ve başkaları bunu zayıflamıştır. Musannif (rahimehullah) sakalın boyundan almayı bidatlerden saymıştır, çünkü bazı sahâbîlerden hacda ve umrede sakallarından bir tutamdan artanı aldıkları sahih olarak rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

Bunlardan biri Buhârî'nin (5892) "Sahîh"inde İbn Ömer (radiyallahu anhuma)'dan rivâyet ettiğiidir. Bu rivâyete göre İbn Ömer hac ve umre yaptığı zaman sakalını tutar, tuttuğundan artanı alırdı.

Yine bu kapsamda olmak üzere Ebû Dâvûd "Sünen"inde (4201) Câbir (radiyallahu anh)'tan "Hac ve umre zamanı hâricinde sakallarımızı salıyorduk" dediğini rivâyet etmiştir. İbn Ebî Şeybe'nin (25998) rivâyet ettiği bir lafızda da "Hac ve umre zamanı hâricinde boylamasına almıyorduk" demiştir. Yine İbn Ebî Şeybe (25993) Atâ b. Ebî Rabâh'ın "Hac ve umre zamanı hâricinde sakalları salmayı seviyorlardı" dediğini rivâyet etmiştir.

Hacda ve umrede sakalın boyundan almaya ruhsat verenler arasında İmam Mâlik (Muvattâ, Sakalı Kısaltma Bâbı), İmam Şâfiî (el-Ümm, Kişi Safâ ve Merve'den Sonra Ne Yapar?) ve İmam Ahmed de vardır. Nitekim el-Hallâl'in "et-Teraccul"ünde (114) şu geçmektedir: "Ahmed'e sakalının yanlarından alan kimseyi sordum. 'Sakalın bir tutamdan artanını alır' dedi. 'Peki Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Bıyıkları kısaltın, sakalları salın" hadisi?" diye sordum. 'Boyundan ve boğazının altından alır' diye cevap verdi. Yine ben Ebû Abdullah'ı sakalını boyundan ve boğazından alırken gördüm."

Bu bapta İbn Ebî Şeybe'nin (Sakaldan Almak Hakkında Ne Dediler Bâbı) rivâyet ettiği birçok eser vardır. Oraya bakınız.

۵۰۸ - أَوْ يُطَوَّلَ شَارِبَةٌ.

508- Bıyığını uzatması da bidatlerdendir.⁵⁸⁵

۵۰۹ - وَقَدْ قِيلَ: أَوَّلُ مَنْ خَضَبَ بِالسَّوَادِ فِرْعَوْنُ.

509- (Saçını veya sakalını) siyaha boyayan ilk kimsenin Firavun olduğu söylenmiştir.⁵⁸⁶

۵۱۰ - وَقِيلَ: إِنَّهُ خِضَابُ أَهْلِ النَّارِ.

510- Siyahın cehennem ehlinin boyası olduğu söylenmiştir.⁵⁸⁷

۵۱۱ - وَأَمَرَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِإِعْفَاءِ اللَّحْيِ، وَإِحْفَاءِ الشَّوَارِبِ.

511- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) sakalları uzatmayı, bıyıkları da kazımayı emretmiştir.⁵⁸⁸

⁵⁸⁵ Tirmizî'nin (2761) "hasen-sahih" diyerek rivâyet ettiğine göre Zeyd b. Erkam (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Bıyıklarından almayan bizden değildir." Hallâl'in "et-Teraccul"üne (Bıyıktan Alma Hususundaki Sünnet) bakınız.

⁵⁸⁶ Deylemî "el-Firdevs"te (47) benzeri bir hadisi Enes (radiyallahu anh)'tan rivâyet etmiştir ki sahih değildir. İbn Ebî Şeybe (25413) ve "el-Evâil"de Ebû Ur-ve (33) benzerini Mücâhid (rahimehullah)'tan rivâyet etmişlerdir.

⁵⁸⁷ "El-Muğnî an Hamli'l Esfâr" (350) kitabında "Siyah boya cehennem ehlinin boyasıdır" diye bir hadis rivâyet edilmiştir. Bir lafız da "kâfirlerin boyası" şeklindedir. Taberânî ve Hâkim, İbn Ömer'den "kâfirin boyası" lafzıyla rivâyet etmiştir. İbn Ebî Hâtim bunun hakkında "Münkerdir" demiştir.

⁵⁸⁸ Buhârî (5892) ve Müslim (421) İbn Ömer (radiyallahu anha)'dan rivâyet etmiştir. Ebu'l Hasen el-Kattân "el-İknâ' fî Mesâilil İcmâ"da şöyle demiştir: "Sakalı tıraş etmenin câiz olmayan bir müsle olduğu hususunda ittifak etmişlerdir."

İbn Teymiyye "Şerhu'l Umde"de (1/236) şöyle demiştir: "Sakalı tıraş etmek kadının saçını tıraş etmesi gibidir, hatta daha beterdir. Çünkü sakalı tıraş etmek yasaklanan müsle kapsamındadır."

٥١٢ - أَنْ يَتَزَعَّرَ الرَّجُلُ، أَوْ يَخْضِبَ يَدَهُ بِالْحِنَّاءِ.

512- Adamın za'ferân sürünmesi ve eline kına yakması da bidatlerdendir.⁵⁸⁹

Bıyığa gelince sünnet olan fıtrat hadisinde geldiği üzere *bıyığı kısaltmak* ve "*Bıyıkları kazıyın*" hadisinde geldiği üzere *bıyığı kazımaktır*. Sahâbe (*radıyallahu anhum*) da buna göre amel etmişlerdir.

Hanbel şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a (yani Ahmed b. Hanbel'e) 'Sence adam bıyıklarını kısaltır mı, kazır mı ya da nasıl alır?' diye soruldu. 'Kazırda bunda bir beis yoktur, kısaltırsa bunda da bir beis yoktur' diye cevap verdi." (Zâdu'l Meâd, 1/179) Derim ki: Bıyığı usturayla tıraş etme hususunda ne Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den ne de ashâbından gelen herhangi bir delile rastlayamadım. Bu nedenle ilim ehlinin birçoğu bunu kerih görmüştür. Ayrıca "el-İstizkâr"da (8/335) şunlar geçmektedir: "İbn Abdulhakem İmam Mâlik'in şöyle dediğini zikretmiştir: 'Bıyığı kazımak onu tıraş etmek değildir. Bana göre bıyığını kazıyan kimse te'dîb edilmelidir.' Eşheb Mâlik'in 'Bıyığı kazımak bidatlerdendir' dediğini rivâyet etmiştir. İbnu'l Kâsım Mâlik'in 'Bıyığı (kökünden) tıraş etmek bana göre müstehabdır' dediğini rivâyet etmiştir. Leys b. Sa'd'dan da 'Kimsenin bıyığını derisi gözükecek şekilde tıraş etmesini istemem ve bundan hoşlanmam' dediği rivâyet edilmiştir."

⁵⁸⁹ Buhârî'nin (5836) ve Müslim'in (5558) rivâyet ettiğine göre Enes (*radıyallahu anh*) "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) adamın za'ferânlanmasını yasakladı" demiştir. Tirmizî şöyle demiştir: "Kişinin za'ferânlanması demek za'ferân ile kokulanması demektir."

Ezherî "Tehzîbu'l Luğa"da (1531) "Za'ferân bir boyadır ve aynı zamanda güzel kokulardandır" demiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünnê"de (12/78) şöyle demiştir: "Za'ferânın erkeklere yasaklığı onun çoğu hakkında söz konusudur. Azına gelince bu hususta evlenen kişi için ruhsat vârid olmuştur... Kadınlara ise za'ferân (az olsun çok olsun) mübahtır."

"Et-Teraccul" kitabında (18) zikredildiğine göre Ahmed'e "Erkeğe hangi kokular mekruhtur?" diye sorulmuş, o da "Halûk ve benzerleri gibi sarı ve kırmızı olan her şey" diye cevap vermiştir.

٥١٣ - أن يُسَبِّلَ الرَّجُلُ إِزَارَهُ، -وهو السَّرَاوِيلُ -على عَقْبِيهِ.

513- Adamın izârını -ki bu şalvardır- topuklarına sarkıtması da bi-datlerdendir.⁵⁹⁰

٥١٤ -وقال النبي (ﷺ) : (لا يَنْتَظِرُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ إلى المُسَبِّلِ إِزَارَهُ مِنَ الْخِيَلَاءِ)

514- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah azze ve celle izarını kibirle (topuklarına) sarkıtan kimseye bakmaz" buyurmuştur.⁵⁹¹

وَمِنَ الْبِدْعِ :

٥١٥ - النَظَرُ فِي كُتُبِ الْغَرَائِمِ، وَالْعَمَلُ بِهَا،

515- Azâim⁵⁹² kitaplarına bakmak, onlarla amel etmek,

Derim ki: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in erkekleri ellerine kına yakmaktan nehyetmesinin sebebi bunun kadınların işlerinden olmasıdır.

Âişe (radiyallahu anha)'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kadını elinde kına izi veya boya izi olmadığı hâlde görmeyi istemezdi." Bunu Beyhakî "es-Sünenü'l Kubrâ"da (7/311) rivâyet etmiştir.

Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebû Dâvûd (Kadınların Boyasına/Kınasına Dâir Bâb), Abdurrezzâk (1/318), Şerhu's Sünne (12/78/Erkeklerle Za'ferânlanmanın Yasaklığı), el-Vera', el-Mervezî (Kadınların Boyası/Kınası ve Bu Hususta Mekruh Olanlar)

⁵⁹⁰ Buhârî'nin (5787, Kibirden Olmaksızın İzârını Yerde Sürükleyen Kimse Bâbı) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "İzârın topuklardan aşağı inen kısmı ateştedir."

Taberî şöyle demiştir: "Haber ancak izar lafzıyla gelmiştir. Çünkü O'nun zamanında insanların ekserisi izar ve ridâ giyiniyordu. İnsanlar ne zaman gömlek ve cübbe giymeye başladılar, o zaman yasaklık yönünden onların hükmü de izarın hükmüyle aynı oldu." (Fethu'l Bârî, 10/262)

⁵⁹¹ Buhârî (5788) ve Müslim (5504) benzerini İbn Ömer (radiyallahu anhuma)'dan rivâyet etmiştir.

٥١٦ - وادَّعَاءُ كَلَامِ الْجِنِّ، وَاسْتِخْدَامُهُمْ، وَقَتْلُ بَعْضِهِمْ.

516- Kişinin cinlerle konuştuğu iddiasında bulunması, onları kullanmak ve bazılarını öldürmek de bidatlerdendir.⁵⁹³

٥١٧ - تَعْلِيقُ التَّمَائِمِ وَالتَّقَاوِيدِ مِنْ غَيْرِ حَاجَةٍ، أَوْ عَلَّةٍ تَحْتَ بِصَاحِبِهَا.

517- İhtiyaç ya da takılan kimsede ortaya çıkan bir hastalık olmadığı hâlde temimeler ve ta'vîzeler takmak da bidatlerdendir.⁵⁹⁴

⁵⁹² Azâim rukyeler demektir. Burada kastedilen bidat ve şirk içerikli rukyelerdir.

⁵⁹³ "Bedâi'u'l Fevâid"de (4/1399) şöyle denmiştir: "Kâdî'nın İbn Batta'nın hattından alıntılararak yazdığı el-Burzâtî'nin "Mesâil"inde şu geçmektedir... Dedi ki: "Ona (yani İmam Ahmed'e) rukyelerle ve azîmelerle mecnûnu sara-dan kurtardığını iddia eden, cinlere hitap edip onlarla konuştuğunu ve cinlerden kendisiyle konuşanların olduğunu iddia eden kimse hakkında sordum, 'Sence ona iyileştirmesi için mecnûn götürülebilir mi?' dedim. Dedi ki: 'Bil-mem ki bu nedir?! Bu hususta bir şey duymadım. Kimsenin bunu yapmasını istemem. Bunu yapmamak bana daha sevimlidir.'"

⁵⁹⁴ İçerisinde Allah Teâlâ'nın kelâmından ve Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetinden bir şey yazılı olan temimeler ve ta'vîzeler takmak selef arasında ihtilaflı bir konudur. Seleften bir tâife içerisinde Kur'ân'dan bir şey yazılı olan temimelere ve şeriate uygun ta'vîzelere, bunların başa bir belânın gelmesinden sonra takılması şartıyla ruhsat vermiştir. Bunların başa bir belânın gelmesinden önce, hastalığı ve nazarı def etmek için takılmasına gelince buna ruhsat verilmemiştir.

Âişe (radiyallahu anha) şöyle demiştir: "Temîme belâdan sonra takılan şeylerden değildir. Temîme belâdan önce, takdîri savmak için takılan şeydir." Bunu "es-Sünne"de (559) Harb el-Kirmânî ve el-Hâkim (4/242) rivâyet etmiş, el-Hâkim sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir. Seleften bu tür rukyelere ruhsat verenler arasında Abdullah b. Amr (radiyallahu anhuma), Saîd b. el-Museyyeb, Yahyâ b. Saîd, Saîd b. Cubeyr, Mücâhid, ed-Dahhâk, Mâlik, bir ri-vâyete göre Ahmed ve İshâk b. Râhûye de vardır. Allah onlara rahmet etsin. Müteahhirinden başka kimseler de bu konuda onların izinden gitmiştir.

518- Kadınların cenâzeleri takip etmesi,⁵⁹⁵

Seleften bir diğer tâife ise bundan men etmiştir:

Harb "es-Sünne"de (558) şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e içerisinde Kur'ân bulunan veya bulunmayan ta'vîze takmayı sordum. 'İbn Mes'ûd (*radiyallahu anh*) bundan hiç hoşlanmazdı' diye cevap verdi."

Kevsec Ahmed'e "Kur'ân'dan bir şey takılır mı?" diye sormuş, Ahmed de "Her türlü ta'lik/takma mekruhtur" diye cevap vermiştir.

İbn Ebî Şeybe'nin (23814) rivâyet ettiğine göre İbrâhîm en-Nehaî (*rahimehullah*) Abdullah b. Mes'ûd (*radiyallahu anh*)'ın ashâbını kastederek "Kur'ân'dan olsun veya olmasın temîmeleri kerih görürlerdi" demiştir.

Ehli Sünnet'in müteahhirîninden olanlarının çoğu birçok sebepten dolayı temîmeler takmaktan men etmişlerdir. Bu sebeplerden bazıları şunlardır:

1- Temîmeler takmanın haramlığı hususunda vârid olan yasağın genelliği

2- Şirke götüren yolun kapatılması. Zira şerîate uygun temîmeler takılmasının câiz olduğu görüşü, şirk içerikli temîmeler takarak şirke düşmeye kapı aralamaktadır. Takılan temîmeler şerîate uygun olsa bile bu böyledir. Bu durumda (şerîate uygun temîmeler ile şirk içerikli temîmeler) birbirlerine benzediklerinden dolayı şirk içerikli temîmeleri reddetmek güçleşir.

3- İçerisinde Kur'ân yazan bir temîme takıldığında onunla helâyâ girileceğinden dolayı Kur'ân'a saygısızlık edilmiş olur. Nitekim İbn Ebî Şeybe'nin (23823) rivâyet ettiğine göre İbrâhîm en-Nehaî (*rahimehullah*) çocuklara muska takılmasını hoş görmez ve "Onlar onunla tuvalete girerler" derdi.

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"ine (8/13/Temîmeler ve Rukyeler Takma Hakkında, 8/31/Ta'vîzeler Takmaya Ruhsat Verenler) ve Harb'in es-Sünnesi'nin tetimmesine (Temîmeler ve Kur'ân ile Rukye Hakkında Gelenler Bâbı) bakınız.

⁵⁹⁵ Zira Buhârî (1219) ve Müslim'in (2122) rivâyet ettiğine göre Ümmü Atıyye (*radiyallahu anha*) şöyle demiştir: "Biz cenâzeleri takip etmekten nehyedildik. Bununla beraber bu bize kesin bir şekilde yasaklanmamıştı." İnsanların

٥١٩ - ولطمُ الخُدودِ فيها، ومشيئُ الرِّجالِ حُفاهُ مُنْسلِلينَ بينَ أيديها.

519- Cenâzelerde yanakları tokatlamak,⁵⁹⁶ erkeklerin yalın ayak ve hızlı bir şekilde cenâzelerin önünden gitmesi de bidatlerdendir.

وَمِنَ الْبِدْعِ:

٥٢٠ - الصُّرَاخُ، ولطمُ الخُدودِ، وتشقيقُ الثَّيابِ عندَ استماعِ الذِّكْرِ والقرآنِ؛ فهذا مما أحدثهُ النَّاسُ.

520- Zikir veya Kur'ân dinlerken çığlık atmak, yanakları tokatlamak ve elbiseleri yırtmak da bidatlerdendir. Bu insanların ortaya attığı yeniliklerden ve bidatlerdendir.

٥٢١ - وقال أنسُ بن مالكٍ: وعظنا رسولُ اللَّهِ (عليه وسلم) موعظةً وجلَّت منها القلوبُ، وذرَّتْ منها العيونُ، فصرَّحَ صَارِحٌ مِن جَانِبِ الْمَسْجِدِ. فقال النبيُّ (عليه وسلم) : (مَنْ هَذَا الَّذِي يُلْبِسُ عَلَيْنَا دِينَنَا ؟! إِنْ كَانَ صَادِقًا فَقَدْ شَهَّرَ نَفْسَهُ، وَإِنْ كَانَ كَاذِبًا فَمَحَقَّهُ اللَّهُ)

521- Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bize bir vaazda bulundu ki ondan dolayı kalpler ürperdi ve gözler yaşardı. Bunun üzerine mescidin yanında bulunan biri bir çığlık attı. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

“Dinimizi bize karışık gösteren şu adam kimdir? Eğer samimî ise kendisini teşhîr etmiştir. Sahtekârsa Allah onu mahvetsin!”⁵⁹⁷

bu hususta ortaya attıkları bidatler için “el-Havâdisu ve'l Bida”a (s. 176) bakınız.

⁵⁹⁶ Buhârî (1294) ve Müslim'in (198) rivâyet ettiğine göre İbn Mes'ûd (radiyallahu anhu) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Yanakları tokatlayan, yakaları yırtan ve câhiliyye davası güden kimse bizden değildir.”

⁵⁹⁷ İbn Adiyy “el-Kâmil”de (5/346) rivâyet etmiştir. Mevzû bir hadistir. Bakınız: el-Mizân, 7/301; Lisânul Mizân, 1/283.

٥٢٢ - وقال الفضيل بن عياض: وعظ موسى بن عمران عليه السلام قومه، فشق رجل ثوبه؛ فأوحى الله تبارك وتعالى إلى موسى عليه السلام قل له: إن كان صادقاً فليشق لي عن قلبه.

522- Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: Mûsâ b. İmrân (aleyhisselam) kavmine vaaz-u nasihatte bulundu. Bir adam da elbisesini yırttı. Bunun üzerine Allah (tebareke ve teala) Mûsâ (aleyhisselam)'a şunu vahyetti: "Ona söyle: Eğer samimi ise Benim için kalbini yarsın!"⁵⁹⁸

٥٢٣ - وقال ابن المبارك: هؤلاء الذين يصعقون عند استماع الذكر تُعْذَهُم على الجدران العالية، ونقرأ عليهم، وننظرُهم يتردّدون.

Ebû Dâvûd (4599) ve Tirmizî (2676) sahih olarak el-İrbâd b. Sâriye (radiyallahu anhu) 'ın şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bize belîğ bir vaaz verdi. Bundan dolayı gözler yaşardı, kalpler ürperdi..."

Âcurrî (rahimehullah) "el-Erbaîn"de (s. 108) şöyle demiştir: "Bu sözû iyi ayırt edin! O, O'nun öğüdünden dolayı; öğüt dinlerken çığlık atan, bağırıp çağıran ve ayılıp bayılan birçok câhilin yaptığı gibi çığlık attıklarını, bağırıp çağırdıklarını, kafalarına vurduklarını, göğüslerini dövdüklerini, hoplayıp zıpladıklarını ve dans ettiklerini söylememiştir. Bunların hepsi şeytandandır. Şeytan bu şekilde onlarla oynar. Bunların tamamı bidat ve dalâlettir. Bunu yapan kimseye şöyle denir: Şunu bil ki Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) insanlar arasında öğüdü en doğru olan, ümmetine en çok nasihat eden ve en hassas kalpli kimse idi. Ashâbı da insanlar arasında en hassas kalpli kimseler idiler. Kendilerinden sonra gelecek insanlardan da daha hayırlıydılar. Bu hususta hiçbir akıllı şüphe etmez. Buna rağmen onlar öğüt dinlerken çığlık atmadılar, bağırıp çağırmadılar, raks etmediler, hoplayıp zıplamadılar. Eğer bu (câhillerin yaptığı) doğru olsaydı, onlar bunu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzurunda yapmaya insanlar arasında en fazla hak sâhibi olanlardı. Fakat bu bidattir, bâtıldır ve münkerdir. Bunu iyi bil!" ("el-İ'tisâm"dan doğrulanmıştır, 2/130). Bu sözlerin benzerini Ebu'l Feth et-Tâî (v. 555) "el-Erbaîn" kitabında (s. 106) söylemiştir.

⁵⁹⁸ Ahmed "ez-Züh'd"de (s. 87), Ebû Nuaym "el-Hilye"de (2/315) benzerini Ebû İmrân el-Cûnî'den rivâyet etmiştir.

523- İbnu'l Mubârek şöyle demiştir: "Şu zikri dinledikleri esnâda kendilerinden geçenleri yüksek duvarların üzerine oturtalım ve onlara Kur'ân okuyalım. Bakalım yerlerinden kıpırdayabiliyorlar mı?!"⁵⁹⁹

⁵⁹⁹ Musannif bunu "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, 154) İbn Sirîn (rahimehullah)'tan rivâyet etmiştir. Ona Kur'ân dinleyip kendinden geçen kimse hakkında sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir:

"Bunun doğruluğunu anlamamız için bir duvarın üzerine oturtulmalı ve Kur'ân kendisine başından sonuna kadar okunmalıdır. Düşerse dediği gibidir."

Yine İbn Batta'nın (153) zikrettiğine göre Enes (radiyallahu anh)'a Kur'ân dinleyip kendilerinden geçen kimseler hakkında sorulmuş, o da "Onlar hâricilerdir" diye cevap vermiştir. Yine onun zikrettiğine göre (155) Kays b. Cubeyr "Kissacıların yanında kendinden geçmek şeytandandır" demiştir.

Saîd b. Mansûr "Sünen"inde (95) Abdullah b. Urve b. ez-Zubeyr'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ninem Esmâ'ya 'Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı Kur'ân okuduklarında ne yapıyorlardı?' diye sordum. Dedi ki: 'Allah (ac)'nin onları nitelediği gibilerdi. Gözleri yaşıyor, tüyleri diken diken oluyordu.' Ben de 'Burada bazı insanlar Kur'ân'ı işittikleri zaman ayılıp bayılıyorlar' dedim. 'Şeytandan Allah'a sığınırım' dedi."

Ebû Ubeyd "Fedâilu'l Kur'ân"da (2/15/Kur'ân Okuyan Kimsenin Kur'ân'ı Okurken Bayılması, Bunu Kerih Görenler Ve Kınayanlar) isnâdıyla Ebû Hâzim'den şunu rivâyet etmiştir: İbn Ömer (radiyallahu anhuma) Irak ehlinde yere yıkılmış bir adama rast geldi. İnsanlar da etrafında bulunuyordu. İbn Ömer "Bu nedir?" diye sordu. "Kendisine Kur'ân okunduğunda veya Allah'ın zikredildiğini işittiğinde Allah korkusundan yıkılıyor" diy cevap verdiler. İbn Ömer "Vallahi biz de Allah'tan korkuyoruz ama yere yıkılmıyoruz" dedi.

İkrime'den de şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Esmâ'ya "Seleften biri Allah korkusundan bayılıyor muydu?" diye soruldu. O da "Hayır fakat onlar ağlıyorlardı" diye cevap verdi.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (11/7) şöyle demiştir: "Bu bapta Basra ehlinin âbidlerinden nakledilen ve mübâlağaya varan bazı şeyler vardır. Örneğin birinin Kur'ân dinlerken öldüğü ya da bayıldığı aktarılmıştır... Onların arasında Kur'ân dinlediklerinde bayılan kimseler vardı. Fakat Sahâbe arasın-

٥٢٤- وَصِنَفَ مِنَ النَّاسِ: يُظْهِرُونَ التَّقَشُّفَ، اتَّخَذُوا الاسْتِمَاعَ إِلَى الْقَصَائِدِ
وَالاجْتِمَاعَ عَلَى ذَلِكَ سُنَّةً لَهُمْ؛ لِيَلْهَوْا بِذَلِكَ أَنْفُسَهُمْ، وَيُطَرِّبُوا قُلُوبَهُمْ، وَفِيهِمْ مَنْ يَرْقُصُ،
وَيُصَفِّقُ بِيَدَيْهِ، وَيَحْرِقُ ثِيَابَهُ، وَيَقُولُونَ فِي قِيلِهِمْ: (قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ) ، (وَقَالَتِ الْخَوَرَاءُ) ،
(وَقَالَ الْوَلِيُّ) شَيْءٌ لَمْ يَقُلْهُ اللَّهُ، وَلَا جَاءَ فِي أَثَرٍ، وَلَا فِي سُنَّةٍ، وَلَمْ تَقُلْهُ خَوَرَاءُ، وَلَا قَالَ الْوَلِيُّ؛
وَهَذَا مُبْتَدَعٌ كَذِبٌ وَزُورٌ.

524- Yine insanlardan kendilerini zâhid gösteren bir sınıf vardır ki kasîdelere kulak vermeyi ve bunun için bir araya gelmeyi alışkanlık hâline getirmişlerdir. Bu şekilde gönüllerini eğlendirirler ve kalplerini coştururlar. Onlardan bazıları raks eder, ellerini birbirine vurur, elbiselerini yırtar. Söylediklerini “Allah (*Azze ve Celle*) buyurdu ki”, “Havrâ dedi ki” ve “Velî dedi ki” diyerek söylerler. Hâlbuki bunlar Allah’ın buyurmadığı, ne bir eserde ne bir sünnette vârid olan, havrânın ve velînin söylemediği şeylerdir. Ancak birer bidat, yalan ve iftirâdır.⁶⁰⁰

da bu durumda olan hiç kimse yoktu. Bu ortaya çıktığı zaman Sahâbe’den ve Tâbiîn’den aralarında Esmâ binti Ebî Bekr, Abdullah b. ez-Zubeyr ve Muhammed b. Sîrîn’in de bulunduğu bir tâife buna karşı çıkmıştır. Bunu yapanlara karşı çıkanlardan bazıları bunun bir zorlama ve yapmacıklık olduğunu düşünmüşlerdir... Cumhûr ulemânın benimsediği görüş ise, bu kimselerden birinin elinde olmaksızın bunları yaptığı takdirde -yerinde duran kimsenin durumunun onunkinden daha kâmil olmasıyla birlikte- onun eleştirilmeyeceğidir. Bundan dolayıdır ki Ahmed’e bu mesele sorduğu zaman o şöyle cevap vermiştir: ‘Yahyâ b. Saîd el-Kattân’a Kur’ân okundu da bayıldı. Eğer biri bunu kendisinden savabilecek olsaydı şüphesiz Yahyâ b. Saîd savardı. Zira ben ondan akıllısını görmedim.’ İşte Ahmed bunu ve benzeri şeyleri söylemiştir. Bu durumun Şâfiî’nin de başına geldiği nakledilmiştir. Alî b. el-Fudayl b. İyâd’ın kıssası da meşhurdur. Toparlayacak olursak bu hâl samimiyetinden şüphe edilmeyecek birçok kimsede görülmüştür. Fakat Sahâbe’nin hâli Kur’ân’da zikredilen; yani kalplerin ürpermesi, gözlerin yaşarması ve tüylerin diken diken olması idi.”

⁶⁰⁰ Musannif “el-İbânetu'l Kubrâ”da (Tetimmetu’r Reddi ale’l Cehmiyye, 3/198) şöyle demiştir: “Allah size rahmet etsin, şu hulûlcülerden uzak durun.

٥٢٥ - وَصِفَتْ آخَرُ: يُظْهِرُونَ الرُّهْدَ وَالْعِبَادَةَ، وَيُحْرَمُونَ الْمَكَاسِبَ، وَالْمَعِيشَةَ، وَيَرَوْنَ
الْإِلْحَافَ فِي الْمَسَآلَةِ وَالْكُدِّيَّةِ، يَدْعَوْنَ الشُّوقَ وَالْمَحَبَّةَ بِسُقُوطِ الْخَوْفِ وَالرَّجَاءِ. وَهَذَا مُتَبَدِّعٌ
كُنْهٌ، وَالْمُدَّعِي لَهُ: مَقْبُوتٌ مَمْقُوتٌ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ وَالْمَعْرِفَةِ؛ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَبَاحَ
الْكَيْسَ، وَالصَّنَاعَةَ، وَالنَّحَارَةَ عَلَى حُكْمِ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ إِلَى أَنْ تَقُومَ الشَّاعَةُ، وَحُرْمُ الْمَسَآلَةِ
وَالْكُدِّيَّةِ مَعَ الْغَيْبِ عَنْهُمَا.

525- Başka bir sınıf daha vardır ki kendilerini zâhid ve âbid gösterirler, kazançları ve maişet teminini haram sayarlar, ısrarlı bir şekilde dilencilik yapmayı gerekli görürler, korkuyu ve ümidi düşürerek şevk ve mu-

Çünkü onlar Allah'ın kullarının en şerlilerindendir. Sûfilere benzemeye çalışırlar. Kendilerini zâhid gibi gösterirler. Korkuyu ve ümidi ıskat ederek şeref ve muhabbet iddiasında bulunurlar. Allah'ın yanımızda olduğunu, içimize girdiğini, zâtıyla bizimle temâs hâlinde olduğunu söylerler. Bidatçi ve sapıktırlar. Tağbîr ve kasîde meclislerinde bulunurlar. Genç tüysüz oğlanlardan ve kadınlardan şarkı dinlerler. Hoplayıp zıplarlar, dans ederler, Allah'ın bakılmasını haram kılmış olduğu şeylere bakarak ve kulak vermenin câiz olmadığı şeyleri dinleyerek zevk alırlar, böylece coşarlar, ellerini birbirine vururlar, ayılıp bayılırlar, ölüyormuşçasına kendilerinden geçerler. Sonra da bunun Rablerine besledikleri sevgiden ve O'na duydukları özleminden kaynaklandığını, kalplerinin O'nu gözleriyle gördüğünü iddia ederler. Böylece Allah'a iftira atarlar; O'nun kitabına, nebîsinin sünnetine, ilk sefein ve Allah'ın sâlih kullarının yoluna muhâlefet ederler. İddialarını destekleyecek hiçbir hüccetleri, âlimlerden yaptıklarını dayandıracakları hiçbir imamları yoktur. Allah Teâlâ'nın kelâmını şeyhlerden ve dindar kimserlerden işitirler. Resûl'ün haberlerini ve hikmet ehlinin sözlerini işitirler. Fakat kalpleri bunlar karşısında yumuşamaz, kulakları bunları dinlemez. Genç oğlanların ve kadınların meclislerinde şarkı, kasîde ve rubâî dinlerken kendilerinden sâdır olan şeylerin; din, mezhep ve takip edilecek birer yol edindikleri şeylerin bir kısmı bile onlardan sâdır olmaz."

Berbehârî (rahimehullah) "Şerhu's Sünne"de (109) şöyle demiştir: "Şevke ve muhabbete çağırانların, kadınlarla yalnız kalanların ve gelip geçilen yol üzerinde duranların yanında oturmaktan sakın. Onların hepsi dalâlet içindedir."

habbet iddiasında bulunurlar.⁶⁰¹ Bunların tamamı sonradan ortaya atılan şeylerdir. Bu iddialarda bulunan kimse ilim ve marifet ehlinin nezdinde öfkeye düşer. Çünkü Allah (Azze ve Celle) kazancı, zanaati ve ticareti Kitab'ın ve Sünnet'in hükmüyle kıyâmet kopana dek helâl kılmıştır. Dilenmeye ihtiyaç duyulmadığı hâlde dilenmeyi ise haram kılmıştır.⁶⁰²

⁶⁰¹ Bunlar hurâfeci sûfilere "Sana ne ateşinden korktuğum için ibâdet ettim ne de cennetini arzuladığım için ibâdet ettim; ancak Sana saygı duyduğum ve Seni sevdiğim için ibâdet ettim" diyen bir topluluktur. Hâlbuki bu söz Kitab'a, Sünnet'e, nebîlerin, resûllerin ve onlardan sonra gelen ümmetin selefin yoluna muhâlifdir. Zira Allah Teâlâ nebîlerinin isimlerini zikrettikten sonra onları şu buyruğuyla övmüştür: "Onlar hayırlarda yarışır, bize umarak ve korkarak duâ ederler, bize derinden saygı beslerlerdi." (Enbiyâ, 90)

Korkudan ve ümitten soyutlanmış amel, mutasavvıfların birçoğunun içersine zındıklığı sokan şeydir. O mutasavvıflar ki kendilerini cenneti veya cehennemini dert edinmekten tenzih ederler. Allah'a ancak O'na olan sevgilerinden dolayı ibâdet ettiklerini söylerler. Böylece Allah'ın azâbını ve ateşini küçümsemiş, cenneti ve nimetlerini hafife almış olurlar. Bu sebeple âlimlerden biri şöyle demiştir: "Kim Allah'a sadece sevgiyle ibâdet ederse zındıktır. Kim Allah'a sadece korku ile ibâdet ederse harûrî (hâricî)dir. Kim Allah'a sadece ümitle ibâdet ederse mürciîdir. Kim Allah'a sevgiyle, korkuyla ve ümitle ibâdet ederse işte o muvahhid bir mümindir." (el-İ'lâm bi-Muhâlefâtı'l Muvâfakâti ve'l İ'tisâm, s. 147)

⁶⁰² Zira Müslim'in (2363) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Kim malını çoğaltmak için insanlardan mallarını isterse -az istesin veya çok istesin- ancak bir kor istemiş olur."

Ahmed'in (6530) ve "Hasen bir hadistir" diyerek Tirmizî'nin (652) rivâyet ettiğine göre Abdullah b. Amr (radiyallahu anhuma) şöyle demiştir: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Zengine ve sağlığı sıhhati yerinde olan kuvvetli kimse-ye sadaka helâl olmaz."

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (113) şöyle demiştir: "Kazançlara gelince kazançlar mutlaklıktır. Fâsid olduğu görülenler hâric sıhhati sana belli olanlar mutlaklıktır. Kazanç fâsid olduğu takdirde de kişi ondan zarûrî ihtiyacı miktârınca alabilir. "Çalışıp kazanmayı terk edeyim, bana verdiklerini alayım" diye-

٥٢٦ - وأجمع العلماء لا خلاف بينهم :

أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ افترضَ عَلَى الخَلْقِ: الخوفَ والرَّجاءَ، وَأَنَّهُ دعا عبادهُ إِلَيْهِ بِالرَّغْبَةِ

وَالرَّهْبَةِ .

526- Yine âlimler aralarında hiçbir ihtilâf olmaksızın icmâ etmişlerdir ki Allah (*Azze ve Celle*) insanlara korkuyu ve ümidi farz kılmuştur. Yine O kullarını rağbet ve rahbet ile (onları teşvik ederek ve korkutarak) kendisine çağırmıştır.⁶⁰³

mezsın. Bunu ne Sahâbe yapmıştır ne de günümüze kadar gelip geçmiş âlimlerden herhangi biri... Yine Ömer b. el-Hattâb (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: 'İçerisinde bazı küçük düşürücü şeylerin bulunduğu bir işte çalışıp kazanç elde etmek insanlara muhtaç olmaktan hayırlıdır.'

Harb el-Kirmânî de içerisinde görmüş olduğu âlimlerin icmâsını naklettiği akîdesinde şöyle demiştir: "Kim kazançların, ticâretlerin ve olması gereken şekilde mal talebinin haram olduğunu söylerse hata yapmış ve (Sünnet'e) muhâlefet etmiş olur. Aksine, elde edilmesi gereken şekilde elde edilen kazanç helâldir. Allah ve Resûlü bunu helal kılmıştır. Ümmetin âlimleri de bunun helâl olduğunu söylemiştir." (es-Sünne, tahkîkimle 85)

Ayrıca bakınız: el-Evsat, 10/635/Mübâh Olan Kazanç Türlerinin Bir Arada Zikri... ve Bunlarla Dilenmekten Müstağni Olma

⁶⁰³ Allah (*azze ve celle*) şöyle buyurmuştur: "Onlar hayırlarda yarışırlar, bize umarak ve korkarak duâ ederlerdi ve bize derinden saygı besleyen kimselerdi." (Enbiyâ, 90)

Yine O şöyle buyurmuştur: "O duâ ettikleri hangisi daha yakın diye Rablerine vesîle ararlar, O'nun rahmetini umarlar ve azâbından korkarlar. Şüphesiz Rabbinin azâbı sakınılmaya lâayk bir azaptır." (İsrâ, 57)

Berbehârî (*rahimehullah*) "Şerhu's Sünne"de (88) şöyle demiştir: "Bil ki -Allah sana rahmet etsin- kulun her hayrı işlemiş olsa bile dünyada bulunduğu sürece endişe içerisinde olması gerekir. Çünkü o ne üzere öleceğini, sonunun ne olacağını, Allah'a ne hâl üzere kavuşacağını bilemez. Nefsine karşı haddi aşan kimsenin de ölüm anında Allah Teâlâ'dan ümidini kesmemesi, Allah tebâreke ve teâlâ hakkında hüsnüzanda bulunması, günahlarından dolayı da endişe

وَمِنَ الْبِدْعِ الْمُحَدَّثَةِ الَّتِي لَيْسَ لَهَا أَصْلٌ فِي كِتَابٍ وَلَا سُنَّةٍ، تَشَبَّهُوا فِيهَا بِأَفْعَالِ
الْجَاهِلِيَّةِ:

٥٢٧ - اجتماعهم والتحالف بينهم على التعاضد، والتناصر. وهذا مُبتدعٌ مكروه. وكانت الجاهليَّةُ تفعلهُ؛ فأذهبهُ اللهُ عزَّ وجلَّ بالإسلام، ونهى عنه على لسانِ نبيِّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّم.

Kitap'ta ve Sünnet'te bir aslı bulunmayan, sonradan ortaya atılmış bidatlerden biri de ki bu yaptıkları câhiliyye fiillerine benzemektedir:

527- İnsanların bir araya gelmeleri, birbirlerini destekleyeceklerine ve birbirlerine yardım edeceklerine dâir birbirlerine söz vermeleridir. Bu, bidat olarak ortaya atılan ve hoş karşılanmayan bir şeydir. Bunu câhiliyye ehli yapardı. Allah (*Azze ve Celle*) bunu İslâm ile giderdi. Nebîsi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in diliyle bunu yasakladı.⁶⁰⁴

etmesi gerekir. Eğer Allah ona merhamet ederse bu O'nun fazlındandır. Ona azap ederse günahından dolayıdır."

Selefin Allah'a yalnızca korkuyla veya yalnızca ümitle ibâdet edenlere yönelik kınamaları için 525. maddenin dipnotuna bakınız.

⁶⁰⁴ "Hilyetu'l Evliyâ"da (2/204) rivâyet edildiğine göre Mutarrif b. Abdullah b. eş-Şihhîr şöyle demiştir: "Zeyd b. Sûhân'ın yanına giderdik de şöyle derdi: 'Ey Allah'ın kulları, cömert olun ve iyilik yapın. Kulların Allah'a ulaşması için iki yol vardır: Korku ve ümit...'

Yine bir gün ona gittim. Bir yazı yazmışlardı. Şuna benzer sözler sıralamışlardı: 'Allah Rabbimizdir, Muhammed nebîmizdir, Kur'ân önderimizdir. Bizim yanımızda olanın biz de şöyle şöyle yanında oluruz. Kim de bize muhâlefet ederse elimiz onun üzerinde olur, şöyle yaparız böyle ederiz.' Yazıyı onlara birer birer arz etmeye başladı. 'Kabul ettin mi ey falan?' diye soruyorlardı. Sonunda bana geldiler ve 'Kabul ettin mi ey çocuk?' diye sordular. Ben de 'Hayır!' dedim. Bunun üzerine (Zeyd b. Sûhân) 'Çocuğu aceleyle getirmeyin' dedi ve 'Ne diyorsun çocuk?' diye sordu. Ben de dedim ki: 'Allah benden zaten kitabında söz almıştı. Allah'ın benden aldığı sözün üzerine asla yeni bir söz ek-

۵۲۸ - وقال النبي صَلَّى الله عليه وسلم: (لا حِلْفَ في الإسلام، وأيُّما حِلْفٌ كان في الجاهليَّةِ فما زاده الإسلامُ إلَّا تأكيداً)

528- Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “İslâm’da hîlf yoktur. Câhiliyyede olan herhangi bir hilfi İslâm ancak pekiştirmiştir.”⁶⁰⁵

۵۲۹ - والشَّهادَةُ بدعةٌ، والبراءَةُ بدعةٌ، والوَلَايَةُ بدعةٌ؛

والشَّهادَةُ: أن يشهدَ لأحدٍ مِّنْ لم يأت فيه خبرٌ أَنَّهُ في الحَنَّةِ أو النَّارِ.

والوَلَايَةُ: أن يتولَّى قومًا، ويتبرَّأ من آخرين.

والبراءَةُ: أن يبرأ من قومٍ هُم على دين الإسلام والسُّنَّةِ.

529- Şehâdet bidattir, berâet bidattir, velâyet bidattir.⁶⁰⁶

Şehâdet; kişinin, hakkında bir haber gelmemiş bir kimsenin cennetlik ya da cehennemlik olduğuna şehâdet etmesidir.

Velâyet; kişinin bir topluluğu velî edinmesi, onların dışındakilerden de teberri etmesidir.

Berâet de kişinin İslâm dîni ve Sünnet üzere olan bir topluluktan teberri etmesidir.⁶⁰⁷

lemeyeceğim!’ Benden sonra son kişiye kadar onlardan hiç kimse teklifi kabul etmedi.”

Katâde dedi ki: “Mutarri’f’e ‘Kaç kişiydiniz?’ diye sordum. ‘Yaklaşık otuz kişi’ dedi.”

⁶⁰⁵ Müslim (2430) rivâyet etmiştir.

⁶⁰⁶ Musannif “el-İbânetu’l Kubrâ”da (1277) Seleme b. Kuheyl’in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Cemâcim’de ben, Ebu’l Bahterî, Meysere Ebû Sâlih, Dahhâk el-Meşrikî ve Bukeyr et-Tâî bir araya geldik. İrcânın bidat olduğu, velâyetin bidat olduğu, berâetin bidat olduğu ve şehâdetin bidat olduğu üzerinde icmâ ettiler.” Bu söz seleften birçok kimseden rivâyet edilmiştir. Bunların tahrîcini Abdullah’ın “es-Sünne”sinde (621, 622, 647) yaptım.

وَمِنْ الْبِدْعَةِ:

۵۳۰- أَنْ يَأْخُذَ السُّلْطَانُ الرَّجُلَ فَيَضْرِبُهُ، وَيُعَاقِبُهُ، فَيَقُولُ: أَفَعَلْتَ كَذَا؟ أَصْنَعْتَ

كَذَا؟ حَتَّى يُسْقِطَهُ.

530- Sultanın adamı alıp dövmesi, cezalandırması ve suçu üzerine aldırana kadar “Şunu yaptın mı, bunu yaptın mı?” diye sorması da bidatlerdendir.⁶⁰⁸

⁶⁰⁷ Hallâl'in “es-Sünne”sinde (763) rivâyet edildiğine göre Ebû Tâlib şöyle demiştir: “Ebû Abdullah'a -yani Ahmed b. Hanbel'e- 'Berâet bidattir, velâyet bidattir, şehâdet bidattir; bunlar ne demek?’ diye sordum. Dedi ki: 'Berâet Rasulallah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ashâbından birinden teberrî etmendir. Velâyet bazılarını velî edinip bazılarını edinmemendir. Şehâdet birinin cehennemlik olduğuna şehâdet etmendir.”

Harb el-Kirmânî “es-Sünne”de (110), içerisinde âlimlerin icmâsını zikrettiği akîdesinde şöyle demiştir: “Velâyet bidattir, berâet bidattir. Onlar 'Falanı velî ediniyoruz, falancadan da teberrî ediyoruz’ derler. Bu bidat bir sözdür. Bundan uzak durun.”

⁶⁰⁸ Ezher b. Abdullah el-Hazârî'nin rivâyet ettiğine göre Külâîler'den bir topluluğun bir eşyası çalındı. Hâke'den bazı kimseleri suçladılar. Sonra Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sahâbîsi en-Nu'mân b. Beşîr'in yanına gittiler. Nu'mân onları (yani şüphelileri) birkaç gün hapsetti. Sonra onları serbest bıraktı. Sonra (malları çalınanlar) yine Nu'mân'a geldiler ve “Onları dövmeden ve imtihana tabi tutmadan serbest bıraktın ha?” dediler. Bunun üzerine Nu'mân şöyle dedi: “Ne istiyorsunuz? İsterseniz onları döverim. Eşyanız ortaya çıkarsa sorun yok. Çıkmazsa sırtlarınızdan sırtlarından aldığımın aynısını alırım!” “Bu senin hükmün müdür?” diye sordular. “Allah'ın hükmü ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hükmüdür” diye cevap verdi.

Bunu Ebû Dâvûd (4382/Döverek İmtihan Bâbı) rivâyet etmiş ve şöyle demiştir: “(Nu'mân) onları bu sözle korkutmuştur. Yani dayak ancak itiraftan sonra gerekir.”

İbnu'l Kattân “Beyânu'l Vehmi ve'l İhâm”da (3/595) “Bu hadisin ceyyid tarikleri vardır” demiştir.

531- Mescidlerde tağbîr yapmak,⁶⁰⁹

Kevsec "Mesâil"inde (2629) şöyle demiştir: "Ahmed'e dedim ki: 'Süfyân'a mihnet/imtihan; sultânın kişiyi alıp ona suçu itiraf ettirene kadar "Şunu yaptın mı, bunu yaptın mı?" diye sorması sorulmuş, o da "Evet, bu bana göre bir şey değildir, adam (dövülmeden) itirafta bulunursa (sultan) onu yargılar, değilse bunu yapmaları yakışık almaz" diye cevap vermiş.' Bunun üzerine Ahmed şöyle dedi: 'Adam korkusundan itirafta bulunursa Ömer (*radiyallahu anh*)'ın ve Şurayh'ın hadisine göre yargılanmaz.' İshâk da 'Ahmed'in söylediği doğrudur' dedi."

Derim ki: İmam Ahmed Abdurrezzâk'ın (18793) rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir: Ömer b. el-Hattâb (*radiyallahu anh*)'a bir hırsız getirildi. Hırsız suçunu itirâf etti. Ömer "Bu elin bir hırsızın eli olmadığını görüyorum" dedi. Bunun üzerine adam "Vallahi ben hırsız değilim, fakat beni tehdit ettiler!" dedi. Ömer de onu elini kesmeden serbest bıraktı. "El-Muğnî"ye (8/196) bakınız.

⁶⁰⁹ Ezherî "Tehzîbu'l Luğa"da şöyle demiştir: "Allah Teâlâ'yı anmaya dâir coşkuyla okunan şiire tağbîr denir. Onlar bu şiirleri nağmeli nağmeli okurken coşkuya gelirler, dans ederler ve toz kaldırırılar. Sanki onlara bu sebeple muğabbira/tağbîrciler/toz kaldıranlar denilmiştir" İbn Teymiyye "el-İstikâme"de (1/238) şöyle demiştir: "Tağbîr değnekle vurmaktır. Ğabberra toz kaldırdı demektir. Bu şarkının nağmesi eşliğinde kullanılan âletlerden biridir."

Yine o "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (11/576) şöyle demiştir: "(Tağbîr) değnekle herhangi bir deriye vurmaktır. Yine (tağbîr) nağmeli insan sesidir. Bazen insan sesine ilâve olarak bir el diğerine vurulur ya da bir değnekle uyluğa veya herhangi bir deriye vurulur ya da elle defe veya hristiyanların çanı gibi bir davula vurulur ya da yahudilerin borazanı gibi bir boruya üflenir. Bunu din ve Allah'a yaklaşma adına yapan kimsenin sapıklığında ve câhilliğinde şüphe yoktur. Bunu zevk ve eğlence için yapana gelince dört imamın mezhebi eğlence âletlerinin tümünün haram olduğu yönündedir."

Yine o (11/569) şöyle demiştir: "Bil ki fazîleti bildirilen ilk üç nesilde; ne Hicâz'da ne Şâm'da ne Yemen'de ne Mısır'da ne Mağrib'de ne Irâk'ta ne de Horasân'da; dindâr, sâlih, zâhid ve âbid kimselerden hiçbiri ne defle ne elle ne de değnekle ıslık ve alkış benzeri şeyler için bir araya geliyor değildi. Bu an-

٥٣٢ - وَكَوْبُ النِّسَاءِ السُّرُوجِ

532- Kadınların serclere binmesi,⁶¹⁰

٥٣٣ - وَكَوْبُ الرِّجَالِ سُرُوجِ التَّمُورِ

533- Adamların kaplanların serclerine binmesi,⁶¹¹

٥٣٤ - وَاتِّخَاذُ آتِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلِبْسُ الْحَرِيرِ وَالذَّبْيَاجِ.

534- Altından ve gümüşten kaplar edinmek, ipek ve dîbâc giymek de bidatlerdendir.⁶¹²

cak ikinci yüzyılın sonlarında uyduruldu. İmamlar bunu gördüklerinde buna karşı çıktılar.

Şâfiî şöyle demiştir: 'Bağdat'ta arkamda zındıkların uydurduğu bir şeyi bıraktım. Ona tağbîr diyorlar ve onunla insanları Kur'ân'dan alıkoyuyorlardı.' Yezîd b. Hârûn 'Fâsıktan başkası tağbîr yapmaz, tağbîr ne zaman vardı ki?' demiştir. Ahmed de kendisine tağbîr hakkında sorulması üzerine 'Çirkin görüyorum, sonradan ortaya atılmıştır' demiş, 'Onlarla beraber oturalım mı?' dediklerinde de 'Hayır' diye cevap vermiştir. Aynı şekilde diğer dîn imamları da tağbîri kerih görmüştür."

⁶¹⁰ Serc bineğin semeridir. Ona kadınların hâricinde yalnız erkekler biner. Bu sebeple selef kadınların serce binmesini kerih görmüştür.

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde (8/364/Kadınların Serclere Binmesi Hakkında Bir Bâb) rivâyet edildiğine göre ed-Dahhâk b. Müzâhim (rahimehullah) kadınların serclere binmesini kerih görürdü.

Âsım'dan da şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Adamın bineğine kadının binmesini, kadının bineğine de adamın binmesini kerih görüyorlardı."

⁶¹¹ Muâviye (radiyallahu anh)'tan rivâyet edildiğine göre o Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından bir topluluğa "Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kaplanların derilerine binmeyi yasakladığını biliyor musunuz?" diye sordu. Onlar da "Evet" dediler. Bunu Ahmed (17327) ve Ebû Dâvûd (1796) rivâyet etmiştir. Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 8/362/Kaplanlara Binmek Hakkında; 13/167/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe

٥٣٥ - البناء على القبر، وتخصيصها

535- Kabirlerin üzerine bina yapmak, onları kireçlemek,⁶¹³

٥٣٦ - وشدُّ الرِّحَالِ إلى زيارتها

536- Kabirleri ziyâret etmek için yolculuğa çıkmak da bidatlerden-dir.⁶¹⁴

⁶¹² Zira Buhârî (5426) ve Müslim'in (5450) rivâyet ettiğine göre Huzeyfe (*radıyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "İpek ve dîbâc giymeyin. Altın ve gümüş kaptan içmeyin. Altın ve gümüş tabaktan yemeyin. Zira bunlar dünyada onlarındır."

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (1/103) şöyle demiştir: "Kullanılması mutlak olarak haram olan her bir şeyin kullanmak için edinilmesi de haramdır. Tambur gibi... (Tamburu kullanmak haram olduğu gibi edinmek de haramdır.) Ayrıca bakınız: 12/520. Dîbâc arapçalaşmış farsça bir kelimedir. İpekten dokunan bir tür elbisedir. (el-Mu'cemu'l Vasîf, 1/268)

⁶¹³ Çünkü Müslim'in (2205) Câbir (*radıyallahu anh*)'tan rivâyet ettiğine göre Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kabrin kireçlenmesini, üzerine oturulmasını ve üzerine binâ yapılmasını yasaklamıştır.

⁶¹⁴ Çünkü Buhârî (1189) ve Müslim'in (3364) rivâyet ettiğine göre Ebû Hu-reyre (*radıyallahu anh*) şöyle demiştir: Nebî (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: "Eğerler ancak üç mescid için bağlanır (ancak üç mescid için yolculuk edilir): Benim şu mescidim, Mescid-i Harâm ve Mescid-i Aksâ..."

İbn Teymiyye "er-Reddu ale'l Ahnâî"de (s. 30) şöyle demiştir: "(Ehli Sünnet) demiştir ki: Bunun sebebi nebîlerin ve sâlihlerin kâbirlerine yolculuk etmenin bidat oluşudur. Bunu Sahâbe'den ve Tâbiîn'den hiç kimse yapmamıştır. Rasu-lullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bunu emretmemiştir. Müslümanların imamların-dan hiçbiri bunu güzel görmemiştir. Kim bunun ibâdet olduğuna itikâd eder ve bunu yaparsa o kimse Sünnet'e ve imamların icmâsına muhâlefet etmiştir. Bu Ebû Abdullah b. Batta'nın 'el-İbânetu's Suğrâ' eserinde Sünnet'e muhâlif bidatler arasında zikrettiği hususlardandır." Yine o (s. 148) şöyle demiştir: "İbn Batta'ya gelince o bunu içerisinde Ehli Sünnet'in görüşlerinin büyük kıs-mını ve Sünnet'e muhâlif olan bidatleri zikrettiği 'el-İbânetu's Suğrâ' eserinde

وَمِنْ الْبِدْعَةِ:

٥٣٧ - إِعْظَامُ الْمَوْتِ، وَتَغْرِيقُ الثِّيَابِ عِنْدَ نُزُولِهِ، وَتَسْوِيدُ الْأَبْوَابِ، وَحِزُّ التَّوَاصِي،
وَالْجُلُوسُ عَلَى بَابِ الْمَيِّتِ بَعْدَ الدَّفْنِ، وَاتِّخَاذُ أَهْلِهِ طَعَامًا لِمَنْ أَنَاهُمْ، وَمَبِيتُ النَّاسِ عِنْدَهُمْ.

537- Ölümü büyüksemek, ölüm başa geldiğinde elbiseleri yırtmak, kapıları karalamak, kâkülleleri kısaltmak, definden sonra ölünün kapısının önünde oturmak, ölünün âilesinin kendilerine gelenler için yemek yapması, insanların onların yanında geceklemeleri de bidatlerdendir.⁶¹⁵

'kabirler üzerine binâ yapmak, kabirleri kireçlemek, kabirleri ziyâret için yolculuk etmek' diyerek söz konusu etmiştir. Görüldüğü gibi o bunu genel bir itâdeyle zikretmiştir. Onun 'kabirleri ziyâret için yolculuk etmek' sözü ona göre bunun (yani kabirleri ziyâret etmenin) Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in 'Eğerler ancak üç mescid için bağlanır' buyruğunun kapsamına girdiğini göstermektedir. Tıpkı mescidleri kireçlemenin O'nun kabirlerin kireçlemeyi yasaklaması kapsamında olduğu gibi..."

⁶¹⁵ Ahmed'in (6905) ve İbn Mâce'nin (1612) rivâyet ettiğine göre Cerîr b. Abdullah el-Becelî (radiyallahu anh) şöyle demiştir:

"Biz ölünün ehlinin yanında toplanmayı ve defninden sonra yemek yapmayı niyhâdan sayardık." Bûsîrî isnâdının sahih olduğunu söylemiştir.

Buhârî "Sahih"inde şöyle demiştir: "Ölü İçin Yas Kapsamında Mekruh Olanlar Bâbı: Ömer (radiyallahu anh) 'Bırak onları, nak' ve laklaka olmadığı sürece Ebû Süleymân'a ağlasınlar' demiştir. Nak' başa toprak saçmak, laklaka bağırmasıdır."

Kevsec Ahmed'e sorduğu sorulardan oluşan "Mesâil"inde (836) şöyle demiştir: "'Ölünün âilesinin yemek vermesi ve ölünün âilesinin yanında geceleme mekruh mudur?' diye sordum. 'Ölünün âilesi yemek verebilir. fakat başlarına düğün yemeği gibi toplanılmaz, ölünün âilesinin yanında geceklemeyi de kerih görüyorum' diye cevap verdi. İshâk da 'Dediği gibidir' dedi."

"El-Havâdisu ve'l Bida" (s. 175) müellifi şöyle demiştir: "Mâteme gelince bu âlimlerin icmâsıyla yasaklanmıştır. Şâfiî 'Mâtemi kerih görüyorum, mâtem erkeklerin ve kadınların üzüntülerini yenilemek gâyesiyle bir araya gelmeleri- dir' demiştir. Mâtem (sözlükte) sohbet için toplanmaktır. Bu münker bir

وَمِنْ الْبِدْعَةِ:

٥٣٨ - قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ، وَالْأَذَانُ بِالْأَلْحَانِ، وَتَشْبِيْهُهَا بِالْغِنَاءِ.

538- Kur'ân'ı ve ezânı şarkıya benzeterek nağme ile okumak da bidatlerdendir.⁶¹⁶

bidattir. Bu konuda bir şey nakledilmemiştir." Ayrıca bakınız: Musannef-i İbn Ebî Şeybe, 3/476/Ölü İçin Bağırmanın ve Yaka Yırtmanın Yasaklanması Yasaklığı; 3/478/Ölü İçin Yemek Yedirme ve Yas Tutma Hakkında Ne Dediler Bâbı

⁶¹⁶ Selef Kur'ân'ı sonradan ortaya çıkan nağmelerle şarkıcılar gibi okumayı kerih görmüştür. Saîd b. el-Museyyeb'den rivâyet edildiğine göre o Ömer b. Abdulazîz'in insanlara imamlık yaparken Kur'ân'ı nağmeli okuduğunu işitmiş ve ona bir elçi gönderip "Allah seni ıslah etsin, imamlar böyle okumaz!" demiştir. Bundan sonra Ömer nağmeli okumayı bırakmıştır. (el-Medhal, 1/52)

İbnu'l Kâsım'dan rivâyet edildiğine göre Mâlik'e namazda nağmeli okuma sorulmuş, o da "Bunu sevmem, bu ancak kendisine karşılık dirhem almak için okudukları bir ezgidir" diye cevap vermiştir. (el-Müdevvene, 1/223)

Hârûn b. Ya'kûb şöyle demiştir: Babamın Ahmed b. Hanbel'e Kur'ân'ı nağmeli okumayı sorduğunu işittim. Ahmed "Sonradan ortaya atılmış bir bidattir" dedi. "Bunu kerih mi görüyorsun ey Ebû Abdullah?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Evet. Ancak Ebû Mûsâ el-Eş'arî (*radıyallahu anh*)'da olduğu gibi kişinin doğasından kaynaklanan bir şey olması durumu müstesnâ. Bu nağmeleri sonradan öğrenenlere gelince bu nağmeler mekruhtur." (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/514) Yine Ahmed kendisine Kur'ân'ı nağmeyle okumanın sorulması üzerine "Bidat, bidat; onu şarkı yapıp çıktılar, onu şarkı yapıp çıktılar!" demiştir.

İbnu'l Kayyim "Zâdu'l Meâd"da (1/492-493) şöyle demiştir: "Selefin hâlini bilen kimse kat'î sûrette bilir ki onlar Kur'ân'ı ölçülü, sayılı ve sınırlı alçaltmalardan ve yükseltmelerden ibâret olan zorlama müzik nağmeleriyle okumaktan uzaklardı. Onlar Kur'ân'ı bu nağmelerle okumayacak ve bu nağmelere cevaz vermeyecek kadar Allah'tan korkan kimselerdi..."

"El-Havâdisu ve'l Bida" (s. 85) sahibi şöyle demiştir: "Ashâb-ı elhân (Kur'ân'ı nağmeyle okuyanlar) dördüncü asırda ortaya çıkmıştır... Bu kimseler âlimler

tarafından terk edilmiş kimselerdi. Kur'ân kıraatini şarkı nağmelerinin kural-larına taşıdılar. Kısa okunacak yeri uzattılar, uzatılacak yeri kısa okudular. Sâkini harekelendirdiler, harekeliyi sakın okudular. Harf ekleyip harf çıkardı-lar. Harekeliyi cezmettiler. meczûmu harekelendirdiler. Bunları coşkuya geti-ren şarkı nağmelerinin tam olarak ortaya çıkması için yaptılar. Sonra bunlara isimler türettiller..."

Müellif sonra bu isimleri zikretmiştir ki bu isimler şarkıcılardan ve fisk eh-linden aldıkları şu muhdes makamlardır! Müellif sonra şöyle devam etmiştir: "Onlar bu isimleri Allah'ın kitabı hakkında uydurmuşlardır. Allah bunlar hak-kında hiçbir delil indirmemiştir. Onların okuyanı da dinleyeni de bununla emir, nehiy, vaad, vaîd, vaaz, korkutma, darbimesel ve hüküm bildirme gibi Kur'ân'da inen manaları anlamayı amaçlamamaktadır. Bu ancak zevk ve coş-ku içindir. Nağmeler ve ezgiler saz tıngırtısına ve müzik aleti seslerine ben-zemektedir. Nitekim Allah (ac) Kureyş'i şu buyruğuyla zemmetmiştir: '*Onların Beyt yanındaki duâları da ıslık çalmaktan ve alkış tutmaktan başka bir şey de-gildir...*' (Enfâl, 35)"

Seleften ezânı nağmeli okumayı kerih gördüklerine dâir rivâyet edilenler de çoktur. Örneğin Ömer b. Sa'd b. Ebî Huseyn el-Mekkî'nin rivâyet ettiğine göre bir müezzin nağmeli bir şekilde ezan okudu. Bunun üzerine Ömer b. Abdu-lazîz ona "Ya kendini sıkmadan ezan oku ya da bizi bırak" dedi. Bunu İbn Ebî Şeybe (1/229) rivâyet etmiş, Buhârî de "Sahîh"inde (Ezânı Yüksek Sesle Okumak Bâbı) muallak olarak zikretmiştir.

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (3/429) şöyle demiştir: "Dârakutnî bunu merfû olarak İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir. İsnâdı sahih değildir. İbn Ömer'den ri-vâyet edildiğine göre o müezzinin birine 'Ben sana Allah için buğzediyorum, çünkü sen ezân okurken haddi aşıyorsun' demiştir. Böylece o müezzinin ezânı uzatarak ve nağmeli okuyarak meşrû olan sınırı geçtiğine işâret etmiştir. Baş-ka bir rivâyete göre o 'Sen ezan okurken kendini öne çıkarıyorsun' demiş, sanki onun sesindeki abartıya, avurt doldurmaya ve tekebbüre işâret etmiş-tir."

Kevsec "el-Mesâil"de (177) şöyle demiştir: "Ahmed'e 'Ezanda nağme yap-mak (hakkında ne dersin)?' diye sordum. Bundan hoşlanmamış gibi 'Her şey uydurulmuş!' diye cevap verdi. İshâk da 'Dediği gibidir, çünkü bu bidattir' de-di."

وَمِنْ الْبِدْعَةِ:

٥٣٩ - تَحْلِيَةُ الْمَصَاحِفِ.

539- Mushafları süslemek,⁶¹⁷

٥٤٠ - وَزَحْرَفَةُ الْمَسَاجِدِ.

540- Mescidleri süslemek,⁶¹⁸

İbn Abdülhakem'in "el-Câmi"'inde (110) rivâyet edildiğine göre Mâlik şöyle demiştir: "Ben ezanı nağmeyle okumayı kerih görüyorum. Müminlerin emriyle bu konuda konuşmayı bile düşündüm. Çünkü ben onları (bu şekilde nağmeli) ezan okurlarken duyuyordum."

Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/50/Ezanı Nağmeli Okumak; Abdurrezzâk, 1/481/Ezanı Abartılı Okumak Bâbı

⁶¹⁷ İbn Ebî Dâvûd'un "el-Mesâhif"'te (s. 584, Mushafları Altınla Süslemek) rivâyet ettiğine göre Ubeyy b. Ka'b, Ebu'd Derdâ ve Ebû Hureyre (rhum) "Mushaflarınızı süslediniz, mescidlerinizi yıldızladınız, helâkiniz yakındır" demiştir. Lafızları birbirine yakındır. İsnâdları birbirini kuvvetlendirmektedir.

Yine İbn Ebî Dâvûd (463) Bürd b. Sinân'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Hiç bir ümmetin ameli, mushaflarını ve mescidlerini süslemedikçe kötüleşmemiştir."

Yine o (464, 471) İbn Mes'ûd ve İbn Abbâs (rhum)'un bunu kerih gördüklerini rivâyet etmiştir. Ayrıca bakınız: Fedâilu'l Kur'ân, Ebû Ubeyd, 2/234 Mushafların Altın ve Gümüşle Süslenmesi ve Yıldızlanması; İbn Ebî Şeybe, 3/623 Mushafın Süslenmesi Hakkında, 10/268

⁶¹⁸ Zira Enes (radiyallahu anhu) şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "İnsanlar mescidlerle övünmedikçe kıyâmet kopmaz." Bunu Ebû Dâvûd (449) rivâyet etmiş, İbn Huzeyme (1322) ve İbn Hibbân (1614) sahih olduğunu söylemiştir.

Yine Ebû Dâvûd'un (448) rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs (radiyallahu anhumu) şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Ben mescidleri boyayıp süslemekle emrolunmadım."

٥٤١ - وَتَطْوِيلُ الْمَنَابِرِ .

541- Minberleri uzun yapmak da bidatlerdendir.⁶¹⁹

وَمِنْ الْبِدْعَةِ:

٥٤٢ - أَخْذُ الْأَجْرَةِ عَلَى: الْأَذَانِ، وَالْإِمَامَةِ، وَتَعْلِيمِ الْقُرْآنِ، وَتَفْسِيرِ الْمَوْتَى.

542- Ezan okumaya, imamlığa, Kur'ân öğretmeye ve ölü yıkamaya karşılık ücret almak da bidatlerdendir.⁶²⁰

Ubey b. Ka'b, Ebu'd Derdâ ve Ebû Hureyre (*radiyallahu anhum*)'un "Mushaflarınızı süslediniz, mescidlerinizi yıldızladınız, helâkiniz yakındır" dedikleri daha önce geçmişti.

Buhârî (*rahimehullah*) "Sahîh"inde şöyle demiştir: "Mescid İnşâ Etmek Bâbı: Ebû Saîd 'Mescidin çatısı hurma dallarındandı' demiştir. Ömer (*radiyallahu anh*) bir mescid yapılmasını emretmiş ve 'İnsanları yağmurdan koru(yacak bir çatı yap), sakın (mescidi) kırmızıya veya sarıya boyayıp da insanları fitneye düşürme' demiştir. Enes (*radiyallahu anh*) 'Mescidlerle övünüyorlar ama pek azı hâriç mescidlere gitmiyorlar' demiştir. İbn Abbâs (*radiyallahu anhuma*) 'Mescidleri tıpkı yahudilerin ve hristiyanların süslediği gibi süsleyeceksiniz' demiştir."

Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/192/Mescidlerin Süsüne ve Bu Konuda Gelenlere Dâir Bir Bâb; Abdurrezzâk, 3/152; el-Havâdisu ve'l Bida', et-Turtûşî, s. 104-109

⁶¹⁹ İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (5/471) şöyle demiştir: "Sahih olan minberin üç basamak olmasıdır. O'nun râşid halîfeleri döneminde de minber bu şekilde kalmıştır... Aralarında mezhebimiz mensuplarından İbn Batta'nın da bulunduğu âlimlerden bir topluluk minberleri yükseltmeyi sonradan ortaya atılan bidatlerden saymıştır. İsnâdî sâbit olmayan merfû bir hadiste bunun kıyâmet alâmetlerinden olduğu rivâyet edilmiştir.

⁶²⁰ Çünkü Allah'a yaklaşma vesîlesi olan amellerde aslolan ücreti ve mükâfâtı Allah Teâlâ'dan beklemektir. Bu sebeple bunun kerâhiyetine dâir birçok hadis ve seleften eser rivâyet edilmiştir. Örnek olarak:

1- Ezan Okuma Karşılığında Ücret Almak

Tirmizî (209) ve başkaları Osmân b. Ebi'l Âs (*radiyallahu anh*)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bana son söylediklerinden biri de 'Ezânına karşılık ücret almayan bir müezzin edin' idi."

Tirmizi şöyle demiştir: "Hasen-sahihtir. İlim ehlinin nezdinde amel buna göredir. Onlar müezzinin ezâna karşılık ücret almasını kerih görmüşler, ezânının karşılığını Allah'tan beklemesini güzel görmüşlerdir."

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/201) şöyle demiştir: "Müezzinin ezanına karşılık ücret alması Osmân (*radiyallahu anh*) hadîsinden dolayı câiz değildir. Müezzin ezânına karşılık ücret alırsa bu onun hakkı değildir."

Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/50; Abdurrezzâk, 1/481; el-Muğnî, 5/70

2- İmamlığa Karşılık Ücret Almak

Selef nâfile namaz kıldırma karşılık ücret alma konusunda sert sözler söylemişlerdir. Peki, farz namazlar hakkında ne düşünülür?

Mervezî "Kıyâmu Ramadân"da (s. 246, Ramazan'da İmamlığa Karşılık Ücret Alma Bâbı) isnâdıyla Abdullah b. Ma'kıl'ın Ramazan'da insanlara namaz kıldırıldığını, Ramazan Bayramı geldiği zaman Ubeydullah b. Ziyâd'ın ona beş yüz dirhem ve bir elbise gönderdiğini, bunun üzerine Abdullah'ın bunları reddedip "Biz Allah'ın kitabına karşılık ücret almayız" dediğini rivâyet etmiştir. (Yine "Kıyâmu Ramadân"da geçtiğine göre) Hasen'e ücret karşılığında birip tutan ve onun kendilerine namaz kıldırıldığı topluluk hakkında soruldu. Hasen "Onun namazı da yoktur, onların namazı da yoktur" diye cevap verdi. İbnu'l Mubârek'ten "Ücret karşılığında namaz kıldırılmayı kerih görüyorum" ve "Onlara namazı iâde etmelerinin vâcip olmasından korkarım" dediği rivâyet edilmiştir. Ahmed'e bir topluluğa "Şu kadar dirhem karşılığında size Ramazan'da namaz kıldırayım" diyen kimse sorulmuş, o da "Allah'tan âfiyet dilerim, onun arkasında kim namaz kılar?" demiştir. ("Kıyâmu Ramadân"dan yapılan iktibas burada sona erdi.)

Kevsec "Mesâil"inde (720) şöyle demiştir: "İnsanlara Ramazan ayında sunulan bağışlar (hakkında ne diyorsun)?" diye sordum. "Kişinin herhangi bir hayra karşılık bir ücret almasını hoş görmüyorum" diye cevap verdi. İshâk da şöyle dedi: "Kişi ücret alma niyetiyle imamlık yapamaz. Herhangi bir ücret alma niyeti olmaksızın imamlık yapar da sonra kendisine bir şey verilir ya da ikramda bulunulursa bu câizdir."

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhâb "Âdâbu'l Meşyî fi's Salât"ta "Ücret karşılığında namaz kıldırmanın arkasında namaz kılınmaz" demiş, buna delil olarak da İmam Ahmed'in yukarıda geçen "Allah'tan âfiyet dilerim, onun arkasında kim namaz kılar?" sözünü zikretmiştir. Ayrıca "Mecmû'u'l Fetâvâ"ya (24, 316; 30/207) bakınız.

3- Kur'ân Öğretmeye Karşılık Ücret Almak

Ahmed'in (22689) rivâyet ettiğine göre Ubâde b. es-Sâmit şöyle demiştir: "Suffe Ehli'nden bazı kimselere yazı yazmayı ve Kur'ân'ı öğrettim. Onlardan bir adam bana bana göre mal falan olmayan ve kendisiyle Allah yolunda ok atacağımı düşündüğüm bir yay hediye etti. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bunu sordum. 'Eğer ondan dolayı boynuna ateşten bir halka geçirilmesini istiyorsan onu kabul et!' buyurdu."

Derim ki: Allah Teâlâ'nın kitabını öğretme karşılığında ücret almanın câiz olup olmadığı ilim ehli arasında ihtilâflı bir meseledir. Âlimlerin bu konudaki ihtilâfını "el-Câmi'u fî-Ahkâmi ve Âdâbi's Sıbyân" kitabının "İlim" bölümünde (s. 171-177) zikrettim.

Bil ki Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı Allah Teâlâ'nın kitabını öğretmeye karşılık ücret almayı kerih görürlerdi. Abdurrezzâk (14534) ve İbn Ebî Şeybe'nin (885) rivâyet ettiğine göre Abdullah b. Şakîk el-Ukaylî şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbı mushaf satmayı ve çocuklara ücret karşılığında (Kur'ân) öğretmeyi kerih görür ve bunu büyükserdi."

Yine Abdurrezzâk (14533) ve İbn Ebî Şeybe'nin (887) rivâyet ettiğine göre İbrâhîm en-Nehâî "Çocuklara (Kur'ân) öğretmeye karşılık ücret almayı kerih görüyorlardı" demiştir.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (30/204) şöyle demiştir: "Kur'ân'ı ve ilmi ücret almaksızın öğretmeye gelince bu en fazîletli ve Allah'a en sevimli amellerdendir. Bu İslâm dîninden zorunlu olarak bilinecek hususlardandır. Bu İslâm diyârında doğup büyümüş herhangi bir kimseye kapalı kalacak bir şey değildir. Sahâbe, Tabiîn, Tebe-i Tâbiîn ve bunların dışında ümmet nezdinde Kur'ân, hadis ve fıkıh alanlarındaki ilimleriyle tanınan âlimler (Kur'ân'ı ve ilmi) hep ücretsiz öğretiyorlardı. Onlardan hiçbirisi kesinlikle ücret karşılığında öğretiyor değildi."

٥٤٣ - البراءة من كل اسم خالف السنة، وخرج عن إجماع الأمة، ومبانية أهله،
ومجانبة من اعتقده، والتقرب إلى الله عز و جل بمخالفته؛ وذلك مثل قولهم:

الرافضة، والشيعية، والجهمية، والمرجئة، والحزورية، والمعتزلة، والزيدية، والإمامية،
والمعتزلة، والإباضية، والكيسانية، والصفرية، والشراة، والقدرية، والمناينة، والأزارقة، والخلوية،
والمصورية، والواقفة، ومن دفع الصفات والرؤية .

ومن كل قول مبتدع، ورأي مخترع، وهوى متبع فهذه كلها وما شاكلها، وما تفرع
منها، أو قاربها؛ أقوال زديئة، ومذاهب سيئة، تخرج أهلها عن الدين، ومن اعتقدها عن جملة
المسلمين.

543- Sünnet'e muhâlefet eden ve ümmetin icmasının dışına çıkan her isimden (mezhepten) teberri etmek, onun ehlinde ayrılmak, ona itikâd edenden uzak durmak, ona muhâlefet ederek Allah (Azze ve Celle)'ye yaklaşmak da Sünnet'ten ve imanın kemâlindendir. Şu görüşleri gibi: Râfıza, Şîa, Cehmiyye, Mürcie, Harûriyye, Mu'tezile, Zeydiyye, İmâmîyye, Muğîriyye, İbâdiyye, Keysânîyye, Sufriyye, Şurât, Kaderiyye, Menâniyye, Ezârika, Hulûliyye, Mansûriyye, Vâkıfe, sıfatları ve rü'yeti inkâr edenler...⁶²¹ Her sö-

Ayrıca bakınız: el-Evsat, 11/149/Kur'ân Öğretmeye Karşılık Ücret Almanın Mübahlığının Zikri, İlim Ehlinin Öğrencilerin Ücretleri Hususundaki İhtilâfının Zikri; İbn Ebî Şeybe, 7/293/Öğretmenin Ücret Almasını Kerih Görenler; Abdurrezzâk, 8/114

⁶²¹ Bu fırkalar hakkında söylenecek çok söz vardır. Fakat bu fırkaları bazı üst fırkaların çatısı altında toplayarak sınıflandırmak, her bir fırkayı kendisinden dallandığı asla dâhil etmek mümkündür:

1- Cehmiyye: Müellifin zikrettiği fırkalardan Mu'tezile, Vâkıfe, sıfatları inkâr edenler, rü'yeti inkâr edenler ve Hulûliyye de Cehmiyye çatısı altına girer. Hulûliyye Rab (ac)'nin mahlûkâtının üzerinde oluşunu inkâr edenlerdir. Nitekim İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, 3/136) şöyle demiştir: "Yine müslümanlar icmâ etmiştir ki... Allah (azze ve celle) Arş'ının üzerinde, göklerinin fevkinde, yarattıklarından ayırdır. İlmi ise

bütün mahlûkâtını kuşatmıştır. Bunu Hulûliyye mezhebini benimseyenlerden başkası inkâr etmez."

Ayrıca el-Hallâl'in "es-Sünne"sine (2/200/Allah'ın Kâfir Düşmanları Cehmiyye ve Görüşleri) bakınız.

Berbehârî (rahimehullahu) "Şerhu's Sünne"de (95) şöyle demiştir: "Aralarında Ahmed b. Hanbel'in de bulunduğu bazı âlimler şöyle demiştir: Cehmî kâfirdir, kible ehlinde değildir. Kanı helâldir. Ne o (müslümâna) mirasçı olabilir ne de ona (bir müslüman tarafından) mirasçı olunabilir. Çünkü o 'Cuma, cemaat, bayram namazları, sadaka yoktur' demektedir. Yine onlar "Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylemezse kâfirdir" demektedirler. Onlar Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetine kılıç çekmeyi helal saymışlardır. Kendilerinden öncekilere muhâlefet etmişlerdir. İnsanları, hakkında ne Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ne de O'nun ashâbından birinin konuşmadığı bir meseleden dolayı eziyetlere maruz bırakıp imtihan ettiler. Mescidleri ve câmileri (cemaatsiz bırakarak) işlevsiz kılmayı hedeflediler. İslâm'ı zayıflatılar. Cihâd geçersiz kıldılar. Fırkalaşma için gayret sarf ettiler. Eserlere muhâlefet ettiler. Çoğu şeye mensuh dediler. Müteşâbihi delil getirdiler. İnsanları düşünceleri ve dinleri hususunda şüpheye sevk ettiler. Rableri hakkında tartıştılar. "Kabir azâbı yoktur, Havz yoktur, şefaât yoktur, cennet ve cehennem henüz yaratılmamıştır" dediler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in buyruklarının birçoğunu inkâr ettiler. İşte onların tekfirini ve kanlarını helâl sayanlar bu sebeplerden dolayı helâl saymışlardır. Çünkü Allah'ın kitabından bir âyeti reddeden Kitâb'ın tamamını inkâr etmiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den gelen bir eseri reddeden bütün eserleri reddetmiştir. Bu kimse Azîm olan Allah'a kâfirdir."

2- Râfıza: Şîa, Zeydiyye, İmâmiyye, Mansûriyye ve Muğîriyye Râfıza'nın fırkalarındandır. Abdullah b. Ahmed -Allah onlara rahmet etsin- şöyle demiştir: "Babama 'Râfıza kimlerdir?' diye sordum. 'Ebû Bekir ve Ömer'e sövüp sayanlardır' diye cevap verdi." (es-Sünne, el-Hallâl, 777)

İbn Batta (rahimehullahu) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/8) şöyle demiştir: "Râfıza'ya gelince onlar insanlar arasında en fazla ayrışan, en çok fraksiyonlara ayrılan, birbirlerine en çok ta'n eden kimselerdir. Onların her biri kendisi için bir mezhep seçer, o mezhep hususunda kendisine muhâlefet edeni lânetler, o mezhebe uymayanı tekfir eder. Hepsi 'İmam olmadan namaz yok, oruç yok.

cihâd yok, cuma namazı yok, bayram namazları yok, nikâh yok, talak yok, alış yok, satış yok' der. İmamı olmayanın dininin olmayacağını, imamını bilmeyenin dininin olmadığını söyler. Sonra imamlar konusunda farklı görüşlere sâhiptirler. İmâmiyye'nin önder edindiği ve imamın kendisinden başkası olduğunu söyleyeni lânetleyip tekfir ettiği bir imamı vardır. Aynı şekilde Zeydiyye'nin de İmâmiyye'nin imamından ayrı bir imamı vardır. İsmâiliyye'nin, Keysâniyye'nin ve Betriyye'nin de farklı imamları vardır. Her tâife bir mezhebi ve imamı benimser, o mezhep ve imam hususunda kendisine muhâlefet edeni lânetler ve tekfir eder. Onların ibret alacaklar için birer ibret vesîkası olan görüşlerinden bazılarını zikrederdim ama Allah'ın şânını yücelttiği, değerini yüksek kıldığı, sapıkların pisliklerinden, onların çirkin sözlerinden ve görüşlerinden uzak kıldığı ilmi korumayı tercih ettik."

3- Harb el-Kirmânî "el-Mesâil" kitabının "es-Sünne" bölümünde (186/tahkimle) şöyle demiştir: "Kendisine 'Mürcie kimdir?' diye sorulması üzerine Ahmed'in 'İmanın sözden ibâret olduğunu söyleyenler' diye cevap verdiğini işittim."

İbn Batta (*rahimehullah*) "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Mürcie Hakkında Söylenecek Söz, Onlar Hakkında Rivâyet Edilenler ve Âlimlerin Onların Çirkin Mezhebine Karşı Çıkmaları Bâbı" diye bir bâb açmıştır. (2/287) Onlar hakkında 254. maddenin dipnotunda bazı şeyler söylenmişti.

4- Kaderiyye: Mu'tezile ve Menâniyye fırkaları da Kaderiyye kapsamındadır.

Abdullah b. Ahmed (*rahimehullah*) "es-Sünne"de (835) şöyle demiştir: "Alî b. el-Cehm ona -yani İmam Ahmed'e- kader(i inkâr) görüşünü benimseyen kimse-nin kâfir olup olmayacağını sordu. Bunun üzerine o şöyle cevap verdi: 'İlmi inkâr ederse, "Allah (ac) bir ilim yaratmadan önce âlim değildi, ilmi yarattı da sonra bildi" derse, böylece Allah (ac)'nin ilmini inkâr ederse kâfirdir.'"

Malatî "et-Tenbihu ve'r Reddu alâ Ehli'l Ehvâ"da (s. 106) şöyle demiştir: "Mâneviyye iki ilâhın ve iki yaratıcının olduğunu; bunlardan birinin hayrın, nûrun ve ışığın yaratıcısı olduğunu; diğerinin de şerrin, karanlığın ve belâların yaratıcısı olduğunu savunur. Onlara Mâniye denmesinin sebebi Mânî denilen bir adamın nebileri olduğunu söylemeleridir. Mânî kisralar zamanında yaşamıştı ve kisraların biri onu öldürmüştü."

zün bir ortaya atanı, her görüşün bir uyduranı, her hevânın bir takipçisi vardır.⁶²² Bütün bunlar, bunlara benzeyenler, bunlardan dallanıp budaklananlar ya da bunlara yakın olanlar; ehlini dinin dışına çıkaran, inananını müslümanların zümresinin dışına iten aşağılık görüşlerdir ve kötü mezheplerdir.

٥٤٤ - ولهذه المقالات والمذاهب رؤساء من أئمة الضلال، ومتقدمون في الكفر وسوء المنال، يقولون على الله ما لا يعلمون، ويعيبون أهل الحق فيما يأتون، ويتهمون الثقات في الثقل، ولا يتهمون آراءهم في التأويل. قد عقدوا ألوية البدع، وأقاموا سوق الفتنة، وفتحوا باب البلية. يفترون على الله البهتان، ويتقوّلون في كتابه بالكذب والعدوان. إخوان الشياطين، وأعداء المؤمنين، وكهف الباغين، وملجأ الحاسدين، هم شعوب وقبائل، وصنوف وطوائف.

5- Havâric: Harûriyye, Şurât, Ezârika, Abdullah b. İbâd'ın takipçileri olan İbâdiyye, Ubeyd b. el-Asfar'ın takipçileri olan Sufriyye Havâric'dendir.

Hallâl'ın rivâyet ettiğine göre (110) Ahmed "Havâric kötü bir topluluktur, dünyada onlardan şerli bir topluluk bilmiyorum" demiştir. Yine o "Hâriciler cehennemın köpekleridir" buyruğunu kastederek "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)"in onlar hakkındaki hadisi on vecihten sahih olarak rivâyet edilmiştir" demiştir.

Âcurrî (rahimehullah) "eş-Şerîa"da (1/325) şöyle demiştir: "Gerek önceki gerek sonraki âlimler hâricilerin kötü bir topluluk olduğu, Allah Teâlâ'ya ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'e âsî oldukları; namaz kılsalar da, oruç tutsalar da, kendilerini ibâdete verseler de bunun onlara fayda vermeyeceği hususunda ihtilâf etmemişlerdir. Yine onlar iyiliği emrediyor, kötülükten sakındırıyor görünürler. Fakat bu da onlara fayda verecek değildir. Çünkü onlar Kur'ân'ı istedikleri şekilde yorumlayan ve müslümanların kafalarını karıştıran bir topluluktur... Havâric necis ve pislik Şurât'tır. Onların mezhebini benimseyen diğer hâriciler de bu mezhebi birbirlerinden miras alagelmışlerdir. İmamlara ve emirlere isyân ederler, müslümanları öldürmeyi helâl sayarlar.

⁶²² Sonradan ortaya çıkan bu isimlere ve sapık fırkalara günümüzdeki İh-vân-ı Müslimîn Cemaati, Tebliğ Cemaati, Tekfir ve Hicret Cemaati birer örnektir. Bunların dışında daha birçok türedi ve bidatçi fırka vardır.

أنا أذكر طرقاً من أسمائهم، وشيئاً من صفاتهم. لأنَّ لهم كتباً قد انتشرت، ومقالاتٍ قد ظهرت، لا يعرفها الغمُّ من الناس، ولا النشء من الأحداث. تخفى معانيها على أكثر من يقرأها؛ فلعلَّ الحدث يقع إليه الكتاب لرجلٍ من أهل هذه المقالات؛ قد ابتدأ الكتاب بحمد الله، والثناء عليه، والإطباب في الصلاة على النبيِّ ثم أتبع بذلك بدقيق كُفره، وخفي احتراعه وشروءه، فبطلَّ الحدث - الذي لا علم له -، والأعجمي، والغمُّ من الناس: أنَّ الواضع لذلك الكتاب عالمٌ من العلماء، أو فقيهٌ من الفقهاء، ولعلَّه يعتقِد في هذه الأئمة ما يراه فيها عبدة الأوثان، ومن بارز الله، ووالى الشيطان.

544- Bu görüşlerin ve mezheplerin elebaşları vardır ki dalâlette imamdırlar, küfürde ve kötü görüşlülükte öncüdürler. Allah hakkında bil-mediklerini söylerler. Yaptıkları hususunda hak ehlini ayıplarlar. Nakil konusunda güvenilir kimseleri itham ederler. Tevil konusundaki görüşlerinden ise şüphe etmezler. Onlar bidat sancaklarını kaldırmışlardır. Fitne pazarını kurmuşlardır. Belâ kapısını açmışlardır. Allah üzerine yalan uydururlar. Yalan söyleyerek ve haddi aşarak kitabı hakkında sözler uydururlar. Şeytanların kardeşleri, müminlerin düşmanları, haddi aşanların mağarası, hasetçilerin sığınağıdır onlar. Onlar halklara ve kabilelere ayrılmışlardır. Sınıflara ve tâifelere bölünmüşlerdir.

Şimdi ben onların isimlerinin ve özelliklerinin bir kısmını zikredeceğim.⁶²³ Çünkü onların yaygınlık kazanmış kitapları ve her tarafa yayılmış

⁶²³ Bidat ehlinin isimlerini ve özelliklerini zikrederek sakındırmak Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın üzerinde icmâ ettiği hususlardandır. Onlar bunu haram kılınan gıybet kapsamında değerlendirmemişlerdir. Bilakis vâcib olan nasihat kapsamında değerlendirmişlerdir. Âsım el-Ahvel (rahimehullah) şöyle demiştir: "Katâde'nin yanına oturdum. Amr b. Ubeyd'i söz konusu etti ve onun hakkın-da kötü konuştu. Ona 'Ebu'l Hattâb, âlimlerin birbirleri hakkında kötü konuştuklarını görmemiştim!' dedim. Bunun üzerine dedi ki: 'Ey Ahvel! Bilmez misin ki kişi bir bidat ortaya attığı zaman ondan sakınılması için onun söylenmesi gerekir?'" (Târîhu Bağdâd, 14/78; el-Kâmilu fi'd Duafâ, 5/97)

Ebü Ca'fer el-Hazzâ şöyle demiştir: "Süfyân b. Uyeyne'ye 'Şu, yani İbrâhîm b. Ebî Yahyâ kader hakkında bazı şeyler söylüyor' dedim. Süfyân da 'İnsanlara

onun bidatini bildirin, Rabbinizden de âfiyet isteyin' dedi." (el-İlel ve Ma'rife-tu'r Ricâl, 2291)

Abdullah b. el-Mubârek'in el-Muallâ b. Hilâl hakkında konuşması üzerine sûfilerden biri ona "Ey Ebû Abdurrahmân, gıybet mi ediyorsun?!" diye sor-muş, o da "Sus bakayım, biz bunları ortaya çıkarmazsak hakkı bâtıldan nasıl ayırt edeceğiz?" demiştir. (el-Âdâbu's Şer'iyye, 2/142)

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Ebû Turâb en-Nahşebi babam (rahimehullah)'ın yanına geldi. Babam 'Falan zayıftır, falanca sikadır' demeye baş-ladı. Ebû Turâb da 'Âlimlerin gıybetini yapma' dedi. Bunun üzerine babam ona döndü ve 'Üf sana, bu nasihattir, gıybet değil' dedi." (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/183)

Ebû Sâlih el-Ferrâ şöyle demiştir: "Yûsuf b. Esbât'a Vekî'den fitnelere dâir bir şey aktardım. Hasen b. Hayy'ı kastederek 'Bu da hocasına benziyor' dedi. Yûsuf'a 'Bunun gıybet olmasından çekinmiyor musun?' diye sordum. 'Niye ki ey ahmak?' dedi, 'Ben onlara analarından ve babalarından daha hayırlıyım. İnsanları onların ortaya attıklarıyla amel etmekten sakındırıyorum ki insanla-rın yükleri sırtlarına binmesin. Onları öven onlara en çok zarar verendir.'" (ed-Duafâ, el-Ukaylî, 1/232)

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (28/231) şöyle demiştir: "Kitab'a ve Sünnet'e muhâlif görüşleri savunan, Kitab'a ve Sünnet'e muhâlif ibâdetler ya-pan bidat önderlerine gelince onların durumunu beyân etmek ve ümmeti on-lardan sakındırmak müslümanların ittifâkıyla vâciptir. O kadar ki Ahmed b. Hanbel'e 'Sana kişinin oruç tutması, namaz kılması ve itikâfta bulunması mı daha sevimlidir yoksa bidat ehli hakkında konuşması mı?! diye sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: 'Kıyâm ettiğinde, namaz kıldığında ve itikafta bulundu-ğunda bunlar ancak kendisi içindir. Bidat ehli hakkında konuştuğunda ise bu bütün müslümanlar içindir. Dolayısıyla bu daha fazîletlidir.'

Görüldüğü üzere bunun yararı dinleri yönünden bütün müslümanları kap-samaktadır. Tıpkı Allah yolunda cihâd gibi... Zira Allah'ın yolunu, dînini ve şe-riyatını temizlemek, bunların zulûmlerini ve saldırılarını def etmek bütün müslümanların ittifâkıyla farz-ı kifâyedir. Eğer Allah bunların zararını def et-mek için bazı kimseleri ikâme etmemiş olsaydı din bozulurdu ve dînin fesâdı savaşılan düşmanın istilâsının sebep olduğu fesattan daha büyük olurdu. Zira onlar memleketleri ele geçirdikleri zaman kalpleri ve onların içindeki dîni

görüşleri vardır ki insanlar arasındaki tecrübesiz ve bidatler içerisinde yetişmiş kimse bunları bilmez. Bunların manaları okuyanlarının çoğuna gizli kalır. Belki bu görüşlere sâhip birine âit bir kitap yaşı küçük birinin eline geçer. Adam kitaba Allah'a hamd u senâda bulunarak, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e güzelce salât ederek başlamıştır. Fakat bunun arkasına ince küfrünü, gizli bidatini ve şerrini ekler. İnsanlardan ilmi olmayan yaşı küçük kimse, acem kimse ve bir tecrübesi bulunmayan kimse de o kitabı yazanın âlimlerden bir âlim veya fakihlerden bir fakih olduğunu zanneder. Bu ümmet hakkında öyle şeylere itikâd eder ki bunlar putperestlerin ve Allah'a savaş açıp şeytanı dost edinenlerin bu ümmet hakkındaki görüşlerinin ayımasıdır.⁶²⁴

bozmazlar. Belki sonradan dolaylı olarak bozabilirler. Fakat ötekiler ilk başta kalpleri bozarlar."

⁶²⁴ Allah ona rahmet etsin, doğru söylemiştir. Şu sonraki dönemlerde yaygın olan tefsirlere ve hadis şerhlerine bakan kimse onların birçoğunda bunu açık bir şekilde görür. Bu tefsirlerin ve hadis şerhlerinin müellifleri kitaplarında Cehmiyye, Eşâira, Kaderiyye, Mürcie, Sûfiyye ve Râfıza gibi bidat ehlinin yolunu takip etmiştir. Aman bu konuda dikkatli ol!

Şeyh Hamd b. Atîk (v. 1301) şöyle demiştir: "Allah seni doğruya iletsin, bil ki bizim metodumuz bize tefsîr veya hadis şerhi alanında bir kitap ulaştı mı onu sınamaktır. Onda bulunan uluvv, sıfatlar ve fiiller konularındaki itikâda bakarız. Biz müteahhirînin birçoğunda ya da çoğunluğunda gâlip olanın Eş'arî mezhebi olduğunu gördük. Eş'arî mezhebi ki uluvvu nefyetmekten, bu konudaki âyetleri Bîşr el-Merîsî'den ve onun benzeri sapık ve bidatçi kimselerden miras alınan te'villerle te'vil etmekten ibârettir. Buhârî'nin, Müslim'in ve benzerlerinin şerhlerine bakan kimse bunu o şerhlerde görür. Usûl ve itikâd alanında kaleme alınanlara gelince durum zaten akıllı kimselere açıktır. Allah'ın basîret ve nûr ile rızıklandığı, onların söyledikleri üzerinde iyice düşünen, söylediklerini Allah'tan ve Resûlü'nden gelenlere, saf Ehli Sünnet'in üzerinde bulunduğu şeye arz eden kimse aradaki farkı görür, geceyle gündüzün arasındaki farkı bildiği gibi bu farkı da bilir. Böylece onların söylediklerinden yüz çevirir; Kitab'a, Sünnet'e, ümmetin selefının ve imamlarının yoluna yönelir. Bu kişiye yeter ve kişiyi doyurur." (Hidâyetu't Tarîk, s. 169)

٥٤٥ - فَمِنْ رُؤْسَائِهِمُ الْمُتَقَدِّمِينَ فِي الضَّلَالِ، مِنْهُمْ: الْجَهْمُ بْنُ صَفْوَانَ الضَّالُّ الْمِضْلُ

İnsanlar arasında dolaşan tefsîr ve hadis kitaplarının birçoğunda bulunan birçok yaygın itikâdî aykırılıkları görmek istiyorsan "el-İhticâcu bi-Âsâri's Se-lefiyye alâ İsbâtî's Sıfâtî'l İlâhiyye ve'r Reddu ale'l Mufevvidati ve'l Müşebbihe-ti ve'l Cehmiyye" kitabıma bakabilirsin.

Allah ümmete nasîhat eden, bidat ehlinin kitaplarına bakmaktan sakındıran, hatta verdikleri büyük zarardan ve sebep oldukları büyük fesattan dolayı bu kitapları itlâf etmeyi ve yakmayı emreden Selef-i Sâlihîn'e rahmet etsin!

İbnu'l Kayyim "et-Turuku'l Hükmiyye"de (2/710) şöyle demiştir: "Saptırıcı kitaplar yakıldığı ve itlâf edildiği takdirde tazmîn edilmeleri gerekmez. Merrûzî şöyle demiştir: 'Ahmed'e "İçerisinde aşağılık şeyler bulunan bir kitabı ödünç almıştım, sence onu parçalayabilir ya da yakabilir miyim?" diye sordum. "Evet, onu yak" dedi.'

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Ömer (radiyallahu anh)'ın elinde Tevrât'tan yazmış olduğu ve Kur'ân'la uyumunun ilgisini çektiği bir yazı görmüştü. Bunun üzerine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yüzünün rengi değişti. Öyle ki Ömer hemen tandıra gidip yazıyı onun içine attı. Peki Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisinden sonra kaleme alınan, kendileriyle Kitap'ta ve Sünnet'te bulunanlara itirâz edilen kitapları görseydi ne yapardı. Vallâhu'l Müsteân! Sünnet'e aykırılık barındıran kitaplara izin verilmemiştir. Aksine onların ortadan kaldırılmasına ve itlâf edilmesine izin verilmiştir. Ümmete bunlardan daha zararlısı yoktur. Sahâbe Osmân'ın mushafına muhâlif olan mushafların tamamını ümmetin ihtilâfa düşmesinden korktukları için yakmıştır. Peki ümmetin arasında ayrılık sokan şu kitapları görselerdi ne yaparlardı?!

Ahmed 'Onları kitap yazmak helâk etti, Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in eserlerini bırakıp kelâma yöneldiler' demiştir. Hammâd b. Zeyd 'İbn Avn bana "Ey Hammâd, şu kitaplar dalâlete sevk eder" dedi' demiştir. Ebû Abdullah 'Bidatleri kitaplarına koyuyorlar, ben onlardan en sert şekilde sakındırıyorum' demiştir.

Hâsılıkelâm bu yalan ve bidat içerikli kitapların itlâf edilmesi, yok edilmesi gerekir. Bu eğlence ve müzik âletlerini itlâf etmekten, şarap şişelerini kırmaktan daha gereklidir. Zira bu kitapların zararı bunların zararından daha büyüktür. Bu kitapların tazmîn edilmesi de gerekmez."

545- Onların dalâlette öncü olan reislerinden biri, sapık ve saptırıcı el-Cehm b. Safvân'dır.⁶²⁵

٥٤٦- وقد قيل له وهو بالشَّام: أين تريد؟ فقال: أطلب ربنا أعْبُدْهُ. فنقلد مقالته طوائف من الضَّلال.

546- Ona Şâm'da olduğu sırada "Nereye gidiyorsun?" diye sorulmuş, o da "Kendisine ibâdet edeceğim bir rab arıyorum" demiştir.⁶²⁶ Birçok sapık tâife onun görüşünü almıştır.

٥٤٧- وقد قال ابنُ شاذب: تركَ جهْمُ الصَّلَاةَ أربعينَ يوماً على وجهِ الشُّكِّ.

547- İbn Şevzeb "Cehm şüphe ettiğinden dolayı kırk gün namazı terk etti" demiştir.⁶²⁷

٥٤٨ - ومن أتباعه وأشياعه:

بشر المريسِّي، والمردائز، وأبو بكر الأصم، وإبراهيم بن إسماعيل ابنُ عَلِيَّة، وابنُ أَبِي دُوَاد، وبرغوث، وربالوويه، والأرميني، وجعفرُ الحذاء، وأبو شعيب الحِجَّام، وحسنُ العطَّار، وسهلُ الحَرَّاز، وأبو لقمانَ الكافِر، في جماعةٍ سواهم من الضَّلال.

وكلُّ العلماء يقولون - فيمن سَمِنَاهُ - : إِنَّهُمْ أئِمَّةُ الْكُفْرِ. ورؤساءُ الضَّلالَةِ.

⁶²⁵ Musannif (rahimehullah) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (4/12) Cehm hakkında bir bâb açmış ve "Cehm ve sapık taraftarları hakkında, benimsedikleri çirkin görüşler hakkında rivâyet edilenler bâbı" demiştir. Bu bâbın içerisinde şu da geçmektedir: Abbâd b. Kesîr dedi ki: "Vallahi Cehm ne Beytullah'ı haccetmiş ne de âlimlerin meclisinde bulunmuştur. O ancak kendisine konuşma kâbiliyeti verilmiş bir adamdı."

⁶²⁶ er-Reddu ale'l Mubtedi'a, İbnu'l Bennâ, 89.

⁶²⁷ İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2339), Buhârî "Halku Efâli'l İbâd"da (19) rivâyet etmiştir. Lâlekâî de (630) "Sümeniyye'den bazı kimseler onunla tartıştı da şüpheye düşüp kırk gün boyunca namaz kılmadan durdu" ziyâde-siyle rivâyet etmiştir. Bunun benzeri "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2346) ve Abdulah'in "es-Sünne"sinde (174) Yezîd b. Hârûn'dan rivâyet edilmiştir.

548- Bişr el-Merîsî,⁶²⁸ el-Murdâr, Ebû Bekr el-Esamm,⁶²⁹ İbrâhîm b. İsmâîl b. Uleyye, İbn Ebî Duâd,⁶³⁰ Berğûs, Rubâlûye, el-Ermenî, Ca'fer el-Hazzâ, Ebû Şuayb el-Haccâm, Hasen el-Attâr, Sehl el-Harrâz, Ebû Lukmân el-Kâfir ve bunlarla birlikte birçok sapık onun tâbilerinden ve taraftarlarından. Bütün âlimler isimlerini zikrettiğimiz kimseler hakkında "Onlar küfrün elebaşları ve dalâletin önderleridir" demektedir.⁶³¹

٥٤٩ - وَمِنْ رُؤَسَائِهِمْ أَيْضًا - وَهُمْ أَصْحَابُ الْقَدْرِ:

مَعْبِدُ الْجَهَنِّيِّ، وَغِيلَانُ الْقَدْرِيِّ، وَثَمَامَةُ بْنُ أَشْرَسَ، وَعَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ، وَأَبُو الْهَذِيلِ الْعَلَّافُ، وَإِبْرَاهِيمُ النَّظَّامُ، وَبِشْرُ بْنُ الْمُعْتَمِرِ. فِي جَمَاعَةٍ شَوَاهِمُ أَهْلِ كُفْرٍ وَضَلَالٍ يَعْمُ .
وَمِنْهُمْ: الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْجَبَّائِيِّ، وَأَبُو الْعَنَسِ الصَّيْمَرِيِّ.

549- Yine küfür ve dalâlet ehli birçok kimsenin arasında Ma'bed el-Cuhenî, Ğaylân el-Kaderî, Sümâme b. Eşras, Amr b. Ubeyd, Ebu'l Huzeyl el-Allâf, İbrâhîm en-Nazzâm ve Bişr b. el-Mu'temir de onların reislerinden-

⁶²⁸ Ehli Sünnet'in bunun tekfirine dâir sözleri için Hallâl'in "es-Sünne"sine (2/189/Bişr el-Merîsî) bakınız.

⁶²⁹ Yezîd b. Hârûn "Bişr el-Merîsî ve Ebû Bekr el-Esamm kâfirdir, kanları helâldir" demiştir. (el-İbâne, 2361)

⁶³⁰ Hallâl'in "es-Sünne"sine (2/189/İbn Ebî Duâd ve Fâsık Ashâbının Zikri) bakınız. Orada geçenlerden biri de şudur: İmam Ahmed (rahimehullah) İbn Ebî Duâd hakkında "Azîm Allah'a kâfirdir" ve "Allah kabrini ateşle doldursun!" dedi.

⁶³¹ Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (4/11) bunları söz konusu edip şöyle demiştir: "Ve bunların benzeri olan küfrün elebaşları ve dalâlet önderleri... Onlar Kur'ân'ı inkâr eder, Sünnet'i inkâr eder, Allah'ın kitabını ve Rasulullah'ın sünnetini reddeder; bunları açıkça, kasten, inatlarından, hasetlerinden, hadsizce ve kâfirce yalanlarlar. Şimdi ben onların haberlerinden, çirkin menheçlerinden ve sözlerinden gafletteki kimsenin ibret alacağı kadarını sana beyân edeceğim."

dir.⁶³² Bunlar kaderilerdir. Hasen b. Abdulvehhâb el-Cubbâî ve Ebu'l Anbes es-Saymerî⁶³³ de onlardandır.

••• - ومن الرافضة:

المغيرة بن سعيد، وعبدالله بن سبأ، وهشام الفوطي، وأبو الكرؤس، وفضيل الرقاشي، وأبو مالك الحضرمي، وصالح قبة. بل هم أكثر من أن يحصوا في كتاب، أو يُعَوَّوا بخطاب.

550- Râfızilerden: Muğîre b. Saîd, Abdullah b. Sebe', Hişâm el-Fûtî, Ebu'l Kerevves, Fudayl er-Rakkâşî, Ebû Mâlik el-Hadramî ve Sâlih Kubbe... Onlar bir kitapta zikredilemeyecek kadar, bir konuşmada söylenilemeyecek kadar çoktur.⁶³⁴

••• - ذَكَرْتُ طَرَفًا مِنْ أَمَّتِهِمْ؛ لِيَتَجَنَّبَ الْحَدَّثُ، وَمَنْ لَا عِلْمَ لَهُ: ذَكَرَهُمْ، وَمُجَالَسَةً مَنْ يَسْتَشْهَدُ بِقَوْلِهِمْ، وَيُنَظِّرُ بِكُتُبِهِمْ.

⁶³² Bakınız: el-İbânetu'l Kubrâ, 3/262/Kader Hakkında Konuşma Bidatini Ortaya Atan Saptırıcı İmamların, Bunu İlk Ortaya Atanın ve Buna İlk Çağırının Kim Olduğunun Zikri; eş-Şerîa, 2/957/Kaderiyye'nin İmamlarının İsimlerinin Zikri Hakkında

⁶³³ Aslında "es-Samyeri" diye geçmektedir. Doğru olan yukarıda yazdığımıdır. (el-Vâfi fi'l Vefeyât, (2/135)

⁶³⁴ Bidat ehli ölüp gitmiş, adları da anılmaz olmuştur. Aralarından yalnız birkaçı kötü bir şekilde yâd edilmiş ve Ehli Sünnet imamlarının zemmine maruz kalmıştır. İbn Teymiyye'nin "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (16/528) dediği gibi: "Ebû Bekr b. Ayyâş'a 'Mecliste oturan ve insanların meclislerinde bulunduğu bazı kimseler var' denilmiş, o da şöyle karşılık vermiştir: İnsanlar, insanlar için oturanın yanına oturur. Fakat Ehli Sünnet ölür, adları yaşamaya devam eder. Bidat ehli ölür, adları anılmaz olur. Çünkü Ehli Sünnet Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in getirdiklerini ihyâ etmiştir. Dolayısıyla onlara Allah'ın 'Senin şanını yücelttik' (İnşirâh, 4) buyruğundan bir pay vardır. Bidat ehli ise Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem)'in getirdiklerine kin besleyip düşmanlık etmiştir. Dolayısıyla onlara Allah'ın 'Asıl arkası kesik olan sana kin besleyip düşmanlık edendir' (Kevser, 3) buyruğundan bir pay vardır."

551- Onların imamlarından birkaçını zikrettim ki yaşı küçük ya da ilmi olmayan kimse onları anmaktan, onların sözlerini delil getirip onların kitaplarıyla münâzara edenlerle oturmaktan sakınsın.

٥٥٢ - وَمِنْ خُبَائِهِمْ، وَمَنْ يُظْهَرُ فِي كَلَامِهِ الذَّبُّ عَنِ السُّنَّةِ، وَالتُّصَرَّةُ لَهَا، وَقَوْلُهُ

أَخْبَثُ الْقَوْلِ: ابْنُ كُؤْلَابٍ، وَحُسَيْنُ النَّجَّارِ، وَأَبُو بَكْرِ الْأَصَمُّ، وَابْنُ عَلِيَّةٍ.

552- İbn Küllâb, Hüseyin en-Neccâr, Ebû Bekr el-Esamm ve İbn Uleyye de onların en pislerinden, konuşurken Sünnet'i savunuyor ve ona yardım ediyor görüldüğü hâlde en pis sözü söyleyenlerdendir.⁶³⁵

⁶³⁵ Siczî (rahimehullah) Zebîd halkına gönderdiği mektubunda (s. 220) Mu'tezile'den ve imamlarından sakındırdıktan sonra şöyle demiştir: "Ehli Sünnet bunlardan sonra Sünnet'e tâbi olduklarını söyleyen, fakat zararları Mu'tezile'den ve diğer fırkalardan daha büyük olan bazı kimselerle sınıanmıştır ki bu kimseler Ebû Muhammed b. Küllâb, Ebu'l Abbâs el-Kalânîsî, Ebu'l Hassen el-Eş'arî, Bağdat'ta Ebû Bekr b. el-Bâkılânî, Ebû İshâk el-İsferâyînî, Horasan'da Ebû Bekr b. Fûrek'tir. Bunlar Mu'tezile'nin bazı görüşlerine reddiye verirler, diğer taraftan Eser Ehli'ne Mu'tezile'ye verdiklerinden daha fazla reddiye verirler." Benzerini İbnu'l Hanbelî (er-Risâletu'l Vâdiha, 2/452) söylemiştir.

Kıvâmussünne el-İsbehânî "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"de (2/510) şöyle demiştir: "Mu'tezile ortaya çıktı ve Allah'ın kitabına saldırdı. Kur'ân'ın yaratılmışlığı görüşünü savundu. Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hadislerine saldırdı ve 'Bunlar sahih değildir' dedi. Ashâb-ı Hadîs'e 'Haşeviyye' dedi... Onlar istediklerini tam olarak elde edemeyince el-Küllâbî onlara tâbi oldu. Zâhiri (hakka) muvâfık olan fakat bâtını helâka götüren bir söz ortaya attı. 'Ben Kur'ân yaratılmıştır demiyorum ama mushaflarımızdaki Allah'ın kelâmı olmadığını, onun Allah'ın kelâmının bir ibâresi olduğunu, O'nun kelâmının kadîm ve zâtıyla kâim olduğunu söylüyorum' dedi. Yine 'Ben istivâyı inkâr etmiyorum ama O'nun zâtıyla istivâ ettiğini de söylemiyorum' dedi. Yine 'Ben eli ve yüzü inkâr etmiyorum, tevil ediyorum' dedi. Böylece o eli ve yüzü Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in yoluna aykırı bir şekilde tevil etti."

أَعَاذَنَا اللَّهُ وَإِيَّاكَ مِنْ مَقَالَتِهِمْ، وَعَافَانَا وَإِيَّاكَ مِنْ شُرُورِهِمْ وَمَذَاهِبِهِمْ، وَأَحْيَانَا وَإِيَّاكَ عَلَى الْإِسْلَامِ وَالسُّنَّةِ، وَأَمَانَتَا عَلَى ذَلِكَ، وَحَشَرْنَا عَلَيْهِ، وَلَا بَدَلَ مَا بَنَا وَبِكَ مِنْ نَعِيمِهِ، وَفَوَاضِلِ مَنَنِهِ، وَلَا أَخْلَانَا مِنْ حُسْنِ عَوَائِدِهِ، وَجَمِيلِ فَوَائِدِهِ، وَجَعَلْنَا وَإِيَّاكَ مِنَ الْحَافِظِينَ لِحُدُودِهِ، الْقَائِمِينَ بِحُقُوقِهِ، وَنَفَعْنَا وَإِيَّاكَ بِمَا عَلَّمْنَا، وَاسْتَعْمَلْنَا بِهِ عَمَلًا صَالِحًا مُتَقَبَّلًا مَرْضِيًّا، وَحَشَرْنَا وَإِيَّاكَ فِي زُمْرَةِ نَبِيِّهِ وَأَصْحَابِهِ، إِنَّهُ الْمُؤَمَّلُ فِيمَا يُرْجَى، وَالصَّاحِبُ فِي الشَّدَةِ وَالرَّحَاءِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ أَوَّلًا وَآخِرًا، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ بَاطِنًا وَظَاهِرًا.

Allah bizi de seni de onların görüşlerinden korusun. Bizi de seni de onların kötülüklerinden ve mezheplerinden âfiyette kılsın. Bizi İslâm ve Sünnet üzere yaşatsın, bunun üzerine öldürsün, bunun üzerine haşretsın. Üzerimizdeki ve üzerindeki nimetlerini ve lütuflarını değiştirmesin. Sürekli bahşettiği güzel ihsanlarından ve fâidelerinden bizi mahrum bırakmasın. Bizi ve seni sınırlarını muhâfaza edenlerden ve haklarını yerine getirenlerden eylesin. Bizi ve seni bize öğrettikleriyle faydalandırsın. Onlarla bize sâlih, makbûl ve râzı olunan ameller işletsin. Bizi ve seni nebîsinin ve ashâbının zümresi içerisinde haşretsın. Şüphesiz O, ümit beslenecek hususlarda kendisinden umulandır. Darlık ve genişlik zamanında kişinin yanında bulunandır. Başta ve sonra Allah'a hamd olsun. Allah'ın salâtı gizlide ve açıkta nebîsinin üzerine olsun.

تَمَّ كِتَابُ: الشَّرْحِ وَالْإِبَانَةِ عَلَى أَصُولِ السُّنَّةِ وَالْدِّيَانَةِ.
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَآلِهِ

“Eş-Şerhu ve'l İbâne alâ Usûli's Sünneti ve'd Diyâne” kitabı sona erdi.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Allah'ın salâtı ümmî nebî Muhammed'in ve Âlinin üzerine olsun⁶³⁶

⁶³⁶ El yazmasının sonunda şu yazmaktadır: (Nüshanın) Allah'ın affına muhtaç nâsihi Abdulğani b. Abdulvâhid İbn Alî el-Makdisî beş yüz elli dokuz yılının Safer ayının dördünde, Çarşamba günü nesih işini bitirdi.

عيون وجهه وهو من سبح على البحر من فجوات وورق خال
 لبحر خمره كابل الطهارة لركان روحه والدة لأمه والها وارتداد
 أعياها والله هكذا استقر رسول الله صلى الله عليه وسلم وعمله
 وعلى ذلك صفت كماله لرب العالمين والحمد لله الذي جعل
 فأوردنا الحديث عن النبي صلى الله عليه وسلم في العلم والفضل
 من نأذ لمحمد وآل بيته تعالى الطهارة والجليل الجود وقال
 الله جل وعز والباركة بصلوة العرب أذ لمعت جلاب الشين قبل
 طهره ليعرفه وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن آل أبي بكر كملت
 الطهارة لغير الجود وقال صلى الله عليه وسلم إن آل أبي بكر كملت
 بوجوه صلالة العرب حتى سبقت الجود وقال من من
 المولى كحلبي مع غلبة طالب العرب وأما أدي عتب
 الشمس لمراده من السند أن إطلاق روحه إلى طهارة الأبطال
 ولجده إذا طهرت من الجود صبه ذلك الطهر من روحه إلى عتب
 عدتها ما ظلمها الملك في لفظ ولجده طهره وإحصاها فيه أو في
 خالص من طهارة إطلاق الدعة وهي خير لرجل لا يعمل له أيا
 حتى يحج ذوق طهره يموت عنها أروطها وهذا صاها ودخلها
 ومن السنة النبوية على الكاين أربع مدان فازده أمانه التي من الصلابة
 لن عده صان زياتها أربع فقد قل إن معجود في بلاد الملائكة
 في السند أن لا يحج ذوق طهره يموت عنها أروطها وهذا صاها ودخلها
 ومن السنة النبوية على الكاين أربع مدان فازده أمانه التي من الصلابة
 لن عده صان زياتها أربع فقد قل إن معجود في بلاد الملائكة

هو
فيمر

وعلى من يطلب من الله سورة في صلاة الخسوف على ما
 فاطم لا تتركه ولا تتركه من صلاة الخسوف على ما
 ارادك على من يطلب من الله سورة في صلاة الخسوف على ما
 في ذلك سورة في صلاة الخسوف على ما
 الزيادة من يدى الميراث على ما
 في العود العود على ما
 كاتنا في صلاة الخسوف على ما
 في العود العود على ما
 الزيادة من يدى الميراث على ما
 في العود العود على ما
 كاتنا في صلاة الخسوف على ما
 في العود العود على ما

هو في صلاة الخسوف على ما
 في العود العود على ما
 كاتنا في صلاة الخسوف على ما
 في العود العود على ما
 الزيادة من يدى الميراث على ما
 في العود العود على ما
 كاتنا في صلاة الخسوف على ما
 في العود العود على ما
 الزيادة من يدى الميراث على ما
 في العود العود على ما
 كاتنا في صلاة الخسوف على ما
 في العود العود على ما

سورة المخطوطات:

Ibn Battā al-Uṭṭarī

İçindekiler

Takdim.....	5
Müellifin Hâl Tercemesi.....	9
El Yazması Hakkında.....	13
1. Kısım: Sünnet'e Yapışmanın Gerekliği ve Bidâtlerin Zemmi Hususundaki Eserlerin Zikri (1-239).....	17
2. Kısım: Sünnetin Asılları ve Selefin İtikâdı (240-338).....	153
3. Kısım: İbâdetler ve Edepler (339-492).....	255
4. Kısım: Bidâtlardan Sakındırma (493-552).....	347

Çıkan Kitaplarımız

- 1- Tevhid Risaleleri-1*Abdullah Yıldırım*
- 2- Kurtuluşun Anahtarı.....*Hamd b. Ali b. Atik*
- 3- Kelimetu-l İhlâs.....*İbn Receb el-Hanbelî*
- 4- Cahiliye Toplumunun Özellikleri*Muhammed b. Abdulvehhab*
- 5- İslam Akidesinin Esasları..... *Ebu Humâm el-Belkâvî*
- 6- Cihad.....*Ahmed b. İbrahim b. Nehhas*
- 7- İlme Teşvik.....*İmam Gazali*
- 8-Kuran'ın Gölgesinden Mesajlar*Seyyid Kutub*
- 9- Amansız Hastalık Gaflet*Ebu Abdullah Sadık b. Abdullah*
- 10- Rasulullah (sav)'in İbn Abbas'a Vasiyeti*İbn Receb el-Hanbeli*
- 11- Davacın Peygamber Olursa.....*İbrahim Gadban*
- 12- İslam Davetçisine Önemli Notlar.....*İbrahim Gadban*
- 13- İslam Hukuku Açısından TEKFİR.....*Faruk FURKAN*
- 14- Tevhid Risaleleri-2.....*Abdullah Yıldırım*
- 15- Emri bil-Ma'ruf Nehyi anil-Münker.....*Faruk Furkan*
- 16- Sohbet Halkaları İçin MECLİS ÂDABI.....*Faruk Furkan*
- 17- Hicab Risalesi.....*İbn Useymin*
- 18- Anne-Babamla İlişkim Nasıl Olmalı?.....*Faruk Furkan*
- 19- Cihad & Şehadet.....*Seyyid Kutub*
- 20- Yön Veren Yazılar-1.....*Faruk Furkan*
- 21- İslam Kardeşliği.....*İmam Gazalî*
- 22- Vejeteryan Olmak İstiyorum.....*Faruk Furkan*
- 23- Ahdini Yerine Getiren Erler.....*Ayşe Şimşek*
- 24- Davetçinin Yol Azığı.....*Seyyid Kutub*
- 25- Rasulullah (sav)'in Ebu Zer'e Vasiyeti.....*İbni Receb el-Hanbelî*
- 26- İslam'a Göre Hayat.....*Seyyid Kutub*

- 27- Yön Veren Yazılar-2.....*Faruk Furkan*
- 28- Davetin Temel Özelliği.....*Seyyid Kutub*
29. İnsan ve Büyük Emanet.....*Ebu Abdullah Sadık*
- 30- İmtihânın Hakikati.....*Seyyid Kutub*
- 31- Tevhidin Anlamı.....*Seyyid Kutub*
- 32- Muayyen Tekfirin Hükümü.....*İshak b. Abdurrahman*
- 33- 55 Altın Öğüt.....*Faruk Furkan*
- 34- Yön Veren Yazılar-3.....*Faruk Furkan*
- 35- Tevhid Risaleleri-3.....*Abdullah Yıldırım*
- 36- Allah Sevgisinin Esintileri.....*İbn Receb el-Hanbelî*
37. İman ve İzzet..... *Ebu Abdullah Sadık*
38. Kıyamete Yakın Zamanda *İbn Receb el-Hanbelî*
- 39- El-Umdetul Fikhî/ Hanbelî Fıkhnâ Giriş.....*Ebu Kudame el-Makdisî*
40. Şeytanın Tuzakları ve Kurtulma Yolları.....*İbn Kayyım el-Cevziyye*
41. El-Kelimut Tayyib En Güzel Dualar ve Zikirler.....*İbn Teymiyye*
42. Es-Sariul Meslul Rasulullah'a Hakaret Eden Kimsenin Hükümü.....*İbn Teymiyye*
- 43- Yaşam Biçimi Olarak Lailaheillallah.....*Faruk Furkan*
- 44- Kitabut Tevhid (Kurretu Uyuni Muvahhidi) Şerhi.....*Abdurrahman b. Hasen*
- 45- Üç Risale.....*İbn Receb el-Hanbelî*
46. El-Cami (Sünnet ve Eser Ehlinin Akidesine Dair Risaleler)
Âdil b. Abdullah Âlu Hamdan
47. Tevhid Risaleleri Külliyyatı.....*Muhammed b. Abdulvehhab*
48. Muhtasar Zadul Mead.....*Muhammed b. Abdulvehhab*
49. Tevhid Risaleleri-4.....*Abdullah Yıldırım*
50. Kalp Hastalıkları ve Tedavi Yolları.....*İbn Kayyım el-Cevziyye*
51. El-İbanetu's Suğra.....*İbn Batta el-Ukberî*

ÇIKACAK KİTAPLARIMIZ (İnşaAllah)

1- (Sahih-i Buhari) Kitâbu'l İman Şerhi

İbn Receb el-Hanbeli

2. Kitâbu'l İman

Ebu Bekir İbn Ebî Şeybe

3. Kitâbu'l İman

Ahmed b. Hanbel

4. Muhtasar Sîretu'r Rasul

Muhammed b. Abdulvehhab

5. Kitabu't Tevhid (İbtalu't Tendid) Şerhi

Hamd b. Ali b. Atîk

6. Er-Reddu Alel Muhtedia (Bidatçilere Reddiye)

İbnu'l Benna el-Hanbeli

7. Kitabu'z Zühhd

Ahmed b. Hanbel

8. Kitabu't Tevhid (Fethul Mecid) Şerhi

Şeyh Abdurrahman b. Hasen

9. Kavâidu'l Fıkhıyye

İbn Receb el-Hanbeli

İbni Şame (rahmetullahı) bu kitabı telif etmesinin sebebi olarak nakle ettiği hadislerdir. Sünnet'ini ve Sünnet'e yapmaktan istediği kurtuluş, bidatların yaygınlık kazandığını ve genel görünüşü olduğuna, insanların câhilleri ve xapıkları ve din hayatında cehaleti edindiklerini gördüğüne, Şu'un kurtuluşu insanlar için yolları gösteren Sünnet'i, Sünnet'e ümmetin geleceği ve eser ülevesinin üzerinde beşeriyet için yapmalarını öğütleyeceği ve onları bidatlerden ve sapmaları huyatları sakındıracağı bir kitap telif etmeye gerek olduğu zikretmiştir. Müellif (rahmetullahı) kitabını özetlemiş ve yazmıştır.

Birinci kısımda cemaatten ayrıldıkları, hakikat kapılarından, firkalardan ve mezheplerde bulunanlar arasında uydurmayı emreden Nebi (salallahu aleyhi ve selam)'e ait hadisi ve selef-i kiramın sıralamasıdır.

Birinci kısımda Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın ümmetin âlimlerinin üzerinde vahi ettiği, hiçbir müfessirin bulmeme fikrinin olmadığı ve Allah'ın emriyle ve tebliğin kendisini zihin eden hiç kimseyi manâ göstermeyeceği fikrini zikretmiştir.

Üçüncü kısımda (fıkha ilgili) ceza konularında çokça ibuyar dayanan birçok vacibi, sunneti, ahkâm ve edebe sarf konuları etmiştir. Bu hükümlerden birçoğunu zikrederken Ehl-i Sünnet'in kendisiyle rey ve bidat şâh gibi diğer firkalardan ayrılmayı ettiği hususları seçmiştir. İbni Teymiyye'nin dediği gibi "Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın mezhebi üzere muhtasar akideler kaleme alanların idetlerinden biri de Ehl-i Sünnet'in kendisiyle kâfirlardan ve bidatçilerden ayrı edıldığı hususları zikretmeleridir."

Dördüncü kısımda ise müellif yaşadığı dönemde insanların ortaya attıkları, Allah'ın kitabında bir adı bulunmayan ve hakkında Sef-i Şühin'den bir eser gelmeyen birçok bidatı ve konuları etmiştir.

عَلَى أَصْحَابِ السُّنَنِ وَالْإِسْلَامِ
الْبَيْتُ وَالْإِسْلَامُ

